

ปีที่ 9
ฉบับที่ 3

(พฤษภาคม 2564)

Vol.9 No.3

(May 2021)

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-ISSN : 2539-6765

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2564)

Vol. 9 No. 3 (May 2021)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **กองบรรณาธิการ**

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิตานาจ โสภภาพ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์,
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ชลัท ประเทืองรัตน,
สถาบันพระปกเกล้า

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● **Executive Editor**

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● **Editorial Board**

Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phra Pramote Vadakovid,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Sanya Kenaphoom,
Rajabhat mahasarakham University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr.Nisanart Sopapol,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Dr. Padtheera Narkurairattana,
Mahidol University
Dr. Chalath Pratheuangrattana
King Prajadhipok's Institute

นายสุชนา ศิริธัญกร,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mr. Suchaya Siritanyaporn,

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา),

มือถือ: 061-296-1654 Line ID: piyanat1996

อีเมลล์: piyanat.sa@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

Tel. 061-296-1654 ID line: piynat1996

Email: piyanat.sa@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanna (Langkaew)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

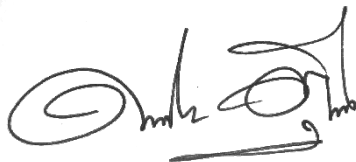
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2564) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ

วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโน, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิชาการ : Articles	
Learning Online Preparedness during the COVID-19 Pandemic in Thailand.... <i>Prapatsorn Somsathan and Saiphon Sanjaiprom</i>	884-894
บทความวิจัย: Research Articles	
การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข: The Development of Leader Competencies by An Innovative Model for Enhancing Local Peace Engineer Resulting in the Building of Peaceful Community..... <i>ขันทอง วัฒนประดิษฐ์, ธปภัค บุรณสิงห์, ลีฟ้า ณ นคร และ ดลนพร วราโพธิ์</i> <i>Khanthong Wattanapradith, Thapapak Buranasinl, Seefa Na Nakorn and Dolnaporn Warapho</i>	895-907
เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี ปทุมวัน: Attitudes toward Democratic Citizenship of Pathumwan Institute of Technology Students..... <i>ธัญธัช วิภาตภูมิประเทศ: Thuntuch Viphatphumiprathes</i>	908-923

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน: Teacher Development Using Knowledge Management for Learning Activity to Promote the Student's Analytical thinking.....	924-936
จิตติมา วรณศรี: <i>Jitima Wannasri</i>	
พัฒนาตัวชี้วัดและวัดระดับสันติภาพในสังคมไทย พ.ศ.2563: The Development of Peace Indicators and Measurement of Levels of Peace in Thai Society B.E. 2563.....	937-949
ชลัท ประเทืองรัตนา และ เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว: <i>Chalat Pratheuangrattana and Kiatanantha Lounkaew</i>	
พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ: Buddhism and Thais' Way of Life in Suvarnabhumi.....	950-964
สมบูรณ์ วัฒนะ, ประยูร สุขะใจ, เรืองวิษณุ นิลโคตร, สุวิญ รักษ์สัตย์ และ ไพรพัฒน์ พันศิริ: <i>Somboon Watana, Prayoon Suyajai, Reongwit Nilkotara, Suvin Raksat and Phiraphath Phansiri</i>	
รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง: A Model of Youth Leader Development Volunteerism in Accordance with the Buddhist Peace Method: A Case Study at Mueang Trang District, Trang Province.....	965-975
พระมหาธีระยุทธ จิตตปุญโญ, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Phramaha Theerayuth Jittapunyo, Phra Pramote Vadakovid and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	
ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ: Peacebuilding Strategy to Support the Elderly Society: A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku District Sisaket Province	976-987
ชิดชนกสิทธิ์ วัฒนศิริธร และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Chidchanoksith Wattanasirithorn and Phramaha Hansa Dhammahaso</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ศึกษากรณี: นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ: The Development of Concentration and Mindfulness Based Learning Processes: A Case study of The Junior Secondary School Students, Sawai Pittayakom, Sawai Sub-District, Prang Ku District, Sisaket Province..... ณวัฒน์ เรืองศิริ, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: Nnwaruun Rueangsiri, Phramaha Hansa Dhammahāso and Phra Pramote Vadakovido	988-1000
รูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกับสติ: ศึกษากรณี ผู้บริหารโรงแรมไฮเทลฟิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง: A Pattern of Reiki – Mindfulness Integration for Stress Therapy: A Case Study of Hotel Fuse’ s Managers, Muang District, Rayong Province..... ณัฐนันท์ คุณาจิระกุล และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Nattanun Kunajirakul and Phramaha Hansa Dhammahaso	1001-1014
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ศึกษากรณี: นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ: The Developmental Process of Mindfulness-Based Learning: A Case Study Upper Primary School at Ban Tha Khoi Nang School Sisaket Province..... นายณัฐสันต์ แก้วโสดวนะ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Nuttasan Kaewsawatana and Phramaha Hansa Dhammahaso	1015-1027
การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ: The Development Sup-Pa-Ya Place Contributing to The Dharma Practice of The Mindfulness Institute for Peace Prang Ku District, Srisaket Province..... ทวีชัย พลอามาตย์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: TaveechaiPhon-armat, Phramaha Hansa Dhammahāso, and Phra Pramote Vadakovido	1028-1039

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ: A Model for the Development of Organic Agricultural Tourism Based on Sustainable Sufficiency: A Case Study of Prang Ku District, Sisaket Province.....	1040-1051
พรชนก เขียวกิตติธนา และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Pornchanok Thiankittithana and Phramaha Hansa Dhammahāso	
กระบวนการที่พึงประสงค์ในการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ในสังคมไทย: The Desirable Process for Prosecuting Monks in Thai Society.....	1052-1064
สุรพงษ์ ลิทธิกรณ์ และ พระราชปรียัติโกวิ: Surapong Sitthigorn and Phra Rajapariyatkavi	
ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย: Findings of Problems and Needs Regarding a Development of an Instructional Model Based on Active Learning and Self-regulation to Promote Classroom Research Competencies for Thai Language Teacher Students.....	1065-1078
อารีรัตน์ โนนสุวรรณ, ธีรชัย เนตรนอมศักดิ์ และ นฤมล อินทร์ประสิทธิ์: Areerat Nonsuwan, Teerachai Nethanomsak and Narumol Inprasitha	
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู: The Development of a Training Course enhancing Competency in Classroom Management through Contemplative Education of the Pre-Service Teachers.....	1079-1090
กนกพร พรหมสุวรรณ และ อริยพร คุโรดะ: Kanokporn Promsuwan and Ariyabhorn Kuroda	

เรื่อง	หน้า
การสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: The Synthesis of Learning Steps' Creative Thinking in English Using the Content of Community and Local Wisdom for Elementary Student.....	1091-1101
<i>แสงจันทร์ กะลาม: Saengchan Kalam</i>	
แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนสู่โรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัญญากรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน: The Educational Provision Guidance for Development of Learners to Achieve the Goal of Moral School according to Satipaṭṭhana: The Case Study of Patumwan Demonstration School Srinakharinwirot University.....	1102-1114
<i>อุทัย แก้วเพชร: Uthai Kaewpetch</i>	
ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืน: Policy Recommendation of Arable Land Solutions in Forest Conservation Area at Lower South 7 Provinces Sustainably.....	1115-1129
<i>วิวัฒน์ ฤทธิมา และ 2อับรอฮิม สารีมาแซ: Wiwat Rittima and 2Ibrahim Sareemasae</i>	
กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์: Strategies of Instructors' Potential Development in Innovative Learning Method for Nursing Students at Boromarajonani College of Nursing Sanpasithiprasong.....	1130-1143
<i>จริญญา มีหนองหว้า, กชพงศ์ สารการ และ ไพรวลัย โคตรตะ: Jaroonsree Meenongwah, Kotchapong Sarakarn and Paiwan Kotta</i>	
ภาพสะท้อนสังคมพุทธในเรื่องเล่าผีเขมร: Social Buddhist reflection in Khmer ghost stories.....	1144-1156
<i>สัจภูมิ ละออ และ อุเทน วงศ์สถิตย์: Sajjaphoum la-or and U-Tain Wongsathit</i>	

เรื่อง	หน้า
กลขี่ช้าง 12 แบบในตำราคชกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ: 12 Tactics for Riding Elephant in Tamrakhotchakam of National Library of Thailand.....	1157-1168
วริศรา โกรทินธาคม, และ อุเทน วงศ์สถิตย์: Warisara Grotintakom and U-Tain Wongsathit	
แนวทางการพัฒนาของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ: Guidelines for the Development of the National Award-Winning Marching Band.....	1169-1178
ถวัลย์ชัย สวนมณฑา และ ณรงค์รัชช วรรณมิตร: Tawanchai Suanmonta and Narongruch Woramitmaitree	
ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย: The Success of Social Enterprises in Driving the Thai Economy.....	1179-1191
ชยานันท์ ตียะตระการชัย, ณรงค์ กุลนิตะ และ นภัสสรณ์ สุพัฒน์อัญพร: Chayanant Tiyatrakarnchai, Narong Kunides and Napatsorn Supat-Anyaporn	
การพัฒนาครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยใช้ระบบ e-Training: The Development of Secondary School Mathematical Teachers in The Lao People's Democratic Republic Using the e-Training System.....	1192-1201
ทองขาว แสงสุริจันทร์, สันติ วิจักขณาลัญญ์, สมเกียรติ พระศรี และ สมศักดิ์ อินทะสร: Thongkao Sengsorichanh, Santi Wijukknanan, Somkiat Phasy and Somsack Inthasone	
รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ: An Effective Model of Modern Participatory Academic Administration of the Basic Education Institute.....	1202-1216
จิตประสงค์ ทมะนันต์, พงษ์ธร สิงห์พันธ์ และ สุวิมล โพธิ์กลิ่น: Jitprasong Tamanun, Pongton Singpun and Suwimol Phoglin	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: The Development of Thai Language Instructional Activities in Basic Education.....	1217-1226
เกวาลิน งามพิริยกร และสิทธิกร สุมาลี: <i>Geawalin Ngampiriyakorn and Sittikorn Sumalee</i>	
วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณี มหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข: กรณีศึกษา ตำบลสวาย อำเภوبرางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ: The Analysis of Value and Importance of Mahasangkathan Tradition for Enhancing Peaceful Society: A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku District, Sisaket Province.....	1227-1239
สุริสา แก้วสมชาติ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรบุญโญ: <i>Surisa kaewsomchat and Phrakrupalhad Adisak Vajirapañño</i>	
การจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา: Waste management by people in the community according to the Buddhist psychology.....	1240-1250
ชัยณรงค์ ขาวเงิน: <i>Chainarong Khaw-ngem</i>	
รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ และแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์: Game-Based Learning Method for Entrepreneurship and Concept of Exhibition and Event Management: A case study of Exhibition and Event Management Undergraduate Students....	1251-1266
นพรัตน์ บุญเพียรผล: <i>Nopparat Boonpienpon</i>	
การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วมของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ: Analysis of the Common Size Income Statement Food Sales, In Bangkok Area to create opportunities for business expansion.....	1267-1282
เอมอร ไมตรีจิตร: <i>Ame-orn Maitreechit</i>	

เรื่อง	หน้า
แนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2: Guidelines for Development of System of Response to Intervention to Problem Solving of Reading Skill of Students in Grade 2.....	1283-1294
จุฑาทกัค มีฉลาค, ฉนึดา มึตรานันท์ และ ประพึมพ์พงค์ วัณฉะรตัณ: <i>Juthapak Meechalard, Chanida Mitranun and Prapimpong wattanarut</i>	

บทความวิชาการ : Articles

สารตรา: หน้งสึอแห่งอำนาจของราชอาณาฉกรสยาม: Santra: Powerful Official Document of The Kingdom of Siam.....	1295-1307
สาวึฉนึ ขอนแค้น และ ศึรึสาร์ เหมึอณโปธิ์ทอง: <i>Sawinee Khonkaen and Sirisarn Mueanphothong</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Learning Online Preparedness during the COVID-19 Pandemic in Thailand*

¹Prapatsorn Somsathan and ²Saiphon Sanjaiprom

¹Educational Administration, Graduate School, Payap University, Thailand.

²Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sendtomenakha@gmail.com

Abstract

The objective of this academic paper is to guide and inspire Human Resource Management, School Leaders and Teachers to innovate practical solutions for issues in eLearning efficiency during the current COVID-19 pandemic, drawing on failures learnt from the past. A literature review was conducted to determine the state of pre-COVID19 eLearning in Thailand with regards to ICT, teacher training, student performance and pedagogy successes and failures. The particular focus is on identification of the approaches used by management concerning training, perceived barriers, and resistance to change in the transition of Thai schools to blended learning. The findings revealed that during the pandemic there was some progress in the areas of teacher collaboration, exploratory lesson design, the use of active learning, and sensitivity to student learning styles. However, there remain significant issues regarding the delivery of teacher training, teaching methodology and needs analysis. The paper concluded with a summary of recommendations for Human Resource management, school leaders and teachers based on the competency gaps identified in the research to prepare the Thai education system for successful transition to a flexible system of blended eLearning to cope with the long-term effects of COVID-19.

Keywords: learning online; COVID-19; pandemic; Thailand

Introduction

Implementation of successful eLearning in Thailand is severely impeded by elements of traditional Thai culture. The very wide paradigm shift from a teacher-centered classroom to a student-centered culture engaged in active eLearning causes considerable resistance on the part of Thai teachers, who may not embrace and incorporate the new learning styles so

*Received March 24, 2021; Revised April 25, 2021; Accepted May 18, 2021

badly needed for students to survive in the 21st century. To compound the problem, a mandatory forced shift to 100% online learning is “a power-coercive unplanned innovation, a category with one of the lowest likelihoods of being successful (Lamie, as cited in Todd, 2020). Statistics from numerous studies indicate that Thai students actually lack many of the skills to function in an eLearning environment. Students are unable to cope with poorly designed and delivered lessons which are often nothing more than an imitation of the rote-classroom, teacher-centered environment.

There are many issues concerning the use of eLearning to deliver effective lessons to students at home during the pandemic crisis, when Thai school campuses are temporarily closed while learning must continue. There is general consensus that there needs to be a long-term rather than a temporary stop-gap solution, as there are already predictions of surges of COVID-19 that could last through to 2025, and that it may ‘never go away’ if it becomes an endemic disease in the population (Scudellari, 2020) (“Why the coronavirus,” 2020). If Thailand was previously ill-prepared in their capacity to deliver quality eLearning lessons prior to the pandemic, how much more critical is it to learn from and overcome the failures of the past.

Recent developments in ICT, social media apps, software tools and new platforms have opened up expanded and exciting opportunities for engagement of Generation Z (Ożadowicz, 2020). Successful eLearning depends on a wide-scale cultural shift. According to Puncreobutr (2016), describing the stages of Education 4.0, Thai education seems to have become stagnated between the stage of ‘Centuries of Memorization’ and ‘Internet-enabled learning’ thus hindering the nation’s ability to progress further. It is imperative that this blockage mentality be cleared to pave the way for effectiveness at higher levels. Online student behavior and feedback must be studied by school leaders and administrators in order to help struggling students manage the home-school environment and provide better quality online lessons by appropriately trained teachers (Thomas, 2020).

Barriers to Successful eLearning in Thailand

Thai teachers at all levels are familiar with the Thai Ministry of Education’s (MOE) rhetoric when it comes to idealizing educational reform, which for more than 20 years has failed to achieve its goals. The four main problems are defined and discussed.

1. The Concept of Thai-ness

Over the years, numerous reforms have been implemented in Thailand by the MOE in an attempt to both modernize education by borrowing Western pedagogies while at the same

time attempting to preserve traditional values. According to concept of ‘Thai-ness’, traditional values, which may not hold relevance in the modern age, are upheld, while new values face condemnation, resulting in a divergence of mutually incompatible values, having serious consequences on progress (Anderson, 2012). Pratt (as cited in Churngchow, Rorbkorb, Petchurai, and Tansakul, 2020) proposed that learning styles are culturally dependent due to the restrictions that their culture places on socially accepted behavioral, of which Thailand is a notable example.

2. Decentralization

The research indicates that the Thai MOE policy of decentralization works in favor of schools which already have well-trained and dedicated teachers proficient in lesson planning. For other schools, teacher training has been described as ‘a hotchpotch of poorly designed materials with no relation to any other policies’ (Darasawang and Watson Todd, (2012) in (Kaur, Young and Kirkpatrick, 2016). Few opportunities exist for Thai teachers to participate in the teacher empowerment training framework, meaning that teachers rarely contribute significantly to the planning of reform and education policies. This has a direct impact on teachers’ willingness to accept reforms and policies. Teachers’ direct involvement in educational planning at a national level will help teachers make more sense of new policies and narrow the gap between policies and practices (Kaur, Young and Kirkpatrick, 2016).

3. Teacher Training Failure

The resistance of Thai teachers in changing their teaching techniques is the major challenge holding back innovation in teaching methods. To overcome this problem, leadership and administrative support is needed. According to Piamsa-nga and Poovarawan (2020) the reasons Thai staff fall into habits of rote-learning, spoon-feeding and teacher-centered activities is due to overloaded schedules and time-consuming administrative paperwork. Prior to the pandemic, very few Thai teachers had taught entire courses online. To compound the problem, teacher training in Thailand had generally been both ineffective and inadequate even prior to the pandemic. According to a survey by Akarawang, Kidrakran and Nuangchalerm (2015) teacher training has not adequately been preparing teachers in the use of ICT media to instruct students, citing poor teacher competency and ICT understanding.

4. Student Attitudes Towards eLearning

Research by Imsa-ard (2020) reveals that the majority of Thai students prefer face-to-face classrooms to online learning and most of them are not willing to learn online in the future and that a minority, accounting for 11.2%, preferred learning through elearning only

(Charnbhumidol, Kraiwanich, and Kraiwanit, 2020). A 2006 study by (Pagram, and Pagram, 2006) concluded that as a result of teacher-centered pedagogy, Thai students lacked motivation and self-discipline, and these characteristics were deemed unsuitable for eLearning, especially given the lack of technical support and infrastructure at the time. It was also noted that Thai students learn better in groups, in adherence with the social constructs of Thai collectivism, which place emphasis on respect for seniority and favoring the group over the individual.

Although familiar with technology, especially noteworthy in Thai students' reluctance to accept eLearning was their belief that e-learning does not improve one's social status or reputation (Ngampornchai, and Adams, 2016) (Changwong, Sukkamart, and Sisan, 2018) (Moore, and Benbasat, 1991). However, this problem could be compounded even more with regards to eLearning, with students experiencing a lack of genuine interaction and feelings of isolation (Paechter et al. 2010 as cited in Imsa-ard, 2020).

Findings

Identification of ongoing trends and solutions to improve the quality of online learning brought about by the COVID-19 pandemic enable us to understand how teachers and students are coping and adapting.

1. Forced and Sudden Transition to eLearning

There are mixed messages deriving from the sudden and mandatory changeover of schools in Thailand to Home-based Learning (HBL). Schools which had not previously been utilizing eLearning regularly did not experience a smooth transition (Alqahtani, and Rajkhan, 2020). On the other hand, this situation has opened up new opportunities for teaching and learning, staff capacity building, collaboration, and experimentation with tools and lesson planning to deliver effective lessons via online learning platforms (Marinoni, Van't Land, and Jensen, 2020).

The initial shock of transitioning to eLearning experienced by teachers was quickly mitigated as teachers discovered new coping strategies to overcome what were rated as serious problems, such as 'chunking' lessons into shorter units, and identifying suitable stimulating activities to engage the students. As teachers accumulate more experience teaching online, they are likely to become much more proficient in managing and creating content for the online platform in the long term for what is likely to become the 'new normal' in education (Todd, 2020).

2. Management of Human Resources during COVID-19

The technological readiness factor of the organization represents the highest priority in promoting blended learning practices (Lim, and Wang, 2016). According to Ngampornchai and Adams (2016) schools need to arrange for ICT training for all staff, according to a Needs Analysis conducted prior to the training. A cooperative, supportive environment of paired mentorship can be established for knowledge sharing and a ‘learn by doing’ approach. (Noom-Ura, 2013) (Marinoni, Van’t Land, and Jensen, 2020). Teachers need to become familiar and encouraged to try different types of online collaborative tools – not only incorporating them strategically into online lessons for student preferring to work online in groups, but providing students with instructions for use.

To encourage the shift to online learning, and encourage collaborative innovation, especially for staff who may be reluctant, Deerajviset and Harbon (2014) advise providing additional time for content development. Research also indicates an increasing trend that teachers prefer a ‘bottom-up’ approach to management during COVID-19 (Sethakul, and Utakrit, 2019). At all levels in the curriculum, especially with regards to blended learning, teachers and administrators need to ensure that critical thinking skills and analytical thinking are continually reinforced from an early age, to enable competent life-long problem solving (Changwong, Sukkamart, and Sisan, 2018) (Supalak, 2016).

3. Inadequate Teacher Training Persists during COVID-19

As the shift occurred so suddenly, teaching staff were caught unprepared (Todd, 2020). The level of readiness of teachers to respond to this challenge was very diverse. (Marinoni, Van’t Land, and Jensen, 2020). To overcome the challenges of ineffective training, Akarawang, Kidrakran and Nuangchalerm (2015) have recommended conducting proper needs analysis of teachers before training, making the training more interesting and useful, with emphasis on collaborative problem solving, practical application of the knowledge and concepts taught, and the opportunity for group interaction, discussion, and knowledge sharing (Deerajviset, and Harbon, 2014).

4. How Thai Students are Coping with eLearning during the Pandemic

Alqahtani and Rajkhan (2020) state in order to achieve successful learning during the pandemic, students must be responsible for their own attitude and commitment, practice appropriate social distancing measures, and self-motivate. Furthermore, self-efficacy, high task value, and recognition of the benefits of eLearning are also important (Amir et al. 2020). If the education system is able to accommodate the characteristics of the students to a significant

degree, learning is likely to be more meaningful and retained longer. The current generation of Thai learners appreciate being given choices, the opportunity to express their personal opinions, and the quality of ‘sanook’- having an element of playful fun in work, school, and with their friends (Phanich as cited in Santhuenkeaw, Tontiwongwanich, and Pimdee, 2019).

In a survey of 310 Thai undergraduate university students concerning the usefulness of eLearning conducted by Imsa-ard (2020) early during the pandemic, disagreement was expressed with following statements; online learning (81%) supports the communication between instructors and students, (71%) enhances the quality of learning (58%) encourages sufficient access to education, (42%) Instructors could organize the lessons efficiently, (61%) is more comfortable than face-to-face classrooms, and (55%) I am willing to learn online in the future. The overall results indicate that although Thai university students have the technological skills, they fail to recognise many of the significant benefits of eLearning.

5. How Thai Teachers are Coping with COVID-19 eLearning

One especially noteworthy and positive trend is that school leaders are beginning to open up to a new mindset of promoting a collaborative school culture among all staff where knowledge sharing is valued and trying out new ideas without fear of failure (Alqahtani, and Rajkhan, 2020). In a survey by Marinoni, Van’t Land and Jensen (2020), the staff welcomed the opportunity to explore different types of online learning strategies (hybrid, blended, and mixing synchronous and asynchronous). In another survey by Lim and Wang (2016), Thai teachers expressed more confidence in exploring the potential of flexible learning and the belief that this will lead to further innovations. An important concern for teachers with low proficiency in English is that the majority of quality online learning content is in English, which they may not be able to translate easily. (Lim and Wang, 2016). Thus, one strategy would be an incentive for Thai teachers to develop their own content, which is contingent on the support of school administration.

6. Thai Teacher Training Preferences

According to Kaur, Young and Kirkpatrick (2016) to enhance the productiveness of teacher training, the Thai Ministry of Education should consider the following feedback from the teachers themselves before launching initiatives on a nationwide scale. This includes replacing traditional training methods and 100% web-based training with a blended learning approach. Teachers have also expressed a high priority for the creation of electronic media for use in eLearning (Akarawang, Kidrakran, and Nuangchalerm, 2015). Furthermore, in addition to lack of training opportunities, lecturers want to work collaboratively with other universities

to share their knowledge and experiences with ICT, especially in the establishment of a mentorship scheme between novice and experienced teachers (Deerajviset, and Harbon, 2014).

7. Matching Student Learning Styles – Best Pedagogies

A different pedagogy is required for distance teaching (Marinoni, Van't Land, and Jensen, 2020). New pedagogies for eLearning must be accepted, as successful blended learning cannot be achieved unless both teachers and students transform their learning and teaching styles (Lim, and Wang, 2016). Thai teachers need to understand the importance of knowing the learning styles of their students, as well as their own teaching style. This important awareness enables a teacher to teach outside of their comfort zone in order to match the student's preferred learning styles (Supalak, 2016). An example of teacher/student incompatibility comes from Supalak (2016) who discovered that Thai students favor group learning style the most and individual learning style the least, while Thai teachers of English were found to be visual learners/teachers and group learning was their least favorite style. Biggs (as cited in Kaur, Young, and Kirkpatrick, 2016) suggests that it is the teacher's responsibility to adapt teaching methods to suit students' needs in accordance with their culture.

8. Suggested Activities for Blended Learning Engagement

Buaraphan (2015) stated that for all learning styles, teachers should provide students with these four types of activities:

- a) “Concrete Experience - teachers require students to have practical experiences from active participation in observation, hands-on activity, collecting a variety of data from direct experience,
- b) Reflection - teachers require students to exchange their ideas and experiences with their peers and reflect what they have understood, or learned
- c) Conceptualization - teachers require students to think collaboratively with others, link different ideas emerged from the class and finally conclude all into their own concepts,
- d) Application - teachers require students to apply their learned concepts into various situations.” Buaraphan (2015)

Additional strategies suggested by Buaraphan (2015) include offering chances to help each other as well as learn from their peers' strengths, weaknesses and learning styles. This kind of leaning experience may help students develop desirable learning styles for

themselves. More specifically, Thai students' learning preferences as identified in the research by Supalak (2016) include

- (1) a processing-active learning style,
- (2) active experimentation
- (3) group learning style (most preferred)
- (4) practical problem solving methods

Conclusion

Thai schools that are prepared can transition well to eLearning if the platform is stable and familiar, lessons are well-prepared, teachers know how to deliver, students know how to manage their learning environment and are engaged, direction and management of resources is driven by school leadership and administration. Technology is not the problem. Their reluctance to embrace eLearning stems from elements of Thai-ness and adherence to deeply ingrained cultural norms. Until teacher training is delivered in a blended training mode, with proper needs assessments of teachers before training, incorporating elements of group collaboration and prioritization of creation of electronic media for use in teaching students, teachers will be unable to deliver and design engaging and effective eLearning lessons.

Suggestion

Schools should enact policies for coordinated training, encouragement of content development, knowledge sharing sessions and managing best teaching practices.

References

- Akarawang, C., Kidrakran, P., & Nuangchalem, P. (2015). Enhancing ICT Competency for Teachers in the Thailand Basic Education System. *International Education Studies*, 8(6), 1-8.
- Alqahtani, A. Y., & Rajkhan, A. A. (2020). E-learning critical success factors during the covid-19 pandemic: A comprehensive analysis of e-learning managerial perspectives. *Education Sciences*, 10(9), 1-16.
- Amir, L. R. et al. (2020). Student perspective of classroom and distance learning during COVID-19 pandemic in the undergraduate dental study program Universitas Indonesia. *BMC Medical Education*, 20(1), 1-8.

- Anderson, F. (2012, July 23). *National identity crisis and 'Thainess.'* *Prachatai*. Retrieved March 8, 2021, from <http://prachatai.com/english/node/3303>.
- Buaraphan, K. (2015). Grades 1-12 Thai students' learning styles according to Kolb's model. *Asian Social Science*, 11(10), 186-201.
- Changwong, K., Sukkamart, A., & Sisan, B. (2018). Critical thinking skill development: Analysis of a new learning management model for Thai high schools. *Journal of International Studies*, 11(2), 37-48.
- Charnbhumidol, P., Kraiwanich, S., & Kraiwanit, T. (2020). *Learning Method for the New Normal in Thailand*. Retrieved February 27, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/344867780_Learning_Method_for_the_New_Normal_in_Thailand.
- Churngchow, C., Rorbkorb, N., Petchurai, O. T., & Tansakul, J. (2020). Appropriate Learning Management for Students with Different Learning Styles within a Multicultural Society at State-Run Universities in Thailand. *International Journal of Higher Education*, 9(2), 200-208.
- Deerajviset, P., & Harbon, L. (2014). *E-learning in EFL education in Thailand's higher education: The role for lecturers making it work. University of Sydney Papers in TESOL*, 9. Retrieved February 27, 2021, from https://faculty.edfac.usyd.edu.au/projects/usp_in_tesol/pdf/volume09/Article02.pdf
- Imsa-ard, P. (2020). Thai university students' perceptions towards the abrupt transition to 'forced' online learning in the COVID-19 situation. *Journal of Education Khon Kaen University*, 43(3), 30-44.
- Kaur, A., Young, D., & Kirkpatrick, R. (2016). *English education policy in Thailand: Why the poor results?. In English language education policy in Asia (pp. 345-361). Springer, Cham*. Retrieved February 20, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/286925009_English_Education_Policy_in_Thailand_Why_the_Poor_Results.
- Lamie, J. (2005). *Evaluating change in English language teaching. Springer*. Retrieved February 20, 2021, from https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230598638_2
- Lim, C. P., & Wang, L. (2016). *Blended learning for quality higher education: selected case studies on implementation from Asia-Pacific*. Retrieved March 12, 2021, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246851>

- Marinoni, G., Van't Land, H., & Jensen, T. (2020). *The impact of Covid-19 on higher education around the world. IAU Global Survey Report*. Retrieved February 28, 2021, from https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf
- Moore, G. C., & Benbasat, I. (1991). Development of an instrument to measure the perceptions of adopting an information technology innovation. *Information Systems Research*, 2(3), 192-222.
- Ngampornchai, A., & Adams, J. (2016). Students' acceptance and readiness for E-learning in Northeastern Thailand. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 13(1), 1-13.
- Noom-Ura, S. (2013). English-Teaching Problems in Thailand and Thai Teachers' Professional Development Needs. *English Language Teaching*, 6(11), 139-147.
- Ożadowicz, A. (2020). Modified Blended Learning in Engineering Higher Education during the COVID-19 Lockdown—Building Automation Courses Case Study. *Education Sciences*, 10(10), 1-20.
- Pagram, P., & Pagram, J. (2006). Issues In E-Learning: A Thai Case Study. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*, 26(1), 1-8.
- Piamsa-nga, P., & Poovarawan, Y. (2020). Design a Curriculum with User-Experience Analysis: Case Study Computing Science Curriculum. In *International Conference on Blended Learning*. Retrieved February 24, 2021, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-51968-1_3
- Puncreobutr, V. (2016). Education 4.0: New challenge of learning. *St. Theresa Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(2), 92-97.
- Santhuenkeaw, T., Tontiwongwanich, S., & Pimdee, P. (2019). Improving Thai student's digital media skills: An exploratory learning model. *Revista ESPACIOS*, 40(15), 21-34.
- Scudellari, M. (2020, August 5). *How the pandemic might play out in 2021 and beyond*. Retrieved March 7, 2021, from <https://www.nature.com/articles/d41586-020-02278-5>
- Sethakul, P., & Utakrit, N. (2019). *Challenges and Future Trends for Thai Education: Conceptual Framework into Action*. Retrieved February 24, 2021, from <https://www.learntechlib.org/p/208575/>
- Supalak, N. (2016). Comparative exploration of learning styles and teaching techniques between Thai and Vietnamese EFL students and instructors. *Journal of Language and Cultural Education*, 4(3), 103-141.

- Thomas, D. (2020). Thailand University Students' E-Learning Behavior during the Global Pandemic. *Human Behavior, Development and Society*, 21(4), 57-65.
- Todd, R. W. (2020). Teachers' Perceptions of the Shift from the Classroom to Online Teaching. *International Journal of TESOL Studies*, 2(2), 4-17.
- Advisory Board. (2020). *Why the coronavirus may 'never go away'*. Retrieved March 6, 2021, from <https://www.advisory.com/en/daily-briefing/2020/08/06/coronavirus-future>

การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม
การสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข*
The Development of Leader Competencies by An Innovative Model
for Enhancing Local Peace Engineer Resulting
in the Building of Peaceful Community

¹ขันทอง วัฒนประดิษฐ์, ธปภัค บุณสิงห์, สีฟ้า ณ นคร และ ดลนพร วราโพธิ์

¹Khanthong Wattanapradith, Thapapak Buranasing,

Seefa Na Nakorn and Dolnaporn Warapho

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: khantong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) เพื่อประเมินหลักสูตรและนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ดำเนินการวิจัย 4 ระยะ โดยใช้กลุ่มทดลอง 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 25 คน และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 18 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบวัดสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วย ค่าที

ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม 2) การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 3) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ 4) จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน 5) มีอุดมการณ์การเป็นผู้มีความเป็นธรรม รูปแบบที่นำมาใช้พัฒนาหลักสูตร คือ หลักสูตรศึกษาเป็นฐานการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงรุก การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสอนงานแบบพี่เลี้ยง ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นทั้ง 5 ด้าน ก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบองค์ความรู้ใหม่ “สามพลังพัฒนาวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ได้แก่ พลังที่ 1 หลักการเรียนรู้

*Received February 15, 2021; Revised March 23, 2021; Accepted May 3, 2021

เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรสิกขา พลังที่ 2 การเสริมสร้างสมรรถนะด้วยโค้ชกัลยาณมิตร พลังที่ 3 คือ 6 ก้าวอย่างแห่งการเรียนรู้สันติกระบวนทัศน์ด้วยสติ 6 ขั้นตอน

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะผู้นำ; วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น; รูปแบบนวัตกรรม; ชุมชนสันติสุข

Abstract

The objectives of this research were 1) to strengthen capacity of local leader to be the peace engineer to build the peaceful community in Patumthani Province and Ayuttaya Province and 2) to evaluate the curriculum and introduce the program of development to enhance the capacity of leader with the innovative model of enhancing local peace engineer. The study was divided into 4 phases, two experimental groups. A target group consisted of 25 local leaders in Phatumthani and 18 local leaders in Ayutthaya. A one group pretest – posttest design was also applied in the study. The research instruments included in-depth interview form, competency measurement form for local peace engineer, participatory observation, and reflection. The statistics used for content analysis were percentage, mean, standard deviation (S.D.), and dependent t-test.

The results of the study found that 1) The participation construction have an impact to the community to learn based on the way of the culture of peace; 2) Communication bring about the peace and handle with the conflict creatively; 3) Self-conduct, as a role model, is the way of peace; 4) Awareness of peace within self; and 5) Having ideology of justice. For the guidance was applied to develop the curriculum is the threefold training, active learning, participation, and coaching. The study found that before and after attending the training found to have a difference at a statistical significance at the level of 0.05. The new body of knowledge acquired from the research results in a model called “3 powers for developing the local peace engineers” comprising: 1st power called the three learning principles leading to change according to Trisikkhā; 2nd power called the power for enhancing the competencies through Kalyāṇa-mittatā (good friends) in all 5 aspects; 3rd power refers to the 6 walking steps of learning the paradigm of peace by 6 steps of mindfulness.

Keywords: The Development of Leader Competencies; Innovative Model; Local Peace Engineer; Peaceful Community

บทนำ

การนำพาประเทศไปสู่จุดหมาย สันติสุขในชุมชนนับว่าเป็นรากฐานสำคัญ บทบาทของชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 โดยชุมชนสามารถดึงศักยภาพตนเอง สามารถจัดการตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้สันติสุขในชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้น ผู้นำ (Leaders) เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลสะท้อนถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุข สามารถนำพาชุมชนก้าวผ่านความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขให้กับชุมชน จากการศึกษาชุมชนต้นแบบสันติสุข พบว่า คุณธรรม วัฒนธรรม วิสัยทัศน์ ทักษะของผู้นำเป็นตัวบ่งชี้สำคัญ อดทนอดกลั้นและความเชื่อมั่นในกระบวนการสันติวิธี (Peaceful means) ของผู้นำส่งผลทำให้เกิดสันติสุขในชุมชน (Wattanapradith, 2017)

ผู้นำที่นำพาชุมชนเกิดสันติสุขได้นั้น เป็นได้ทั้งผู้นำทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ แต่เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้ตามหรือกลุ่มและช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมาย มีคำถามว่า ผู้นำที่จะพาชุมชนสันติสุขควรเป็นแบบใด ซึ่ง Phramaha Hansa Dhammhaso (2018) ได้นำเสนอวงล้อในกระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย นอกจากสร้างรากฐานจิตวิญญาณแห่งสันติภาพ สร้างวิถีสันติพัฒนาธรรมแล้ว การสร้างวิศวกรสันติภาพเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสันติภาพและสันติสุขในสังคมไทย โดยวิศวกรสันติภาพนั้นนอกจากเป็นผู้ที่มีความเป็นจิตอาสาในการทำหน้าที่สร้างสังคมให้เกิดสันติภาพสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข ผลการศึกษานี้นำมาสู่ปัญหาการวิจัยว่า การนำแนวคิดการสร้างหรือพัฒนาผู้ที่จะเป็นวิศวกรสันติภาพในชุมชนหรือ “วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ควรเป็นอย่างไร และอะไรเป็นตัวบ่งชี้และแนวทางใดที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นของผู้นำที่สะท้อนถึงการสร้างสันติภาพและสันติสุขในชุมชน

Lorilee, Sandmann and Vandenberg (1995) ได้นำเสนอแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำศตวรรษที่ 21 เป็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำแบบปฏิบัติการชุมชน (Community Action Leadership Development: CALD) โดยเสนอค่านิยมที่ผู้นำควรยึดเป็นพื้นฐานการปฏิบัติ 7 ประการ คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน การนำร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยกัน การสร้างชุมชน การพัฒนาพลังร่วมกันของกลุ่ม การปฏิบัติร่วมกัน และการสื่อสารที่เข้มแข็งการพัฒนาสมรรถนะผู้นำนอกจากแนวคิดศาสตร์ตะวันตกแล้ว มีการศึกษาถึงการพัฒนาเสริมสร้างจริยธรรมของผู้นำ พบว่า หลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้อบรมให้เสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Phramaha Hansa Dhammhaso (2018) ที่กล่าวถึง ในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย คือ การสร้างรากฐานจิตวิญญาณแห่งสันติภาพ อันมาจากรากฐานคำสอนและหลักปฏิบัติทางศาสนา และการสร้างวิถีสันติพัฒนาธรรม คือ ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายต่างก็ต้องร่วมมือประสานในการสร้างวิถีสันติวัฒนธรรม ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่จะนำพาชุมชนให้เกิดสันติสุขได้นั้นแนวคิดพื้นฐานด้านศาสนาและจิตใจเป็นอีกประเด็นที่คณะผู้วิจัยนำมาศึกษา

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ซึ่งโครงการวิจัยนี้เป็นโครงการย่อย 3 ภายใต้แผนวิจัยเรื่อง วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น: ต้นแบบผู้นำสร้างสันติสุขให้ชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชนจากโครงการ

ย่อย 1 และองค์ความรู้การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพจากโครงการย่อย 2 มาต่อยอดขยายผลและนำไปทดลองพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมด้านสังคมที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้นำที่สร้างสันติสุขให้ชุมชนและเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประเด็นยุทธศาสตร์การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นต้นแบบของการมีคุณธรรมและจริยธรรม การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน อันเป็นพื้นฐานที่จะนำพาประเทศไปสู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อประเมินหลักสูตรและนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบวิธีดำเนินการวิจัยและเครื่องมือวิจัย

ดำเนินการวิจัยแบบ R&D แบ่ง เป็น 4 ระยะ แต่ละระยะมี ประชากร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ระยะที่ 1 (R1) เพื่อสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ สภาพปัจจุบันของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้เป็นวิศวกรสันติภาพ โดยนำข้อมูลองค์ประกอบตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นเพื่อชุมชนสันติสุขในงานวิจัยย่อย 1 เป็นกรอบในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นวิศวกรสันติภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้นำภาครัฐ จำนวน 10 ท่าน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 10 ท่าน กลุ่มตัวแทนชาวบ้าน จำนวน 10 ท่าน รวม 30 ท่าน โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก 1) เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี 2) เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในฐานะผู้ดำเนินการกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน 3) เป็นผู้เต็มใจในการให้ข้อมูล เก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อพัฒนาแบบวัดสมรรถนะผู้นำท้องถิ่น จำนวน 614 คน ตามเกณฑ์ คอมเลย์และลี (Comrey and Lee, 1992)

ระยะที่ 2 (D1) เพื่อนำเสนอร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรท้องถิ่น ประกอบด้วยหลักการ แนวคิด ชุดกิจกรรม เครื่องมือวัดและประเมินผล โดยนำข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชนที่ได้จากโครงการย่อย 2

เป็นกรอบในการพัฒนาปรับปรุง และให้เข้ากับบริบทของพื้นที่และกลุ่มศึกษา นำไปทดลองนำร่องกับผู้นำท้องถิ่น ตำบลปากจั่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 25 คน

ระยะที่ 3 (R2) เพื่อนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงมาทดลองใช้กับกลุ่มทดลองจริง 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ตำบลบึงน้ำรักษ์ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 25 คน และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 18 คน ใช้รูปแบบการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design 1) หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำชุดหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน มี 6 Module แบ่งเป็นอบรมต่อเนื่อง 3 วัน จำนวน 20 ชั่วโมง และติดตามผล 1 เดือน

ระยะที่ 4 (D2) ประเมินผลการใช้หลักสูตรวิเคราะห์สรุปผลนำรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ไปเผยแพร่และขยายผล เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามวัดสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ใช้มาตราวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) มี 5 ระดับ การตรวจสอบเครื่องมือโดยการหาค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบวัดทั้งฉบับ .983 มี 41 ข้อคำถาม 3) เชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม 360 องศา การสะท้อนคิด

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test และการตีความแบบอุปนัยจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 จริยธรรมในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัย ในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจรับรองจริยธรรมวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจทำให้ได้แบบวัดในการประเมินสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1 การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวิถีสันติวัฒนธรรม 2) สื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์มี 3) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ 4) จิตตระหนักวิถีสันติภายในตน 5) อุดมการณ์เป็นผู้ให้ที่มีคุณธรรม การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ปรับปรุงจากโครงการย่อย 2 มาปรับปรุง โดยนำหลักตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแนวทางพัฒนาจิตและปัญญา เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นเสียงสะท้อนที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด และเพิ่มการจัดขั้นตอนการเรียนรู้ 6 ขั้น พร้อมกับพัฒนาเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เข้าอบรม นำหลักสูตรที่ปรับปรุงไปทดลองนำร่องก่อนนำไปใช้ทดลองจริง ซึ่งผลการทดลองนำร่อง พบว่า สมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นทั้ง 5 สมรรถนะของกลุ่มทดลองนำร่องหลังการทดลองมีค่าสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ .05

ผลประเมินหลักสูตรและนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข พบว่า การนำหลักสูตรไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม 1) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ต.บึงน้ำรักษ์ อ.ธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 25 คน และ 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ต.บ้านป้อม อ.พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 18 คน โดยหลักสูตรที่ใช้อบรมมี 2 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 อบรม 3 วัน จำนวน 20 ชั่วโมง มีกรอบเนื้อหา Pre-Module เปิดใจขยายพื้นที่สันติภายใน (3 ชั่วโมง) , Module 1 จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม (3 ชั่วโมง), Module 2 สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม (4 ชั่วโมง), Module 3 การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (4 ชั่วโมง), Module 4 ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม (3 ชม.), Module 5 พี่ประคองน้องสร้างสันติสุขในชุมชน (3 ชม.) และระยะที่ 2 ติดตามผล Module 6 ถอดรหัสสันติวัฒนธรรมนำสู่ความยั่งยืน (ภาคปฏิบัติ) ภายหลังการอบรม 2 สัปดาห์ โดยใช้ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

การประเมินผลโดย 1) การเปรียบเทียบคะแนนค่าเฉลี่ยสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ก่อน- หลัง การทดลอง ตัวชี้วัดสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น 5 ด้าน พบว่า ผู้เข้าอบรมทั้งสองกลุ่มมีคะแนนค่าเฉลี่ยสมรรถนะโดยรวม และแยกรายด้าน ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าสมรรถนะที่มีการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยมากที่สุดสามอันดับแรก คือ การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม สื่อสารสร้างสันติและการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ

(1) ผลการพัฒนาสมรรถนะตามตัวชี้วัดของกลุ่มบึงน้ำรักษ์

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นบึงน้ำรักษ์ก่อน-หลังการทดลอง

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
สมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น	4.12	0.43	4.40	0.49	3.31	.003

*p < 0.05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นแยกรายด้าน บึงน้ำรักษ์ ก่อน-หลังการทดลอง

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม	3.92	0.46	4.25	0.53	3.254	.003
การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์	3.98	0.46	4.28	0.58	2.261	.033
การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ	4.21	0.46	4.42	0.52	2.538	.018
จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน	4.09	0.59	4.45	0.58	3.079	.005
มีอุดมการณ์การเป็นผู้ให้ที่มีความเป็นธรรม	4.40	0.57	4.68	0.47	2.281	.032

*p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนสันติสุขของกลุ่มบึงน้ำรักษ์ ก่อนทดลองใช้หลักสูตรอบรมระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นภาพรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นแต่ละด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(2) ผลการพัฒนาสมรรถนะตามตัวชี้วัดของกลุ่มท่าการ้อง

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นท่าการ้อง ต.บ้านป้อม ก่อน-หลังการทดลอง

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
สมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น	3.99	0.12	4.47	0.47	4.865	0.00

*p < 0.05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแยกรายด้านสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นท่าการ้อง ต.บ้านป้อม ก่อน-หลังการทดลอง

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม	3.72	0.51	4.37	0.54	7.790	0.000
การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์	3.87	0.58	4.42	0.53	5.314	0.000
การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ	4.06	0.52	4.44	0.56	3.723	0.002
จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน	4.03	0.52	4.53	0.54	3.491	0.003
มีอุดมการณ์นำพาชุมชนเข้าถึงหัวใจแห่งสันติวิถี	4.27	0.66	4.77	0.42	3.000	0.008

*p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนสันติสุขของกลุ่มท่าการ้อง ก่อนทดลองใช้หลักสูตรอบรมระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นภาพรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นแต่ละด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

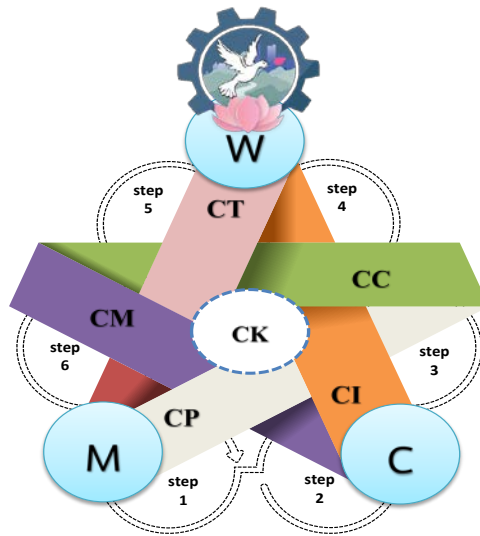
เมื่อพิจารณาแยกค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นรายด้าน พบว่า ทั้งสองกลุ่มผู้เข้าอบรม มีผลการเปลี่ยนแปลง 3 อันดับแรกไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การพัฒนาสมรรถนะการสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม, การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์, จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้นำขาดการเสริมทักษะการสร้างการมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีมที่ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นตัวประสานให้เกิดสันติวิถีในการทำงานเพื่อชุมชนและการมี

สันติภายในของตัวผู้นำเป็นฐานในการทำงานร่วมกับชุมชนให้เกิดสันติสุข อุดมการณ์เป็นผู้ให้ที่มีคุณธรรมและจิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน สอดรับกับปรัชญาของหลักสูตรที่มุ่ง “สร้างตน เปลี่ยนแปลงคน สู่การเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อสันติสุข” กล่าวคือ การเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น พื้นฐานสำคัญเป็นภูเขาน้ำแข็งได้น้ำที่เป็นพลังขับเคลื่อนพฤติกรรมออกสู่ภายนอกและเชื่อมสังคม คือ อุดมการณ์และจิตตระหนักรู้ของผู้นำ การเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ผู้นำจึงต้องเป็นผู้เริ่มต้นพัฒนาตนเองก่อน และการจะเปลี่ยนแปลงผู้อื่นได้นั้น ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งการดำเนินชีวิตและมีทักษะที่สำคัญในการนำพาชุมชนให้เกิดสันติสุข คือ การจัดการความขัดแย้ง การสื่อสารสันติ การสร้างการมีส่วนร่วมและการเป็นพี่เลี้ยงชุมชนที่ต้องมีความคิดที่สร้างสรรค์และมีการทำงานที่เป็นระบบและมีการวางแผนติดตามเพื่อการพัฒนา กล่าวได้ว่ารูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นสามารถพัฒนาสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข

ผลการประเมินพฤติกรรม 360 องศา โดยการประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน และวิทยากรประเมิน เพื่อวัดพฤติกรรมผู้เข้าอบรมในระหว่างอบรมพบว่าทั้งสองกลุ่มผู้เข้าอบรมมีผลการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ผู้เข้าอบรมมีความมุ่งมั่นเรียนรู้พัฒนาด้วยสติ ขันติ มีความเสียสละ แบ่งปัน สื่อสารเชิงบวก มีการวิเคราะห์แก้ปัญหา การทำงานแบบมีส่วนร่วม ผลการประเมินจากการทำแผนพัฒนาตนเอง เพื่อวัดเจตคติที่มีต่อตนเองจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง พบว่า ผู้เข้าอบรมทั้งสองกลุ่มมีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนาสันติภาพในของตน และการสร้างความเชื่อมั่น โดยมีจุดหมายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนไปสู่สันติสุขเกิดความรักสามัคคีในชุมชน ผลการประเมินจากการนำความรู้ไปใช้ในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุข ด้วยการเขียนโครงการขอยุติธรรมชุมชน พบว่า ทั้งสองกลุ่มผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการสร้างสันติในชุมชน ไปออกแบบในการทำโครงการเพื่อขอทุนสนับสนุนได้กลุ่มละ 3 โครงการ ซึ่งสามารถนำไปขยายผลต่อยอดในการพัฒนาพื้นที่ได้จริง และผลสะท้อนความรู้สึกรู้สึกของผู้เข้าอบรมที่มีต่อโครงการ พบว่า ผู้เข้าอบรมได้สะท้อนถึงประโยชน์ที่ได้ทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีทั้งต่อตนเองและการทำงานชุมชน สามารถนำไปพัฒนาต่อเนื่อง และประทับใจในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าอบรมครั้งนี้ ผลการประเมินจากเครื่องมือที่หลากหลายสอดคล้องกัน กล่าวคือ รูปแบบกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตรสามารถพัฒนาสมรรถนะผู้นำและสร้างผู้นำให้เป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่มีสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบนวิถีสันติวัฒนธรรม 2) การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 3) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสุวิธืแห่งสันติ 4) จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน 5) มีอุดมการณ์นำพาชุมชนเข้าถึงหัวใจแห่งสันติวิถี เกิดวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่มีพลังในการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข สะท้อนจากการทำโครงการพัฒนาชุมชนที่นำเสนอขอยุติธรรมชุมชน 3 โครงการต่อกลุ่มผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมมีความประทับใจและนำไปใช้การพัฒนาตน ขยายผลและสร้างสรรค์ชุมชนแห่งสันติสุข

องค์ความรู้ใหม่

พบว่า พัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ได้รูปแบบโมเดล เรียกว่า “สามพลังพัฒนาวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ประกอบด้วย พลังที่ 1 (M-C-W) : 3 หลักการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ Morality : ศีลสิกขา คือ เป็นการฝึกอบรมด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ Concentration : จิตตสิกขา คือ การพัฒนาบ่มเพาะจิตใจให้เข้าถึงความสงบ บนวิถีที่เรียบง่าย การฝึกอยู่กับตนเองให้อยู่กับ Wisdom: ปัญญาสิกขา คือ การพัฒนาปัญญาขั้นสูง จุดมุ่งหมายปลายทางคือ สร้างสันติสุขให้กับชุมชนโดยเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเองก่อน ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและภาคภูมิใจในการพัฒนาตนเองเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่สะท้อนผ่าน สัญลักษณ์วิศวกรสันติภาพ ประกอบด้วย วงเกียร์ 8 หมายถึง หลักพัฒนาตนด้วยมรรคมีองค์ 8 นกพิราบ หมายถึง ผู้นำเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่นำพาตนเองไปปรับใช้ช่วยเหลือสังคมผู้นำต้นแบบสันติภาพ ที่มีความรู้ เจตคติ ความสามารถและทักษะการใช้เครื่องมือเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เกิดสันติสุขในชุมชนและสังคม ดอกบัว หมายถึง จุดหมายของการพัฒนาชุมชน คือ การรู้ ตื่น เบิกบานของชุมชนเป็นชุมชนสันติสุข

พลังที่ 2 5's C+1 C :พลังแห่งการเสริมสร้างสมรรถนะด้วยโค้ชกัลยาณมิตร ด้วย (Competency) หมายถึง สมรรถนะของการเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ต้องได้รับการพัฒนาเสริมพลัง ประกอบด้วย CP: Creating a Participatory community code of conduct คือ การสร้างข้อปฏิบัติชุมชนอย่างมีส่วนร่วม CI : Creating to Inner Peace คือ การสร้างการเข้าถึงสุขแท้ การปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยความซื่อสัตย์ใจเห็นใจ CC: Create a communication for Peace คือ สร้างสรรค์การสื่อสารสันติภาพ CT: Create systematic thinking design คือ สร้างการคิดวิเคราะห์เป็นระบบ ประกอบด้วย เหตุผล เห็นความเชื่อมโยงและสร้างสรรค์ CM: Create mentoring to solve problems with intelligence คือ สร้างการเป็นพี่เลี้ยงในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา CK: Coaching of the Kalyanamitta คือ การประสานใจเชื่อมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาจากการโค้ชของกัลยาณมิตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

พลัที่ 3 6 ก้าวอย่างแห่งการเรียนรู้สันติกระบวนทัศน์ด้วยสติ 6 ขั้นตอน

6 Steps of leaning peace paradigm with mindfulness เป็นลำดับขั้นการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างกระบวนทัศน์ใหม่คือสันติกระบวนทัศน์ที่มีจุดเริ่มต้นเป็นวงรอบของการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ใจเบิกบาน เป็นสุข 2) ปรับเลนส์ตาและเปิดกว้างใจ 3) สันสเทือนความคิดด้วยพลังบวก 4) แผนการเรียนรู้วิถีแห่งสันติ เป็นการเข้าสู่อการเรียนรู้ที่มีการเรียบเรียงเนื้อหาตามลำดับการเรียนรู้ ที่เริ่มจากจุดเปลี่ยนแรกคือ 1) รู้จักตนเอง ความเป็นผู้นำ 2) จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม 3) สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม 4) การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 5) ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม ที่ประกอบน้อมสร้างสันติสุขในชุมชน 5) กระจกสะท้อนเพื่อการพัฒนาสร้างสันติภายใน 6) ก้าวอย่างเป็นที่เลียงอย่างมั่นใจสู่จุดหมายขยายพื้นที่สันติ โดยแต่ละขั้นตอนจะมีสติ (consciousness) เป็นกลไกกำกับความรู้ ตื่น เบิกบาน ในการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมสร้างวิศกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ได้รูปแบบที่เรียกว่า “สามพลังพัฒนาวิศกรสันติภาพท้องถิ่น” ประกอบด้วย พลัที่ 1 (M-C-W): 3 หลักการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรสิกขา สอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ตามที่ Phra Promkhunaporn (P.A. Piyutto). (2013) ได้อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเป็นการฝึกฝนพัฒนาชีวิตของตนเองให้ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่มีความอิสระ จากวัตถุนิยม หรือสิ่งกระตุ้นเร้าใจภายนอก ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้อันเกิดจากตนเอง และความรู้ที่ได้จากผู้อื่น นำมาฝึกฝนปฏิบัติจนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองให้มีชีวิตเป็นไปในทางที่ดีงาม และมีความสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม และสามารถพัฒนาดตนเองให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้อย่างถาวร และสอดคล้องกับ ดวงตา ราชอาณาจักร ที่ได้ศึกษาบทบาทของผู้นำในกระบวนทัศน์ใหม่ กล่าวถึง หนึ่งในแก่นสำคัญของการพัฒนาผู้นำ คือเรื่องของระบบคุณธรรม และสอดคล้องกับ Chantrawutikorn (2019) กล่าวถึงหลักไตรสิกขาสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้าองค์กรได้

พลัที่ 2 5's C+1 C: พลัแห่งการเสริมสร้างสมรรถนะด้วยไค้ชกัลยาณมิตร (Competency) หมายถึง สมรรถนะของการเป็นวิศกรสันติภาพท้องถิ่นที่ต้องได้รับการพัฒนาเสริมพลัง 5 สมรรถนะ ได้แก่ (1) การสร้างข้อปฏิบัติชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (2) การสร้างการเข้าถึงสุขแท้การสร้างการตระหนักรู้คุณค่าของตนเองและผู้อื่น (3) สร้างสรรค์การสื่อสารสันติภาพ เป็นกลไกพื้นฐานในการดำเนินชีวิต มองเห็นคุณค่าของการสื่อสารสร้างพลังเปลี่ยนชีวิตและป้องกันปัญหาความขัดแย้ง สอดคล้องกับ แนวคิดผู้นำปฏิบัติการชุมชน ทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของ Sandmann and Vandenberg (1995) กล่าวถึงจุดเน้นค่านิยม 7 ประการในการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชน กล่าวคือ การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม การนำร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยกัน การสร้างชุมชน การพัฒนาพลัง การปฏิบัติร่วมกัน และการสื่อสารรับฟังด้วยใจผ่านกระบวนการที่เรียกว่าสุนทรียสารสนทนาเพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปร่วมกัน (4) สร้างการคิดวิเคราะห์เป็นระบบ ประกอบด้วยเหตุผล เห็นความเชื่อมโยง และสร้างสรรค์ออกแบบการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุข Pansuwan (2014) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงหนึ่งในคุณลักษณะ

ผู้นำชุมชนที่สำคัญต้องมีทั้งเก่งและดี โดยคุณลักษณะด้านที่เก่ง คือ มีความรู้ มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเฉลียวฉลาด มีการวางแผนการทำงานเป็นระบบคือ มีจุดหมาย กำหนดมาตรฐานการทำงาน ติดตามและประเมินผล มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน มั่นใจในตนเอง กล้าตัดสินใจ (5) การสร้างการเป็นพี่เลี้ยงในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา ทักษะการเป็นพี่เลี้ยงในการแก้ปัญหาด้วยปัญญาและเทคนิคการเป็นพี่เลี้ยงสร้างสันติวัฒนธรรม สอดคล้องกับ Singmatr, Meemana and Kaewin (2017) ได้นำเสนอคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21 ด้านการสร้างทีม (Team Work) เป็นเรื่องของการสร้างทีมงาน และสร้างเครือข่าย ได้แก่ สร้างทีมงานที่ไว้วางใจได้ เชื่อมมั่นในทีมงาน มอบหมายงานตามความสามารถและความถนัด ให้ขวัญและกำลังใจ รับผิดชอบและรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้นของทีม ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้คือการเป็นพี่เลี้ยงหรือ Coach ให้กับชุมชนซึ่งผู้ที่จะเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสมรรถนะของการเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชน

การประสานใจเชื่อมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาจากการโค้ชของกัลยาณมิตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ กล่าวคือ วิทยากรที่ทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติกัลยาณมิตรประกอบด้วยเทคนิคการเป็นโค้ช สอดคล้องกับ Wongyai and Phatphon (2019) ได้นำเสนอกระบวนการโค้ชเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ โดยกล่าวว่า ผู้เรียนที่มีสมรรถนะจะสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีไปประยุกต์กับการปฏิบัติงานจริงได้ดีและเกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น บทบาทผู้สอนต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะและสร้างโอกาสให้ได้นำความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่ตนมีไปใช้ในการลงมือปฏิบัติจริงต่อยอดความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการสอนหรืออบรม ดังนั้น ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะของผู้เรียนต้องถูกนำมาใช้ให้เกิดสมรรถนะที่จะนำไปสู่นวัตกรรมในอาชีพ การโค้ชเป็นเครื่องมือหรือแนวทางที่ผู้สอนหรือผู้อบรมสามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียน

พลังที่ 3 คือ 6 ก้าวอย่างแห่งการเรียนรู้สันติกระบวนการทัศนด้วยสติ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ไร้ใจเบิกบาน เป็นสุข 2) ปรับเลนส์ตาและเปิดหัวใจ 3) สันสเทือนความคิดด้วยพลังบวก 4) แผนที่การเรียนรู้วิถีแห่งสันติ 5) กระจุกสะท้อนเพื่อการพัฒนาสร้างสันติภายใน 6) ก้าวอย่างเป็นพี่เลี้ยงอย่างมั่นใจสู่จุดหมายขยายพื้นที่สันติ โดยแต่ละขั้นตอนจะมีสติ (consciousness) เป็นกลไกกำกับความรู้ ตื่น เบิกบาน สอดคล้องกับการศึกษาของ Wattanapradith, Seethong, Rojjanauthai and Areekul (2017) พบว่า การออกแบบกิจกรรมตามหลักการ ICT-PSS ควรเริ่มจาก 1) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ 2) การปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี 3) การสร้างแรงสันสเทือนทางความคิด 4) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าใน 5) การสะท้อนตนเอง และการพัฒนาก้าวต่อไป 6) ขยายพื้นที่แห่งความสุข และ 4 Happy life เกณฑ์ชี้วัดกระบวนการพัฒนาจิต และปัญญาแบบองค์รวมพบว่า ความสุข 4 ด้าน คือ (1) พัฒนากายให้เป็นสุข (2) พัฒนาพฤติกรรม การแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (3) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (4) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับด้านการศึกษา องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเป็นพื้นที่ หรือเป็นกรณีศึกษาให้กับผู้จัดการเรียนการสอนด้านสังคมศาสตร์ ด้านศึกษาศาสตร์ ด้านพัฒนาสังคม ด้านสันติศึกษา หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่น โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกระบวนการฝึกและสร้างการเรียนรู้นอกห้องเรียน ข้อจำกัดของการนำผลการศึกษาไปใช้ในพื้นที่อื่น ผู้ที่นำไปใช้ควรมีพื้นฐานด้านกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและมีพื้นฐานการเข้าถึงหลักคำสอนทางศาสนาต่างๆ เพื่อปรับให้สอดคล้องกับความเชื่อของกลุ่มที่จะนำไปพัฒนา

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีหน่วยงานให้บริการประชาชนในส่วนภูมิภาค ควรนำผลการวิจัยนี้ไปถอดบทเรียน และศึกษาต่อยอดในกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบงานเครือข่ายพี่เลี้ยงของชุมชน โดยนำวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นต้นแบบไปขยายผลในพื้นที่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัดและภูมิภาค เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายและพลังขับเคลื่อนการพัฒนางานให้สามารถขยายผลการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาเจาะลึกในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การยกระดับสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นเป็นวิทยากรตัวคูณประจำตำบล เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มจำนวนวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นในชุมชน และอาจทำการทำวิจัยแบบระยะยาวเพื่อมุ่งหวังศึกษาผลติดตามการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

2.2 การสร้างเครือข่ายเพื่อแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ด้วยกลไกของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิจัยในบริบทแก้ปัญหาในพื้นที่โดยมีฐานองค์ความรู้เดิมที่ได้พัฒนาวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นต้นแบบ มาปรับใช้เพื่อให้เกิดผลเชิงพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

References

- Pansuwan, A. (2014). *The Development of Community Leader Characteristics in Accordance of Phranakhonsriayuthaya*. (Doctoral Dissertation). Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phra Dharmapitaka (P. A. Payutto). (2001). *Buddhist methods of teaching*. (8th ed.). Bangkok: National Education Agency.
- Phra Promkhunaporn (P.A. Payutto). (2013). *Thai Educational Philosophy in the Buddhist Sector: Education Leader*. Bangkok: Phli Dhamm.

- Phramaha Hansa Dhammahaso. (2018). The Integration of the Knowledge in Field of Peace for Developing Peace Building Process in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(3), 1254-1266.
- Sandmann, L. R., & Vandenberg, L. (1995). A framework for 21st century leadership. *Journal of Extension*, 33(6).
- Sandmann, L. R., & Vandenberg, L. (1995). A framework for 21st century leadership. *Journal of Extension*, 33(6).
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Chantrawutikorn, S. (2019). *Study and Development of a Training Model Based on Threefold Training to Strengthen Ethical Leadership for Executive Officers and Team Leaders in an Organization*. (Doctoral Dissertation). Graduate school: Srinakharinwirot University. Nakhon Pathom.
- Wattanapradith, K., Seethong, K., Rojjanauthai, S., & Areekul, C. (2018). *The Holistic Development of Mind and Wisdom: Documentary and Research Synthesis* (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institute of MCU.
- Wattanapradith, K. (2016). Peace Community in the 26th Buddhist Century: Knowledge Learned from Peace Community in Conflict Areas. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(Special), 13-24.
- Wongyai, W., & Phatphon, M. (2019). *The Coaching for competencies*. Bangkok: Center for Innovation, Curriculum and Learning Leadership.
- Singmatr, S., Meemana, P., & Kaewin, D. (2017). *Leadership traits of the Executive in the 21st century*. Retrieved December 21, 2020, from <http://gs.rmu.ac.th/grc2017/fullpaper/file/PS-O-01.pdf>.

เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน*

Attitudes toward Democratic Citizenship of Pathumwan Institute of Technology Students

ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ

Thuntuch Viphatphumiprathes

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

Faculty of Science and Technology, Pathumwan Institute of Technology, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: thuntuch18@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจระดับเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 161 คนที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2/2563 ซึ่งใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของคณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยพหุด้วยวิธี Stepwise

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษามีระดับเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูง (Mean= 4.30, S.D.= .55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับเจตคติสูงสุด คือ ด้านความเคารพสิทธิผู้อื่น (Mean= 4.36, S.D.= .57) รองลงมา คือ ด้านความเคารพกติกา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Mean= 4.30, S.D.= .63 และ Mean= 4.24, S.D.= .63 ตามลำดับ) และ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และผลการเรียน โดยทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาได้ร้อยละ 61.6 ($R^2 = .616$, $F = 62.434$, $p\text{-value} < .05$) จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้จึงควรมุ่งพัฒนาเจตคติของนักศึกษาในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอันดับแรก และนักศึกษาควรได้รับการขัดเกลาทางสังคมอย่างถูกต้องและเหมาะสมจากสื่อสังคมออนไลน์ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา

คำสำคัญ: เจตคติ; ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย; นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี

*Received January 14, 2021; Revised January 19, 2021; Accepted February 9, 2021

Abstract

This study was aimed to 1) investigate to what extent Pathumwan Institute of Technology students felt about democratic citizenship and 2) examine factors influencing their attitudes. The study involved 161 undergraduate students who enrolled in the semester 2/2020 and they were recruited through stratified sampling, according to the proportion of students of each faculty. The data was collected through questionnaires and analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that 1) students' overall attitudes towards democratic citizenship were relatively high (Mean= 4.30, S.D.= .55). When considering each aspect, students' attitudes towards respect for the rights of others were at the highest level (Mean= 4.36, S.D.= .57) followed by their attitudes towards obeying rules and responsibilities to society (Mean= 4.30, S.D.= .63 and Mean = 4.24, S.D.= .63 respectively). In addition, 2) factors that could significantly affect students' attitudes towards democratic citizenship at .05 included socialization through social media, democratic parenting, socialization through peer groups, and grade results. These four variables could predict students' attitudes towards democratic citizenship, accounting for 61.6 percent ($R^2 = .616$, $F = 62.434$, $p\text{-value} < .05$). Based on the findings, students' attitudes on social responsibilities should be firstly developed. Moreover, students should be socialized correctly and appropriately by social media, family, peer groups, and educational institution.

Keywords: Attitudes; Democratic Citizenship; Institute of Technology Students

บทนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อปี พ.ศ.2475 ที่ผ่านมามีการทำให้รัฐประหารหลายครั้ง รวมถึงมีรัฐธรรมนูญหลายฉบับ ทั้งนี้ เคยเป็นที่เข้าใจกันว่าปัญหาประชาธิปไตยของไทยคือ การแทรกแซงทางการเมืองหรือการทำให้รัฐประหารโดยทหาร รวมถึงมองว่า นักการเมืองและประชาชนผู้เลือกตั้งเป็นปัญหา (Laothamatas, 2013) นอกจากนี้ ยังพบว่ายังมีปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกหลายประการ เช่น ความแตกแยกทางความคิด การไม่เคารพสิทธิเสรีภาพ การอ้างสิทธิเสรีภาพของตนโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม จากปัญหาที่กล่าวมานี้มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ประชาชนขาดคุณลักษณะของ “ความเป็นพลเมือง” (Citizenship) (Laothamatas, and Rattanaset, 2014; Tantisoonthorn, 2014; Thewanaruemitkul, 2012) กล่าวคือ ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้น ประชาชนจะต้องมีความเป็นพลเมืองตามระบอบ

ประชาธิปไตยด้วย โดยจะมีการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ เคารพผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา หรือกล่าวได้ว่า ความเป็นพลเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับการมีความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยไม่ปล่อยให้เป็นเรื่องของนักการเมืองหรือรัฐบาลเท่านั้น มีความรู้สิทธิรับผิดชอบต่อชุมชน และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งในสังคมประชาธิปไตยนั้น ประชาชนควรมีความเป็นพลเมืองในด้านเคารพสิทธิผู้อื่น เคารพกติกา รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยพลเมืองจะมองว่าตนเองมีความผูกพันกับสังคม/ชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และส่งผลให้มีความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (Billig, 2017; Thewanaruemitkul, 2012) ดังนั้น การแก้ไขปัญหาประชาธิปไตยของไทยจะต้องแก้ไขที่ตัวพลเมือง เพื่อให้พลเมืองสามารถเข้าร่วมในการบริหาร และตระหนักถึงปัญหามานเมืองที่ต้องเข้าร่วมกันแก้ไข (Laothamatas, 2011)

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า ความเป็นพลเมืองจะมีส่วนช่วยให้ปัญหาต่างๆ ในสังคมลดน้อยลงได้ โดยความเป็นพลเมืองนั้นจะเป็นพลังของเมือง ยิ่งพลังของเมืองมีมากเท่าไรก็ยิ่งทำให้ประเทศมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนามากขึ้น หรือกล่าวได้ว่า เมื่อประชาชนมีความเป็นพลเมือง ก็จะเปลี่ยนจากปัญหา กลายเป็นผลหรือกำลังของเมือง ช่วยพัฒนาสังคมและรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งปัญหาทุกอย่างของสังคมก็จะแก้ไขได้ในที่สุด (Piyakulchaidej, 2019; Thewanaruemitkul, 2012)

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเจตคติที่มีต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติดังกล่าวของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน เนื่องจาก 1) การศึกษากับกลุ่มนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันจะทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับเจตคติและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษามาจากสายอาชีวศึกษาที่มาศึกษาต่อด้านวิชาชีพเฉพาะทางระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ การเลือกศึกษานักศึกษาจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้มีจุดเด่น/ความสำคัญเนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐที่มุ่งผลิตบัณฑิตเฉพาะทางสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์/วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีพัฒนาการมาจากโรงเรียนช่างกลปทุมวัน วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน และสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ตามลำดับ อีกทั้งยังมีอัตลักษณ์ในการผลิตบัณฑิตให้เป็นนักปฏิบัติมืออาชีพ ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่ทำการศึกษากับกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในสถาบันการศึกษาทั่วไป (Billig, 2017; Blasko, Dinis da Costa, and Vera-Toscano, 2018; Chansilp, 2018; Chanthawan, 2016; Khong, 2010; Klaykaew, 2016; Paiboonthitipornchai, 2010; Pharcharuen, 2018; Portney, Eichenberg, and Niemi, 2009; Prescott, and Kittichonvorakun, 2012; Promthong, and Trakarnsirinont, 2017; Thammasakul, 2013; Viphatphumiprathes, 2013; Viphatphumiprathes, 2014) และ 2) การศึกษา “เจตคติ” จะช่วยให้เข้าใจความคิดความเชื่อ ความรู้สึก และแนวโน้มที่จะแสดงออกทางพฤติกรรมของนักศึกษาได้ (Billig, 2017; Kamwachirapitak, and Yahakorn, 2017; Ritzer, 2007; Thongyoo, 2016) อีกทั้ง การที่ระบอบประชาธิปไตยรวมถึงปัญหาต่างๆ จะได้รับการแก้ไขและประสบความสำเร็จได้นั้น คนจะต้องมี “เจตคติ” ต่อความเป็นพลเมืองในการใช้ชีวิตในทางการเมืองและในสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ ยอมรับกฎ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (Blasko, Dinis da Costa and Vera-Toscano, 2018) ผู้วิจัยได้

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองเพื่อนำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ (Blasko, Dinis da Costa, and Vera-Toscano, 2018; Chansilp, 2018; Chanthawan, 2016; Khong, 2010; Klaykaew, 2016; Laothamatas, 2011; Paiboonthitipornchai, 2010; Nimpanich, and Veera- burinon, 2017; Pharcharuen, 2018; Portney, Eichenberg, and Niemi, 2009; Prescott, and Kittichonvorakun, 2012; Promthong, and Trakarnsirinont, 2017; Ritzer, 2007; Tantisoonthorn, 2014; Thammasakul, 2013; Viphatphumprathes, 2013; Viphatphumprathes, 2014) ซึ่งได้แก่ เพศ ภูมิสำเนา ผลการเรียนรู้ ปี การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และการขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ และผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Blasko, Dinis da Costa, and Vera-Toscano, 2018; Council of Europe, 2016; Office of the Education Council, 2011; Thewanaruemitkul, 2012; Viphatphumprathes, 2017) เพื่อนำมากำหนดเป็นตัวแปรตามในงานวิจัย คือ เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเคารพกติกา ด้านความเคารพสิทธิผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสุดท้ายแล้วผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นฐานในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจระดับเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2/2563 จำนวน 407 คน ผู้วิจัยคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power (Faul, Erdfelder, Buchner, and Lang, 2009; Srisatid-narakul, 2020; Wiratchai, 2012) ซึ่งกำหนดขนาดของอิทธิพล (f^2) ในระดับปานกลางที่ .15 ความน่าจะเป็นของความคลาดเคลื่อนในการทดสอบประเภทที่หนึ่ง (α) ที่ระดับ .05 อำนาจการทดสอบ ($1 - \beta$) ที่ระดับ .95 โดยมีจำนวนตัวแปรทำนาย (ตัวแปรอิสระ) 7 ตัวแปร คำนวณได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 153 คน แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เพิ่ม

จำนวนตัวอย่างร้อยละ 5 เพื่อป้องกันปัญหาการตอบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์/สูญหาย จึงทำให้ได้จำนวนตัวอย่าง 161 คน และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของทั้งสองคณะ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและตัวอย่างในงานวิจัย

คณะ	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
วิศวกรรมศาสตร์	378	149
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	29	12
รวม	407	161

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามซึ่งได้มาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักศึกษา ได้แก่ เพศ ภูมิลำเนา ชั้นปี ผลการเรียน

ตอนที่ 2 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และการขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

ตอนที่ 3 เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเคารพกติกา ด้านความเคารพสิทธิผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม มีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) ที่ 0.66-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Coefficient) ทั้งฉบับที่ 0.876 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ (Pravalpruk, and Wichitwanna, 2019) คือ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และมีค่า Cronbach's Alpha Coefficient ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไปจึงยอมรับได้

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามในภาคเรียนที่ 2/2563 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมการวิจัย (Traimongkolkul, and Chatraphorn, 2012; Viphatphumiprathes, 2015; Viphatphumiprathes, 2020) คือ หลักการปกป้องความเป็นส่วนตัวและรักษาความลับ หลักความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล และหลักคุณประโยชน์และความยุติธรรม โดยผู้วิจัยชี้แจงนักศึกษาก่อนเก็บข้อมูลว่า ข้อมูลที่นักศึกษาตอบเป็นความลับ โดยนักศึกษาไม่ต้องระบุชื่อลงในแบบสอบถาม อีกทั้งการนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวมโดยไม่ได้อ้างอิงเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ การตอบแบบสอบถามเป็นไปด้วยความสมัครใจ หากนักศึกษาไม่ต้องการตอบแบบสอบถาม จะไม่มีผลใดๆ

ต่อตัวนักศึกษาในภายหลัง อีกทั้งคำนึงถึงผลการวิจัยที่จะต้องก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่สังคมโดยรวมและมีเกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่างในงานวิจัยอย่างเหมาะสมและยุติธรรมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ระดับเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผล (Srisa-ard, 2013) ระดับเจตคติของนักศึกษาเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับเจตคิต่ำ ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับเจตคติก่อนข้างต่ำ ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับเจตคติด้านกลาง ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับเจตคติก่อนข้างสูง และค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับเจตคติดูสูง

2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise โดยข้อมูลที่น่าเสนอได้ผ่านการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นตามหลักการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Leech, Barrett, and Morgan, 2005; Traimongkolkul, and Chatraphorn, 2012) คือ ตัวแปรมีการกระจายแบบโค้งปกติ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์เชิงเส้น ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง หรือ ไม่มี Multicollinearity และค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระ (ไม่มีความสัมพันธ์กัน)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาศาสนาเทคโนโลยี ปทุมวัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูง (Mean= 4.30, S.D.= .55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับเจตคติดูสูงที่สุด คือ ด้านความเคารพสิทธิผู้อื่น (Mean= 4.36, S.D.= .57) รองลงมา คือ ด้านความเคารพกติกา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Mean= 4.30, S.D.= .63 และ Mean= 4.24, S.D.= .63 ตามลำดับ) ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2

เมื่อพิจารณาระดับเจตคติเป็นรายข้อในแต่ละด้าน สรุปได้ว่า 1) ด้านความเคารพกติกา มีระดับเจตคติดูสูงที่สุดในประเด็นที่กล่าวว่า ผู้กระทำผิดทุกคนต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมายอย่างเสมอภาคกัน (Mean= 4.59, S.D.= .74) และมีระดับเจตคติดูต่ำสุดในประเด็นที่ว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเกิดจากการที่ประชาชนไม่เคารพกติกา (Mean= 3.72, S.D.= .37) 2) ด้านความเคารพสิทธิผู้อื่น มีระดับเจตคติดูสูงที่สุดในประเด็นที่กล่าวว่า ไม่ว่าบุคคลใดจะมีฐานะร่ำรวยกว่าหรือยากจนกว่ากัน มีระดับการศึกษาสูงหรือต่ำกว่ากัน ก็ถือว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีและสถานะเท่าเทียมกัน (Mean= 4.58, S.D.= .75) และมีระดับเจตคติดูต่ำสุดในประเด็นที่ว่า ปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นได้จากการที่ คนเสียงส่วนใหญ่ละเมิดสิทธิหรือใช้ความรุนแรงกับคนเสียงส่วนน้อยที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากตน (Mean= 4.14, S.D.= .97) และ 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มีระดับเจตคติดูสูงที่สุดในประเด็นที่กล่าวว่า นักศึกษารู้สึกห่วงใยในสิทธิและสวัสดิการของผู้อื่นที่ควรได้รับ และช่วยเหลือ

ผู้อื่นเมื่อถูกเอาเปรียบ (Mean= 4.47, S.D.= .77) และมีระดับเจตคติต่ำสุดในประเด็นที่ว่าประชาชนควรแก้ไข ปัญหาต่างๆ ด้วยตนโดยไม่เรียกร้องให้รัฐบาลมาแก้ปัญหาให้ (Mean= 3.68, S.D.= 1.26)

ตารางที่ 2 เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย	Mean	S.D.	ความหมาย	ลำดับ
1.ด้านความเคารพกติกา	4.30	.63	ค่อนข้างสูง	2
2.ด้านความเคารพสิทธิผู้อื่น	4.36	.57	ค่อนข้างสูง	1
3.ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	4.24	.63	ค่อนข้างสูง	3
ภาพรวม	4.30	.55	ค่อนข้างสูง	

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักศึกษา ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระ/ตัวแปรทำนาย 7 ตัวแปร ได้แก่ เพศ (x_1) ภูมิภาค (x_2) ชั้นปี (x_3) ผลการเรียน (x_4) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (x_5) การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน (x_6) และการขัด เกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ (x_7) เมื่อทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise พบว่า มี 4 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ นักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ (x_7) การอบรม เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (x_5) การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน (x_6) และผลการเรียน (x_4) โดยทั้ง 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาได้ร้อยละ 61.6 ($R^2 = .616$, $F = 62.434$, $p\text{-value} < .05$) ดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบัน เทคโนโลยีปทุมวัน

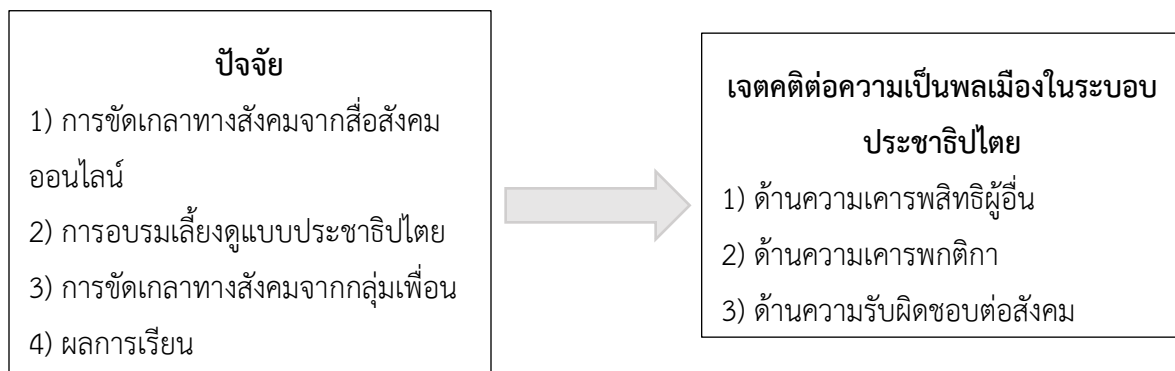
ตัวแปร	B	Std. Error	β	t	p-value
การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ (x_7)	.380	.057	.410	6.721	.000
การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (x_5)	.263	.059	.290	4.450	.000
การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน (x_6)	.180	.051	.212	3.514	.001
ผลการเรียน (x_4)	.119	.058	.105	2.060	.041
Constant= .339	$R^2 = .616$	Adjusted $R^2 = .606$	$F = 62.434$	$p\text{-value} = .000$	

ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการทำนายนายมากที่สุด คือ การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ ($\beta = .410$, $t = 6.721$, $p\text{-value} < .05$) รองลงมา คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ($\beta = .290$, $t = 4.450$, $p\text{-value} < .05$) การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน ($\beta = .212$, $t = 3.514$, $p\text{-value} < .05$) และผลการเรียน ($\beta = .105$, $t = 2.060$, $p\text{-value} < .05$) ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์ ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$\hat{Z}_y = .410(z_{x7}) + .290(z_{x5}) + .212(z_{x6}) + .105(z_{x4})$$

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ในแง่ของการทราบถึงเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักศึกษาที่มาจากสายอาชีวศึกษาซึ่งมาเข้าศึกษาต่อด้านวิชาชีพเฉพาะในระดับปริญญาตรี ซึ่งพบว่า นักศึกษาในกลุ่มดังกล่าวมีเจตคติในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูง โดยมีเจตคติในด้านความเคารพสิทธิต่อผู้อื่น สูงสุด ตามด้วยเจตคติด้านความเคารพกติกา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังได้ข้อค้นพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลในการทำนายนายเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักศึกษากลุ่มนี้ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และผลการเรียน ดังสมการพยากรณ์ $\hat{Z}_y = .410(z_{x7}) + .290(z_{x5}) + .212(z_{x6}) + .105(z_{x4})$ ทั้งนี้ สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันมีเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูง ข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา Chanthawan (2016); Pharcharuen (2018); Viphatphumiprathes (2014) ซึ่งพบว่า นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนและรัฐมีเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูงเช่นกัน นอกจากนี้ งานวิจัยครั้งนี้พบว่า นักศึกษามีเจตคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับต่ำสุด โดยเฉพาะในประเด็นที่มองว่าประชาชนควรแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้ด้วยตนโดยไม่เรียกร้องให้รัฐบาลมาแก้ปัญหาให้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศ Chansilp (2018);

Chanthawan (2016); Promthong and Trakarnsirinont (2017); Viphatphumiprathes (2014) ที่พบว่า นักศึกษามีความเป็นพลเมืองในระดับต่ำด้านการมีส่วนร่วม/การให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชน/บทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของต่างประเทศ Khong (2010) ซึ่งพบว่า นักเรียนชาวสิงคโปร์ที่แม้ว่าจะมีเจตคติต่อความเป็นพลเมืองสูงและเคารพสิทธิผู้อื่นรวมถึงยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาของกลุ่มเพื่อน แต่มีเจตคติด้านความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองในระดับที่น้อยกว่าด้านอื่นๆ

ข้อค้นพบนี้ สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดเรื่องเจตคติ (Billig, 2017; Kamwachirapitak, and Yaha-korn, 2017; Ritzer, 2007; Thongyoo, 2016) ดังนี้คือ การที่นักศึกษามีระดับเจตคติโดยภาพรวมค่อนข้างสูงนั้น สะท้อนได้ว่านักศึกษามีความรู้ความคิดความเชื่อ ความรู้สึก และแนวโน้มที่จะแสดงออกทางพฤติกรรมเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับค่อนข้างสูงทั้ง 3 ด้าน โดยมีด้านความเคารพสิทธิผู้อื่นสูงสุด รองลงมา คือด้านความเคารพกติกา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับเจตคติในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้น สามารถอธิบายได้โดยใช้แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Tantisoonthorn, 2014; Thewanaruemitkul, 2012; Viphatphumiprathes, 2017) กล่าวคือ การที่นักศึกษามีระดับเจตคติต่ำในประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม สะท้อนให้เห็นได้ว่านักศึกษาขาดการมองว่าตนเองมีความเชื่อมโยงกับสังคม ซึ่งการแก้ปัญหาที่ดีควรที่จะเริ่มแก้ปัญหาที่ตนเอง โดยไม่ใช่เป็นฝ่ายเรียกร้องให้รัฐบาลหรือผู้อื่นมาแก้ปัญหาให้

2. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษานั้นมี 4 ตัวแปรซึ่งเรียงตามปัจจัยที่มีอิทธิพลในการทำนายนมากที่สุด ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และผลการเรียนตามลำดับ โดยตัวแปรทั้ง 4 สามารถร่วมกันทำนายเจตคติดังกล่าวได้ร้อยละ 61.6 ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามแต่ละตัวแปร ดังนี้

2.1 การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ จากผลการวิจัยพบว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมือง ($\beta = .410$, $t = 6.721$, $p\text{-value} < .05$) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา Blasko, Dinis da Costa and Vera-Toscano (2018); Chanthawan (2016); Klaykaew (2016); Prescott and Kittichonvorakun (2012); Promthong and Trakarnsirinont (2017) ซึ่งพบว่า การเปิดรับข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลต่อเจตคติและพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของนักศึกษา

ทั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดเรื่องเจตคติ (Thongyoo, 2016) แนวคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) (Nimpanich, and Veeraburion, 2017; Ritzer, 2007) และแนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยาดิจิทัล (Digital Sociology) Lupton (2012) และ Viphatphumiprathes (2019) ซึ่งอธิบายว่า เจตคติเกิดขึ้นได้จากการได้รับการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งสื่อโดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันได้ทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมตลอดชีวิตของบุคคล หรือสร้างกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้และรับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม โดยในที่นี้

หมายถึง แนวทางความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ สื่อสังคมออนไลน์ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม เพราะสามารถแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วในชีวิตประจำวันของผู้คน อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมด้วย

2.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จากผลการวิจัย พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยโดยครอบครัวมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองของนักศึกษา ($\beta = .290$, $t = 4.450$, $p\text{-value} < .05$) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา Blasko, Dinis da Costa and Vera-Toscano (2018); Chansilp (2018); Klaykaew (2016); Paiboonthitipornchai (2010); Pharcharuen (2018); Portney, Eichenberg and Niemi (2009); Viphatphumiprathes (2014) ซึ่งพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยโดยครอบครัวของนักศึกษา ส่งผลต่อคุณลักษณะ/พฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา

ทั้งนี้ สามารถอธิบายได้โดยใช้แนวคิดเรื่องเจตคติ (Thongyoo, 2016) และแนวคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคม (Nimpanich, and Veeraburion, 2017; Ritzer, 2007) กล่าวคือ ในบรรดาตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมต่างๆ นั้น ครอบครัวถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญเพราะเด็กเมื่อแรกเกิดมาส่วนใหญ่มีชีวิตร่วมอยู่กับครอบครัว ดังนั้น แบบแผนของเจตคติรวมถึงพฤติกรรมจะได้มาจากครอบครัว ซึ่งมีทั้งการขัดเกลาทางตรง คือ การบอกกล่าว/การอบรมสั่งสอน และการขัดเกลาทางอ้อม เช่น การที่เด็กสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้ การที่เด็กจะเติบโตขึ้นมามีพฤติกรรมอย่างนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว หรือกล่าวได้ว่าการที่นักศึกษาจะมีเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้มากหรือน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งมาจากการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจากครอบครัว เช่น การให้สิทธิเสรีภาพในการเลือกเรียน การเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น/กำหนดกติกาของบ้านร่วมกัน การรับฟังเหตุผลของนักศึกษา และการปฏิบัติตนของพ่อแม่ที่จะทำให้นักศึกษารู้สึกว่าตนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกในเรื่องต่างๆ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย Laothamatas (2011) และ Tantisoonthorn (2014) ที่อธิบายว่า ความเป็นพลเมืองมิได้เกิดขึ้นได้เองโดยอัตโนมัติ แต่จะเกิดขึ้นจากการได้รับการอบรมเลี้ยงดู/การปลูกฝังเกี่ยวกับประชาธิปไตยตั้งแต่ภายในบ้าน

2.3 การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน จากผลการวิจัย พบว่า การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองของนักศึกษา ($\beta = .212$, $t = 3.514$, $p\text{-value} < .05$) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา Blasko, Dinis da Cost and Vera-Toscano (2018); Chansilp (2018); Chanthawan (2016); Klaykaew (2016); Promthong and Trakarnsirinont (2017); Thammasakul (2013) ซึ่งพบว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญต่อคุณลักษณะ/พฤติกรรมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา

ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายได้โดยใช้แนวคิดเรื่องเจตคติ (Thongyoo, 2016) และแนวคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคม (Nimpanich, and Veeraburion, 2017; Ritzer, 2007) กล่าวคือ กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มปฐมนุญซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันและมีความสนใจคล้ายกัน

รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมหรือการให้การเรียนรู้ในการปรับตัว/หล่อหลอมเจตคติของบุคคล ถึงแม้ว่าครอบครัวจะเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อเจตคติของนักศึกษามากกว่ากลุ่มเพื่อน แต่การที่ปัจจุบันนักศึกษามีวิถีชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนในสถาบันการศึกษา จึงมีส่วนทำให้ได้รับอิทธิพลการขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อนในประเด็นความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้วย

2.4 ผลการเรียนรู้ จากผลการวิจัย พบว่า ผลการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองของนักศึกษา ($\beta = .105$, $t = 2.060$, $p\text{-value} < .05$) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา Paiboonthitipornchai (2010) และ Viphatphumiprathes (2013) ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่มีผลการเรียนสูงจะยังมีระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสูงขึ้น ทั้งนี้สามารถใช้แนวคิดเรื่องเจตคติ Kamwachirapitak and Yahakorn (2017); Thongyoo (2016) มาอธิบายได้ว่า การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไรได้นั้นขึ้นอยู่กับความใส่ใจต่อข้อมูลนั้นๆ เสียก่อน และจำเป็นต้องมีความเข้าใจ ยอมรับ และมีความคงทนในการจำด้วย ดังนั้น การที่นักศึกษาที่มีผลการเรียนสูงจึงสะท้อนให้เห็นได้ว่านักศึกษามีความใส่ใจ ความเข้าใจ ยอมรับ และมีความคงทนในการจำต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งน่าจะครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้นอกห้องเรียนในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้วย ซึ่งท้ายที่สุดจะมีอิทธิพลทำให้มีเจตคติต่อประเด็นดังกล่าวสูงตามไปด้วย

3. จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรอิสระที่ไม่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา คือ เพศ ภูมิภาค และชั้นปี ซึ่งข้อค้นพบครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา Pharcharuen (2018); Viphatphumiprathes (2013) และ Viphatphumiprathes (2014) ที่พบว่า 3 ตัวแปรดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองของนักศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาที่มีพื้นฐานสายอาชีพศึกษาและขณะนี้กำลังศึกษาอยู่ในสาขาวิชาที่ใกล้เคียงกัน คือ วิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงอาจส่งผลให้มีเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ไม่แตกต่างกัน

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน พบว่า โดยภาพรวมแล้วนักศึกษามีระดับเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับค่อนข้างสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับเจตคติสูงสุด คือ ด้านความเคารพสิทธิผู้อื่น รองลงมา คือ ด้านความเคารพกติกา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และผลการเรียน

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสะท้อนให้เห็นได้ว่า การที่เจตคติของนักศึกษาจะเป็นอย่างไรนั้น ส่วนใหญ่

ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการขัดเกลาทางสังคมที่นักศึกษาได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านผลการเรียนซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากสถาบันการศึกษาร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษามีเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวมในระดับค่อนข้างสูง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับเจตคติต่ำสุดในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น สถาบันการศึกษา/รายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดยให้นักศึกษาได้ลงสำรวจพื้นที่ทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษาเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา โดยมีเงื่อนไขให้นักศึกษาต้องวิเคราะห์ให้พบว่า ตัวนักศึกษาเองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา/เป็นสาเหตุของปัญหานั้นๆ อย่างไร หรือกล่าวได้ว่า ควรสร้างกระบวนการเชื่อมโยงความคิดให้นักศึกษาได้เห็นว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ซึ่งการจะแก้ปัญหาได้นั้นต้องเริ่มที่ตัวนักศึกษาเอง และมีกิจกรรมให้นักศึกษาได้ลงมือแก้ไขปัญหาด้วยตนเองผ่านโครงงาน ทั้งนี้เพื่อที่จะเสริมสร้างเจตคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่นักศึกษา

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา คือ การขัดเกลาทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และผลการเรียน ดังนั้น

1.2.1 ควรให้ความรู้แก่นักศึกษาในด้านการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้นักศึกษามีวิจรรย์ญาณในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร สามารถวิเคราะห์/เข้าใจการนำเสนอของสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงตีความหมายนัยยะต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่แฝงมากับสื่อสังคมออนไลน์

1.2.2 ควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครอบครัว/ผู้ปกครองของนักศึกษาในด้านการอบรมเลี้ยงดูโดยการปลูกฝังบุตรในด้านต่างๆ คือ ด้านการเคารพกติกาและผลของการละเมิดกติกาภายในบ้าน ด้านการให้ความเคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่เห็นแตกต่างไปจากตน และด้านความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่งเสริมให้นักศึกษาลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยการไม่เป็นผู้ก่อปัญหา

1.2.3 ควรจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่นักศึกษา เพื่อให้กลุ่มนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่ดีในด้านการเคารพกติกา เคารพสิทธิผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีระหว่างเพื่อนนักศึกษาด้วยกันภายในสถาบันการศึกษา

1.2.4 ควรพัฒนามาตรฐานผลการเรียนรู้ของนักศึกษาโดยบูรณาการความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ในแต่ละรายวิชา กล่าวคือ นอกจากนักศึกษาจะได้รับความรู้และทักษะทางปัญญาจากวิชาที่เรียนแล้ว ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนามาตรฐานผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ โดยสอดแทรกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา เช่น ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบเจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสายอาชีพจากหลายสถาบัน เพื่อให้ทราบข้อมูลในระดับมหภาค

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบประเด็นนี้ในกลุ่มนักศึกษาสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในสถาบันการศึกษาประเภทอื่นๆ รวมถึงนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมที่กำลังพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมซึ่งกลุ่มเยาวชนถือว่าเป็นกำลังสำคัญของประเทศ

2.4 ควรนำระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มาใช้ร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาได้มากขึ้น

References

- Billig, S. H. (2017). Service and Service-Learning in International Baccalaureate High Schools: An International Comparison of Outcomes and Moderators. *International Journal of Research on Service-Learning and Community Engagement*, 5(1), 57-83.
- Blasko, Z., Dinis da Costa, P., & Vera-Toscano, E. (2018). *Civic Attitudes and Behavioural Intentions among 14-Year-Olds. How Can Education Make a Difference towards a More Democratic and Cohesive Europe?* Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Chansilp, V. (2018). Thai Youth's Citizenship. *Kasetsart University Political Science Review Journal*, 5(1), 187-209.
- Chanthawan, N. (2016). Democratic Citizenship: A Case Study of Undergraduates at the Main Campus of Ramkhamhaeng University. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 7(1), 103-113.

- Council of Europe. (2016). *Competences for Democratic Culture: Living Together as Equals in Culturally Diverse Democratic Societies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A. G. (2009). Statistical Power Analyses Using G*Power 3.1: Tests for Correlation and Regression Analyses. *Behavior Research Methods*, 41(4), 1149-1160.
- Kamwachirapitak, R., & Yahakorn, S. (2017). *Unit 6 Beliefs, Attitudes, and Human Behaviors*. in *Human Behavior*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Khong, K. L. (2010). *Students' Perceptions and Attitudes towards Citizenship: Identity, Social Cohesion and Responsibility as Citizens*. (Master's Thesis). Nanyang Technological University. Singapore.
- Klaykaew, K. K. (2016). The Influences of Socialization and Psychological Characteristics on Good Democratic Citizenship Behavior of Bachelor Degree Students. *Journal of Behavioral Science for Development*, 8(2), 209-231.
- Laothamatas, A., & Rattanaset, W. (2014). *Civic Public Administration*. Bangkok: Dhurakij Pundit University Press.
- Laothamatas, A. (2011). *Civic Politics*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Laothamatas, A. (2013). *Civicness and Self-Government*. Bangkok: Kobfai Publishing/ Foundation for Democracy and Development Studies.
- Leech, N. L., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2005). *SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Lupton, D. (2012). *Digital Sociology: An Introduction*. Sydney: University of Sydney.
- Nimpanich, J., & Veeraburion, C. (2017). *Unit 8 Socialization*. in *Human Behavior*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Office of the Education Council. (2011). *Development Strategies of Civic Education 2010-2018*. Bangkok: Office of the Education Council, Ministry of Education.
- Paiboonthitipornchai, P. (2010). *The Study of Good Citizenship of Students of Bang Bua Thong Commercial School, Nonthaburi*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Phetchaburi.
- Pharcharuen, W. (2018). Characteristics of Good Citizenship in a Democratic Society of Students in Maejo University. *MBU Education Journal: Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 6(1), 148-161.

- Piyakulchaidej, V. (2019). *Unit 2 Democratic Citizenship*. in *Democracy and Democracy Development Process*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Portney, K. E., Eichenberg, R. C., & Niemi, R. G. (2009). *Gender Differences in Political and Civic Engagement among Young People*. Retrieved March 2, 2020, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1451262
- Pravalpruk, K., & Wichitwanna, S. (2019). *Unit 10 Construction and Validation of Affective Domain Test*. in *Statistics Research and Evaluation in Education*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Prescott, C., & Kittichonvorakun, S. (2012). *News and Information Exposure and Media Influences on Undergraduate Communication Arts Students' Political Perception, Songkhla Province*. Songkhla: Hatyai University.
- Promthong, T., & Trakarnsirint, W. (2017). The Study of Citizenship: Case Study of People in Umong Subdistrict, Mueang District, Lumphun Province. *Political Science and Public Administration Journal*, 8(2), 103-127.
- Ritzer, G. (2007). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Srisa-ard, B. (2013). *Introduction to Research*. Bangkok: Suweeriyasan.
- Srisatidnarakul, B. (2020). *Effect Size, Power Analysis, and Sample Size Calculation Using G*Power Program*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Tantisoonthorn, T. (2014). *Citizenship, Human Rights and Democracy*. Bangkok: Institute of Public Policy Studies.
- Thammisakul, T. (2013). *Factors Affecting Public Mind Behavior of Vocational Certificate Students at Attawit Commercial Technology College* (Research Report). Bangkok: Attawit Commercial Technology College.
- Thewanaruemitkul, P. (2012). *Civic Education*. Bangkok: Nanmeebooks Publications.
- Thongyoo, D. (2016). *Unit 7: Social Psychology*. in *Psychology for Living*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Traimongkolkul, P., & Chatraphorn, S. (2012). *Research Design*. Bangkok: Kasetsart University Press.

- Viphatphumiprathes, T. (2013). *Democratic Citizenship of Dhurakij Pundit University Students* (Research Report). Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Viphatphumiprathes, T. (2014). Factors Influencing Citizenship among Private University Students. *Saint John's Journal*, 17(20), 86-98.
- Viphatphumiprathes, T. (2015). Research Ethics in Social Sciences. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 34(6), 52-59.
- Viphatphumiprathes, T. (2017). Instructional Guidelines on Civic Education in Thai Higher Education. *Journal of Education Prince of Songkla University*, 28(3), 13-23.
- Viphatphumiprathes, T. (2019). Digital Sociology: Concept and Application. *Rajabhat Suratthani Journal*, 6(1), 43-55.
- Viphatphumiprathes, T. (2020). Ethical Issues in Qualitative Research. *Interdisciplinary Sripatum Chonburi Journal*, 6(1), 1-11.
- Wiratchai, N. (2012). *Sample Size for Hypothesis Testing*. Retrieved March 2, 2020, from <https://llskill.com/web/files/GPower.pdf>

การพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน*

Teacher Development Using Knowledge Management for Learning Activity to Promote the Student's Analytical thinking

จิตติมา วรณศรี

Jitima Wannasri

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

Corresponding Author's E-mail: jitimaw@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน เป็นการวิจัยและพัฒนา โดย การวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน 1) ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร และตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน โดยใช้แบบประเมินรูปแบบ 2) ทดลองใช้รูปแบบ โดยเครื่องมือวิจัยเป็นแบบประเมินสำหรับครูกลุ่มเป้าหมายคือ ครูจำนวน 24 คนที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และ 3) ประเมินความเป็นประโยชน์และความพึงพอใจของรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน และครูจำนวน 24 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ องค์ประกอบที่ 2 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิด องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถของครู 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความสามารถในการจัดการความรู้ในระดับมากที่สุด และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่า มีความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และความพึงพอใจของครูอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; การพัฒนาครู; กิจกรรมการเรียนรู้

*Received November 30, 2020; Revised January 7, 2021; Accepted February 20, 2021

Abstract

This research was conducted through research and development. The main objective of the research was to develop a model of teacher development using knowledge management for learning activity to promote students' analytical thinking. The researcher undertook the following three steps in order to carry out this research: 1) the researcher studied thought and constructed a model of teacher development using knowledge management for learning activity to promote students' analytical thinking. The researcher also analyzed related documents and constructed a model approved by nine experts with modal assessment form used as the research Instrument. 2) the researcher implemented the model using two assessment forms as the research Instruments with 24 school teachers as the participants who were selected through purposive sampling. 3) the researcher evaluated the utility of the model and teacher's satisfaction assessed by ten experts and 24 teachers using two questionnaires and then the data was analyzed using mean and standard deviation.

The Research result is shown as follows: 1) The result for constructing and approving was found out that a model of teacher development using knowledge management for learning activity to promote the students' analytical thinking had three factors: i) teacher development using a process of knowledge management, ii) application of knowledge in learning management for practicing students' thinking skill, iii) teachers' ability. 2) The result of implementing the model found out that teachers' ability of knowledge management was at the highest level, while the teacher's ability of learning management in order to promote the students' analytical thinking was at high level. 3) The result of evaluating the model showed that the utility of a model and satisfactory of teacher were at the highest level.

Keywords: Knowledge Management; Teacher Development; Learning Activity

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจ สังคมส่งผลต่อการจัดการศึกษา สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนนั้น มีครูเป็นผู้นำที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม ครูจึงมีบทบาทและภารกิจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา จึงกล่าวได้ว่าความสำเร็จของการจัดการศึกษาเป็นผลจากความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ของครู การพัฒนาศักยภาพของครูให้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับรายงานวิจัยการศึกษาไทยในอนาคต (Office of The Education Council, 2010) โดย

มีข้อเสนอแนะให้มีการพัฒนาระยะเร่งด่วน คือ การเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมุ่งเน้นที่ครูเป็นหลัก เพื่อเป็นกลไกการพัฒนาผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และการพัฒนาคุณภาพในระยะกลาง ควรมีการเร่งรัดทบทวนการปฏิรูปการศึกษาในยุคเศรษฐกิจสังคมฐานความรู้เป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ใช้กลไกการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ Bates (2016); Baker, Ever and Brock (2017) ที่กล่าวว่าการประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนจะส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการสอนที่มีประสิทธิภาพ

เนื่องจากสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกโดยเฉพาะด้านสังคม ดังนั้น การฝึกฝนผู้เรียนให้รู้จัก เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ในเรื่องของการคิดวิเคราะห์จึงจำเป็นอย่างมาก หากสามารถวิเคราะห์หรือแยกแยะได้อย่างชัดเจนและรอบคอบจะทำให้บุคคลสามารถตัดสินใจในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ดังนั้นนักเรียนไทยจึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในการคิดวิเคราะห์ สามารถแยกแยะความดี ความงาม ความถูกต้องและความเหมาะสมได้ด้วยตนเองเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้ถูกทางและประสบความสำเร็จในชีวิต (Sinlarat et al. 2014) อีกทั้งผลการทดสอบ PISA ของกลุ่มประเทศ OECD ปี 2018 พบว่าผลการประเมินด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ไม่เปลี่ยนแปลงยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ส่วนด้านการอ่านมีคะแนนลดลงอย่างต่อเนื่อง ระบบการศึกษาไทยจึงต้องยกระดับความสามารถด้านการอ่านอย่างเร่งด่วน ซึ่งความสามารถในการอ่าน คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต้องอาศัยทักษะสำคัญคือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ซึ่งยังเป็นปัญหาสำหรับนักเรียนไทย โดยแนวทางการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนไทย (Office of The Education Council, 2010) ได้ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิว่า เด็กประถมศึกษาเป็นวัยที่สามารถสอนให้คิดวิเคราะห์ได้ ครูจึงควรได้รับการพัฒนาโดยเฉพาะการสอนให้คิดวิเคราะห์ จึงควรมีการจัดทำคู่มือครู เพื่อให้สามารถพัฒนานักเรียนได้มากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาครูให้สามารถพัฒนานักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพของนักเรียน

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือและเป็นแนวคิดเชิงกระบวนการวิธีการหนึ่ง เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิธีการหนึ่งซึ่งสามารถใช้ในการพัฒนาบุคคลในองค์กร การจัดการความรู้เป็นกระบวนการดึงความรู้ฝังลึกที่มีในตัวคนให้ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้บุคลากรในองค์กรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีจากเพื่อนร่วมงานเพื่อให้บุคคลอื่นสามารถเรียนรู้ได้ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มพูนความสามารถของบุคลากร โดยสามารถนำความรู้ แนวคิดจากการจัดการความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ซึ่งจะนำไปสู่การทดลองปฏิบัติวิธีการใหม่ๆ เพื่อพัฒนางานให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Hislop, Bosua and Helms (2016); Ahmed and Shepherd (2010); Wongsuwan (2013) ที่พบว่า การจัดการความรู้ในสถานศึกษาประกอบด้วยการกำหนดเป้าหมาย การดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน และผลการวิจัย Peuchthonglang and Peuchthonglang (2019) พบว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนนักปฏิบัติ และใช้ศึกษาทุนทางปัญญาของชุมชน โดยใช้การจัดการความรู้ผ่านการบอกเล่า สาธิต ปฏิบัติจริง

และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นหากนำแนวคิดการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครู ในสถานศึกษาจะส่งเสริมให้ครูได้การเรียนรู้แนวการสอนที่ดีจากเพื่อนครู และสามารถนำความรู้มาต่อยอด ขยายความรู้ผ่านการฝึกฝนการปฏิบัติ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรมใหม่ในสถานศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาสังคมโดยใช้ความรู้เป็นฐานได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้นจากปัญหาและแนวคิดการจัดการความรู้ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เกิดคำถามวิจัยว่า หากจะ พัฒนาครูโดยนำแนวคิดการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านการคิดของผู้เรียนควร มีแนวทางอย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทางการศึกษา นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาคุณภาพของครูและ คุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องและเท่าทันความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและสร้างรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน
2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริม การคิดวิเคราะห์ของนักเรียน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริม การคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดและสร้างรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิดโดยการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ จากเอกสารแนวคิดและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

1.2. สร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูโดยนำผลการสังเคราะห์เอกสารในข้อ 1.1 มาสร้าง รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียน และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ดังนี้

1.2.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดย มีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการความรู้ หรือเป็นผู้บริหารการศึกษา/ผู้บริหาร สถานศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีประสบการณ์ในการพัฒนาครู มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 5 ปี

1.2.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยหาคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ผู้วิจัยดำเนินการนำรูปแบบไปทดลองใช้ในสถานศึกษา ดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 24 คน จากสถานศึกษาจำนวน 3 แห่งในจังหวัดพิษณุโลก และพิจิตร ซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเป็นสถานศึกษาขนาดกลางที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความสนใจเข้าร่วมโครงการ

2.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความสามารถของครูในการจัดการความรู้ และ ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสามารถของครู 2 ฉบับ โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 โดยหาคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาครู ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือนักวิชาการที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาครูและการจัดการความรู้จำนวน 10 คน และ 2) ครูผู้สอน ซึ่งเป็นครูที่เข้าร่วมพัฒนาทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน จำนวน 24 คน

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และความพึงพอใจของครูที่มีต่อรูปแบบ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 5 ระดับ 2) แบบประเมินความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยหาคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์วิจัย ปรากฏดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาแนวคิดและสร้างรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ปรากฏผลดังนี้

1.1 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาครูจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) กำหนดเป้าหมายความรู้ (2) แบ่งปันความรู้ (3) จัดเก็บความรู้ และ (4) ประยุกต์ใช้ความรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา นักเรียน การคิดสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยกระบวนการดำเนินการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ออกแบบวางแผนการสอน (2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ (3) ประเมินผล ซึ่งได้ตรวจสอบความเหมาะสมของการสังเคราะห์เนื้อหาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความคิดเห็นโดยภาพรวมว่ามีแนวทางพัฒนาครูด้วยกระบวนการจัดการความรู้ตามองค์ประกอบที่กำหนดมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนพบว่า ได้ร่างรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ กระบวนการจัดการความรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และผลผลิต และเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ซึ่งผลการตรวจสอบรูปแบบก่อนการทดลองใช้โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความคิดเห็นโดยภาพรวมต่อรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนว่า รูปแบบมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการตรวจสอบรูปแบบพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงเกี่ยวกับชื่อองค์ประกอบ ปรับปรุงชื่อขั้นตอนและคำอธิบายเกี่ยวกับกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบ ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ โดยรูปแบบการพัฒนาครูที่ปรับปรุงแล้วจึงมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาครูด้วยกระบวนการจัดการความรู้ องค์ประกอบที่ 2 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิด และองค์ประกอบที่ 3 ความสามารถของครู มีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้ การพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้ เป็นกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ครูได้มีโอกาสเรียนรู้จากเพื่อน โดยกำหนดให้มีสมาชิกในกลุ่มที่ทำหน้าที่คุณอำนวย เป็นผู้ดำเนินการ และมีสมาชิกอีกหนึ่งคนที่ทำหน้าที่คุณลิขิต เป็นผู้จดบันทึกเรื่องเล่า/ความรู้ที่ได้จากสมาชิกแต่ละคน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (1) กำหนดเป้าหมายความรู้ ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้/เล่าเรื่อง/เล่าประสบการณ์ที่ดีในการทำกิจกรรมการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นการกำหนดประเด็นของเรื่องเล่า ที่สมาชิกทุกคนจะเล่าแนวปฏิบัติที่ดีของตนที่เคยปฏิบัติมาให้เพื่อนคนอื่นได้รับฟัง และเรียนรู้ (2) แลกเปลี่ยนความรู้ ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมจะเล่าประสบการณ์ที่ดีที่ตนเคยปฏิบัติ โดยสมาชิกแต่ละคนใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ดีของเพื่อนครู (3) สกัดความรู้ หลังจากกิจกรรมการเล่าเรื่องแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเพื่อนครูในกลุ่มแล้ว สมาชิกทุกคนช่วยกันวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสมาชิก อันเป็นการสกัดความรู้จากเรื่องเล่าของครูแต่ละคน โดย

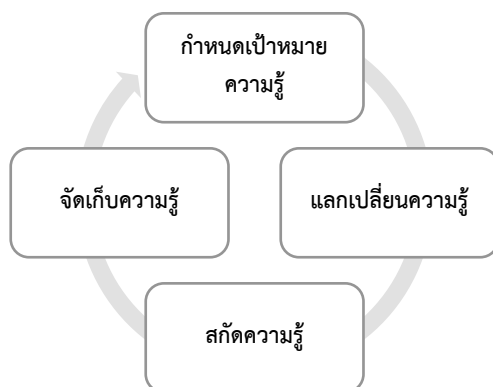
คุณลิขิตบันทึกความรู้ลงในแบบบันทึก (4) จัดเก็บความรู้ เป็นการรวบรวม เก็บบันทึกความรู้ที่สกัดได้จากเรื่องเล่าของสมาชิกแต่ละคนที่จัดเก็บเป็นความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบต่างๆ เช่น แฟ้มข้อมูลหรือระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา เพื่อให้ครูทุกคนสามารถสืบค้นและเข้าถึงองค์ความรู้เหล่านี้ ตลอดจนนำความรู้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการคิดของนักเรียน

องค์ประกอบที่ 2 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิด การนำความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้ฟังมาใช้ในการปฏิบัติจริงจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนา ตลอดจนนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมของครูแต่ละคน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ออกแบบและวางแผน โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการความรู้ นำความรู้หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการจัดการความรู้มาใช้ออกแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการฝึกคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยคิดออกแบบวางแผนการจัดกิจกรรม และจัดเตรียมสื่อ และการประเมินผล (2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการนำแนวทางที่คิดออกแบบมาสู่การจัดกิจกรรมในห้องเรียน เพื่อพัฒนาและฝึกทักษะการคิดของผู้เรียน โดยมีคำถามในการทำกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ซึ่งจะส่งเสริมให้ครูได้ค้นพบแนวทางวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ ด้วยตนเอง หรือเกิดองค์ความรู้ใหม่จากการฝึกทดลองปฏิบัติจริงของครู (3) ประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าจัดกิจกรรมที่ได้คิดออกแบบนั้นพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด โดยครูสามารถใช้วิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถของครู ผลผลิตที่เกิดขึ้นเป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่เป็นเป้าหมายของรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถของครู 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการจัดการความรู้ ครูมีความรู้ความเข้าใจและทักษะดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา 2) ด้านความสามารถในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมหรือคำถามที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ให้สามารถแยกแยะ จัดกลุ่ม จัดประเภท เปรียบเทียบ อธิบายความสัมพันธ์

จึงสามารถแสดงด้วยแผนภาพต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาครูด้วยกระบวนการจัดการความรู้

องค์ประกอบที่ 2 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิด

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถของครู

ความสามารถในการจัดการความรู้และ
ความสามารถในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ปรากฏผลดังนี้

2.1 หลังการทดลองใช้รูปแบบโดยประเมินความสามารถด้านการจัดการความรู้ของครูพบว่า ครูมีความสามารถในการจัดการความรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ครูสามารถกำหนดเป้าหมายในการทำกิจกรรมการจัดการความรู้ได้ รองลงมาคือ ครูสามารถรวบรวมความรู้จากเรื่องเล่า/แลกเปลี่ยนความรู้ให้เป็นลายลักษณ์อักษรของสถานศึกษาได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูสามารถสกัดความรู้/แนวคิดที่ได้จากเรื่องเล่าของเพื่อนครู

2.2 หลังการทดลองใช้รูปแบบโดยประเมินความสามารถด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนพบว่า ครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ครูสามารถเลือกความรู้ที่ได้จากกระบวนการจัดการความรู้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิด

ของนักเรียน รองลงมาคือ ครูนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ซึ่งเป็นการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ของรูปแบบหลังการทดลองใช้รูปแบบ ซึ่งประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นโดยภาพรวมว่ารูปแบบมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และประเมินความพึงพอใจของครูที่เข้าร่วมพัฒนาที่มีต่อรูปแบบพบว่า โดยภาพรวมครูมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาครูด้วยกระบวนการจัดการความรู้ องค์ประกอบที่ 2 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิด และองค์ประกอบที่ 3 ความสามารถของครู ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เกิดประโยชน์ต่อองค์กรควรเป็นแบบการฝึกอบรมในขณะปฏิบัติงาน (on the job training) ซึ่งบุคลากรสามารถพัฒนาตนเองได้ในขณะปฏิบัติงานปกติประจำวัน โดยมีกระบวนการพัฒนาและวิธีการพัฒนาที่จะทำให้การพัฒนาสามารถบรรลุเป้าหมายบุคลากรได้เรียนรู้และมีสมรรถนะตามที่กำหนด ต้องให้บุคลากรได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองด้วยการลงมือฝึกปฏิบัติจริง ดังองค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาครูด้วยกระบวนการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้ครูได้ฝึกลงมือปฏิบัติและเรียนรู้วิธีการจัดการความรู้และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่จากเพื่อนครูคนอื่นทำให้ได้แนวคิดและความรู้ใหม่เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนของตน และองค์ประกอบที่ 2 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิด โดยให้ครูได้ฝึกปฏิบัติและค้นหาแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในห้องเรียนที่ครูรับผิดชอบ ซึ่งจะทำให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง อันจะนำมาซึ่งความรู้ใหม่ที่สร้างขึ้นภายในตนเองของครู สอดคล้องแนวคิดของ Bates (2016); Baker, Ever and Brock (2017) ที่กล่าวว่า กระบวนการประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนจะส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการสอนที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการความรู้ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนได้แก่ กำหนดเป้าหมายความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ สกัดความรู้และจัดเก็บความรู้ให้เป็นความรู้ที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับสถานศึกษา และครูสามารถใช้ศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ในการออกแบบ คิดริเริ่มพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Hislop, Bosua and Helms (2016); Ahmed and Shepherd (2010) และผลการวิจัยของ Wongsuvan (2013) ที่พบว่า การจัดการความรู้ในสถานศึกษาประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย การดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน และการจัดเก็บความรู้เพื่อเป็นคลังความรู้ขององค์กร รวมทั้งการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนางาน

องค์ประกอบที่ 2 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มุ่งให้ครูได้นำสิ่งที่เรียนรู้หรือองค์ความรู้ไปคิดค้น ออกแบบวิธีการ/แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน อันเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การออกแบบและวางแผน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล อันเป็นองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของขั้นตอนองค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนการสอนโดยทั่วไป ซึ่งสอดคล้องแนวคิด Bates (2016); Baker, Ever and Brock (2017) ที่กล่าวว่าจัดการเรียนการสอนครูจะต้องวางแผนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องวัตถุประสงค์ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามที่ได้วางแผน และการประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางแผนไว้หรือไม่ เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวางแผนที่ปรับปรุงใหม่เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดกิจกรรมใหม่ในครั้งต่อไป ซึ่งสอดคล้องแนวคิดกระบวนการบริหารด้วยวงจรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง PDCA (Plan-Do-Check-Act) ของเดมมิง (Robbins, and Coulter, 2018) อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมและต่อยอดสร้างองค์ความรู้ในตนเองของครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องแนวคิดการจัดการความรู้ในขั้นตอนการผสมผสานสร้างสิ่งใหม่ (Combination) อันเป็นการนำความรู้ที่ตนมีอยู่กับความรู้ใหม่จากผู้อื่นมาผสมผสานบูรณาการกันเพื่อสร้างเป็นแนวคิด ความรู้ใหม่ และนำไปทดลองปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาการดำเนินงาน

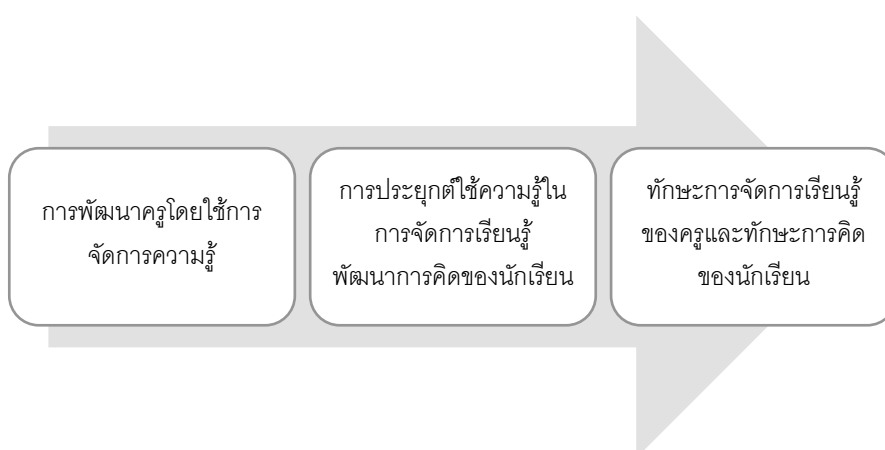
2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนพบว่า ครูมีความสามารถในการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้นและแนวทางการดำเนินการตามองค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบเป็นกิจกรรมที่ครูได้ฝึกปฏิบัติจริงในการทำงานปกติประจำวันในสถานศึกษา ดังนั้นการพัฒนาบุคคลโดยใช้วิธีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เผชิญสถานการณ์จริงจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ในขณะเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องแนวคิดในการเรียนรู้เชิงรุก active learning ที่ให้ครูฝึกปฏิบัติทำกิจกรรม คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และคิดนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากเพื่อนครูไปประยุกต์ใช้ความรู้โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรายวิชา และชั้นเรียนที่ครูรับผิดชอบ สอดคล้องกับ Sinthapanon et al. (2019) ที่กล่าวว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อาทิ การแลกเปลี่ยนความคิด การให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ให้ผู้เรียนได้สร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองและให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้เชื่อมโยงไปสู่บริบทสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ปัญหาที่เผชิญได้ อันจะนำไปสู่ทักษะและความสามารถในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง การคิดริเริ่มสร้างองค์ความรู้จากการทดลองและข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่มีประสิทธิผล

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และครูที่เข้าร่วมพัฒนาให้ความสนใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนครั้งนี้เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เป็นระบบสอดคล้องแนวคิดการวิิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Sanzo, 2016) ที่มีการเรียนรู้และลงมือฝึกปฏิบัติจริง โดยมีการออกแบบการพัฒนาที่สอดคล้องความต้องการและปัญหาของบุคลากร มีขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาที่ชัดเจน โดยเป็นการพัฒนาที่ดำเนินการในขณะที่ปฏิบัติงานจริงของบุคลากร อีกทั้งมีกระบวนการที่ครูผู้รับการพัฒนานำความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง อันเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้เกิดการเรียนรู้ในตนเองอย่างแท้จริงด้วยตนเองผ่านการทดลองปฏิบัติและส่งเสริมให้เกิดการคิดค้นพัฒนาวิธีการสอนแบบใหม่ เกิดนวัตกรรมการสอนหรือองค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายเกิดประสิทธิผลดีกว่าเดิม อีกทั้งรูปแบบการพัฒนาครูนี้ยังส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของครู ดังนั้นรูปแบบนี้จึงเป็นการพัฒนาทั้งครูและส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนในขณะเดียวกัน จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ กระบวนการการพัฒนาครูและส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่เป็นขั้นตอน เริ่มจากต้นน้ำคือ การพัฒนาครู และกลางน้ำคือครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนานักเรียนและปลายน้ำอันเป็นผลผลิตที่ต้องการให้เกิดขึ้นคือ ทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูและทักษะการคิดของนักเรียน ดังภาพ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาครูโดยใช้การจัดการความรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านกระบวนการพัฒนาครูด้วยการจัดการความรู้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ กำหนดเป้าหมายความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ สกัดความรู้ และจัดเก็บความรู้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรวางแผนจัดสรรเวลาและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสมรรถนะการทำงานของครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะหรือคุณลักษณะนักเรียน ตามบริบทของสถานศึกษา

1.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบโดยประเมินความสามารถของครูด้านการจัดการความรู้พบว่า ครูสามารถสกัดความรู้/แนวคิดที่ได้จากเรื่องเล่าของเพื่อนครูมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น เพื่อให้การจัดการความรู้ เกิดผล ก่อนการดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้สร้างความเข้าใจที่ชัดเจนแก่ครูควรมีตัวอย่างผลการสกัด องค์ความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ครูเข้าใจแนวทางการสกัดความรู้เพิ่มขึ้น

1.3 ผลการประเมินความสามารถของครูด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูสามารถใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ดังนั้น ครูควรสืบค้น ศึกษา ค้นคว้าหาตัวอย่างเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือและข้อคำถามเพื่อประเมินผู้เรียน หรือควรได้รับการ ฝึกอบรมและพัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัยโดยใช้เทคโนโลยี แพลตฟอร์ม ต่างๆ เป็นเครื่องมือในการประเมินผู้เรียนให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในยุควิถีปกติใหม่ (New Normal)

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยและนวัตกรรมของครูเพื่อส่งเสริมการสร้างองค์ ความรู้ในสถานศึกษาและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการพัฒนาครูประจำการที่มีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล

References

- Ahmed, P. K., & Shepherd, C. D. (2010). *Innovation Management: Context, Strategies, Systems and Process*. Harlow, England: Pearson Education.
- Baker, T., Ever, G., & Brock, R. (2017). *Targeted Teaching*. London: SAGE.
- Bates, B. (2016). *Learning Theories Simplified*. Los Angeles: SAGE.
- Hislop, D., Bosua, R., & Helms, R. (2016). *Knowledge Management in Organization: A Critical Introduction*. (4th Ed.). New York: Oxford University Press.
- Office of The Education Council. (2010). *The Research Report of Thailand Education Imagery in The Future 10-20 Years*. Bangkok: Pimdee Ganpim.
- Peuchthonglang, Y., & Peuchthonglang, P. (2019). Community of Practice (CoP): Knowledge

Management for Manufacturing of Creative Cultural Handicraft Products in Muang Sat Community Muang District, Chiang Mai. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(5), 1474-1490.

Robbins, S., & Coulter, M. (2018). *Management*. (14th Ed.). Harlow: Pearson.

Sanzo, K. (2016). *Strategies for Developing and Supporting School Leader: Stepping Stones to Great Leadership*. New York: Routledge.

Sinlarat, P. et al. (2014). *Need to be Revolution of Thailand Education*. Bangkok: Chulalongkorn University Publication.

Sinthapanon, S. et al. (2019). *Diverse of Teaching Method for Developing Thai Youth*. Bangkok: 9119 Technique Printing.

Wongsuvan, S. (2013). A Study of Teacher Development on Teaching using Knowledge Management in Banpakthang School under Phijit Municipality. Phitsabulok: Faculty of Education, Naresuan University.

พัฒนาตัวชี้วัดและวัดระดับสันติภาพในสังคมไทย พ.ศ.2563*

The Development of Peace Indicators and Measurement of Levels of Peace in Thai Society B.E. 2563

¹ชลัท ประเทืองรัตน และ ²เกียรตินันท์ ล้วนแก้ว

¹Chalat Pratheuangrattana and ²Kiatanantha Lounkaew

¹สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

²คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹The Office of Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute, Thailand.

²Faculty of Economics, Thammasat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chalat@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

การวัดระดับสันติภาพในโลกทำให้ได้ทราบข้อมูลเปรียบเทียบในระดับประเทศ แต่ยังขาดข้อมูลลงลึกถึงระดับภูมิภาคหรือจังหวัด และบริบทของประเทศไทย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาดัชนีและตัวชี้วัดด้านสันติภาพที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และ 2) วัดระดับสันติภาพในสังคมไทยเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น การศึกษาครั้งนี้ เป็นการดำเนินในระยะที่ 2 ปี พ.ศ.2563 (เก็บข้อมูลปี 2562) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการจัดทำตัวชี้วัดทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด แหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ มีทั้งข้อมูลสถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้จัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นทั่วประเทศ จัดเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติจำนวนทั้งสิ้น 33,420 คน คำนวณค่าดัชนีตามกรอบของ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) และ Ebert and Welsh และนำเสนอข้อมูลระดับสันติภาพในสังคมไทยทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด

ผลการวิจัยพบว่า จากผลการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างปี 2560 กับ 2562 ระดับดัชนีสันติภาพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2560 มีค่าเท่ากับ 3.42 คะแนน ซึ่งมีระดับดัชนีสันติภาพสูงกว่าปี 2562 ที่ได้ระดับดัชนีสันติภาพเท่ากับ 3.36 สำหรับการคำนวณระดับสันติภาพในภาพรวมระดับจังหวัดสามารถแบ่งกลุ่มจังหวัดตามระดับสันติภาพได้เป็น 5 กลุ่ม ที่มีสันติภาพสูงสุดและสันติภาพต่ำสุด ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ร่วมกันในสถาบันการศึกษา ประกอบกับการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านสันติภาพ

คำสำคัญ: ตัวชี้วัด; ระดับสันติภาพ; สังคมไทย

*Received October 27, 2020; Revised May 7, 2021; Accepted May 18, 2021

Abstract

Although the levels of global peace measurement provides the comparison information at the national level, still there is a lack of information at the regional or provincial level, including the context of Thailand whether on economy, society, cultures, and politics.

The research article aimed at 1) developing the peace indexes and indicators suitable for Thai society, 2) measuring the levels of peace in Thai society in order to formulate suggestions for peacebuilding. This study was conducted in the 2nd phase of year B.E. 2563 (by which the data was collected in year B.E. 2562). The study was both quantitative and qualitative research in which the indicators were produced at both the national and provincial levels. The data sources used were statistical data from relevant agencies that had been continuously collected and the data from the nationwide opinion polling which was collected by the National Statistical Office in a total number of 33,420 persons. The indexes were calculated under the framework of Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) including Ebert and Welsh. The data on the peace levels in Thai society at both national and provincial levels were presented.

The research results showed the results of a comparative study between year B.E. 2560 and B.E. 2562, it was found that the levels of peace index in Thailand of year B.E. 2560 that had a point of 3.42 was higher than year B.E. 2562 that had a point of 3.36. The calculation of the overall peace levels at the provincial level, it was conducted by which the provinces were divided into 5 groups with the highest and lowest levels of peace. The research results could be used for collaborative learning in educational institutions, as well as the formulation of the policy of relevant agencies in the field of peace.

Keywords: Indicator; Levels of Peace; Thai Society

บทนำ

ความรุนแรงทางสังคมการเมืองเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา และต้องการทางในการจัดการกับปัญหา ซึ่งสามารถกระทำได้โดย 1) ระบุประเภทและตำแหน่งของความขัดแย้งที่จะกลายเป็นความรุนแรง 2) ตรวจสอบและประเมินว่าใกล้แค่ไหนที่จะนำไปสู่ความรุนแรง การเตือนภัยล่วงหน้าจะเป็นการทำงานที่เน้นข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการใช้สถิติเข้ามาในการจัดระบบข้อมูล รวมถึงหาสาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าว และหาผู้ที่มีศักยภาพในการป้องกันและจัดการกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นรวมถึงหาทางป้องกัน ข้อเสนอแนะทางในการป้องกันสงครามระหว่างประเทศและภายในประเทศมีหลายแนวทาง แนวทางหนึ่งคือ การเตือนภัยล่วงหน้าหรือการจัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบ การทราบถึงข้อมูลดังกล่าวอย่างเพียงพอจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงตรงและทันเวลา ภายใต้หลักความมีเหตุผลมิใช่การใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น ดังนั้นในบางประเทศจึงมีการสร้างฐานข้อมูลด้านการเฝ้าระวังความขัดแย้งรุนแรงที่อาจจะส่งผลบั่นทอนสันติภาพไว้อย่างเป็นระบบ ดัชนีสันติภาพโลก (Global Peace Index)-GPI จัดทำโดยสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ (Institute for Economics and Peace)-IEP ในประเทศออสเตรเลีย ฐานข้อมูลดัชนีสันติภาพโลกมีความเป็นระบบและต่อเนื่องมากกว่า 10 ปี (Ramsbotham, Woodhouse, and Miall, 2011) สถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพได้พัฒนาดัชนีขึ้นมาทั้งดัชนีสันติภาพเชิงลบ (Peace Index) และดัชนีสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace Index: PPI) การวัดระดับสันติภาพในโลกเริ่มต้นจากการวัดสันติภาพเชิงลบ ต่อมาได้พัฒนาต่อยอดด้วยการวัดสันติภาพเชิงบวก โดยในปี ค.ศ. 2019 IEP ได้วัดระดับสันติภาพในโลกเปรียบเทียบกับ 163 ประเทศ ดัชนีสันติภาพเชิงลบวัดในด้านความรุนแรงทางกายภาพ ความมั่นคงปลอดภัยในสังคมและการทหาร การวัดดัชนีสันติภาพเชิงลบประเทศไทยได้ถูกจัดให้อยู่ในอันดับที่ 117 จาก 163 ประเทศ (Institute for Economics and Peace, 2019b) สำหรับดัชนีสันติภาพเชิงบวกวัดในด้านสังคมที่มีความเป็นธรรมและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน โดยนิยามที่ใช้คือ ทศนครติสถาบันและโครงสร้าง ที่ทำให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืนในสังคม สำหรับดัชนีสันติภาพเชิงบวกในปี ค.ศ. 2019 ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในอันดับที่ 77 จาก 163 ประเทศ (Institute for Economics and Peace, 2019c) ด้วยความแตกต่างของบริบทในสังคมที่ไม่เหมือนกัน ตัวชี้วัดด้านสันติภาพของแต่ละแห่งย่อมไม่เหมือนกันในการนำมาอธิบายปรากฏการณ์แต่ละสังคม รวมถึงความแตกต่างของวิธีการจัดเก็บข้อมูล อีกทั้งการเก็บข้อมูลของต่างประเทศเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลในระดับประเทศ ยังไม่ได้เก็บข้อมูลลงถึงระดับภูมิภาคหรือจังหวัด ประกอบกับการเก็บข้อมูลด้านสันติภาพในระดับโลกยังขาดมิติ

ที่เป็นบริบทของประเทศไทย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง อย่างไรก็ตามการเก็บข้อมูลของสากลนั้นใช้ตัวชี้วัดชุดเดียวกันในการเปรียบเทียบ 163 ประเทศที่มีการสำรวจอาจทำให้ได้เห็นภาพของสันติภาพในเชิงเปรียบเทียบ แต่ขาดความลึกในเฉพาะเจาะจงภายใน ด้วยเหตุนี้สถาบันพระปกเกล้าได้มีการสร้างดัชนี และตัวชี้วัดที่ใช้สำหรับประเทศไทยเป็นการเฉพาะในด้านของสันติภาพ/สันติสุข ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงของไทย ที่ยังคงดำรงอยู่ แต่เปลี่ยนรูปร่างและมีความเป็นพลวัตเคลื่อนตัวไปอย่างต่อเนื่องภายใต้กระแสโลกและท้องถิ่น โดยในปี พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการวัดระดับสันติสุขทั้งสันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวก โดยมีองค์ประกอบของกลุ่มตัวชี้วัดด้านสันติสุขจำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ 2. ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม 3. การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย/การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ/การเคารพสิทธิมนุษยชน และ 4. มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม

ระดับสันติภาพไม่ว่าจะเป็นการวัดจากความคิดเห็น ความรู้สึก หรือข้อมูลสถิติเป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง การจะทำนายหรือชี้สถานะของสังคมสันติสุขจึงต้องเข้าใจถึง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อีกทั้งควรมีการปรับปรุงตัวชี้วัดอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยนี้ยังคงเลือกตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับการบอกสถานะของสันติสุขเอาไว้ ผลการวัดระดับสันติภาพในระดับประเทศ และระดับจังหวัดจะเป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับภาครัฐในการนำผลดังกล่าวไปประกอบการกำหนดนโยบายในด้านการเสริมสร้าง

สังคมสันติสุข และสามารถใช้เตือนภัยหรือคาดการณ์เหตุการณ์ความรุนแรงได้ต่อไปด้วยจากระดับคะแนนของแต่ละตัวชี้วัด ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องวัดระดับสันติสุขในปี พ.ศ. 2563 เพื่อประโยชน์ต่อการใช้ข้อมูลของงานวิจัยนี้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ความรุนแรงและสันติภาพ และหาแนวทางป้องกันความขัดแย้งมิให้ขยายตัวกลายเป็นความรุนแรง อันจะช่วยสร้างสรรค์และธำรงไว้ซึ่งสังคมสันติสุขและความสุขของมนุษย์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาดัชนีและตัวชี้วัด ด้านสันติภาพที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย
2. วัดระดับสันติภาพในสังคมไทยเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นด้านสันติภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องนี้ ดำเนินการจัดทำในระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2563 ซึ่งที่ผ่านมาได้ดำเนินการจัดทำในระยะที่ 1 ปี พ.ศ. 2561 (เก็บข้อมูลปีเว้นปี) การดำเนินการวิจัยในปี พ.ศ. 2563 (เก็บข้อมูลปี 2562) การนำเสนอต่อจากนี้ไปจะใช้คำว่าปี 2562) นำข้อมูลมา วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนวรรณกรรม สำนวจองค์ความรู้เกี่ยวกับดัชนีและตัวชี้วัดด้านสันติภาพเพิ่มเติม ทั้งส่วนของแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ/สันติสุข และส่วนของแนวคิด ความหมายของตัวชี้วัด โดยวรรณกรรมที่ได้ศึกษาจากหลายแหล่งข้อมูลทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย งานสากลที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักคือ GPI และ PPI ของ สถาบันเศรษฐกิจศาสตร์และสันติภาพ รวมถึงรายงานเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs, 2017) โดยองค์การสหประชาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป้าหมายที่ 16 และรายงานต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น The Legatum Institute Foundation (2019); The World Justice Project (2020); Department of Economic and Social Affairs of the United Nations (2020) ทำให้ได้กรอบแนวคิดสันติภาพในบริบทของงานวิจัยนี้

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำตัวชี้วัด ทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด แหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ มีทั้งข้อมูลสถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้จัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นทั่วประเทศจัดเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติจำนวนทั้งสิ้น 33,420 คน คำนวณค่าดัชนีตามกรอบของ OECD (2008) และ Ebert and Welsh (2004) ซึ่งเสนอว่า การจัดทำดัชนีควรประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ขั้นที่ 1 คือ การปรับค่าข้อมูลให้สามารถแบ่งระดับได้ ขั้นที่ 2 คือ การจัดกลุ่มของข้อมูลด้วยเครื่องมือทางสถิติที่เหมาะสม (Data grouping and dimension reduction) ขั้นที่ 3 คือ คำนวณดัชนีด้วยการปรับข้อมูลให้เป็นค่ากลาง (Normalization) และ ขั้นที่ 4 คือ การคำนวณดัชนีในภาพรวม

ขั้นตอนที่ 3 จัดเก็บข้อมูลทั้งจาก สถิติหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการสำรวจความคิดเห็น นำค่าดัชนีในแต่ละตัวชี้วัดย่อย มารวมช่วงดัชนีว่าอยู่ช่วงใด ตั้งแต่ช่วงที่ 1 – 5 เพื่อให้ได้ระดับคะแนนสันติภาพในแต่ละตัวชี้วัดย่อย

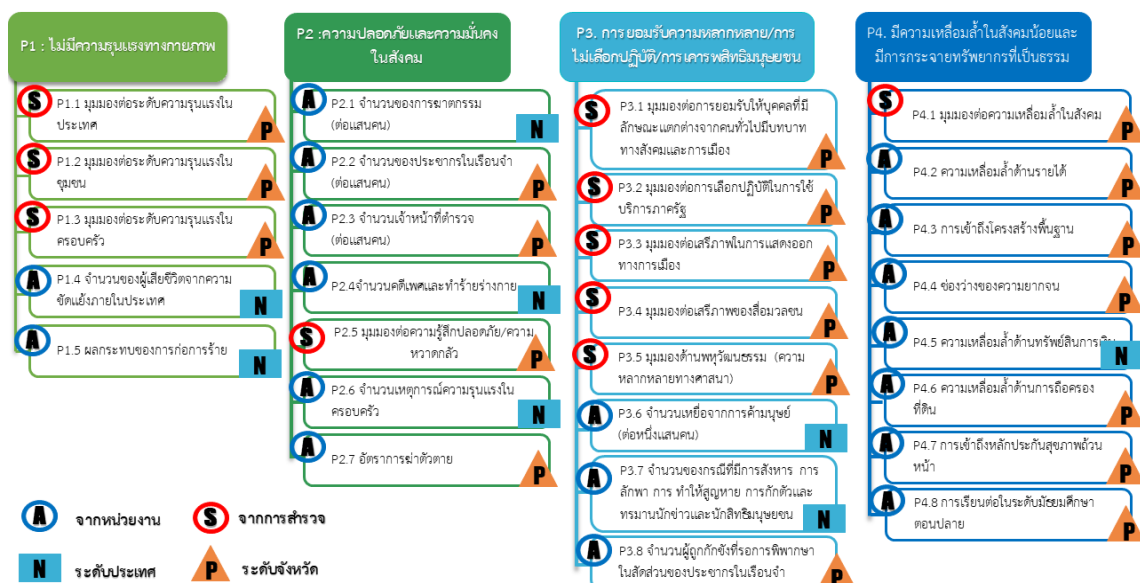
ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และเปรียบเทียบงานวิจัยสันติภาพของสากลกับงานวิจัยของประเทศไทย โดยนำเสนอข้อมูลระดับสันติภาพในสังคมไทยทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการวิจัยโดยทำการสรุปเนื้อหาเขียนบรรยายเชิงวิเคราะห์ รวมถึงข้อเสนอแนะทั้งในด้านเนื้อหาและประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าการวิจัยในปัจจุบัน ยังคงสามารถใช้กรอบแนวคิดหรือองค์ประกอบเดิม 4 ด้านคือ P1 ไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ P2 ความมั่นคงและปลอดภัยในสังคม P3 การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย/การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ/การเคารพสิทธิมนุษยชน และ P4 มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม สำหรับตัวชี้วัดมีสอดคล้องกับงานวิจัยในปี พ.ศ. 2561 โดยได้เพิ่มเติม 5 ตัวชี้วัด เพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทปัจจุบัน รวมเป็น 28 ตัวชี้วัดรายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 1

รูปที่ 1 แหล่งที่มาของข้อมูล และระดับความละเอียดของข้อมูล

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า จากผลการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างปี 2560 กับ 2562 พบว่าระดับดัชนีสันติภาพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2560 มีค่าเท่ากับ 3.42 คะแนน ซึ่งมีระดับดัชนีสันติภาพสูงกว่าปี 2562 ที่ได้ระดับดัชนีสันติภาพเท่ากับ 3.36 ในส่วนของระดับดัชนีตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน ระดับดัชนีสันติภาพปี พ.ศ. 2562 ที่มีระดับคะแนนสันติภาพมากกว่าปี พ.ศ. 2560 คือ P1 ไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ ปี พ.ศ. 2562 (3.64) ปี พ.ศ. 2560 (3.60) และ P3 การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย/การไม่เลือกปฏิบัติ/การเคารพสิทธิมนุษยชน ปี พ.ศ. 2562 (3.38) ปี พ.ศ. 2560 (3.37) สำหรับดัชนีปี 2562 ที่มีระดับคะแนนสันติภาพน้อยกว่าปี พ.ศ. 2560 คือ P2 ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม ปี 2562 (3.06) ปี 2560 (3.24) และ P4

มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม ปี 2562 (3.36) ปี 2560 (3.48) ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 1.

สำหรับดัชนีสันติภาพของสังคมไทยในปี พ.ศ. 2562 ที่มีระดับคะแนนสันติภาพน้อยกว่า ปี พ.ศ. 2560 นั้นคือ P2 ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม ปี พ.ศ. 2562 (3.06) น้อยกว่า ปี พ.ศ. 2560 (3.24) และ P4 มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม ปี พ.ศ. 2562 (3.36) น้อยกว่า ปี พ.ศ. 2560 (3.48) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุประดับดัชนีสันติภาพของประเทศไทยเปรียบเทียบระหว่างปี 2560 กับ 2562

ตัวชี้วัด	ปี 2560	ปี 2562	ผลต่อระดับสันติภาพ
P1. ไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ	3.60	3.64	ระดับสันติภาพเพิ่มขึ้น
P2. ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม	3.24	3.06	ระดับสันติภาพลดลง
P3. การยอมรับความหลากหลาย/การไม่เลือกปฏิบัติ/การเคารพสิทธิมนุษยชน	3.37	3.38	ระดับสันติภาพเพิ่มขึ้น
P4. มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม	3.48	3.36	ระดับสันติภาพลดลง
ภาพรวม	3.42	3.36	ระดับสันติภาพลดลง

จากตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนมากที่สุดและน้อยที่สุดคือ

P1. ตัวชี้วัดด้านไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนมาก มีระดับสันติภาพดีในเชิงเปรียบเทียบคือ P1.3 มุมมองต่อระดับความรุนแรงในครอบครัว (4.75) และจำนวนของผู้เสียชีวิตจากความขัดแย้งภายในประเทศ (ต่อสู้ภายในประเทศ) (3.84) ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนน้อย มีระดับสันติภาพไม่ดีในเชิงเปรียบเทียบคือ P1.1 มุมมองต่อระดับความรุนแรงในประเทศ (2.67)

P2. ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนมาก มีระดับสันติภาพดีในเชิงเปรียบเทียบคือ P2.1 จำนวนของการฆาตกรรม P2.4 (3.86) และจำนวนคดีเพศและทำร้ายร่างกาย (3.61) ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนน้อย มีระดับสันติภาพไม่ดีในเชิงเปรียบเทียบคือ ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนน้อย มีระดับสันติภาพไม่ดีในเชิงเปรียบเทียบ คือ P2.2 จำนวนของประชากรในเรือนจำ (1.0) และ P2.5 มุมมองต่อความรู้สึกปลอดภัย/ความหวาดกลัว (2.96)

P3. ด้านที่ 3 การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย/การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ/การเคารพสิทธิมนุษยชน ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนมาก มีระดับสันติภาพดีในเชิงเปรียบเทียบ คือ P3.7 จำนวนกรณีที่มีการสังหารการลักพา ทำให้สูญหาย การกักตัวและทรมานนักข่าวและนักสิทธิมนุษยชน (5.0) และ P3.6 จำนวนเหยื่อจากการค้ามนุษย์ (ต่อหนึ่งแสนคน) (4.3) ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนน้อย มีระดับสันติภาพไม่ดีในเชิงเปรียบเทียบ คือ P3.1 มุมมองต่อการยอมรับให้บุคคลที่มีลักษณะแตกต่างจากคนทั่วไป มีบทบาททางสังคมและการเมือง (1.96) P3.3 มุมมองต่อเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง (2.73)

P4. ตัวชี้วัดด้านความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนน้อย มีระดับสันติภาพไม่ดีในเชิงเปรียบเทียบ คือ P4.1 มุมมองต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม (2.1) P4.2

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ (2.67) ตัวชี้วัดที่ได้คะแนนมาก มีระดับสันติภาพดีในเชิงเปรียบเทียบ คือ P4.7 การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (4.88) P4.4 ช่องว่างความยากจน (4.51)

สรุปการคำนวณระดับสันติภาพในภาพรวมระดับจังหวัด

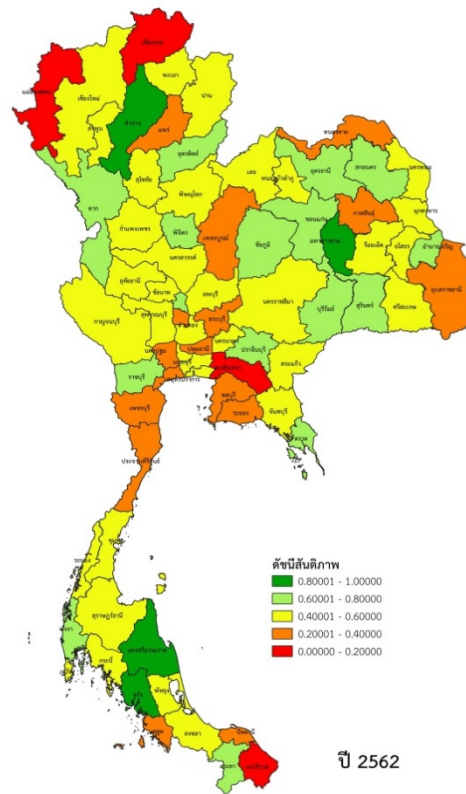
ในภาพรวมการคำนวณระดับสันติภาพในภาพรวมระดับจังหวัด ใช้ข้อมูลดัชนีย่อยทั้งหมดที่ครอบคลุมดัชนีและตัวชี้วัดสันติภาพในสังคมไทยทั้ง 4 ด้าน อันประกอบไปด้วย ด้าน P1 ไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ ด้าน P2 ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม ด้าน P3 การยอมรับความหลากหลาย/การไม่เลือกปฏิบัติ/การเคารพสิทธิมนุษยชน และด้าน P4 มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม สามารถแบ่งกลุ่มจังหวัดตามระดับสันติภาพได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มสีแดงเข้มคือระดับดัชนีสันติภาพมีค่าต่ำที่สุด 2. กลุ่มส้มคือระดับดัชนีสันติภาพมีค่าต่ำ 3. กลุ่มสีเหลืองคือระดับดัชนีสันติภาพปานกลาง 4. กลุ่มสีเขียวอ่อนคือระดับดัชนีสันติภาพมีค่าสูง และ 5. กลุ่มสีเขียวแก่คือระดับดัชนีสันติภาพมีค่าสูงสุด รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 2

สันติภาพในสังคมไทยปี พ.ศ. 2562 รายจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด พบว่า จังหวัดที่อยู่ในกลุ่มระดับสันติภาพสูงที่สุดได้แก่ 1. มหาสารคาม 2. ตรัง 3. ลำปาง และ 4. นครศรีธรรมราช เมื่อดูระดับภูมิภาคจะเห็นว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) จะมีระดับสันติภาพปานกลางถึงต่ำ รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ภาพรวมระดับสันติภาพรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2562

ระดับสี	ระดับสันติภาพ	จังหวัด
เขียวเข้ม	สันติภาพมีค่าสูงสุด	มหาสารคาม ตรัง ลำปาง นครศรีธรรมราช
เขียวอ่อน	สันติภาพมีค่าสูง	ชัยภูมิ พังงา ปราจีนบุรี ตรวด ยะลา อุดรธานี พิจิตร สุรินทร์ อำนาจเจริญ บึงกาฬ ราชบุรี สิงห์บุรี สกลนคร ตาก ขอนแก่น อุดรดิษฐ์ บุรีรัมย์
เหลือง	สันติภาพปานกลาง	พิษณุโลก สุพรรณบุรี ชุมพร ชัยนาท สุโขทัย นนทบุรี กระบี่ ระนอง พระนครศรีอยุธยา พะเยา ยโสธร น่าน สงขลา เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี นครพนม เลย ร้อยเอ็ด ภูเก็ต จันทบุรี นครนายก กำแพงเพชร ศรีสะเกษ กาญจนบุรี ลพบุรี กรุงเทพมหานคร อุทัยธานี สมุทรปราการ พัทลุง ลำพูน หนองบัวลำภู สระแก้ว นครราชสีมา มุกดาหาร นครสวรรค์
ส้ม	สันติภาพมีค่าต่ำ	กาฬสินธุ์ หนองคาย สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร แพร่ ปัตตานี เพชรบูรณ์ เพชรบุรี ชลบุรี สระบุรี อ่างทอง สตูล ปทุมธานี อุบลราชธานี ระยอง นครปฐม
แดง	สันติภาพมีค่าต่ำสุด	นราธิวาส เชียงราย ฉะเชิงเทรา แม่ฮ่องสอน

รูปที่ 2 ภาพรวมระดับสันติภาพรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2562

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวคิด ความหมายของสันติภาพ ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวในการนิยามความหมายดังกล่าว แต่ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสังคม อย่างไรก็ตาม มีความหมายที่สอดคล้องกันในทิศทางเดียวกัน แต่แตกต่างกันในรายละเอียดตามสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ตัวชี้วัดของสากลกับของไทยจึงแตกต่างกันตามนิยามความหมายที่กล่าวมา อีกทั้งหน่วยในการวิเคราะห์ของสากลเป็นการเปรียบเทียบสันติภาพระดับประเทศ แต่ในงานวิจัยนี้ เป็นการเปรียบเทียบสันติภาพในระดับจังหวัด องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ เป็นนิยามความหมาย องค์ประกอบ ตัวชี้วัด 28 ตัว จาก 4 องค์ประกอบหลักในบริบทสังคมไทย และจากการวัดระดับสันติภาพในรอบปีล่าสุดทำให้ได้พบว่ามีตัวชี้วัดหลายตัวที่น่าเป็นห่วง ที่ควรปรับปรุงเพื่อให้ได้คะแนนดีขึ้น มีหลายจังหวัดที่ได้คะแนนสันติภาพไม่ดี ซึ่งภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านสันติภาพให้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การวิจัยในปัจจุบัน ยังคงสามารถใช้กรอบแนวคิด และตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับงานวิจัยในปี พ.ศ. 2561 โดยได้เพิ่มเติม 5 ตัวชี้วัด รวมเป็น 28 ตัวชี้วัด โดยได้นิยามความหมายสันติภาพบูรณาการระหว่างแนวคิดของตะวันตกเข้ากับบริบทของสังคมไทย สามารถอธิบายสันติภาพทั้งในความหมายของสันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวก ครอบคลุมถึงการไม่มีความรุนแรงในสังคม อีกทั้งสังคมมีโครงสร้างที่มีความเป็นธรรมที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอันมีจำกัดอย่างเท่า

เทียมกัน และความเหลื่อมล้ำในสังคมมีน้อย อีกทั้งมีการเคารพในความหลากหลาย ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างรวมถึงการเคารพสิทธิของทุกคน ให้ดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่มีการปลูกฝังให้เกิดความเกลียดชังซึ่งกันและกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่มีความรุนแรงทั้ง 3 ระดับ คือความรุนแรงทางตรง (กายภาพ) (Direct Violence) ความรุนแรงทางโครงสร้าง (Structural Violence) และความรุนแรงทางวัฒนธรรม (Cultural Violence) (Galtung, 1996) ด้วยฐานความคิดว่าสังคมที่จะมีสันติภาพได้ จะต้องไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ แต่การไม่มีความรุนแรงทางกายภาพเท่านั้นไม่ใช่คำตอบของสังคมสันติสุข แต่ควรประกอบด้วยไม่มีความรุนแรงในระดับที่ลึกลงไปกว่ามองเห็นด้วยตาเปล่า คือความรุนแรงในชั้นของโครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมและในชั้นของอุดมการณ์ความเชื่อ เปรียบได้กับภูเขาไฟที่มีส่วนที่มองไม่เห็นซ่อนอยู่ใต้น้ำซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่กว่าพื้นที่ที่มองเห็นด้วยตาเปล่า

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าระดับดัชนีสันติภาพของประเทศไทยในภาพรวมปี พ.ศ. 2562 มีน้อยกว่าปี พ.ศ. 2560 และตัวชี้วัดหลักบางตัวได้คะแนนน้อยลงคือ P2. ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคมและ P4. มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม นอกจากนี้ คะแนนสันติภาพในหลายจังหวัดได้คะแนนไม่ดี ผู้ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสันติภาพเพื่อทำให้ได้คะแนนสันติภาพในภาพรวมดีขึ้น หากกล่าวในเชิงเปรียบเทียบกับงานสันติภาพของสากลบทความวิจัยเรื่องนี้ ยึดกรอบตัวชี้วัดบางส่วนจากสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ และบางส่วนจากงานชิ้นอื่นมาผสมผสานกันให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย จะเห็นได้ว่าในส่วนคะแนนสันติภาพของประเทศไทยที่วัดโดย สถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ และสถาบันพระปกเกล้ามีความแตกต่างของคะแนนและอันดับที่ได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า

1. คะแนนสันติภาพระดับประเทศของไทย วัดโดยสถาบันพระปกเกล้า เป็นการวัดในมิติผสมผสานทั้งสันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวก ในขณะที่ รายงานของสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพแยกในการวัดสันติภาพของโลกเป็น 2 ส่วนคือรายงานสันติภาพเชิงลบ 1 ฉบับ รายงานสันติภาพเชิงบวก 1 ฉบับ กล่าวคือแยกในการวัดจากกันระหว่างสันติภาพใน 2 ความหมาย

2. องค์ประกอบและจำนวนตัวชี้วัดหลักมีความแตกต่างกัน การวัดสันติภาพระดับประเทศของไทย วัดโดยสถาบันพระปกเกล้า มีตัวชี้วัดหลักจำนวน 4 ตัว 1. การไม่มีความรุนแรงทางกายภาพ 2. ความมั่นคงและปลอดภัยในสังคม 3. การยอมรับความหลากหลาย/การไม่เลือกปฏิบัติ/การเคารพสิทธิมนุษยชน และ 4. มีความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยและมีการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม ในขณะที่ การวัดสันติภาพเชิงบวก โดยสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ มีตัวชี้วัดหลัก 8 ตัว คือ 1. การทำหน้าที่ของรัฐบาลที่ดี 2. การไม่คอร์รัปชัน 3. การทำธุรกิจที่ดี 4. การกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรมไม่เหลื่อมล้ำ 5. การยอมรับในสิทธิของคนอื่น 6. การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร 7. การพัฒนาทุนมนุษย์ และ 8. ความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ตัวชี้วัดย่อยยังมีความแตกต่างกัน

3. แหล่งข้อมูล/วิธีการเก็บข้อมูล การวัดสันติภาพระดับประเทศและจังหวัดของไทย วัดโดยสถาบันพระปกเกล้า ใช้ข้อมูลรายงานจากหน่วยงานที่เก็บข้อมูลอยู่แล้ว ผสมกับการเก็บข้อมูลที่เป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในขณะที่ การวัดสันติภาพเชิงบวกโดยสถาบันเศรษฐศาสตร์

และสันติภาพวัดระดับสันติภาพของแต่ละประเทศ ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานที่จัดเก็บเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่ได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจความเห็น แต่ใช้ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

สรุป

ดัชนีและตัวชี้วัดด้านสันติภาพที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยมีลักษณะเฉพาะตัว ขณะเดียวกันมีสอดคล้องกับบริบทของสากลเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่ามีจุดร่วมกันของสันติภาพ แต่แตกต่างกันในรายละเอียด เปรียบเสมือนการเดินทางที่ไปในทิศทางเดียวกันแต่แตกต่างกันที่พาหนะในการเดินทางไปให้ถึงเป้าหมาย และจากผลการวัดระดับสันติภาพในสังคมไทยใน 2 ระยะที่ผ่านมา ไม่ได้มีผลคะแนนที่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ผลการวัดระดับสันติภาพในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ตัวชี้วัดหรือองค์ประกอบหลัก 4 ตัว มีทั้งที่ได้คะแนนเพิ่มขึ้นและลดลง ตัวชี้วัดที่น่าเป็นห่วงคือความมั่นคงปลอดภัยในสังคมและความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมีตัวชี้วัดที่ได้คะแนนน้อยมากคือ จำนวนของประชากรในเรือนจำ มุมมองต่อการยอมรับให้บุคคลที่มีลักษณะแตกต่างจากคนทั่วไปมีบทบาททางสังคมและการเมือง และ มุมมองต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การวัดสันติภาพหรือสันติสุขจำเป็นต้องพิจารณาบริบทในปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์ทิศทางในอนาคตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การใช้ตัวชี้วัดแบบเดิมโดยไม่คำนึงถึงบริบทจึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการวัดระดับสันติภาพจำเป็นต้องทบทวน นิยาม ความหมาย องค์ประกอบและตัวชี้วัดเพิ่มเติมให้ทันกับสถานการณ์ โดยยึดโยงกับองค์ประกอบเดิมที่เคยได้วัดระดับสันติภาพมาในอดีต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า 1. การศึกษาค้นคว้าสะท้อนให้เห็นว่าระดับสันติภาพของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2562 อยู่ในระดับปานกลาง และมีทั้งจังหวัดที่ดำเนินการได้ดีขึ้น เท่าเดิม และแย่ลง ก่อให้เกิดความแตกต่างในการแก้ปัญหาในระดับสันติภาพ ดังนั้นการส่งเสริมสันติภาพไม่อาจให้ความสำคัญในภาพรวมได้อย่างเดียว การส่งเสริมสันติภาพในพื้นที่ต้องมีแนวทางที่เหมาะสม โดยพื้นที่ที่สามารถประเมินได้จากตัวชี้วัดย่อยที่มีค่าต่ำ แล้วจึงหาแนวทางร่วมกันที่จะยกระดับคะแนนดัชนี 2. การบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วนเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อผลักดันดัชนีสันติภาพของประเทศไทย เนื่องจากดัชนีสันติภาพประกอบด้วย 28 ตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ซึ่ง การประสานความร่วมมือจะส่งผลดี เช่น การร่วมมือกับกระทรวงยุติธรรมในการหาทางแก้ไขช่วยเหลือดัชนีย่อยที่ยังได้คะแนนไม่สูง อีกทั้งการร่วมมือหลายหน่วยงานในการแก้ปัญหาตัวชี้วัด ความขัดแย้งทางการเมืองไทย หรือการร่วมมือกับหน่วยงานด้านการพัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ดังนั้นก่อนประเมิน ดัชนีสันติภาพควรมีการประชุมหรือการวางแผนการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกหน่วยงานเกิดความร่วมมือในการยกระดับคะแนนดัชนี 3. การบูรณาการข้อมูลร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญ ในการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดของหน่วยงานที่มีลักษณะ

ข้อมูลใกล้เคียงกัน ให้เหลือเพียงแค่ข้อมูลชุดเดียวหรือมีหน่วยงานหลักที่จัดเก็บข้อมูล รวมไปถึงการมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่จัดเก็บข้อมูลตามกรอบตัวชี้วัดสันติภาพของสังคมไทย เพื่อให้ข้อมูลที่จัดเก็บและคำนวณตัวชี้วัดสามารถสะท้อนความเป็นจริงได้มากที่สุดและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น 4. การเผยแพร่ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวกับความหมายและค่านิยมด้านสันติภาพและส่งเสริมให้มีการรับรู้และใช้ประโยชน์จากดัชนีสันติภาพในวงกว้างมีความจำเป็น เพื่อให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจมุมมองของสันติภาพ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงด้านสันติภาพที่เกิดขึ้นจริงในสังคม อันจะนำไปสู่การเสริมสร้าง และป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ดีขึ้น โดยรัฐบาล เอกชน นักวิชาการ ตลอดจนผู้นำทางปัญญาทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น ควรสร้างการมีส่วนร่วมในการนิยาม ความหมายของสันติภาพอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในการได้มาซึ่งความจริงของปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ อีกทั้ง เผยแพร่ดัชนีในภาพรวม และระดับจังหวัด ให้ประชาชนได้รับรู้ ส่งเสริมให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากดัชนีสันติภาพ และมีการวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาให้ดัชนีให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ และนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการกำหนดนโยบาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทบทวน เพิ่มเติมการศึกษาแนวคิดและตัวชี้วัดใหม่ๆ ด้วยการเพิ่มแนวคิดและตัวชี้วัดอื่นๆ เข้าไปในการวัดระดับสันติภาพครั้งต่อไป เช่น แนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ covid-19 ภัยพิบัติ ที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยอาจศึกษาตัวชี้วัดเพิ่มเติม ในด้านโรคระบาด ภัยพิบัติ ตัวชี้วัดด้านความยุติธรรม ตัวชี้วัดด้านสิทธิมนุษยชนบางตัว ตัวชี้วัดที่เป็นเรื่องในจิตใจ เช่น การมีความสุขในชีวิต นอกจากการทบทวนตัวชี้วัดแล้ว ยังรวมถึงการทบทวนข้อมูลสถิติที่ใช้ และข้อคำถามที่ใช้ในการเก็บแบบสอบถาม โดยปรับปรุงข้อคำถามให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด เช่น ด้านความเหลื่อมล้ำ เพื่อความเข้าใจความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น ควรศึกษาจากหลายมิติและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการวัดระดับความเหลื่อมล้ำควรวัดระดับโดยพิจารณาตัวชี้วัดที่หลากหลาย เช่น วัดจากด้านรายได้ ทรัพย์สิน การถือครองปัจจัยการผลิต การเข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา การสาธารณสุข การทำงาน กระบวนการยุติธรรม อีกทั้งโอกาสในการร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐ การเลื่อนชั้นทางสังคม อายุขัยเฉลี่ย การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่าง นวัตกรรม เป็นต้น โดยการเก็บข้อมูลควรพิจารณาตามความเหมาะสมทั้งจากการสำรวจความคิดเห็นและจากข้อมูลที่เป็นสถิติ ข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆ

References

- Department of Economic and Social Affairs of United Nations. (2020). *World Social Report 2020*. Retrieved July 12, 2020, from <https://www.un.org/development/desa/publications/world-social-report-2020.html>
- Department of State United States of America. (2019). *Trafficking in Persons Report*. Retrieved July 15, 2020, from <http://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-Trafficking-in-Persons-Report.pdf>

- Ebert, U., & Welsch, H. (2004). Meaningful environmental indices: A Social Choice Approach. *Journal of Environmental Economics and Management*, 47(2), 270-283.
- Freedom House. (2020). *Freedom in the World*. Retrieved August 2, 2020, from https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FIW_2020_REPORT_BOOKLET_Final.pdf
- Galtung, J. (1996). *Peace By Peaceful means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. Oslo: International Peace Research Institute.
- Institute for Economics and Peace. (2019). *Covid19 and Peace*. Retrieved July 23, 2020, from <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2020/06/COVID19-and-Peaceweb.pdf>
- _____. (2019). *Global Peace Index 2019: Measuring Peace in a Complex World*. Retrieved July 23, 2020, from <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/07/GPI-2019web.pdf>
- _____. (2019). *Positive Peace Report 2019: Analysing the Factors that Sustain Peace*. Retrieved July 23, 2020, from <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/10/PPR-2019-web.pdf>
- _____. (2019). *Global Terrorism Index 2019: Measuring the Impact of Terrorism*. Retrieved July 23, 2020, from <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf>
- Institute for Justice and Reconciliation. (2019). *SA Reconciliation Barometer Survey*. Retrieved July 23, 2020, from <https://www.ijr.org.za/portfolio-items/sa-reconciliation-barometer-2019>
- Inter-Agency and Expert Group. (2017). *Report of the Inter-Agency and Expert Group on Sustainable Development Goal Indicators (Revised List of Global Sustainable Development Goal Indicators)*. Retrieved August 5, 2020, from <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Official%20Revised%20List%20of%20global%20SDG%20indicators.pdf>
- King Prajadhipok's Institute and National Statistical Office. (2019). *Public Opinion Survey Report on Satisfaction with Public Service and Operation of Various Agencies B.E. 2562*. Bangkok: Research and Development Division.
- National Statistical Office. (2015). *Thailand Poverty Maps Whole Kingdom*. Bangkok: National Statistical Office.

- _____. (2019). *The Labor Force Survey Whole Kingdom Between B.E. 2560 – 2562*. Bangkok: National Statistical Office.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Human Achievement Index of Year 2562*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2008). *Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide*. Paris: OECD Publishing.
- Ramsbotham, O., Miall, H., & Woodhouse, T. (2011). *Contemporary Conflict Resolution*. UK: Polity Press.
- The Legatum Institute Foundation. (2019). *The Legatum Prosperity Index™: A Tool for Transformation 2019*. Retrieved August 5, 2020, from https://www.prosperity.com/download_file/view_inline/3690
- The World Justice Project. (2020). *The World Justice Project Rule of Law Index 2020*. Retrieved August 9, 2020, from https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ*

Buddhism and Thais' Way of Life in Suvarnabhumi

¹สมบุญ วัฒนะ, ²ประยูร สุขะใจ, ³เริงวิชัย นิลโคตร, ⁴สุวิญ รักษ์ตย์ และ ⁵พีรพัฒน์ พันศิริ

¹Somboon Watana, ²Prayoon Suyajai, ³Reongwit Nilkotara,

⁴Suvin Raksat and ⁵Phiraphath Phansiri

¹วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ³มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,

⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ⁵มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

¹College of Religious, Studies Mahidol University, ²Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

³Rambhai Barni Rajabhat University, ⁴Mahamakut Buddhist University,

⁵Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Somboon.wat@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพระพุทธศาสนากับคุณค่า พื้นที่ และเวลา ของประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ และ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี คือ ขั้นตอน 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอน 2 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาเป็นคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนบน 4 เส้นทาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 500 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระพุทธศาสนากับคุณค่า พื้นที่ และเวลา ในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิพบว่าดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของดินแดนประเทศไทยได้มีประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 3 ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจากพัฒนาการของเมืองนครปฐมและเมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน คุณลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนาถือเป็นหลักธรรมสายกลาง (มัชฌิมาธรรม) และเป็นองค์รวมส่งผลให้การบูรณาการพุทธศาสนาครอบคลุมได้ทั้งมิติคุณค่า พื้นที่ และเวลา 2) ความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของผู้คนในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ พบว่าความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, S.D. 0.73) องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยมิติคุณค่าทางพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิในปัจจุบันคือคุณค่าทางพระพุทธศาสนาเพื่อการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องคำนึงถึงทุนทางสังคมเป็นรากฐานสำคัญ และต้องให้สอดคล้องความจำเป็น 3 ด้านคือสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; วิถีชีวิตคนไทย; ความเชื่อมโยง; ประเทศไทย; สุวรรณภูมิ

*Received March 4, 2021; Revised April 8, 2021; Accepted May 18, 2021

Abstract

The purposes of the research paper entitled “Buddhism and Thais’ Way of Life in the Suvarnabhumi” were: 1) to study Buddhism and its relationship with value, space and time in the area of Thailand as a part of Suvarnabhumi; and 2) to explore, analyze, and assess the links between Buddhism and Thais’ way of life in Suvarnabhumi. This research applied mixed methods consisting of 2 steps. Step 1 was a qualitative research using group discussion and In-depth interviews of 20 purposive sampling, which were analyzed by content analysis. Step 2 was a quantitative research using questionnaire to ask Thai Buddhist samples in the specific areas of four routes. The 500 samples used in this study were multi-stage random sampling. The tool used was questionnaire with 5-level estimation scale. Data analysis was conducted by descriptive statistics such as Mean, and Standard Deviation.

The results from research findings were found that 1) Buddhism and its links with value, space and time in the area of Thailand as a part of Suvarnabhumi found that as a part of Suvarnabhumi, Thailand begun the history of Buddhism acceptance since the early third Buddhist era. The significant historical evidences found in the establishment of Nakhon-pathom, Uthong, and Suphanburi cities. The distinctive feature of Buddhism was to teach the middle truth (majjhena-dhamma) or the middle teaching (majjhena-dhammadesana) and the holistic nature, resulting in the integration of Buddhism to cover dimensions of values, space and time. 2) The links between Buddhism and Thais’ way of life in the Suvarnabhumi were found that there were the linkages of Buddhism and the way of life of Thai people at high level (Mean = 4.08, S.D. 0.73). The bodies of knowledge discovered from the research of Buddhist values dimension for the way of life of Thais in Suvarnabhumi today are Buddhism’s values for living which have to take into account of social capital as the cornerstone and have to meet the 3 dimensions needs: social need, economic need and environmental need in order to ensure sustainability.

Keywords: Buddhism; Thais’ Way of Life; link; Thailand; Suvarnabhumi

บทนำ

คำว่า “สุวรรณภูมิ” ปรากฏเป็นเอกสารต่างๆ ในคัมภีร์โบราณของพระพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์มหานิทเทศชาดก มลिनทปัญหา และ คัมภีร์มหาวงศ์ เป็นต้น และด้านงานวิจัยมีนักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความมีอยู่จริงในทางประวัติศาสตร์ของดินแดนสุวรรณภูมิ เช่น ผลงานของ Patthranuprawat and Bosakaranat (2020) เรื่อง “นิทานสันสกฤตที่อ้างถึงเรื่องสุวรรณภูมิ” พบว่า มีผลงานที่เป็นภาษาสันสกฤต

จำนวน 11 เรื่องของชาวฮินดูที่ระบุถึงสุวรรณภูมิ สะท้อนให้เห็นว่าชาวอินเดียแต่ครั้งโบราณรู้จักสุวรรณภูมิ และสุวรรณทวีปเป็นอย่างดีในฐานะเป็นดินแดนไกลโพ้นอันตรายและเป็นดินแดนอัศจรรย์ของ Wongthes (2016) เสนอว่า คำว่าสุวรรณภูมิเป็นชื่อรวม ๆ ที่ชาวอินเดียโบราณใช้เรียกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด จากหลักฐานทั้งที่ลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน และที่อื่น ๆ ก็เป็นสุวรรณภูมิ จนแม้สยามประเทศไทยด้วยตามประวัติศาสตร์อาเซียนหรืออุษาคเนย์นั้นบริเวณผืนแผ่นดินใหญ่ มีชื่อเรียกเก่าแก่มาแต่ยุคศีกดาบรพ จนทุกวันนี้ว่า “สุวรรณภูมิ” (Pongpanich 2016, cited in Thinapong et al. 2019) ในผลงานเรื่อง “รอยทางพระพุทธศาสนาแรก ๆ จากอินเดียถึงไทย” ได้สันนิษฐานว่า ดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นได้ทั้งในเมียนมา ไทย และเวียดนาม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ควบคู่กับการค้าอย่างเป็นระบบตั้งแต่พุทธศตวรรษ ที่ 2 เป็นต้นมา มีหลักฐานคือ ลูกปัด เครื่องประดับ ภาชนะสำริดที่ปรากฏเป็นร่องรอยในภูมิภาคภาคตะวันตกและภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ก่อนที่จะตั้งมั่นเป็นวัฒนธรรมทวารวดีในพุทธศตวรรษที่ 12 จากหลักฐานที่นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าสืบต่อกันมา แสดงให้เห็นว่า ดินแดนประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของสุวรรณภูมิ และนับถือพุทธศาสนามากกว่าสองพันปีแล้ว

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 เป็นระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบันหมายถึงดินแดนบางส่วนของไทยและเมียนมา เป็นพื้นที่ที่รับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูตสายที่ 8 นำโดยพระโสณมหาเถระและพระอุตรมมหาเถระพร้อมคณะพระพุทธศาสนาจึงได้เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตผู้คนในภูมิภาคนี้ตลอดมา ภูมิภาคนี้จึงได้ชื่อว่าเป็น “ศูนย์กลางสืบสานและถ่ายทอดพระพุทธศาสนา” ไปยังนานาประเทศทั้งอดีตและปัจจุบัน ในส่วนของดินแดนสุวรรณภูมิในบริบทของประเทศไทยได้มีการยืนยันว่าได้รับพระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งแต่ยุคสมัยในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 3 เช่นกัน ดังหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่างๆ ที่ปรากฏในเมืองนครปฐม เมืองอู่ทอง และสุพรรณบุรีในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญรุ่งเรืองพร้อม ๆ กับพัฒนาการของราชอาณาจักรชนชาติไทยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตั้งแต่สมัยอาณาจักรทวารวดีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน ประชาชนได้น้อมรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก และระดับประเทศ อาจกล่าวได้ว่าเป็นศาสนาประจำอาณาจักรหรือเป็นศาสนาประจำชาติมาโดยตลอด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเชื่อมโยงทั้งทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมในดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนไทยได้ประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักพุทธธรรม เกิดการปรับตัวสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมผสานกับความเชื่อถือ และข้อปฏิบัติสายอื่นๆ ที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นเดิม ได้ปรากฏเป็นระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะ มีรูปลักษณะและเนื้อหาเฉพาะแต่ละภูมิภาค มีจุดเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จากพระพุทธศาสนาทั่ว ๆ ไป อาจกล่าวได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย มีหลักการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกลมกลืน เป็นเครื่องหล่อหลอมชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและร่าเริงแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แสดงความเป็นกัลยาณมิตร เข้ากับใครๆ ได้ง่าย ยินดีในการให้และแบ่งปัน เป็นคนมีน้ำใจ อันเป็นลักษณะเด่นชัดที่ชนต่างชาติสังเกตเห็นและประทับใจ จนตั้งสมญานามเมืองไทยว่าเป็นดินแดนแห่งความยิ้มแย้มหรือสยามเมืองยิ้ม (Phra Promkhunaporn (P.A.

Payutto), 2013) การบูรณาการพุทธธรรมในวิถีชีวิตประจำวันโดยเฉพาะที่เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตมีการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายและครอบคลุม หลายระดับ เช่น งานวิจัยของ Sangsuk and Khammueangsaen (2017) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพบว่า ปัจจัยสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย หลักพุทธธรรม อยู่ในระดับสูง ($r = 0.72$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัจจัยสนับสนุน เพื่อการพัฒนาคุณภาพ ชีวิต มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมด้านปฏิรูปเทวสาสะ ด้านสัปปริสุปปิยะ และด้านอัตตสัมมาปณิธิ อยู่ในระดับสูง ($r = 0.62$, $r = 0.63$, $r = 0.61$) แต่ด้านบุพเพกตบุญญา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.57$) จากความสำคัญทั้งมิติคุณค่าและประโยชน์ของพระพุทธศาสนาข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาซึ่งมีบริษัททั้ง 4 เป็นผู้ขับเคลื่อนกงล้อแห่งพระธรรมจักร ได้ทำหน้าที่สอดคล้องกับอุดมการณ์อันเกิดจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงมอบให้แก่พระอริยสาวกชุดแรกในการทำหน้าที่ให้ไปเผยแผ่พุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของมนุษย

บทความนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้จากการศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย โดยมุ่งตอบคำถามและปัญหาของการวิจัย (Research problems/questions) ว่า 1) ความเชื่อมโยงของพุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวัน ซึ่งหมายถึงการที่พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อพระพุทธศาสนาในด้านทัศนคติและความรู้สึก ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม ด้านนำหลักพุทธธรรมกำกับดูแลตนเอง ด้านนำหลักพุทธธรรมในการจูงใจตนเอง ด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาพุทธศาสนา เป็นอย่างไร และ 2) ความเชื่อมโยงของพุทธบูรณาการร่วมสมัย ที่พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อพระพุทธศาสนา ด้านความพร้อมด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านสภาพทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชน ด้านสภาพทุนทางสังคมสงเคราะห์และสุขภาวะชุมชน ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสา ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านมีความเพียร สติปัญญาในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกเป็นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีความมุ่งหมายว่าผลการศึกษานี้ จะเป็นประโยชน์ในอันที่จะนำไปเป็นสารสนเทศทางวิชาการและองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาในมิติด้านคุณค่า พื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ
2. เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของผู้คนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ” เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง “โครงการจ้างที่ปรึกษาและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางด้านพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ

วัฒนธรรม และสังคม สุวรรณภูมิจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต เพื่อการกำหนดยุทธศาสตร์และการวางแผนยุทธศาสตร์ของประเทศในมิติศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม” อดทนงบประมาณโดยสำนักประยุกต์และบริการภูมิสารสนเทศ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิและในประเทศไทย ทศนะของนักวิชาการต่อสุวรรณภูมิและพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมเรื่องไตรสิกขา แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดจิตอาสา แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องความเพียร สติปัญญา ในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบเครื่องมือเพื่อหาความเชื่อมั่นโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 ได้ผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนสาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ MU-SSIRB 2019/031.1202 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562

ขั้นตอนที่ 4 การวิจัยคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คนที่เป็นพุทธศาสนิกชน จากพื้นที่ 4 เส้นทาง คือ 1) กรุงเทพมหานคร-นครปฐม 2) พระนครศรีอยุธยา-สุพรรณบุรี 3) สุโขทัย-กำแพงเพชร และ 4) เชียงใหม่-เชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์สำคัญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิมาอย่างยาวนาน เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ 1) ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 2) มีประสบการณ์การทำงานในพื้นที่อย่างน้อย 5 ปี และ 3) เป็นผู้ยินดีให้ข้อมูลและอนุญาตให้เผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะได้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique)

ขั้นตอนที่ 5 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาคือพุทธศาสนิกชนไทย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) จากพื้นที่ 4 เส้นทาง คือ 1) กรุงเทพมหานคร-นครปฐม 2) พระนครศรีอยุธยา-สุพรรณบุรี 3) สุโขทัย-กำแพงเพชร และ 4) เชียงใหม่-เชียงราย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 6 การรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูล และ สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

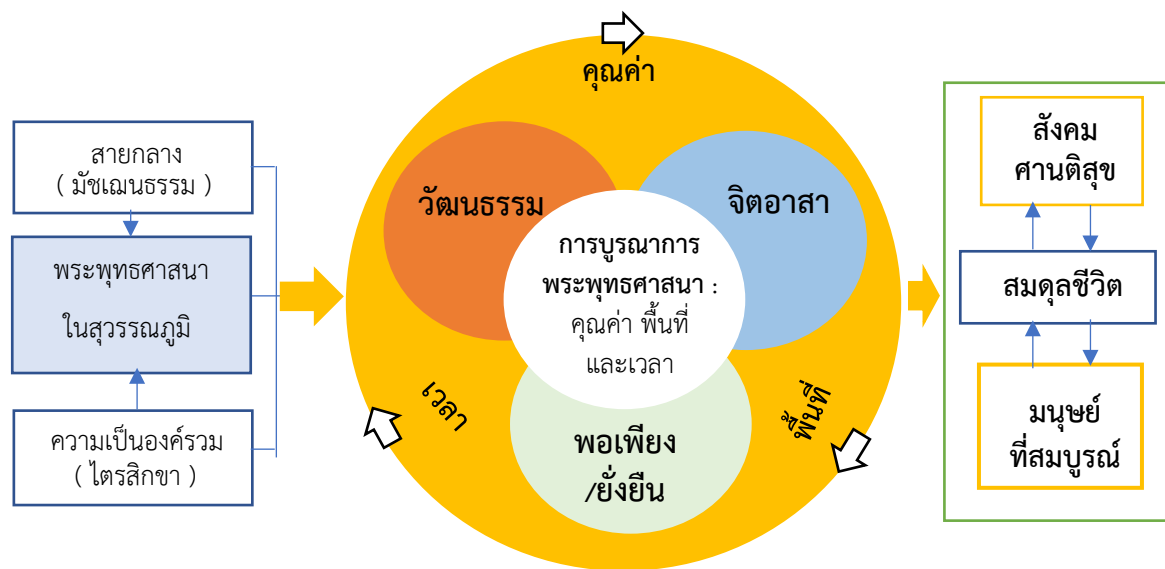
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนากับคุณค่า พื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิปรากฏเป็นหลักฐาน

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งปัจจุบันหมายถึงอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของประเทศไทยและเมียนมา (Republic of the Union of Myanmar) ผ่านสมณทูตสายที่ 8 มีพระโสณมหาเถระและพระอุตรมหาเถระพร้อมคณะ ตามพระประสงค์ของพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. 239 - 312 ครองราชย์ พ.ศ. 270 - 311) แห่งราชวงศ์โมริยะ ประเทศอินเดียได้ส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้น้อมรับเอาพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต ผสมผสานกับวัฒนธรรมตามบริบท และภูมิภาคนี้ได้เป็นศูนย์กลางสืบสานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

2) พระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมไทย พบว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของสังคมไทยตั้งแต่อาณาจักรทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 5-16 สมัยอาณาจักรศรีวิชัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-18 สมัยอาณาจักรลพบุรีช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-18 สมัยอาณาจักรสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ 18-20 อาณาจักรล้านนา พุทธศตวรรษที่ 19-21 สมัยอาณาจักรอยุธยา พ.ศ. 1893-2310 สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2310-2325 และสมัยรัตนโกสินทร์จาก พ.ศ. 2325 - ปัจจุบัน หลักพุทธธรรมที่เด่นชัดทางการปกครองได้แก่ทศพิธราชธรรม 10 จักรวรรดิวัตร 12 และราชสังคหวัตถุ 4 เป็นพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในการบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเป็นหลักการบริหารราชการจนถึงปัจจุบัน 3) การบูรณาการพระพุทธศาสนาในมิติคุณค่าพื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในประเทศไทย พบว่าหลักพุทธธรรมมีลักษณะสำคัญคือ ความเป็นสายกลาง (มัชฌิมนธรรม) ความเป็นองค์รวม (Holistic) และมีเป้าหมายเพื่อชี้้นำถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เหตุนี้จึงมีความสอดคล้องวิถีการดำเนินชีวิตหลายมิติ เช่น มิติการครองตนได้แก่พรหมจรรย์ 4 มิติการปกครองคนได้แก่พรหมวิหาร 4 มิติการบริหารงาน ได้แก่อิทธิบาท 4 และ มิติการเชื่อมสังคมและชุมชน ได้แก่หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น มิติความเป็นองค์รวมนั้นเน้นที่การพัฒนาศักยภาพคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งมีหลักธรรมพื้นฐานได้แก่หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ด้านศีล การมีวินัยที่คอยควบคุมพฤติกรรม ด้านสมาธิ ความแน่วแน่ต่อเป้าหมาย และการดำเนินชีวิต และด้านปัญญา การสั่งสมบทเรียนและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ด้านการบูรณาการพระพุทธศาสนาสะท้อนได้ทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ด้านคุณค่า หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เป็นหลักการ บูรณาการ (Integration) เข้าวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมในดินแดนสุวรรณภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มิติที่ 2 ด้านพื้นที่ พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นวิถีวัฒนธรรมของคนไทย เป็นครรลองการประกอบอาชีพ และวัฒนธรรม และ มิติที่ 3 ด้านเวลา พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่นำสู่การสร้างนวัตกรรม ทางความคิดร่วมสมัยกับสังคมไทย เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จิตอาสา และการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถสรุปเป็น การบูรณาการพระพุทธศาสนาดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงการบูรณาการพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ พื้นที่ และเวลาในดินแดนสุวรรณภูมิ

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิว่าลักษณะเด่นชัดคือความเป็นหลักธรรมสายกลาง (มัชฌิมนธรรม) ที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และเป็นองค์รวม การบูรณาการพระพุทธศาสนาในมิติคุณค่า พื้นที่ และเวลา สะท้อนให้เห็นการผสมผสานกับแนวคิดร่วมสมัยที่สำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวัน ในรายด้านและภาพรวม

ระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวม	n = 500		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทัศนคติ และความรู้สึก	4.27	0.72	มาก
2. ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม	4.16	0.75	มาก
3. ด้านนำหลักพุทธธรรมกำกับดูแลตนเอง	4.12	0.74	มาก
4. ด้านนำหลักพุทธธรรมในการจูงใจตนเอง	4.08	0.73	มาก
5. ด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ	4.00	0.78	มาก
6. ด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำรงรักษาพระพุทธศาสนา	4.00	0.75	มาก
รวม	4.10	0.74	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับความเชื่อมโยงรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านทัศนคติ และความรู้สึก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. 0.72) รองลงมาคือ ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม ($\bar{X} = 4.16$, S.D. 0.75) น้อยที่สุด มี 2 ด้าน คือด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. 0.78)

และด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. 0.75) ส่วนระดับความเชื่อมโยงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. 0.74)

2) ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย ในรายด้านและภาพรวม

ระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวม	n = 500		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความพร้อมด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม	4.09	0.74	มาก
2. ด้านสภาพทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชน	4.12	0.76	มาก
3. ด้านสภาพทุนทางสังคมสงเคราะห์และสุขภาวะชุมชน	4.02	0.81	มาก
4. ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์	4.11	0.76	มาก
5. ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสา	4.13	0.71	มาก
6. ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน	3.94	0.69	มาก
7. ด้านมีความเพียร สติปัญญา และกำลังกาย ตามรอยพุทธธรรมในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก	4.10	0.62	มาก
รวม	4.07	0.72	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าสูงสุดคือด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสาอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. 0.71) รองลงมาคือด้านสภาพทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชนอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. 0.76) ด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.94, S.D. 0.69) ส่วนระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. 0.72)

3) สรุประดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามการสรุประดับความเชื่อมโยงในภาพรวมของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ

ระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวม	n = 500		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน	4.10	0.74	มาก
2. ความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย	4.07	0.72	มาก
รวม	4.08	0.73	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. 0.74) และด้านความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. 0.72) และระดับความเชื่อมโยงภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. 0.73)

สรุปได้ว่า ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้านคือ พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน ด้านพุทธบูรณาการร่วมสมัย และสรุประดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดน

สุวรรณภูมิผลสรุปรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่าพุทธธรรมมีความเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย พบว่า การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ 3 มิติที่สำคัญดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 พระพุทธศาสนาในฐานะต้นทุนทางสังคมในดินแดนสุวรรณภูมิ: พระพุทธศาสนาเป็นต้นทุนทางสังคม (Social Capital) และเชื่อมโยงการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

มิติที่ 2 ความเป็นองค์รวม (Holistic Approach): หลักพุทธธรรมมีความเป็นสายกลาง สอดแทรกอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) ของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยเห็นได้ทั้งมิติสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และเป็นศาสตร์การจัดการร่วมสมัย

มิติที่ 3 แนวปฏิบัติสู่การบูรณาการโดยมีพุทธธรรมเป็นฐาน (Buddhism based integration): การใช้พุทธธรรมเป็นฐานการบูรณาการด้านการส่งเสริม การพัฒนาต่อยอดอย่างเป็นระบบและจริงจัง จะส่งผลให้สถาบันพระพุทธศาสนา และสังคมไทย เกิดการพัฒนา สืบสาน ต่อยอดสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พัฒนาการและประวัติศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งปัจจุบันหมายถึงอาณาเขตครอบคลุมอาณาเขตบางส่วนของประเทศไทยและประเทศเมียนมา (Republic of the Union of Myanmar) ผ่านสมณทูตสายที่ 8 มีพระโสณมหาเถระและพระอุตรมหาเถระพร้อมคณะตามพระราชประสงค์ของพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. 239 - 312 ครองราชย์ พ.ศ. 270 - 311) แห่งราชวงศ์โมริยะประเทศอินเดียได้ส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่งผลให้ประชาชนทั้งสองประเทศได้น้อมรับเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาดำเนินชีวิต เป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนและเป็นศูนย์กลางสืบสานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Wallibhodom (2020) ที่ศึกษาถึงเส้นทางการรับวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาว่า “ดินแดนเอเชียอาคเนย์หรือสุวรรณภูมิได้รับเอาวัฒนธรรมจากอินเดียเข้ามาคือ “พระพุทธศาสนา” ถูกนำเข้ามาผ่านเส้นทางการค้าเหล่านี้อำนาจส่วนใหญ่ก็นับถือพระพุทธศาสนา และสินค้าที่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่นำมาค้าขายกันนอกจากจะเป็นอัญมณี เครื่องประดับแล้วยังมีการค้า “พระธาตุ” ซึ่งเป็นสินค้าทางความเชื่อเหมือนกับการเช่าบูชาพระเครื่อง” สอดคล้องกับ Pongpanich (2020) ที่ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาว่า “การศึกษาจากต่างประเทศให้ข้อมูลว่าสุวรรณภูมิมีอยู่เมื่อประมาณ 2,000 ปีที่แล้ว เชื่อว่าค่อย ๆ ก่อตัวเป็นรัฐมีการค้าที่มากพร้อมกับศาสนาพุทธเป็นหลัก นักวิชาการอินเดียอธิบายว่าพ่อค้าของอินเดียคือชาวพุทธ เพราะอินเดียกับจีนจะไม่เดินทางออกนอกประเทศเพราะข้อห้ามทางศาสนา” และที่ผลการวิจัยพบว่าหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนามีลักษณะสำคัญคือ ความเป็นสายกลาง (มัชฌิมนธรรม) และความเป็นองค์รวม (Holistic) และเป็นเป้าหมายเพื่อชี้้นำถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และการบูรณาการพระพุทธศาสนาสะท้อนได้ทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านพื้นที่ และด้านเวลา และพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่นำสู่การสร้างนวัตกรรมทางความคิดร่วมสมัยกับสังคมไทย เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จิตอาสา และการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ Phra Promkhunaporn (P.A. Payutto) (2013) ที่แสดงทัศนะให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเมื่อดำรงคงอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของประเทศไทยมายาวนานเช่นนั้นแล้วได้ส่งผลความเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิตของผู้คนทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน เป็นแบบของคนไทย โดยเฉพาะ และเป็นบ่อเกิดประเพณีที่ดีงาม สอดคล้องกับ Israngul Na Ayuthaya and Dhammapiya (2016) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักคิด และแนวปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กรในทุก ระดับโดยคำนึงถึง 3 หลักการ ได้แก่ ความพอประมาณ เห็นศักยภาพของตนเองและสภาพแวดล้อมตามจริง ความมีเหตุผล บนพื้นฐานความถูกต้อง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง คือ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ที่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตลอดเวลา และการที่จะคิด พุด ทำ อย่างพอเพียงได้นั้น จำเป็น จะต้องใช้ความรู้ต่างๆ อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานจิตใจ และการดำเนินชีวิต นอกจากกรอบแนวคิดภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เพิ่มอีกปัจจัย คือ ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม เพื่อให้วงการพัฒนาดัชนีชี้วัดถึงความสำคัญ โดยเน้น การพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อย่างเป็นองค์รวม (Holistic) สะท้อนให้เห็นได้ว่ารูปแบบที่ถ่ายทอดคุณค่าของพระพุทธศาสนา และความเชื่อมโยงกับลักษณะทางภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และวัฒนธรรม ในเชิงพื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในพื้นที่สุวรรณภูมิ ได้รับการยึดถือเป็นแนวทางและเป็นมาตรฐานสำหรับความประพฤติการบำเพ็ญกิจหน้าที่ และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยทุกระดับ ทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ ภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป เป็นการยืนยันถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่าเป็นพื้นฐานสำคัญให้คนไทยได้อบรมตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และนำไปสู่การสร้างสังคมสันติสุขได้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1) พุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวันในรายด้านและภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. 0.74) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเชื่อมโยงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวัน ด้านทัศนคติ และความรู้สึก ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม ด้านการนำหลักพุทธธรรมกำกับดูแลตนเอง ด้านการนำหลักพุทธธรรมในการจงใจตนเอง ด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ และด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาพุทธศาสนา เพราะในความเชื่อและความรู้สึกประมาณค่าของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งผ่านเข้ามาในประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยความรู้สึกเชิงประมาณค่านี้นี้เป็นได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ นอกจากนั้นยังมีแรงผลักดันภายในที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทางและไปสู่เป้าหมาย และมีการน้อมนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการและด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อ

การธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bodeera, Adivadhanasit, Banchirdrit and Suyaprom (2013) ที่ศึกษาการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา พบว่าการบริหารงานในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดประสิทธิผลการบริหารงานในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และการบริหารองค์กร การบริการงานควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน การอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรม คุณธรรม และให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thamchob (2017) ที่ศึกษาเรื่อง “พุทธบูรณาการบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ จังหวัดนครสวรรค์: วิเคราะห์ในเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์” ที่พบว่า แนวทางการบริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการ” ควรประกอบด้วย 1) ส่งเสริมเติมเต็มกำลังใจ 2) มีขั้นตอนวิธีการที่ชัดเจนรัดกุม 3) ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย 4) บริหารจัดการอย่างคุ้มค่า 5) บริหารจัดการทันต่อเวลา 6) มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และ 7) สนับสนุนคนเก่งคนดีให้ทำงาน ขณะเดียวกันเพื่อให้การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์เกิดผลเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ ควรจะต้อง 1) มีการติดตามตรวจสอบอย่างเป็นธรรม 2) มีความสำรวมระวังทางกาย วาจา 3) หมั่นพัฒนาตามหลักศีลสมาธิปัญญา 4) บริหารจัดการอย่างคุ้มค่า 5) ดำเนินตามแนวทางพอเพียง 6) เคารพและตรงต่อเวลา 7) หมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และสอดคล้องกับ Watana et al. (2018) ศึกษาเรื่อง “ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน” พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และสถานการณ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน ตามองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านศาสนบุคคล 2) ด้านศาสนพิธี 3) ด้านศาสนวัตถุ และ 4) ด้านศาสนธรรม ต้องส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระไตรปิฎก ให้แก่พุทธบริษัท รัฐควรสนับสนุนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย โดยเฉพาะแผนกธรรมและบาลี ในฐานะเป็นรากฐานการศึกษาในพระพุทธศาสนา จัดตั้งสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์นานาชาติแห่งประเทศไทย เพื่อเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้สามารถสร้างคุณค่าให้มากยิ่งขึ้น

2) การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย ในรายด้านและภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเชื่อมโยงภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. 0.72) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเชื่อมโยงอยู่ในระดับมากทุกด้าน เป็นการยืนยันถึงระดับการเชื่อมโยงกลุ่มตัวอย่างที่มีองค์ประกอบของจิตอาสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทตามคุณลักษณะ 4 ประการ คือ 1) การแสดงออกด้วยความยินดี หรือเต็มใจเพื่อมุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ 2) การให้ธรรมทาน หมายถึงการเสนอข้อธรรม เป็นแนวทาง ดำเนินชีวิตการให้คำแนะนำ 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยเมตตา และ 4) การพัฒนาตนให้เข้ากับชุมชน จึงทำให้เกิดต้นทุนทางสังคมของชีวิตหลายด้าน เช่น ด้านจิตอาสา ด้านการศึกษาในชุมชน ด้านบทบาทพระสงฆ์ ด้านมีความเพียร สติปัญญา ตามรอยพุทธธรรมในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ด้านความพร้อมด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านสังคมสงเคราะห์ และสุขภาวะชุมชน และด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม

แบบใหม่ที่ว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) ไม่ใช่เพียงทุนทางเศรษฐกิจหวังกำไรหรือแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่ทุนทางสังคมมีลักษณะเป็นผลประโยชน์หรือต้นทุนส่วนรวมที่มาจากการช่วยเหลือและความร่วมมือกันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มต่างๆในสังคม (Putnam, 2000) สอดคล้องกับ Romrattanaphan (2005) ที่กล่าวว่า ทุนทางสังคม เป็นต้นทุนความดีงาม ที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสร้างมิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมระหว่างบุคคลหรือครอบครัวที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคม ผลการศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นว่าด้านทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในส่วนตัวของบุคคลที่จะทำให้มีจิตสาธารณะ ทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สอดคล้องกับงานงานวิจัยเชิงประจักษ์ของ Karl Lins et. al. (2017) เรื่อง Social Capital, Trust, and Firm Performance: The Value of Corporate Social Responsibility during the Financial Crisis โดยศึกษาข้อมูลของบริษัทต่างๆ ที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาช่วงปี 2551–2552 ช่วงวิกฤตการณ์การเงิน (Financial crisis) โดยพบว่า องค์กรที่สร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไว้มาก มีผลกำไรตอบแทนที่มากขึ้นกลายเป็นทุนสำคัญ ดีกว่าองค์กรที่ไม่มีทุนด้านความไว้วางใจ ผลลัพธ์ของทุนทางสังคมในเรื่องความไว้วางใจนี้ จะส่งผลดีมากที่สุดในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ ดังนั้นองค์กร สามารถสร้างความไว้วางใจที่ได้จากการลงทุนใน CSR (Corporate social responsibility) ขององค์กร ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนั้นตัวเลขทางการเงินอาจไม่ใช่คำตอบที่จะให้คู่ค้าทำสัญญาด้วย แต่อาจพิจารณาความน่าเชื่อถือขององค์กรผ่านจากทุนทางสังคมที่องค์กรสะสมไว้ สอดคล้องกับ Wongyai (2019) ที่ได้กล่าวว่าทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชน คือ ทุนทางสังคมในมิติที่ถูกมองว่าเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้ และเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามที่นำไปสู่การดำรงชีวิตแบบพอเพียง และยั่งยืนให้กับสังคมภาพรวมได้ และสอดคล้องกับ Intria (2017) ที่กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า คือการดำเนินชีวิต ที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดี สร้างมิตรภาพ มีการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งต้องสร้างขึ้น ในการสร้างทุนทางสังคมต้องมีการสะสมทุนโดยคนในชุมชนต้องมีมิตรภาพที่ดีต่อกันมีส่วนร่วมในกลุ่ม มีมิตรภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน การสะสมความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ทำให้คนบรรลุถึงความต้องการทางสังคม และชุมชนจะได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ทำให้เกิดมิตรภาพ ความช่วยเหลือเกื้อกูล และความเห็นอกเห็นใจกัน เกิดสังคมสันติสุข

สรุป

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิในอดีตและหมายถึงภูมิภาคอาเซียนในปัจจุบัน ราวพุทธศตวรรษที่ 3 ศูนย์กลางที่รับเอาพระพุทธศาสนาครั้งแรกในนามดินแดนสุวรรณภูมิตามหลักฐานโบราณคดีต่างๆ กล่าวสอดคล้องกันว่าได้แก่ดินแดนบางส่วนของประเทศไทยและประเทศเมียนมาในปัจจุบัน ในส่วนประเทศไทย ตั้งแต่ครั้งแรกรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาก็ยอมรับนับถือว่าเป็นศาสนาหลักอยู่คู่ดินแดนประเทศไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบันกว่าสองพันปีมาแล้ว ส่งผลให้คนไทยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความเป็นสายกลางและความเป็นองค์รวมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในที่สุด

และพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางความคิดร่วมสมัย เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จิตอาสา และการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น จึงทำให้พระพุทธศาสนาส่งผลความเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมินี้ตลอดมา ดังผลการวิจัยที่พบว่า มีความเชื่อมโยงภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. 0.73) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไทยบนฐานหลักพุทธธรรม พระพุทธศาสนาสอนการดำเนินวิถีชีวิตทางสายกลาง มีความเป็นองค์รวม สามารถบูรณาการสู่การดำเนินชีวิตได้ทุกมิติ เป็นอัตลักษณ์ของสังคมไทย การสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรมจะนำไปสู่การผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ได้

2.2 ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างสุขภาวะบนฐานพุทธธรรม การมุ่งส่งเสริมคุณค่าจากการทำให้ชีวิตของผู้ปฏิบัติเข้าถึงสุขภาวะทั้ง 4 มิติ กล่าวคือ กาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และการส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางการสร้างสุขภาวะอย่างบูรณาการ เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรม ศูนย์สมาธิสำหรับโลกตามภูมิภาค การพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศูนย์ปฏิบัติสมาธิภาวนาขนาดใหญ่ เป็นต้น จะเป็นแนวทางหนึ่งในการต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกในพระพุทธศาสนาในมิติอื่น เช่น ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี และด้านศาสนบุคคล เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ และพัฒนาเป็นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดมูลค่า และเป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของประชาชนไทย ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทย และเพื่อให้ได้หลักฐานสนับสนุนว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยซึ่งเป็นดินแดนสุวรรณภูมิในอดีตเป็นการยืนยันความสำคัญของพุทธธรรมต่อดินแดนประเทศไทยในสุวรรณภูมิ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางดินแดนสุวรรณภูมิสู่มิติอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ การบูรณาการการเสริมสร้างมิติ Soft Skill บนฐานพระพุทธศาสนาเพื่อรองรับการดำรงชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล วัฒนธรรมสุวรรณภูมิเชิงนิเวศวิทยาแนวพุทธ และอโรควิทยา การสร้างนวัตกรรมสุขภาวะตามเส้นทางสุวรรณภูมิ เป็นต้น

References

- Bodeera, C., Adivadhanasit, C., Banchirdrit, S., & Suyaprom, S. (2013). The Buddhist Sangha Administration for Buddhism stability in region 4 of the Buddhist Sangha Administration. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 19(1), 43-54.
- Intria, M. (2017). Social Capital. *Narkbhut Paritat Journal*, 9(2), 14-25.
- Israngul Na Ayuthaya, J., & Dhammapiya, P. (2016). *Following Father's Footsteps of Sufficient Life...to Sustainable Development*. (14th Ed.). Bangkok: Pimsiripattthana.
- Lins, K. V., Servaes, H., & Tamayo, A. (2017). Social Capital, Trust, and Firm Performance: The Value of Corporate Social Responsibility during the Financial Crisis. *Journal of Finance*, 72 (4), 1785–1824.
- Patthranuprawat, S., & Bosakaranat, N. (2020). Allusion of Suvanabhumi in Sanskrit Tales. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 20(2), 53-81.
- Phra Promkhunaporn (P.A. Payutto). (2013). *Importance of Buddhism as the National Religion of Thailand*. (19th Ed.). Bangkok: Thammasapa.
- Pongpanich, B. (2020). *Buddhism and Trade Rout in Suvarnabhimi Tera Incognita*. Retrieved January 11, 2021, from https://www.silpa-mag.com/on-view/art-and-culture-club/article_44638
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Romrattanaphan, W. (2005). *Social Capital*. Bangkok: October Print.
- Sangsuk, S., & Khammueangsaen, B. (2017). Development of Life Quality with Buddhadhamma to Students in Muban Chombueng Rajabhat University, Chombueng District, Ratchaburi Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 91-105.
- Thamchob, V. (2017). The Buddhist Integration of the Sangha Organization Administration in Nakhon Sawan Province: Analyzed from the Process and Achievement. *Romphruak Journal*, 35(1), 115-137.
- Thinapong, S. et al. (2019). *Suvarnabhumi Terra Incognita*. Bangkok: Geo-Informatics and Space Technology Development Agency (Public Organization).
- Wallibhodom, S. (2020). *Buddhism and trade routes in Suvarnabhumi Terra Incognita*. Retrieved January 24, 2021, from https://www.silpa-mag.com/on-view/art-and-culture-club/article_44638

- Watana, S. et al. (2018). *The Stability of Buddhism in the Modern Thai Society* (Research Report). Bangkok: Department of Religious Affairs, Ministry of Culture.
- Wongthes, S. (2016). *Sujit Wongthes: Thai History cannot be separated from Suvarnabhumi History in ASEAN*. Retrieved January 20, 2021, from https://www.matichon.co.th/columnists/news_202473
- Wongyai, V. (2019). *Volunteer*. Retrieved February 10, 2019, from <http://www.curriculumandlearning.com>

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี:

กรณีศึกษา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง*

A Model of Youth Leader Development Volunteerism

in Accordance with the Buddhist Peace Method:

A Case Study at Mueang Trang District, Trang Province

¹พระมหาธีระยุทธ จิตตปุณฺณ, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Phramaha Theerayuth Jittapunyo, Phra Pramote Vadakovid

and Phramaha Hansa Dhammahāso

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Chav595@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธีของอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยแบบวิจัยพัฒนา ลงพื้นที่ และจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 รูป/คน ก่อนทดลองกลุ่มเป้าหมาย 30 คน มีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 30 รูป/คน การวัดระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม และเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) ปัจจุบันมีปัญหาเกิดขึ้นกับเยาวชนเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ในจังหวัดตรัง อาทิ ขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ตัว ขาดความกตัญญูต่อบุคคล เพราะความหลากหลายด้านของวัฒนธรรม ศาสนา และประเพณี การพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพจึงเป็นเสมือนสายใยทางสังคมอันจะเป็นตัวเชื่อมโยงคนในสังคมให้มีความสามัคคีปรองดองและเกิดสันติสุขทั้งในจิตใจและสังคม 2) การพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านสันติภายใน การจัดการความขัดแย้งด้วยพุทธสันติวิธี ด้วยเครื่องมือพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท คือหลักสังคหวัตถุธรรมประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธีด้วย M-V-P-U-T-C MODEL โดยมีกระบวนการพัฒนา 6 ด้าน คือ 1. การสร้างสันติภายใน 2. จิตอาสาต้นแบบ 3) เครื่องมือพุทธสันติวิธี 4. ความเข้าใจความต่างแบบพหุวัฒนธรรม 5. ทำงานเป็นทีมและผู้นำ 6. สื่อสารสารสนเทศ เกิดผลลัพธ์เป็น ภาพิต 4 คือ พัฒนากายสงบจนครบสิ้น พัฒนาศีลสมบูรณ์เพิ่มพูนค่า พัฒนาจิตใกล้ชิดกับศรัทธา พัฒนาปัญญาแจ่มแจ้ง

คำสำคัญ: การพัฒนา; ผู้นำเยาวชน; จิตอาสาต้นแบบ; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consists of the following objectives: 1) to study the conditions of prototype volunteer youth leaders according to modern science; 2) to study the development of prototype volunteer youth leaders according to Buddhist peaceful means; and 3) to propose a model for the development of prototype volunteer youth leaders according to Buddhist peaceful means of Mueang Trang District, Trang Province. The study applies research and development method by field study and focus group discussion with 11 experts. Before the experiment, the target group consists of 30 persons. The in-depth interview was conducted with 30 persons. The participants' satisfaction level was evaluated and the data were analyzed using the content analysis method.

The results of the research are found as follows: 1) Presently there are various problems with youth in many areas in Trang province e.g., lack of responsibility, selfishness, lack of gratitude, etc., which are due to the diversity of cultures, religions, and traditions. Therefore, the development of prototype volunteer youth leaders in peace is a link that will connect people in society to have unity and bring about peace in peoples' minds and society; 2) The development of prototype volunteer youth leaders requires knowledge and understanding of inner peace and conflict management by Buddhist peaceful means through the development tools based on Theravada Buddhism i.e., Saṅgahavatthu (the four bases of social solidarity) which consist of Dāna (giving), Piyavācā (kindly speech), Atthacariyā (useful conduct), and Samānattatā (participation and behaving oneself properly in all circumstances); 3) The presentation of a model for the development of prototype volunteer youth leaders according to the Buddhist peaceful means is called "M-V-P-U-T-C" model which consists of the development process in 6 aspects: 1) The building of inner peace; 2) Prototype volunteer; 3) Tools for Buddhist peaceful means; 4) An understanding of multicultural differences; 5) Teamwork and leadership; 6) Information communication. All of which results in Bhāvit (Bhāvanā or the four developments) which are physical development, moral development, emotional development, and intellectual development.

Keywords: Development; Youth Leaders; Prototype Volunteer; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้านตามกระแสโลกาภิวัตน์และการไหลเข้ามาของวัฒนธรรมโลกที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ ปรากฏการณ์

ดังกล่าว ทำให้สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมี การเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ในเชิงบวก ก็คือทำให้คนมีโอกาสรู้จักวัฒนธรรมใหม่ๆ เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม แต่ในเชิงลบ วัฒนธรรมที่ต่างสามารถสร้างค่านิยมการเป็นพวกเราพวกเขา ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาความสุขส่วนตัว มากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ชุมชนเกิดภาวะต่างคนต่างอยู่ ความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูล กันในสังคมลดลง มีความแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและเกาะกลุ่มเอาตัวรอด (Office of the National Economic and Social Development Council, 2010) เด็กไทยยุคนี้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เรียนรู้ ทุกอย่างได้อย่างรวดเร็ว แต่ความรู้ที่เด็กไทยมีอยู่ขณะนี้ เป็นความรู้ที่จะนำไปสู่การแข่งขันมากเกินไปอีกทั้งยังเป็น ความรู้ที่ต้องการบอกให้คนอื่นฯ รับรู้ได้ว่าดีแล้ว เก่งแล้ว ส่วนความรู้ที่จะนำไปสู่ความคิดถึงคนอื่นหรือ มีจิตสำนึกสาธารณะนั้น ยังมีน้อยความรู้ที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีน้อยถ้าเมื่อไหร่ครบครัน โรงเรียนและ สังคมให้ค่ากับความรู้ที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือสังคม เด็กจะมีความสุข ภาคภูมิใจในตัวเอง ถ้าเราช่วยกันปลูกฝังให้เด็กไทยในทุกระดับให้มีความรู้ที่จะช่วยเหลือหรือมีจิตสาธารณะ สิ่งที่เขาจะเพิ่มขึ้น ในตนเอง คือความภูมิใจและศักยภาพที่เพิ่มขึ้น เด็กจะมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้น มีความรู้เพื่อการเอา ตัวรอดได้ ความรู้ที่จะช่วยเหลือหรือหยิบยื่นให้ คนอื่นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เขามีความสุขในการใช้ชีวิต ท่ามกลางสังคมที่มีปัญหามากมายอยู่ในขณะนี้ เขาจะเข้าใจและรู้จักที่จะรัก เพื่อนมนุษย์มากขึ้น (Dudsdeemaytha, 2014) คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลเมืองโลก ข้อหนึ่งคือ คนไทยต้องมีคุณธรรม มีจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและพลเมืองโลก ที่คนไทย ดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริตและเมโนสุจริต มีความรับผิดชอบ ทางศีลธรรมและสังคมมีจิตสำนึก ในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย รักแผ่นดินและปฏิบัติตน ตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก (ONEC, 2016)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาจิตอาสาของเยาวชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นผู้มีจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี ให้แก่เยาวชน ในการที่จะสามารถพัฒนาจิตใจของตนเองในดีขึ้นได้เพื่อที่จะสามารถนำพาสันติสุขไปสู่สังคมโดยรอบได้ อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธีของอำเภอเมือง ตรัง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ตามแนวพุทธสันติวิธี ศึกษา กรณิ: อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง” เป็นการวิจัยแบบ Research and Development (R and D) การวิจัย

ในครั้งนี้เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อสร้างความรู้และนวัตกรรมเครื่องมือ ผลลัพธ์เป็น Information, Knowledge, Cooperation, Strategy and How to Practices หลักๆ เพื่อต้องการแก้ปัญหาและต้องการพัฒนาสร้างนวัตกรรมที่เป็นการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ตามแนวพุทธสันติวิธี” ที่มุ่งเน้นนำผลการวิจัยทดลองไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เห็นผล ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยผ่านการทดลองและมีการวัดผลแบบการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ปรับปรุงนำหลักการทฤษฎี มาผสมผสานกับเครื่องมือและการประยุกต์ใช้จริงโดยการนำมาสู่กระบวนการวิจัย ทดลองหารูปแบบจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์จากเอกสาร หมายถึง ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ ปฏิบัติการ จากข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ

ขั้นตอนที่ 2 ค้นหาข้อเท็จจริง หมายถึง การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ มาประมวลผลมาวิเคราะห์หาสังเคราะห์ผ่านกระบวนการของโยนิโสมนสิการให้เกิดภาวนามยปัญญาตกผลึก ความคิด เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนโครงร่างชุมชนนิพนธ์และสร้างออกแบบเครื่องมือการวิจัย คือ สร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการตรวจสอบคุณภาพ ของเครื่องมือจำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นทั้งปริมาณคุณภาพ หมายถึง การสนทนากลุ่ม โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/ท่าน เพื่อเสนอแนะรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ตามแนวพุทธสันติวิธีไปสู่ทิศทางใด โดยมีผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่ม (Moderator)

ขั้นตอนที่ 4 สร้างรูปแบบการพัฒนา หมายถึง หลังจากจบการสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลจากการศึกษาปฐมภูมิ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาออกแบบรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ตามแนวพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 ทดลอง หมายถึง มีการทดลองรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี จำนวน 3 วัน มีกระบวนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 6 ถอดบทเรียน การประเมิน วิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย ในเชิงพรรณนาโดยนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่หาแนวรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ตามแนวพุทธสันติวิธีที่เหมาะสม หลังจากผ่านการทดลองเรียบร้อยแล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเข้าสู่การประชาพิจารณ์นำเสนอสู่สาธารณะ หลังจากนั้นนำเสนอ รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ตามแนวพุทธสันติวิธี เพื่อการเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง” ทำให้พบประเด็นคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ประการ อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาเกี่ยวกับผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ตามศาสตร์สมัยใหม่ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสภาพบริบทและปัญหา พบว่า สภาพปัญหาและผลกระทบ ต่าง ๆ ของผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ มีความหลากหลายเพียงแต่อย่าเพิ่งคิดว่าสิ่งนี้ คือ ปัญหาเพราะถ้าคิดว่าเป็นปัญหาเราก็จะคิดว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำแต่สิ่งที่เห็นในกลุ่มเยาวชนยุคใหม่มีทั้ง จุดแข็งและจุดอ่อน โดยผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ จุดแข็ง ประการที่ 1 คือ ความกล้าแสดงออก ซึ่งอาจจะเกิดจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป แล้วก็ทำให้เด็กกล้าคิดที่จะออกนอกกรอบมากขึ้น กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้นและรู้ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นได้รับทราบถึงความคิดของตนเอง เมื่อมาเปรียบเทียบกับเด็กยุคก่อนเด็กยุคนี้จะมีความกล้ามากกว่า อาจจะเป็นเพราะเรามีสังคมอีกสังคมที่ซ่อนอยู่กับสังคมที่เราคือสังคมในโลก Social ประการที่ 2 คือ การมีข้อมูลข่าวสารในการตัดสินใจมากกว่าคนในยุคเมื่อ 30 ปีที่แล้วอย่างสิ้นเชิง เยาวชนยุคใหม่สามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างไม่มีข้อจำกัดในเรื่องพรมแดน ข้อดี คือ มีข้อมูลในการเลือกตัดสินใจมากขึ้น ประการที่ 3 กล้าคิด ซึ่งมองว่าเป็นจุดแข็งสุดและเป็นเรื่องใหญ่ เยาวชนในยุคก่อนไม่กล้าคิดอะไรที่อยู่นอกขนบธรรมเนียมแต่เด็กยุคใหม่อาจจะเป็นเพราะหลักสูตร สภาพสังคมโลก ทำให้เยาวชนกล้าคิดและกล้าตั้งคำถามมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ผู้ใหญ่บางคนมองว่าเป็นปัญหา แต่การตั้งคำถามกับสังคมนั้นมันจะทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากกว่าการจะเดินตามรอยจารีตใหม่ทั้งหมด จุดอ่อนประการที่ 1 คือ การตัดสินใจโดยขาดความยับยั้งชั่งใจ อาจเป็นเพราะสังคมที่มีความรวดเร็วซึ่งข้อแตกต่างกับสังคมในสมัยก่อนซึ่งเป็นสังคมที่คิดถึงผลกระทบที่จะตามมาก่อนเสมอ ประการที่ 2 คือ การตัดสินใจด้วยอารมณ์ความชอบ ไม่ได้ตัดสินใจโดยสังคมที่ใช้เหตุใช้ผล

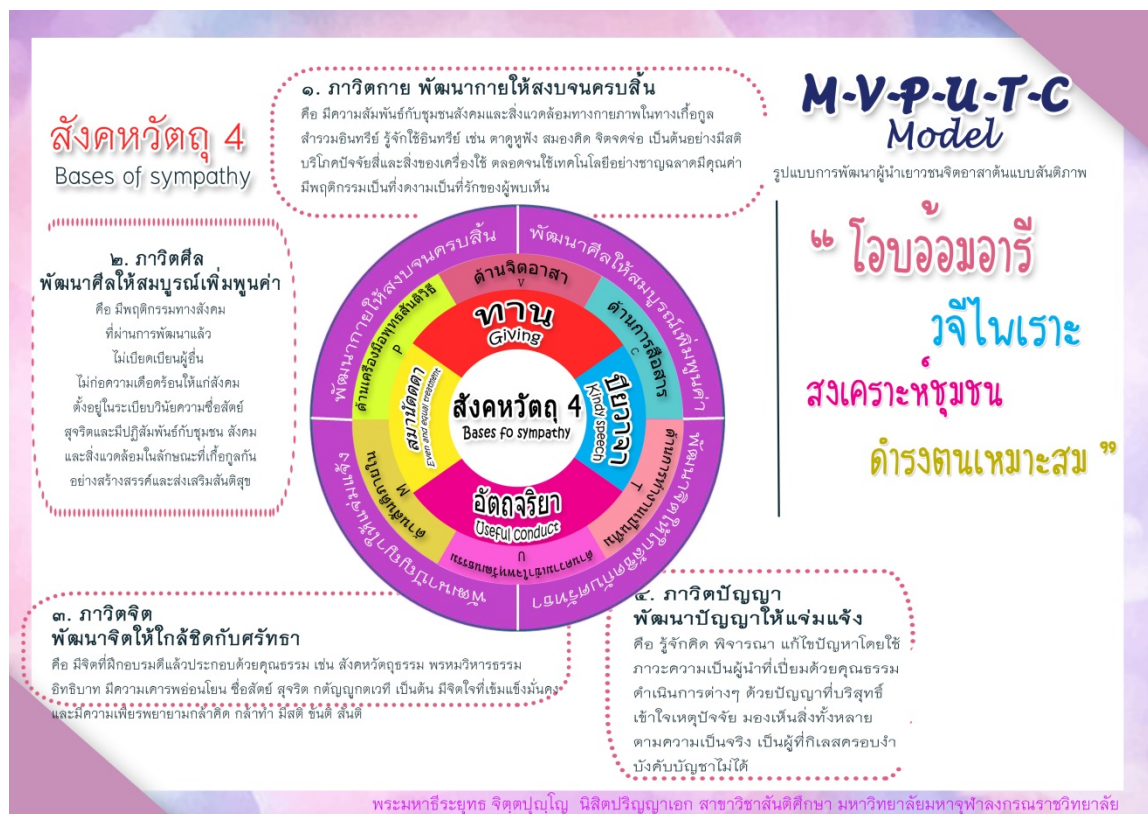
วัตถุประสงค์ที่ 2 จากศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย บทความ วารสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพตามหลักวิทยาการสมัยใหม่และหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท มีการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการในเขตปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการศาสนาแล้ว ศึกษาความต้องการและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เมื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์สู่การพัฒนาในรูปแบบตามวิธีการดำเนินวิจัย (D1) เพื่อการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพฉบับร่างอันประกอบด้วย “หัวข้อวัตถุประสงค์ หลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม และการวัดประเมินผล” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมแล้วจึงเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยวัตถุประสงค์ของการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย 1) เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีแก่เยาวชน 2) เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาทั้งศาสตร์สมัยใหม่และตามแนวทางพุทธสันติวิธี 3) เพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็นและทัศนคติที่ถูกต้องในการเป็นผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพ ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้และกำหนดคุณลักษณะของผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพไว้ว่า “โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ชุมชน ดำรงตนเหมาะสม” จากนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นแผนที่มีการอบรม

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี พบว่า “รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี” สรุปผลการศึกษาที่เกิดจาก

การบูรณาการความรู้ตามหลักวิชาการร่วมสมัยและความรู้ด้านพุทธสันติวิธี รวมถึงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งพระสงฆ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำชุมชน วิทยากรฝึกอบรม และเยาวชนจิตอาสา เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี Phramaha Hansa Dhammahas (2011) ซึ่งพบว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี มีพื้นฐาน (Fundamental) คือ สังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา

องค์ความรู้ใหม่

จากกระบวนการพัฒนาจากกลุ่มเป้าหมายและการนำมาสนทนากลุ่มจึงเกิดองค์ความรู้ใหม่ รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี M-V-P-U-T-C MODEL

มีรายละเอียดรูปแบบดังนี้

1) M (Mindfulness) ด้านสันติภายใน ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้องมีสติ มีขันติ มีสมาธิมั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ในการลงพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น มีการพัฒนาจิตเพื่อสร้างสันติภายใน ความเป็นต้นแบบของความสงบ มีพฤติกรรมที่เรียบร้อย งดงามเป็นแบบอย่างแก่ผู้พบเห็น เพราะการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการสงเคราะห์ผู้อื่นอาจจะต้องเจอปัญหาอุปสรรค เจอบททดสอบ ทั้งสติ ขันติ และสมาธิ จึงต้องอาศัยเครื่องมือเพื่อพัฒนาฐานของความมั่นคงทางด้านจิตใจจนสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ถึงแม้จะเจอโลกธรรมฝ่ายลบ

2) V (Volunteer) **ด้านจิตอาสา** ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้องมีความเข้าใจในความหมายที่ชัดเจนของคำว่า จิตอาสา มีความเข้าใจและทัศนคติที่ดีในการใช้ใจที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมด้านจิตอาสา (Tansut, 2018) เข้าด้วยเหลือเฟือเพื่อนมนุษย์ ซึ่ง Mindset หรือทัศนคติเป็นวิธีคิดในการนำไปสู่พฤติกรรมบวกหรือลบของผู้นำเยาวชนจิตอาสา ทำหน้าที่โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน มีความสุขกับสิ่งที่ได้ทำลงไป เป็นคนที่ไม่ดูดาย เห็นความทุกข์ของผู้อื่นไม่ได้

3) P (Peaceful means) **ด้านเครื่องมือพุทธสันติวิธี** ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้องมีความเข้าใจในหลักคำสอนพระพุทธเจ้าและหัวใจ ของพระพุทธศาสนาและมีความเข้าใจในหลักการ วิธีการ อุดมการณ์ในการทำงานเพื่อสังคมตลอดถึงมีความเข้าใจในบริบทของสังคมและบุคคลที่มีความแตกต่างกันในสังคมทั้งเรื่องชาติพันธุ์ การศึกษา วัฒนธรรม ศาสนาและความเป็นพหุวัฒนธรรมจึงต้องเคารพในความแตกต่างและเข้าใจในปัญหาของสังคมด้วยการใช้สันติธรรมทางพระพุทธศาสนา

4) U (Understanding Multicultural) **ด้านความเข้าใจความหลากหลายพหุวัฒนธรรม** (Jindarat, 2021) ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้องมีทักษะวิธีการสื่อสารในพหุวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ มีทัศนคติต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้องมีอุดมการณ์ของนักช่วยเหลือสังคมแบบพหุวัฒนธรรม มีความเข้าใจ เข้าถึงจิตอาสาในแบบพหุวัฒนธรรม ต้องใจกว้างในการร่วมกันทำงานในแบบพหุวัฒนธรรม

5) T (Teamwork and Leadership) **ด้าน การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ** (Chusak, 2018) ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้องมีภาวะผู้นำ มั่นใจในการออกทำหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ สามารถวิเคราะห์ตัดสินใจมองภาพรวมทั้งหมดและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถวางวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแผนที่ชัดเจน จัดแผนงาน แผนคน ให้เข้ากัน กระจายและมอบหมายงานเป็นมีความมั่นใจสามารถวิเคราะห์ปัญหาและกล้าตัดสินใจ มีภาวะผู้นำและสามารถประสานการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบ่งงาน กระจายงานให้กับสมาชิกในทีม สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานและประสานงาน สามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีภาวะผู้นำ สามารถสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานในพื้นที่ตนเองได้ตัวช่วยสำคัญในการปฏิบัติงาน

6) C (Communications, Information, and Media Literacy) **ด้านการสื่อสารสารสนเทศ** (Roger, 1991) **และรู้เท่าทันสื่อ** ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้องมีทักษะวิธีการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลอย่าง โยนิโสมนสิการ เข้าใจรูปแบบการสื่อสาร การเลือกเนื้อหาข่าวสาร และช่องทางการสื่อสาร รูปแบบการถ่ายทอดสามารถชักนำ แนะนำ ชี้แจง ประสาน สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ มีทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการพูดจา วิเคราะห์ผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ มีทักษะการพูดเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาด้วยการพูดเชิงสันติวิธีที่ตอบสนองต่อการเป็นผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบที่ผ่านการพัฒนาตามที่ถูกวิจัยได้จัดทำขึ้นเรียกว่า “M-V-P-U-T-C MODEL” นั้น จะปรากฏผลลัพธ์เป็นคุณลักษณะเชิง พฤติกรรม 4 ประการตามแนวทางของ ภาวิต 4 (Phra Dharmakosajarn. (Prayoon Dhammajitto), 2016) ได้แก่

1) **พัฒนากายให้สงบจนครบสิ้น** (ภาวิตกาย) คือ มีความสัมพันธ์กับชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางเกื้อกูล สรรวมอินทรีย์ รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตาหูฟัง สมองคิด จิตจดจ่อ เป็นต้นอย่างมีสติ บริโภคปัจจัยสี่และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดมีคุณค่า มีพฤติกรรมเป็นทั้งดงามเป็นที่รักของผู้พบเห็น

2) **พัฒนาศีลให้สมบูรณ์เพิ่มพูนค่า** (ภาวิตศีล) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่ผ่านการพัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคม ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยความซื่อสัตย์ สุจริตและมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เกื้อกูลกันอย่างสร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุข

3) **พัฒนาจิตให้ใกล้ชิดกับศรัทธา** (ภาวิตจิต) คือ มีจิตที่ฝึกอบรมดีแล้วประกอบด้วยคุณธรรม เช่น สังคหัตถุธรรม พรหมวิหารธรรม อิทธิบาท มีขันติธรรม มีความเคารพอ่อนโยน ซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญูกตเวที เป็นต้น มีจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคงและความเพียรพยายามกล้าคิด กล้าทำ มีสติ ขันติ สันติ

4) **พัฒนาปัญญาให้แจ่มแจ้ง** (ภาวิตปัญญา) คือ รู้จักคิด พิจารณา แก้ไขปัญหาโดยใช้ภาวะความเป็นผู้นำที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เป็นผู้ที่ไม่เลศรอบงำบังคับบัญชาไม่ได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าสภาพบริบทและสภาพปัญหาเกี่ยวกับผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบในอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่า เนื่องจากบริบทของอำเภอเมืองตรังมีพื้นที่กว้างและยังมีความหลากหลายของจำนวนสถานศึกษาทั้งส่วนของโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชน จึงมีจำนวนเยาวชนที่มีความหลากหลายทั้งด้านการศึกษา ฐานะ ความเป็นอยู่ ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่กัน ในแบบสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสิ่งเร้าต่าง ๆ ในปัจจุบันที่กลุ่มเยาวชนต้องพบเจอ อาทิ เกมส์เอไอ ดิจิตอลไลน์ การขาดความรับผิดชอบ ขาดความกตัญญูกตเวที ไม่รู้หน้าที่ของตนเองและการเป็นคนนิ่งดูดาย ซึ่งการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบให้มีคุณภาพจึงควรเริ่มจากภายในสู่ภายนอก การเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางการจัดการที่มีคุณภาพในการพัฒนามนุษย์ (Phra Dharmakosajarn. (Prayoon Dhammajitto), 1999) ให้มีความสมบูรณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท การได้มาซึ่งคุณลักษณะดังที่กล่าวมานี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาได้แก่ หลักสังคหัตถ์ ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา โดยมีผลลัพธ์ซึ่งแสดงออกในรูปของภาวิต 4 คือ รูปธรรมที่เป็นคุณสมบัติของบุคคล (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว) ซึ่งแบ่งออกเป็น การพัฒนากายนอก 2 ประการ คือ ภาวิตกาย และภาวิตศีล โดยมีรากฐานมาจากพระวินัย ซึ่งเป็นรากแก้วแนวทางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางแบบแผนไว้เป็นเครื่องมือในการขัดเกลา อบรมกาย

วาทะของผู้ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบให้เรียบร้อยและการพัฒนาภายใน 2 ประการ คือ ภาวจิต และภาวปัญญา ทั้งนี้ต้องมีรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมควรจัดหลักสูตรอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มเยาวชนจิตอาสาให้เข้าใจและสร้างอุดมการณ์ในการที่จะปฏิบัติงานด้านจิตอาสาเพื่อสร้างสันติสุขให้แก่สังคมสืบไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า จากการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและวิทยาการร่วมสมัย ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี โดยมีกระบวนการพัฒนา (Development Process) 6 ด้าน ซึ่งเมื่อนำไปทดลอง พบว่า ตอบโจทย์ต่อการการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบและถูกต้องตรงตามความต้องการ เนื่องจากได้มีการลงรายละเอียดในแต่ละเนื้อหา ในระหว่างระยะเวลาการอบรมพัฒนาอย่างชัดเจน ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการซึมซับองค์ความรู้ได้มากขึ้น ทั้งยังมีแนวปฏิบัติที่ดี คือ วิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้งานจิตอาสาต่อตนเอง ครบครันและสังคมประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย อันเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการและมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน อีกทั้งยังเป็นการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบให้มีแนวทาง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งจังหวัด ซึ่งเป็นวิธีการทำงานที่ดีที่สุดในแต่ละเรื่องซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกหน่วยงานจากหลายช่องทาง ทั้งตัวผู้นำ ผู้ร่วมงาน หรือภาวะปัญหาและการริเริ่มสร้างสรรค์การพัฒนาที่มีขั้นตอน เมื่อมีวิธีการทำงานที่ดีต้องทำผ่านการเล่าเรื่องที่เป็นการทำงานของตนเองออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Best Practice ที่ได้ควรมีการบันทึกเขียนรายงานเพื่อการศึกษาพัฒนาและเผยแพร่ได้จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

สรุป

การพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี คือ การนำคำสอนของพระพุทธเจ้าเริ่มต้นด้วยการสร้างสันติภายในจิตใจ และใช้หลักของสังคหวัตถุ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา และก้าวข้ามการทำเพียงเพื่อตนเองแต่มองสังคมรอบข้าง รู้อยู่ให้ถูกที่ถูกทาง รู้สิ่งที่ควร ไม่เป็นคนที่น่าดูตาย อันจะเป็นรากฐานส่งผลให้มีพฤติกรรมดี ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาของสังคมด้วยปัญญาเท่าทันอารมณ์ของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากปัญหาของเยาวชนที่พบมาเข้าร่วมการพัฒนาเป็นผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

- 1) ควรมีนโยบายการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบทั่วประเทศเพื่อพัฒนาเป็นผู้นำเยาวชน จิตอาสาต้นแบบสันติภาพ เพราะสันติภาพเป็นฐานของพระพุทธศาสนาและสังคม โดยกำหนดเชิงนโยบายขององค์กร สังคม และภาครัฐ
- 2) ควรมีการพัฒนาบุคคลทั่วไปเพื่อพัฒนาเป็นผู้นำจิตอาสาต้นแบบสันติภาพเพื่อการพัฒนาสังคม โดยกำหนดเชิงนโยบายขององค์กร สังคม และภาครัฐ
- 3) ควรมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้นำเยาวชนจิตอาสา

ต้นแบบรวมถึงบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ เพื่อให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการฝึกอบรม พัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบอย่างเป็นรูปธรรม มีมาตรฐานเป็นหนึ่งเดียวกันทั่วประเทศ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบต้องมีอุดมการณ์และชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอเพื่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีงาม คือ เห็นความทุกข์ของผู้อื่นแล้วถามตัวเองเสมอว่า เราจะช่วยเขาได้อย่างไรบ้าง และมีการศึกษาหาความรู้ในด้านการสร้างกิจกรรมจิตอาสาที่สอดคล้องกับหลักธรรม การดำเนินชีวิตที่ทันต่อเหตุการณ์โลก และสามารถร่วมกันสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้ 1) ควรพัฒนาด้วยการคัดเลือกเยาวชนจิตอาสาเข้ารับการฝึกอบรมต้องคัดเลือกจากควมมีอุดมการณ์ในการทำงานจิตอาสา มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการพัฒนาตนเอง มีความยึดมั่นในหลักการ วิธีการในการทำงานด้านจิตอาสาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นอันดับหนึ่ง หลังจากผ่านการฝึกอบรมภาคทฤษฎีต้องมีการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจึงจะสามารถยกระดับการเป็นผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่ารูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี ที่มีการนำสังคหวัตถุเป็นแกนหลักเพื่อพัฒนา เพื่อให้ได้ผลลัพธ์เป็นภาวิต 4 พัฒนาได้ผลดี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้ 1) ควรนำหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบสันติภาพ ควรนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพิ่มเติม เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 นำรูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบตามแนวพุทธสันติวิธี ไปขยายผลอบรมพัฒนาผู้นำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบในจังหวัด อื่น ๆ ต่อไป

2.2 ขยายกลุ่มเป้าหมายการฝึกอบรมจากกลุ่มเยาวชนเป็นการฝึกอบรมโดยทดลองใช้ กับกลุ่มประชากรในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อสร้างสันติภาพในชุมชน

References

- Dudsdeemaytha, J. (2014). *The development of indicators of self-happiness of people in the district Bangkok., the 8th National Academic Conference "SWU Research" (2014, November 26-27. Bangkok: Srinakharinwirot University.*
- Ekkapetch, C. (2018). *Leader & Leadership*. Retrieved March 8, 2020, from <https://graduate.sru.ac.th/wp-content/uploads/2018/06/>
- Konnikova, M. (2012). *The Power of Concentration*. New York: New York edition, Section SR.
- Leartripitaka. (2020). *Sangkhahawatthu 4 Meaning*. Retrieved April 29, 2020, from <http://www.learntripitaka.com/scruple/sank4>
- Office of the Education Council. (2016). *Formulate educational development policy proposals* (Research Report). Bangkok: Bureau of Educational Standards and Learning

Development Press.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2010). *Annual Meeting Documents 2010 of NESDB on direction of development plan, issue 11*. Nonthaburi: IMPACT Exhibition Center

Phra Dharmakosajarn. (Prayoon Dhammajitto). (1999). *Human development and human resource development*. (1st ed.). Bangkok: Education Testing Bureau.

_____. (2016). *The principle of personal development*. (28th ed.). Bangkok: MCU Press.

Phramaha Hansa Dhammahaso. (2011). *Peaceful Buddhism: Integrating Conflict Management Principles and Tools*. (1st ed.). Bangkok: 21 Century.

PhoNok, J. (2021). *Multicultural*. Retrieved March 16, 2020, from <https://www.dailynews.co.th/article/236022&prev=search&pto>

Silverstone, R., Hirsch, R., & Morley, D. (1991). Listening to a long conversation: an ethnographic approach to the study of information and communication technologies in the home. *Cultural Studies*, 5(2), 204-227.

Tansut, P. (2018). *Public Mind Meaning*. Retrieved April 29, 2020, from https://op.chandra.ac.th/dsd/images/File/KM/2561/10/KM_31102561_01.pdf

ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ:

ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภوبرางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ*

Peacebuilding Strategy to Support the Elderly Society:

A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku District Sisaket Province

¹ชิตชนกสิทธิ์ วัฒนศิริธร และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Chidchanoksith Wattanasirithorn and Phramaha Hansa Dhammahaso

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pornchanok.tae@mahidol.edu

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ บริบทชุมชนของผู้สูงอายุ และการสร้างสันติสุขภาวะตามนโยบายภาครัฐกับวิทยาการสมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาหลักการ และวิธีการสร้างสันติสุขภาวะตามพุทธวิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ตำบลสวาย อำเภوبرางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบลงพื้นที่โดยการจัดสนทนาลึกเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงที่มีลักษณะเฉพาะข้อมูลสำคัญในระดับลึกแล้วนำมาวิเคราะห์พรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ยุทธศาสตร์ บริบทชุมชนของผู้สูงอายุ ตำบลสวาย และการสร้างสันติสุขภาวะตามนโยบายภาครัฐกับวิทยาการสมัยใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาสุขภาพกายฟื้นฟูสมรรถภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาพฤติกรรมและนันทนาการ และยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาสุขภาพจิต 2) หลักการ และวิธีการสร้างสันติสุขภาวะแก่บุคคลสูงอายุตามพุทธวิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ไตรสิกขา คือ ศีล: ข้อปฏิบัติตามกฎหมาย คุณธรรมจริยธรรมจารีตประเพณีอย่างมั่นคง สมานะ: มีความตั้งใจแน่วแน่ และรู้จักปล่อยวางอย่างมั่นคง ในจิตใจ ปัญหา: ความรู้เข้าใจรอบรู้รู้เท่าทันอย่างยั่งยืน จากการวิจัยไตรสิกขา จึงได้ปรัชญา คือ “แข็งแรง สมวัย จิตใจเข้มแข็ง ปัญหาเบกบาน” 3) เมื่อนำยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน กับหลักไตรสิกขามาบูรณาการจึงได้ผล ดังนี้ ด้านที่ 1 สุขภาพ ด้านที่ 2 ความยั่งยืน ด้านที่ 3 ความมั่นคง และด้านที่ 4 ความสุข โดยยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านนี้ อยู่ภายใต้เป้าประสงค์ใหญ่ คือ Happiness Goals (เป้าหมายแห่งความสุขอย่างสันติ)

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; สันติสุขภาวะ; สังคมผู้สูงอายุ

*Received February 23, 2021; Revised April 7, 2021; Accepted May 18, 2021

Abstract

The research article consists of three objectives: 1) to study the strategy and community's context of the aging society of Sawai subdistrict as well as the peaceful well-being enhancement according to the policy of the government and modern sciences; 2) to study the principles and methods for enhancing the peaceful well-being for the elderly according to Theravada Buddhism; and 3) to develop and propose the strategy on enhancing peaceful well-being based on the Buddhist integration for the elderly of Sawai subdistrict, Prang Ku district, Sisaket province. The study is qualitative research by a field study and focus group discussion with key informants acquired by means of purposive sampling. The acquired data were descriptively analyzed.

The results of the research are as follows: 1) From studying strategy, context of the aging society, and peacebuilding according to the government policy and modern science, the following four strategies are found: 1st strategy on the development of physical body for health rehabilitation; 2nd strategy on the development of environment and livelihood; 3rd strategy on the development of behavior and recreation; and 4th strategy on the development of mental health. 2) From studying the principles and methods for enhancing the peaceful well-being for the elderly according to Theravada Buddhism, Trisikkhā (the Threefold training) is found as follows: Sīla (morality) refers to the stable practice according to law, morality, ethics, customs; Samādhi (concentration) refers to stability, determination, and learning to let go; Paññā (wisdom) refers to having awareness, knowledge and understanding sustainably. From studying Trisikkhā, it results in philosophy on “being strong according to the age, having a strong mind and a joyful wisdom”. 3) After integrating the four aspects of strategy with Trisikkhā, the following results are found: 1st aspect on health; 2nd aspect on sustainability; 3rd on stability; and 4th aspect on happiness, by which of these four aspects are under the “Happiness Goals”.

Keywords: Strategy; Peaceful Well-Being; Aging Society

บทนำ

จากประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นจาก 2.5 พันล้านคนถึง 8.5 พันล้านคน หรือเพิ่มขึ้นเป็นสามเท่าของจำนวนประชากรทั่วโลก โดยประชากรผู้สูงอายุคือ ผู้ที่มีอายุ 65 ปี และมากกว่า คาดว่าจะเพิ่มขึ้นจาก 129 ล้านคน เป็น 798 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นหกเท่า ซึ่งในการนี้ ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.1 เป็นร้อยละ 9.7 ของประชากรโลก (San-sanguan, 2010) จากสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ประเทศไทยจึงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ จึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศระยะยาวจำนวน 6 ยุทธศาสตร์ โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง กับการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ จำนวน 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ (National Strategy (B.E. 2018-2037)" Government Gazette, 2018) การจัดการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุต้องทำแบบองค์รวม และบูรณาการทั้งในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การจัดการความเข้มแข็งชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมและ พัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ (Pruittipinyo, 2015) จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดเรื่องของผู้สูงอายุให้เป็นระเบียบวาระแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอยู่ในลำดับสำคัญและได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่ผันแปรไปตามนโยบายของแต่ละรัฐบาล การขับเคลื่อนนโยบายเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุ เพื่อกำหนดประเด็นเร่งด่วนและผู้รับผิดชอบหลักในการบูรณาการทำงานอย่างเป็นองค์รวม โดยเป้าหมายหลัก คือให้ผู้สูงอายุไทยเป็น (Department of Older Persons Ministry of Social Development and Human Security, 2019) อีกอย่างบริการส่วนใหญ่ที่รัฐจัดให้ผู้สูงอายุไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรม เพราะผู้สูงอายุกลุ่มยากจนไร้ญาติไม่มีผู้ดูแลไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการคัดเลือกผู้สูงอายุที่ไม่เป็นธรรมอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ (ระบบอุปถัมภ์ คือ การค้าจุน การค้าชู การสนับสนุน การเลี้ยงดู) (Ketrasuwan, 1999) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐจะต้องดำเนินการเตรียมรับมือในการบริหารจัดการ ปัญหาเหล่านี้จึงถือเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของรัฐที่จะต้องมีนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจึงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ จึงขับเคลื่อนโครงการตามแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุแห่งชาติ เช่น โครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมการออมพร้อมผู้สูงอายุ โครงการสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมความรู้และเข้าถึงดิจิทัลในกลุ่มผู้สูงอายุ โครงการ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” (Thanadirek, 2020) อันเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลตนเองซึ่งเป็นหลักการในการดูแลตนเองและระวางตนเอง ในเรื่องของร่างกาย จิตใจ กล่าวคือ ตามหลักไตรสิกขาจะประกอบด้วย 1). อธิศีลสิกขา ได้แก่ สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง 2). อธิจิตตสิกขา ได้แก่ สิกขา คือ จิตอันยิ่ง 3). อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง กล่าวคือ ศีล สมาธิ และปัญญา (Thai Tripitakas: 20/82/309) โดยหลักของศีล ช่วยให้ผู้บุคคลสำรวมระวางในเรื่องของความประพฤติทางร่างกาย วาจา ให้มีความเป็นปกติ ส่วนหลักของสมาธิ ช่วยให้ผู้บุคคลสำรวมพัฒนาจิตใจ เพื่อเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาปัญญาต่อไป หลักของปัญญา ช่วยให้ผู้บุคคลเห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริง เกิดปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน (Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2017) พระพุทธศาสนากล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลตนเองซึ่งเป็นหลักการดูแลตนเองและระวางตนเอง หากจะกล่าวถึงหลักไตรสิกขาในความหมาย ก็คือ การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งามถูกต้อง (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2003) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ดั่งามองค์รวม 3 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้านภาวะจิต และด้านปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา กล่าวคือ (1) การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

และสิ่งแวดล้อมทางสังคม เรียกว่า ศีล (2) การพัฒนาภาวะจิต และสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ต้งามที่เอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกว่า สมาธิ (3) การพัฒนาปัญญา ใหรู้ ให้เข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง จนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ทำให้เป็นอิสระ สดใส เบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง เรียกว่าปัญญา (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2006) เมื่อทั้ง 3 ระบบมีความสำคัญและสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา จะเป็นเกราะป้องกันชีวิตช่วยให้มีสุขภาวะที่ดี (Phra DharmSinghaburachan (Charan Thitthamo), 2004) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เหมาะสม และเกิดประสิทธิผล ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาหลัก ๆ อยู่เพียง 4 อย่าง คือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา (Phra Putthinan Boonruang, 2006) อีกนัยหนึ่ง ผู้สูงอายุเป็นที่พึ่งทางใจแก่บุตรหลาน บทบาทในการตัดสินใจในครอบครัว และอำนาจในการปกครอง บทบาทในการศึกษา บทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี บทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้และวัฒนธรรม (Kijboonchu, 2002) ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุตามที่กล่าวมาแล้ว

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย สนใจที่จะวิจัย “ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ” กับหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยทั้งหมดนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา อนึ่ง ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ จึงเป็นการวิเคราะห์และถอดบทเรียนจากการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลสวายซึ่งมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยอาศัยหลักไตรสิกขา มาเป็นกรอบแนวคิดของผู้สูงอายุที่ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มีความสุข สงบ มีความงดงาม และมีจิตเกษม กล่าวคือการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธสันติวิธีอย่างสันติสุข และเป็นการสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้มั่นคงตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ และบริบทชุมชนของผู้สูงอายุ ตำบลสวาย และการสร้างสันติสุขภาวะตามนโยบายภาครัฐกับวิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักการ และวิธีการสร้างสันติสุขภาวะแก่บุคคลสูงอายุตามพุทธวิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับผู้สูงอายุในตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) การเก็บข้อมูลในพื้นที่ทำการศึกษา คือ ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษโดยทำการสานเสวนา (Dialogue) เพื่อการเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรค แนวทางการดำเนินชีวิตของ

ผู้สูงอายุ โดยอาศัยกรอบแนวคิดตามแผนยุทธศาสตร์ และหลักไตรสิกขา เอกสาร หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และงานเสวนาเพื่อเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเนื้อหาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับผู้สูงอายุ และการใช้หลักธรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มาประกอบในการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร มาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเชิงผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดทำยุทธศาสตร์มาให้ความรู้และร่วมหาแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง และวัดผลการวิจัยตามยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการเสวนาเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) เป็นการใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีลักษณะเฉพาะให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีลักษณะเป็น Information Rich Case คือ มีข้อมูลให้ศึกษาได้ระดับที่ลึกมาก และสามารถสะท้อนความจริงได้ดีที่สุด เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด ผู้วิจัยได้เจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเจาะจงกลุ่มเป้าหมายในตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกและงานเสวนาผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนา 3 รูป นายอำเภอ/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวาย/ผู้นำชุมชนสวาย 10 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและพยาบาลวิชาชีพ 3 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำนวน 6 คน

ขั้นตอนที่ 4 ทำการรวบรวมข้อมูลจากการเสวนา นำมาวิเคราะห์ และสรุปแต่ละกลุ่มความหมายเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับข้อมูลเชิงเอกสารที่วิเคราะห์ไว้เกี่ยวกับหลักไตรสิกขา ในทางพุทธศาสนา การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย วิเคราะห์หาข้อสรุปหรือคำอธิบายเชิงทฤษฎี เพื่อสะท้อนให้เห็นยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนาโวหาร นำเสนอยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะของผู้สูงอายุ

ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 รวมเป็นระยะเวลา 8 เดือน

ผลการวิจัย

จากการวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษายุทธศาสตร์ และบริบทชุมชนของผู้สูงอายุ ตำบลสวาย และการสร้างสันติสุขภาวะตามนโยบายภาครัฐกับวิทยาการสมัยใหม่ ผลการวิจัย พบว่า แผนยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดศรีสะเกษ คือ ในแต่ละมิติมีความเชื่อมโยงกัน เพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ “ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายใจที่เข้มแข็ง สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข” ตามที่ตั้งไว้ใน แผนยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดศรีสะเกษ

จุดมุ่งหมายในเนื้อหาของแผนยุทธศาสตร์ฯ นี้คือ “ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง” ซึ่งสามารถตอบได้ในทุกมิติของการกำหนดเป้าประสงค์ที่ต้องการบรรลุภายใต้ (ร่าง) แผนยุทธศาสตร์ฯ ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ การพัฒนาสุขภาพกายฟื้นฟูสมรรถภาพ เป้าประสงค์ 3 ตัว มีกลยุทธ์ 7 ตัว ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ การพัฒนาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ เป้าประสงค์ 5 ตัว มีกลยุทธ์ 7 ตัว ยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การพัฒนาพฤติกรรมและนันทนาการ เป้าประสงค์ 5 ตัว มีกลยุทธ์ 13 ตัว และยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ การพัฒนาสุขภาพจิต เป้าประสงค์ 4 ตัว มีกลยุทธ์ 8 ตัว

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยหลักการ และวิธีการสร้างสันติสุขภาวะแก่บุคคลสูงอายุ ตามพุทธวิธี ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัย พบว่า หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา (Thai Tripitakas: 20/82/309) โดยมีกรอบแนวคิดหลัก (Framework) เชิงพุทธบูรณาการ อันเป็นหลักและตัวยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับผู้สูงอายุ และช่วงวัยที่กำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่จะมีเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ผู้สูงอายุมีการยอมรับสภาพตามหลักความเป็นจริงรู้จักการยอมรับความเป็นจริง ซึ่งแต่ละด้านประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้ ศีล ได้แก่ ข้อปฏิบัติเพื่อป้องกันไม่ให้ละเมิด ต่อสิ่งที่ทำลายความดีงามแห่งคุณธรรมจริยธรรม ให้เสื่อมลงทั้งกฎหมาย ระเบียบ วินัย และจารีตประเพณี ที่ดีงามของสังคมก็จะนำความสงบร่มเย็นใจ มาสู่ตนเอง ครอบครัว และสังคม เพื่อการมีชีวิตที่อยู่อย่างยั่งยืนยาวนาน สมาธิ ได้แก่ ความมั่นคง มีความตั้งใจ และรู้จักการปล่อยวาง มั่นคงฝึกตนให้รู้ทันทุกขณะไม่ฟุ้งซ่าน ไม่คิดมาก รู้จักการปล่อยวางกับอนาคตที่ยังมาไม่ถึง คิดเชิงบวกคิดดีทำให้จิตใจแจ่มใสและปราศจากโรคร่วมถึงสุขภาพกายและใจก็จะเกิดความมั่นคงในหลักของการปล่อยวาง และมั่นคงหนักแน่นในคุณธรรม จริยธรรม ไม่ฝักใฝ่ในสิ่งที่ก่อให้เกิดผลร้ายควรยึดมั่นและมั่นคงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ปัญญา ได้แก่ รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัยอย่างมั่นคงในความรู้ที่ตนเองสะสมมา เพื่อเผยแพร่ไปยังชุมชน และต่อผู้อื่นต่อไป การวิจัยครั้งนี้จึงพบ ประชญา คือ “แข็งแรงสมวัย จิตใจเข้มแข็ง ปัญญาเบิกบาน” ในหลักการ และวิธีการสร้างสันติสุขภาวะแก่บุคคลสูงอายุตามพุทธวิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาทภายใต้ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: ศึกษากรณี ตำบลสวาย จังหวัดศรีสะเกษ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการพัฒนาและนำเสนอยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยแผนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นแนวทาง คือ การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ในยุทธศาสตร์ฯ นี้ปรัชญา “แข็งแรงสมวัย จิตใจเข้มแข็ง ปัญญาเบิกบาน” วิสัยทัศน์ “ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายใจที่เข้มแข็ง สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข” (The elderly have good physical and mental health, able to live happily in society) ยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ การพัฒนาสุขภาพกายฟื้นฟูสมรรถภาพ เป้าประสงค์ 4 ตัว เป้าประสงค์ตัวที่ 1. ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายแข็งแรง เป้าประสงค์ตัวที่ 2. ผู้สูงอายุปราศจากโรค เป้าประสงค์ตัวที่ 3 ผู้สูงอายุได้รับโภชนาการที่เหมาะสม และเป้าประสงค์ตัวที่ 4 ผู้สูงอายุที่ติดเตียงได้รับการทำกายภาพบำบัดอย่างเหมาะสม ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ การพัฒนาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ เป้าประสงค์ 4 ตัว เป้าประสงค์ตัวที่ 1 ที่อยู่อาศัยสะอาดถูกสุขลักษณะ เป้าประสงค์ตัวที่ 2. มีรายได้เพียงพอ

กับการดำรงชีพ เป้าประสงค์ตัวที่ 3 มีผู้ดูแลอย่างสม่ำเสมอ และเป้าประสงค์ตัวที่ 4 ได้รับการสื่อสารอย่างครบถ้วนและรวดเร็ว ยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การพัฒนาพฤติกรรมและนันทนาการ เป้าประสงค์ 5 ตัว เป้าประสงค์ตัวที่ 1. จิตใจร่าเริงแจ่มใส เป้าประสงค์ตัวที่ 2. ไม่เสียดื้ออายนุข เป้าประสงค์ตัวที่ 3. มีการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เป้าประสงค์ตัวที่ 4. เข้าวัดปฏิบัติธรรมรักษาศีล และเป้าประสงค์ตัวที่ 5. เป็นสมาชิกของชมรมที่เกี่ยวข้อง และยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ การพัฒนาสุขภาพจิต เป้าประสงค์ 5 ตัว เป้าประสงค์ตัวที่ 1. จิตใจสงบเยือกเย็น ไม่ฉุนเฉียวควบคุมอารมณ์ได้ เป้าประสงค์ตัวที่ 2. มีเหตุและผลมากขึ้น เป้าประสงค์ตัวที่ 3. มีคุณธรรมและจริยธรรม เป้าประสงค์ตัวที่ 4. มีความภาคภูมิใจในตนเอง โดยสรุป ยุทธศาสตร์ฯ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละกลยุทธ์ เพื่อจัดทำโครงการและงบประมาณในแต่ละโครงการ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์

ในแต่มีมติให้มีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินการได้ในแต่ละกลยุทธ์มีตัวชี้วัด 42 ตัว กลยุทธ์ 43 ตัว ผู้รับผิดชอบ รพ.สต., อสม., Care Giver, อบต., ผู้นำชุมชน, วัด, พัฒนาชุมชนอำเภอ, อบจ., และทุกภาคส่วน โครงการที่อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ฯ ทั้งหมด 39 โครงการ และงบประมาณในการจัดทำโครงการมาจากงบประมาณจากส่วนกลางและเงินรายได้ของท้องถิ่น จากการบูรณาการยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน และหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่าทั้ง 4 ยุทธศาสตร์สามารถตอบโจทย์ และตรงตามความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลสวาย เรียกว่า Happiness Goals คือ เป้าหมายแห่งความสุข

องค์ความรู้ใหม่

Happiness Goals หรือเป้าหมายแห่งความสุขอย่างมีสติของแผนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ มาจากการบูรณาการยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน และหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่าทั้ง 4 ยุทธศาสตร์สามารถตอบโจทย์ และตรงตามความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลสวาย เรียกว่า Happiness Mindful Goals คือ เป้าหมายแห่งความสุข ได้ผลดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ศึกษากรณี ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

ด้านที่ 1 ได้แก่ Health สุขภาพ มาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพกายฟื้นฟูสมรรถภาพ เป้าหมายของสุขภาพกายกับความสุขในการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างมั่นคง (The goal of physical health and happiness for health rehabilitation) การพัฒนาด้านร่างกายควรจัดการอบรมการดูแลสุขภาพร่างกาย ให้ความรู้ด้านโภชนาการ กิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสม รวมถึงการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายแข็งแรงปราศจากโรค

ด้านที่ 2 ได้แก่ Sustainability ความยั่งยืน มาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ เป้าหมายสิ่งแวดล้อมแห่งความสุขที่ยั่งยืน (The goals of environment for a sustainable happiness) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทางด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย อากาศ ต้นไม้ ทางเดิน ส้วม สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมที่อยู่อาศัยและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่ไร้ญาติหรือถูกทอดทิ้งการให้ความรู้แก่ผู้ดูแลและชุมชน ในการมีบ้านที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ และมีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เกิดความสามัคคีรักใคร่ปรองดอง การไม่ใส่ร้าย การไม่พุดจากระทบกระทั้งกัน การมีที่อยู่อาศัยสะอาดถูกสุขลักษณะเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจะช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุได้ การมีผู้ดูแลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

ด้านที่ 3 ได้แก่ Stability ความมั่นคง มาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาพฤติกรรมและนันทนาการ เป้าหมายของการพัฒนาพฤติกรรมและนันทนาการอย่างยั่งยืน (The goals of behavior development and sustainable recreation) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดชมรมผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรม การปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างความสุขทางจิตใจ จะทำให้ผู้สูงอายุและผู้ดูแลมีจิตใจร่าเริงแจ่มใส เช่น การเข้าวัดปฏิบัติธรรมรักษาศีล ไม่ติดอบายมุข ส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ด้วยการใช้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดชมรมผู้สูงอายุ การยกย่องผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้ที่มีความสามารถและเข้าร่วมชมรมพร้อมกับการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

ด้านที่ 4 ได้แก่ Happiness ความสุข มาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพจิต เป้าหมายของการพัฒนาสุขภาพจิตอย่างมั่นคง (The goal of a stable mental health development) ผู้สูงอายุมีความมั่นคง และมีความตั้งใจจิตใจสงบเยือกเย็น ไม่ฉุนเฉียว ควบคุมอารมณ์ได้ มีเหตุและผลมากขึ้น ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งเสริมให้ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทประจำตำบลมีบทบาทเกี่ยวกับผู้สูงอายุมากขึ้นยกย่องผู้สูงอายุต้นแบบ ส่งเสริมให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุได้มีทักษะในการสื่อสารส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้สูงอายุที่ได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ชาวบ้านได้รับการยอมรับและเป็นที่เคารพนับถือจากชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ของตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ ในครั้งนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการวิจัยตามยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาสุขภาพกายฟื้นฟูสมรรถภาพมีความสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติตามยุทธศาสตร์ด้าน 11 และในด้านศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ความต้องการด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่คือความต้องการด้านอาหารอย่างเพียงพอ และสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา ในเขตกรุงเทพมหานคร” (Katekinta, 1998) พบว่า ความต้องการด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่คือความต้องการด้านอาหารอย่างเพียงพอ และการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ ตอบสนองความต้องการด้านกายภาพของผู้สูงอายุเป็นอย่างดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ประชญา คือ “แข็งแรงสมวัย จิตใจเข้มแข็ง ปัญญาเบิกบาน” ของยุทธศาสตร์ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงมีความประพฤติดีที่มีความเข้าใจในการใช้ชีวิตสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสร้างภavana 4 โดยใช้หลักไตรสิกขา” พบว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างเป็นขั้นตอน และมีกระบวนการที่ประสานกันอย่างเป็นพื้นฐานให้แก่กันจนถึงความพ้นทุกข์ โดยเริ่มจากการสำรวมระวังกาย วาจา ใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากมายที่สามารถนำมาปรับใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันได้ เช่น ไตรสิกขา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นการพัฒนาคน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 จากการบูรณาการยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน และหลักไตรสิกขา พบว่า ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์สามารถตอบโจทย์ และตรงตามความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลสวาย เรียกว่า Happiness Goals คือ เป้าหมายแห่งความสุข ทั้งนี้เป็นเพราะสุขภาพกายมั่งคั่ง สิ่งแวดล้อมแห่งความสุขที่ยั่งยืน การพัฒนาพฤติกรรมและนันทนาการ การพัฒนาสุขภาพจิตอย่างมั่นคง ทั้งนี้เป็นเพราะมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่อง “ความต้องการด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดระยอง” (Pheatrasuwan, 1999) ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการรับบริการตรวจสุขภาพร่างกายมาก งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า หลักไตรสิกขา ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาหลัก ๆ อยู่เพียง 4 อย่าง คือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งรองรับกับเป้าประสงค์ที่ 1 คือ มีจิตใจสงบเยือกเย็นไม่ฉุนเฉียว ควบคุมอารมณ์ได้ เป้าประสงค์ที่ 2 คือ มีเหตุและผลมากขึ้น และเป้าประสงค์ที่ 3 คือ มีคุณธรรมและจริยธรรมพร้อมพรั่งด้วยความสุขกายและใจ

สรุป

การวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีตำบลสวายอำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ” พบผลการวิจัย คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาสุขภาพกายฟื้นฟูสมรรถภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาพฤติกรรมและนันทนาการ และยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาสุขภาพจิต ควรมีแผนแม่บทยุทธศาสตร์และนโยบายเพื่อการรองรับการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุให้ชัดเจนทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยการร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชนตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน และประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งการร่วมกันกระตุ้นเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และการดูแลผู้สูงอายุควบคู่ไปด้วยกัน ให้มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายและเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุด้วยการกำหนดให้มีกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่ทันสมัย และตระหนักถึงการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีการเตรียมความพร้อมที่สามารถดูแลตนเองได้ โดยการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นหน่วยงานในการดูแลและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อเป็นต้นแบบให้กับตำบลอื่น เพื่อสร้างเสริมความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ การให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ แก้ปัญหาทางสังคม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์การจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เพื่อสร้างความสุขด้านจิตใจรวมตลอด ถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุ และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ได้ยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรมีแผนยุทธศาสตร์และนโยบายเพื่อการรองรับการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุให้ชัดเจน ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ไตรสิกขา คือ ศีล: ข้อปฏิบัติตามกฎหมายคุณธรรมจริยธรรม จาริตประเพณีอย่างมั่นคง สมาธิ: มีความตั้งใจแน่วแน่ และรู้จักปล่อยวางอย่างมั่นคงในจิตใจ ปัญญา: ความรู้เข้าใจรอบรู้รู้เท่าทันอย่างยั่งยืน จากการวิจัยไตรสิกขา ดังนั้น ควรมีการเชื่อมโยงฐานข้อมูล การร่วมมือกันในชุมชน วัด การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ การปรับตัวทางด้านสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการสังคมในชุมชนของตนเอง เช่น การจัดสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เมื่อนำยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน กับหลักไตรสิกขามาบูรณาการ จึงได้ผลดังนี้ โดยยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านนี้ อยู่ภายใต้เป้าประสงค์ใหญ่ คือ Happiness Goals (เป้าหมายแห่งความสุข) ดังนั้น ควรมีองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและต้องการสนับสนุนให้

บุคลากรในพื้นที่มีโอกาสได้เรียนรู้และมีการสร้างต้นแบบของสังคมสุขภาวะของผู้สูงอายุให้มีความพร้อมและสามารถรับมือกับเหตุการณ์ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำแผนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ศึกษากรณี ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ไปขยายผลในระดับอำเภอ จังหวัด และในระดับชาติต่อไป

2.2 ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมและการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในปัจจุบัน

2.3 ศึกษาการทำยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องเข้ากับสภาพในอนาคตต่อไป

References

- Boonruang, P. (2006). *Sustainable Human Resource Development in accordance with Buddhism*. (Master's Thesis). Department of Social Sciences for Development. Rajabhat Chiang Rai University. Chiang Rai.
- Department of Older Persons Ministry of Social Development and Human Security. (2019). *Measures to drive the national agenda on the aging society (Revised version)*. (2th ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Government Gazette. (2018). *National Strategy (B.E. 2018-2037)*. Retrieved May 3, 2019, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- Katekinta, K. (1998). *The Elderly's Quality of Life in Home for the Aged in Bangkok*. (Master's Thesis). Kasetsart University. Bangkok.
- Kijboonchu, L. (2002). *Aging and the status and roles of the elderly in the Songkhla community Case Study of Ban Noen Wa, Kong Subdistrict, Kong Krailas District Sukhothai Province*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Pheatrasuwan, S. (1999). *Health Needs of the Elderly: A Case Study of Rayong Province*. (Master's Thesis). Population Studies. Mahidol University. Bangkok.
- Phrabrahmagunabhorn, (P.A. Piyutto). (2006). *Buddhist holistic well-being*. (5th ed). Bangkok: Dharma in Trend.
- Phradhammapitaka, (P.A. Payutto). (2003). *Suffering for seeing but happiness for being (Essence of Buddhism)*. (9th ed.). Bangkok: Thammasarn Co., Ltd.
- Phradharmasinghaburachan, (Charan Thitthamo). (2004). *Life Security Every breath takes advantage of time*. Bangkok: Banluetham Institute, Nopparatham.

- Pruittipinyo, C., & Sirichotiratana, N. (2015). *Law and Policy Review on the Elderly into health management. Journal of Health Law and Public Health*, 1(2), 119-134.
- San-sanguan, S. (2010). Policy on Aging Society: Lessons from Japan and Korea. *Journal of Japanese Studies*, 26(2), 55-70.
- Somdetphrabuddhakosajarn, (P.A. Payutto). (2017). *If to be the elderly Should be an elderly person*. Nakhon Pathom: Wat Yan Time of the Day of the Praise Somdet Phra Phutthakosachan (P.A. Payutto) is the National Elder.
- Thanadirek, R. (2020). *The National Committee on Older Persons*. Bangkok: Office of the Prime Minister.

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน
ศึกษากรณี: นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสวายพิทยาคม
ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ*

The Development of Concentration and Mindfulness Based Learning
Processes: A Case study of The Junior Secondary School Students,
Sawaipittayakom, Sawai Sub-District, Prang Ku District, Sisaket Province

¹ณวัฒน์ เรืองศิริ, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Nnwaruun Rueangsiri, Phramaha Hansa Dhammahāso

and Phra Pramote Vadakovido

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Nnwaruun1@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน ศึกษาหลักทฤษฎีวิธีปฏิบัติที่มีสติและสมาธิเป็นฐานตามวิทยาการสมัยใหม่และพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน และ 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย จังหวัดศรีสะเกษ เป็น การวิจัยพัฒนา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 49 คน วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูป/ คนด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และจัดสนทนากลุ่มกับ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ 7 รูป/ คน วิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ (1) สมาธิสั้น (2) หย่อนภาวะผู้นำ (3) ขาดวินัย (4) ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (5) ติดโซเชียล (6) ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Nirun,2020) 2) กระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ฝึกสติเชิงรุกและเชิงรับด้วยอิทธิบาท 4 ทำกิจกรรม 6 ขั้นตอน มีสติ จิตเพียรรู้ เพิ่มพูนจริยะ เสริมทักษะ สะท้อนผล และสรุปตน ตามหลักภาวานา 4 คือ พุทธิกรรมดี เก่งสังคม อุดมปัญญา ฉลาดอารมณ์ 3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ที่

*Received January 19, 2021; Revised February 8, 2021; Accepted February 16, 2021

มีสติและสมาธิเป็นฐาน เรียกว่าโมเดล M-P-E-A-C-E ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) สร้างสันติภายใน 2) สร้างวิธีเครื่องมือ 3) พัฒนาจริยธรรม 4) สร้างเสริมทักษะผู้นำ 5) สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน 6) พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

คำสำคัญ: การพัฒนา; กระบวนการเรียนรู้; สติและสมาธิเป็นฐาน

Abstract

This research employed of Research and Development has three objectives: 1) to study the contexts and states of problem on students ,studied the theories and methods on the mindfulness and concentration learning based process according to modern sciences and Theravada Buddhism, 2) to develop the mindfulness and concentration learning based processes, 3) to propose the development of the mindfulness and concentration learning based processes of the Junior secondary school students, Sawaipittayakom, Sisaket province. Data were collected from forty-nine samples through questionnaires; the Descriptive Statistics and Percentage were used to analyze the collected data were also from sixteen Key Informants through structured interview form, focus group of seven expertises and analysis was made respectively.

From the study, it was found: 1) The context and states of problem concerning the learning of the junior secondary school students, Sawaipittayakom, Sawai Sub-district, Sisaket province, they were obviously found that: students possess short concentration, lacking leadership, disciplinary, Don.t inspiration, they become addicted to social online media, and self-centred Gen me. 2) The development of the mindfulness and concentration learning based processes of the junior secondary school students, Sawaipittayakom, Sisaket province, it was shown that the development of the proactive and defensive practices should be initiated which can be moved forward by four paths of accomplishment were prescribed by six levels of activities; being mindful, pleasant to know, being full of required skills, understanding of oneself where SMART could be actualized of four kinds development, Behaviour, Socializing, Wisdom and EQ. 3) To propose the development of the mindfulness and concentration learning based processes of the junior secondary school students, Sawaipittayakom,Sisaket province, the model called M-P-E-A-C-E, it comprised in six essential aspects: 1) inner peace (Mindfulness), 2) the method ,tool leading to learning (Plearn), 3) the development of morality (Ethics), 4) the leadership skill (Active) 5) the learning together (Collaborative), 6) the development of emotional quotient (E).

Keywords: Mindfulness; Process Based learning; Concentration

บทนำ

จากการประชุมสมัชชาสหประชาชาติครั้งที่ 70 ปี 2015 รัฐสมาชิกได้รับรองวาระการพัฒนาโลก เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงโลกของเรา: วาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030 (UN, 2015) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้จัดทำขึ้นแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ระดับชาติ ภูมิภาค และโลก เพื่อนำไปสู่หนทางแห่งความยั่งยืน โดยมีเป้าหมายที่ 4 ด้านการศึกษา การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการคำนวณ การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา เพิ่มการพัฒนา ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติที่ดี พัฒนาเป็นพลเมืองโลกช่วยให้ประชาชนมีชีวิตและสุขภาพที่สมบูรณ์ (Issues and Trends in Education for Sustainable Development, 2020)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ให้อยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ตีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 (The 20-Year National Strategy, 2018) มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาข้อที่ 1- 3 เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการ จัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ และเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติและเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การมีทิศทางที่จะพัฒนาการศึกษาในมิติต่างๆ โดยเฉพาะพัฒนาการเรียนรู้คุณภาพจากภายในสู่ภายนอก ดังนั้นการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์พร้อมที่ประกอบด้วยความรู้ และจริยธรรม (Phra Dharmakosajarn, (Prayoon Dhammajitto), 2020) และจากการนำเข้าสู่วงการการศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ)และ พระมหากษัตริย์มหาโส, รศ.ดร. ได้สร้างกรอบคิดการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อให้คุณครูพัฒนาทักษะและนำมาพัฒนาผู้เรียน เริ่มต้นจากการมุ่งเน้นให้ใช้ “สติ” เป็นเครื่องมือพัฒนาและบ่มเพาะให้เกิด “สมาธิ” ที่แข็งแกร่งและทรงพลัง จนขยายพื้นที่ไปสู่กระบวนการของการพัฒนาชีวิต ตั้งแต่พฤติกรรมดี จิตใจเปี่ยมสุข และปัญญาแบ่งบานในการดำเนินชีวิต (OBEC, 2019)

ปัจจุบันคนในซีกโลกตะวันตกหันมาศึกษาพระพุทธศาสนากันมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการปฏิบัติธรรม การทำสมาธิเริ่มจากผู้ใหญ่ทั้งหลายได้ลงมือทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง และเห็นผลจริงทั้งในยุโรปและอเมริกาต่างยอมรับว่า สติและสมาธิ คือ หัวใจหลักที่สำคัญ นับเป็นอีกหนี่งหนทางที่ช่วยให้นักเรียน นักศึกษาสามารถนำไปใช้ในดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขมีหลายแห่งได้นำไปใช้ อาทิ “ทอนบริดจ์” (Ton bridge) โรงเรียนเอกชนเก่าแก่ชั้นนำ อายุมากกว่า 400 ปี เมืองเคนท์ ประเทศอังกฤษ โรงเรียนอัลเบิร์ตไอน์สไตน์ (Albert Einstein) เมืองซานดิเอโก รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ในประเทศไทยโรงเรียนนานาชาติ The American School of Bangkok หรือ ASB เป็นโรงเรียนนานาชาติแห่งแรกในเอเชียที่นำเทคนิคและทักษะของ “อานาปานสติ” (The starting point, 2020) มาใช้ภายใต้ชื่อ “ดอทบี (.b) (Asb, 2020)

จากการที่สถาบันรามจิตติได้จัดทำโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch, 2550) พบว่าพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในภาพรวมของตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 จนถึงปัจจุบันนั้น เด็กและเยาวชนไทยขณะนี้กำลังเผชิญกับความเสี่ยงมากมายแล้วแต่เกิดจากสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอันตราย ที่ล้อมรอบตัวของเด็กและเยาวชนจำนวนมาก การใช้ชีวิตท่ามกลางความเจริญแห่งโลกาภิวัตน์ที่มนุษย์แม้ไม่รู้จักกันยังทำร้ายกันได้ด้วยข้อความ พุดคุยกันน้อยลง บรรเลงคีย์บอร์ดกันมากขึ้น สังคมก้มหน้าเกิดในทุกพื้นที่ในโลกใบนี้จึงไม่แปลกที่จะส่งผลให้เด็กในปัจจุบันนี้ ห่างไกลกับครอบครัว แต่กลับรู้จักและเชื่อในคนแปลกหน้ามากขึ้น มีสมาธิสั้น ขาดวินัย จริยธรรม การมีสติและสมาธิช่วยให้เด็กรู้จัก ยับยั้งและเรียนรู้ทั้งการเรียนและการใช้ชีวิตที่ดีขึ้น

จากการลงพื้นที่พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นกัน การเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน (Mindfulness, 2020) จะเป็นส่วนหนึ่งสร้างให้เด็กเกิดการพัฒนาเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ เท่าทัน ยับยั้งและใช้ชีวิตในสังคมแบบมีสติ ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆนี้ เป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจและอยากศึกษา “การพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน” ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม โดยมีความคาดหวังว่าประโยชน์จากผลการศึกษาเรื่องสติและสมาธิดังที่กล่าวมานั้น จะเป็นต้นแบบของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ทำให้เด็กเกิดเปลี่ยนแปลงการพัฒนา (Development, 2020) ที่ดีทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน รวมถึงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพความมีสติและสมาธิ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ และศึกษาวิเคราะห์หลักการและวิธีปฏิบัติการเรียนรู้ที่มีสติ และสมาธิเป็นฐานตามวิทยาการสมัยใหม่และในพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติ และสมาธิเป็น ฐานของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัด ศรีสะเกษ
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม จังหวัดศรีสะเกษ” ดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวิจัยพัฒนา Research and Development (R&D) เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อสร้างความรู้และนวัตกรรมเครื่องมือ ผลลัพธ์เป็น Information, Knowledge, Cooperation, Strategy and How to Practices หลัก ๆ เพื่อต้องการการพัฒนาสร้างนวัตกรรมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน” ที่มุ่งเน้นนำผลการวิจัยทดลองไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เห็นผล ชัดเจน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีหลักการและวิธีปฏิบัติการ

เรียนรู้ที่มีสติ และสมาธิเป็นฐานตามวิทยาการสมัยใหม่และในพุทธศาสนาเถรวาท 2 พัฒนาปฏิบัติการเรียนรู้ที่มีสติ และสมาธิเป็นฐาน และ 3 นำเสนอการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม จังหวัดศรีสะเกษ มี ขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่ตามวิทยาการสมัยใหม่และในพุทธศาสนาเถรวาท และการวิเคราะห์บริบทสภาพปัญหาการเรียนรู้ของของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จำนวน 49 คน มีวิธีการคัดเลือกจากการส่งเอกสารการเรียงความ และให้คะแนนจากพฤติกรรมที่สะท้อนผ่านตัวอักษรที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดและเป้าหมายของการอยากเข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือสำหรับศึกษาการสร้างและออกแบบการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนทั้ง 3 ขั้นตอน ด้วยการสร้าง แบบการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้ออกแบบนวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสอบถามความพึงพอใจ ตามขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ คือ ความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ด้วยการนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน เพื่อเป็นการตรวจสอบความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรง ครอบคลุมครบถ้วนของเนื้อหาในประเด็นและสาระสำคัญตรงตามพฤติกรรมที่ต้องการวัด รวมทั้งความเหมาะสมของสำนวนภาษา และปรับปรุงแก้ไข เป็นเครื่องมือในการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บด้วยตนเองและเป็นการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มประชากรกลุ่มเป้าหมาย 3.1 การวิเคราะห์จากเอกสาร ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ ปฏิบัติการ จากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสารนิตยสารทฤษฎี บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยทั้งในในประเทศ และต่างประเทศ จากอินเทอร์เน็ตเป็นต้นเพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย 3.2 การสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูป/คน ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 3.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บข้อมูลการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน เป็นการฟังสะท้อนการเสนอแนะจากบุคคลอื่น โดยการเรียนเชิญบุคคลผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนา การสื่อสาร ด้านกิจกรรม ด้านนักฝึกอบรม ด้านเชิงพัฒนาร่วมสนทนากลุ่มเพื่อสะท้อนงานวิจัยเสนอแนะ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานไปในด้านใด การสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ดังนี้ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและพุทธสันติวิธี 2) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาการการฝึกอบรมและพัฒนาวิทยาการ 4) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการวิจัย นำคำแนะนำ ไปปรับแก้รูปแบบหรือโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการทดลองเชิงปฏิบัติการ นำข้อมูลมาสร้างองค์ความรู้เพื่อออกแบบไปพัฒนาใช้ (Practical Trial) กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 49 คน ติดตามประเมินผล 2 ครั้ง เป็นเวลา 2 เดือน ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในช่วงการทดลองใช้การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิ เป็นฐาน สามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ด้านการสร้างสันติภายใน (สติเชิงรุก สติเชิงรับ-เจริญสติ-วิปัสสนากรรมฐาน) 2) ด้านการสร้างวิธีการและเครื่องมือการเรียนรู้ ผ่านการโค้ชและกิจกรรม Active Learning มีส่วนร่วม) 3) ด้านเนื้อหาและการพัฒนาด้านจริยธรรม(เรียนรู้ทักษะพร้อมไปกับการเรียนรู้ด้านจริยธรรม) 4) ด้านผู้เรียนการส่งเสริมทักษะผู้นำ (ความพร้อม ความสนใจ ทักษะ ด้านเรียนรู้ด้านต่าง ๆ) 5) ด้านการเรียนรู้สร้างการอยู่ร่วมกัน (ขั้นตอนการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้) 6) ด้านการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (รู้จักคิด วิเคราะห์ แยกแยะ)

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บและรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 49 คน วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาค่าร้อยละ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูป/ คนด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ 7 รูป/ คน วิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เกณฑ์มาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน” เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการพัฒนา จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูล จากข้อมูลการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มแบบสอบถาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ชัดเจนและเชื่อถือได้ นำข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาใช้ (Practical Trial) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล เพื่อนำเสนอ “การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน” เพื่อใช้กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ศึกษากรณี: นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ สรุปผลการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบท สภาพปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ (1) เด็กสมาธิสั้น (2) เด็กหย่อนภาวะผู้นำ (3) เด็กขาดวินัย (4) เด็กขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (5) เด็กติดโซเชียล (6) เด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง Gen me (GENG, 2018) จากการเกิดสิ่งเร้าจากการใช้สื่อออนไลน์และการเข้าถึงข่าวสารตามเพื่อน การเลียนแบบพฤติกรรม ส่งผลกระทบต่อตนเอง ทำให้ไม่กล้าไม่มั่นใจ เลยกลายเป็นการดูถูกคุณค่าที่มีในตนเอง มีความขัดแย้งในตัวเอง และขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้การใช้ชีวิตที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ผู้วิจัยได้นำศาสตร์สมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อทำให้ เกิดกระบวนการพัฒนาระบบสร้างเครื่องมือที่

มีสติและสมาธิเป็นฐานให้เกิดการจดจำ การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การวิเคราะห์ ผล สามารถแก้ไข ปัญหาหลักสมาธิสั้น ด้วยการเรียนรู้ให้เกิดสติ สมาธิ เพื่อทำให้เกิดภาพจำ สติการรู้สึกทั่วตัวพร้อม จิตจดจ่อ อย่างมีสติ แทรกการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยที่ผู้เรียนไม่ได้ถูกบังคับ ว่าต้องทำ แต่เป็นสิ่งที่อยากทำ นับเป็นอีกมิติของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะนำตนสู่สังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติ และสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ คือการนำผลการเก็บข้อมูล จากการสัมภาษณ์ 16 รูป/คน จากการสนทนากลุ่ม 7 รูป/คน นำมาทดลองกับกลุ่มเป้าหมาย 49 คน พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ต้องเริ่มด้วยการฝึกสติด้วยสติ เจริญและสติเชิงรับด้วยการขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยอิทธิบาท 4 จะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมรักเรียน (ฉันทะ) และเกิดความเพียรพยายาม (วิริยะ) ที่จะแสวงหาความรู้และเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้ง (จิตตะ) อยากเรียนรู้ ทำให้เกิดการปรับปรุงการเรียนรู้สิ่งนั้น ๆ ให้ดีขึ้น (วิมังสา) ผลลัพธ์ที่ได้อยู่ใน ระดับ “ดี” นักเรียน จะเรียนรู้ในแบบของตนเอง สร้างแรงผลักดันบวก แม้จะเกิดประสบการณ์ที่ไม่สำเร็จ เป็นภาพลบที่สะท้อน ให้เกิดการเรียนรู้สร้างปัญญา พร้อมทั้งแก้ไขสร้างคุณค่าเสริมให้ตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 การนำเสนอกระบวนการการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน พบว่าศาสตร์สมัยใหม่ และพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความสอดคล้องกันอย่างชัดเจน กระบวนการการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ความสำคัญคือการเรียนรู้ด้วยการฝึกให้เกิดสติและสมาธิ ฝึกฝนตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักต่าง ๆ นำมาใช้ฝึกกรรมในกิจกรรม โดยมุ่งการสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทุกกิจกรรม แบบสนุกมีสาระ ฉลาด ประยุกต์ เป็นการปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา ผลที่ได้รับคือผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม และมีวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้อยู่ในสังคมร่วมกันอย่างสันติ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงวางกรอบการพัฒนาสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานดังนี้

1) การสร้างสันติภายใน (สันติ) เป็นการฝึกก่อนการเริ่มการเรียนรู้สติ ตั้งความสนใจผ่านกิจกรรมเกม การเล่นและเพิ่มหลักการฝึกสติสมาธิ สร้างกรอบการฝึกด้วยเงื่อนไขและข้อตกลง สุวิธีการฝึกและลองปฏิบัติ พร้อมการเรียนรู้ด้วย 5 ส ได้แก่ สติ สะอาด สว่าง สงบ สมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมเริ่มต้นการเรียนรู้แบบมีสติ และสมาธิ ทำให้สมองผู้เรียนพร้อมที่จะรับเรียนรู้ปรับตัว เรียงสติตนเอง ให้เกิดสันติภายในนิ่งสงบพร้อมรับ สถานการณ์ การกำหนด น้บลมหายใจ กายนิ่ง หรือขยับรับรู้ เป็นจังหวะ ภาวนาด้วยการนับ เรียงสติจดจ่อ จิต นิ่งสงบ พร้อมเสมอไม่ว่าจะลืมตา หรือหลับตา สามารถปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ

2) จิตเพลินรู้ (ความสุข) การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น เกิดการมีส่วนร่วมในการ เรียนด้วยตนเองมากที่สุด มีผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรที่ดีในการชี้ช่องทางและทำให้กิจกรรมนั้น ๆ ลุล่วงไปด้วยดี ในการฝึกอบรมเน้น เกม สถานการณ์จำลอง กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ที่แฝงไปด้วยการเรียนรู้แบบมีสติและสมาธิ จดจ่อทั้งกิจกรรม ที่ร่วมกันทำ หรือกิจกรรมที่แยกเดี่ยว และให้ผู้เรียนประเมินสภาพการเรียนรู้ของตนเอง ทุกครั้ง และการประเมินจากผู้สอนร่วมกันไป

3) เพิ่มพูนจริยะ (จริยธรรม) ทุกการเรียนรู้มีการแทรกด้วยจริยธรรมโดยเด็กจะไม่รู้สึกตัวเองว่าตัวเอง ถูกบังคับที่ต้องเรียนรู้เรื่องจริยธรรม กระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนทราบได้ว่า ตนเองได้อะไร ความ

ประพาศิตาความดี ความซำว ความถูก ความผิด สิ่งทีควรเว้น สิ่งทีควรทำ ซิมซำรับสิ่งทีดี ๆ สำนตนเอง เพือการพัฒนาสำนการเป็นคนดีของสงคมต้อไป และสิ่งทีได้จากการเรียนรู้อันนี้ อาทิ (1) สัจจะ รับปากแล้วทำ (สมุตทำ ความดี) เด็ก ๆ จำทำและนำส่งตามเวลาทีกำหนด (2) ซื่อสัตย์ ซื่อตรงต้อหน้าที พุดจริงทำจริง ไม่โกหก (3) วินัย ตรงต้อเวลา (4) กตัญญูกตเวทิตา มีความคิดถึงคนที่ดูแลตนเองอยู่เสมอ (5) เคารพ ด้วยกิริยาท่าทาง อ่อนน้อมถ่อมตน (6) มีเมตตา กรุณา แบ่งปันซิงกันและกัน ทั้งนี้ ผู้สอนควรสะท้อนให้เกิดความเข้าใจพร้อมซิมชมเมื่อกิจกรรมนั้นสิ่งทีดี ๆ ภาพจำตรงนี้จะทำให้ผู้เรียนภูมิใจมีกำลังใจเดินหน้าเป็นคนดีของสงคม

4) เสริมทักษะสะท้อนผล การทำกิจกรรมการเรียนรู้อากไม่มีการสะท้อนผลทีชัดเจนผู้เรียนจะเรียนรู้แบบไปอยำนั้น การเรียนรู้แบบสติเชิงรุกและรับนั้นจะเห็นตัวอย่างจากองค์พระสัมพะพุทธเจ้า ท่านเป็นต้นแบบทีชัดเจนในการสอนแบบ Active Learning เรียนรู้สะท้อนผล เพราะท่านได้เปลี่ยนจากการสอนจากเดิมด้วยการเรียนรู้จากการอ่านและอ่านบาลีมาเป็นสอนด้วยการเทศน์ สะท้อนด้วยแบบทดสอบ สะท้อนด้วยการสอนผ่านมุมมองของชีวิต เพื่อให้ผู้ฟัง เกิดสภาวะธรรมด้วยตนเอง “ธรรม” คือ “ทำ” นำไปทำ คือฟัง หรือผู้เรียนเอง ดังนั้น ภาพจำในการกระทำขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ทุก ๆ กิจกรรม นอกจากจะได้ทักษะสติเชิงรุกและรับแล้ว ผู้สอนต้องทำหน้าทีกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนผลจริง ๆ ในการเรียนรู้นั้น ๆ การสร้างภาพจำทีดีและเห็นชัดที่สุดมาจากการสะท้อนจากสิ่งทีทำ ทีจะกระตุ้นให้เกิดภาพจำ ต้ออาศัย “การฟัง การถาม การสะท้อนกลับ” เพือปลูกสำนึกเป็นอีกหนึ่งมุมมองให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และรู้จักตัวเอง

5) เรียนรู้สรุบทน เป็นการมองแบบ 360 องศาองผ่านกิจกรรมจากการฟัง การวัดการดู การเรียนรู้ไปนั้นนั้น ได้อย่างทีต้อต้องการไหม ระดับใด ตามทีตั้งใจสำร็จตามเป้าหมายทีวางไว้หรือไม่ และการเรียนรู้ ณ ขณะนั้น ผู้สอนจะต้องซ้ซัดให้เห็นถึงความสำค้ำในการเรียนรู้ว่าเพือกระตุ้นและตอกล้ำ ปลูกให้ผู้เรียนสามารถเห็นสร้างเป็นภาพจำของตนเองได้

6) ประยูกต์สู่คนที่สมบูรณ์ เด็กวันนี คือ ทรัพยากรผู้ใหญ่อที่มีค่าในวันหน้า เด็กวันนีต่างจากวันวาน ด้วยการเข้าถึงการเสพสื่อต่าง ๆ ในโลกยุคดิจิทัลนั้นง่ายตายมาก ๆ เพียงแค่ปลายนิ้วสามารถย่อโลกทั้งใบมาอยู่ในสายตาได้แล้ว สิ่งทีผู้สอนทำได้ คือ กระบวนการเรียนรู้ทีซ้ให้เห็นถึงสิ่งทีดี ไม่ดีแยกแยะวิเคราะห์ นั่นคือการได้มาจากการมีสติและสมาธิเป็นพื้นฐานทั้งนั้น ทักษะทีดี เรียนรู้ดีต้อถูกยุคสมัยจะเป็นด่านแรกให้เกิดความระวัง การสะกิดตนยับยั้งใจ คิดพิจารณา สามารถนำมาประยูกต์ต้อยอได้ในชีวิตประจำวันของตนเองต้อไป

ดังนั้น จากการบูรณาการจึงมุ่งสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ยึดผู้เรียนเป็นสำค้ำ จึงต้อยึดหลักการทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเป้าหมายหลักด้วยการไม่ทำชั่ว การทำความดี และทำจิตใจให้สงบ มีสติ และสมาธิ เป็นเด็ก Gen Peace ทีมีท่าทีทีสงบ มีสติ สมาธิ โดยกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้นั้นมุ่งสร้างกิจกรรม เพือเป็นสื่อให้เรียนเกิดความเข้าใจง่ายและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มุ่งหาเครื่องมือเพือให้เกิดความเข้าใจง่ายในเรื่องนั้น ๆ เป็นสิ่งทีสำค้ำมาก การเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการเปลี่ยนสภาวะการเรียนรู้ มีการนำศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาบูรณาการกับพระพุทธศาสนา คือ พุทธสันติวิธี ซึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสติและสมาธิการเรียนรู้ทีเกิดขึ้นกับตัวนักเรียนได้

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน M-P-E-A-C-E MODEL

มีรายละเอียดรูปแบบดังนี้

1) ด้านการสร้างสันติภายใน (M Mindfulness Inner Peace) การมีสติมีสมาธิอันมั่นคงทำให้ผู้เรียนสามารถควบคุม การพัฒนาจิตตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 นำเพียงหลักอานาปานสติมาเพื่อสร้างสันติภายใน นับเป็นการนำเครื่องมือของพุทธสันติวิธีไปใช้ ให้มีสติ ตามด้วยขันติ มีสันติภายในตัวเอง “เริ่มด้วยความสงบ เรียนรู้ให้เกิดทักษะพัฒนาสมองให้เกิดความฉลาด” สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองแม้จะเจอปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค สงบทั้งภายในและสงบทั้งภายนอก สร้างฐานของการเรียนรู้ด้วยสติและสมาธิ

2) ด้านการสร้างวิธีการและเครื่องมือ (P Plearn (Play & Learn) เกิดจากสร้างแรงผลักดันจากความ สุขที่เกิดจากความพอใจ(ฉันทะ) ให้มีความสุขเมื่อเกิดความสุขในการเรียนรู้ เปิดสมองส่วนหน้าทำให้เกิดความอยากอยากรู้ที่จะเรียนรู้ การเพิ่มพูนความรู้จึงถือว่าเป็นเบื้องต้นของการจะพัฒนาให้เกิดความแจ่มแจ้ง จนเกิดความเข้าใจเพราะเป็นบันไดขั้นแรกของการพัฒนา และการร่วมเรียนรู้อย่างสนุกสนาน ผ่านกิจกรรม สื่อ เทคโนโลยีและนวัตกรรม คือ การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้ แบบเพลิน มีความพยายาม มีความมุ่งมั่น ตามหลักของอิทธิบาท 4 เมื่อมีความสุขสนุก ตามหลักพุทธศาสนาบอกว่าเมื่อเราเรียนเพื่อรู้ เมื่อเรารู้ให้นำมา ปฏิบัติ เมื่อเราได้ปฏิบัติก็เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ และผลลัพธ์ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การงาน และ สังคม

3) ด้านพัฒนาจริยธรรม (E Ethics) การเรียนรู้ทางพุทธธรรม ฝึกการใช้สติสมาธิการเรียนรู้ที่ใช้หลักธรรมมาสู่ชีวิตเกิดสันติภาพภายในสู่ภายนอก ประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำ ด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุรู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล พร้อมเกิดเข้าใจ มีเมตตา น้ำใจ รู้จักการแบ่งปันเอื้อเฟื้อและ การนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

4) ด้านการเสริมทักษะผู้นำการเรียนรู้ (A Active learning Skill) หัวใจและพื้นฐานการเรียนรู้คือการได้รับความรู้ การเป็นผู้นำ สิ่งสำคัญของทักษะ คือ ฝึกและลงมือปฏิบัติจริง ลองผิดลองถูก ทำซ้ำ ๆ จนเกิดทักษะความชำนาญในการถ่ายทอดการทำกิจกรรม การเรียนรู้ ต้องมีสติเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ต้องเพิ่มพูนทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะต้องรู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ประเมินและประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศและความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ผู้เรียนสามารถสื่อสารกับเพื่อน ครูผู้สอน และบุคคลอื่น ๆ ในการทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็นระหว่างกันได้ รวมถึงสามารถอธิบาย และนำเสนอผลงานของตนเอง การประยุกต์ความรู้อย่างสร้างสรรค์ แบ่งปันความรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้เรียนสนุกกับการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ

5) ด้านสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน (C Collaborative Learning) จากการเรียนรู้ร่วมกันในทักษะต่าง ๆ วิธีการถ่ายทอดศิลปะเพื่อเรียนรู้พุทธธรรม โดยพุทธสันติวิธี ล้วนใช้เวลาร่วมกันในการฝึกทักษะประสบการณ์ ผ่านการฟัง การเขียน การพูด การลงมือทำ การศึกษา การพัฒนา ผ่านการฝึกมากกว่า 36 ชั่วโมง สิ่งสำคัญของทักษะคือฝึกและลงมือปฏิบัติจริง ลองผิดลองถูก ทำซ้ำ ๆ ทักษะการทำกิจกรรมกลุ่มแบบ Active Learning เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเรียนรู้มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วน กิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงประสานให้รู้สึกถึงการให้ การให้อภัย และความรักที่ร่วมสร้างให้เกิดสังคมเล็ก ๆ ต่อยอดสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้น

6) ด้านการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (E Emotional Quotient Development) รู้สติมีสมาธิในสิ่งที่ทำ ตั้งใจทำ วิเคราะห์ แยกแยะ ประยุกต์สู่คนที่สมบูรณ์ในอนาคต ไม่เป็นเหยื่อ ของสังคม หรืออารมณ์ของตนเอง พร้อมทั้งจะเดินหน้าเพื่อหาความสำเร็จในการใช้ชีวิตที่มีสติและสมาธิสร้างตน สร้างครอบครัวเป็นคนดีในสังคมและชุมชน

ในทุกด้านการเรียนรู้ขับเคลื่อนไปด้วย 6 ขั้นตอนให้เริ่มต้นด้วย มีสติ จิตเพียรรู้ เพิ่มพูน จริยะเสริมทักษะสะท้อนผล เรียนรู้สรุปตน ประยุกต์สู่คนที่สมบูรณ์ ขับเคลื่อนแทรกและซึมซับสร้างผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ที่จะได้เห็นถึงการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จะเกิดผล 4 ด้านดังนี้

1) Smart Behavior พฤติกรรมดี นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้นพัฒนาการทางกายดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกระหว่างการปฏิบัติเมื่อมีการใช้จะเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม มีการใช้สติกับการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

2) Smart Socializing เก่งสังคม พัฒนาการทางสังคม นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นแบบนี้ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการสื่อสารการปฏิบัติต่อกันได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัยในการเข้าอบรมเรียนรู้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและปฏิบัติกิจกรรมให้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนด

3) Smart Wisdom อุดมปัญญา ผู้เรียนมีพัฒนาการทางปัญญาด้วยกิจกรรมเรียนรู้จากพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ ความจำ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ ความเข้าใจการสังเคราะห์สามารถ การประเมิน ตลอดจนการสร้างกระบวนการคิด กระบวนการสร้างสรรค์พฤติกรรมและการมีวิจารณ์ญาณที่ถูกต้อง

4) Smart EQ ฉลาดอารมณ์ เป็นการพัฒนาการทางอารมณ์ (จิตใจ) ด้วยคุณภาพจิต ได้แก่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของเผื่อแผ่ ให้กับผู้อื่น ด้วยสมรรถภาพจิต ได้แก่ มีความเพียรพยายามกระตือรือร้นในมี เหตุผล สามารถปฏิบัติกิจกรรม ด้วยสุขภาพจิตที่ดีร่าเริงแจ่มใสมีอารมณ์ดี และมีความสุขเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าปัญหาที่เกิดจากการเรียนรู้นั้นสอดคล้องกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากทั้งสองด้าน ด้านผู้เรียนและผู้สอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสิ่งเร้าต่างๆในปัจจุบันด้านผู้เรียน อาทิเกม เอไอ ดิจิทัล gen me และด้านผู้สอนขาดแรงจูงใจให้เกิดการสอน ความรับผิดชอบ หากด้านผู้เรียนและผู้สอนสามารถเชื่อมโยงหากัน และเข้าในการเรียนรู้ย่อมนำไปพบความสำเร็จในการเรียนรู้นั้นๆ สอดคล้องกับปัจจัยที่สำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 (The 20-Year National Strategy, 2018) การนำทิศทางที่พัฒนาการศึกษาในมิติต่างๆ ของศาสตร์สมัยใหม่มาพัฒนาการเรียนรู้คุณภาพจากภายในสู่ภายนอก และการนำเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธี ตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวทางการจัดการศึกษาย่อมสร้างคุณภาพ ในการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ (Phra Dharmakosajarn, (Prayoon Dhammajitto), 2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน การตั้งสติสมาธิก่อนเริ่มการเรียนรู้นั้นผู้สอนต้องมีเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ไม่ควรอยู่แต่ในห้องแต่ จะต้องเรียนรู้จากการทำกิจกรรม สถานการณ์จำลอง ให้เกิดประสบการณ์ตรง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 (Education Reform Office, 2010) มาตรา 24 ข้อ 2 ที่ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้คนไทยได้ฝึก ทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้ และผลจากการที่วัดระดับ ความพึงพอใจในการทำงานร่วมกันอยู่ใน ระดับ “ดี” การเปลี่ยนไปของพฤติกรรมของผู้เรียนที่มีความสุข สนุก และมีความต้องการที่อยากเรียนรู้คือสิ่งที่ต่อยอดว่าหากผู้เรียนและผู้สอนมีสติสมาธิเป็นฐานมอง รู้ จดจ่อ สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ย่อมทำให้เกิดความสุขและความสำเร็จทั้ง 2 ด้าน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการนำเสนอการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิ เป็นฐานนั้น สิ่งสำคัญในการเริ่มต้นคือ “แก่นการสอน” หรือสิ่งที่จะสอน สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้ ผู้สอนควร

มีสติและสมาธิตั้งแต่การออกแบบการสอน สอนอย่างไร ผลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้คืออะไร ด้านผู้เรียนต้องมีสติ สมาธิจดจ่อกับสิ่งที่เรียน นำหลักการนี้ไปพัฒนาใช้ (Practical Trial) กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 49 คน ติดตามเยี่ยม ประเมินผล 2 ครั้ง เป็นเวลา 2 เดือน สิ่งที่เพิ่มเติมคือการนำเสนอเรื่อง ทักษะต่างๆด้านการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ด้านสร้างสรรค์ ความรู้ที่จะนำมาปรับเปลี่ยนชีวิตของผู้เรียนให้รู้ ให้ใช้ชีวิตที่มีความสงบเป็นคนดี ของครอบครัว สังคมและประเทศชาติโดยมีสติและสมาธิเป็นฐานสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (National Education Plan, 2017)

สรุป

การพัฒนาการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การเปิดสมองให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ด้วยความสุข สนุกเพลิดเพลินแต่เพิ่มเติมด้วยศรัทธา คำสอนของพระพุทธเจ้า เริ่มต้นด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และก้าวข้ามการทำเพียงเพื่อตนเอง แต่มองสังคมรอบข้าง รู้ยั้งให้ถูกที่ถูกทาง รู้สิ่งที่ควร ไม่ออกนอกกลุ่ม นอกทาง เสริมชีวิตด้วยหลักจริยธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะล้ม ไม่ว่าจะผิดหวังจะสามารถ เริ่มต้นและวางแผนชีวิตตนเองอย่างมีสติและสมาธิที่จะเป็นฐานส่งผลให้มีพฤติกรรมดี เก่งสังคม (รู้เท่าทัน สังคม) อุดมปัญญา และฉลาดเท่าทันอารมณ์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

พบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานใช้กระบวนการผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคที่เปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับหลักธรรมการดำเนินชีวิตที่ทันต่อเหตุการณ์โลก มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อผู้เรียนได้สนุก ฝึก ทำ คิด สะท้อนผล ประยุกต์กับชีวิตตนเองได้

การพัฒนาการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ผู้สอนต้องเรียนรู้ตนเอง เรื่องที่จะสอน ต้องรักที่จะเรียนรู้เพื่อให้เกิดการสอนการเรียนรู้ให้ถึงแก่น ที่นักเรียนจะได้จริง ๆ และต้องมีการติดตามวัดผลเพื่อให้ผู้เรียนสามารถประเมิน เรียนรู้และสามารถนำไปใช้ได้จริง ๆ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 นำการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานไปขยายผลกับกลุ่มเป้าหมายในชั้นเรียน อื่น ๆ หรือกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่สามารถเป็นจุดเริ่มต้นให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้การ มีสติละสมาธิเป็นฐานในการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ของชีวิตต่อไปอาทิ หลักสูตร สติจิตวิถี ยุคนิวนอมัล เป็นต้น

2.2 หลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิ เป็นฐาน ควรนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพิ่มเติม เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ตามยุค ตามสมัย

References

- Education Reform Office. (2010). *National Education Act Amendment (Third National Education Act.B.E. 2553 (2010)*. Bangkok: n.p.
- Eastern Research Team. (2007). *The monitoring of children and youth in the Eastern Province* (Research Report). Chachoengsao: Rajabhat Rajanagarindra University Ministry of Education.
- GENG. (2018). *The Gen Me era, the era of new breeds*. Retrieved April 15, 2020 from <https://www.graphicbuffet.co.th/era-gen-me-theeraofnewbreeds/>
- Konnikova, M. (2012). *The Power of Concentration*. New York: Section SR.
- Leicht, A., Combes, B., Byun, J. W., & Agbedahin, V. A. (2020). *Issues and Trends in Education for Sustainable Development*. Retrieved May 29, 2020, from <https://www.bic.moe.go.th/index.php/component/k2/item/4895-issues-and-trends-in-education>.
- Nirun, T. (2020). Sawaipittayakom School Director. *Interview*. April, 26.
- National Education Plan. (2017). *National Education Plan 2017 -2036*. (1st ed.). Bangkok: Chili Sweet Graphic Co., Ltd.
- Office of the National Economic and Social Development Board and Office of the Prime Minister. (2018), *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Retrieved May 29, 2020, from https://data.thailand.Opendevelopmentmekong.net/library_record/12
- Office of the Basic Education Commission. (2019). *Process of mindfulness & Concentration Based Learning, Sub-committee for the teaching and learning reform of Buddhism in basic education institutions*. Bangkok: the Basic Education
- Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammajitto). (2020). *Proactive propagation*. (1st ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- The American School Of Bangkok. (2020) The starting point of consciousness education. Retrieved June 21, 2020, from <https://asb.ac.th/sukhumvit/th/academics/mindful-education-initiative>
- Thomas, A., & Thorne, G. (2008). *Learning Process, learning language and a place called school*. Metairie, LA: Center for Development and Learning
- United Nations Thailand. (2015). *GOAL From MDGs to SDGs*. Retrieved April 29, 2020, from <https://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>

รูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกับสติ:
ศึกษากรณี ผู้บริหารโรงแรมไฮเทลฟิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง*

A Pattern of Reiki – Mindfulness Integration for Stress Therapy:
A Case Study of Hotel Fuse' s Managers, Muang District, Rayong Province

¹ณัฐนันท์ คุณาจิระกุล และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Nattanun Kunajirakul and Phramaha Hansa Dhammahaso

¹สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Peace Studies of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nattanun.pj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นฐานด้านสุขภาวะ สภาพปัญหาของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลฟิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และรูปแบบการบำบัดความเครียดตามแนวทางเรกิกับสติ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบำบัดความเครียดตามหลักสติในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกับสติ ของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลฟิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นการวิจัยและพัฒนา แบบผสมผสานวิธี โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสร้างกระบวนการฝึก ทำการทดลองภาคสนาม และวัดผลการทดลองเป็นระยะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินความเครียด (SPST-20) เครื่องวัดความดันโลหิต เครื่องวัดคลื่นไฟฟ้าสมอง (EEG) สมุดจดบันทึก การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์หลังการฝึก

ผลการศึกษาพบว่า 1) ความเครียดของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลฟิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เกิดขึ้นจากความรู้สึกภายในจิตใจ ได้แก่ ความคาดหวัง ความกังวล ความต้องการ และการปรับตัวต่อสภาวะภายนอกที่มีความขัดแย้งกับความต้องการภายใน 2) กระบวนการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ใช้หลัก สติปัฏฐาน 4 และใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นตัวกำหนดกระบวนการ ประกอบด้วยการฝึกสติและการใช้เรกิในการบำบัดความเครียดให้ตนเองและผู้อื่น 3) การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่คือ รูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกับสติที่สร้างผลลัพธ์ 4 ด้านคือ มีความสงบ มีปัญญา มีเมตตา และมีความสุข ด้วยคอร์สฝึกอบรมที่ให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้วิธีรับมือกับความคิด และบำบัดความเครียดด้วยตนเองได้ โดยใช้ระยะเวลา 2 วัน มีชื่อว่า คอร์สพบสุขจากภายใน The Happiness Within

คำสำคัญ: การบำบัดความเครียด; บูรณาการ; เรกิ; สติ

Abstract

The dissertation entitled “A Pattern of Reiki-Mindfulness Integration for Stress Therapy: A Case Study of Hotel Fuse’s Managers, Muang District, Rayong Province” consisted of the following objectives: 1) to study the basic context on well-being and problems of Hotel Fuse’s managers in Muang district of Rayong province, as well as to study a model of therapy for stress based on Reiki approach; 2) to conduct an analytical study on a model of therapy for stress based on the concept of mindfulness in Theravada Buddhism; and 3) to develop and present a model of therapy for stress based on the integration of Reiki and mindfulness for Hotel Fuse’s managers in Muang district of Rayong province. The study employed a research and document (R&D) approach by means of mixed-method research through studying documents and research works, in-depth interviews, training process, field experiments, as well as the experimental. The research instruments consisted of an in-depth interview form, a stress assessment (SPST-20), a blood pressure monitor, electroencephalography (EEG), a journal notebook, and an interview after the training.

From the study, it was found that 1. The stress of Hotel Fuse’s managers arises from various feelings inside their mind, namely, expectation, anxiety, need, and adaptation to the external conditions that conflict with the internal needs. 2. Regarding the training process, the research applied Satipatṭhāna (the four foundations of mindfulness) and Ariyasacca (the four noble truths) to determine the process. 3. The new body of knowledge that has gained from the study is a model of an integrated stress therapy resulting in 4 aspects, namely, peacefulness, wisdom, compassion, and happiness, which the researcher has developed as a course called “The Happiness Within”. A 2-day training course that allows the practitioner to learn how to deal with their thoughts and treat stress on their own.

Keywords: Stress Therapy; Integration; Reiki; Mindfulness

บทนำ

หลักการทางพระพุทธศาสนาบอกว่า ความเครียดเป็นความทุกข์ที่เกิดจากการจัดการความคิดและความรู้สึกภายในจิตใจซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับความรู้สึกทางร่างกายอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ กระบวนการของการรับรู้ก่อนนำไปสู่สภาวะเครียดจึงสามารถแยกออกและสอดประสานการทำงานเป็นสองส่วนคือ การรับสัมผัสทางร่างกายก่อน แล้วจึงทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นในจิตใจและความคิดลบที่ตามมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการทางจิตเจ้านั้น อาจมีองค์ประกอบแยกย่อยออกได้เป็นหลายส่วนตามหลักการของขั้น 5 อันประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ดังจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของมนุษย์ตามหลักพุทธนั้น

มีร่างกายเพียงส่วนเดียว แต่มีองค์ประกอบที่เป็นจิตใจมากถึง 4 ส่วนด้วยกัน (Buddhadasa Phikkhu, 1992) อย่างไรก็ตาม ร่างกายถือเป็นปรากฏการณ์แรกในการรับข้อมูลจากภายนอกด้วยอวัยวะที่สามารถสัมผัสได้ ประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ซึ่งให้ผลในการมองเห็นได้ยิน ได้กลิ่น รับรส และสัมผัส เรียกว่าอายตนะทั้ง 5 ที่ทำให้เกิดการประมวลผลแล้วส่งต่อไปที่จิตใจ หากร่างกายและจิตใจแข็งแรงดี โดยมีความนิ่งสงบและสามารถมองเห็นทุกอย่างตามความเป็นจริงด้วยการอยู่กับปัจจุบัน จะทำให้สามารถต้านทานต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระตุ้นกิเลสในอนุสัยได้ดีและไม่เครียด แต่หากมีความคิดในทางลบหรือกิเลสภายในกายใจอยู่แล้ว เมื่อเจอกับแรงกระตุ้นก็จะส่งผลต่อระดับความคิดและเกิดเป็นความเครียดได้เช่นกัน ดังนั้นการฝึกสติเพื่อการตระหนักรู้ทางจิตใจจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการความคิดและอารมณ์ความรู้สึกเป็นอย่างมาก สติถือเป็นป้อมปราการด่านสำคัญและเป็นตัวคัดกรองข้อมูลข่าวสารก่อนที่จะกระทบถึงจิตใจ และส่งผลต่อระบบการทำงานของร่างกายต่อไป ดังนั้นหากมองตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้ว การฝึกสติถือเป็นวิธีการที่จะช่วยป้องกันและแก้ไขความเครียดได้เป็นอย่างดี

นอกจากการบำบัดความเครียดด้วยหลักการทางจิตวิทยาโดยทั่วไปแล้ว ยังมีศาสตร์บำบัดทางเลือกที่แพทย์แผนปัจจุบันใช้ร่วมกับการรักษาเพื่อลดความเครียด และได้รับการยอมรับจากหลายประเทศแถบยุโรป และสหรัฐอเมริกา คือ ศาสตร์เรกิบำบัด (Rand, 2020) เรกิเป็นศาสตร์การบำบัดทางเลือก (Complimentary Therapy) ที่มีอายุกว่าร้อยปี คำว่า “เรกิ” มาจากภาษาญี่ปุ่น “เร” แปลว่า จิตวิญญาณ และ “กิ” แปลว่า พลังปรมาณ หรือพลังจักรวาล (Universal Life Force Energy) (Bronwen and Frans Stiene, 2008) เรกิเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศญี่ปุ่นและแพร่ไปในหลายประเทศทั่วโลก โดยมี ดร.มิกาโอะ อุซุอิ เป็นผู้คิดค้นวิธีการบำบัดนี้ขึ้นมา โดยมองว่าร่างกายมนุษย์มีจุดศูนย์กลางพลังงานอยู่ทั่วร่างกาย หากเกิดความเครียดหรือวิตกกังวลจะทำให้พลังงานที่ไหลเข้าและออกนั้นเกิดอาการติดขัด หากมองตามหลักวิทยาศาสตร์ เรกิบำบัดเป็นการถ่ายเทพลังงานคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีอยู่ภายในและรอบร่างกายให้เกิดความสมดุล เมื่อมีการสะสมพลังงานในร่างกายที่มากหรือน้อยเกินไปจนขาดสมดุลจะส่งผลออกมาทางอาการเจ็บป่วยทั้งสภาวะทางจิตใจและไปที่ร่างกายอย่างเชื่อมโยงกัน เช่น ความวิตกกังวล เป็นสภาวะที่เกิดจากความคิดลบ และสามารถสะสมจนกลายเป็นโรคซึมเศร้า รวมถึงสภาวะวิตกกังวลที่ทำให้นอนไม่หลับ ทำให้ภูมิคุ้มกันตก และร่างกายอ่อนแอจนเป็นโรครุสวัด เป็นต้น นอกจากนี้สภาวะขุนช่องทางจิตใจเพียงเล็กน้อยแต่หากมีการสะสมเป็นเวลานานก็สามารถรุกรามจนกลายเป็นโรคเรื้อรังทางร่างกายได้ เช่น โรคกระเพาะ โรคเบาหวาน โรคซึมเศร้า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การทำเรกิบำบัดจะช่วยทำให้พลังงานที่ติดขัดตามจุดต่าง ๆ ของร่างกายกลับมาสมดุลอีกครั้ง และช่วยปรับให้จิตใจและอารมณ์อยู่ในสภาวะสงบนิ่งได้ เมื่อทำเรกิบำบัดเป็นประจำจะทำให้ร่างกายซ่อมแซมเซลล์ตัวเอง ทำให้เซลล์ในร่างกายทำงานได้อย่างเป็นปกติมากยิ่งขึ้น รวมถึงทำให้พฤติกรรมและการแสดงออกของผู้ฝึกเรกินั้น เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นได้ เนื่องจากจิตใจและอารมณ์รวมถึงมุมมองในชีวิตจะเปลี่ยนไป หากมองเรกิในแง่พุทธศาสนา การทำเรกิบำบัดเป็นวิธีการอยู่กับสติต่อเนื่องจนเกิดสมาธิ คล้ายกับการเฝ้าดูความรู้สึกรวมถึงดูการไหลของพลังงานที่เกิดเป็นเวหนบนร่างกาย เมื่อเห็นความเปลี่ยนแปลงแล้วให้ปล่อยวางเพื่ออยู่กับปัจจุบัน การทำเรกิบำบัดจะเห็นผลมากในผู้ป่วยที่มีความเครียดและวิตกกังวลอยู่เป็นประจำ หลังจากทำเรกิบำบัดทุกครั้งจะทำให้สภาวะร่างกายและจิตใจมีความรู้สึกสงบสุขและ

ผ่อนคลายในระดับลึก ลดความเครียดและความวิตกกังวล ลดความเจ็บปวด และทำให้สุขภาพโดยรวมดีขึ้นได้ (Radzienda, 2017) จากงานวิจัยอื่น ๆ พบว่า เรายังมีผลต่อหัวใจและระบบการไหลเวียนโลหิต เมื่อทำการวางมือลงที่บริเวณจักรหัวใจ (ช่วงกึ่งกลางกระดูกหน้าอก) เพื่อให้พลังงานไหลผ่านจะช่วยลดอาการความรู้สึกอัดแน่นบริเวณปอด ทำให้สามารถหายใจได้ลึกขึ้น ลดระดับการเต้นของหัวใจให้ช้าลง และเพิ่มออกซิเจนให้กับเลือดได้มากขึ้น (Mackay et al. 2004 Cited in Kruekaew, 2014)

ในการทำงานทุกตำแหน่งและอาชีพ ย่อมหลีกเลี่ยงความเครียดไปไม่พ้น เพราะความเครียดเกิดจากทั้งปัจจัยภายในคือ ความคิด ความคาดหวัง และความต้องการให้เป็นไปอย่างที่เราคิด รวมถึงปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระตุ้นความคิดคือ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ไม่คุ้นเคยและยากต่อการรับมือของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้นจึงเกิดความวิตกกังวลและความเครียดในสิ่งที่ยังไม่อาจคาดเดาได้ จึงทำให้วนอยู่กับความคิดและมีสภาวะตึงเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจตามมา เช่น อาการนอนไม่หลับ อิดโรย อารมณ์ไม่คงที่ และแสดงพฤติกรรมต่อผู้อื่นในทางลบ ฯลฯ จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าหากกลุ่มผู้บริหารโรงแรมไฮเทลฟิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีความสามารถในการบำบัดตัวเองและคนรอบข้างได้ จะทำให้ผ่อนคลายจากความเครียดที่สะสมอยู่ และมีสุขภาพที่ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งส่งผลต่อความสงบสุขทั้งกับตัวเองและสังคมรอบตัว ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าการใช้ชีวิตให้เกิดความสงบสุขที่แท้จริง จนสามารถป้องกันและจัดการกับความเครียดในระยะยาวได้นั้น จำเป็นต้องเสริมสร้างวิถีคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่มีความเข้าใจในการแก้ปัญหา ดังนั้นจำเป็นต้องเสริมสร้างสติและปัญญา ด้วยหลักการใช้สติในการดำเนินชีวิตตามหลักสติปัฏฐาน 4 ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย โดยเป็นการฝึกสติในรูปแบบการภาวนา หรือตามรู้สึกตัวในการใช้ชีวิตประจำวัน และการฝึกสติในรูปแบบการทำเรกิบำบัด ซึ่งเป็นวิธีการใช้สติอยู่กับความรู้สึกทางร่างกายอย่างต่อเนื่องจนเกิดสมาธิ เพื่อช่วยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และมุมมองในกระบวนการคิดที่ดีขึ้น ประกอบกับสร้างการตระหนักรู้ในการ “รู้ตัว” เพื่อส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดีและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งภายในตัวเองและผู้อื่นด้วยการดำเนินชีวิตแบบสร้างเหตุให้พ้นทุกข์ที่สำคัญการใช้ “สติ” จะเป็นเครื่องป้องกันความคิดที่เป็นตัวต้นเหตุให้เกิดปัญหาความเครียดหรือความทุกข์ได้ “ความทุกข์” หมายถึงความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ เนื่องจากมีอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน ในการพิจารณาแก้ไขปัญห ความเครียด ทำได้ด้วยการใช้สติในการอยู่กับปัจจุบันหรือการออกไปหาธรรมชาติเพื่อการผ่อนคลาย อาจใช้ร่วมกับหลักธรรมอื่น ๆ ไปด้วย เช่น การใช้อริยสัจ 4 เพื่อดับอวิชชา ใช้โยนิโสมนสิการเพื่อดับตัณหา ใช้ไตรสิกขาเพื่อดับอุปาทาน และทำเรกิบำบัดควบคู่กันเพื่อเพิ่มสมาธิและความสมดุลทางจิตใจ รวมถึงการเข้าใจไตรลักษณ์เพื่อรู้จักปล่อยวาง

สำหรับตัวผู้วิจัยเอง เป็นนักจิตบำบัดศาสตร์ทางเลือกมืออาชีพ (Holistic Psychotherapist) บำบัดผู้ที่มีปัญหาเรื่องความเครียด วิตกกังวล และปัญหาเกี่ยวกับความคิดในระดับจิตใต้สำนึกที่ส่งผลต่อมุมมองการใช้ชีวิต คุณค่า พฤติกรรมและความสุขด้วยการใช้ศาสตร์สะกดจิตบำบัด คลื่นเสียงบำบัด และเรกิบำบัด เข้ามาเยียวยาเพื่อทำให้ผู้รับบริการรู้สึกดีขึ้นในระดับจิตใจจนเปลี่ยนแปลงตนเองได้ในระดับวิถีคิด พฤติกรรม รวมถึงสุขภาพทางกาย และผู้วิจัยเป็นอาจารย์สอนเรกิบำบัดสำหรับบุคคลที่สนใจในการพัฒนาตนเอง (Personal Development) ด้วยศาสตร์การบำบัดทางพลังงานเรกิ ในด้านการบริหารองค์กร ผู้วิจัยเป็น

ผู้อำนวยการบริหารโรงแรมไฮเทลพีวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ดังนั้นจึงมีความสนใจในการศึกษากระบวนการบำบัดความเครียดตามแนวทางดังกล่าว เพื่อทำรูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิและสติตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และหวังผลไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ และพฤติกรรมที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นรวมถึงการพัฒนาตนเองในทุกด้านทั้งความคิดและพฤติกรรม (Personal Development) ของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลพีวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นฐานด้านสุขภาพะ สภาพปัญหาของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลพีวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และรูปแบบการบำบัดความเครียดตามแนวทางเรกิ
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบำบัดความเครียดตามหลักสติในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกับสติ ของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลพีวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) แบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary study) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับสร้างกระบวนการฝึก (Training Program) และทดลองฝึกจริงภาคสนาม (Field Study) วัดผลการทดลองเป็นระยะ และเปรียบเทียบ ก่อน-หลัง (Comparative Study) ประกอบด้วยเครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบประเมินความเครียด (SPST-20) การใช้เครื่องวัดคลื่นสมอง (EEG) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวัดความดันโลหิต (Blood Pressure) การสังเกตการณ์ (Observe) การจดบันทึก (Journal) โดยมีการแสดงผลการทดลองทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเอกสาร พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสืองานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร รวมทั้งเอกสารที่ปรากฏในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเครียด ปัญหา สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น ศาสตร์การบำบัดความเครียดด้วยเรกิววิธี และหลักพุทธในการใช้สติเพื่อบำบัดความเครียด

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการพัฒนารอบแนวคิดให้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพและมีประเด็นคำถามแบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

- 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มต่าง ๆ จำนวน 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 22 ท่าน ผู้วิจัยใช้ชุดคำถามซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชุด ในการถามผู้เชี่ยวชาญ โดยชุดที่ (1) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มนักเรกิบำบัดระดับสูง (2) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มนักเรกิบำบัดระดับต้น (3) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่ม

นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาเกี่ยวกับการบำบัดความเครียดด้วยการใช้สติในการดำเนินชีวิต (4) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงแรมทั้งจากโรงแรมไฮเทคพิวส์ และผู้บริหารจากโรงแรมอื่น

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยใช้ชุดคำถามซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชุด ในการถามผู้เชี่ยวชาญ โดยชุดที่ (1) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มนักเรกิบำบัดระดับสูง (2) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มนักเรกิบำบัดระดับต้น (3) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการบำบัดความเครียดด้วยการใช้สติในการดำเนินชีวิต (4) ชุดคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงแรมทั้งจากโรงแรมไฮเทคพิวส์ และผู้บริหารจากโรงแรมอื่น ๆ และการทดลองเชิงปฏิบัติการ (Experimental Workshop) ผู้วิจัยนำชุดข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกมารวบรวม วิเคราะห์ และออกแบบการปฏิบัติการบำบัดความเครียดด้วยเรกิและการใช้สติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสงบสุขผ่อนคลายทางร่างกายและจิตใจ และส่งผลสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทางด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม ของผู้บริหารโรงแรมไฮเทคพิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ทั้ง 6 ท่าน โดยมีขั้นตอนในการบำบัดและอบรมเชิงปฏิบัติการทั้งสิ้น 2 วัน

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเครียด (STSP-20) การใช้เครื่องตรวจวัดความดันโลหิต การใช้สมุดจดบันทึก การใช้เครื่องวัดคลื่นสมอง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และชุดฝึกปฏิบัติการเรกิบำบัดและการใช้สติ โดยใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนาและการใช้สถิติ คือการหาค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลองเพื่อดูความเปลี่ยนแปลง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ และนำเสนอเป็นผลงานวิจัย โดยใช้วิธีนำเสนอข้อมูลเป็นแผนภาพแสดง พร้อมทั้งจัดทำรายงานผลการวิจัยเป็นรูปเล่ม

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทพื้นฐานด้านสุขภาวะ สภาพปัญหาของผู้บริหารโรงแรมไฮเทคพิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และการบำบัดความเครียดตามแนวทางเรกิ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงแรมเป็นผู้ที่ต้องมีความตื่นตัวในการเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของการทำงานที่ต้องดูแลคุณภาพของการบริการในแผนกของตน และการบริหารงานจัดการงานภายในเรื่องเอกสารและการบริหารองค์กรในการทำงานโรงแรมนั้น สิ่ง queทุกคนตระหนักดีคือ การเตรียมพร้อมการรับมือเพื่อแก้ปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอด 24 ชั่วโมง เนื่องจากเป็นงานบริการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลูกค้าโดยตรง จึงมีความคาดหวังในการให้บริการจากพนักงานทุกแผนก ดังนั้นผู้บริหารแผนกจะต้องตรวจสอบมาตรฐานการให้บริการอย่างไม่มีขาดตกบกพร่อง สิ่ง queทุกคนตระหนักรู้คือ เมื่อเป็นงานที่ข้องเกี่ยวกับลูกค้า อาจมีการเปลี่ยนแปลงทางความต้องการได้เสมอ

ความเปลี่ยนแปลง ถือเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่สงบสุขต่อร่างกายและจิตใจของคนทำงานโรงแรม การเตรียมพร้อมการรับมือในเหตุการณ์ที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลง คือตัวกระตุ้นให้ร่างกายพักผ่อนได้ไม่เต็มที่และจิตใจมีความวิตกกังวลอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์และเกิดความตึงเครียดเนื่องจากร่างกายและจิตใจต้องการปรับสมดุลอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้เกิดการหลั่งฮอร์โมน

เครียดมากผิดปกติ และทำให้สมองเกิดการตื่นตัวและไม่สามารถพักผ่อนอย่างสงบสุขได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ได้เจอกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกวัน แต่เมื่อมีวิธีคิดที่บอกกับตัวเองให้เตรียมความพร้อมแบบนี้ จึงทำให้สภาวะร่างกายและจิตใจไม่อยู่ในความสงบสุข และกังวลกับเรื่องของอนาคตมากกว่าการรู้สึกตัวในการอยู่กับปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การดูแลสุขภาพกายใจของพนักงานที่ทำงานด้านโรงแรมด้วยการออกกำลังกายและการทำสมาธิ ถือว่ายังเป็นเรื่องยาก เนื่องจากมีเวลาน้อยและมีความกังวลสูง ดังนั้นการผ่อนคลายที่พนักงานส่วนใหญ่เลือกใช้จึงเป็นเพียงการฟังเพลงและการพักผ่อนแบบท่องเที่ยว เมื่อมีวันหยุดระยะยาวเท่านั้น จากการสำรวจข้อมูลด้านสุขภาพทางร่างกายของผู้บริหารทั้ง 6 ท่านพบว่า 2 ใน 6 ท่าน มีภาวะ โรคปวดเข่าและหลัง และทั้ง 6 ท่าน มีภาวะการนอนหลับยากและตื่นง่ายทำให้ช่วงของการนอนหลับลึกมีระยะสั้น จึงพบว่ามีอาการนอนไม่พอ อ่อนเพลียง่าย และเมื่อทำแบบทดสอบความเครียดพบว่า มีความเครียดในระดับกลางถึงระดับสูง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าศาสตร์การบำบัดความเครียดแบบนักจิตวิทยาตะวันตก และการบำบัดแบบศาสตร์ทางเลือกทางตะวันออก พบว่าความเครียดเกิดจากการที่ร่างกายและจิตใจพยายามปรับตัวต่อสิ่งเร้าที่เกิดทั้งจากภายนอก เช่น สถานการณ์ สภาพอากาศ แสง เสียง และผู้คน รวมถึงจากความคิดอัดอั้น กังวลใจ ความคาดหวัง ความกลัว ซึ่งมีผลต่อการหลั่งสารเคมีในสมองที่เรียกว่าฮอร์โมนเครียดหรือสารคอร์ติซอล ก่อให้เกิดอาการตื่นตัว นอนไม่หลับ ระบบย่อยอาหารบกพร่องเนื่องจากการหลั่งกรดมากเกินไป และมีน้ำตาลในเลือดลดลง รวมถึงการหดตัวของเส้นเลือด และระบบการดูดซึมเลือดจากหัวใจทำงานผิดปกติ ทั้งนี้ส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย หากเป็นความเครียดระยะสั้น จะมีอาการนอนไม่หลับ ไม่อยากอาหาร และมีอาการรบกวนเพียงเล็กน้อย ซึ่งส่งผลต่อร่างกาย อารมณ์และพฤติกรรม เช่น หงุดหงิดง่าย ไม่นิ่ง ปวดเกร็งตามกล้ามเนื้อ ขาดสมาธิ อ่อนเพลีย และคิดลบ ฯลฯ แต่หากมีความเครียดต่อเนื่องระยะยาว มีโอกาสทำให้สารและฮอร์โมนในร่างกายทำงานผิดปกติจนเกิดโรคมะเร็ง โรคความดันสูง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน และโรคอื่นตามมา การรักษาคือการให้ยาช่วยให้ผ่อนคลาย เพราะการนอนหลับพักผ่อนเพียงพอจะช่วยยับยั้งและบรรเทาอาการทรุดตัวของระบบการทำงานในร่างกายได้ และการปรับวิธีคิดให้มองเห็นโอกาสในแง่บวก การเปลี่ยนมุมมอง การออกกำลังกาย และการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ

อย่างไรก็ตาม ยังมีการศึกษาเรื่องการบำบัดโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางธรรมชาติ เช่น การใช้สมาธิเข้ามาช่วยด้วยการทำโยคะ การปรับอาหารให้ถูกกับธาตุด้วยศาสตร์อายุรเวท การปรับพฤติกรรมและวิธีคิดจากจิตใต้สำนึก เช่น การทำสะกดจิตบำบัด การฝึกชี่กง การนั่งสมาธิแบบจินตนาการ (Visualized meditation) การทำศิลปะบำบัด การใช้ดนตรีบำบัด และการฝังเข็มเพื่อลดความเครียด เป็นต้น

ผู้วิจัยได้สนใจในการศึกษาเรื่องการบำบัดความเครียดด้วยศาสตร์เรกิบำบัด โดยค้นคว้าทางเอกสารงานวิจัย วารสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และจากที่ผู้วิจัยได้เป็นนักเรกิบำบัดและเป็นผู้ฝึกสอนให้กับบุคคลทั่วไปพบว่า เรกิเป็นกระบวนการฝึกสติรูปแบบหนึ่ง และเป็นศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้เพื่อบำบัดผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ เรกิเกิดขึ้นและมีการใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลกมาแล้วกว่า 100 ปี และเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นศาสตร์แพทย์ทางเลือกที่มีอยู่ในศูนย์โรคมะเร็งทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา (Sacks, 2014) นอกจากนี้ เรกิถูกใช้เป็นการป้องกันและการบำบัดเรื่องความเครียดและความวิตกกังวลในหมู่ผู้ป่วยโรคมะเร็ง รวมถึงเป็น

ศาสตร์ที่ใช้ในการบำบัดให้ผู้ป่วยที่มีการผ่าตัดให้มีอาการดีขึ้นได้เร็วกว่าการดูแลด้วยธรรมชาติบำบัดรูปแบบอื่น

ศาสตร์นี้มีกระบวนการบำบัดคือให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้และเข้าใจประวัติความเป็นมาและการทำเรกิเพื่อบำบัดตนเองและผู้อื่นโดยใช้เวลาในการเรียน 2 วัน จากนั้นจะสามารถนำไปใช้บำบัดความเครียดให้กับตนเองได้ ด้วยการวางมือบนร่างกาย 10 จุด ใช้เวลา 5 นาที ในแต่ละจุดโดยใช้การรับรู้ทางกายรู้สึกไปที่อุณหภูมิมือหลังมืออยู่ตลอดเวลา และความรู้สึกเหล่านั้นในแต่ละจุดที่วางมือลงไป จนกว่าจะครบ 10 จุด หรือใช้เวลาประมาณ 50 นาที ผลที่ได้คือมีความรู้สึกสงบและผ่อนคลาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบำบัดความเครียดตามหลักสติในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาพบว่า การบำบัดความเครียดตามหลักสติในพระพุทธศาสนานั้นคือการเข้าใจในเหตุของความเครียด และเมื่อเข้าใจแล้วจึงรู้ว่าควรใช้สิ่งใดในการช่วยให้ออกมาจากความเครียดได้ เมื่อปล่อยวางได้ใจจึงหายเครียด ทั้งนี้ ในหลักการทางพระพุทธศาสนาถือว่าความเครียด คือความทุกข์รูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นความทุกข์ที่เกิดจากจิตใจคือการคิดแบบไม่ตรงตามความเป็นจริง ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นกิเลส ทั้งในรูปแบบของอนุสัย และกิเลสรูปแบบนิรวณอุปาทานการยึดติด รวมถึงความคิดในเรื่องของความต้องการ ซึ่งทำให้เกิดเป็นความคาดหวังที่อาจไม่สมหวัง และเป็นตัวที่ทำให้เกิดความทุกข์เมื่อไม่เป็นดังสิ่งที่ต้องการ

หลักการทางพระพุทธศาสนายังมองอีกว่า ร่างกายของคนเรานั้นเป็นทุกข์ อันเนื่องมาจากการรับรู้ผ่านทางผัสสะและอายตนะทั้งตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ด้วยการมองเห็น ได้กลิ่น ได้ยิน ลิ้มรส สัมผัส ทำให้ส่งผลต่อความคิดและก่อให้เกิดเป็นอารมณ์ที่จะส่งผลเป็นพฤติกรรมที่ตามมา การแก้ปัญหาความเครียดจึงต้องอาศัยสติในการรู้ตัว รู้เหตุแห่งทุกข์ และเข้าใจในกฎทางธรรมชาติเรื่องของการเกิดดับ ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่ไม่มีอะไรแน่นอน จึงควรวางทุกข์และความคาดหวังลง ยิ่งไปกว่านั้น ยังต้องอาศัยสมาธิในการจดจ่อแน่วแน่เพื่อทำให้สตินั้นมีความต่อเนื่อง คิดได้อยู่เนื่อง ๆ และรู้สึกตัวได้อยู่บ่อย ๆ เพื่อที่จะได้ทันต่อสิ่งที่เข้ามากระทบกายและใจของตนเอง

อย่างไรก็ตาม หนึ่งในวิธีฝึกจิตให้ตั้งมั่นต่อความปรารถนาในทางบวกได้ คือการเจริญสติตามหลักสติปัฏฐาน 4 และการทำสมาธิเพื่อเจริญปัญญา ซึ่งงานวิจัยจากสถาบันสุขภาพแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา (The National Institutes of Health, USA) ในปี 2538 กล่าวว่า จากการวิจัยในระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา จากบุคลากรทั่วไป และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พบว่า การนั่งสมาธิช่วยให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และสามารถทำให้ค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพลดลง (Phucharoen, 2019)

ดังนั้น การบำบัดความเครียดตามแนวพุทธคือการบำบัดร่างกายและจิตใจให้คลายจากทุกข์ด้วยหลักตามธรรมชาติโดยการเลือกรับประทานอาหารอย่างมีสติ การขับถ่ายที่ไม่ฝืนแบ่งทางร่างกาย การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่คอยดูแลปฐมพยาบาลยามเจ็บป่วย รวมถึงฝึกใช้สติในการคิดเพื่อหาทางออกของปัญหา โดยไตร่ตรองพิจารณาอย่าง “รู้ตัว” ใช้ปัญญาหาสาเหตุและทางออกของปัญหาได้ด้วยหลักอริยสัจ 4 โพชฌงค์ 7 และการตัดนิรวณ 5 เพื่อให้เกิดความเข้าใจด้วยปัญญาและเข้าใจในสิ่งเร้าที่เป็นกิเลส ตัณหา อุปาทาน ที่เข้ามาครอบงำ อย่างไรก็ตามควรฝึกการทำสติให้ตั้งมั่นด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาและ

สมณะกัมมัฏฐานโดยใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม เพื่อเข้าใจในธรรมชาติของความจริงและผ่อนคลายจากความรู้สึกตึงเครียด คิดบวก และรู้จักการปล่อยวาง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกกับสติ ของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลพิวส์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จากการศึกษาค้นคว้าทั้งการบำบัดความเครียดด้วยศาสตร์ตะวันตก ตะวันออก ศาสตร์สมัยใหม่และศาสตร์พุทธ พบว่าทุกศาสตร์ที่นำมาบำบัดความเครียดล้วนแล้วแต่คำนึงถึงเรื่องสภาวะจิตใจ กล่าวคือ ต่างมองว่าความเครียดเกิดจากจิตใจเป็นตัวเริ่มต้นแล้วจึงส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิต โดยกระทบถึงสุขภาพทางร่างกาย รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกต่อตนเองและต่อสาธารณะ เป็นลักษณะเวียนวนในการเกิดเหตุและผลกระทบกันแบบนี้จนทำให้ชีวิตมีแต่ความเครียด โดยเฉพาะศาสตร์เรกิกบำบัดและพระพุทธศาสนานั้น มีความคล้ายคลึงกันในเรื่องการนำเรื่องสติและสมาธิมาเป็นเครื่องมือในการบำบัดความเครียด ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำทั้งสองศาสตร์มาบูรณาการกันเป็นชุดฝึกที่นำองค์ประกอบของสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม มาเป็นกรอบแนวคิด (Frame Work) เนื่องจากตามหลักการทางเรกิก มนุษย์นั้นมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ จากนั้นจึงนำองค์ความรู้เรื่องการบำบัดทั้งสองศาสตร์มากำหนดวิธีการบำบัดความเครียด (Working Process) ด้วยฐานของอริยสัจ 4 คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค ปรับมาเป็นการทำขั้นตอนในการบำบัดความเครียดทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน คือ (1) Acknowledge การเรียนรู้ว่าตนเองมีทุกข์หรือความเครียดโดยอยู่ในภายในใจ (2) Surrender เปิดใจยอมรับความจริงว่ามีความทุกข์หรือความเครียดนั้นอยู่อย่างไม่ต้องต้านมัน รวมถึงมองเห็นว่าทุกสิ่งนั้นมีสองด้านเสมอ โดยมองบวกสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงที่ไม่คุ้นเคยแต่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ได้ และมองให้เห็นว่าเป็นความท้าทายใหม่ที่เข้ามาในชีวิตมากกว่าเป็นเพียงความทุกข์ (3) Transform เปลี่ยนแปลงความคิดและการกระทำ โดยเมื่อปรับมุมมองในการมองปัญหาที่ทำให้เกิดความเครียดเป็นความท้าทายแล้ว ให้ลงมือทำอย่างมีสติในหนทางที่ดีที่สุดเท่าที่ทำได้เพื่อให้จิตใจได้เกิดการปรับสมดุล (4) Let Go ปล่อยวางด้วยความเข้าใจ ว่าเราได้ทำทุกอย่างเต็มที่แล้วในสิ่งที่สมควรทำ และมองเห็นทุกอย่างตามความเป็นจริงว่า ไม่มีสิ่งใดตั้งอยู่ถาวร ทุกอย่างล้วนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ดังนั้นผลที่ออกมาจะเป็นอย่างไรให้ยอมรับมันเพื่อเรียนรู้และทำให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป เมื่อใจคิดได้ดังนั้นจิตจึงสงบและปล่อยวาง

ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่า เมื่อจิตมีความสงบระงับด้วยความเข้าใจในกฎไตรลักษณ์ คือ 1) ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างบังคับไม่ได้ 2) มีการตั้งอยู่ 3) มีการเปลี่ยนแปลงและดับไปโดยไม่มีสิ่งใดตั้งอยู่ได้ถาวร จากนั้นจิตจึงมีสติและเมื่อทำสมาธิได้อย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มกำลังให้กับสติ จะเกิดความสงบ เมื่อมีความสงบแล้วจึงทำให้ไม่ทุกข์ จิตใจจึงรู้สึกเบาสบายและมีความสุขจากการเข้าใจได้เอง ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับกรณีปัญหา จากนั้นจึงจะมีความเมตตาต่อตัวเองโดยการไม่ทำตัวเองให้เกิดความทุกข์ แล้วจึงเข้าใจผู้อื่น สามารถเมตตาผู้อื่นด้วยการแบ่งปันเป็นผู้ให้และไม่สร้างความทุกข์ต่อให้กับใคร สุดท้ายเกิดเป็นความสงบสันติทั้งต่อตนเอง คนรอบข้าง และสังคมต่อไป โดยผลการทดลอง (Outcome) ที่ได้คือ (1) การมีความสงบ (2) มีปัญญา (3) มีเมตตา (4) มีความสุข ดังนั้นการบูรณาการทั้งสองศาสตร์เข้ามามีใช้ด้วยกันเพื่อให้เกิดความสงบในเบื้องต้นจะทำให้สามารถบำบัดความเครียดและสร้างสันติจากภายในให้กับตนเองได้

อ้างอิงข้อมูลจากการอภิปรายทำโพกัสกรูปร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา นักเรกิบำบัด นักจิตบำบัดทางเลือก และผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา มองว่าการใช้เครื่องมือวัดผลตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ควรเป็นการวัดผลเพื่อดูความสงบเพียงอย่างเดียว และควรวัดอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเพื่อความชัดเจน ดังนั้นจากการทดลองฝึกอบรมการบูรณาการเรกิและสติ เพื่อบำบัดความเครียดในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงวัดผลเฉพาะด้านความสงบ โดยมีการวัดผลก่อน-หลัง ใน 3 เครื่องมือคือ 1) เครื่องมือวัดความดัน วัดก่อน-หลังจากฝึก 2) การใช้แบบทดสอบความเครียด วัดผลก่อน-หลังจากฝึกครบ 30 วัน 3) การใช้เครื่องตรวจวัดคลื่นไฟฟ้าสมองวัดเป็น 3 ระยะคือ ก่อน-หลังการฝึกอบรม และหลังจากฝึกอบรมแล้วเป็นเวลา 30 วัน และ 4) สมุดจดบันทึกตลอดระยะเวลา 30 วัน หลังจากการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรม ชุดฝึก พบสุขจากภายใน (The Happiness Within) คือการเรียนรู้พื้นฐานของศาสตร์เรกิบำบัดจนถึงกระบวนการทำการบำบัดที่เต็มไปด้วยการใช้สติและสมาธิ ร่วมกับกิจกรรมชุดฝึกสติ ซึ่งเป็นชุดฝึกที่ไม่เคยมีการสอนในหลักสูตรเรกิบำบัดทั่วไปมาก่อน ชุดฝึกสติที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น ล้วนเป็นการฝึกเพื่อก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองด้วยการสะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมในการทำกิจกรรม เช่นการจัดดอกไม้ จะสะท้อนถึงวิถีคิดของผู้ฝึก การถอดบทเรียนชีวิตด้วยหลักเรกิ 5 ประการ ทำสมาธิเพื่อการวางเป้าหมายชีวิตสู่ความสำเร็จ และการทำเรกิบำบัดตนเองและผู้อื่น เป็นการฝึกเพื่อทำทุกอย่างด้วยการมีสติรู้ตัว

ทั้งนี้ ทุกกิจกรรมล้วนแล้วแต่ทำให้ผู้ฝึกอบรมคุ้นชินกับการใช้สติอยู่ในปัจจุบันขณะ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข รวมถึงการทำเรกิบำบัดความเครียดให้ตัวเองได้อย่างรู้ตัว โดยการบูรณาการทั้งสติและเรกิเข้าด้วยกัน กำหนดว่าในขณะที่ทำเรกิบำบัดให้กับตัวเองทุกครั้งต้องใช้สติเพื่อรับรู้ความรู้สึกจากร่างกายหรือใช้จิตในการดูแลตนด้วยการรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 50 นาทีต่อการทำบำบัดในแต่ละครั้ง ผลจากการฝึกอบรมทุกชุดถูกสะท้อนความรู้สึกของผู้ฝึกออกมา โดยจากการสัมภาษณ์หลังการฝึกแต่ละชุดได้ผลว่าทำให้ผู้ฝึกเกิดความรู้สึกสงบและผ่อนคลาย และทำให้ประสิทธิภาพทางร่างกายดีขึ้น รวมถึงส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้นตามมาอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

จากการรวบรวมแนวคิดกรอบวิจัย (Frame Work) กระบวนการสร้างชุดฝึก (Working Process) และ ผลลัพธ์ที่ได้รับ (Working Outcome) จากการทดลองฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาเป็นกระบวนการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกับสติ สกัดออกมาเป็นรูปแบบชุดฝึก “พบสุขจากภายใน The Happiness Within” ตามโมเดลดังนี้

ภาพที่ 1 ไดอะแกรมแสดงการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกิกับสติ

หลักการสำคัญของการสร้างโมเดล คือ การบูรณาการองค์ความรู้ใหม่ที่ชื่อว่า “พบสุขจากภายใน The Happiness Within” โดยสร้างขึ้นเป็นกระบวนการในการฝึกอบรมผู้บริหารโรงแรม ให้มีความสามารถในการพัฒนาจิตใจและบำบัดความเครียดด้วยตนเองได้ภายใน 2 วัน ด้วยการเรียนรู้การฝึกสติเพื่อความรู้ตัวในรูปแบบของกระบวนการเรกิ รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสมาธิผ่านกิจกรรมสร้างสติต่าง ๆ โดยเมื่อผู้บริหารโรงแรมผ่านการฝึกอบรมนี้แล้ว ผู้วิจัยคาดหวังว่าผู้บริหารฯ จะมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เครียดน้อยลง ความวิตกกังวลลดลง สามารถมองเห็นทางออกของปัญหาด้วยมิติใหม่ เปิดใจรับฟังผู้อื่น รวมถึงมีแรงใจในการทำงานด้วยการมองเห็นว่าทุกปัญหาคือความท้าทายเพื่อเป้าหมายของชีวิตที่ตนเองต้องการ ทั้งนี้สิ่งที่ผู้บริหารโรงแรมได้เรียนรู้ที่นั่นล้วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้ โดยการใช้องค์ประกอบหลัก 4 ด้านดังนี้

A ด้านการเรียนรู้ (Acknowledge) ตระหนักรู้ในปัญหาและสาเหตุของสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด

S ด้านการยอมรับ (Surrender) ในการมองเห็นสภาพความเป็นจริงอย่างเข้าใจ โดยไม่ต้องรู้สึกต่อต้านหรือกดดัน

T ด้านการเปลี่ยนแปลง (Transformation) เปลี่ยนวิธีคิดและมุมมองเพื่อปรับวิธีการในการรับมือกับความเครียด

L ด้านการปล่อยวาง (Let go) ยอมรับทุกสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเข้าใจ และปรับเปลี่ยนแก้ไขอย่างเต็มที่จนสามารถทำให้ใจตนเองยอมปล่อยวางความตึงเครียดลงได้

ด้วยวิธีคิดและการปฏิบัติตามหลัก ASTL สู่การใช้ชุดฝึก “พบสุขจากภายใน The Happiness Within” จะทำให้ผู้บริหารโรงแรม สามารถพบความสุขอย่างแท้จริงจากภายใน และส่งออกไปสู่ภายนอกได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการค้นคว้าหาข้อมูลทางวิชาการ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการทดลองเชิงปฏิบัติการ ในเรื่อง การบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการระหว่างเรกกับสติ ผู้วิจัยได้ทำการวัดผล เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในรูปแบบสถิติ การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก ทำให้ได้ผลการวิจัยในเชิงประจักษ์ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความเครียดของผู้บริหารเกิดจากการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความไม่สงบสุขทางจิตใจ กระตุ้นให้ร่างกายตื่นตัวและมีความวิตกกังวลสูงซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการหลั่งฮอร์โมนเครียดมากผิดปกติ การบำบัดความเครียดด้วยเรกเป็นศาสตร์ธรรมชาติบำบัดสากลที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ โดยมีกระบวนการบำบัดคือ ให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้และเข้าใจกระบวนการเพื่อบำบัดตนเองและผู้อื่นโดยใช้เวลาในการเรียน 2 วัน เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้บำบัดความเครียดให้กับตนเองได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การบำบัดความเครียดตามหลักสติในพระพุทธศาสนานั้น คือการเข้าใจในเหตุของความเครียด และเมื่อเข้าใจแล้วจึงรู้ว่าควรใช้สิ่งใดในการช่วยให้ออกมาจากความเครียดได้ เมื่อปล่อยวางได้ใจจึงหายเครียด ทั้งนี้ ในหลักการทางพระพุทธศาสนาองว่าความเครียดคือ ความทุกข์รูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นความทุกข์ที่เกิดจากจิตใจคือการคิดแบบไม่ตรงตามความเป็นจริง หลักการในการบำบัดความเครียดคือการฝึกอยู่กับปัจจุบันด้วย การฝึกสติและสมาธิอย่างต่อเนื่องรวมถึงการปล่อยวาง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า งานวิจัยนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ยังไม่เคยมีปรากฏมาก่อน จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาตรวจวัดคลื่นไฟฟ้าสมอง (EEG) เพื่อพิสูจน์ให้เห็นค่าความเปลี่ยนแปลงของความเครียดผ่านการตรวจคลื่นสมองขณะได้รับการบำบัด พบว่าผลจากการบำบัดความเครียดด้วยเรกและสติ สามารถทำให้คลื่นสมองที่มีสภาวะความเครียด (Beta Brainwave) ลดลง และมีคลื่นสมองที่มีสภาวะสงบสุข (Alpha Brainwave) เพิ่มขึ้นได้ภายในเวลา 30 นาที อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยที่เคยมีมาก่อนในเรื่องการใช้ศาสตร์เรกและการฝึกสติเพื่อลดความเครียดได้ (Keawpimon, Charoonsak, Chinnawong, Lepcha, Yongkiatpaiboon, and Nayai, 2012) หากแต่มีความแตกต่างทางด้านกระบวนการ ในการฝึกสติโดยใช้การนั่งสมาธิและการใช้เครื่องมือวัดผลโดยเครื่องไบโอฟีดแบคเพื่อสะท้อนด้วยแสงออร่าในการอ่านค่าผลของบุคลิกภาพและสภาวะ อย่างไรก็ตาม กลับพบว่ามีผลลัพธ์ที่เหมือนกัน คือการบำบัดด้วยเรกและการฝึกสติสามารถทำให้ความเครียดลดลงได้

สรุป

ความเครียดของผู้บริหารโรงแรมไฮเทลพีส อำเภอมือง จังหวัดระยอง เกิดขึ้นจากความรู้สึกภายในจิตใจ ได้แก่ ความคาดหวัง ความกังวล ความต้องการ และการปรับตัวต่อสภาวะภายนอกที่มีความขัดแย้งกับความต้องการภายใน สามารถบำบัดความเครียดได้ด้วยการฝึกสติในรูปแบบของการทำเรกบำบัด และการมีสติรู้ตัวในการใช้ชีวิตประจำวัน การทำเรกบำบัดตนเองทุกวันสามารถทำให้จิตใจสงบและนอนหลับได้ดี สภาวะร่างกายและจิตใจมีความสมดุล มีพฤติกรรมกรอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่ดี และมีความสุข กระบวนการฝึกอบรมใช้หลัก สติปัญญา 4 และเรกเป็นแกนสำคัญ ประกอบด้วยการฝึกสติให้มองเห็นความรู้สึกตนเองเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรมให้เป็นบวก การทำสมาธิในการเห็นเป้าหมายชีวิตและการผ่อนคลายความเครียด และ

การใช้เรกิในการบำบัดความเครียดให้ตนเองและผู้อื่น จากการนำชุดฝึกอบรมไปทดลอง พบว่าเมื่อวัดผลเปรียบเทียบก่อนและหลังการฝึก กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของความเครียดลดลงเมื่อวัดด้วยแบบประเมินความเครียด มีค่าคลื่นสมองเบต้า (Beta Brainwave) ที่บ่งบอกถึงความเครียดลดลง และมีค่าคลื่นสมองอัลฟา (Alpha Brainwave) ที่บ่งบอกถึงความสงบเพิ่มมากขึ้น มีระดับความดันโลหิตลดลง และความเห็นโดยรวมจากการจดบันทึกพบว่ามีความสุขมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า คอร์สพบสุขภายใน The Happiness Within ซึ่งเป็นคอร์สการอบรมเพื่อบำบัดความเครียดด้วยการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 2 วัน ในการเรียนรู้ศาสตร์เรกิ การฝึกสติและการฝึกสมาธิ เพื่อทำให้เกิดความสงบของจิตใจและการตระหนักรู้ในตนเอง ส่งผลต่อความสมดุลของการทำงานทั้งร่างกายและจิตใจ ความสุข และพฤติกรรมที่ดีขึ้นของผู้ฝึกเอง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรใช้ชุดฝึก พบสุขจากภายใน (The Happiness Within) ในการฝึกอบรมกับคนทุกอาชีพ ไม่เฉพาะเจาะจงแต่เพียงอาชีพของผู้บริหารโรงแรมเท่านั้น

ควรนำผลวิจัยไปใช้ในการนำเสนอให้กับกลุ่มองค์กรทั่วไปได้เห็นถึงความสำคัญในการลดความเครียดให้กับพนักงานและให้สิทธิใช้สวัสดิการเพื่อการบำบัด (Preventive Care) เพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้ศาสตร์เรกิและสติในการพัฒนาปัญญาเพื่อความดับทุกข์ เพื่อเป็นทางเลือกในการใช้เครื่องมือฝึกปฏิบัติพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ

References

- Bronwen, & Stiene, F. (2008). *The Reiki Source Book*. Sydney: Books.
- Keawpimon, P. et. al. (2012). The Effect of Reiki Energy Healing and Mindfulness Meditation Program on the Human Aura and Holistic Health of Thai Nurse Students. *Journal of Behavioral Science*, 18(2), 41-60.
- Kruekaew, J. (2014). *Effect of Reiki Therapeutic Nursing Program on Comfort among Postpartum Mothers with Cesarean Delivery*. (Master's Thesis). Prince of Songkla University. Songkla.
- Nagel, D. (n.d.). *Reiki Goes Mainstream*. Retrieved March 15, 2020, from <https://www.michiganhealthyliving.com/reiki-goes-mainstream>.
- Phucharoen, W. (2019). *Mindfulness in Action*. Bangkok: Amarin Printing.

- Buddhadasa Bhikkhu. (1992). *Human Handbook*. Bangkok: Thammasapa.
- Radzienda, T. (2017). *Personal Transformation through Reiki*. (2nd ed.). Bangkok: Sovereign Word Publishing.
- Rand, W. L. (2020). *Reiki in Hospitals*. Retrieved June 6, 2020, from: <https://www.reiki.org/articles/reiki-hospitals>.
- Sacks, B. (2014). *Reiki goes mainstream: Spiritual touch practice now commonplace in hospitals*. Retrieved May 6, 2020, from: https://www.washingtonpost.com/national/religion/reiki-goes-mainstream-spiritual-touch-practice-now-commonplace-inhospitals/2014/05/16/9e92223a-dd37-11e3-a837-8835df6c12c4_story.html.

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ศึกษากรณี: นักเรียน
ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ*

The Developmental Process of Mindfulness-Based Learning: A Case Study
Upper Primary School at Ban Tha Khoi Nang School Sisaket Provice

¹ณัฐสันต์ แก้วโสดน และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Nuttasan Kaewsawatana and Phramaha Hansa Dhammahaso

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding. Author's Email: S.anchor@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ และทฤษฎี หลักการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ตามแนววิทยาการสมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานตามหลัก พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอ กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ทั้งหมด 26 ท่าน การสนทนากลุ่มมีผู้ทรงคุณวุฒิ 13 ท่าน ทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านขามทับซอน และใช้สอนจริงกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน และวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย มาตรฐานของผลลัพธ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนติดโทรศัพท์จนส่งผลการต่อการเรียน โดยครูผู้สอนให้ข้อมูลว่านักเรียน นิยมจับกลุ่มพูดคุยถึงสิ่งบันเทิงที่ได้รับจากโทรศัพท์ มากกว่าการให้ความสนใจในบทเรียน และมีผลการเรียน ที่ลดลง 2) กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ผู้ปฏิบัติกิจกรรมควรต้องมีสติอยู่กับปัจจุบันด้วยเครื่องมือ การพัฒนาสติตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ หลัก สติปัฏฐาน 4 3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติ เป็นฐาน ประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ 20 คาบเรียน ซึ่งประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ 1) Mobile Phone 3 คาบเรียน 2) มีสติสมาธิเกิด 3 คาบเรียน 3) กล้าแสดงความคิด 2 คาบเรียน 4) ไม่แกล้ง เพื่อน 3 คาบเรียน 5) คนดีมีความรับผิดชอบ 3 คาบเรียน 6) วิถีไทยในวิถีพุทธ 3 คาบเรียน 7) สรุป 3 คาบ เรียน สามารถแก้ปัญหาและเหมาะสมกับสภาพบริบทเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การพัฒนา; กระบวนการเรียนรู้; สติ

Abstract

The research article consisted of three objectives: 1) to study the problems of students of Ban Tha Khoi Nang School in Sisaket province as well as the theories and principles on mindfulness-based learning according to modern science; 2) to analyze the mindfulness-based learning process according to Theravada Buddhism; and 3) to develop and present the mindfulness-based learning process of the students of Ban Tha Khoi Nang School in Sisaket province. The study employed a research and development method by studying documents, researches, and in-depth interview with 2 groups of key informants, in a total of 26 persons. The focus group discussion was conducted with 13 experts. The study was experimented with the upper primary school students of Ban Kham Tub Khon School and applied with upper primary school students of Ban Tha Khoi Nang School. The instruments used for collecting data was a pre-test and post-test. The acquired data were analyzed to find the mean.

The results of the research are as follows: 1) Students are addicted to telephone in which the teachers said that students prefer to stay as a group and talk about the entertainment they got from using telephone instead of paying attention to the lessons, resulting in bad grades of studying; 2) The mindfulness-based learning process according to Theravada Buddhism requires practitioners to have mindfulness in every present moment by applying the tools for developing mindfulness according to Theravada Buddhism, that is, Satipaṭṭhāna (the Four Foundations of Mindfulness); and 3) The mindfulness-based learning process comprises 7 learning units and 20 classrooms as follows: 1) 3 classes on mobile phone, 2) 3 classes on having mindfulness and concentration, 3) 2 classes on being confident to do good deeds, 4) 3 classes on not bullying friends, 5) 3 classes on being a good and responsible person, 6) 3 classes on Thai way and Buddhist way; and 7) 3 classes on summarizing. All of these can solve problems and appropriate to the contexts.

Keywords: Development; Learning Processes; Mindfulness

บทนำ

เนื่องจากในยุคสมัยปัจจุบันนี้เป็นโลกแห่งเทคโนโลยีที่มีการสื่อสารไร้พรมแดน โลกของเราได้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล (Digital Economy) หรือ ยุคเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม ได้สัมผัสกับการทำธุรกรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Business) และมีความคุ้นเคยกับการใช้ระบบสื่อสารข้อมูล คอมพิวเตอร์ และระบบสารสนเทศ (IT) ต่าง ๆ ซึ่งเข้ามาอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันมากขึ้น โลกดิจิทัลวันนี้จึงมีความสำคัญมากต่อมนุษย์ยุคนี้ ซึ่งโลกของเราได้ก้าวเข้าสู่ยุค 4.0

อย่างเต็มตัวแล้ว การเปลี่ยนแปลงของโลกเราทุกวันนี้ เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีดิจิทัลมากเกินจินตนาการในอดีต เดิม ๆ จนหมดสิ้น เทคโนโลยีใหม่ถูกต่อยอดจากอุปกรณ์ดิจิทัลเดิม เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทำให้เทคโนโลยีและมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (Lamphongchat, 2020) มีข้อมูลรายงานเรื่องทิศทางสุขภาพคนไทย ปี 2563 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (Thai Health Promotion Foundation, 2020) พบว่า ประเด็นสุขภาพเด็กและเยาวชนที่มาแรง คือ การเสพติดออนไลน์ ภัยคุกคามออนไลน์ และการติดเกม สอดคล้องกับข้อมูลจากสถาบันจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ พบว่า เด็กและเยาวชนไทย ใช้ชีวิตอยู่หน้าจอมากกว่าสถิติโลก คือ 35 ชม./สัปดาห์ ซึ่งปกติไม่ควรเกิน 16 ชม./สัปดาห์ และจากการสำรวจเด็กวัย 6-18 ปี จำนวนกว่า 15,000 คน พบ 61% มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเกมออนไลน์เพราะเล่นเกมมากกว่า 3 ชม./วัน และจากเกมออนไลน์จะนำพาเด็กและเยาวชนไปสู่ความเสี่ยงอื่น ๆ อย่างการพนัน ความรุนแรง ในขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้มีการเปิดเผยถึงข้อมูลการใช้ ITC ของเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 6-24 ปี มีประมาณ 16.5 ล้านคน เป็นเพศชาย 8.4 ล้านคน (ร้อยละ 50.8) และเพศหญิง 8.1 ล้านคน (ร้อยละ 49.2) เมื่อเปรียบเทียบการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนอายุ 6 - 24 ปี ระหว่างปี 2560 - 2561 (ไตรมาส 4) พบว่ามีการใช้คอมพิวเตอร์ลดลงจากร้อยละ 64.7 เป็นร้อยละ 58.6 แต่มีการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 78.8 เป็นร้อยละ 84.0 โดยประชากรส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น รองลงมาเป็นคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะสำหรับกิจกรรมในการใช้คอมพิวเตอร์ ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการเรียน ร้อยละ 89.4 รองลงมาเพื่อใช้งานอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 81.9 และใช้เพื่อความบันเทิง ร้อยละ 64.0 เด็กและเยาวชนที่ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ใช้ตามสถานที่ต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 86.2 รองลงมาใช้ที่บ้าน/ที่พักอาศัย ร้อยละ 64.7 และใช้ที่สถานศึกษา ร้อยละ 55.5 ส่วนกิจกรรมในการใช้อินเทอร์เน็ต ส่วนใหญ่ใช้ในการดาวน์โหลด รูปภาพ/หนัง/วิดีโอ/เพลง/เกม เล่นเกม ดูหนัง ร้อยละ 92.3 รองลงมาเป็นการใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ค ร้อยละ 87.8 และใช้ในการอัปโหลดข้อมูล รูปภาพ/ภาพถ่าย วิดีโอ เพลง ซอฟต์แวร์ ฯลฯ เพื่อการแบ่งปันบนเว็บไซต์ ร้อยละ 54.3 เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตช่วงเวลาหลังเลิกเรียน/ทำงาน คือ ช่วงเวลา 16.00 - 19.59 น. ร้อยละ 57.2 รองลงมาเป็นช่วงเวลา 20.00 - 23.59 น. ร้อยละ 31.4 และช่วงเวลา 12.00 - 15.59 น. ร้อยละ 29.3 (Nodethaisong, 2018) ในขณะที่การเรียนการสอนนักเรียนของโรงเรียนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้มีการมุ่งเน้นเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และสอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมที่กำลังเกิดขึ้น ทางโรงเรียนหรือสถาบันมุ่งเน้นการพัฒนาการส่งต่อความรู้สู่เด็กนักเรียนให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็วที่สุด แต่กลับไม่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และไม่ตอบโจทย์คุณค่าที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ สิ่งที่เกิดขึ้นคือนักเรียนได้รับความรู้จากการที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีที่เร้าจิตวิญญาณมากเกินไปจนเกิดการขาดทักษะความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำงานในพื้นที่โรงเรียนบ้านท่าคอยนาง ตั้งอยู่ที่ ต.สวาย อ.ปรางค์ จ.ศรีสะเกษ นักเรียนในโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ มีทั้งสิ้นจำนวน 89 คน มีการดำเนินการเรียนการสอนเริ่มตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยกลุ่มของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ตอนปลายมีจำนวนทั้งสิ้น 25 คน แบ่งออกเป็น เพศชาย 14 คน เพศหญิง 11 คน มีนโยบายในการดำเนินงานเพื่อบ่มุ่เน้นการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ (สพฐ.) (Buakhiao, 2020) จากการที่ผู้วิจัยทำการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายจำนวน 5 ท่าน และคณะผู้อำนวยการโรงเรียนและคุณครู จำนวน 10 ท่าน โดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามที่ผ่านการรับรองค่าความเที่ยงตรง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้ทราบถึงปัญหาของเด็กนักเรียนในพื้นที่โดยมีลักษณะขาดสมาธิในการเรียนรู้ และตั้งใจในการศึกษาหาความรู้ หนึ่งในผู้ปกครองของนักเรียนได้ให้ข้อมูลว่าบุตรของตนเองนั้นให้ความสนใจกับสื่อบันเทิงในโทรศัพท์จนไม่สนใจทบทวนการบ้าน และมีอารมณ์ฉุนเฉียวเวลาถูกว่ากล่าวตักเตือน Moonjad (2020)

จากสภาพปัญหาทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ทางสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมขั้นพื้นฐานได้เห็นถึงความสำคัญอย่างมากในสิ่งที่จะต้องเตรียมความพร้อมให้กับเด็กรุ่นใหม่ที่กำลังจะก้าวเข้ามาเป็นอนาคตของชาติด้วยปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ให้อยู่บนพื้นฐานของสติและสมาธิเพื่อที่มาเติมเต็มคุณค่าและความหมายให้แก่การเสพ และใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัลโดยมุ่งให้เป็น “สติดิจิทัล” (Mindful Digital) เพื่อการใช้หรืออยู่กับดิจิทัลให้รู้เท่าทันมากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นเรื่องการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตเพราะที่ผ่านมาการเรียนการสอนไม่ค่อยสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และไม่ตอบโจทย์คุณค่าการเปลี่ยนแปลงภายในเท่าที่ควร Office of the Basic Education Commission, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่ได้มีการวางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (The 20-Year National Strategy, 2018) และหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติที่สำคัญคือการวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กนักเรียนทุกคนที่จะเติบโตไปเป็นอนาคตของชาติ ต้องได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ และความสามารถผ่านอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัยที่เท่าเทียมกันทั่วประเทศ มี “ครู” ที่จะมามีบทบาทมากกว่าการเป็นครูผู้สอน สู่การเป็น “ผู้อำนวยการการเรียนรู้” ที่จะคอยกระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับการปูพื้นฐานความพร้อมทั้งกาย ใจ และปัญญาให้พร้อมรองรับการพัฒนาของช่วงวัยต่อไป ได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมการใช้ชีวิตในสังคมที่ดี ให้เป็นคนดี มีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (Office of the National Economics and Social Development Council, 2018)

ในทางพระพุทธศาสนานั้นได้มีการกล่าวถึงเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการตื่นรู้คือ “สติ” การมีสติตามจดจ่อ กำหนดรู้สภาวะธรรมความเคลื่อนไหวที่เป็นไปทั้งหมดของ “รูปนาม” หรือ สติปัฏฐาน Sayadaw Bhaddanta Wirosana (B. Wirosana), 2017) อันประกอบด้วยกาย เวทนา จิต ธรรม สติจะทำหน้าที่เป็นตัวรู้ ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติกิจกรรมบนพื้นฐานของความมีสตินั้นเป็นผู้ที่รู้ตัว รู้ตน ตลอดเวลาไม่เลื่อนลอย และอยู่กับกิจกรรมที่ทำ แต่หากว่าเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงามและเหมาะสมกับช่วงวัยของตนเองได้ จนนำมาซึ่งพฤติกรรม การลอกเลียนแบบที่ไม่เหมาะสมกับช่วงวัยของตนเอง นิยมพฤติกรรม ที่เน้นวัตถุนิยม บริโภคนิยม

ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ประกอบกับการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนในปัจจุบันนี้ยังขาดทักษะในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ย่อมอาจส่งผลกระทบต่ออนาคตของประเทศชาติในภายภาคหน้าได้

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่แท้จริง สภาพบริบทของพื้นที่ ชุมชน วิถีชีวิต ที่นักเรียนอยู่อาศัย และเกิดการพัฒนาภายในตัวนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และพร้อมที่จะเติบโตเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ และทฤษฎี หลักการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ตามแนววิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานตามหลัก พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ศึกษากรณี: นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการวิจัยแบบ Research and Development (R&D) การวิจัยในครั้งนี้เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อสร้างความรู้และนวัตกรรมเครื่องมือ โดยผลลัพธ์เป็น ข้อมูลความต้องการของคนในพื้นที่, สภาพบริบท, ปัญหา, ความรู้ในมิติต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนา และสร้างนวัตกรรม “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน” ที่มุ่งเน้นนำผลการวิจัยทดลองไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เห็นผล ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยผ่านการทดลองและมีการวัดผลเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยหลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการโรงเรียนที่มีขนาดเล็กในพื้นที่ชนบท และมีสภาพบริบทที่แตกต่างจากโรงเรียนในเมือง รวมถึงมีความคล่องตัวในการทำกิจกรรม เพราะผู้วิจัยเชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้ที่มาจากศูนย์กลางการศึกษาเพียงอย่างเดียว ยังตอบโจทย์ และสามารถแก้ไข ปัญหาในโรงเรียนที่มีสภาพบริบทที่แตกต่างกันได้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการลงพื้นที่เพื่อศึกษาและสำรวจถึงความต้องการที่แท้จริง สภาพปัญหา และสภาพบริบท ของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ ด้วยการสัมภาษณ์ผ่านเครื่องแบบสอบถาม ที่ผ่านการรับรองค่าความเที่ยงตรง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้วมีพร้อมทั้งศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ (SWOT Analysis) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในมิติต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน อีกทั้งศึกษาในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎี และทำการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสติ และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการ การศึกษามีจำนวนทั้งหมด 24 รูป/คน ด้วยเครื่องมือ ชุดแบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจสอบและรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลความรู้ที่ได้จากศึกษาและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาความรู้จากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และหลักการปฏิบัติสติปัฏฐาน นำมา บูรณาการ เพื่อจัดทำเป็น “การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน: ศึกษากรณีโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการศึกษา และ ครูพระสอนศีลธรรม จำนวน 13 รูป/คน เพื่อร่วมทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองร่างหน่วย และ กิจกรรม การเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ และนำคำแนะนำ ไปปรับปรุงพัฒนารูปแบบหรือโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 นำรูปแบบฯไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน บ้านขามทับซอน อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ และทำการพัฒนาเพื่อใช้ทำการเรียนการสอนจริงที่ โรงเรียน บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์ จังหวัด ศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัย และนำเสนอ “การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ของนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ”

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ศึกษากรณี นักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ และ ทฤษฎี หลักการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ตามแนววิทยาการสมัยใหม่ ผลการลงพื้นที่ทำการวิจัยพบว่าโรงเรียน บ้านท่าคอยนาง ตั้งอยู่ที่ ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและมีการเรียน การสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 89 คน เป็นโรงเรียน ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนของโรงเรียนบ้านท่า คอยนางนั้นมาจาก 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านทับซอน,บ้านท่าคอยนาง,บ้านบึง และบ้านกู่ กลุ่มผู้อยู่อาศัย ในพื้นที่นั้นประกอบด้วย 3 ชาติพันธุ์ คือ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กูย และ ลาว ปัญหาที่สำคัญเป็นอันดับต้น ๆ คือ เด็กนักเรียนนั้นมีพฤติกรรมติดโทรศัพท์จนส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางด้านอื่น ๆ อาทิเช่น ขาดสมาธิใน การเรียนเพราะมีจิตใจจดจ่ออยู่กับความต้องการในการใช้โทรศัพท์ ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ในบางรายมีพฤติกรรมลอกเลียนแบบจากสื่ออย่างไม่เหมาะสม นอกเหนือจากประเด็นดังกล่าวแล้วยังพบว่า เยาวชนในพื้นที่นั้นยังมีการขาดความกล้าแสดงออก และยังขาดเรื่องของจิตสาธารณะอีกด้วย (Srileart, 2020)

ในส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอน ทางโรงเรียนยังมีกิจกรรมที่ไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาที่แท้จริง บางประการที่ผู้วิจัยได้พบในพื้นที่ และกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่เป็นที่น่าสนใจมากพอสำหรับนักเรียน (Weeraban, 2020) ในปัจจุบันนี้การปฏิรูปการศึกษานั้นเป็นกระแสหลักของหลายๆประเทศ (Ruechaipanit, and Nimitpongkul, 2019) เด็กนักเรียนในวัยประถมนั้นเป็นช่วงที่มีความสนใจเรื่องของประสบการณ์มากกว่าความรู้ เป็นวัยที่เต็มเปี่ยมไปด้วยพลัง (Wisitchotiaungkoon, 2020) ในการฝึกเรื่องสติสำหรับเด็กนักเรียนในชั้นประถมศึกษาไม่ควรมุ่งเน้นเรื่องหลักธรรมมากเกินไป แต่ควรมุ่งเน้นไปในเรื่องของกิจกรรม Active Learning เพียงแค่เด็กสามารถจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในระยะเวลาอันสั้นนั้น ถือว่าเด็กผู้นั้นเป็นผู้มีสติแล้ว เพราะเนื่องจากการพัฒนาสติตามช่วงวัยหรือเรียกได้อีกนัยหนึ่งว่าสติบริสุทธิ์

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ตามหลักพระพุทธศาสนา เถรวาท พบว่าการให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้ทำการสวดมนต์ และนั่งเจริญสติเพียงระยะเวลาสั้นๆแค่ 5 นาที จะช่วยส่งผลให้เด็กนักเรียนเกิดความสงบ และมีสติ พร้อมทั้งจะรับบทเรียนที่กำลังจะเริ่มขึ้นภายในชั่วโมงการเรียนการสอน เมื่อได้ทำการเรียนร่วมกับกิจกรรมที่ถูกออกแบบมาให้มีความเหมาะสมกับช่วงวัยแล้ว จะส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจ และมีจิตใจจดจ่อกับการเรียนเพิ่มขึ้น แม้ว่านักเรียนจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงชั่วขณะที่ทำกิจกรรม ก็ถือว่ามีความมีสติแล้ว เราไม่สามารถฝึกเด็กให้เข้าใจเรื่องสติพื้นฐานแบบตรง ๆ ได้ แต่เราสามารถสอนแบบทางอ้อมผ่านกิจกรรมได้ซึ่ง สติพื้นฐาน 4 แปลว่าฐานแห่งสติ หรือ การใช้สติโดยให้เฝ้าดูลักษณะของอาการทาง กาย เวทนา จิต (ความรู้สึกรู้สึก) และธรรม (รูปแบบของความเป็นจริง) (Harvey, 2018) เมื่อนักเรียนสามารถรู้เท่าทันอารมณ์ทั้ง 4 ได้แล้วย่อมส่งผลให้เป็นผู้ที่มีปัญญา เป็นผู้บริสุทธิ์ และเป็นเสมือนมีเกราะป้องกันตนเองให้พ้นจากกิเลสต่าง ๆ ที่จะเข้ามา (Thai Tripitakas: 10/301/327)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนางที่จะช่วยพัฒนาสติของนักเรียนควรปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้ “7 หน่วยการเรียนรู้ 20 กิจกรรมการเรียนการสอน” ที่ออกแบบมาบนพื้นฐานของสภาพปัญหาที่พบจริงในพื้นที่ และมีความเหมาะสมกับสภาพบริบทมากที่สุด และถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการทำกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ทั้งหมด 7 หน่วย 20 กิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สภาพปัญหาจริงในพื้นที่มาทำการออกแบบเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพบริบทของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ โดยคุณครูประจำชั้นจะทำหน้าที่เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมอย่างมีสติร่วมกันมีทั้งหมด 6 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ (1) ขั้นเตรียมพร้อมเรียนรู้อย่างมีสติ (2) ขั้นปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีสติ (3) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีสติ (4) ขั้นสรุปการเรียนรู้อย่างมีสติ (5) ขั้นประยุกต์วิถีธรรมสู่วิถีชีวิต และ (6) ขั้นประเมินผลอย่างมีสติ โดยในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอนนั้น ครูผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เหมือน Trainer ที่คอยแนะนำให้นักเรียนปฏิบัติ สติพื้นฐาน โดยทางอ้อมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจและ

สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดสติอย่างทรงพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ และทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างคาบเรียนเพื่อถอดบทเรียนจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน

องค์ความรู้ใหม่

รูปที่ 1 การเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน: 7 หน่วยการเรียนรู้: 20 กิจกรรมการเรียนการสอน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 Mobile Phone เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และแก้ไขปัญหาเรื่องเยาวชนติดโทรศัพท์มือถือ ประกอบด้วย 1 กิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) กิจกรรม มือถือสื่อเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการตระหนักรู้ถึงประโยชน์ และโทษของโทรศัพท์ (2) กิจกรรม รู้โทษอย่างเท่าทัน เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการตระหนักรู้อย่างมีสติและทราบถึงโทษภัยของการใช้โทรศัพท์อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน (3) กิจกรรม เรียนรู้ออนไลน์ทำได้จริง เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการตระหนักรู้อย่างมีสติ และทราบถึงการใช้โทรศัพท์ให้เกิดประโยชน์เพื่อการศึกษา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มีสติ สมาธิเกิด เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และแก้ไขปัญหาเรื่องสมาธิสั้น ประกอบด้วย 1 กิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) กิจกรรม กายตื่น เป็นกิจกรรมเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และเห็นประโยชน์ของการเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อย่างมีสติและสมาธิ (2) กิจกรรม สติรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะที่มีสิ่งต่าง ๆ เข้ามากระทบทั้ง ทางร่างกาย จิตใจ และ อารมณ์ในชีวิตประจำวัน (3) กิจกรรม ต้นสติปัฏฐาน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และมีสมาธิ นักเรียนสามารถจดจ่อในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม การเขียนอย่างมีสติ ไม่เลื่อนลอย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 กล้าแสดงความคิด เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และแก้ไขปัญหาเรื่องเยาวชนชนชาติความกล้าแสดงออก ประกอบด้วย 2 กิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) กิจกรรม จิตอาสา กล้าแสดงออก เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และช่วยส่งเสริมการกล้าแสดงออกในการทำความคิด และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม (2) กิจกรรม มัคคุเทศก์น้อย เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และช่วยส่งเสริมทักษะในการเป็นผู้ที่กล้าพูด และกล้าแสดงออก

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ไม่แก้งเพื่อน เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และแก้ไขปัญหาเรื่องเยาวชนมีพฤติกรรมชอบรังแกเพื่อน ประกอบด้วย 3 กิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) กิจกรรม เด็กดี มีศีลธรรม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และช่วยส่งเสริมการประพฤติตนตามหลัก เบญจศีล เบญจธรรม และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (2) กิจกรรม วัยใสไม่หลอกเพื่อน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และช่วยส่งเสริมการประพฤติตนตามหลัก เบญจศีล เบญจธรรม และละเว้นจากการพูดปด และเข้าใจถึงผลเสียของการเป็นคนพูดปด (3) กิจกรรม คำร้ายๆ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และช่วยส่งเสริมการประพฤติตนตามหลัก เบญจศีล เบญจธรรม และมีความรักใคร่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และตระหนักถึงการทำร้ายผู้อื่นด้วยคำพูด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 คนดีมีความรับผิดชอบ เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริม และแก้ไขปัญหาเรื่องเยาวชนชนชาติความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 3 กิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) กิจกรรม รับผิดชอบต่อตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และ ทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงหน้าที่ของตนเองได้ (2) กิจกรรม จิตอาสาพาสูสุขสู่สังคม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และช่วยให้นักเรียนเห็นถึงคุณค่าของการมีความรับผิดชอบต่อสังคม (3) กิจกรรม รักษ์โลก เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และช่วยให้ นักเรียนเห็นถึงคุณค่าของการมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 วิถีไทยในวิถีพุทธ เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริม วิถีชาวพุทธ และการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ประกอบด้วย 3 กิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) กิจกรรม ผู้พิทักษ์ศาสนา เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความสำคัญของศาสนา และศาสนสถานได้ (2) กิจกรรม มารยาทงามตามวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ต่อหน้าพระสงฆ์ได้ (3) กิจกรรม พิธีกรรมน้อมนำปฏิบัติ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และทำให้นักเรียนสามารถ อาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร เอนาไปใช้ในวัณธรรมสวณะได้อย่างถูกต้อง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 สรุป เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เป็นการทบทวนบทเรียนทั้งหมดที่ผ่านมา ประกอบด้วย 3 กิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) กิจกรรม แสดงออกอย่างมีสติ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงประโยชน์ของสติ การใช้โทรศัพท์อย่างมีสติ และมีความกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ได้ (2) กิจกรรม สันติวิธี วิถีมีสุข เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงการปฏิบัติตนเองตามหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ (3) กิจกรรม ลูกพระพุทธเจ้า

เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตระหนักรู้อย่างมีสติ และทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงการปฏิบัติตนต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ ศาสนสถาน และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน: ศึกษากรณีนักเรียนโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ (Ban Tha koi Nang School, 2019) ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนนั้นประสบปัญหาเรื่องของการติดโทรศัพท์มือถือเป็นหลักจนส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางด้านต่าง ๆ เช่น ขาดสมาธิในการเรียน ปัญหาสมาธิสั้น เกิดพฤติกรรมลงเรียนแบบอื่นไม่เหมาะสมจากสื่อออนไลน์และอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะเนื่องจากผู้ปกครองต้องทำงานในเมือง ไม่ได้อยู่กับบุตรหลาน จึงนิยมซื้อโทรศัพท์เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร แต่เด็กใช้เพื่อความบันเทิงของตนเองอย่างผิดวัตถุประสงค์และขาดสติ ในส่วนของโรงเรียนนั้นยังไม่มีหลากหลายของกิจกรรมและรูปแบบการเรียน ที่สามารถจูงใจให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียน จึงส่งผลให้ปัญหาที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันนั้นยังไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไข หากสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับช่วงวัยการศึกษา นำมาใช้ในการทำการเรียนการสอนย่อมจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ที่สำคัญคุณครูผู้สอนต้องทิ้งความเป็นครูและมาเป็นโค้ช เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันกับนักเรียนและเพิ่มทักษะแห่งอนาคตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรเครือข่ายความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Ruechaipanit, and Chimpalee, 2017) ให้นักเรียนเพื่อที่จะได้มีชีวิตเจริญงอกงามโดยสมบูรณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน: ศึกษากรณีนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ ควรมีการใช้หลักการเรียนการสอนแนวพุทธที่ประกอบด้วยหลักการใช้สติเป็นฐาน หรือ หลักสติปัญญา ตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการร่วมกับการใช้เทคนิคการเรียนการสอนแบบ Active Learning ทั้งนี้เป็นเพราะเนื่องจากช่วงวัยของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงที่สนใจเรื่องของการประสบการณ์มากกว่าความรู้ ชอบในการทำกิจกรรมมากกว่าการเรียนผ่านตำราหรือสื่อการสอนแบบปกติทั่วไป การเริ่มต้นในการทำกิจกรรมในแต่ละคาบเรียน ควรใช้เวลาในการทำสมาธิอย่างสั้นๆ เพื่อเป็นการปรับอารมณ์และธาตุขันธ์ เตรียมพร้อมเข้าสู่กิจกรรมต่อไป การมุ่งฝึกสติสำหรับเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่เหมาะสมนั้นควรใช้กิจกรรมในการนำสติ ให้เด็กได้เรียนรู้สติในฐานทั้ง 4 ด้วยวิธีการทางอ้อมผ่านกิจกรรม ถึงแม้ว่าเด็กนักเรียนนั้นไม่สามารถนั่งสมาธิได้ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน แต่การที่ได้ทำกิจกรรมที่ชอบ และมีความเหมาะสมกับช่วงวัยของตนจะส่งผลให้มีจิตจดจ่อกับงานที่ทำได้ดี ไม่เลือนลอย นับได้ว่าเป็นการฝึกสติอีกอย่างเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ เจอโรม บรูเนอร์ (Lungkate, 2018)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน ศึกษากรณีนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง เป็นการนำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ

ร่วมกับการเรียนการสอนสมัยใหม่ ออกมาเป็น การเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน: 7 หน่วยการเรียนรู้; 20 กิจกรรมการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นให้เด็กนักเรียนเรียนรู้และได้ลงมือทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย และเหมาะสมกับสภาพบริบทที่เป็นจริงในพื้นที่ของตน มากกว่าการเรียนรู้จากตำรา และทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ได้ออกข้อความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับแนวคิดทางด้านการศึกษาของประเทศ ฟินแลนด์ Ruechaipanit and Chimpalee (2017) ในเรื่องของสิ่งที่ให้ผู้เรียนนั้นเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยมีคุณครูเป็นผู้ที่ทำหน้าที่คอยและเปลี่ยนเรียนรู้ เด็กจะได้รับการเรียนรู้จากการฝึกฝนลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงความรับผิดชอบ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการที่รัฐบาลของประเทศฟินแลนด์ให้อำนาจท้องถิ่นในการตัดสินใจเรื่องการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากเนื่องจากสภาพบริบทแต่ละพื้นที่นั้นล้วนมีความแตกต่างกัน การให้อำนาจท้องถิ่นในการตัดสินใจเรื่องการศึกษานั้นจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การศึกษาแต่ละท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพ

สรุป

กิจกรรมการเรียนการสอนที่มาจากส่วนกลาง การศึกษาโดยมุ่งเน้นในเรื่องของทฤษฎีและวิชาการเพียงอย่างเดียวนั้นอาจยังไม่สามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาประสิทธิภาพการเรียนการสอนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีสภาพบริบทที่แตกต่างกันได้ จากการนำกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานไปใช้ทดลองทำการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านขามทับซอน จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีสภาพบริบทแตกต่างจากโรงเรียนในเมือง แต่สภาพมีพื้นที่ใกล้เคียงกับโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่านักเรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่เพิ่มมากขึ้นจากกิจกรรมที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับช่วงวัยและวิถีชีวิตของนักเรียน ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน: 7 หน่วยการเรียนรู้; 20 กิจกรรมการเรียนการสอน ที่ถูกออกแบบมาจากสภาพปัญหา และสภาพบริบทของพื้นที่จริงจึงสามารถตอบโจทย์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่วิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีนโยบายเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน โดยโรงเรียนแต่ละพื้นที่สามารถออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาหรือพื้นที่ของตนเองได้ โดยมีเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางกระทรวงศึกษาธิการรับรองมาตรฐานความเหมาะสมของบทเรียนกับพื้นที่

1.2 ควรมีการส่งเสริมการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาผ่านกิจกรรมมากขึ้นเพราะเด็กเรียนรู้ได้ดีผ่านกิจกรรม หรือการเล่น มากกว่าการท่องจำ

1.3 ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับเยาวชนในต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้น เพื่อสนับสนุนให้เด็กค้นพบทักษะและความสามารถที่แท้จริงได้เร็ว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาเพื่อนำกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานของระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ เชิงพุทธบูรณาการ ไปขยายผลเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานในจังหวัดอื่น ๆ ที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกัน

2.2 ศึกษาและพัฒนาคุณสมบัติอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้มีทักษะในการใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และสามารถประยุกต์ใช้เรื่องรอบตัวมาสอนเพื่อให้การเรียนรู้มีความเป็นปัจจุบันและทันสมัยได้ตลอดเวลา

References

- Buakhiao, K. (2020). School Director. *Interview*. July, 18.
- Harvey, P. (2018). *Common Buddhist Text Guidance and Insight from The Buddha*. (1st ed). Bangkok: MCU Press.
- Lamphongchat, K. (2020). Working Skill in the Digital Age. *The Secretariat of The Senate*, 10(4), 2-3
- Lungkate, A. (2018). *Psychology for teachers*. Retrieved Jan 18, 2020, from <http://anussaralangate2239.blogspot.com/2017/01/blog-post.html>
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Moonjad, S. (2020). Parents. *Interview*. July, 18.
- National Statistical Office. (2018). *Statistical data office reveals the use of ICT among children and young people in 2018*. Retrieved Jan 14, 2021, from <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2562/N03-10-62-1.aspx>
- Office of the Basic Education Commission. (2019). *Process of mindfulness & Concentration Based Learning*. Bangkok: The Basic Education Commission.
- Office of the National Economic and Social Development Board and Office of the Prime Minister. (2018). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017- 2021)*. Retrieved May 29, 2020, from https://data.thailand.opendevopmentmekong.net/library_record/12
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2018). *National Strategy 20 years Summary*. Retrieved Jan 14, 2021, form http://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf.
- Ruechaipanit, W., & Chimpalee, K., (2017). *Classroom of the future*. (1st ed.) Samut Sakhon: Pimdee Co., Ltd.,

Ruechaipanit, W., & Nimitpongkul, W. (2019) *Teaching creativity and learning fun in the 4.0 era*. (1st ed.) Samut Sakhon: Pimdee Co., Ltd.,

Sayadaw Bhaddanta Wirosana (B. Wirosana). (2017) *How to Cultivate Mahasatipatthana*. Bangkok: Direct Media Group (Thailand) Co., Ltd.

Srileart, S. (2020). Teacher. *Interview*. July, 26.

Thai Health Promotion Foundation. (2020). *Thai Helth Watch 2020*. [A.D. 1] Bangkok: Office of Relationship Development and International Relations Office of the Health Promotion Fund [2019]

Weeraban, K. (2020). Teacher. *Interview*. July, 26.

Wisitchotiaungkoon, J. (2020). Education Management Specialist. *Interview*. July, 21.

การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม
ของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรangkū จังหวัดศรีสะเกษ*
The Development Sup-Pa-Ya Place Contributing to The Dharma Practice
of The Mindfulness Institute for Peace Prang Ku District, Srisaket Province

¹ทวีชัย พลอามาตย์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Taveechai Phon-armat, Phramaha Hansa Dhammahāso,
and Phra Pramote Vadakovido

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Nnwaruun1@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท และสภาพความต้องการที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ 2) เพื่อพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมตามแนววิถีการสมัยใหม่ และพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์พื้นฐานและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 48 ท่าน การสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่ม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทและสภาพความต้องการคือ ชุมชนและชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วย อยากมีสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพและเน้นการจัดการให้ยั่งยืน 2) การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพตามสมัยใหม่และพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย (1) อาวาสสปปายะ (ที่อยู่เป็นสุขสบาย) (2) อาหารสปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) (3) บุคคลสปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) และ (4) ธรรมสปปายะ (ธรรมเป็นที่สบาย) และ 3) นำเสนอโมเดลการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพนั้นต้องประกอบด้วย สปปายะ 4 ที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้รับภาวนา 4 คือ (1) กาย (ภาวิตกาย) ผู้ที่มีกายพัฒนา กิน อยู่ ดูฟังเป็น (2) ศีล (ภาวิตศีล) สามารถอยู่, มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (3) จิต (ภาวิตจิต) พัฒนาจิตที่ดีแล้ว (4) ปัญญา (ภาวิตปัญญา) ปัญญาที่พัฒนาแล้ว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนพัฒนาสู่มีอนาคตให้เป็นศูนย์รวมของทุกวัยให้มีสติในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนา; สปปายะสถาน; สถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ

*Received January 31, 2021; Revised February 10, 2021; Accepted May 26, 2021

Abstract

The research article consists of the following objectives: 1) to study the contexts and needs that are conducive to the meditation practice of Mindfulness Institute for Peace; 2) to develop Sappāya conducive to the meditation practice according to modern science and Theravada Buddhism; and 3) to propose the development of Sappāya conducive to the meditation practice of Mindfulness Institute for Peace. The study applied research and development method by collecting data from in-depth interview with those who utilize the place and experts, in a total of 48 persons. The focus group discussion was conducted with 12 experts. The research instruments were in-depth interview form and focus group discussion. The acquired data were analyzed by way of content analysis.

The results of the research are as follows: 1) The contexts and needs refer to the community and most villagers who agree to have the Mindfulness Institute for Peace with an emphasis on the sustainable management; 2) The development of Sappāya conducive to the meditation practice of Mindfulness Institute for Peace according to the modern science and Theravada Buddhism consists of (1) *Āvāsa-sappāya* (suitable abode), (2) *Bhojana* (suitable food), (3) *Puggala* (suitable person), and (4) *Dhamma* (suitable dhamma); and 3) A model for the development of Sappāya conducive to the meditation practice of Mindfulness Institute for Peace must comprise the four Sappāya which will result in *Bhāvanā* or the four kinds of development upon the practitioners as follows: (1) *Kāya* refers to those with physical development will know how to eat, live, watch, and listen correctly, (2) *Sīla* refers to those with moral development will be able to live and interact with others; (3) *Citta* refers to those with emotional development, and (4) *Paññā* refers to those with intellectual development. All of these will lead to a sustainable development resulting in a center for all ages to have mindfulness to live in the future.

Keywords: Development; Sappāya; Mindfulness Institute for Peace

บทนำ

การเสริมสร้างสันติภาพให้เป็นไปตามธรรมนูญขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ที่ว่า “สันติภาพที่เกิดจากการตกลงทางการเมือง ทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐบาล เพียงอย่างเดียว ย่อมไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ที่แท้จริง และยั่งยืนจากประเทศต่างๆในโลกสันติภาพ จะต้องวางรากฐานอยู่บนความร่วมมือทางภูมิปัญญาและจิตสำนึกของมนุษยชาติ” (BIC, 2020)

สู่แผนพัฒนาชาติ (ONES, 2020) การเจริญสมาธิโดยใช้ ศิล สมาธิ ปัญญา ประชากรของประเทศไทยมากกว่าร้อยละ 90 เป็นพุทธศาสนิกชน คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี เมตตา กรุณา มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี มีแหล่งวัฒนธรรมหลากหลายที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญสมาธิ มีความพร้อมทางด้านภูมิประเทศ การคมนาคมที่สะดวกสามารถเข้าถึงสถานที่สัปปายะได้ง่าย แม้จะมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (Royal Thai Government Gazette, 2017) หมวด 4 ได้กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทย มาตรา 50 มีหน้าที่ ต้องเคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม

ประเทศไทยขึ้นชื่อว่าเป็นศูนย์กลางการสมาธิโลก (The National Legislative Assembly, 2020) เพราะเรามีศาสนสถานที่เป็นที่ปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ โดยสังกัดมหานิกาย จำนวน 1,046 แห่ง ครอบคลุม 75 จังหวัด และสังกัดธรรมยุติกนิกาย จำนวน 154 แห่งครอบคลุม 27 จังหวัด รวมทั้งเป็นดินแดนที่มีพระอรหันต์ที่สำคัญ สถาปนาสถิตถาวรเพื่อสันติภาพ อำเภอปรังคัง จังหวัดศรีสะเกษ เริ่มต้นจากการก่อสร้างอาคารสถิตถาวร เพื่อใช้อาคารแห่งนี้เป็นแหล่งในการศึกษา วิจัย ค้นคว้า พัฒนา และฝึกจิต โดยสถาบันแห่งนี้จะใช้กระบวนการฝึกที่มีสติเป็นฐาน (Mindfulness Based Training: MBT) เพราะจากการศึกษาและวิจัยจากคัมภีร์ และการปฏิบัตินั้น พบว่า ไม่ว่าจะเป็นอานาปานสติ และ สติปัฏฐานนั้น สติเป็นรากฐาน และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ อันเป็นสภาวะของความนิ่งสงบ แน่วแน่ ตื่นรู้ และพัฒนาจิตใจให้มีปัญญาให้เกิดโยนิโสมนสิการ และรู้แจ้ง กระบวนการฝึกจิตที่มีสติเป็นฐานนั้น จะเน้นทั้งการใช้สติฝึกจิตให้เกิดความนิ่งสงบ (Passive Mind) และเน้นใช้สติฝึกจิตให้เกิดการตื่นรู้ (Active Mind) เพราะสังคมไทยโดยทั่วไป มักจะเข้าใจว่าเป้าหมาย ของการฝึกจิตนั้นต้องมีสมาธิ มีความนิ่ง สงบ เย็น แต่อีกความหมายอีกด้านไม่ค่อยมีการขยายความ กล่าวคือ ยังมีสติ ยังมีสมาธิ สมาธิจิตที่ได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยสติอยู่ตลอดเวลา จะทำให้เกิด การตื่นรู้อยู่ทุกขณะ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดสภาวะเย็นและเป็นประโยชน์ กล่าวคือ ไม่ได้ฝึกเพื่อเย็นเท่านั้น แต่ต้องเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมด้วย แผนระยะที่หนึ่ง การก่อสร้างอาคารสถิตถาวรสามารถรองรับนักปฏิบัติธรรมได้ จำนวน 500 รูป/คน แผนระยะที่สอง จะดำเนินการก่อสร้างอาคารโดยรอบจะประกอบด้วยอาคารที่พัก จำนวน 4 หลัง แบ่งเป็นอาคารสำหรับที่พักของพระสงฆ์ จำนวน 2 หลัง อาคารที่พักของนักปฏิบัติธรรมชาย 1 หลัง อาคารที่พักของนักปฏิบัติธรรมหญิง 1 หลัง ซึ่งแผนการก่อสร้างอาคารที่พักจะดำเนินการช่วงที่สองของการดำเนินการ สำหรับรูปแบบของสถานที่ และการจัดวางพื้นที่นั้น จะมีลักษณะเป็น Meditation Complex เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้พื้นที่ที่มีจำกัด ประหยัดพลังงาน ด้วยการนำพลังงานธรรมชาติจากระบบโซลาร์เซลล์กลับมาหมุนเวียนใช้งานภายในอาคารต่าง ๆ รวมถึง การหมุนเวียนนำน้ำกลับมาใช้ดูแลสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ อาคาร เพื่อเป็นสถานปฏิบัติธรรมสีเขียวด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำหลักสัปปายะ 4 ซึ่งหมายถึง คือ 1) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้อาวาสเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มเย็นเป็นรมณีสถาน (Kardkaew, 2004) เจริญตาสบายใจ แก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ 2) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร 3) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย เรื่องของบุคคล

ภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด 4) ธรรมสัปายะ ธรรมที่เป็นสบายจุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นที่แสดงพระธรรม เทศนา หรือการกล่าวบรรยายธรรม แก่พุทธศาสนิกชนตามหมวดธรรมต่าง ๆ และ ศึกษาวิเคราะห์วิจัยสถาน ปฏิบัติธรรมร่วมสมัยที่สำคัญที่นำมาถอดบทเรียนองค์ความรู้สู่สาธารณะได้แก่ 1) วัดป่านานาชาติ หนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี 2) หมู่บ้านพลมนานาชาติ ณ บ้านหนองน้ำใส ตำบลโป่งตาลอง อำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา 3) เสถียรธรรมสถาน ถนนวัชรพล แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร และ 4) วัดจุฬามณี อุดมมัญฐาน ตำบลปงญน อำเภอท่าชีเหล็ก จังหวัดท่าชีเหล็ก รัฐฉานตะวันออกสาธารณรัฐแห่งสหภาพ เมียนมาร์ มาเป็นแนวทางในพัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท และสภาพความต้องการที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของ สถาบันสติภาวนาเพื่อ สันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อพัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอ ปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษตามแนววิทยาการสมัยใหม่ และพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาสัปายะสถานที่ เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ” วิธีการ ดำเนินการวิจัยเริ่มจาก “มีวิธีการอย่างไร” (How) ถึงจะสามารถตอบโจทย์หัวข้อวิจัยได้ ด้วยการหาข้อมูล หลักฐานและเหตุผลเป็นเครื่องมือในการตอบคำถามเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ตามแนวทางสถาบันวิจัย พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ วิจัยและพัฒนา การวิจัยในครั้งนี้ เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อพัฒนาสถาบันและนวัตกรรมเครื่องมือ ในการแก้ปัญหาและ “การ พัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ ที่มุ่งเน้นนำผลการวิจัยปรับ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เห็นผล ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยผ่านการปรับปรุง นำหลักการทฤษฎีมาผสมผสานกับเครื่องมือและการประยุกต์ใช้จริงโดยการนำมาสู่กระบวนการวิจัย พัฒนา จนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เน้นการวิจัยด้วยการทดลองกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นการตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ การวิจัยและนวัตกรรมในด้านการพัฒนามนุษย์ และสิ่งแวดล้อมการพัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติ ธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methodology) และพัฒนา Research and Development (R&D) ตามรูปแบบการวิจัยพัฒนา ในการศึกษา

วิจัย เรื่อง “การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ” ประกอบด้วย มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่ตามวิทยาการสมัยใหม่ในคอนเซ็ปต์ Green ให้สอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาเถรวาท และการวิเคราะห์บริบทสภาพปัญหาประชากร ตำบลสวย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์ เพื่อทราบสภาพปัญหา และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสติและสมาธิ จากนั้นเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อความถูกต้อง เหมาะสม แล้วลงสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน 48 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ และศึกษาความรู้จากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน นำมาบูรณาการ จัดทำ “การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ”

ขั้นตอนที่ 4 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 12 รูป/คน มาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองโมเดล/ชี้แนะวิธีการการพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ” แล้วนำคำแนะนำ ไปปรับแก้รูปแบบหรือโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 นำไปพัฒนาใช้ (Practical Trial) กับกลุ่มเป้าหมาย ติดตามประเมินผล 2 ครั้ง 2 เดือน

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาใช้ (Practical Trial) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล แล้วนำเสนอ “การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ” สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบท สภาพปัญหา พบว่า ชุมชนและชาวบ้านส่วนใหญ่ เห็นด้วยอยากให้มีการสร้างสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ แต่ต้องการให้คำนึงถึงรูปแบบการพัฒนาจัดการ เพื่อให้สถาบันยั่งยืน เพราะเชื่อว่าสติเป็นรากฐาน และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ อันเป็นสภาวะของความนิ่งสงบ แน่วแน่ ตื่นรู้ และพัฒนาจิตใจให้มีปัญญาให้เกิดโยนิโสมนสิการ และรู้แจ้งกระบวนการฝึกจิตที่มีสติเป็นฐานนั้น จะเน้นทั้งการใช้สติฝึกจิตให้เกิดความนิ่งสงบ (Passive Mind) และเน้นใช้สติฝึกจิตให้เกิดการตื่นรู้ (Active Mind) เพราะสังคมไทยโดยทั่วมักจะไม่เข้าใจว่าเป้าหมายของการฝึกจิตนั้นต้องมีสมาธิ มีความนิ่ง สงบ เย็น ยังมีสติ ยังมีสมาธิ สมาธิจิตที่ได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยสติอยู่ตลอดเวลาจะทำให้เกิดการตื่นรู้อยู่ทุกขณะด้วยเหตุนี้ จึงเกิดสภาวะเย็น และเป็นประโยชน์ ต่อชุมชนและสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาการพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ตามแนววิทยาการสมัยใหม่และพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาต้องมีการจัดการที่ดี อยู่ที่สบาย เป็นรมณีสถาน รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป มีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจน เป็นสัดส่วน มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา รมรื่นดูเป็นธรรมชาติ เน้นเรื่องความสะดวกหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยสม่ำเสมอเท่าที่ทำได้สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็น อาหารสัปปายะ อาหารที่สะอาดมีการจัดสวัสดิการด้านอาหาร จึงควรเป็นภาระของฝ่ายสาธารณูปการรวมเรื่องต่าง ๆ มีการจัดฉันรวมกันเป็นที่แห่งเดียว ก่อให้เกิดความสามัคคีธรรม เป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ถวายและสามารถแนะนำอบรมได้ง่ายในเวลา ก่อนและหลัง บุคคลสัปปายะ บุคคลสบาย คำนี้ถึงเรื่องบุคคลที่อยู่ภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญศาสนา คนวัดแบ่งออกเป็น พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี และเด็กวัด ควรจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานภาพ การติดต่อกันควร กำหนดเวลาสถานที่ มีระเบียบและการวางกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติพร้อมบทกำหนดโทษ ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่ ธรรมโดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือสถานที่ประพฤติธรรม ต้องมีพระอาจารย์วิปัสสนาจารย์ พระอาจารย์พรหมมหาโส ที่เป็นจุดศูนย์รวมศูนย์กลางที่จะดึงให้ผู้นับถือปฏิบัติรู้ทั่วตัวพร้อมเข้าใจหลักคำสอน ปรีชาธรรม คติพึงเทศน์พึงธรรมในสถานที่สงบร่มเย็น อากาศถ่ายเทสะดวก เป็นสัปปายะแห่งธรรม

วัตถุประสงค์ที่ 3 นำเสนอการพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัย พบว่าการพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพตามกรอบแนวคิด ที่ทำให้เกิดสติสมาธิด้วยสัปปายะ 4

ด้านที่ 1 อาวาสสัปปายะ (1) มีบรรยากาศมีความร่มรื่นต้นไม้ร่มรื่นสีเขียว มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ (2) เป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดสุลักษณะ มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อย มีระเบียบวินัย (3) ตัวอาคารควรโปร่งโล่ง ระบายอากาศและรับลมได้ดี โทนสีไม่ฉูดฉาดมีกลิ่นธรรมชาติ (4) การสัญจรปลอดภัยไม่ไกลจากชุมชนแต่มีความสงบอาจมีเสียงธรรมชาติ (5) มีที่ทิ้งขยะเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ส่งกลิ่นเหม็น (6) อาคารหอฉันอาคารต้องเป็นสถานที่สะอาดปลอดโปร่งกับธรรมชาติสถานที่ประกอบอาหารหรือโรงครัวก็ต้องสะอาดสามารถที่จะให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้มีการล้างจานได้มีการเก็บจาน หรือล้างภาชนะ (7) ควรจัดให้ห้องน้ำกับห้องปฏิบัติควรอยู่ใกล้กัน น้ำอุปโภคควร เน้นเรื่องน้ำที่สะอาดน้ำที่ผ่านระบบการกรองแล้ว ก็มาใช้อย่างดี (8) งานด้านแสงสว่างหรือไฟฟ้าจัดให้พอเหมาะเพื่อเป็นการรักษาโลก และช่วยประหยัดอาคาร จัดพลังงานแสงอาทิตย์หรือพลังงานอื่นทดแทนเพื่อประหยัดค่าไฟ ซึ่งที่นี้จะจัดระบบพลังงานไฟฟ้าทดแทนบนอาคารพุทธบริษัท 4 ทั้ง 4 หลัง (9) อาคารที่พักควรจะใช้งบประมาณที่ไม่สูงมากแล้วก็ควรแบ่งเป็นสองส่วนส่วนที่หนึ่งก็คือส่วนที่ห่างไกลออกไปเรียกว่าปถวิเวกเป็นอาคารชั้นเดียวอยู่ห่างจากพื้นที่ที่มีผู้คนเยอะ แต่สามารถเดินสัญจรไปมาหากันได้ (10) อาคารที่พักสำหรับคนที่มาเป็นหมู่คณะห้องหนึ่งอาจจัดอยู่รวมกันได้นั้นควรเพิ่มความสะอาดมากขึ้นเช่นอาจจะมีเครื่องปรับอากาศกรณีที่อากาศร้อน มีน้ำอุ่นอาบกรณีที่อากาศหนาวหรือมีผ้าห่มมีที่นอน แต่ต้องให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือว่าหลักของการถือศีล ห้องนอนของผู้ปฏิบัติธรรมนั้นต้องความอำนวยความสะดวกสบายในระดับหนึ่งแล้วก็ไม่ไกลจากที่ปฏิบัติธรรมมากจะสะดวก

มากยิ่งขึ้น (11) ห้องน้ำจะอยู่บริเวณโดยรอบอาคาร ระบบน้ำกรองเพื่อสุขภาพและสุขลักษณะ ระบบพลังงานไฟฟ้าทดแทน บนอาคารพุทธบริษัท 4 ทั้ง 4 หลัง พื้นที่โรงงานบริเวณลานหน้าทางเข้าธรรมมา (12) การเลือกพื้นที่ที่จะเป็นที่รับรองสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมก็ต้องสะอาดเรียบร้อยจัดการเรื่องที่พักขยะถึงขยะเป็นที่เส้นทาง

ด้านที่ 2 อาหารสัปปายะ (1) อาหารที่ถูกหลักอนามัยประกอบด้วยอาหารที่มีครบห้าหมู่โดยจะเน้นไปเรื่องของอาหารที่ย่อยง่าย อาจแบ่งสำหรับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมหลากหลายเมนู และมีรายการอาหารแจ้งให้ทราบล่วงหน้า มีอาหารเจ อาหารมังสวิรัต ถือว่าเป็นอาหารที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่สำหรับคนที่มาปฏิบัติธรรมนั้นที่ยังต้องรับประทานโปรตีนจากเนื้อสัตว์ ก็ควรเน้นแบบอาหารย่อยง่าย เช่น เนื้อปลา เป็นต้น (2) วัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร เป็นสิ่งที่หาได้ง่ายจากท้องถิ่น อาทิ ผักสวนครัว ผักป่าตามฤดูกาล เนื้อปลา เนื้อไก่และในอนาคต ที่พระณหรือว่าบุคคลที่อยู่ในวัดนั้นได้ดำเนินการที่จะปลูกผักอินทรีย์สามารถที่จะเป็นผักสดๆปลอดสารพิษมาประกอบอาหารได้ (3) ห้องเก็บวัตถุดิบ ข้าวสาร อาหารแห้ง ควรต้องมีการแยกเก็บ ชัดแยกอย่างใดอะไรที่หมดอายุก่อน ให้รับนำมาใช้ก่อน หากมีเยอะก็ควรแบ่งหรือเอาไปบริจาคชาวบ้านได้ส่วนที่มีอายุนานก็เก็บไว้เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบ (4) ผู้ประกอบอาหารหรือแม่ครัวควรจะเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมและผ่านการปฏิบัติธรรมด้วยเพื่อที่จะเข้าใจว่าอาหารที่ทำออกไปนั้นควรจะมีรสชาติที่ไม่เผ็ดมาก เปรี้ยวมาก รสจัด และควรมีสชาติกลาง เน้นทำให้สุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคหรือแม้แต่อาหารในส่วนที่ชาวบ้าน หรือผู้ใจบุญได้นำมาถวาย ได้นำมาบริจาคก็ควรที่จะมีการประชาสัมพันธ์ว่าควรจะเป็นอาหารประเภทไหน เพื่อที่สิ่งที่ได้เอามานั้นจะได้ใช้ประโยชน์เต็มที่ ไม่เป็นของที่เหลือใช้และกลายเป็นขยะในที่สุด

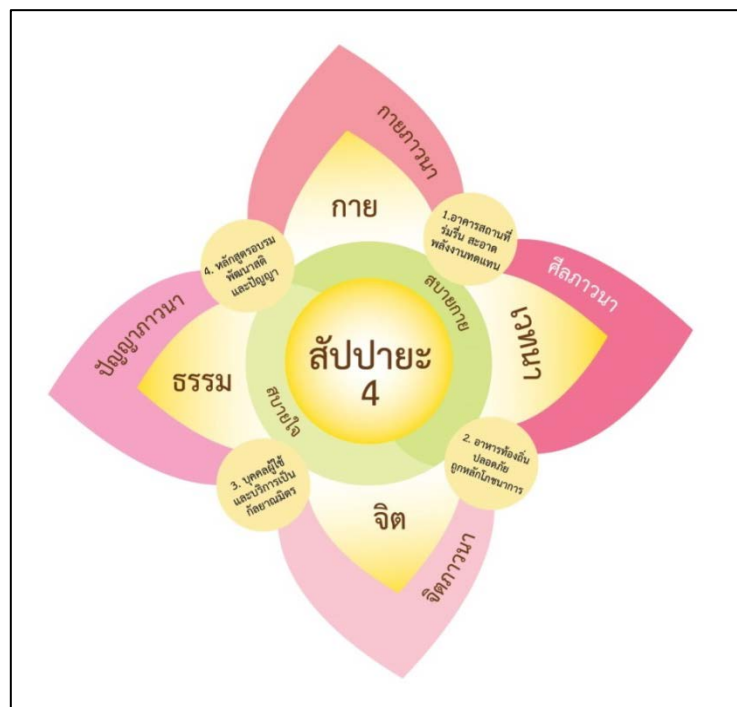
ด้านที่ 3 บุคคล สัปปายะ ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมกรรมฐานควรคัดกรองไม่ว่าจะเป็นอุบาสก อุบาสิกาภิกษุหรือภิกษุณีควรจะมีการจัดลำดับออกตามประเภทมีการกรอกใบสมัครคนที่เข้ามาทำงานในพื้นที่นี้ได้ เพื่อให้บุคคลที่เข้ามาเป็นบุคคลที่มีธรรมระดับหนึ่ง ส่วนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีจิตใจที่ดี ส่วนหนึ่ง แต่ต้องการเข้ามาเพื่อที่จะปฏิบัติในการฝึกสติและสมาธิให้ฝึกสมาธิเพื่อให้มีสติและมีจิตใจที่มั่นคงเพื่อให้เกิดปัญญาที่แท้คิดแบบมีเหตุมีผลต่อไป การมาปฏิบัติธรรม ให้ธรรมสั่งสอนให้ธรรมหล่อหลอมให้เขาเป็นบุคคลที่มีสติเพื่อที่จะให้การทำงานด้วยจิตตั้งมั่นมากรรมฐานวิปัสสนาที่สถาบันแห่งนี้ต่อไป

ด้านที่ 4 ธรรมะสัปปายะ จุดศูนย์รวมที่สำคัญที่สุดและมองว่าเป็นศูนย์กลางหนึ่งที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจต่อบุคคลที่จะกลับมาปฏิบัติธรรมอีก ครูบาอาจารย์ที่จะสอนธรรมะหรือพระวิปัสสนาจารย์ที่จะเป็นคนให้ความรู้ในการนั่งสมาธิ ฝึกงานหลักสูตรกิจกรรมต่างๆที่จะให้ความรู้ กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือน แล้วก็กิจกรรมประจำปีที่จะต้องประกาศ แล้วให้รายละเอียดชัดเจน ต้องระบุไว้สำหรับญาติโยมที่จะเข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมได้รู้ล่วงหน้าว่าเดือนนี้มีกิจกรรมอะไร กิจกรรมที่แสดงนั้นสามารถที่จะเผยแพร่แล้วก็ให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่าสถาบันแห่งนี้จะมีกิจกรรมอะไรบ้างวันไหนเวลาไหนเพื่อจะได้เข้ามามีส่วนร่วม นอกเสียจากว่าจะมีหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษในช่วงวันสำคัญหรือหลักสูตรเฉพาะสำหรับกลุ่มคณะหรือสำหรับนิสิตนักศึกษาสันติศึกษาเข้ามาร่วมงาน ฉะนั้นธรรมะอีกข้อหนึ่งที่เน้นเป็นพิเศษและเป็นแรงจูงใจที่จะให้บุคคลเข้ามาก็คือเรื่องของตัวบุคคลก็คือพระอาจารย์ที่ให้ความรู้ทางธรรม เป็นสิ่งสำคัญของธรรมสัปปายะ ที่สามารถทำให้การสื่อสาร ศรัทธา เกิดธรรมทุกรูปแบบทั้งปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ทั้งปี หรือหลักสูตรเฉพาะที่จัดขึ้นระยะสั้น สามวันห้าวัน ให้ความรู้โดยมีสติโดยใช้สติและสมาธิเป็นฐานตามหลัก

สติปัฏฐาน 4 เมื่อสถานที่: พาให้เกิดความสงบ ความสงบพาให้เกิดสติ มีอาหาร: พอเพียงและเพียงพอส่งผลให้เกิดพลังที่จะสู้กับกิเลสระดับกิเลสแห่งความอยากรู้ประมาณ และรู้ว่าอะไรเพื่อประโยชน์อย่างไร บุคคล: บุคคลที่เป็นผู้นำให้เกิดดวงตาแห่งธรรม ธรรม: เกิดสันติภายใน การเรียนรู้คำสอนสิ่งที่ได้เรียนรู้แห่งนำมาซึ่งทางสว่างที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นแสงสว่างที่พาชีวิตให้มีความสุข มีความสบายกายสบายใจ ส่งผล 4 ด้าน คือ กายภาวนา (ภาวนิตกาย) คือ ผู้ที่มีกายพัฒนาแล้ว คือ การ กิน อยู่ ดูฟังเป็น ศิลภาวนา (ภาวนิตศีล) คือ ผู้ที่มีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม จิตตภาวนา (ภาวนิตจิต) คือ มีการพัฒนาจิตที่ดีแล้ว ปัญญาภาวนา (ภาวนิตปัญญา) คือ มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว เพื่อความยั่งยืนจึงควรพัฒนาต่อยอดสู่มิติแห่งอนาคตที่ทำให้สถาบันสติภาวนา เพื่อสันติภาพ เป็นที่รวมของทุกรุ่นที่จะได้ใช้บริการร่วมกันให้เกิดสติในการดำรงชีวิตสู่ความสุขนิรันดร์

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 1 สปปายะ 4

สปปายะ 4

1. อาวาสสปปายะ สถานที่: สถานที่แวดล้อมสงบให้เกิดสติแห่งสุขได้ยินเสียงหัวใจของตัวเอง (อาวาสสถานที่ร่มรื่น สะอาด พลังงานทดแทน).
2. อาหาร: พอเพียงและเพียงพอให้เกิดพลังที่จะสู้กับกิเลสระดับกิเลสแห่งความอยาก (อาหารการนำพืชผักท้องถิ่นปลอดภัยถูกหลักโภชนาการ)

3. บุคคล: บุคคลที่เป็นผู้นำให้เกิดดวงตาแห่งธรรม ธรรมที่เกิดสันติภายใน (บุคคลผู้ใช้และบริการเป็นกัลยาณมิตร)

4. ธรรม: การเรียนรู้คำสอนสิ่งที่ได้เรียนรู้แห่งนำมาซึ่งทางสว่างที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้เห็น (หลักสูตรอบรม พัฒนาสติและปัญญา) การทำให้จิตสงบต้องมีสถานที่ที่ส่งเสริมให้เกิดความเย็น สิ่งแวดล้อมที่ไม่ร้อน สบาย กายย่อมทำให้สบายใจ กายนิ่งจิตนิ่งลงได้ อาหารที่หล่อเลี้ยงร่างกายเสริมให้ร่างกายมีพลังเกิดความแข็งแกร่งแห่งจิต รายล้อมด้วยบุคคลต้นแบบและอาจารย์เพื่อนกัลยาณมิตรเกิดแรงดึงดูดและความสุขที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติที่ดี เกิดความสงบสบายกาย สบายใจ

สติปัญญา 4 1. กาย กำหนดลมหายใจรู้ หายใจเข้าออก(สร้างสันติภายในให้จิตจดจ่อ) 2. เวทนา ณ ขณะนั้นเรากำลังพบกับปัญหาอะไร (รู้อารมณ์ตนเอง ณ ขณะนั้น) จิต สัมผัสรู้ นิ่งจับเพียงแค่ลมหายใจ (ปลดปล่อยรู้เท่าทันลมหายใจ) ธรรม ธรรมคือการเรียนรู้คำสอนสิ่งที่ได้เรียนรู้แห่งนำมาซึ่งทางสว่าง (ผู้ปฏิบัติได้เห็นแสงสว่างที่พาชีวิตให้มีความสุข พัฒนาสติและปัญญา)

ภาวนา 4 1. กายภาวนา ภาวนิตกาย-ผู้ที่มีกายพัฒนาแล้ว บุคลิกดี สิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่รู้จักประมาณ 2. ศิลภาวนา ภาวนิตศิลป์-ผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม, มีเมตตา สุจริต เคารพ สัจจะ ละอบายมุข 3. จิตตภาวนา ภาวนิตจิต-มีพัฒนาจิตที่ดีแล้ว มีคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพจิตดี 4. ปัญญาภาวนา ภาวนิตปัญญา-มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว รู้แจ้งอริยสัจมีโยโสมนสิการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าปัญหาของการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพนั้น ไม่ได้อยู่ที่การสร้าง แต่อยู่ที่การจัดการพัฒนาสปปายะสถานที่ยั่งยืนให้สิ่งที่ก่อสร้างไม่ว่าจะใหญ่โตหากแต่ขาดการจัดการที่ดี ย่อมไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ดังนั้นสถานที่สปปายะที่มุ่งใจและเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมจึงต้องมีความร่มรื่น สะอาด อาหารปลอดภัย บุคคลเป็นกัลยาณมิตร และมีผู้นำธรรมหรือพระวิปัสสนาจารย์ที่มีวิธีการสอนธรรม สุวิธิการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดความสุขสงบร่มเย็นตามแถลงการณ์ (Chan-o-cha, 2019) “ข้อที่ 3 การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมรัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดี รวมทั้งการทำนุบำรุงศาสนา การอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย และการยอมรับประเพณีวัฒนธรรมที่ดี ที่มีความหลากหลายเพื่อสร้างสังคมให้มีคุณภาพ คุณธรรม และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ชุมชนและเจ้าของพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาไปด้วยกัน สถานที่สปปายะหรืออาคารสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ ต้องมีการก่อสร้างจากวัสดุที่ดี เป็น Green materials (SCG Greenbuilding, 2020) ตั้งแต่พื้นผนัง ฝ้าเพดาน ประตูหน้าต่าง หลังคา ทุกส่วนต้องประกอบด้วยมาตรฐานและส่งผลต่อเนื่องกับระบบสาธารณสุข โภค น้ำ ไฟ การสื่อสาร การนำพลังงานทดแทนมาใช้เกิดการประหยัดพลังงาน ประหยัดเงิน และดูแลได้ยั่งยืน อาหาร การนำ การทำ พืชท้องถิ่น การทำเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทำให้ท้องถิ่นหรือสถาบันสามารถดูแลเลี้ยงคนที่มาปฏิบัติธรรมได้ การปลูกผัก

ปลูกข้าว เลี้ยงปลา ปลูกไม้ผล ร่วมมือร่วมใจทุกฝ่าย ทำให้ทุกคนได้รับประทานอาหารที่สด ปลอดภัย มีพลังที่จะปฏิบัติเสริมด้วยกัลยาณมิตรที่ดี ผู้นำทางธรรมโดยพระวิปัสสนาจารย์ (Yacharaphol, 2020) ที่ทำให้เห็นธรรม เกิดความสุขในการปฏิบัติที่ยั่งยืน ปิติแห่งสุขนี้จะนำสู่คนรอบด้าน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพสปปายะคือความสบาย สถานที่สปปายะคือสถานที่ทำให้ สะดวกกาย สะดวกใจ อาหารสปปายะ ทำให้สบายกาย สบายใจ บุคคลสปปายะ สุขกาย สุขใจ และธรรมะสปปายะ สว่างกาย สว่างใจ เราจะมีความสุขกับปัจจุบันเท่าทัน อยู่ได้แบ่งปันสู่ความรอบคอบ และที่นี่จะเป็นสปปายะสถานที่สามารถรวมคนทุกรุ่นให้มาทำในสิ่งที่ดีตาม ทำให้คนแต่ละเจนเนอเรชันรวมตัวเพื่อสิ่งเดียวกันคือสุขที่เกิดจากสงบ ดังคำกล่าวที่ว่า "นตฺถิ สนฺติ ปรี สุขํ" ความสุขอื่น ยิ่งกว่าความสงบไม่มี (Dhammajayo, 2020)

สรุป

เราทุกคนไม่สามารถล่วงรู้ และคาดหวังสิ่งใดได้ว่าวันข้างหน้าจะเกิดจะเป็นอย่างไร แต่การที่เราฝึก มีสติ มีการควบคุมสติ ใช้สติตื่นรู้ ร่วมสร้างแลกเปลี่ยนสิ่งดีงามให้กันจะทำให้เราอยู่ในสังคมอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นั่นคือผลที่ดีของการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประชาชนส่วนมากเห็นประโยชน์การสร้างสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้ ควรสนับสนุนจัดให้มีการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาการใช้ชีวิตให้กับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในทุกสาขาอาชีพ โดยกำหนดเชิงนโยบายของภาครัฐ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลังจากการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนส่วนมากชอบการมาร่วมกิจกรรมที่สถาบันจัดขึ้นในแต่ละเทศกาลและวันสำคัญ เพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้สร้างความคิดในด้านต่างๆได้มากขึ้นจากการผ่านการปฏิบัติธรรมที่สิ่งที่ดีและสอดคล้องกับหลักธรรมการดำเนินชีวิตที่ทันต่อเหตุการณ์โลกมีการฝึกอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ให้กับตนเองมีความสงบนิ่ง เย็น สร้างสติ สันติภายในให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และคนรอบข้างได้อย่างดี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษเป็นต้นแบบ การปรับให้เหมาะสมกับสถานที่ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ชุมชน การสร้างให้เกิด

เป็นชุมชนที่มีกัลยาณมิตรที่ดี มีวิปัสสนาจารย์ มีความอุดมปัญญาแห่งการรู้แจ้งจะทำให้มีการพูดและคิดถึงเกิด การชักชวนให้มาร่วมปฏิบัติธรรมต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการนำการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของ สถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ด้วยการนำหลักสปปายะ 4 เป็นแกนนำในการ พัฒนาสามารถทำได้จริงดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรมีการพัฒนาต่อยอดจากต้นแบบ แต่ขยายผลรองรับในแผนการดำเนินงานมิติแห่งอนาคตของการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติ ธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ สร้างเป็นต้นแบบ และควรนำไปขยายผล กับสถานที่อื่นหรือกลุ่มเป้าหมาย อื่น เพราะตามที่ได้วิจัยได้ทำการวิจัยและพัฒนาพบว่าหลักสปปายะ 4 นั้นนับเป็นการพัฒนาสปปายะสถานที่ เสริมสร้างสันติสุขภาวะในเบื้องต้นที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมเสริมสร้างสันติสุขแห่งมิติอนาคต

References

- Bureau of International Cooperation Ministry of Education, Thailand. (2015). *Constitution of the Organization*. Retrieved April 6, 2020, from <https://www.bic.moe.go.th/index.php/unesco-others-menu/unesco-menu>
- Chan-o-cha, P. (Prime Minister of the Kingdom of Policy statement of the Cabinet). (2020). *Publishers of the State Council and the Royal*. (1st ed.). Bangkok: MCU Press.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2020). *Communication in Rural Development*. Retrieved April 16, 2020 from <https://www.http://elearning.psu.ac.th/courses/153/lesson>
- Kardkaew, T. (2004). The Seventh of Sappaya: Equilibrium for Family and Social Principle. *HCU Journal HCU journal of social sciences and humanities*, 15(8), 80-92.
- Luang Por Dhammajayo. (2020). *There is no happiness other than peace*. Retrieved March 10, 2020, from https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=12319.
- Mindfulness Institute for Peace. (2020). *Auspicious day of Auspicious day of MakhaBucha! Building construction Mindfulness Institute for Peace in the Southern Isan Region*. Retrieved April 22, 2020, from <https://www.banmuang.co.th/news/education/142526>
- Phra Dharmakosajarn, (PrayoonDhammajitto). (2013). *Sa-pa-ya 4*. (12st ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

- Phra Dharmakosajarn, (PrayoonDhammajitto). (2016). *The principle of personal development*. (28th ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- SCG Green building Solution. (2020). *Greenbuilding material*. Retrieved April 22, 2020, from <http://greenbuilding-material.com/#welcome/0>
- The National Legislative Assembly, (2020). *The study of presenting Thailand as the center of global concentration*. Retrieved April 22, 2020, from [https://www.senate.go.th/assets/portals/22/fileups/148/files/The latest volumes of the world meditation report.pdf](https://www.senate.go.th/assets/portals/22/fileups/148/files/The%20latest%20volumes%20of%20the%20world%20meditation%20report.pdf)
- Vacharaphol. (2020). *Phra Vipassana Master*. Retrieved May 7, 2020, from <http://greenbuilding-material.com/#welcome/0>; <https://palungjit.org/threads>
- Yingkra, N. (2015). *Royal Thai Government Gazette.the Organization*. Retrieved April 6, 2020, from <https://www.bic.moe.go.th/index.php/unesco-others-menu/unesco-menu>
- Yaot, S. (2020). Suitable Monastic Areas Development. *Journal of Education Periscope*, 6(2), 202.

รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์
วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ*

A Model for the Development of Organic
Agricultural Tourism Based on Sustainable Sufficiency:
A Case Study of Prang Ku District, Sisaket Province

¹พรชนก เขียวกิตติธนา และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Pornchanok Thiankittithana and Phramaha Hansa Dhammahāso

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pornchanok.tae@mahidol.edu

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบลงพื้นที่โดยการจัดสนทนากลุ่มเชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงที่มีลักษณะเฉพาะข้อมูลสำคัญในระดับลึกแล้วนำมาวิเคราะห์พรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ 7 ด้าน ได้แก่ภัยแล้ง โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม พืชผลทางการเกษตร ความยากจน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการพัฒนา พบว่าความพร้อมในพื้นที่จึงมีต้นแบบมาจาก ร.ต.ต.วิชัย สุริยบุตร “นักสู้ผู้สร้างป่า” และความต้องการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำนวน 11 พื้นที่ ได้นำวิทยากรสมัยใหม่ “โคก หนองนา โมเดล” ผสานเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการเกษตร 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้นำหลักภavana 4 กับวิทยากรสมัยใหม่มาเป็นกรอบ พบว่าเกษตรกรในพื้นที่มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน เรียกว่าสันติภavana ได้แก่ ด้านความเต็มใจทำ ด้านความร่วมใจทำ ด้านความตั้งใจทำ และด้านความเข้าใจทำ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนา 7 ด้าน คือ PRANGKU MODEL ประกอบด้วย Peace People กลุ่มเกษตรกรมีความสุข Relationships ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน Action การทำกิจกรรมร่วมกัน No Poverty ปราศจากความยากจน Good Health ความเป็นอยู่ที่ดีสุขภาพดี Knowledge ศูนย์แห่งการเรียนรู้ Unity ความเป็นเอกภาพหนึ่งเดียว โดยนำโมเดลมาบูรณาการ

*Received February 23, 2021; Revised April 3, 2021; Accepted May 18, 2021

กับหลักภาวนา 4 และสันติภาวนา องค์ความรู้ใหม่เรียกว่า PRANGKU MODEL Peacefulness Maps คือเส้นทางการท่องเที่ยวแบบสันติสุขเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว; เกษตรอินทรีย์; วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน

Abstract

This research article has three objectives: 1) to study the need and readiness for the development of organic tourism, the sufficiency path, according to the modern technology; 2) to study the model of sustainable sufficiency organic tourism development in Buddhism. Theravada 3) to propose a model for sustainable self-sufficiency organic tourism development Prang Ku District Sisaket Province it is a qualitative research in the field by SWOT Analysis technique including a group discussion meeting. Select a specific Purposeful Selection to use with important information providers with a unique look in accordance with the research objectives, the key contributors are characterized as an Information Rich Case, that is, the information to study at a very deep level.

The research result found that; 1) Needs to solve problems in 7 areas, but the area is ready. It is a model from Pol.Sub.Lt.Wichai Suriyut, "the fighter who builds the forest" and has a desire to develop into a sustainable tourism destination in 11 areas by combining modern science "Khok Nong Na Model" with local wisdom to benefit in Agriculture. 2) Development of organic tourism, sustainable sufficiency in Theravada Buddhism. Has brought the principle of prayer 4 with modern science as a framework, found that farmers in the area are ready in 4 areas called Peacefulness, namely, willingness to do, cooperation in doing, and willing to do and understanding. 3) Found knowledge called PRANGKU MODEL consisting of P: Peace People Happy Farmers, R: Relationships Good relationship with each other, A: Action Doing activities together, N: No Poverty Free from poverty, G: Good Health Good life, K: Knowledge Learning Center, U: Unity. When the model is integrated with the principle of prayer 4 and peace prayer (Peacefulness) new knowledge called PRANGKU MODEL Peacefulness Maps is the route of peaceful organic farming, sustainable self-sufficiency.

Keywords: Tourism Development; Organic Agricultural; Sustainable Sufficiency

บทนำ

ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะกลไกหลักในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2560 การท่องเที่ยวของไทยสามารถสร้างรายได้กว่า 2.75 ล้านล้านบาท

แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาท่องเที่ยวที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Government Gazette, 2018) จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวตามกระแสที่เปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างเครือข่ายร่วมกันระหว่างรัฐบาลและชุมชนในสังคมให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึงของส่วนรวม มีประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ สร้างทางเลือกให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย (Government Gazette, 2018) ตลอดจนให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาท่องเที่ยวในระยะ 20 ปี

แต่ในขณะเดียวกัน ก็พบว่า 7 จังหวัดในภาคอีสานยังเผชิญกับปัญหาย้ายแล้งอย่างหนัก หนึ่งในนั้นคือจังหวัดศรีสะเกษ เกิดจากฝนทิ้งช่วงหลายสัปดาห์ติดต่อกัน ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรเริ่มขาดน้ำ นาข้าวบางแห่ง ต้นข้าวยืนต้นตายเนื่องจากเกษตรกรไม่มีน้ำเข้านา (Voice Online, 2019) กรณีนี้จึงทำให้เกิดโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล สำหรับมุ่งให้เป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้คนที่สนใจเกษตรผสมผสาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และมีความหวังที่จะพัฒนาพื้นที่ของตนที่มีจำนวนน้อยให้สามารถพอกิน พออยู่ พอใช้ พอร่มเย็น และพอแบ่งปันแก่ญาติพี่น้องที่เผชิญหน้ากับวิกฤตโควิดแล้วกลับมาอาศัยที่บ้านเกิดตนเอง (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2020) และยังมีสวนภายในพื้นที่อำเภอปราจีนบุรี อีกจำนวน 11 สวน ที่ทำการเกษตรแบบผสมผสานในลักษณะตามโคกหนองนาแบบเดียวกัน แต่มีจุดเด่นที่แตกต่างกันซึ่งเป็นเสน่ห์และมีความสวยงามที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละสวน เป็นการพัฒนาที่ตรงต่อเหตุการณ์ในสภาพปัจจุบันนี้ จากความพร้อมในพื้นที่ของสวนทั้ง 11 สวนนั้นซึ่งสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นแหล่งเที่ยวเชิงการเกษตรอินทรีย์ได้ในอนาคต

การให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องวางรากฐานด้านการท่องเที่ยว เน้นมาตรฐานและคุณภาพระดับสากล สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องของความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว และการสร้างรายได้สู่ชุมชน จึงเกิดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย ปี พ.ศ. 2579 “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” (Ministry of Tourism and Sports, 2018) หากมีการจัดการท่องเที่ยวแบบวิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนจะเป็นการดีมาก (Phra palat Adisak Vajirapañño (Pimnon), 2019) ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ บ้าน วัด โรงเรียน ให้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ (Hinsui, 2014) และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมีองค์ประกอบสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ นั่นก็คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องดีมาก (Thienkitthana, 2004) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามกิจกรรมการเกษตรหลักได้ 5 ประเภท คือ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์การประมง การเกษตร และป่าไม้ และการเกษตรแบบผสมผสาน (Maneerat and Chalermphol, 2017) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีกิจกรรมการสาธิต ให้ความรู้การเกษตร การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและการแนะนำธุรกิจทางการเกษตร โดยกิจกรรม ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการเกษตร (Na Songkhla, 2013) การจำหน่ายสินค้า กิจกรรมสันตนาการและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลหรือตามเทศกาล

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเป็นโคกหนองนา ไม่ว่าจะในพื้นที่เท่าใดก็สามารถพัฒนาได้หมด เพราะโคกหนองนาเป็นการทำเกษตรผสมผสาน โดยการปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ทั้งไม้กิน ไม้ใช้สอย และไม้เศรษฐกิจ ตามแนวทางของการปลูกไม้ 5 ระดับ (Phramaha Hansa Dhammaso, 2020) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน อันเป็นการเพิ่มรายได้แก่ชุมชนในท้องถิ่น ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การประยุกต์ใช้ “โคก หนอง นา โมเดล” จากโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล และสวนทั้ง 11 สวน ถือว่าเป็นการทำการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน จึงเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การศึกษาหาความรู้และแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมกับพื้นที่ทางการเกษตร โดยการผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านให้มีความเป็นอยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ ในพื้นที่นั้น ๆ โดยให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเอง อันมีมนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้สำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบ เกิดประโยชน์ในด้านการเกษตรด้วยหลักกิจกรรมธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้น พื้นที่ของอำเภอปรางค์กู่ โดยโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล เหมาะสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืนของอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตร
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพลงพื้นที่ (Field Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นที่ โดยอาศัยกรอบหลักการ แนวคิด ทฤษฎี การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วยเทคนิค SWOT Analysis รวมทั้งการสานเสวนา และเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ พร้อมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยแนวคิดตามหลักการถวาทนา 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ตีความและพัฒนา ให้เห็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพชุมชน เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ของพื้นที่ สภาพปัญหา อุปสรรค แนวทาง ของแหล่งพื้นที่การเกษตรที่มีความหลากหลายในพื้นที่อำเภอปรางค์กู่

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร มาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยกำหนดแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ได้ตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องเชิงเนื้อหา และวัดผลการวิจัยตามรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง

ขั้นตอนที่ 3 สัมภาษณ์เชิงลึกและสานเสวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะเป็น Information Rich Case คือมีข้อมูลให้ศึกษาได้ระดับที่ลึก โดยผู้วิจัยใช้วิธีการ

เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนา 2 รูป/คน สัมภาษณ์ และสานเสวนาผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกษตรอำเภอปราจีนบุรี ที่มีความหลากหลายและแตกต่าง จำนวน 10 คน สัมภาษณ์เชิงลึกและสานเสวนาผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน

ขั้นตอนที่ 4 เมื่อได้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 3 แล้ว เพื่อให้ข้อมูลมีความชัดเจนเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดการสานเสวนาเฉพาะกลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญ ทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 5 ศึกษาข้อมูลที่เกิดจากการรวบรวมเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ เพื่อทำการศึกษาวิเคราะห์ หลักการและแนวทางเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัย สรุป และเสนอรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน คือ ตามหลักภาวะ 4 ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์สุขของชุมชนและเพื่อประโยชน์แก่การศึกษา ค้นคว้าของผู้สนใจในโอกาสต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนของอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นของชุมชนซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่น จากการวิจัยความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนของอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ จนพบความต้องการ และความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรผู้ประกอบการมีดังต่อไปนี้ 1) ความต้องการแก้ไขปัญหาภัยแล้งและการขาดแคลนน้ำ ด้วยศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำมีต้นทุนค่อนข้างต่ำและไม่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 2) ความต้องการแก้ไขปัญหาการคมนาคมขนส่งพืชผลทางการเกษตร ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมในท้องถิ่นยังไม่ได้มาตรฐานระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ไม่สะดวก และไม่ทั่วถึงระหว่างหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่มีสภาพเป็นดินลูกรัง เป็นหลุมเป็นบ่อและขรุขระ 3) ความต้องการแก้ไขปัญหาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดจะประสบปัญหาหาค่าผลผลิตตกต่ำ และไม่สามารถขายผลผลิตได้ตามราคา 4) ความต้องการแก้ไขปัญหาความยากจน อาชีพการเกษตรมีรายได้หลักจากการขายผลผลิตทางการเกษตร เพียงปีละ 1 ครั้ง และไม่มีรายได้จากแหล่งอื่นเนื่องจากไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม หรืออาชีพเสริมที่สร้างรายได้จึงประสบปัญหาความยากจน คราวเรือนมีรายได้ต่ำ และมีหนี้สิน 5) ความต้องการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมลพิษเป็นปัญหาอีกประการหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ 6) การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ป่าไม้ถูกทำลาย ภายในพื้นที่มีการลักลอบตัดต้นไม้สำหรับใช้ประกอบการทำเกษตรกรรม แต่ไม่มีการปลูกต้นไม้เพิ่ม จึงเกิดกิจกรรม

ธนาการต้นไม้ขึ้นจากกลุ่มเกษตรกรชุมชนภายในชุมชน และ 7) ความต้องการแก้ไขปัญหาแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่ได้รับการพัฒนา จังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายจำนวนมาก แต่มีปัญหาด้านการพัฒนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวแต่ละประเภท

ความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืนของอำเภอบางแก้ว จังหวัด ศรีสะเกษ พบว่า อำเภอบางแก้ว ที่ได้บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ผู้กล้าและมองเห็นความสำคัญจากการลงมือ จนเกิด เป็นรูปแบบกิจกรรมจนกลายเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้มีส่วนที่มีความพร้อม และ ต้องการเข้าร่วมในการพัฒนา จำนวน 12 พื้นที่ด้วยกัน รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถี พอเพียงตามแนววิถีการสมัยใหม่ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรได้ยึดดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร สู่การ ประยุกต์ใช้ที่ดินตามศาสตร์พระราชา “โคก หนอง นา โมเดล” จึงเป็นการศึกษาหาความรู้และแนวทางในการ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเกิดประโยชน์ในด้านการเกษตรด้วยหลักสัจธรรมธรรมาตมอย่างยั่งยืน ได้แก่สวนที่ 1 สวนพุทธเกษตร “สันติภาพลงดิน สันติภาพกินได้” สวนที่ 2 สวนชุมชนแซมชาย ห่มดินชุ่มดาว สวนที่ 3 สวนโคก หนอง นา ดงแรดเด้อ สวนที่ 4 สวนสี่พี่ น้อง สวนที่ 5 สวนวิมานดิน สวนที่ 6 สวนสุริยท สวนที่ 7 สวนแรง แลกใจ สวนที่ 8 สวนผืนเถียร (ข้าว หลัวะ) ยางนา สวนที่ 9 สวนหมอดิน คำเสียง สวนที่ 10 สวนลุงแดง สวนที่ 11 สวนป่าหิมพานต์ และสวนที่ 12 สวนโพลพล้อ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืนใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยจึงได้นำหลักของภาวนา 4 สังเคราะห์ออกมาได้ทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ (Thai Tripitakas: 22/79/144) เมื่อประยุกต์ หลักภาวนา 4 เข้ากับความต้องการ ความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตามแนว วิถีการสมัยใหม่อันจะเป็นประโยชน์สูงสุดในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่นั้นมีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ที่เรียกว่า สันติภาวนา (Peacefulness) ได้แก่ ด้านกายภาพ คือความเต็มใจในการทำเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน ด้านพฤติกรรม คือความร่วมมือใจทำ เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน ด้านจิตภาพ คือความตั้งใจให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนตาม แนวเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางโคก หนอง นา และด้านปัญญาภาพ คือความเข้าใจทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ มีการสร้างกิจกรรมการสาธิต ให้ความรู้การเกษตร การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร และการแนะนำธุรกิจ ทางการเกษตรเพื่อพัฒนาพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน ผลวิจัยที่พบกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่นั้นมีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเต็มใจทำ ด้านความร่วมมือใจทำ ด้านความตั้งใจทำ และด้านความเข้าใจทำอันเป็นปัจจัยสำคัญที่โดดเด่นอย่างมากที่กลุ่มเกษตรกร ผู้ประกอบการจะนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลของเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความพร้อมออกเป็น 7 ด้านด้วยกัน เรียกว่า PRANGKU MODEL ตามรายละเอียดในแผนภาพดังนี้

PRANGKU MODEL

ภาพที่ 1: แผนภาพ นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการบูรณาการรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืนของอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

1) P: Peace People ด้านสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีความสุข ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มมีเอกลักษณ์ มีความโดดเด่นและมีจุดแข็งที่สามารถร่วมแรงร่วมใจเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน

2) R: Relationships ด้านความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมการมีมิตรภาพในการประกอบอาชีพของกลุ่มเกษตรกรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อสร้างความมั่นคง

3) A: Action ด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีกระบวนการจัดประชุมเพื่อทำความรู้จัก และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเดินทางเพื่อไปเยี่ยมชมศึกษาดูงานของสมาชิกในเครือข่ายระหว่างกลุ่มพืชสวนนาป่าคันทนาทองคำ และทรัพยากรเด่นของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าไหม การย้อมผ้า การใช้ภาษาถิ่น คือ ภาษาส่วย ภาษาเขมร ภาษาอีสาน และภาษาไทย

4) N: No Poverty ด้านการปราศจากความยากจนอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในฐานะหน่วยงานหลักด้านการตลาดจึงได้กำหนดเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจผลิตภัณฑ์หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การค้าขายเพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้และช่วยให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ประกอบด้วยกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน

5) G: Good Health ด้านความเป็นอยู่สุขภาพที่ดีไม่มีโรค เกิดความตั้งมั่นพืชผักที่ปลูกเองกินเองได้อย่างปลอดภัย ซึ่งเป็นผลผลิตที่ปลอดภัย สามารถรับประทานได้ในครอบครัว ก่อให้เกิดศูนย์กลางการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของไร่นาสวนผสม ที่สามารถนำองค์ความรู้ด้านเกษตรแบ่งปันให้ชุมชนอื่น ๆ ให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

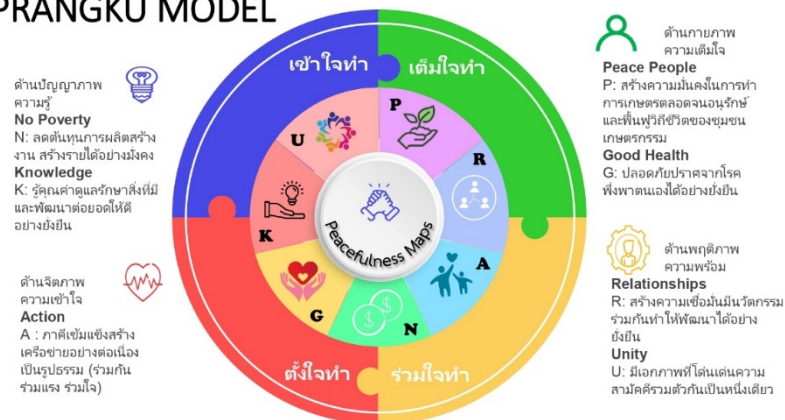
6) K: Knowledge ด้านศูนย์การเรียนรู้หรือองค์ความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพ “พออยู่ พอกิน” “พึ่งตนเอง” “ประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด” โดยมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่หรือที่ชุมชนท้องถิ่นของตนมีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดก่อนที่จะแสวงหาแหล่งทุน วัตถุดิบจากภายนอก และ

7) U: Unity ด้านความเป็นเอกภาพที่โดดเด่นการสามัคคีรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียว จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา

องค์ความรู้ใหม่

เมื่อได้กรอบแนวคิด PRANGKU MODEL ทั้ง 7 ด้าน นำมาเคราะห์ตามหลักภาวนา 4 กับสันติภาวนา (Peacefulness) ได้แก่ เต็มใจทำ ร่วมใจทำ ตั้งใจทำ และเข้าใจ จากองค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยพบ เส้นทางการท่องเที่ยวแบบสันติสุขเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืนของอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ที่เรียกว่า PRANGKU MODEL Peacefulness Maps หมายถึง เส้นทางการท่องเที่ยวแบบสันติสุขเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืนของอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรแบบเดิม ๆ แนวทางการประกอบอาชีพของกลุ่มเกษตรกรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม และองค์กร เกิดการนำองค์ความรู้จากการทำเกษตร ทำให้เกิดรายได้ เกิดศูนย์การเรียนรู้เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ที่มีความต้องการและความพร้อมเหมือนกัน เกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวขึ้น นอกจากนี้ในปัจจุบันเป็นยุคออนไลน์ การส่งเสริมการค้าขายออนไลน์ การสร้างภาพลักษณ์ของสินค้า (Band Image) โดยใช้สินค้าอินทรีย์เพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้นและเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่เร็วขึ้น การพัฒนาพื้นที่สำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเส้นทางสะดวกสบาย มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน การเตรียมความพร้อมทางด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน อาทิ สถานที่จอดรถ ห้องน้ำที่นั่งพักผ่อน มีกิจกรรมการสาธิต ให้ความรู้การเกษตร การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและการแนะนำธุรกิจทางการเกษตร ตามแผนภาพนี้

PRANGKU MODEL

ภาพที่ 2: แผนภาพ องค์ความรู้ใหม่จากการบูรณาการรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ในครั้งนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความต้องการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ 7 ด้าน และมีความต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำนวน 11 พื้นที่ โดยการนำวิทยาการสมัยใหม่ “โคก หนอง นา โมเดล”

ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในด้านการเกษตร ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Phra Sutee Rattanabundit, (2017) เรื่อง การท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม: นโยบาย ผลกระทบ และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และทางวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนโดยอาศัยกิจกรรมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ เส้นทาง “ตามรอยศาสตร์พระราชา ณ ราชบุรี – นครปฐม” และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Na Songkhla (2013) เรื่อง “รูปแบบการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืนใน อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่าการนำทรัพยากรการเกษตรและวัฒนธรรมเกษตรมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยไม่เพียงแต่การสร้างคามพึงพอใจแก่ นักท่องเที่ยวแต่ยังมุ่งพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนด้านรายได้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้นำหลักภาวะ 4 กับวิทยาการสมัยใหม่มาเป็นกรอบ พบว่า เกษตรกรมีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ที่เรียกว่าสันติภาวะ (Peacefulness) ได้แก่ ด้านความเต็มใจทำ ด้านความร่วมมือทำ ด้านความตั้งใจทำ และด้านความเข้าใจทำ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)” ผลการศึกษาว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทแบ่งออก 4 ด้านได้ (1) การพัฒนา ทางความประพฤติ คือ ทางกายและวาจา ให้มีศีล (2) การพัฒนาด้านอินทรีย์ 6 คือ ให้รู้จักสำรวจอินทรีย์ของตนอย่างมีสติกำกับ (3) การพัฒนาจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงสามารถ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (4) การพัฒนาด้านปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า พบองค์ความรู้เรียกว่า PRANGKU MODEL ประกอบด้วย P: Peace People กลุ่มเกษตรกรมีความสุข R: Relationships ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน A: Action การทำกิจกรรมร่วมกัน N: No Poverty ปราศจากความยากจน G: Good Health ความเป็นอยู่ที่ดีสุขภาพดี K: Knowledge ศูนย์แห่งการเรียนรู้ U: Unity ความเป็นเอกภาพหนึ่งเดียว เมื่อนำโมเดลมาบูรณาการกับหลักภาวะ 4 และสันติภาวะ (Peacefulness) องค์ความรู้ใหม่เรียกว่า PRANGKU MODEL Peacefulness Maps คือ เส้นทางท่องเที่ยวแบบสันติสุขเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (Phrapalat Adisak Vajirapañño (Pimnon), 2019) ได้ทำการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วัดบ้านชะยูง ตำบลห้วยตามอญ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน PLOWPLEU'S Model ซึ่งสังเคราะห์ลงเข้ากับหลักภาวะ 4

สรุป

รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีอำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า PRANGKU MODEL Peacefulness Maps คือ เส้นทางท่องเที่ยวแบบสันติสุขเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืนนั้น สามารถสร้างการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และเทคโนโลยีเป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ เป็นจุดเด่นของการส่งเสริมในการบริหารจัดการ และพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์เพื่อให้ผู้ประกอบการหรือชุมชน นำองค์ความรู้ และนวัตกรรมใหม่ ๆ ไปปรับใช้ยังพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์ โดยเป็นเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวได้เกิดความประทับใจทั้งสองฝ่ายด้วยการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพจากประสบการณ์ทางตรงของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสามารถร่วมกันวางแผน กำหนดแผนการบริหารจัดการอย่างมีระบบในการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนได้ ทั้งนี้ ยังเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวเพื่อจะเกิดความตระหนักห่วงใยในพื้นที่คิดค้นแนวทางวิธีการใหม่ ๆ ตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและสืบทอดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความต้องการและความพร้อมมีจำนวน 11 พื้นที่ ต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรมีการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี จะสามารถสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และเทคโนโลยี เป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการหรือชุมชน สามารถนำองค์ความรู้ และนวัตกรรมใหม่ ๆ ไปปรับใช้ยังพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้นำหลักภavana 4 กับวิทยาการสมัยใหม่มาเป็นกรอบ พบว่า เกษตรกรมีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ที่เรียกว่า สันติภavana ได้แก่ ด้านความเต็มใจทำ, ด้านความร่วมมือใจทำ, ด้านความตั้งใจทำ และด้านความเข้าใจทำ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรสร้างเครือข่ายและเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพ โดยสามารถร่วมกันวางแผน กำหนดแผนการบริหารจัดการอย่างมีระบบในการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า พบบ่องค์ความรู้เรียกว่า PRANGKU MODEL เมื่อนำโมเดลมาบูรณาการกับหลักภavana 4 และสันติภavana จึงเกิดองค์ความรู้ใหม่เรียกว่า PRANGKU MODEL Peacefulness Maps คือ เส้นทางท่องเที่ยวแบบสันติสุขเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรมีองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนชุมชนในพื้นที่มีโอกาสได้เรียนรู้และมีการสร้างต้นแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ไปขยายผลสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อจัดทำโครงการสนับสนุนการจัดอบรมหรือประชุมให้ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ ในอำเภออื่นๆ

2.2 ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมและการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่มีความเหมาะสมกับชุมชนกับการท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ การเพิ่มมูลค่า การเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีการให้บริการ การต้อนรับนักท่องเที่ยวให้แก่เจ้าของพื้นที่หรือเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเกิดความยั่งยืนในอนาคต

2.3 ศึกษาการออกแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในแต่ละช่วงเวลาให้มีความแตกต่างกัน เพื่อความหลากหลาย สำหรับนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเลือกตัดสินใจในการเดินทางได้ตามความเหมาะสมของช่วงเวลา

References

- Arunsimorakot, S. et al. (2016). The 17 Sustainable Development Goals of the United Nations for the Future. *Thai Interdisciplinary Research Journal*, 11(3), 1-7.
- Government Gazette. (2018). *National Strategy (B.E. 2561-2580)*. Retrieved May 3, 2020, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- Hinsui, J. (2014). Guidelines for promoting Buddhist tourism Wat Prachakhomwanaram Sisomdet District Roi Et Province. *Journal of International Thai Tourism Studies*, 10(1), 50-58.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Ministry of Tourism and Sports. (2018). *National Tourism Development Vol. 2 (2017-2021)*. Retrieved March 5, 2020, from <http://www.dpe.go.th/content/file>.
- Maneerat, S., & Chalermphol, J. (2017). Appropriate Agro-tourism Management Model of Mae Rim-Samoeng Route in Mae Rim District, Chiang Mai Province. *KHON KAEN AGR. Journal*, 45(Supplement), 540-544.
- Na Songkhla, T. (2013). *Model of Agricultural Resource Management Model for Sustainable Agricultural in Changklang District} Nakhon Si Thammarat Province*. (Doctoral Dissertation). Prince of Songkla University. Songkhla.
- Phra Sutee Rattanabundit, (2017). *Religious and cultural tourism: policy impact and network*

management for promote consciousness of histories and culture in ASEAN community.

Bangkok: Thailand Science Research and Innovation.

- Phrapalat Adisak Vajirapañño (Pimnon). (2019). *Development on Model of Tourism Management in Sustainable and Peaceful way: A Case Study of Wat Baan Khayung, Huaytaamon Sub-district, Phusing District, Sisaket Province*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2020). *Two farms can be developed into a Khok Nong Na*. Sisaket: Article from Khok Nong Na Peace Studies Model.
- Thienkitthana, P. (2004). *Agricultural Tourism Management: A Case Study of Bang Rak Noi Subdistrict Nonthaburi Province*. (Master's Thesis). Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Somboonthawee, K. et al. (2017). *Tourism innovation in the case of a study of the agricultural tourism attraction "Rai Pluk Rak" Ratchaburi Province*. National Conference of Social Sciences "Security of Thai society in the 21st century. 13th time. Chiang Rai Rajabhat University.
- Voice online, (2019). *The 7 provinces in the northeast still face drought 'Khong river is dry – the reservoir has no water'*. Retrieved January 29, 2021, from https://voicetv.co.th/read/UepS_-BEb.
- In-depth interview. (2020). *A Model for the Development of Organic Agricultural Tourism Based on Sustainable Sufficiency: A Case Study of Prang Ku District, Sisaket Province*. July 27th. Sisaket Province.

กระบวนการที่พึงประสงค์ในการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ในสังคมไทย*

The Desirable Process for Prosecuting Monks in Thai Society

¹สุรพงษ์ สิทธิกรณ์ และ พระราชปรียัติกรวิ

¹Surapong Sitthigorn and Phra Rajapariyatkavi

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: P163472529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค การดำเนินคดีของพระสงฆ์ตามกระบวนการศาลยุติธรรม 2) เพื่อศึกษาวิธีระงับอิทธิพลของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการที่พึงประสงค์ในการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ในสังคมไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง-จำนวนทั้งสิ้น 15 คน โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย พระสังฆาธิการ พระวินยาธิการ อัยการ ตำรวจ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดี หน่วยงาน ผู้ต้องหา หรือจำเลย นักวิชาการด้านกฎหมายและนักวิชาการด้านพุทธศาสนา เครื่องมือวิจัยใช้การศึกษาข้อมูลทางด้านเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสัมมนาทางวิชาการใช้กระบวนการตรวจสอบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดย การตีความ ทำการสร้างข้อสรุป แบบอุปนัย การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร โดยคำนึงถึงบริบท และใช้การเขียนข้อความแบบบรรยาย

ผลการศึกษามีพบว่า 1) การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อน และหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อน 2) การให้พระลาสิกขาโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละสมณะเพศได้ แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตาม เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ และ 3) กระบวนการดำเนินคดีพระสงฆ์ ควรมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนา ร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เมื่อในที่สุดศาลสุดท้ายพิพากษายกฟ้อง พระสงฆ์ก็ยากที่จะได้รับการเยียวยา ให้กลับมาสู่สถานะเดิมได้ อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเสียหายต่อพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: กระบวนการที่พึงประสงค์; การดำเนินคดี; พระสงฆ์

Abstract

The dissertation consisted of 3 objectives: 1) to study the current condition of problems and obstacles of the prosecution of monks in accordance with the process of the Court of Justice; 2) to study the means for settling disciplinary cases (Adhikarana) of monks in Theravada Buddhist scriptures; and 3) to present the desirable process for prosecuting monks in the present Thai society. This was a qualitative research by using the purposive random sampling. The key informants consisted of the Sangha administrators, rule-keeper monks, prosecutors, police, inquiry officials, lawyers, defendants, legal scholars and Buddhist scholars, in a total of 15 persons. The research instruments used were documentary research, in-depth interview and seminar group by employing the triangulations method. The data were analyzed by means of interpretation, inductive conclusion, and content analysis, derived from the study of documents by considering the context and presented in the descriptive method.

From the study, it was found as follows: 1) The prosecution of a monk should be according to the Vinaya rules and if he commits major offences and has to disrobe, he should also be treated and prosecuted the same way as ordinary people. Therefore, the law should be revised on these issues based on the Vinaya rules according to the Tipitaka in order to allow monk to demonstrate their innocence. 2) The disrobement of monk by the results of the law under the Sangha Act B.E. 2560, Section 29 and 30 have granted the inquiry officials or the prosecutors the authority to force the monk to leave monkhood, even though he has not committed any major offences. This represents the authority that has been given to the inquiry officials or the prosecutors more than what the Vinaya rules specify. 3) The process of prosecution of monks should include a lay judge who is a monk or those with knowledge of Buddhism in the trial because the context of the monk is different from the general public. If a monk is made to disrobe during the trial even if the verdict is not yet final, but when the final court dismisses the case, it causes difficulties for a monk to get healed and return to the old position, causing injustice and damage to Buddhism.

Keywords: The Desirable Process; Litigation process; Monks

บทนำ

บริบทความเป็นมาของประเด็นที่เราศึกษาในปัจจุบันนี้มีการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของพระสงฆ์เพิ่มมากขึ้น ดังที่ปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้ง และในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ก็พบว่า การกระทำของพระสงฆ์เหล่านี้ แม้จะถือว่าผิดวินัยสงฆ์ แต่ก็ได้รับโทษเพียงให้

สีกจากสมณเพศและรับโทษทางอาญาอย่างบุคคลทั่วไปเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2561 (ฉบับที่ 4) หมวด 4 นิคหกรรมและการละสมณเพศ มาตรา 29 ที่บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้” และมาตรา 30 “เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการละสมณเพศ” นั้น (The Sangha Act B.E.2018 (version 4), 2018)

สภาพปัญหา อุปสรรคเชิงพื้นที่หรือเชิงปัญหาเชิงสถานการณ์ พบว่า ในปัจจุบันนี้ยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายอาญามาตราใด ที่จะสามารถเอาผิดแก่กรณีพระสงฆ์กระทำความผิดอาญาได้โดยตรงมีเพียงฐานความผิดอาญากรณีบุคคลทั่วไปกระทำความผิดเท่านั้น ในประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันที่ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับศาสนาไว้ใน ลักษณะ 4 ตามมาตรา 206 – 208 ก็เป็นเพียงบทบัญญัติที่มุ่งลงโทษผู้ที่มาก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ศาสนา กล่าวคือ เหยียดหยามศาสนา ก่อความวุ่นวายในที่ประชุมศาสนา และแต่งกายเป็นชนของศาสนานั้นๆ เพื่อให้บุคคลอื่นเข้าใจผิดเท่านั้น ส่วนในร่างพระราชบัญญัติ อุปถัมภ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๖๒ ก็ยังไม่มีกำหนดถึงความผิดของพระสงฆ์ที่กระทำความผิด มีเพียงกำหนดโทษแก่บุคคลที่ทำให้พุทธศาสนาและพระสงฆ์เสียหายซึ่งเป็นการคุ้มครองพุทธศาสนาในเชิงตั้งรับ (Passive) เท่านั้น มิใช่การคุ้มครองในเชิงรุก (Active) ที่มุ่งควบคุมดูแลบุคคลในศาสนาเอง ทั้งที่การกระทำความผิดอาญาของพระสงฆ์ถือเป็นเรื่องร้ายแรง เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนทั่วไปแล้ว ยังทำให้พุทธศาสนามัวหมอง เนื่องจากการฉวยโอกาสจากความเคารพนับถือศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปมาเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด แสวงหาประโยชน์ให้ตนเองโดยมิชอบโดยเฉพาะการกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น พระสงฆ์หลอกเอาเงินชาวบ้าน โดยพยายามพูดจาโน้มน้าวและอาศัยความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านให้บริจาคเงินให้แก่วัดหรือแก่ตนเพื่อเป็นการทำบุญ อดอ้างว่าการบริจาคเงินมากๆ จะได้บุญมาก และเอาเงินที่ได้นั้นไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว เมื่อพระสงฆ์กลับกลายเป็นผู้กระทำความผิดก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเสียเอง

หลักการ แนวทางปฏิบัติ เหตุผล ทางแก้ไข ส่งเสริม เชิงวิชาการ พบว่า การทำกฎหมายอาญาหรือวิธีพิจารณาความอาญามาใช้โดยตรงและไม่คำนึงถึงพระธรรมวินัยก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกฎหมายกับพระธรรมวินัยในเชิงปฏิบัติเช่นการจับพระสงฆ์สึกโดยไม่เข้าข่ายอาญาอาบัติปาราชิกซึ่งจะเป็นเหตุที่ต้องสึกแต่ในทางคดีเหตุที่ต้องสึกเกิดจากการที่เจ้าพนักงานสอบสวนหรือศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัวแม้จะไม่ปรากฏว่าเป็นปาราชิกก็ตาม (Phra Rajjarattanakavee, 1980)

บริบทของประชาชนทั่วไปกับพระสงฆ์มีความแตกต่างกันการใช้มาตรฐานกฎหมายทั่วไปมาใช้กับพระสงฆ์ทำให้เกิดความเสียหายแก่พระสงฆ์เป็นอย่างมากซึ่งไม่อาจเยียวยาได้เช่นเมื่อพระสงฆ์ถูกจับสึกเพราะเจ้าพนักงานสอบสวนหรือศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัวต่อมาศาลมีคำพิพากษายกฟ้องพระสงฆ์ ก็ไม่สามารถ

กลับสู่ฐานะเดิมได้ต้องบวชใหม่อีกครั้งและนับพรรษาใหม่แตกต่างกับราชการที่ได้ตำแหน่งและได้รับการชดเชยจากภาครัฐ การพิจารณาคดีของศาลกระทำโดยอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปอย่างเดียวซึ่งจะกระทำได้โดยลำบากและเป็นการฝ่าฝืนจารีตประเพณีทั้งการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยซึ่งหากได้รับการประกันตัวพระสงฆ์ต้องขึ้นศาลอยู่ต่อหน้าพยานซึ่งทำให้การกล่าวโทษก่อให้เกิดแรงกดดันกับพยานที่จะเบิกความต่อศาลทำให้เสียความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี ทั้งลำพังเพียงพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกก็ไม่สามารถควบคุมให้พระสงฆ์มีความประพฤติอยู่ในธรรมได้ เนื่องจากพระธรรมวินัยเป็นเพียงหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม เกิดจากความรู้สึคนึกคิดภายในจิตใจของมนุษย์ว่าการกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ชอบ การกระทำอย่างไรเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ เป็นเพียงสิ่งที่ควบคุมความคิดภายในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะทำให้มนุษย์พร้อมบริบูรณ์ไปด้วยความดีทั้งในทางร่างกายและจิตใจเท่านั้น แต่ไม่มีสภาพบังคับอย่างสภาพบังคับทางอาญาตามกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งเป็นข้อบังคับของรัฐที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ที่แสดงออกมาสู่ภายนอกนี้ Textbook Division (1987) กล่าวว่า จึงควรมีแนวทางในการลงโทษพระสงฆ์เหล่านี้ให้หนักกว่ากรณีบุคคลทั่วไปกระทำความผิด เพื่อเป็นการตัดไฟแต่ต้นลมมิให้พระสงฆ์เกิดกิเลสในการกระทำความผิดได้มากขึ้น สามารถดำเนินกิจวัตรปฏิบัติเข้าสู่ความจริงอันสูงสุดที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบได้ที่สุด

แรงจูงใจอยากที่ศึกษา เหตุผล ความคาดหวัง ประโยชน์จากผลการศึกษาเพื่อนำเสนอกระบวนการที่พึงประสงค์ในการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ในสังคมไทย ความลักลั่นของการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแท้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกกับการปฏิบัติตนในวิถีชีวิตจริงของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งอยู่นอกเหนือจากรับผิดชอบของชาวพุทธ หรือแม้กระทั่งรัฐบาล สิ่งที่ชาวพุทธ และรัฐบาลทำได้คือการเอื้ออำนวยให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตนในทางแห่งความสะอาด สว่าง สงบตามวิถีแห่งพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาในขอบเขตที่จะพึงทำได้เท่านั้น ไม่ใช่การใช้กฎหมายของรัฐเข้าไปแก้ปัญหพระธรรมวินัยซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาย่างผิดฝาผิดตัว เพราะการแก้ไขปัญหาดังกล่าววิธีที่ไม่ถูกต้องตรงจุดแม้จะทำด้วยเจตนาดีก็อาจปรากฏผลเป็นการทำลายพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาแทนที่จะเป็นการบำรุงพระศาสนาตามที่ตั้งใจก็เป็นได้ จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นประเทศไทยยังไม่มี การดำเนินคดีของพระสงฆ์ตามกระบวนการศาลยุติธรรมในสังคมไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษา ปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค การดำเนินคดีของพระสงฆ์ตามกระบวนการศาลยุติธรรมในสังคมไทย วิถีระงับอธิกรณ์ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2008) ซึ่งประโยชน์จากผลการศึกษาเพื่อนำเสนอกระบวนการที่พึงประสงค์ในการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ในสังคมไทย ไปแก้ไขปัญหความขัดแย้งในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค การดำเนินคดีของพระสงฆ์ตามกระบวนการศาลยุติธรรมในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาวิถีระงับอธิกรณ์ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการที่พึงประสงค์ในการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง (purposive random sampling) จำนวนทั้งสิ้น 15 คน โดยจำแนก ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ประกอบด้วย พระสังฆาธิการ พระวินยาธิการ อัยการ ตำรวจ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดี หน่วยงาน ผู้ต้องหาหรือจำเลย นักวิชาการ ด้านกฎหมายและนักวิชาการด้านพุทธศาสนา เครื่องมือวิจัยใช้การศึกษาข้อมูลทางด้านเอกสาร (document research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสัมมนาทางวิชาการ (seminar group) ใช้กระบวนการตรวจสอบสามเส้า (triangulations) วิเคราะห์ข้อมูลโดย การตีความ (interpretation) ทำการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive) การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (document Research) โดยคำนึงถึงบริบท (context) และใช้การเขียนข้อความแบบบรรยาย (descriptive)

ผลการวิจัย

กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในปัจจุบัน มีดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค การดำเนินคดีของพระสงฆ์ตามกระบวนการศาลยุติธรรมในสังคมไทย พบว่า การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อน และหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออกพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 ในหมวด 3-4 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งตีความว่าพระสงฆ์เป็นเจ้าพนักงานทางการปกครอง เมื่อกระทำผิดกฎหมายอาญาต้องนำพระสงฆ์ขึ้นสู่ศาลทุจริตประพฤติดมขอบที่มีวิธีการพิจารณาความแบบระบบไต่สวนตั้งประเด็นเอาผิดผู้ต้องหาหรือจำเลย อันส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดียาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสารภาครัฐมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยทำให้ พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหามีโอกาส สู้คดีให้พ้นจากความผิดยาก จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเด็นดังกล่าวเพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อน

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิธีระงับอิทธิพลของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การสึกพระโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละสมณะเพศได้ แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตาม เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า ควร มีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนา ร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เพราะบริบทของพระแตกต่างกลับประชาชนทั่วไป หากมีการสึกพระในระหว่างพิจารณาคดี แม้จะมีคำพิพากษาแต่ยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม เมื่อในที่สุดศาลสุดท้ายพิพากษายกฟ้อง พระสงฆ์ก็ยากที่จะได้รับการเยียวยา ให้กลับมาสู่สถานะเดิมได้อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเสียหายต่อพระพุทธศาสนา แต่ควรจะต้องไม่ให้พระสงฆ์ลาสิกขาในระหว่าง

การดำเนินคดีและต้องไม่ถอดถอนสมณศักดิ์ เพื่อรักษาความชอบธรรม และสามารถเยียวยาได้ง่าย หลังคดีสิ้นสุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่าเมื่อพิจารณาถึงข้อกำหนดและข้อความในมาตรา 29 และมาตรา 30 ดังกล่าว จะเห็นว่าทั้งสองมาตรานี้ ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน เมื่อดำเนินคดีคณะสงฆ์แล้ว แต่จะต้องจับพระสงฆ์สึก มีแต่ข้อความที่บัญญัติไว้แต่เพียงว่า ให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุผู้นั้น สละสมณเพศเสียได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กฎหมายดังกล่าว ให้อำนาจเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้พระภิกษุผู้นั้น สละสมณเพศเท่านั้น ซึ่งคำว่า มีอำนาจ ไม่ได้หมายความว่า จะต้องกระทำ จึงเป็นเพียงดุลพินิจของเจ้าพนักงานที่ใช้ อำนาจนั้นหรือไม่ และไม่ได้หมายความว่า ต้องให้พระภิกษุสงฆ์ที่ถูกดำเนินคดี สละสมณเพศ ในทุกกรณี เพียงแต่เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง อาจไม่กล้าหรือไม่สะดวกใจที่ควบคุมพระภิกษุสงฆ์ในห้องควบคุม หรือห้องขังในขณะที่ยังครองผ้าเหลืองการจัดดำเนินการให้พระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา สละสมณเพศข้างต้น สอดคล้องกับระเบียบและกฎหมายบ้านเมืองกำหนดไว้ ซึ่งเป็นคนละกรณีกันกับการบอกคืนสิกขาบท หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “การสึกพระ” ที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา

การดำเนินคดีของพระสงฆ์ยึดหลักตามพระธรรมวินัยเสียก่อนด้วยคณะสงฆ์ด้วยกัน และหากต้องอาบัติปาราชิกจริง และต้องสึกจากการเป็นพระเมื่อสึกแล้ว ควรใช้วิธีการดำเนินคดี เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออก พรบ.สงฆ์ ฉบับ 2561 ได้ใช้หมวด 3 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ดีความว่า พระสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทางการปกครองตามโครงสร้างเมื่อกระทำความผิดพระวินัยต้องอาบัติ ต้องนำขึ้นสู่ศาลอาญาทุจริต และต้องสึกโดยทันที ตามมาตรา 29 และ 30 ที่มีวิธีการพิจารณาความแบบไต่สวนที่มุ่งเอาผิดจำเลย และเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดียาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสารภาครัฐมากกว่าประชาชนหรือฝ่ายจำเลยทำให้พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหามีโอกาสสู้คดีให้ชนะได้น้อย จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเด็นดังกล่าวเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดของพุทธจักรก่อน ปัญหาดังกล่าว เป็นการบั่นทอนการสืบทอดอายุพระศาสนา จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 29 เพื่อให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลพินิจเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรกำหนดให้ฝ่ายพุทธจักรต้องเข้าไปปรับตัวไว้ควบคุม เพื่อไต่สวนให้เป็นที่ประจักษ์เพื่อตัดสินลงโทษตามพระธรรมวินัยเสียก่อน หากทุกฝ่ายให้ความสำคัญอย่างแท้จริงก็คงใช้เวลาในการไต่สวนเพื่อค้นหาความจริงให้ประจักษ์เวลาที่ไม่นานนักต่อนั้นจึงน่าจะดีสู่กระบวนการยุติธรรมของบ้านเมือง และควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่ง ชั่งชั่ง จะทำได้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่ได้กระทำความผิดหรือต้องโทษอาญามาก่อน

ดังที่ทราบปัญหาแล้วว่า กฎมหาเถรสมาคมที่มหาเถรสมาคมได้ตราฉบับใช้นั้น ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเฉพาะการระงับอนุวาทาธิกรณ์ เท่านั้น ยังมีอธิกรณ์อีก 3 ประเภท ที่มหาเถรสมาคมยังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้ครอบคลุมทุก ปัญหาที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันของสังคมสงฆ์ เพื่อป้องกันอธิกรณ์ลุกลาม ทำให้สังคมสงฆ์แตกความสามัคคีและยังผลให้ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเสื่อมถอยลง ไป และมหาเถรสมาคมควรกำหนดนโยบายให้พระสงฆ์ไทยทุกรูปปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า

อย่างเคร่งครัด ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และตามโบราณราชประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานนั้น พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา รวมทั้งทรงทำนุบำรุงส่งเสริมพัฒนาให้เจริญมั่นคง เป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อยตลอดมา เพื่อให้พระพุทธรูปศาสนารุ่งเรืองถาวรเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งจะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม มีความร่มเย็นผาสุกแก่ประชาชนและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ สมควรบัญญัติกฎหมายให้เป็นการสืบทอดและธำรงรักษาไว้ ซึ่งพระราชอำนาจตามโบราณราชประเพณี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้เข้าใจ เข้าถึงแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้เครื่องมือ โดยเฉพาะกฎหมายเถร- สมาคมให้ สอดคล้องกับ (Thai Tipitakas, 1996) เพื่อใช้ในการระงับอธิกรณ์อย่างเป็นรูปธรรม สามารถ เข้าใจและนำไปใช้ได้อย่างจริง และควรศึกษาถึงความสำคัญของพระนวกะและมีแนวทางการฝึกอบรมพระนวกะให้ เกิดการรับรู้เรื่องพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง และประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัมมาปฏิบัติ อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมสงฆ์และสังคมภายนอก เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับ (Thai Tipitakas, 1996) การบอกกล่าวสิกขาบท หรือการสึกของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา สามารถกระทำได้หลายวิธี แต่วิธีการที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน จะใช้วิธีการกล่าวกำหนดภาวะด้วยคำเป็นปัจจุบัน คือ “สิกข์ ปจจุขามิ คีติ มํ ธาเรถ ขอท่านทั้งหลายจงจำข้าพเจ้าไว้ว่า เป็นคฤหัสถ์แล้ว” ซึ่งเป็นการบอกกล่าวแสดงเจตนาโดยพระภิกษุรูปนั้นเอง ไม่มีการบังคับ เรื่องนี้มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก หมวดว่าด้วย พระธรรมวินัย การขาดจากความเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงต้องด้วยกรณีเช่นนี้ เว้นแต่กรณีพระภิกษุนั้น “ต้องอาบัติปาราชิก” จะขาดจากความเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาโดยทันที

การกล่าวหาว่าพระภิกษุรูปใดกระทำความผิดอาญา และมีการบังคับให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศ (จับสึก) ถ้าพระภิกษุรูปนั้นไม่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกล่ามหา และไม่ยอมเปล่งวาจาบอกคืนสิกขาบทตามนัยดังกล่าวข้างต้น แม้จะมีการบังคับให้พระภิกษุรูปนั้นถอดจีวร และเปลี่ยนชุดขาวให้ พระภิกษุรูปนั้นยังไม่ขาดจากความเป็นพระภิกษุ “พระภิกษุที่ปฏิบัติตรงตามพระธรรมและวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ จะไม่มีโอกาสเป็นความผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองได้เลย”

ในอดีตเคยมีพระภิกษุที่ถูกลั่นแกล้งและกล่าวหาว่า กระทำผิดพระวินัยและกระทำความผิดอาญา และถูกบังคับให้สละสมณเพศ มาแล้วยกตัวอย่าง เช่น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรมนั้น ท่านได้ถูกทางคณะสงฆ์กล่าวหาว่า เสพเมถุนทางเวจรรรกับลูกศิษย์ ซึ่งเป็นอาบัติสูงสุดในพระพุทธศาสนาถึงขั้นขาดจากความเป็นพระภิกษุ และถูกสมเด็จพระสังฆราชในสมัยนั้นปลดออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส แต่เนื่องจากพระพิมลธรรมไม่ได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาจึงไม่ยอมออกจากตำแหน่ง และขอต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เมื่อไม่ยอมออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสอาวาส คณะสงฆ์มนตรีจึงลงมติให้ออกจากสมณศักดิ์ฐานฝ่าฝืนพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้ถอดออกจากสมณศักดิ์ตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503

นอกจากนั้น พระพิมลธรรม ยังถูกทางการกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และถูกบังคับสึกเป็นฆราวาส และถูกจำคุกที่กองบังคับการตำรวจสันติบาลอยู่หลายปี จนกระทั่งศาลทหารสามารถพิสูจน์ว่า ข้อกล่าวหา

ดังกล่าวเป็นความเท็จ และตัดสินยกฟ้องเมื่อ พ.ศ. 2509 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้พระพิมลธรรมคืนสู่สมณศักดิ์เดิมตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2518

นอกจากนี้ยังมีกรณีของหลวงตาประจักษ์ ธรรมปทีโป เมื่อครั้งที่ท่านบวชและมีอายุทางธรรมว่า “ศตตจิตโต” ท่านถูกกลั่นแกล้งจากกลุ่มของข้าราชการและนายทุนที่บุกรุกทำลายป่า เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจต้นยูคาลิปตัส และตัดต้นไม้ใหญ่ไปขาย ที่ประสงค์ขี้โล่ท่านและชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ปฏิบัติธรรมเขาหัวมุด อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ อันเป็นส่วนหนึ่งของป่าสงวนดงใหญ่ มีอาณาเขตพื้นที่กว่า 6 แสนไร่ และเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำมูล ให้ออกจากพื้นที่ เมื่อท่านและชาวบ้านไม่ยินยอม ท่านถูกแจ้งจับในข้อหาบุกรุกป่าสงวน เพื่อบังคับให้ท่านสึก แต่ท่านไม่สึก แม้จะถูกควบคุมตัวในห้องขัง

หลังจากนั้นท่านจึงถูกทางการดำเนินคดีอีก 7 คดี ถูกบีบบังคับจนต้องออกจากพื้นที่ที่ท่านได้บอกคืนสิกขาบทเอง โดยไม่มีผู้ใดบังคับ ที่บ้านเกิดของท่าน เมื่อปี พ.ศ.2537 ในระหว่างถูกดำเนินคดีท่านต้องขึ้นศาลราว 50 – 60 ครั้ง บางคดี ยกฟ้อง, ถูกปรับ และรอการลงโทษ ปัจจุบันพ้นมลทินหมดทุกคดีแล้ว หลังจากนั้นท่านจึงได้กลับมาบวชเป็นพระภิกษุอีกครั้งหนึ่ง ได้ฉายาทางธรรมว่า “ธรรมปทีโป”

สอดคล้องกับ Rujira (2018). ทั้งสองกรณีนี้ ชี้ให้เห็นว่า พระภิกษุในพระพุทธศาสนานี้ นอกจากพระภิกษุรูปนั้นจะละเมิดอาบัติตามพระวินัยร้ายแรงจนต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุแล้ว หากยังไม่บอกคืนสิกขาบทเองแล้ว แม้จะมีการบังคับให้ถอดจีวรเป็นนุ่งห่มผ้าขาวแทน เป็นเพียงการบังคับให้เปลี่ยนเครื่องนุ่งห่มมิใช่ผลให้เป็นการสละสมณะเพศโดยสมมติเท่านั้น หากได้เป็นการสละสมณะเพศดังบัญญัติไว้ในพระพุทธศาสนาหรือไม่

การดำเนินคดีพระภิกษุสงฆ์ปัญหาเกิดจากความไม่ได้เข้าใจพระธรรมวินัยในเรื่องการสละสมณะเพศกับการลาสิกขาที่ถูกต้องอีกทั้งคณะผู้บริหารหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาขาดความเข้าใจวัฒนธรรมและไม่เข้าใจจารีตประเพณีไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถ่องแท้จึงไม่อาจจะสามารถให้คำตอบได้ชัดเจนถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และถึงแม้พระภิกษุสงฆ์จะยอมสละสมณะเพศ ตาม ม.29 โดยถอดจีวร แต่ไม่เปล่งวาจาพ้นจากการเป็นพระภิกษุหรือไม่ (พ้นแล้ว ฎ.1798/2542) เข้าอุปสมบทโดยพระภิกษุที่มีใช้พระอุปัชฌาย์ เป็นพระภิกษุหรือไม่ (ไม่เป็นตาม ม.5 ทวิ) ต้องคดีอาญาแต่เข้าอุปสมบท โดยพระอุปัชฌาย์ เป็นพระภิกษุหรือไม่ (เป็นแต่พระอุปัชฌาย์อาจละเมิดจรียา ตามกฎ มส. ฉบับ 17)” จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความไม่ได้เข้าใจพระธรรมวินัยในเรื่องการสละสมณะเพศกับการลาสิกขาที่ถูกต้องการ “ลาสิกขาของพระนั้นจะถือว่าลาสิกขาโดยเสร็จสิ้นสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อพระภิกษุรูปนั้นได้กล่าวคำลาสิกขาตามที่พระธรรมวินัยบัญญัติไว้เท่านั้นต้องเป็นการกล่าวต่อหน้าผู้รู้ความเข้าใจความและรู้ภาษาความหมายในคำกล่าวนั้นและเป็นการกระทำในขณะที่มีสภาพจิตใจเป็นปกติไม่ได้ถูกบังคับขู่เข็ญขึ้นใจ “ในประเทศไทยถือกันมาว่าการลาสิกขาจะทำต่อหน้าพระภิกษุด้วยกันเท่านั้น จะทำต่อหน้าฆราวาส เช่นตำรวจหรือบุคคลอื่นใดไม่นับว่าเป็นการลาสิกขาก่อนลาสิกขาต้องแจ้งพระอุปัชฌาย์ให้อนุญาตก่อนถ้าพระอุปัชฌาย์ไม่อยู่ก็เป็นอาจารย์ผู้ปกครองถ้ามีเช่นนั้นก็ถือว่าหนีสิกขาผ้าจีวรไปฝากไว้ตามเจดีย์ตามต้นโพธิ์” และปัญหาสำคัญเกิดจากการที่พระไม่มีการนำเข้ามาหาเถระสมาคมเป็นผู้ตัดสินแต่กลายเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนสามารถตัดสินในการจับพระสึกได้เลย

สอดคล้องกับดัชนีนิพนธ์ของ Kachaporn (2015) ที่ได้ผลวิจัยว่าหลักอริยธรรมสมณะ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการใช้จัดการกับปัญหาหรือความขัดแย้งใน สังคมสงฆ์อย่างประสานกลมกลืนสอดคล้องกับทุกปัญหา พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นปัญหาของ การปกครองสงฆ์ การบัญญัติพระวินัย เพื่อใช้เป็นกฎ ระเบียบ ให้ภิกษุประพฤติปฏิบัติ เพื่อ ความดีงามของสังคมสงฆ์ เพื่อให้ภิกษุประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อันนำมาซึ่ง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ดีในคนหมู่มากย่อมมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ภิกษุสงฆ์ก็เช่นกัน เมื่อมีภิกษุไม่ดีหรือมีอสังฆิกลอมปนเข้ามา ก็ต้องมีหลักเกณฑ์วิธีการที่จะ กำจัดคนไม่ดี ออกจากสังคมเพื่อรักษาคนดีให้คงไว้ และมีวิธีการที่จะปรับปรุงคนไม่ดีแต่ยังพอให้ออกาสที่จะอยู่ร่วมใน สังคมได้อีก ให้โอกาสได้ปรับเปลี่ยนความคิด พฤติกรรม เพื่อเข้า ร่วมอยู่กับสังคมอีกครั้ง พระพุทธเจ้าจึงแยก ปัญหา แยกเครื่องมือ แยกประเภทบุคคล แต่ละ เครื่องมือมีทั้งวิธีการและเป้าหมายรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการจัดการความขัดแย้ง ในแนวทางการป้องกัน (Prevention) การเปลี่ยนผ่าน (Transformation) การแก้ไข (Resolution) การฟื้นฟู (Restoration) เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างสงบ ราบรื่น และยุติได้อย่างลงตัว โดยความชอบธรรม บนฐานของวิธีการระงับพร้อมหน้าทั้งนี้โดยจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อรักษาหลัก พระธรรมวินัย เพื่อให้สงฆ์ใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองคนดีกำจัดผู้ละเมิด และสร้างความปรองดองในหมู่ สงฆ์ อันได้แก่การดำเนินกิจการของสงฆ์โดยการร่วมกันคิดร่วม กันพิจารณาของภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสมาชิก อริยธรรมจึงจะจัดว่าได้รับงับหรือยุติแล้ว แต่ กระบวนการแก้ปัญหาของคณะสงฆ์ไทยโดยกฎหมายอาญาและกฎหมาย ได้รับวิวัฒนาการมาจาก กฎหมายของราชอาณาจักรทำให้มุ่งเน้นหลักการลงโทษตามกฎหมายที่เป็นเพียงส่วน หนึ่งตาม หลักพระวินัย ที่ยังมุ่งเน้นการรักษาหลักพระธรรมวินัย และการสร้างความสมานฉันท์ในหมู่ สงฆ์ โดย สังคมสงฆ์ไม่ได้มีมาตรการร่วมลงโทษด้วยแต่อย่างใดตามจุดมุ่งหมายที่พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติไว้แต่ดั้งเดิม ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องทั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาเถร สมาคม ควรนำไปทบทวนศึกษาทำความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาในสังคม สงฆ์ เพื่อปรับปรุงพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหา ประยุกต์วิธีการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับ พระวินัย สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้อย่างเป็นรูปธรรม และอธิบายตอบข้อสงสัยแก่ สาธุชนได้ และนำความเชื่อมั่นศรัทธากลับคืนสู่พระพุทธศาสนาสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษากระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า การดำเนินคดีของพระสงฆ์ตามกระบวนการศาลยุติธรรมในสังคมไทย การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ให้ยึด หลักตามพระธรรมวินัยและหากต้องอาบัติปาราชิก จะต้องสืบจากการเป็นพระ เมื่อสืบแล้วควรใช้วิธีการ ดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออก พรบ.สงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2561 ได้ใช้หมวด 3-4 ว่าด้วย การปกครองคณะสงฆ์ ดีความว่าพระสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทางการปกครองตามโครงสร้างเมื่อกระทำผิดพระวินัย ต้องอาบัติ ต้องนำขึ้นสู่ศาลอาญาทุจริต และต้องสืบโดยทันที ตามมาตรา 29 และ 30 ที่มีวิธีการพิจารณาความ แบบไต่สวนที่มุ่งเอาผิดจำเลยและเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดียาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสารภาครัฐมากกว่า ประชาชนหรือฝ่ายจำเลยทำให้พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหามีโอกาสสู้คดีให้ชนะได้น้อย จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไข กฎหมายในประเด็นดังกล่าวเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของ

และมหาเถรสมาคมควรกำหนดนโยบายยึดหลักตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติมาว่า 2500 ปี เป็นกาลสงฆ์อย่างเดียว ฝ่ายอาณาจักรฆราวาสไม่ควรเข้าไปข้องเกี่ยวในพุทธจักรตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก โดยสามารถแสดงกระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ได้ดังภาพ

(พุทธจักร) พระธรรมวินัย

```

    graph LR
      A[พระที่อุก  
กล่าวหา] --> B[พระธรรมวินัย  
(พระอริยสงฆ์ดำเนินการ)]
      B --> C[โทษเบา, กลาง]
      C --> D[ไม่สึก]
      C --> E[โทษหนักอาบัติ  
(ปราจิณ 4)]
      E --> F[สึก]
  
```

(อาณาจักร)

```

    graph TD
      G[พระที่อุกกล่าวหา] --> H[พระบ.สงฆ์ พ.ศ. 2561]
      H --> I["(บรรพชิต)  
รณวินัย (มหาเถรฯ)  
พระบ.สงฆ์ พ.ศ. 2561 (ฉบับ 4)  
(ฆราวาส)"]
      I --> J["(ใช้พระธรรมวินัยพิจารณาเป็นหลัก)  
ฟ้องเงิน งบประมาณ  
(เงินสนับสนุนภาครัฐ)  
(ผู้พิพากษาควรเป็นพระสงฆ์才行)"]
      J --> K[ศาลปราบโกง ประพฤติมิชอบ  
(ระบบไต่สวน)]
      K --> L["ตัดสิน  
ต้น | อรรถ | ฎีกา"]
      L --> M[มีความผิด]
      M --> N[สึกตามพระธรรมวินัย  
(พุทธจักร) ลักทรัพย์]
      N --> O[สึกตาม พระบ.สงฆ์ 2561  
รับโทษตามความผิด]
      G --> P[การมีส่วนร่วม]
      P --> Q["พระธรรมวินัย  
พระบ.สงฆ์ พ.ศ. 2561 (ฉบับ 4)"]
      Q --> R["ศักดิ์ โดยยังไม่สึกก็... ตามพระธรรมวินัย  
ประกันตัว/ยุติการปฏิบัติหน้าที่ถอดยศชั่วคราว  
ใส่กัโหล EM ให้อยู่เฉพาะในวัดที่สังกัดจนกว่าคดีจะสิ้นสุด"]
      R --> S[ไม่มีความผิด]
      S --> T["เยียวยาการพินิจ  
คืนตำแหน่งทางปกครอง  
คืนสมณะศักดิ์  
ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา"]
  
```

ภาพที่1: กระบวนการที่พึงประสงค์ในการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ในสังคมไทย

สรุป

สรุปโดยรวมครอบคลุมผลการวิจัยการดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อน และหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออก พระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช พุทธศักราช 2561 ในหมวด 3-4 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งตีความว่าพระสงฆ์เป็นเจ้าพนักงานทางการปกครอง เมื่อกระทำผิดกฎหมายอาญาต้องนำพระสงฆ์ขึ้นสู่ศาล ทุจริตประพฤติมิชอบ ที่มีวิธีการพิจารณาความแบบระบบไต่สวนตั้งประเด็นเอาผิดผู้ต้องหาหรือจำเลย อันส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้อย่างยาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสารภาครัฐมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้ พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสสู้คดีให้พ้นจากความผิดยาก จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายใน

ประเด็นดังกล่าวเพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อน

การให้พระลาสิขาโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละสมณะเพศได้ แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตาม เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อน และหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออก พระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 ในหมวด 3-4 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งตีความว่าพระสงฆ์เป็นเจ้าของพนักงานทางการปกครอง เมื่อกระทำความผิดกฎหมายอาญาต้องนำพระสงฆ์ขึ้นสู่ศาลทุจริต ประพฤติมิชอบ ที่มีวิธีการพิจารณาความแบบระบบไต่สวนตั้งประเด็นเอาผิดผู้ต้องหาหรือจำเลย อันส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดียาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสารภาครัฐมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยทำให้พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหามีโอกาสสู้คดีให้พ้นจากความผิดยาก จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเด็นดังกล่าวเพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ มหาเถรสมาคม รัฐบาล เจ้าพนักงานของรัฐและศาล คณะตุลาการ ควรแก้ไขกฎหมายโดยยึดพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การให้พระลาสิขาโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละสมณะเพศได้ แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตาม เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ มหาเถรสมาคม รัฐบาล เจ้าพนักงานของรัฐและศาล คณะตุลาการ ควรแก้ไขกฎหมายมหาเถรสมาคมที่มหาเถรสมาคมได้ตรามาบังคับใช้นั้น ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเฉพาะการระงับอนุวาทาธิกรณ์ เท่านั้น ยังมีอธิกรณ์อีก 3 ประเภท ที่มหาเถรสมาคมยังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติให้ยึดตามพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้ง เพื่อให้ครอบคลุมทุกปัญหาที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันของสังคมสงฆ์ เพื่อป้องกันอธิกรณ์ลุกลาม ทำให้สังคมสงฆ์แตกความสามัคคีและยังผลให้ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเสื่อมถอยลงไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า กระบวนการดำเนินคดีพระสงฆ์ ควรมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนา ร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เพราะบริบทของพระแตกต่างกับประชาชนทั่วไป หากมีการสักพระในระหว่างพิจารณาคดี แม้จะมีคำพิพากษาแต่ยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม เมื่อในที่สุด

ศาลสุดท้ายพิพากษายกฟ้อง พระสงฆ์ที่ยากที่จะได้รับการเยียวยา ให้กลับมาสู่สถานะเดิมได้ อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเสียหายต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ มหาเถรสมาคม ควรกำหนดนโยบายให้พระสงฆ์ไทยทุกรูปปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และตามโบราณราชประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานนั้น พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา รวมทั้งทรงทำนุบำรุงส่งเสริมพัฒนาให้เจริญมั่นคงเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อยตลอดมา เพื่อให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองถาวรเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งจะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม มีความร่มเย็นผาสุกแก่ประชาชนและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ สมควรบัญญัติกฎหมายให้เป็นการสืบทอดและดำรงรักษาไว้ ซึ่งพระราชอำนาจตามโบราณราชประเพณี ควรยึดหลักตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติมากกว่า 2500 ปี เป็นศาลสงฆ์อย่างเดียว หากผิดปาราชิก ๔ จริ่ง ค่อยนำไปดำเนินคดีตามที่ฝ่ายอาณาจักรกำหนด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาแนวทางในการอบรมพัฒนาเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่บุคลากรทางศาสนา เพื่อให้เข้าใจ เข้าถึงแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้เครื่องมือโดยเฉพาะกฎหมายมหาเถร-สมาคมให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยเพื่อใช้ในการระงับอธิกรณ์อย่างเป็นรูปธรรม สามารถ เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง

2.2 ควรศึกษาถึงความสำคัญของพระนวกะและมีแนวทางการฝึกอบรมพระให้ เกิดการรับรู้เรื่องพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง และประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัมมาปฏิบัติ อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมสงฆ์และสังคมภายนอก เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

References

- Textbook Division. (1987). *Discipline diagnosis*. Bangkok: Mahamakut Rajawittayalai Printing House.
- Kachaporn, K. (2015). *A study of the Method and Process for Conflict Management in Theravada Buddhism*. (Doctoral Dissertation). Mahamakut Rajawittayalai College. Bangkok.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya edition*, Bangkok: MCU Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2009). *Thai commentary The Mahachulalongkornrajavidyalaya University edition*. Bangkok: MCU Press.
- Prarachrattanakavee. (1980). *Description of the The Sangha Supreme Council of Thailand version 11 (1978) On the insights*. Bangkok: Mahamakut Rajawittayalai Printing House.

The Sangha Supreme Council of Thailand. (2018). *The Sangha Act B.E.2018 (version 4)*.

Bangkok: MCU Press.

Phraphromkunaporn (P.A. Payutto). (2008). *Buddhist Dictionary Vocabulary version*.

(11th ed.). Bangkok: SR Printing Mass Products.

Rujira, B. (2018). *Criminal case for renunciation*. Bangkok: Front Line Publisher.

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ

การวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย*

Findings of Problems and Needs Regarding a Development of an Instructional Model Based on Active Learning and Self-regulation to Promote Classroom Research Competencies for Thai Language Teacher Students

¹อารีรัตน์ โนนสุวรรณ, ธีรชัย เนตรนอมศักดิ์ และ นฤมล อินทร์ประสิทธิ์

¹Areerat Nonsuwan, Teerachai Nethanomsak and Narumol Inprasitha

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Faculty of Education, Khon Kaen University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: namphung.aree@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย ของสถาบันผลิตครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากร ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 65 คน นักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 1,260 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 12 คน และนักศึกษาครู จำนวน 120 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างการวิจัย แบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความคิดเห็น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณด้วยการสรุปผลเป็นภาพรวมค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ระหว่างสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI) ระหว่างสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง สำหรับอาจารย์ โดยรวมมีค่า PNI = 0.22 ในขณะที่สำหรับนักศึกษา โดยรวมมีค่า PNI = 0.19 และด้านที่ 2 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับอาจารย์ โดยรวมมีค่า PNI = 0.29 ในขณะที่สำหรับนักศึกษาโดยรวมมีค่า PNI = 0.16 ผลการสัมภาษณ์ พบว่า อาจารย์และนักศึกษามี

*Received October 25, 2020; Revised January 30, 2021; Accepted April 3, 2021

ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน โดยการได้รับคำแนะนำจากผู้สอนอย่างใกล้ชิด ผู้สอนได้ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงและหากผู้เรียนมีความสามารถในการกำกับตนเองในการเรียนรู้จะส่งผลให้การวิจัยในชั้นเรียนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอน; การเรียนรู้เชิงรุก; การกำกับตนเอง; สมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน

Abstract

The study was to explore problems and needs in developing an instructional model based on active learning and self-regulation to promote classroom research competencies for Thai language teacher students of a Northeastern teacher institute. The population was 65 lecturers and 1,260 teacher students of Thai language teaching major. The samples were selected; 12 lecturers by purposive sampling technique and 120 teacher students by proportional stratified random. The research tools were 1) a rating-scale survey and 2) a semi-structure interview form. Analyze quantitative data Using the method to summarize the results, mean, standard deviation. And finding the index of priority of the need the actual and the intended condition in the development of teaching and learning styles. And analyze the qualitative data through content analysis.

It was found that the priority needs index (PNI) between current situations and expected outcome in developing a teaching model which include 2 aspects. First, the needs on a teaching model development based on active learning and self-regulation showed that the lecturers rated PNI = 0.22 whereas the teacher students rated PNI = 0.19. Second, the needs on promoting learners to have classroom research competencies showed that the lecturers rated PNI = 0.29 whereas the teacher students rated PNI = 0.16. The interview findings revealed that lecturers and teacher students needed to have an alternative teaching model developed which is based on active learning and self-regulation to promote classroom research competencies since active learning supports learners to construct knowledge by themselves, moreover, they could learn collaboratively, get suggestions from teachers, explore various materials and get evaluated by authentic assessment. If students are able to regulate themselves, they could outperform classroom research competencies in responding to learning objectives.

Keywords: instructional model; active learning; self-regulation; classroom research competencies

บทนำ

ครูถือเป็นบุคคลหลักของการปฏิรูปการเรียนรู้ เพราะว่าความสำเร็จของการปฏิรูปห้องเรียนสู่ห้องเรียนคุณภาพ การปฏิรูปโรงเรียนสู่โรงเรียนคุณภาพ ก็คือ “ครู” โดยมุ่งหวังเพื่อสร้างผู้เรียนแห่งคุณภาพ หมายความว่า ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรมควบคู่กับการมีความสามารถในการแสวงหาความรู้อย่างใฝ่เรียนใฝ่รู้ เป็นเด็กไทยที่มีภาวะผู้นำ และเป็นเด็กผู้สร้างนวัตกรรม ฉะนั้นครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีสมรรถนะและความเชี่ยวชาญตรงตามที่มาตราฐานวิชาชีพครูกำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการคุรุสภา ว่าด้วยเรื่องสาระความรู้ สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา หมวดที่ 1 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ในมาตรฐานข้อที่ 7 ระบุว่า “ด้านสาระความรู้ ครูต้องรู้ 1) หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติ ในการวิจัย และ 2) การใช้และผลิตงานวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ด้านสมรรถนะ ครูต้องมีสมรรถนะ 1) สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และ 2) สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การสอนและพัฒนาผู้เรียน” (The Secretariat of the Teachers Council of Thailand, 2020) ซึ่งจะเน้นให้ครูสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน ทำนองเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2553 ที่เน้นให้ครูมีสมรรถนะในเรื่องการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ครูยังต้องมีทักษะที่เรียกว่า “ทักษะสำหรับครูมืออาชีพ” เป็นทักษะที่นอกจากจะเน้นการสร้าง หลักสูตรและการเรียนการสอนแล้ว แต่ครูยังต้องมีทักษะที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรมการทำงาน หรือทำวิจัยพื้นฐาน และครูก็ทำวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ด้วย กล่าวโดยสรุปคือ “สอนเด็กทำโครงการ สอนอาจารย์ทำวิจัย” ฉะนั้น ครูมืออาชีพจึงต้องมีทักษะการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะ 7C ซึ่งเป็นทักษะเพื่อการเป็นครูมืออาชีพตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและมาตรฐาน อันจะส่งผลให้ผู้เรียน เป็นผู้เรียนคุณภาพตรงตามที่สังคมโลกในยุค 4.0 ต้องการ (Dechakhup, and Yindisuk, 2017) การวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญของครู ในยุคนี้ อันเป็นไปตามมาตราที่ 30 ที่ครูควรมีความสามารถใน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ ผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาตามหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คำที่ใช้ในการวิจัยในชั้นเรียน คือ Classroom Research (CR) และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน คือ Classroom Action Research (CAR)

สำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานในระดับอุดมศึกษา ถือว่ามีความสำคัญ และเป็นหัวใจ สำคัญของการศึกษาในระดับนี้ เนื่องจากจะต้องผลิตกำลังคนที่มีความสามารถฝีมือและริเริ่มสร้างสรรค์ เพียงพอ เพื่อเป็นฐานของความสามารถในการแข่งขัน ในระดับนานาชาติ (Suwannawayla, 2002) และ เป็นฐานของสังคม อุดมปัญญา (Society Learning) จึงต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถใน การแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง และเกิดทักษะการคิดในเชิงระบบคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดริเริ่ม

สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ได้ ตลอดจนเกิดทักษะในวิชาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Office of the Higher Education Commission, 2010) โดยมีความเชี่ยวชาญกระบวนการวิจัยจะสามารถสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวได้ในหลักสูตร (Krutthong, 2013)

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยจำนวนมาก พบว่า แนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเองเป็นแนวทางที่มีความน่าสนใจและเชื่อว่าแนวทางการเรียนรู้ทั้งสองจะช่วยส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนให้แก่ นักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย เพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากกว่าการรับข้อมูลจากผู้สอนเพียงอย่างเดียว รวมทั้งเป็นกิจกรรมทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมของการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งยังฝึกทักษะการสื่อสาร การแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรมและในขณะเดียวกันผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิดขั้นสูง คือการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าในสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ด้วย ผู้สอนต้องปรับวิธีการสอนจากการถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุก ๆ กิจกรรมทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่มร่วมมือ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย ยืดหยุ่น และสร้างสรรค์ เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะทางภาษาทั้งการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการแก้ไขปัญหา (Dechakhup, and Yindisuk, 2017; Dale, 1965; Bonwell, 1991; Watthayu, 2005; Bandura (1986) cited in Iamsuphasit, 1998); Pintrich, 1995) ฉะนั้นเพื่อให้แต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นจะต้องอาศัยการกำกับตนเองในการเรียนรู้ในทุก ๆ กิจกรรมที่กำหนดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ทั้งกิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่ และกิจกรรมกลุ่มร่วมมือ โดยเริ่มตั้งแต่ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) ซึ่งเป็นการกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายหรือกำหนดเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้พฤติกรรมที่ต้องการกระทำอย่างชัดเจน และยังใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่บุคคลกระทำจริง (ทั้งทางด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ และด้านอื่น ๆ) กับเกณฑ์มาตรฐานหรือพฤติกรรมเป้าหมายที่กำหนดไว้ว่า พฤติกรรมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นใด ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับในการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองทั้งทางบวกและทางลบ จากนั้นต้องสามารถเตือนตนเอง (Self-Monitoring) ในระหว่างกระบวนการเรียนรู้ได้ ซึ่งการเตือนตนเองจะเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถสังเกตและบันทึกพฤติกรรมเป้าหมายที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ตนเองกระทำ อีกทั้งยังใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับที่จะทำให้บุคคลทราบว่าตนเองกระทำพฤติกรรมในลักษณะใด เพื่อจะนำไปสู่พฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนี้ยังต้องสามารถตัดสินตนเอง (Self-Judgment) โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตตนเองเทียบกับเกณฑ์แล้วตัดสินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองกระบวนการตัดสินผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เมื่อผลที่เกิดขึ้นมีคุณค่าเพียงพอ และเป็นผลที่เกิดจากความสามารถและการกระทำของตน และท้ายที่สุด คือผู้เรียนต้องสามารถแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self-Reaction) ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับมาตรฐานการตัดสินของผู้เรียนแต่ละคน และขึ้นกับผลที่จะได้รับ เช่น ถ้าตนเองบรรลุมาตรฐานที่ตั้งไว้ ผู้เรียนมักตอบสนอง โดยการให้รางวัลแก่ตนเอง ถ้าทำได้ต่ำกว่ามาตรฐานมักตอบสนอง โดยการลงโทษตนเอง นอกจากนี้ การตอบสนองต่อตนเองอาจเป็นสิ่งที่

เห็นได้ชัด เช่น ทำงานมากขึ้น หรือสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น ความรู้สึกภาคภูมิใจ เป็นต้น ฉะนั้น การเรียนรู้เชิงรุกจะประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยการกำกับตนเอง ในการเรียนรู้ของผู้เรียนควบคู่กันไป ผู้วิจัยจึงเชื่อว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุก และการกำกับตนเอง จะสามารถช่วยพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนให้แก่ นักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาขึ้น (Kaeocharoenkit, 2007; Dechakrup, and Yindisuk, 2017; Sinthapanon, 2017; Bonwel, and Eison, 1991)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผลิตครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวมาประกอบการยกร่างรูปแบบการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย ของสถาบันผลิตครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (1) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน การเรียนรู้เชิงรุก การกำกับตนเอง และสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน และ การสร้างเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็น (2) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ วิทยานิพนธ์และหนังสือ รวมทั้งบทความที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน การเรียนรู้เชิงรุก การกำกับตนเอง และสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมี 2 แบบ คือ แบบสอบถามความคิดเห็น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับ 25 รายการ และ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้มาโดยการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 1) ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการสอนเป็นเวลาไม่ต่ำ

กว่า 5 ปี และ 3) มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ยอมรับทางด้านการวิจัย การวัดและการประเมินผล หลักสูตรและการสอน และด้านภาษาไทย โดยผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 คน ทำหน้าที่ในการตรวจประเมินความเหมาะสมและยืนยันความตรงของเครื่องมือการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ดังนี้ (1) นำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นใน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ไปสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย จากสถาบันผลิตครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2) นำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างไปสัมภาษณ์อาจารย์และนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย จากสถาบันผลิตครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำบทสรุปของประเด็นการสัมภาษณ์ในการกร่างรูปแบบ การเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นด้วยวิธีการสรุปผลเป็นภาพรวมค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) ระหว่างสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Wongwanich, 2018) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบ Content Analysis (Chanthawanit, 2010)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผลิตครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง สำหรับนักศึกษาครูสาขาวิชาภาษาไทย สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตรและนักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย ผู้วิจัยได้กำหนดแบบสอบถามความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง และด้านที่ 2 คือ ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน จากนั้นนำชุดข้อมูลมาสรุปผลเป็นภาพรวมค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) ระหว่างสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ตาราง 1 สรุปแบบสอบถามความคิดเห็นอาจารย์ประจำหลักสูตรเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง

รายการประเมิน	ค่า Priority Needs Index: PNI สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร/อาจารย์ผู้สอน						
	ระดับสภาพที่เป็นจริง			ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			PNI
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	
1. ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง	3.69	0.87	มาก	4.72	0.48	มากที่สุด	0.22
2. ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน	3.52	0.76	ปานกลาง	4.86	0.31	มาก	0.29

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ความคิดเห็นอาจารย์ประจำหลักสูตร ด้านที่ 1 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง โดยรวมมีค่า PNI = 0.22 ในขณะที่ด้านที่ 2 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน โดยรวมมีค่า PNI = 0.29

ตาราง 2 สรุปแบบสอบถามความคิดเห็นนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย เกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง

รายการประเมิน	ค่า Priority Needs Index: PNI สำหรับนักศึกษาครู						
	ระดับสภาพที่เป็นจริง			ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			PNI
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	
1. ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง	3.77	0.82	มาก	4.63	0.58	มากที่สุด	0.19

รายการประเมิน	ค่า Priority Needs Index: PNI						
	สำหรับนักศึกษาครู						
	ระดับสภาพที่เป็นจริง			ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			PNI
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
2. ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน	3.98	0.79	มาก	4.74	0.50	มากที่สุด	0.16

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย ด้านที่ 1 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง โดยรวมมีค่า PNI = 0.19 ในขณะที่ด้านที่ 2 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน โดยภาพรวมมีค่า PNI = 0.16

2. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เพื่อประเมินความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร ร้อยละ 90 ต้องการรูปแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการกับการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เนื่องจากการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการได้รับคำแนะนำจากครูผู้สอนอย่างใกล้ชิด เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในลักษณะผสมผสาน มีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หากผู้เรียนสามารถกำกับตนเองในการเรียนรู้ได้ จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถกำกับตนเอง ในการทำวิจัยในชั้นเรียนให้ประสบผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อนึ่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรส่วนใหญ่ยังมองว่าสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อนักศึกษาครูภาษาไทย เนื่องจากการวิจัยในชั้นเรียนเป็นหลักฐานของการสำเร็จการศึกษา เพราะผู้เรียนจะต้องทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อเป็นหลักฐานการสำเร็จการศึกษาเมื่อเรียนในระดับชั้นปีที่ 5 และการวิจัยในชั้นเรียนยังเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน รวมถึงช่วยพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความก้าวหน้า ผู้ประกอบวิชาชีพครูสามารถใช้การวิจัยในชั้นเรียนเป็นหลักฐาน การเสนอขอผลงาน เพื่อก้าวเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้นหากผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่ดีก็จะสามารถนำไปบูรณาการในการทำวิจัยในสาขาวิชาอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ทำนองเดียวกับผลการสัมภาษณ์นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ที่สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สถาบันผลิตครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และความสามารถในการกำกับตนเอง (Self-Regulation) กล่าวคือ นักศึกษาสามารถอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนรู้เชิงรุกว่ามีลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูมีบทบาทเป็นผู้คอยชี้แนะหรือให้คำแนะนำเพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ผู้เรียนจะต้องสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข มีความ

กระตือรือร้นในการเรียนรู้ และไม่เบื่อหน่ายในการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ควรมีลักษณะแบบผสมผสานที่หลากหลาย โดยบูรณาการกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนี้ผู้สอนและผู้เรียนควรมีโอกาสออกแบบสื่อการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองได้ การวัดการประเมินผลควรเน้นการวัดประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ในประเด็นความสามารถกำกับตนเอง นักศึกษาสามารถอธิบายได้ว่าการกำกับตนเองนั้นมีลักษณะเริ่มต้น คือ ผู้เรียนสามารถกำหนดจุดประสงค์หรือกำหนดปฏิทินวางแผนการทำงานของตนเองได้ ปฏิบัติตามจุดประสงค์และปฏิทินที่ตนเองกำหนดได้ อาจมีเสริมแรงทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ควรเป็นสื่อเสมือนจริงที่ผสมผสานกับสื่อสมัยใหม่ การวัดการประเมินผลควรเน้นการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ รวมถึงคุณภาพของผลงาน อนึ่งการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเองยังสามารถในการพัฒนาวิชาชีพได้ หากผู้ประกอบวิชาชีพครูสามารถจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ให้กับผู้เรียนก็จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพและมีความสุขสนุกสนานในการเรียนในขณะที่นักเรียนในโรงเรียนก็จะสามารถพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทักษะและเจตคติให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้สอนเช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย จากสถาบันผลิตครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือสภาพปัจจุบันในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ผู้สอนมีสภาพการจัดการเรียนรู้เป็นแบบ Passive Learning ส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุจำนวนน้อย ในขณะที่นักศึกษาไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็น Active Learner ส่งผลให้นักศึกษาขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ เรียนรู้อย่างไม่มีชีวิตชีวา และไม่สามารถกำกับตนเองในการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ในขณะที่สภาพความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ผู้สอนต้องการให้มีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว จะสามารถพัฒนานักศึกษาให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนได้ ในขณะที่นักศึกษาเองก็ต้องการให้ผู้สอนปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เป็นแบบ Active Learning เพราะจะทำให้นักศึกษาเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดขั้นสูง และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้มากถึง 90% ในขณะเดียวกันก็สามารถกำกับตนเองในการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ด้วยเช่นเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร และนักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย จากสถาบันผลิตครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน และเมื่อพิจารณา ค่า PNI modified พบว่า ด้านที่ 1 ความ

ต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร โดยรวมมีค่า PNI = 0.22 มีค่าสูงสุด คือ PNI = 0.32 คือ เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง ในขณะที่สำหรับนักศึกษา โดยรวมมีค่า PNI = 0.19 และมีคะแนนสูงสุด คือ PNI = 0.24 คือ เน้นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีในตัวของผู้เรียนและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ในขณะที่ด้านที่ 2 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร โดยรวมมีค่า PNI = 0.29 มีคะแนนสูงสุด คือ PNI = 0.37 คือ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และการสอนของตนเอง ในขณะที่สำหรับนักศึกษาโดยภาพรวมมีค่า PNI = 0.16 และมีคะแนนสูงสุด คือ PNI = 0.19 คือ เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผลการศึกษาริบท (Contextual study) ยังพบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตร ได้มีความพยายามในการส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน ด้วยแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม ในขณะที่การกำกับตนเองในการเรียนรู้ พบว่า ยังไม่มีอาจารย์ประจำหลักสูตรท่านใด ได้กำหนดการกำกับตนเองไว้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกๆ กิจกรรมจนครบกระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียน เพียงแต่มีการกำหนดปฏิทินการส่งงานให้แก่ผู้เรียนได้ปฏิบัติและรับผิดชอบดำเนินการตามปฏิทินที่ผู้สอนกำหนด นอกจากนี้ ในส่วนของนักศึกษา พบว่า มีส่วนน้อยที่ผู้เรียนได้กำหนดปฏิทินการทำงานของตนเอง แต่ยังไม่ได้มีแบบแผนของการกำกับตนเองที่เป็นรูปธรรม เป็นเพียงความต้องการส่วนบุคคล อาจารย์ประจำหลักสูตร และนักศึกษา มีทัศนะตรงกันว่า หากมีรูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุก และการกำกับตนเอง จะสามารถช่วยส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่า สถาบันผลิตครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจดจำได้มากถึง 70-90% (Dale, 1965) ฉะนั้น หากผู้สอนสามารถสอดแทรกกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ให้ผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา แต่ในขณะเดียวกันผู้สอนจะต้องให้การอำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษา รวมถึงให้กำลังใจผู้เรียนในการปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน จะส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อของผู้สอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และผู้เรียนจะได้รับพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนได้ครบตามหลักสูตรและครูสภาพกำหนด ในขณะที่การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานในระดับอุดมศึกษา ถือว่ามีความสำคัญ และเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาในระดับนี้ เนื่องจากจะต้องผลิตกำลังคนที่มีความสามารถฝีมือ และริเริ่มสร้างสรรค์เพียงพอ เพื่อเป็นฐานของความสามารถในการแข่งขัน ในระดับนานาชาติ (Suwannawayla, 2002) และเป็นฐานของสังคมอุดมปัญญา (Society Learning) จึงต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง และเกิดทักษะการคิดในเชิงระบบคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ได้ ตลอดจนเกิดทักษะในวิชาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Office of the Higher Education Commission, 2010) ฉะนั้นนักศึกษาครูในฐานะที่จะไปเป็นบุคลากรวิชาชีพครู อย่างครุมืออาชีพในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาและฝึกฝนตนเองให้มีสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากครูที่มีสมรรถนะ

การวิจัยในชั้นเรียน จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร รวมถึงสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาตนเอง และพัฒนาวิชาชีพให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี

ผลการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตรและนักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย จากสถาบันผลิตครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อประเมินความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทาง การเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

ผลการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตร พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ต้องการรูปแบบการเรียนการสอน ที่บูรณาการกับการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง สอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยเรื่องการจัดการศึกษาของ UNESCO คือ Learning to Know, Learning to do, Learning to with the others, Learning to be แนวการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ ครูผู้สอนต้องเน้นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) อันเป็นแนวการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่สำคัญ ซึ่งจะนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดเป็นไปตามแนวทางการศึกษา 4.0 (Sinthapanon, 2017) โดยมองว่าการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการได้รับคำแนะนำจากครูผู้สอน อย่างใกล้ชิด เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในลักษณะผสมผสาน มีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ในที่สุดจะช่วยให้ นักเรียนเกิดแรงจูงใจจนสามารถชี้นำตลอดชีวิตในฐานะผู้ฝึกฝนการเรียนรู้ (Phakdichit, 2014) นอกเหนือจากนี้ การเรียนรู้เชิงรุกยังเป็นแนวการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็น ขณะลงมือทำกิจกรรมและในขณะเดียวกันผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิดโดยเฉพาะกระบวนการคิดขั้นสูง คือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ในสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ด้วย (Dechakhup, and Yindisuk, 2017) นอกจากนี้ หากผู้เรียนสามารถกำกับตนเองในการเรียนรู้ได้ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมด้วยความกระตือรือร้น เกิดแรงจูงใจ และนำมาซึ่งการปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นกระบวนการบังคับตนเอง (Self-Directive Process) ที่ผู้เรียนเปลี่ยนรูปความสามารถด้านจิตใจไปยังทักษะทางวิชาการ นั่นคือ ผู้เรียนสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ของตนเองจากเป้าหมายของตนเอง เพื่อให้กระบวนการกำกับตนเองมีประสิทธิภาพ (Zimmerman, 1989) จากแนวคิดดังกล่าวจึงส่งผลให้ผู้เรียนสามารถกำกับตนเองในการทำวิจัยในชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

ทำนองเดียวกับผลการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและความสามารถในการกำกับตนเอง โดยนักศึกษาสามารถอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนรู้เชิงรุกว่ามีลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ด้วยการเชื่อมโยงผู้เรียนกับเนื้อหาในองค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง แนวความคิด และทักษะผ่านกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติหรือลงมือทำ ชิ้นงานและใช้กระบวนการคิด ค้นคว้า และแสวงหาความรู้ ไตร่ตรอง สะท้อนความคิด การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Think Hard) เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้ลงมือทำ ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ของตนเอง (Office of the Basic Education Commission, 2017) นอกจากนี้ผู้สอนและ

ผู้เรียนควรได้มีโอกาสออกแบบสื่อการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองได้ การวัดการประเมินผลควรเน้นการวัดประเมินผลตามสภาพจริง (Naiphat, 2015) ในประเด็นความสามารถกำกับตนเอง นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบางประเด็น โดยสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการที่บุคคลมีความสามารถในการวางแผนเป้าหมาย การวางแผน และกำกับพฤติกรรมของตนเองในการเรียนรู้ได้ อันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ต้องการ

สรุป

การสรุปเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตรและสำหรับนักศึกษา พบว่า ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) ระหว่างสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร โดยรวมมีค่า PNI = 0.22 ในขณะที่สำหรับนักศึกษา โดยรวมมีค่า PNI = 0.19 และด้านที่ 2 ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร โดยรวมมีค่า PNI = 0.29 ในขณะที่สำหรับนักศึกษา โดยภาพรวมมีค่า PNI = 0.16

ผลการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตรและนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผลิตครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ทั้งอาจารย์ประจำหลักสูตรและนักศึกษา มีความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน โดยการได้รับคำแนะนำจากครูผู้สอนอย่างใกล้ชิด เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในลักษณะผสมผสาน มีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Assessment) และหากผู้เรียนมีความสามารถในการกำกับตนเองในการเรียนรู้ได้ จะส่งผลให้ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียนได้ประสบผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

นำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาครู ในสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาคณะ สาขาวิชาภาษาไทย เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญมากก่อนการยกร่างรูปแบบการเรียนการสอน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดเครื่องมือการวิจัยให้เหมาะสมและสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน

2.2 ควรนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาวิชาชีพครู สำหรับนักศึกษาคณะ สาขาวิชาภาษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมการเป็นครูมืออาชีพในอนาคต

References

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs NJ: Prentice – Hall.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. Washington D.C.: ERIC Clearinghouse on Higher Education.
- Chantawanich, S. (2010). *Qualitative data analysis*. Bangkok: Chulalongkorn Publishing University.
- Dale, Edgar. (1965). *Audio – Visual Methods Teaching*. (2nd ed.) New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Dechakhap, P., & Yindisuk, P. (2017). *7C skills for teachers 4.0*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Iamsuphasit, S. (1998). *Theories and techniques of behavior modification*. (3rd ed.). Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Kaeocharoenkit, N. (2007). *The role of the teacher in organizing activities and methods of implementing the Active Learning guidelines*. Retrieved July 25, 2019, from <http://www.itie.org>.
- Krutthong, K. (2013). *Teaching and learning management Research-Based Learning (RBL)*. Retrieved October 25, 2013, from <http://isdc.rsu.ac.th/kmweblog.php?page=detail&id=2>
- Naiphat, O. (2015). *Measuring learners in the modern world of 21st century learning. Documentation for Moral and Ethical Evaluation (According to the standard Framework National qualifications -TQF)*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Office of the Basic Education Commission (2017). *PLC Process Driving Training Manual (Professional Learning Community) Professional learning community. To school*.

- Office of the Higher Education Commission (2010). *Handbook of Internal Educational Quality Assurance, Higher education institutions 2010 (November 2010 issue)*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.
- Phakdichit, Y. (2014). *Results of the learning process of the project model in the course study. Develop a curriculum*. Nakhon Sawan: Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University.
- Pintrich, & De-Groot. (1990). *Understanding and Self-Regulation Learning*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Sinthapanon, S. (2017). *Modern teachers and learning to Education 4.0*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Suwannawayla, C. (2002). *Thai Higher Education*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- The Secretariat of the Teachers Council of Thailand. (2013). *Practice Manual for Extension of Educational Professional License*. Bangkok: The Teachers Council of Thailand.
- Wattayu, K. (2005). *Research to improve educational quality*. Bangkok: Thanaporn Printing.
- Zimmerman, B. J. (1989). A Social Cognitive View of Self-Regulated Academic Learning. *Journal of Educational Psychology*, 81(3), 329–339.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียน
ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู*

The Development of a Training Course enhancing Competency in Classroom
Management through Contemplative Education of the Pre-Service Teachers

¹กนกพร พรหมสุวรรณ และ อริยพร คูโรดะ

¹Kanokporn Promsuwan and Ariyabhorn Kuroda

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Faculty of Education, Khon Kaen University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ajkanokdear@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่กำลังฝึกประสบการณ์ชั้นต้นเต็มรูป ตรวจสอบความสอดคล้องและความเป็นไปได้ของหลักสูตรฝึกอบรม โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านจิตปัญญาศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยการศึกษาภาคสนามกับกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) วัตถุประสงค์ (2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (4) การประเมินผลการเรียนรู้ 2) หลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความรู้ความเข้าใจ คือ การอธิบายแนวทางการจัดการชั้นเรียนทั้งด้านกายภาพและจิตวิทยาอย่างถูกต้อง (2) ทักษะ คือ จัดชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้อย่างน่าอยู่-น่าเรียน มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน และให้การช่วยเหลือดูแลนักเรียนได้อย่างเหมาะสม (3) คุณลักษณะส่วนบุคคล คือ ความแจ่มชัด, ความเปิดกว้าง, พลังเกื้อหนุน, การเข้าถึงใจ, ความสงบตั้งมั่น และเจตคติที่ดีต่อการจัดการชั้นเรียน

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม; นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู; สมรรถนะการจัดการชั้นเรียน; แนวคิดจิตปัญญาศึกษา

Abstract

The objective of this article was to develop a training course enhancing competency in classroom management through contemplative education of the pre – service teachers. It was a qualitative research in field work. keyword research method was processed of a research and development. The target group and providers of background information in the process of developing a training course were relevant documents and researches, pre – service teachers who were practicing full experiences. It was checked for the consistency and feasibility of the training course by focusing group with experts of curriculum and instruction, contemplative education, measurement and evaluation and professional teacher experiences training. It was tried out a training course by field studies with target groups. It was analyzed the data by using content analysis.

The results of the research were: 1) a training course enhancing competency in classroom management through contemplative education of the pre-service teachers which had 4 main components: (1) objectives, (2) contents and learning experiences, (3) organizing learning experiences, and (4) learning evaluation; and 2) a training course enhancing competency in classroom management through contemplative education of the pre-service teachers which consisted of 3 sub-competencies: (1) cognition, the ability in explaining correct physical and psychological classroom management approaches; (2) skills in conducting a classroom management with a pleasant physical environment serving the learning objectives, a good relationship with students, and an appropriate support to the students; and (3) personal characteristics: neatness, open mindedness, encouragement, sensibility, calmness, and positive attitude.

Keywords: The Development of a Training Course; Pre-service Teachers; Competency on Classroom Management; Contemplative Education

บทนำ

ลักษณะของครูที่มีความสามารถสูงหรือมีสมรรถนะมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ผู้ที่มีสมรรถนะจะมีผลงานที่โดดเด่นกว่าในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการศึกษา (Longphimai, 2017; Donkarsin, 2018) ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้มีการอบรมประเมินสมรรถนะครู เพื่อยกระดับให้ครูมีความสามารถสูงอันประกอบด้วย สมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย การจัดการชั้นเรียน ความรอบ

รู้และนวัตกรรม ซึ่งครูผู้สอนต้องมีวิธีการจัดการชั้นเรียน ให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเรียน (Nanajayo, and Dajchaisre, 2018) การจัดการชั้นเรียนเป็นสมรรถนะครูที่จำเป็นต้องมี และสำคัญที่ควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ งานของการจัดการชั้นเรียนประกอบด้วยงาน 2 ลักษณะ คือ 1) การจัดการชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ การจัดสภาพของห้องเรียน การจัดตกแต่งห้องเรียนทางวัตถุหรือทางกายภาพ การแบ่งสัดส่วนการใช้ประโยชน์ในห้องเรียนให้มีบรรยากาศสะอาดเรียบร้อย น่าอยู่ น่าเรียน ตลอดจนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนให้เป็นปัจจุบันและ 2) การจัดการชั้นเรียนด้านจิตวิทยา คือ การส่งเสริมวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน การสร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุข การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือสิ่งที่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการเรียนรู้ประกอบด้วย การวางแผน และการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยครูจะต้องเข้าใจนักเรียน มีความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนและสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม

จากความสำเร็จของการจัดการชั้นเรียนดังกล่าวข้างต้นประกอบกับผลการนิเทศติดตามการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของผู้นักศึกษาที่ผ่านมา พบว่า นักศึกษายังไม่สามารถดูแลนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย มีความตั้งใจเรียนหรือมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดี เช่น ความสนใจในการเรียน แรงจูงใจ ความร่วมมือ ความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง การเคารพให้เกียรติผู้อื่นและข้อมูลจากการสนทนากลุ่มตัวแทนนักศึกษาช่วงการมัธยมศึกษาของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ตัวแทนนักศึกษาให้ข้อมูลจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพชั้นต้นเต็มรูปแบบว่าสภาพการจัดการชั้นเรียนที่คิดว่าเป็นปัญหามากและส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ ทำให้การจัดการเรียนรู้หยุดชะงัก คือ ปัญหาด้านการบ่มเพาะคุณลักษณะเชิงบวก พบว่านักเรียนบางคนมีพฤติกรรมก่อวินาศกรรมชั้นเรียน ไม่มีมารยาท พูดจาหยาบคาย ส่อเสียด ส่งเสียงดังขณะเรียน พูดแทรก ด่าทอทั้งครูและเพื่อน กลั่นแกล้ง เดินไปมาในห้องเรียน ชวนเพื่อนเล่นในเวลาเรียน แนวทางการแก้ไขปัญหาของนักศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการแก้ไขโดยการว่ากล่าวตักเตือนด้วยถ้อยคำและท่าทีที่สุภาพ เมื่อไม่ได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจนักศึกษาก็เปลี่ยนวิธีการอื่น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นอีกนักศึกษาก็จะใช้วิธีการขอคำปรึกษาหารือกับครูพี่เลี้ยงหรือสังเกตวิธีการที่ครูพี่เลี้ยงปฏิบัติต่อนักเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวิธีการลงโทษ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนานขึ้นวิธีการลงโทษนักเรียนก็รุนแรงขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกต้องตามหลักการ นอกจากนี้ นักศึกษายังให้ความสำคัญน้อยในประเด็นการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน รวมทั้งไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ (Deetana, 2019) ในขณะที่ครูพี่เลี้ยงที่ได้ให้สัมภาษณ์ถึงสภาพการปฏิบัติงานของนักศึกษา และในโอกาสเดียวกันนี้ได้ขอให้อาจารย์นิเทศก์ได้ให้คำแนะนำแก่นักศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลบางประการที่ส่งผลถึงการจัดการชั้นเรียน เช่น ปัญหาการจัดการชั้นเรียน ความประพฤติ การวางตัว การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น บุคลิกภาพที่ยังไม่เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานนั้น (Khongterm, 2019) ในการนี้ได้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิกรมการวิพากษ์หลักสูตรหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562 ว่า “นักศึกษาควรได้รับการทบทวนโมโนมิติในเรื่องการจัดการชั้นเรียนที่หมายถึงการสร้างวินัย

ในห้องเรียนและเรื่องความแตกต่างของบริบทชั้นเรียน ถ้านักศึกษาควบคุมชั้นเรียนไม่ได้ก็จะทำให้เกิดการเรียนการสอนไม่ได้ สาขาวิชาการประถมศึกษาควรเน้นที่การฝึกปฏิบัติและปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นครู ประถมให้กับนักศึกษา หากครูไม่สามารถจัดการชั้นเรียนได้จะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ” (Kaen-In, 2018) นอกจากนี้จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจในระดับที่ลึกซึ้งแล้ว จะต้องได้ลงมือฝึกปฏิบัติด้วยความมั่นใจ และใช้ความสามารถที่ลุ่มลึกในการปฏิบัติงานจริง ตลอดทั้งยังต้องได้รับการพัฒนา หรือสร้างเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะส่วนบุคคลบางประการที่สำคัญเกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน

ดังนั้น หากต้องการให้นักศึกษามีสมรรถนะในการจัดการชั้นเรียนที่ดี จะต้องเริ่มต้นจากความตระหนักว่าต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีบุคลิกภาพที่แสดงถึงความรักความเมตตาเป็นมิตรกับนักเรียน ครูรู้จักนักเรียนอย่างลึกซึ้งเป็นรายบุคคล รู้จักภูมิหลัง ความถนัดและความสนใจของนักเรียน รู้ว่าเด็กที่สอนอยู่ในวัยใด วัยของเขาสนใจอยากรู้ อยากเห็นเรื่องใด การที่นักศึกษาจะมีสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนทั้งสามด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านการปฏิบัติ และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลตามที่มุ่งหวังเช่นนี้ได้ ต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจริงจังด้วยวิธีการที่เหมาะสม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบุคคลให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พบว่า การจะเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนผ่านกระบวนการจัดหลักสูตรฝึกอบรมไปสู่เป้าหมายที่ต้องการแก้ไข เพราะคนที่เก่งด้านวิชาการเพียงอย่างเดียวไม่สามารถยืนยันว่าจะนำเอาองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์จริง การส่งเสริมให้นักศึกษามีพฤติกรรมในการทำงาน ในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะต่างๆ ที่ตนมีในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ จนประสบความสำเร็จ สามารถดึงเอาศักยภาพของตนเองมาปฏิบัติงานได้ในสถานการณ์จริง สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับกับประสบการณ์ กล้าเผชิญอุปสรรค ใจเย็น รอบคอบ มีความเมตตา ชยัน มุ่งมั่น ตั้งใจ ทำให้นักศึกษามีความสุขกับการฝึกประสบการณ์ สามารถสอนได้ดีและเข้าใจผู้เรียน มีความเป็นกัลยาณมิตร เพิ่มศรัทธาต่อชีวิตของเพื่อนมนุษย์ มีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกประสบการณ์และวิชาชีพ ตลอดทั้งเห็นคุณค่าในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการนำเอาแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้ศึกษาพบว่า มีการนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและในรูปแบบต่างๆ เป็นการฝึกอบรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะส่วนบุคคล ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดความเข้าใจ อันนำไปสู่การปฏิบัติใหม่ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษานี้เป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติ โดยผ่านกระบวนการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ความรักความเมตตา การเชื่อมโยงสัมพันธ์ การเข้าเผชิญ ความต่อเนื่อง ความมุ่งมั่น และชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดผลคือการเข้าใจตนเองและผู้อื่น การเข้าใจและยอมรับความเป็นจริง จิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการลงมือปฏิบัติให้เกิดประสบการณ์ตรงด้วยตนเองตามความถนัด ประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง เชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริงต่อชุมชนและสังคม (Chansirisira, 2017; Janpong, and Panitpalinchai, 2017) ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรมีการนำเอาแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาบูรณาการเข้ากับหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียน จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถจัดการชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จัดบรรยากาศห้องเรียนด้านกายภาพได้อย่างน่าอยู่น่าเรียน ตลอดทั้งสามารถดูแล

นักเรียนได้อย่างเหมาะสม แต่ในปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลว่ามีการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนแต่อย่างใด การศึกษาวิจัยประเด็นนี้เป็นสิ่งจำเป็นและจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาวิชาชีพครู ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 (Research: R₁) ทำการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) โดยได้กำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษา เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม องค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการชั้นเรียน กระบวนการในการจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ทำการศึกษาสารสนเทศจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน โดยใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ชั้นปีที่ 5 ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป มาแล้วอย่างน้อย 1 ภาคเรียน เป็นตัวแทนจากโรงเรียนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 11 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทำการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยการสังเกตการจัดการชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป ซึ่งเป็นอาสาสมัคร จำนวน 4 คน โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากการเยี่ยมชั้นเรียน จำนวน คนละ 1 ชั่วโมง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 4 (Development: D₁) ยกร่างหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป ใช้การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและทำการสังเคราะห์หลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 5 (Research: R₂) ตรวจสอบความตรงภายใน (Internal Validity) และความเป็นไปได้ของหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป โดยการจัดสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย (1) ด้านหลักสูตรและสอน 3 คน (2) ด้านจิตตปัญญาศึกษา 2 คน (3) ด้านการวัดและประเมินผล 1 คน (4) ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 1 คน โดยใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ (Development: D₂)

ขั้นตอนที่ 6 (Research: R₃) ตรวจสอบความตรงภายนอก (External Validity) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป กลุ่มเป้าหมายเป็นอาสาสมัคร จาก 1 โรงเรียน จำนวน 4 คน เนื่องจากเป็นการศึกษานำร่อง (Pilot study) จึงทดลองใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กที่อาสาสมัครพร้อมใจกันทั้งโรงเรียน

เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของหลักสูตร ความเหมาะสมสอดคล้องของลำดับขั้นตอนของการจัดกิจกรรม และเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาในภาคสนามใช้ระยะเวลาจำนวน 2 วัน 1 คืน โดยใช้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-4

ขั้นตอนที่ 7 ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูชั้นเต็มรูปที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยการสัมภาษณ์กลุ่มแบบไม่มีโครงสร้าง กลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 4 คน แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อแก้ไข และปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น (Development: D₃)

ผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของ Tyler ทั้ง 4 ประการ

2. ผลการสังเคราะห์สมรรถนะการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 ด้าน คือ 1) ความรู้ความเข้าใจ มีตัวชี้วัดคือ การอธิบายแนวทางการจัดการชั้นเรียนทั้งด้านกายภาพและจิตวิทยาอย่างถูกต้อง 2) ทักษะการจัดการชั้นเรียน มีตัวชี้วัดคือ จัดชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้อย่างน่าอยู่-น่าเรียน มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน และให้การช่วยเหลือดูแลนักเรียนได้อย่างเหมาะสม 3) คุณลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน มีตัวชี้วัดคือ การแสดงออกถึงความแจ่มชัด ความเปิดกว้าง พลังเกื้อหนุน การเข้าถึงใจ ความสงบตั้งมั่น และการมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย 3.1) ความแจ่มชัด มีตัวชี้วัดคือ ความละเอียดลออรอบคอบในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 3.2) ความเปิดกว้าง มีตัวชี้วัดคือ (1) การรับรู้ว่ามีนักเรียนมีลักษณะเฉพาะตน การไม่วิพากษ์วิจารณ์นักเรียน (2) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการชั้นเรียน ได้แก่ การร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนในการกำหนดกติกา/ข้อตกลงประจำชั้นเรียน การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สนทนาซักถามหรือแสดงความคิดเห็นและ (3) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้กับคนอื่น เช่น การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การจัดกลุ่มการเรียนรู้ที่เหมาะสม 3.3) พลังเกื้อหนุน มีตัวชี้วัดคือ การให้การเสริมแรง การใช้อำนาจ ความเป็นกัลยาณมิตร 3.4) การเข้าถึงใจ มีตัวชี้วัดคือ การสื่อสารด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การไวต่อพลังกลุ่มและพฤติกรรมหรือความรู้สึกของนักเรียน 3.5) ความสงบตั้งมั่น มีตัวชี้วัดคือ การอดทนต่อพฤติกรรมนักเรียน การมีอารมณ์มั่นคง การมีสมาธิอยู่กับปัจจุบัน การเข้าใจสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง วางใจต่อสรรพสิ่ง 3.6) เจตคติที่ดีต่อการจัดการชั้นเรียน มีตัวชี้วัดคือ ความรู้สึกหรืออารมณ์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ชอบหรือรู้สึกว่ามีคุณค่าหรือประโยชน์ของการจัดการชั้นเรียน

3. การตรวจสอบความสอดคล้องภายในและความเป็นไปได้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้าง

สมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป มีความสอดคล้องภายใน และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และสามารถพัฒนาสมรรถนะการจัดการชั้นเรียน ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ได้จริง ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ หลักสูตรควรจะต้องมีความยืดหยุ่น มีการบูรณาการ ระหว่างเนื้อหา เพิ่มการวัดผลประเมินผลสมรรถนะให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. ผลจากการวิเคราะห์กระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฝึกอบรมนี้ ยึดหลัก การจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม (holistic learning) การพัฒนาคุณลักษณะควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะทาง ปัญญา ใช้กิจกรรมและประสบการณ์ที่เหมาะสมเป็นฐานในการเรียนรู้ พิจารณาให้มีความสอดคล้องตามหลักการ ของปัญญา 3 ฐาน ประกอบกับการใช้กระบวนการแบบการมีประสบการณ์ร่วม (experiential style) โดย ดึงตัวอย่างจากประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนการเรียนรู้ (Reflection) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) รับฟังทั้งผู้อื่นและตนเองด้วยความกรุณา สนทนาสนทนา (Dialogue) บนพื้นที่ที่มีความรู้สึกปลอดภัย (Safe Zone) ผ่านการเชื่อมต่อความรู้สึก (Connectedness) ระหว่างกระบวนการและผู้เข้าร่วมกระบวนการ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม เป็นการเรียนความพร้อมของผู้เข้าร่วมกระบวนการ เพื่อเป็นการรวมจิต ใจรวมใจ เตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดสภาวะคลื่นสมองเหมาะสมแก่การเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การนั่งหรือนอนสมาธิ การพูดคุยเรื่องประจำวัน การทำกิจกรรม นันทนาการสั้นๆ

ขั้นที่ 2 ฟังด้วยใจอย่างลึกซึ้ง เป็นการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เผชิญประสบการณ์ใหม่ผ่านกิจกรรม ต่างๆ โดยที่ผู้เข้ารับการอบรมต้องลงมือปฏิบัติด้วยใจอย่างใคร่ครวญตนเองไปด้วย ขั้นการฟังด้วยใจอย่าง ลึกซึ้งนี้ ไม่ได้หมายถึงให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังอย่างเดียวแต่หมายถึง ประสบการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายผ่าน การฟัง พูด อ่าน เขียน หรือประสาทสัมผัส

ขั้นที่ 3 สนทนาสนทนา เป็นการสนทนาถอดบทเรียน ถึงการปฏิบัติตามกิจกรรมย่อยซึ่งมีทั้งการ ใคร่ครวญเป็นรายบุคคล การจับคู่สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่ม

ขั้นที่ 4 สะท้อนความคิด เป็นการทบทวน บทเรียนด้วยตนเอง ว่าวันนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร หลังการ ทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ใคร่ครวญ สรุปบทเรียน สร้างหลักการ ซึ่งกระบวนการนี้ จะสามารถสะท้อนการรับรู้ประสบการณ์ของตนเองเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และบรรยายประสบการณ์การ เรียนรู้ของตนเอง

ขั้นที่ 5 บันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้ เป็นการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้บันทึกความรู้สึก ผลการปฏิบัติ ความก้าวหน้า หรืออื่นๆ ตามที่ตนเองได้เฝ้าเห็น รูปแบบของสมุดบันทึกภาพควรเหมาะกับการเขียนและการ วาด มีขนาด รูปร่าง อย่างไรก็ได้ ประเด็นในการสะท้อนความคิด ควรมีความเปิดกว้างและสอดคล้องกับสิ่งที่ได้ เรียนรู้ในกิจกรรมเพื่อจดประเด็นได้ ควรเริ่มจากการบรรยายสิ่งที่ได้ทำก่อน ความรู้สึกที่ได้ทำสิ่งเหล่านั้น จากนั้นให้สำรวจสิ่งที่ทำได้ดี สิ่งที่ยังต้องปรับปรุง หรือจะให้การทำได้ดียิ่งขึ้นควรทำอย่างไร สิ่งที่ยังไม่รู้ และสิ่ง ที่จะแก้ไขในการเรียนรู้ครั้งต่อไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียน

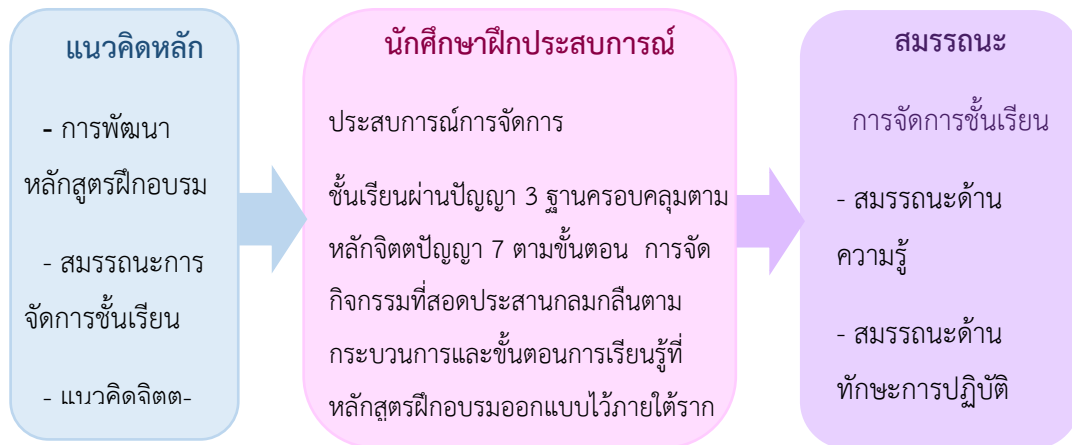
องค์ความรู้ใหม่

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการอบรม เนื้อหา แนวการจัดกระบวนการ ระยะเวลาในการอบรม วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ เกณฑ์การจบหลักสูตร เงื่อนไขของหลักสูตร และการประเมินผล การเรียนรู้ เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม สมรรถนะการจัดการชั้นเรียน และแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยหลักสูตรฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์มีสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนด้วยใจอย่างใคร่ครวญ โดยพบว่า แนวคิดทั้ง 3 ประการนั้นมีความสัมพันธ์กัน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

จากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูป ผ่านกระบวนการตรวจสอบความตรงภายในโดยการประชุมผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ประกอบด้วย (1) ด้านหลักสูตรและสอน 3 คน (2) ด้านจิตตปัญญาศึกษา 2 คน (3) ด้านการวัดและประเมินผล 1 คน (4) ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 1 คน และการตรวจสอบความตรงภายนอก โดยการทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการจัดอบรมเป็นเวลา 2 วันต่อเนื่อง และจากการวิเคราะห์ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรฝึกอบรม จากเดิมมีหน่วยการเรียนรู้จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ ใช้ระยะเวลาในการอบรมหน่วยละ 3 ชั่วโมง ปรับเพิ่มเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้หน่วยที่ 1-4 และ 6 ใช้ระยะเวลาในการอบรมหน่วยละ 12 ชั่วโมง และหน่วยที่ 5 ใช้ระยะเวลาตลอดภาคเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์และสามารถใช้เป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมพบว่า โดยทั่วไปแล้วองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอย่างน้อย 4 ส่วน ได้แก่ จุดมุ่งหมาย (Objective) เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ (Content) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)

การประเมินผล (Evaluation) เช่นเดียวกับองค์ประกอบของหลักสูตรทั่วไป ในองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมจะมีรายละเอียดและมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและการสังเคราะห์งานวิจัยของผู้วิจัยที่ได้ในขณะนั้น เกี่ยวข้อง พบว่าภาพรวมแล้วมีองค์ประกอบที่คล้ายกันและมีความแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อยออกไปประเด็นสำคัญขององค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบต่างๆ ส่วนใหญ่มีชื่อเรียกเหมือนกัน ได้แก่ ปัญหาและความสำคัญ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา สื่อ การวัดและประเมินผล ส่วนที่เรียกต่างกัน ได้แก่ ด้านประสบการณ์หรือกิจกรรม โดยมีชื่อเรียกแตกต่างกัน ดังนี้ การดำเนินการของหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร บางหลักสูตรรวมเนื้อหาเกี่ยวกับเวลาเข้าด้วยกัน เรียกว่า โครงสร้างของหลักสูตร ผู้วิจัยจึงประเด็นเหล่านั้นนำมาทำการสังเคราะห์ให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะ โดยการนำมาพิจารณาความสอดคล้องกันและความเหมาะสมกับบริบท

2. ผลการสังเคราะห์สมรรถนะการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 ด้าน คือ 1) ความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียน แนวคิดและหลักการวางแผนและจัดประสบการณ์ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดพื้นที่การเรียนรู้แบบสัปปายะ แนวคิดและหลักการในการสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูล และแนวคิดและหลักการบ่มเพาะคุณลักษณะเชิงบวก 2) ทักษะการจัดการชั้นเรียน ได้แก่ การวางแผนและจัดประสบการณ์ การจัดพื้นที่การเรียนรู้แบบสัปปายะ การสร้างสัมพันธภาพในชั้นเรียน การสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูลและการบ่มเพาะคุณลักษณะเชิงบวก 3) คุณลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน ได้แก่ การแสดงออกถึงความแจ่มชัด ความเปิดกว้าง พลังเกื้อหนุน การเข้าถึงใจ ความสงบตั้งมั่น และการมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย (1) ความแจ่มชัด (2) ความเปิดกว้าง (3) พลังเกื้อหนุน (4) การเข้าถึงใจ (5) ความสงบตั้งมั่น (6) เจตคติที่ดีต่อการจัดการชั้นเรียน

ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์กลุ่มพบว่า นักศึกษาประสบปัญหาในการจัดการชั้นเรียน ทั้งยังพบว่านักศึกษามีแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการชั้นเรียนได้ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความเครียดและมีทัศนคติในทางลบต่อการฝึกประสบการณ์ สอดคล้องกับข้อเสนอเกี่ยวกับการประเมินสมรรถนะนักศึกษาที่ก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนเพื่อจะได้นำข้อมูลมาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะที่ยังบกพร่อง (Riangrila, Jamjuree, Yamkasikorn, and Haemaprasith, 2020)

ข้อสรุปจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ผลของหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นเต็มรูปแบบ มีดังต่อไปนี้ นักศึกษาสามารถอธิบายความสำคัญของการจัดชั้นเรียนด้านกายภาพตามบริบทของโรงเรียนที่ตนเองฝึกประสบการณ์ได้ อธิบายแนวทางการจัดการชั้นเรียนด้านจิตวิทยาได้ถูกต้อง ระบุว่านักเรียนมีลักษณะเฉพาะตนอดทนต่อสถานการณ์ ใส่ใจและเพียรพยายามในการแก้ไขปัญหา นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอน ทำให้ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น ได้ใคร่ครวญความรู้สึก ความคิดของตัวเองในเรื่องต่างๆ กิจกรรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องร้อยรัดจากกิจกรรมที่ใกล้ตัวไปสู่กิจกรรมที่ลงลึกกับตัวเอง ส่วนเวลาที่ใช้มีความเหมาะสมมีเวลาทำกิจกรรมที่พอเพียงต่อการได้สำรวจและใคร่ครวญตนเอง กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ทั้งด้านเนื้อหา กิจกรรม และเวลาที่ใช้ในการอบรม นอกจากนี้ยังเห็นว่าเป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง และควรจัดอบรมก่อนการฝึกประสบการณ์ชั้นเต็มรูปแบบ

สรุป

หลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ และผลจากการสังเคราะห์สมรรถนะการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3 ด้าน คือ 1) ความรู้ความเข้าใจ มีตัวชี้วัดคือ การอธิบายแนวทางการจัดการชั้นเรียนทั้งด้านกายภาพและจิตวิทยาอย่างถูกต้อง 2) ทักษะการจัดการชั้นเรียน มีตัวชี้วัดคือ จัดชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้อย่างน่าอยู่-น่าเรียน มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน และให้การช่วยเหลือดูแลนักเรียนได้อย่างเหมาะสม 3) คุณลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน มีตัวชี้วัดคือ การแสดงออกถึงความแจ่มชัด ความเปิดกว้าง พลังเกื้อหนุน การเข้าถึงใจ ความสงบตั้งมั่น และการมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการชั้นเรียน และผลจากการวิเคราะห์กระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฝึกอบรมมีขั้นตอนการจัดกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เตรียมความพร้อม 2) ฟังด้วยใจอย่างลึกซึ้ง 3) สนทนาสนทนา 4) สะท้อนความคิด 5) บันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมนี้ไปใช้ในรายวิชาเตรียมฝึกประสบการณ์ก่อนหน้า เช่น ฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ก่อนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูขั้นเต็มรูปได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านอื่นๆ จากโรงเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

References

- Chansirisira, P. (2017). Developing Core Competency and Performance Efficiency of Government Teachers in Northeastern Thailand. *Journal of Suthiparithat*, 8(100), 144-158.
- Deetana, S. (2019). Pre-Service Teachers. *Focus Group*. October, 17.
- Donkarsin, P. (2018). *Development of Enhancing Competency Program in Learning Management by Child Centered for Schools Student in Secondary Educational Service Area Office 24*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Janpong, J., & Panitpalinchai, T. (2017). Development of Activities to Enhance the Virtues of the Communication Students According to the Concept of Spiritual Education. *Journal of Humanities and Social Science*, 23(3), 94-106.

- Kaen-In, T. (2018). Associate Professor. *Focus Group*. December, 24.
- Khongterm, P. (2019) Senior Professional Level Teachers. *Interview*. June, 20.
- Longphimai, S. (2017). *Development Guidelines to Enhance Teachers' Competency in the Learning Centered of Non-Formal and Informal Education in Districts in Mahasarakham Province*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Nanajayo, S., & Dajchaisre, A. (2018). A Model for Developing Competency of the Morality Teaching Monks in School. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(2), 696-710.
- Nichol, L. (2005) 'Wholeness regained: Revisiting Bohm's dialogue', in B.H. Banathy and P.M. Jenlink, *Dialogue as a means of collective communication*. New York: Kluwer Academic Plenum.
- Riangrila, P., Jamjuree, D., Yamkasikorn, M., & Haemaprasith, S. (2020). The Development of framework of Teaching Practice Competencies in School for Pre-service Teachers. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(4), 1367-1379.

การสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้ เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา*

The Synthesis of Learning Steps' Creative Thinking in English Using the Content of Community and Local Wisdom for Elementary Student

แสงจันทร์ กะลาม

Saengchan Kalam

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Faculty of Education, Roi-Et Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: saengchankalam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการบรรยายเชิงวิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 คน กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการบรรยายเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การค้นคว้าและแลกเปลี่ยนข้อมูล 3. การเขียนคำและประโยค 4. การสร้างสรรค์เรื่องหรืองานใหม่ และ 5. การนำเสนอผลงาน ขั้นตอนการเรียนรู้ดังกล่าวส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดสร้างสรรค์ทางภาษา และมีคุณลักษณะในการใช้ภาษาอังกฤษมาสร้างสรรค์และแสดงออกถึงความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: ความคิดสร้างสรรค์; คิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษ; ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น; การเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา

Abstract

This research article aimed to synthesis of learning steps of Creative Thinking Using the Content of Community and Local Wisdom. Document analysis, in-depth interview, focus group

*Received January 9, 2021; Revised March 1, 2021; Accepted May 18, 2021

discussion and analytic description were used as research methodology. Target group for in-depth interview were 12 stakeholders. Target group for focus group were 7 experts. Research instruments are document analysis form, and fieldnotes of in-depth interviews and focus group. Data were analyzed by content analysis and analytic description.

Research result showed that there were 5 steps for learning of creative thinking using the content of community and local wisdom, include 1) Motivation in community and wisdom learning 2) Exploring and Sharing, 3) Writing words and sentences, 4) Creating a story or new works in English, and 5) Presentation. These steps encourage students able to create new works in English, develop creative thinking skills, and presenting English skills using the content of community and local wisdom.

Keywords: Creative Thinking; Creative Thinking in English; Community and Local Wisdom; Elementary Student Learning

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ภาษาอังกฤษเป็นประโยชน์มากในยุคข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีที่ต้องใช้ในการสืบค้นข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศโดยตรง (Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, 2010) โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญซึ่งนอกจากจะมีความสามารถในการแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยี ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเป็นระบบ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดอย่างสร้างสรรค์ (Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, 2010)

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญในหมวด 4 ว่าด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ครู ผู้บริหารและสถานศึกษาไว้ โดยในด้านหลักการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ เต็มศักยภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกเวลา สถานที่ ส่วนด้านการจัดเนื้อหาสาระ ให้จัดสาระทั้งทางด้านความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ คือ เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์กับสังคม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาของผู้เรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ด้านภาษาและการคิดสร้างสรรค์

ด้วย โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นวัยที่ต้องพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถพัฒนาไปพร้อมกันกับการเรียนรู้ด้านภาษาได้ (Safford, and Barrs, 2005)

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุม จนก่อให้เกิดความคิดใหม่ที่แตกต่างจากเดิม โดยมีการบูรณาการจากประสบการณ์เดิม หรือความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเรียนรู้ไปสู่การประดิษฐ์ คิดค้น และการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (Sopakool, 2020) โดยกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ของ Torrance (1964: 1969) มี 4 องค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสร้างคำจากภาพ การแต่งประโยคจากคำ การแต่งเรื่องใหม่จากคำและประโยค การแต่งเพลงและบทกวี การใช้บทบาทสมมติ การแสดงละคร การสร้างสถานการณ์จำลอง ในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ สื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลาย และสามารถถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ ในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสามารถบูรณาการเนื้อหาของกลุ่มสาระอื่น เช่น เนื้อหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดการพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ทางภาษาได้ตามกระบวนการของการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งในหลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ ดังนั้นการที่นักเรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาทั้งบริบทของชุมชนผ่านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ทางภาษาซึ่งจะเป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะเดียวกันยังได้พัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษและพัฒนาการคิดด้วย ขั้นตอนการสอนที่ได้จากงานวิจัยนี้ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาจะได้นำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ด้านภาษาและได้แนวทางการสอนเพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ซึ่งประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Document analysis) เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้สำหรับรวบรวมและวิเคราะห์แนวคิด หลักการ และทฤษฎีโดยกำหนดประเด็นสำคัญใน

การวิเคราะห์เอกสารคือขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา 2 คน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา 6 คน และอาจารย์ที่สอนนักศึกษาครูประถมศึกษา จำนวน 4 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกคือ 1) ผู้บริหารต้องมีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี 2) ครูผู้สอนจะต้องมีประสบการณ์ในการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 2 ปี และ 3) อาจารย์ที่สอนนักศึกษาครูประถมศึกษา จะต้องมีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาครูและการนิเทศนักศึกษาครูระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 3 ปี

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือ แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งได้รับการออกแบบให้มีแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยกำหนด ประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกคือการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กลุ่มเป้าหมายในประชุมกลุ่มย่อยเป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน จำนวน 3 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้รับการออกแบบให้มีประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยประเด็นสำคัญในการสนทนากลุ่มคือขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1-22 พฤศจิกายน 2563 โดยมีขั้นตอนและ รายละเอียดดังนี้ 1. ดำเนินการรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา 2 คน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา 6 คน และอาจารย์ที่สอนนักศึกษาครูประถมศึกษา จำนวน 4 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกคือ 1) ผู้บริหารต้องมีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี 2) ครูผู้สอนภาษาอังกฤษจะต้องมีประสบการณ์ในการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 2 ปี และ 3) อาจารย์ที่สอนนักศึกษาครูประถมศึกษา จะต้องมีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาครูและการนิเทศนักศึกษาครูระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 3 ปี และ 3. การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 กลุ่มเป้าหมายในประชุมกลุ่มย่อยเป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษ โดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 3) วิเคราะห์ผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 4) ทำการบรรยายเชิงวิเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ผลการการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยได้วิเคราะห์เอกสารแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่าน ได้แก่ Treffinger (2004); Davis (2004); Australia Curriculum (2020); Torrance (2004); Wilson (2015); Faroh et al. (2020); Pahl, and Rowsell (2005); Ditsakul (2019) ผลการวิเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนการ สอนคิด สร้างสรรค์	Donald J. Treffinger (2004)	Gary A. Davis (2004)	Australia Curriculum (2020)	E. Paul Torrance (2004)	Anthony Wilson (2015)	Istiq' Faro et al. (2020)	Kate Pahl, and Jennifer Rowsell (2005)	Praphatsorn Ditsakul (2019)	รวม
Motivation in community and wisdom learning	✓		✓	✓	✓		✓		5
Exploring and sharing	✓	✓	✓	✓	✓			✓	6

ขั้นตอนการ สอนคิด สร้างสรรค์	Donald J. Treffinger (2004)	Gary A. Davis (2004)	Australia Curriculum (2020)	E. Paul Torrance (2004)	Anthony Wilson (2015)	Istiq' Faro et al. (2020)	Kate Pahl, and Jennifer Rowsell (2005)	Praphatsorn Ditsakul (2019)	รวม
Writing words and sentences		✓	✓	✓		✓	✓		5
Creating a story or new works		✓	✓		✓	✓	✓	✓	6
Presentation	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8

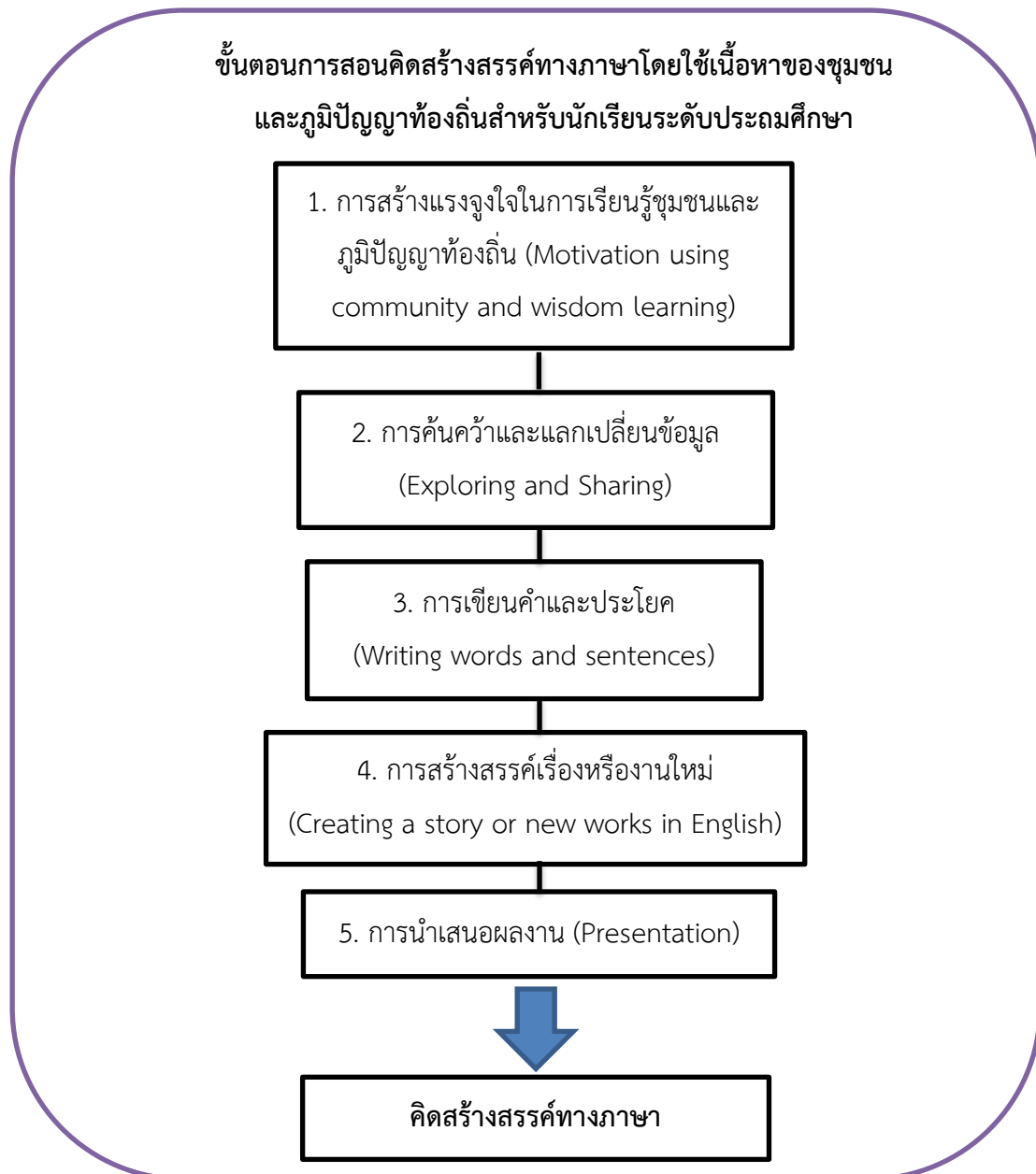
จากตารางที่ 1 สามารถสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การค้นคว้าและแลกเปลี่ยนข้อมูล 3) การเขียนคำและประโยค 4) การสร้างสรรค์เรื่องหรืองานใหม่ และ 5) การนำเสนอผลงาน แต่ละขั้นมีรายละเอียดดังนี้ 1. การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Motivation Using Community and Wisdom Learning) หมายถึง ครูผู้สอนตั้งคำถามหรือมีกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสร้างความสนใจให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การค้นคว้าและแลกเปลี่ยนข้อมูล (Exploring and Sharing) หมายถึง การให้ผู้เรียนได้อ่าน ศึกษาค้นคว้าจากภาพถ่าย ภาพวาด หรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นข้อมูล ซึ่งอาจเป็นข้อมูลภาษาอังกฤษที่ครูเตรียมมาไว้ให้ 3. การเขียนคำและประโยค (Writing Words and Sentences) หมายถึง การเขียนคำและ/หรือประโยคภาษาอังกฤษให้มากที่สุดที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. การสร้างสรรค์เรื่องหรืองานใหม่ (Creating a Story or New Works in English) หมายถึง การเขียนเรื่องใหม่ ในขั้นนี้รวมถึงการแต่งบทกวี บทกลอน แต่งเพลง แต่งนิทาน แต่งบทละคร แต่งการ์ตูน การวาดภาพประกอบการแต่งเรื่องต่าง ๆ และ 5. การนำเสนอผลงาน (Presentation) หมายถึง การนำผลงานของตัวเองที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์ทางภาษา มานำเสนอหน้าชั้นเรียนและพูดอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของตนเองและการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการเรียนรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นและรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน เพื่อพิจารณาในการสนทนากลุ่ม มีข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มดังนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญให้ปรับแก้ขั้นตอนการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสม ครอบคลุมและมีรายละเอียดที่ชัดเจนมากขึ้นในขั้นที่ 2 โดยให้เพิ่มกิจกรรมการอ่าน โดยเปลี่ยนชื่อเป็นการค้นคว้าและนำเสนอข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงสิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักเรียนจะได้ฝึกทักษะการค้นคว้า การอ่าน และการฟังภาษาอังกฤษอีกด้วย และปรับแก้ในขั้นที่ 5 โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสในการพูดนำเสนอ

ผลงาน โดยใช้คำว่า การนำเสนอผลงาน และผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ทุกขั้นตอนการจัดกิจกรรมการสอนคิดทางภาษาจะต้องให้นักเรียนใช้ทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้พบองค์ความรู้ใหม่ในแง่ของการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาโดยใช้เนื้อหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาโดยใช้เนื้อหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างแรงจูงใจ

ในการเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ครูผู้สอนตั้งคำถามหรือมีกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความสนใจให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 2 ขั้นการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนข้อมูล หมายถึง การให้ผู้เรียนได้อ่าน ศึกษาค้นคว้าจากภาพถ่าย ภาพวาด หรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นข้อมูลภาษาอังกฤษที่ครูเตรียมมาไว้ให้ ขั้นที่ 3 ขั้นการเขียนคำและการประโยค หมายถึง การเขียนคำและประโยคภาษาอังกฤษให้มากที่สุดที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 4 ขั้นการสร้างสรรค์เรื่องหรืองานใหม่ หมายถึง การเขียนเรื่องใหม่ ในขั้นนี้รวมถึงการแต่งบทกวี บทกลอน แต่งเพลง แต่งนิทาน แต่งบทละคร แต่งการ์ตูน การวาดภาพประกอบการแต่งเรื่องต่าง ๆ และ ขั้นที่ 5 ขั้นการ นำเสนอผลงาน หมายถึง การนำผลงานของตัวเองที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์ทางภาษา มานำเสนอหน้า ชั้นเรียนและพูดอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของตนเองและการ นำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

เมื่อนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้รับการเรียนรู้ตามขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์โดยใช้เนื้อหา ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว นักเรียนจะได้แสดงออกถึงการมีความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาผ่านการ แต่งเรื่องใหม่และการทำชิ้นงานที่แสดงออกถึงการคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร และผู้เรียนยังได้เรียนรู้ บริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้เรื่องใกล้ตัวและเรื่องในชุมชน จะทำให้นักเรียนเกิดความ ภาคภูมิใจที่ได้อาศัยในชุมชนที่มีภูมิปัญญาของตนเอง เกิดการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรม ทางวัฒนธรรม อันจะเกิดการซึมซับการมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน และเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาดังกล่าวข้างต้นเป็นไปตามกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ของ Torrance (1964: 1969) และสอดคล้องกับหลักการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษา ของ Wilson (2015) ที่ได้ เสนอว่าการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาจะต้องมีสถานการณ์ให้เด็กคิด ให้เด็กได้เขียน และได้สร้างสรรค์ทาง ภาษาในหลากหลายรูปแบบ ขั้นแรกเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กอยากเรียนรู้ (Australia Curriculum, 2020; Torrance, 2004; Pahl, and Rowsell, 2005) และการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์สามารถใช้ เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sopakool (2020) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมการคิดสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมที่บูรณาการภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ส่วนขั้นตอนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทาง ภาษาที่สำคัญคือการค้นคว้า การอ่าน และการศึกษาข้อมูลพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ Treffinger (2004); Davis (2004); Australia Curriculum (2020); Torrance (2004); Wilson (2015) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ditsakul (2019) ขั้นตอนการเขียนคำและประโยค ก็เป็นขั้นตอนที่หนึ่ง ที่สำคัญในการส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ทางภาษา สอดคล้องกับ Torrance (1964: 1969) ที่เน้นกระบวนการ ของการคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดคล่อง ที่ผู้เรียนสามารถคิดคำและประโยคให้มากที่สุดถือว่ามีความคิดคล่อง

ในการเขียนคำและประโยค นอกจากนี้ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของเด็กประถมศึกษาที่เน้นการนำภาษาไปใช้แต่งเรื่องใหม่หรือสร้างผลงานใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับ Torrance (1964: 1969) ที่กล่าวถึงกระบวนการของการคิดสร้างสรรค์ คือ คิดริเริ่ม คิดยืดหยุ่น และคิดละเอียดลออ หมายถึงผลงานแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร ผลงานแสดงถึงการคิดยืดหยุ่น และคิดละเอียดลออ ซึ่งแสดงออกจากการใช้ภาษา เช่น การเขียนการ์ตูนดิจิทัล ดังเช่นงานวิจัยของ Faroh et al. (2020) และการพูดแสดงความคิดเห็น การอธิบาย และนำเสนอผลงานที่แสดงผลของการคิดสร้างสรรค์ เช่น Treffinger (2004); Australia Curriculum (2020); AWilson (2015); Pahl, and JRowsell (2005); Ditsakul (2019)

อีกทั้งขั้นตอนกิจกรรมการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการ (Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, 2010) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ซึ่งรวมทั้งเนื้อหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ ตลอดจนมีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญซึ่งนอกจากจะมีความสามารถในการแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยี ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดอย่างสร้างสรรค์

สรุป

จากผลการวิจัยนี้ได้ขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Motivation Using Community and Wisdom Learning) หมายถึง ครูผู้สอนตั้งคำถามหรือมีกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 2 ขั้นการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนข้อมูล (Exploring and Sharing) หมายถึง การให้ผู้เรียนได้อ่าน ศึกษาค้นคว้าจากภาพถ่าย ภาพวาด หรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นข้อมูลภาษาอังกฤษที่ครูเตรียมมาไว้ให้ ขั้นที่ 3 ขั้นการเขียนคำและประโยค (Writing Words and Sentences) หมายถึง การเขียนคำและการประโยคภาษาอังกฤษให้มากที่สุดที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นที่ 4 ขั้นการสร้างสรรค์เรื่องหรืองานใหม่ (Creating a Story or New Works in English) หมายถึง การเขียนเรื่องใหม่ ในขั้นนี้รวมถึงการแต่งบทกวี บทกลอน แต่งเพลง แต่งนิทาน แต่งบทละคร แต่งการ์ตูน การวาดภาพประกอบการแต่งเรื่องต่าง ๆ และ ขั้นที่ 5 ขั้นการนำเสนอผลงาน (Presentation) หมายถึง การนำผลงานของตัวเองที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์ทางภาษา มานำเสนอหน้าชั้นเรียนและพูดอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของตนเองและการ

นำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต จากขั้นตอนการสอนดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาที่จะนำไปใช้สอนภาษาเพื่อให้นักเรียนได้มีความคิดสร้างสรรค์ทางภาษา ในขณะที่เดียวกันก็ได้เรียนรู้ภาษาผ่านเนื้อหาในชุมชนและท้องถิ่นของตนไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา สามารถนำขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาไปใช้ในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ คุณลักษณะ หรือสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์ทางภาษาโดยใช้เนื้อหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถปรับใช้เนื้อหาอื่น ๆ นำมาสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลของการขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาไปใช้เพื่อขยายองค์ความรู้จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะที่สำคัญของ นักเรียนในศตวรรษที่ 21

2.2 ควรนำขั้นตอนการสอนคิดสร้างสรรค์ทางภาษาอังกฤษโดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษานี้ไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาครูสาขาวิชาการประถมศึกษาและสาขาภาษาอังกฤษ และขยายผลไปสู่การนำหน่วยการเรียนรู้ไปใช้ในโรงเรียนที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษสนใจที่จะนำไปใช้สอนและศึกษาผลการใช้ต่อไป

References

- Australia Curriculum. (2020). *Critical and Creative Thinking learning continuum*. Retrieved November 22, 2020, from <https://www.australiancurriculum.edu.au/curriculum/>
- Bureau of Academic Affairs and Educational Standards. (2010). *Core Curriculum of Basic Education in 2008*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federations of Thailand, Ltd.
- Ditsakul, P. (2019). *Management Innovation of Primary Schools Based Concept of Developing Students' Creativity*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Istiq Faroh, N., Mustadi, S., & Mustad, A. (2020). Improving elementary school students' Creativity and writing skills through digital comics. *Ilkogretim Online - Elementary*

Education Online, 19(2), 426-435.

Pahl, K., & Rowsell, J. (2005). *Literacy and Education*. United Kingdom: Great Britain by T.J. International, Padstow, Cornwall.

Safford, K., & Barrs, M., (2005). *Creativity and Literacy: many routes to meaning Children's language and literacy learning in creative arts projects* (Research Report). United Kingdom: Center for Literacy in Primary Education.

Sopakool, A. (2020). The study of activities curriculum to enhance creative innovation abilities integrated local wisdom of secondary students' in Nongbua Lampoo Province. *Journal of Physics*, 1667.

Treffinger, J. D. (2004). *Creativity and Giftedness*. USA: Corwin Press.

Torrance, E. P. (2004). *Creativity and Giftedness*. USA: Corwin Press.

Torrance, E. P. (1964). *Creative: Progress and Potential*. New York: McGraw-Hill.

Torrance, E. P. (1969). *Creativity*. Belmont. CA: Fearon.

Wilson, A. (2015). *Creativity in Primary Education*. (3rd ed.). United Kingdom: CPI Group td.

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนสู่โรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัญญา

กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน*

The Educational Provision Guidance for Development of Learners to Achieve the Goal of Moral School according to Satipaṭṭhana: The Case Study of Patumwan Demonstration School Srinakharinwirot University

อุทัย แก้วเพชร

Uthai Kaewpetch

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

Patumwan Demonstration School Srinakharinwirot University, Thailand.

Corresponding Author's Email: uthai.kae@satitpatumwan.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัญญา และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัญญาเพื่อพัฒนานักเรียนสู่โรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม คือ 1) สืบค้น วิเคราะห์หลักสติปัญญาข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม 2) กำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 415 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน แล้วจึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้แล้วนำเสนอประกอบคำบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัญญามี 3 ด้าน ได้แก่ (1) “การมีสัมมาสติ” ของผู้เรียน คือ มีพฤติกรรมไม่หลงลืม มีสมาธิ (2) “การมีอัปมาทธรรม” คือ ไม่ประมาท มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และ (3) “การมีกระบวนพัฒนาปัญญาเพื่อการกำจัดอาสวกิเลส” คือ ผู้เรียนสามารถรักษาสภาพจิตใจของตนได้ สามารถแยกแยะสิ่งที่จำเป็นและไม่จำเป็น สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้เชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ได้ จัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกไป ทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในที่สุด และ 2) แนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัญญาสอดคล้องกับกลุ่มทฤษฎีคอนสตรัคติวิสม์ในประเด็นที่ว่า ผู้เรียนลงมือกระทำและปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำ

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการศึกษา; โรงเรียนคุณธรรม; สติปัญญา 4; การเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสม์

Abstract

The objectives of this research are 1) to study and analyze desirable characteristics of moral school according to Satipaṭṭhāna: the foundation of mindfulness and 2) to propose the educational guidance for developing to moral school of Patumwan Demonstration School. The methodology used in this research is mixed method which bases on 1) investigating and analyzing Satipaṭṭhāna: the foundation of mindfulness according to Buddhist scriptures and theories of moral learning and bases on 2) specifying and exemplifying population: students of Patumwan Demonstration School, Srinakharinwirot University by using basic statistics to analyze data and present the result.

As the result, the research found the following results. Firstly, the desirable characteristics of moral school, according to Satipaṭṭhāna: the foundation of mindfulness, can be found in three dimensions as (1) “Sammā Sati: right mindfulness”, (2) “Appamādadham: heedlessness”, and 3) “Process of intellectual cultivation for releasing Kilesa: defilement.” Students can integrate the process of learning to other activities and demolish undesirable characteristics respectively. Secondly, the education provision according Satipaṭṭhāna: the foundation of mindfulness is accordance to Constructivism theory of learning that learner is an active agent in the process of knowledge acquisition. Learners are able to act and control their behavior by themselves. They cultivate and change their undesirable behavior. Teacher is merely the guide.

Keywords: Education Provision; Moral school; Satipaṭṭhāna 4; Constructivism Theory of Learning

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน เพื่อสร้างสังคม และสร้างชาติ การกำหนดแนวทางหรือนโยบายการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อให้เยาวชนเป็นคนที่มีความดีในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็น ฉะนั้น การพัฒนาคนเพื่อประเทศชาติที่ดีควรเริ่มที่การพัฒนาเด็กและเยาวชน ครอบคลุมทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ การพัฒนาจิตใจเป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนที่สมบูรณ์ แผนการศึกษาแห่งชาติจะกำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มสมรรถนะในยุค 4.0 ประกอบด้วยหลายทักษะ เช่น การอ่านออก (Reading) เขียนได้ (Writing) คิดเลขเป็น (Arithmetics) ทักษะคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) เป็นต้น รวมทั้งความมีเมตตา กรุณา วินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion) (Office of

the Education Council, 2017) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (ปี ศศ.2017-2036) ให้ ความสำคัญคุณธรรมจริยธรรม โดยกำหนดไว้ในพันธกิจข้อที่ 3 สร้างความมั่นคงแก่ประเทศชาติ โดยสร้าง สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมคุณธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง ของสังคมประเทศชาติ วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างความมั่นคงของสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งคุณธรรม จริยธรรม (Office of the Education Council, 2017) จะเห็นได้ว่าแม้แต่แผนการศึกษาชาติเห็นความสำคัญ เรื่องคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น แนวทางการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องมีความต้องการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกันเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นการพัฒนาพฤติกรรม นักคิดตะวันตก เช่น Skinner (1938); (1993) รวมทั้งนักคิดของไทย เช่น Sodmanee และ Chanprasert (2011) ศึกษาและให้ความสำคัญ การพัฒนาด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่ก่อให้เกิดผู้เรียนให้มีความประพฤติดี มีวินัย ไม่เห็นแก่ตัว มีความรับผิดชอบ หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและนักเรียน อย่างไรก็ตาม หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีจำนวน มาก เช่น ไตรสิกขา สัปปริสธรรม 7 ภาวนา 3 เป็นต้น หลักธรรมเหล่านี้เป็นหลักการเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมอันเป็นแก่นของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในทุกมิติ คือ สติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย กายานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา เมื่อย่อลงก็คือ “สติ (Mindfulness)”

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน มีนโยบายที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา ชาติข้างต้น ที่ต้องการดำเนินนโยบายโรงเรียนคุณธรรมเพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้มีทั้งด้านความรู้ ทั้งด้าน คุณธรรม การใช้กิจกรรมในการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาแล้วหาวิธีการแก้ไขด้วยเอง ผู้เรียน ลงมือปฏิบัติโดยมีครูเป็นผู้แนะนำกระบวนการให้ เช่น โครงการบูรณาการ เป็นต้น ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ คอนสตรัคติวิสม์ (Constructivism) ที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ที่เชื่อว่าการถ่ายทอด ความจริงแท้ หรือความรู้นั้นไปสู่ผู้รับ ด้วยวิธีการบอกเล่าเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความ ตระหนักรู้ แต่ต้องลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับทฤษฎีของ Kohlberg (1976) ที่เชื่อว่าจริยธรรมของมนุษย์ มีพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะ เพราะเกิดจากกระบวนการทางปัญญาที่มีการเรียนรู้ที่มากขึ้น Kohlberg ได้เสนอทฤษฎีทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นขั้น ๆ จากต่ำไปสู่ขั้นสูงตามลำดับ จนสามารถคิดหาเหตุผลในระดับอุดมคติได้ โดยได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็นทั้งหมด 6 ขั้น (Kohlberg, 1976) เนื่องจากการ พัฒนาจริยธรรมแต่ละขั้นไม่สามารถเกิดจากการท่องบ่น สั่งสอนเพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกันกับการเรียน การสอนที่มีสติและสมาธิเป็นฐานที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาหลักสติปัฏฐาน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนสู่โรงเรียนคุณธรรม และใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับโครงการวิจัย และนโยบาย Thailand 4.0 และแผน

บูรณาการวิจัยและนวัตกรรมที่ระบุดึงการยกระดับคุณค่ามนุษย์ด้วยการพัฒนาคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21” ควบคู่ไปกับการเป็น “คนไทย 4.0”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสูตรปีฐาน
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสูตรปีฐานของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวกับคุณลักษณะพึงประสงค์ตามหลักสูตรปีฐาน ด้วยการพรรณนาโวหาร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้ 1. การสืบค้น (Investigation) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) 2. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) เมื่อได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ ถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลกับทฤษฎีและแนวทางการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ในปัจจุบัน 3. การพรรณนาโวหาร (Description) วิธีการที่ใช้ในการเรียบเรียงข้อมูล ในงานวิจัยนี้ใช้การพรรณนาโวหารเพื่อให้เข้าใจความหมาย และประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2018 จำนวน 9 ห้อง มีจำนวนนักเรียน 415 คน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์หลักสูตรปีฐานและทฤษฎีการเรียนรู้
 - 1.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบการเรียนการสอนทฤษฎีการเรียนรู้ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และโรงเรียนคุณธรรมเพื่อทราบลักษณะแนวคิดทฤษฎีที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรม ตามหลักสูตรปีฐาน
 - 1.2 วิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบการเรียนการสอนทฤษฎีการเรียนรู้ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และโรงเรียนคุณธรรมเพื่ออธิบายลักษณะแนวคิดทฤษฎีที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสูตรปีฐาน
 - 1.3 สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบการเรียนการสอนทฤษฎีการเรียนรู้ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และโรงเรียนคุณธรรมเพื่อรวบรวมประมวลความรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสูตรปีฐาน
 - 1.4 ประยุกต์ข้อมูลที่ได้กับทฤษฎีแนวทางการจัดการเรียนการสอน

1.5 การนำแนวคิด ทฤษฎีการออกแบบการเรียนการสอน ทฤษฎีการเรียนรู้ ความหมาย คุณธรรม จริยธรรม ทฤษฎีคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนคุณธรรม แนวทางตามหลักสติปัญญา มาเป็น ประเด็นในการกำหนดหัวข้อแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามแนวทางการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยกระบวนการวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) เชื่อมโยงข้อมูลของแบบสอบถามที่ได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง คุณภาพของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสติปัญญา

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถามมีลำดับในการสร้างและหาคุณภาพ เครื่องมือ ดังนี้

2.1 นำแนวทางตามหลักสติปัญญาเป็นประเด็นในการกำหนด หัวข้อแบบสอบถาม

2.2 ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

2.3 กำหนดรูปแบบของแบบสอบถาม

2.4 สร้างแบบสอบถาม

2.5 ตรวจสอบเที่ยงตรงตามเนื้อหา Content Validity จากผู้เชี่ยวชาญ

2.6 นำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ออกแบบสอบถามแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักสติปัญญา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธี ของ Likert (1932) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย โดยใช้ คำถามแก่นักเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง “ต้องการให้มีการจัดแนวทางการเรียนการสอนนั้น” ในระดับต่างๆ เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = บางครั้ง 2 = นาน ๆ ครั้ง และ 1 = ไม่ ต้องการเลย

2. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruency: IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป รวมทั้งปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับค่า IOC ที่ได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียน ในโรงเรียน จำนวน 30 คน มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ

4. นำแบบสอบถามมาจัดพิมพ์เพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูลต่อไป

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร $\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$ โดยแทนค่า $\bar{x}$ หมายถึง ค่าเฉลี่ย $\sum x$ หมายถึง ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด n หมายถึง จำนวนผู้ตอบ แบบสอบถามทั้งหมด ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตร $IOC = \frac{\sum R}{n}$ โดย IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่าง

แบบสอบถามกับจุดประสงค์ของแนวทางการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม R หมายถึง คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ $\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน และ N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยนำแบบตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) พร้อมเกณฑ์การให้คะแนนตามตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 5 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้แล้วนำเสนอ ในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสติปัฏฐานสามารถสรุปได้ 3 ประการได้แก่ 1) “สัมมาสติ” 2) “อัปมาทธรรม” และ 3) “กระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อกำจัดอาสวกิเลส” หมายถึง กระบวนการชำระพฤติกรรมทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ให้บริสุทธิ์ เป็นอิสระ ไม่เกื้อหนุน ไม่เป็นไปด้วยอำนาจของความอยาก ความคึกคะนอง กระบวนการควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวทำงานร่วมกับสัมปชัญญะ ทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นไปด้วยปัญญา พร้อมกับมีเหตุผลอันบริสุทธิ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในที่นี่ หมายถึง ผู้เรียนสามารถรักษาสภาพจิตใจของตนได้ สามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นและไม่จำเป็น สภาวะที่จิตมีความสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้เชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร เรื่องสติปัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งของสติ ฐานที่ตั้งของสติ หรือการที่สติเข้าไปตั้งอยู่ ความหมายของสติปัฏฐานปรากฏอยู่ในพระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (Thai Tipitakas: 10/273/325) มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ (Thai Tipitakas: 12/131/103) และมาโนภิกขธรรมปิฎก วิภังค์ (Thai Tipitakas: 35/431-464/257-279) ความหมายและประโยชน์ของสติปัฏฐานมีปรากฏอยู่ใน “มหาสติปัฏฐานสูตร” โดยมีพระพุทธพจน์ที่กล่าวยืนยันวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดสติว่า “เอกยโน อโย ภิกขเว มคโค สุตตานิ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมติกกมย ทุกขโทมนสฺसानํ อตถกมย ญายสฺส อธิคมย นิพพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ยทฺธิ จตฺตาริ สติปัฏฐานา แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางสายเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลายเพื่อข้ามพ้นความโศก และปริเทวะ (ความรำไรรำพัน) เพื่อความอัสสคงแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุลูกตรมรรคเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน นี่คือนสติปัฏฐาน 4”

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้สรุปความหมายของ “สัมมาสติ” ที่ปรากฏและสอดคล้องกับสติปัฏฐานในฐานะ 6 ด้าน ได้แก่ 1) “อัปมาทธรรม” 2) “องค์ที่เจ็ดของอริยมรรคมีองค์แปด” 3) “เป็นอาหารของโพชฌงค์” 4) “เป็นองค์กลางแห่งพละ 5 หรือ อินทริย์ 5” และ 5) “เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อการกำจัดอาสวกิเลส” (P. A. Payutto, 1995) ความหมายที่ 1 และความหมายที่ 5 ซึ่งตั้งอยู่บนหลักสติปัฏฐาน สามารถนำมาพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนได้

นอกจากนี้ สติปัฏฐานที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ชั้นรอง ได้แก่คัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งเรียบเรียงโดย พระพุทธโฆษาจารย์ ชาวอินเดียได้กล่าวถึงหลักการแห่งความบริสุทธิ์ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้กล่าวถึงวิธีการรักษา

ศีล วิธีปฏิบัติเจริญสมาธิ การรับกรรมฐาน ตลอดจนการญาณทัสสนวิสุทธินิเทศ คือการบรรลุอริยมรรค (Buddhagosajarn, 1953) และหนังสือหัวใจกรรมฐานประพันธ์โดย พระญาณโพนิกเถระ ชาวเยอรมัน นิยามความหมายคำว่า สติ เช่นในมหาสติปัฏฐานสูตรนี้เป็นหัวใจกรรมฐานในพระพุทธศาสนา ได้สรุปว่าเป็นการทำให้วิตก วิจารณ์ สงบลง จิตไม่หันเหไปสู่อารมณ์ต่าง ๆ นานา โดยง่าย (Yanaponikathera, 1995)

ดังนั้น สติปัฏฐาน คือ หลักการปฏิบัติที่มีสมาธิ และสติเป็นฐาน การเรียนการสอนที่ใช้หลักสติปัฏฐานจึงจะเป็นฐานเกิดคุณธรรม จริยธรรม ด้านอื่น ๆ เช่น ความรับผิดชอบ การเห็นใจผู้อื่น การปฏิบัติตรงตามกฎระเบียบของสังคม เพราะผู้เรียนไม่หลงลืมสติ มีสมาธิ คือความตั้งใจจดจ่อ ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรม มีองค์ประกอบ 3 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับ Santichai-anan (2006) ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognition) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ในเหตุผล และสามารถประเมินตัดสินพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูกที่ควรและพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ที่ผิดและไม่ควรกระทำ 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ (Affection) คือ ความพอใจ ศรัทธาเลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะได้รับจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ และ 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินการกระทำจะถูกหรือผิด เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากความรู้และด้านอารมณ์ และบางส่วนขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความชอบการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้น ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาตรงตามองค์ประกอบของคุณธรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านความรู้สึกลึก (Feeling) และด้านความประพฤติปฏิบัติ (Conduct) แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของผู้เรียนต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้านควบคู่ไปด้วยกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัฏฐานของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัฏฐาน สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนการสอน และทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) มีหลักการที่สำคัญ คือ ความจริงแท้สูงสุดมีอยู่จริง แต่การรับรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ดังนั้น การถ่ายทอดความจริงแท้ หรือความรู้นั้นไปสู่ผู้รับ ด้วยวิธีการบอกเล่าเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ ครูหรือผู้สอนไม่สามารถทำหน้าที่ส่งผ่าน (transmit knowledge) ความรู้ไปยังผู้เรียนได้ทั้งหมด ดังนั้นผู้เรียนต้องสร้างองค์ความรู้ภายในด้วยตนเองโดยการตรวจสอบข้อมูลเดิมหรือองค์ความรู้เดิมว่าสอดคล้องกับประสบการณ์ที่ตนได้ลงมือปฏิบัติหรือไม่ พร้อมกับปรับปรุงกฎเกณฑ์เดิมโดยการสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา กลุ่มทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะตัวแทนผู้ลงมือกระทำของกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ (The Learners as an Active Agent in the Process of Knowledge Acquisition) การสอนเรื่องสติ สมาธิ สามารถทำได้เพียงการส่งผ่านไปยังผู้เรียน แต่การทำให้ผู้เรียนมีสติ สมาธิ ไม่สามารถทำได้โดยการบอกหรือการสอน ผู้เรียนต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติหรือทำด้วยตนเองซึ่งสอดคล้องกับ Piaget (1980) และ Kohlberg (1976) ทฤษฎีกลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) เช่นเดียวกันกับการเรียนการสอนที่มีสติและสมาธิเป็นฐานต้องให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแนวทางการเรียนการสอนคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัฏฐาน คือ การเรียนการสอนที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วยด้านกาย

เวทนา จิต ธรรม ส่วนใหญ่พบว่านักเรียนต้องการพัฒนาด้านกาย อยู่ในระดับความต้องการมากที่สุด มีนัยสำคัญที่ระดับ ($\bar{x}=4.54$, S.D.= .70) คิดเป็นร้อยละ 90.89 รองลงมาคือด้านธรรม อยู่ในระดับความต้องการมากที่สุด ($\bar{x}=4.52$, S.D.= .63) คิดเป็นร้อยละ 90.33 กับด้านความรู้สึก อยู่ในระดับความต้องการมากที่สุด ($\bar{x}=4.42$, S.D.= .83) คิดเป็นร้อยละ 88.34 และด้านจิต อยู่ในระดับความต้องการมากที่สุด ($\bar{x}=4.41$, S.D.= .82) คิดเป็นร้อยละ 88.24 ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ การได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสติปัฏฐาน กล่าวคือการเรียนการสอนที่มี “สมาธิเป็นฐาน” พัฒนาผู้เรียนด้านกายภาพ ความรู้สึก ความรู้ความเข้าใจ และสภาพความเป็นจริง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้เกิดความมีคุณธรรมจริยธรรม โดยเริ่มต้นจากพุทธิพิสัย คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ เพราะมนุษย์สามารถเข้าใจความจริงแท้ ความเป็นนิรันดร์ได้ตรงกัน เช่น ความรู้ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ในที่นี้ หมายถึง ธรรมในพระพุทธศาสนา จากนั้นจึงนำไปพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกจนเป็นนิสัยกลายเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยผ่านกระบวนการลงมือทำ ปฏิบัติจนเคยชิน และแสดงออกทางกาย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัฏฐาน หมายถึง การนำหลักการพัฒนาด้านกายภาพ ความรู้สึก ความคิด และสภาวะความเป็นจริงของผู้เรียนให้มีสติในฐานะที่เป็น “สัมมาสติ” “อัปปมาทธรรม” และ “กระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อการกำจัดอวิชชา” สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่ว่า “สัมมาสติ” เป็นกระบวนการพัฒนาหรือกระบวนการก่อให้เกิดปัญญา คือกระบวนการเรียนรู้ด้านวิชาการ เนื้อหาวิชา และปัญญานำไปสู่การกำจัดอวิชชา ในประเด็นนี้ หมายถึง การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาให้สำคัญของสติมาก โดยมีคำกล่าวว่สติจำเป็นในกรณีทั้งปวง เปรียบเหมือนเกลือที่ต้องใช้ประกอบอาหาร หน้าที่ของสติก็คือการใช้เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างปัญญา และได้สรุปประโยชน์ของสติในฐานะที่เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อการกำจัดอวิชชา ได้แก่ 1) ควบคุมรักษาสภาพจิตให้อยู่ในสภาวะที่ต้องการ โดยตรวจตรากระบวนการรับรู้และกระแสดความคิด เลือกรับสิ่งที่ต้องการ กันออกไปซึ่งสิ่งที่ไม่ต้องการ ตรึงกระแสดความคิดให้นิ่งเข้าที่ และทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย 2) ทำให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพที่เรียกว่าเป็นตัวของตัวเอง เพราะมีความโปร่งเบา ผ่อนคลาย เป็นสุขโดยสภาพของมันเอง พร้อมทั้ง จะเผชิญความเป็นไปต่างๆ และจัดการกับสิ่งทั้งหลายในโลกอย่างได้ผลดี 3) ในภาวะจิตที่เป็นสมาธิ อาจใช้สติเหนี่ยวนำกระบวนการรับรู้และกระแสดความคิด ทำขอบเขตการรับรู้และความคิดให้ขยายออกไปโดยมิติต่าง ๆ หรือให้เป็นไปต่าง ๆ ก็ได้ 4) โดยการยึดหรือจับเอาอารมณ์ที่เป็นวัตถุแห่งการพิจารณาไว้ต่อหน้า จึงทำให้การพิจารณาสืบค้นด้วยปัญญาดำเนินไปได้ชัดเจนเต็มที่ เท่ากับเป็นพื้นฐานในการสร้างเสริมปัญญา ให้เจริญบริบูรณ์ 5) ชำระพฤติกรรมต่างๆ ทุกอย่าง ทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ให้บริสุทธิ์ อิสระ ไม่เก้อก๊กแล้ว หรือ เป็นไปด้วยอำนาจตนหาอุปาทาน และร่วมกับสัมปชัญญะ ทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นไปด้วยปัญญา หรือเหตุผลบริสุทธิ์ล้วน ๆ (P. A. Payutto, 1995)

การกำจัดการเลวร้ายในที่นี่ หมายถึง กำจัดพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจ เมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับ พระมหาดิศร ถิรสีโล และ อรพินทร์ สันติชัยนันต์ ที่ได้ ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง การกระทำอันถูกต้องซึ่งเกิดจากความเข้าใจคุณค่าอันแท้จริงของปัญญา ได้ให้คำจำกัดความของคุณธรรมไว้ว่า สภาพคุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล หรือความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม (Phramaha Adisorn Thirasillo, 1997) และ (Santichai-anan, 2006) ซึ่งเป็นผลนำไปสู่แนวทางการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนคุณธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนคุณธรรมตาม หลักสถิติพื้นฐานของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ซึ่งก็คือการเรียนการสอนที่ใช้ “สมาธิเป็นฐาน” ผู้เรียนต้องสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักปฏิบัติของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Vanintanon (1991) และ Prajanpajjanuk (1985) ที่เห็นพ้องกันว่า การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็น กระบวนการที่ส่งผลหรือช่วยให้บุคคล ได้เรียนรู้เพื่อปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม มาตรฐาน จารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และระเบียบการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังสามารถจัดพฤติกรรมที่ไม่ดี พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ประเด็นสำคัญคือ แนวทางการจัดการเรียนการสอนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนคุณธรรมสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนการสอน และทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมกลุ่ม คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) การถ่ายทอดความจริงแท้ หรือความรู้ที่ไปสู่ผู้รับด้วยวิธีการบอกเล่า เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก รู้ แนวคิดกลุ่มทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับผู้เรียนใน ฐานะตัวแทนผู้ลงมือกระทำของกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ดังปรากฏในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา ด้วยตนเอง เช่น กิจกรรมที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสอนโดยใช้เกมประกอบการบรรยายเนื้อหา ซึ่งจากการวิเคราะห์สถิติ และข้อมูลทำให้พบว่า การสอนเรื่องสติ สมาธิ สามารถทำได้เพียงการส่งผ่านไปยัง ผู้เรียน แต่การทำให้ผู้เรียน มีสติ สมาธินั้น ไม่สามารถทำได้โดยการบอกหรือการสอนเท่านั้น ผู้เรียนต้องเป็นผู้ ลงมือปฏิบัติหรือทำด้วยตนเองเป็นการกระทำด้วยกาย ซึ่งสอดคล้องกับ Piaget (1980) และ Kohlberg (1976) นอกจากนี้ การเรียนการสอนผ่านการปฏิบัติกิจกรรมต้องสามารถนำไปใช้ได้จริงซึ่งสอดคล้องกับ BADA Steve Olusegun (2015) ที่ได้สรุปลักษณะของการเรียน การสอนแบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่ได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการเรียนการสอนแบบเดิม (Traditional Classroom) ที่นักเรียนทำงานตามลำพัง (งานเดี่ยว) กับ การเรียนการสอนแบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่เน้นให้นักเรียนทำงานแบบกลุ่ม นักเรียนต้องการให้มีการจัดแนวทางการเรียนการสอน ด้านธรรม คือ แนวทางการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนมีกิจกรรมการปฏิบัติที่ส่งเสริมให้นักเรียน เข้าใจในหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถประยุกต์ หลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในด้านนี้ผู้เรียนต้องการให้มีการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) สอดคล้องกับทฤษฎีการ เรียนการรู้กลุ่มพุทธิปัญญานิยม (Cognitivism) ของ Piaget (1980); Bereiter (1994) และ Bruner (1961)

ที่เชื่อว่า มนุษย์ ทุกคนสามารถเข้าใจความรู้ความจริงนิรันดร์นั้นได้ตรงกัน เช่น ความรู้ ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมที่สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ กลุ่มทฤษฎีพุทธปัญญานิยมให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการคิด การให้เหตุผล ผ่านกระบวนการปัญญา (Cognitive Process) นักคิดกลุ่มนี้ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการเขาวงกตปัญญา สามารถเข้าใจหลักธรรมได้จริง โดยนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พร้อมทั้งต้องเป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สอดคล้องกับ Buddhadasa Bhikkhu (2002) ที่ระบุว่า “ธรรมะ” คือ ตัวธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้อง เป็นตัวกฎธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้ เป็นหน้าที่ตามธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ผลที่เกิดมาจากการปฏิบัติหน้าที่ เรามีหน้าที่ต้องมีหรือใช้มันอย่างถูกต้อง ผู้เรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นกระบวนการทางปัญญาที่ถูกต้องเสียก่อน ซึ่งสอดคล้องกับ Sinlarat (1999) และ Wattanachai (2016) ที่ให้ความสำคัญด้านจิตใจที่ว่า คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณ หรือสภาพคุณงามความดี เริ่มตั้งแต่ความนึกคิด ความปรารถนา ความตั้งใจ แม้ว่าการประเมินคุณธรรมจริยธรรมนั้นจะประเมินจากพฤติกรรมที่แสดงออก แต่คุณธรรม จริยธรรมต้องปลูกฝังโดยเริ่มต้นที่ใจก่อน

สรุป

ผลการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานก่อให้เกิดอันลักษณะอันพึงประสงค์หรือพฤติกรรมอันพึงประสงค์ คือการเรียนการสอนที่ “มีสติ” และ “มีสมาธิเป็นฐาน” มีสมาธิต่อบทเรียนหรือกิจกรรม แล้วลงมือทำ มีความมุ่งมั่นในการเรียน ผู้เรียนมีสติ จดจ่ออยู่กับบทเรียน และ/หรือกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติ จึงเป็นการอยู่ด้วยความไม่ประมาท คือ ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง ผู้เรียนสามารถรักษาสภาพจิตใจของตนได้ สามารถแยกแยะสิ่งที่จำเป็นและไม่จำเป็น สภาวะจิตที่มีสมารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้เชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ได้ ผู้เรียนสามารถแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งทางกาย วาจา ใจ ถูกต้องตามหลักปฏิบัติของสังคมได้ สามารถกำจัดอวสวะคือพฤติกรรมที่ไม่ดีออกไป จนกลายเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือพฤติกรรมที่ดีนั่นเอง หลักธรรมที่จะก่อให้เกิดแนวทางการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมอันไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ สติปัฏฐาน ได้แก่การเรียนการสอนที่ใช้สติและสมาธิเป็นฐานในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีครูหรือผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ควรนำเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสติปัฏฐานแก่สถานศึกษา องค์กร หรือผู้สอนในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อประยุกต์แนวทางการเรียนการสอนที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ (Active Learners) หมายถึง การเรียนที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำด้วยตนเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เกมส์ กระบวนการแก้ปัญหา เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า นำเสนอเป็นนโยบายให้กับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาไปสู่การเรียน สถานศึกษาคุณธรรม เช่น โรงเรียนคุณธรรม หรือ องค์กรคุณธรรม ที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งของผู้เรียน และบุคลากรในองค์กรทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การจัดทำแผนการเรียนการสอน กิจกรรมหรือชุดการเรียนการสอนโดยมีสติและสมาธิเป็นฐาน เพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทันที

2.2 การสร้างเครื่องมือที่วัดและประเมินที่สามารถทำให้เห็นผลที่เป็นรูปธรรม เช่น การทำการทดสอบ ก่อนและหลังการเรียนการสอน แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้

References

- BADA, S. Olusegun. (2015). Constructivism Learning Theory: A Paradigm for Teaching and Learning. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*, (5)6, 66-70.
- Bereiter, C. (1994). Constructivism, Socioculturalism, and Popper's World 3. *Educational Researcher*, 23(7), 21-23.
- Bruner, J. S. (1961). The act of discovery. *Harvard Educational Review*, 31(1), 21-32.
- Buddhadasa Bhikkhu. (2002). *Moral for Teachers*. Bangkok: Prasarnmitra Press.
- Phra Buddhagosajarn. (P.A. Payutto). (1953). *Samantapasathika Vinayatthakatha*. (3rd ed.). Bangkok: Mahamakutrajjavittayalaya Press.
- Department of Academic Affair. (1980). *Guidance of Thai Ethical Development*. Bangkok: Religious Press.
- Department of Academic Affair. (1996). *The Idea of Standard and Index of Basic Education: Product Factor and Process*. Bangkok: Gurusapa Press.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral Stages and Moralization: The Cognitive Developmental Approach*, In T. Lickona (ed.). *Moral development and behavior: Theory, Research, and Social Issues*, New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Likert, R.A. (1932). *Technique for the Measurement of Attitude*. Chicago: Rand McNally Company.
- Mahachulalongkornrajavittayalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

- Office of the Basic Education. (2014). *The Guidance of Learning and Teaching: Civic Education*. Bangkok: Office of the Basic Education Press.
- Office of Nation Education Committee. (2001n). *Moral Measure and Evaluation of Learners*. (2nd ed.). Bangkok: CU Press.
- Office of the Education Council. (2017). *Education Plan of Nation 2017-2036*. (2nd ed.). Bangkok: Office of the Education Council.
- P. A. Payutto. (1995). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: MCU Press.
- _____. (1995). *Buddhadhamma*. Bangkok: MCU Press.
- _____. (2016). *Education: 30 Years Later*. Bangkok: Sahadhammic Press.
- Phramaha Adisorn Thirasilo. (1997). *Morality for Teachers*. Bangkok: O.S. Printing House.
- Piaget, J. (1964). *Cognitive Development in Children: Piaget Development and Learning*. Part I, in *Journal of Research in Science Teaching*, 2, 176-186.
- _____. (1971). *The Theory of Stages in Cognitive Development*. In D.R. Green (Ed.), *Measurement and Piaget*. New York: McGraw-Hill Press.
- _____. (1980). *The psychogenesis of knowledge and its epistemological significance*. In M. Piatelli-Palmarini (Ed.), *Language and learning* (pp. 23-34). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Prajanpajjanuk, P. (1985). *Sociological Basic of Education*. Bangkok: Behavioral Science Research Institute (BSRI), Prikwan graphic co. press.
- Santichai-anan, A. (2006). *Education and Moral of High Education Students in Bangkok and Suburb*. (Master's Thesis). SWU. Bangkok.
- Sinlarat, P. (1999). *Knowledge and Moral*. Bangkok: MCU Press.
- Skinner, B. F. (1938). *The Behavior of Organism: An Experimental Analysis*. New York: Appleton-Century Crofts Inc. Press.
- _____. (1993). *About Behaviorism*. London: Penguin. (Original Work published in 1974).
- Sodmanee, O., & Janprasert, T. (2011). Moral Development: From Idea to Practice. *Warasan Phuettikammasat*, 17(1), 19-30
- Vanintanon, N. (1991). *Social Psychology*. Bangkok: Behavioral Science Research Institute (BSRI).
- Wattanachai, K. (2015). *Handbook of Moral School*. (5th ed.). Bangkok: Sahamitra Press.

_____. (2016). *Moral School: Construct Moral Man for Society*. (8th ed.). Bangkok: Thanathat Press.

_____. (2016). *Beloved Teachers: Good to be Teacher*. (9th ed.). Bangkok: Thanathat Press.

_____. (2016). *6 Stems to Moral School*. Bangkok: Thanathat Press.

Yanaponikathera. (1995). *The Heart of Buddhist Meditation*. (Suwannahibat, C. Translator) (4th ed.). Bangkok: Pimsiam Press.

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืน*

Policy Recommendation of Arable Land Solutions

in Forest Conservation Area at Lower South 7 Provinces Sustainably

¹วิวัฒน์ ฤทธิมา และ ²อิบรอฮิม สารีมาแซ

¹Wiwat Rittima and ²Ibrahim Sareemasae

¹วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹Management for Development College, Thaksin University, Thailand.

²Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: vi2528@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง 2) วิเคราะห์แนวทางและกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง และ 3) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 388 คน การสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน การจัดประชุมแบบมีส่วนจำนวน 42 ครั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ภายในกรอบระยะเวลา 11 เดือน

ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพและลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินมีความไม่สอดคล้องกันของแนวทางและความต้องการระหว่างภาครัฐที่เน้นการพิสูจน์สิทธิตามกฎหมายและบริหารจัดการที่ดินตามนโยบาย และภาคประชาชนและองค์กรชุมชนที่ต้องการความเป็นธรรมในสิทธิที่ดินทำกินและเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน 2) แนวทางและกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นภาครัฐใช้กลไกการพิสูจน์สิทธิเอกสารการเข้าครอบครองตามกฎหมายและบริหารจัดการที่ดินตามนโยบาย และภาคประชาชนและองค์กรชุมชนใช้แนวทางการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในสิทธิที่ดินทำกินและเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน และ 3) ข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องสร้างกลไกการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมที่แท้จริง

คำสำคัญ: ข้อเสนอเชิงนโยบาย; การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน; พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

*Received September, 2020; Revised February 7, 2021; Accepted May 26, 2021

Abstract

The purposes of this study are 1) to study the conditions and features of arable land solutions in Forest Conservation Area at Lower South 7 Provinces, 2) to analyze the guidelines and methods of arable land solutions in Forest Conservation Area at Lower South 7 Provinces, and 3) to construct the policy recommendations of arable land solutions in Forest Conservation Area at Lower South 7 Provinces Sustainable. Qualitative methods were conducted by reviewing related literatures, in-depth interview with 388 people, and informal interviews with people who suffer arable land solutions. In addition, 42 participatory meetings and the involvement in various local activities within 11 months were conducted to collect data.

The results of the study revealed that 1) the conditions and features of arable land solutions were inconsistent with guidelines and requirements between the government which emphasizes legal rights verification and policy-based land management and local people and community organizations which demand fairness and the land rights document. 2) for guidelines and methods of arable land solutions, the government uses mechanisms to verify document rights, legal possession and manage land policies while local people and community organizations take bundles to demanded fairness in arable land rights and the land rights document, and 3) policy recommendations of arable land solutions in Forest conservation Area at Lower South 7 Provinces sustainably must be created with truly engaging problem-solving mechanisms.

Keywords: Policy Recommendation; Arable Land Problem Solutions; Forest Conservation Area The 7 Southern Provinces

บทนำ

พื้นที่ป่าเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูลกับพื้นที่ป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีในเขตจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาสนั้นก็อีกหนึ่งที่ประสบกับปัญหาการบริหารจัดการที่ดินซึ่งก่อให้เกิดการโต้แย้งสิทธิระหว่างสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชนและสิทธิชุมชนขององค์กรชุมชนกับอำนาจตามกฎหมายของภาครัฐ การเข้ามาบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อจับจองที่ดินทำกินและอยู่อาศัยและก่อตั้งชุมชน นำไปสู่การขยายตัวของชุมชนต่าง ๆ ตลอดแนวแถบเทือกเขาบรรทัดเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีภายใต้วิถีแห่งการพึ่งพาและอยู่ร่วมกับป่าอย่างสมดุลของประชาชนนั้นในระยะแรกนั้นเป็นเพียงการเข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำกินและอยู่อาศัยโดยไม่ได้คำนึงถึงสิทธิในที่ดิน ต่อมาเมื่อภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ปลูกยางพารา โดยลักษณะของการปลูกยางพาราในช่วงแรกนั้นจะเป็น

การปลูกยางพาราร่วมกับพืชชนิดต่าง ๆ ในรูปแบบของป่าสมรม การปลูกยางพาราร่วมกับพืชชนิดต่าง ๆ ในรูปแบบของป่าสมรมซึ่งเป็นการปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้ผลผลิตจากยางพาราไม่เต็มที่เท่าที่ควร ภาครัฐจึงส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการปลูกยางพาราจากรูปแบบป่าสมรมเปลี่ยนมาเป็นการปลูกยางพาราในรูปแบบพืชเชิงเดี่ยวพร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนปลูกยางสายพันธุ์ใหม่และให้ขยายพื้นที่ปลูกยางพาราด้วยการอนุญาตให้แผ้วถางพื้นที่ป่าไม้เพิ่มโดยไม่ได้มีการควบคุมอย่างชัดเจนและมีข้อกำหนดที่ชัดเจน จึงก่อให้เกิดการแผ้วถางทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่ปลูกจำนวนมาก ส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ในพื้นที่ลดลงนำมาสู่การเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและเกิดภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ (Rittima, and Sareemasae, 2019)

เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และจำกัดการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าไม้ของประชาชนในพื้นที่ ภาครัฐจึงเข้ามาดำเนินการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่ด้วยการกำหนดให้พื้นที่ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่าพุทธศักราช 2481 ด้วยเหตุผลที่ว่าในพื้นที่นั้นมีไม้ชนิดที่มีค่าเป็นปริมาณมากเหมาะที่จะสงวนไว้เพื่อให้ไม้ไม่ไว้ใช้ตลอดไป อันจะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นกว่าที่จะแผ้วถางเป็นพื้นที่เพาะปลูกหรือเพื่อกิจการอย่างอื่นจึงสมควรสงวนป่าแห่งนี้ไว้เพื่อประโยชน์แห่งรัฐและประชาชน (Forest Act, 1941) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการสิทธิในที่ดินของภาครัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ แต่ด้วยระบบการสื่อสารและการขาดความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นของสิทธิในที่ดิน ต่อมาเมื่อมีการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพุทธศักราช 2507 ด้วยเหตุผลที่ว่าเนื่องจากป่าในพื้นที่นี้มีไม้ยาง ไม้นาครบุตร ไม้ตะเคียนทอง ไม้หลุมพองและไม้ชนิดอื่นซึ่งมีค่าจำนวนมากและมีของป่ากับทรัพยากรธรรมชาติอื่นด้วย สมควรกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติเพื่อรักษาสภาพป่าไม้ ของป่าและทรัพยากรธรรมชาติอื่นไว้ซึ่งการดำเนินการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนและป่าสงวนแห่งชาติของภาครัฐไม่ได้มีการสำรวจและกำหนดแนวเขตพื้นที่อย่างชัดเจน (National Parks Act, 1964) จึงเกิดการทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชน แต่ภาครัฐไม่ได้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง พร้อมทั้งให้ประชาชนดำเนินการแจ้งการครอบครองที่ดินทำกินด้วยการเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภาษีดอกหญ้า) ภบท.5 และแจ้งการครอบครองที่ดินว่าผู้ครอบครองเป็นผู้แจ้งว่าได้ครอบครองที่ดินแปลงใดอยู่และมีจำนวนเท่าใด (ส.ค.1) ประชาชนจึงสามารถดำรงชีพและทำกินได้อย่างปกติสุขแม้ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินหรือไม่ได้แจ้งการครอบครองที่ดิน ในเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาบรรทัดในบางส่วนเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด (Wildlife Preservation and Protection Act, 1960) ในปี พ.ศ. 2525 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัดเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่าและปี พ.ศ. 2542 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีเป็นเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติพุทธศักราช 2504 (National Parks Act, 1961) ซึ่งไม่ได้ดำเนินการสำรวจและกำหนดแนวเขตของพื้นที่ให้มีความชัดเจนจึงส่งผลให้เกิดการกำหนดเขตพื้นที่ป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติที่พัฒนาไปสู่การกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เขตอุทยาน

แห่งชาติเขาปู่เขาเงาและเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีนำไปสู่การทับซ้อนที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชนโดยภาครัฐให้ความสำคัญกับเอกสารสิทธิในที่ดิน แต่ประชาชนมองว่าได้ทำการเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภาษีดอกหญ้า) ภบท. 5 และเอกสารการแจ้งการครอบครองที่ดินว่าผู้ครอบครองเป็นผู้แจ้งว่าได้ครอบครองที่ดินแปลงใดอยู่และมีจำนวนเท่าใด (ส.ค.1) ซึ่งในเวลาต่อมาภาครัฐได้ประกาศการยกเลิก ภบท. 5 และเอกสารการแจ้งการครอบครองที่ดิน(ส.ค.1) ว่าผู้ครอบครองเป็นผู้แจ้งว่าได้ครอบครองที่ดินแปลงใดอยู่และมีจำนวนเท่าใด หากประชาชนไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน ตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 (The land code Act, 1954) ก็ต้องกลายเป็นกลุ่มคนที่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้และอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าไม้อย่างผิดกฎหมาย ทั้ง ๆ ที่ได้อยู่อาศัยและทำกินมาก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาดำเนินการบริหารจัดการที่ดิน

การบริหารจัดการที่ดินตามแนวทางของภาครัฐนั้นได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน เนื่องจากไม่สามารถดำรงชีพตามวิถีและหมุนเวียนของตามระบบการทำสวนยางได้อย่างปกติ รวมทั้งถูกจับกุมดำเนินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา (Rittima, 2016) ประชาชนจึงได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มภาคประชาชนและพัฒนาไปเป็นองค์กรภาคประชาชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเสนอแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐลงมาดำเนินการแก้ไขปัญหาจากการบริหารจัดการที่ดิน แต่ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาคความความขัดแย้งด้านที่ดิน ประกอบกับการดำเนินการของภาครัฐมุ่งบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินการตามนโยบาย ซึ่งแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหจากการบริหารจัดการที่ดินของภาครัฐจึงไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนแนวทางและรูปแบบการดำเนินงานของภาครัฐขาดการคำนึงถึงบริบทของพื้นที่และประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งถิ่นฐานและชุมชน จึงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหจากการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างได้อย่างเป็นรูปธรรม (Rittima, and Sareemasae, 2019) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหที่ดินทำกินได้อย่างยั่งยืน ภาครัฐจึงควรมีแนวทางเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาด้วยการให้ความสำคัญกับสภาพความเป็นจริงของบริบทพื้นที่ หลักแห่งวิถีและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและความขัดแย้งด้านที่ดินบนพื้นฐานของคนอยู่ร่วมกับผืนป่าอย่างสมดุลก็จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหจากการบริหารจัดการที่ดินและความขัดแย้งด้านที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการแก้ไขปัญหที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางและกลไกเพื่อการแก้ไขปัญหที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในระยะเวลา 11 เดือนโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ผู้แทนจากองค์กรชุมชนและภาคประชาชน ดำเนินการคัดเลือกโดยวิธีเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือจะต้องมีบทบาทและเข้าใจถึงปัญหาที่ดินทำกิน มีความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินทำกินและอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง จำนวน 388 คน ประกอบด้วยนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 22 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 89 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 119 คน และผู้แทนจากองค์กรชุมชนและภาคประชาชน จำนวน 158 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้นใช้แบบสัมภาษณ์และกรอบการดำเนินเวที ซึ่งมีลักษณะแนวคำถามแบบมีโครงสร้างที่ดำเนินการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไขเพื่อแก้ไขข้อคำถามให้มีความถูกต้องของภาษา

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาถึงบริบทของพื้นที่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน กลไกของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน นโยบาย กฎหมายและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 388 คน และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่เป็นลักษณะของการสอบถามข้อมูลโดยผู้ทำการวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์ร่วมในพื้นที่เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการที่ดินทำกิน แนวทางในการบริหารจัดการที่ดินทำกิน รูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายในการบริหารจัดการที่ดินทำกินและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมในลักษณะของการจัดประชุมระดมความคิดและเวทีสาธารณะในพื้นที่ซึ่งเป็นการดำเนินการจัดประชุมกลุ่มนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ภาคประชาชน องค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจถึงปัญหาที่ดินทำกิน วิธีการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินทำกินและอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง จำนวน 42 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 3,724 คน โดยดำเนินการจัดลำดับการประชุมแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่ประเด็นสภาพปัญหาที่ดินทำกิน การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน รูปแบบการแก้ไขปัญหาและการบริหารจัดการที่ดิน และข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้การสัมภาษณ์ การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์ส่วนประกอบ การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์สาเหตุและผล พร้อมทั้งวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหมวดหมู่กำหนดเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โดยนำเสนอแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่และแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพและลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน นำไปสู่การวิเคราะห์ถึงแนวทางและกลไกเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่านุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร ผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่พบว่า ปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่านุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้นมีจุดเริ่มต้นจากการเข้ามาแผ้วถางพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงอุดมสมบูรณ์เพื่อใช้ที่ดินเพื่อทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนซึ่งไม่สนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องของกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินที่ได้เข้ามาแผ้วถางจับจอง ต่อมาเมื่อภาครัฐเข้ามาดำเนินการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่ด้วยการกำหนดให้พื้นที่ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่าพุทธศักราช 2481 (Forest Act, 1938) ในปีพ.ศ. 2501 การกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพุทธศักราช 2507 (National Parks Act, 1964) พัฒนาไปสู่การกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดในปีพ.ศ. 2518 (Wildlife Preservation and Protection Act, 1960) และเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่าในปีพุทธศักราช 2525 และปีพุทธศักราช 2542 กำหนดให้ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุโหงปาตีเป็นเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุโหงปาตีตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติพุทธศักราช 2504 (National Parks Act, 1961) ซึ่งได้ทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเดิมของประชาชน เนื่องจากความไม่ชัดเจนของแนวเขตพื้นที่และไม่มีการลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจและกำหนดแนวเขตใหม่ให้มีความชัดเจน นำมาสู่การส่งผลกระทบต่อกระตือรือร้นชีวิตของประชาชนที่ไม่สามารถทำกินและอยู่อาศัยได้อย่างปกติสุขและยังถูกจับกุมดำเนินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา จึงนำไปสู่การรวมตัวของประชาชนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและสิทธิในที่ดินทำกิน ภาครัฐจึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินแต่ถูกต่อต้านและคัดค้านจากภาคประชาชนเพราะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของภาคประชาชน ตลอดจนขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจึงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาจากการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่านุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างได้อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาชนและองค์กรชุมชนขึ้นเพื่อขับเคลื่อนต่อสู้กับภาครัฐและเรียกร้องความเป็นธรรมเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินทำกินและอยู่อาศัย พร้อมทั้งได้เสนอแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินทำกินต่อภาครัฐที่นำไปสู่ความเป็นธรรมและสิทธิในที่ดินในฐานะของผู้ที่ทำกินและอยู่อาศัยมา

ก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาบริหารจัดการที่ดินแต่ไม่ได้รับการตอบสนองหรือให้ความสำคัญจากภาครัฐ ในขณะที่ภาครัฐก็ยังมุ่งดำเนินการตามข้อกำหนดและแนวทางในการดำเนินการของภาครัฐที่ละเลยการให้ความสำคัญกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนและองค์กรชุมชนในพื้นที่ จึงนำไปสู่การเกิดปัญหาความขัดแย้งจากการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินทำกินขึ้นระหว่างประชาชนและองค์กรชุมชนกับภาครัฐจนกระทั่งปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพและลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง พบว่า จากการเข้ามาบริหารจัดการที่ดินของภาครัฐด้วยการกำหนดให้พื้นที่ป่าเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสตูลและจังหวัดสงขลาเป็นป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติและพัฒนาไปสู่การกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดและอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า การกำหนดให้พื้นที่ป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีในเขตจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีเพื่อคุ้มครองและปกป้องไว้ซึ่งพื้นที่ป่า ที่ก่อให้เกิดปัญหาการทับซ้อนกับที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนเดิมของประชาชน ซึ่งนำมาสู่การลิดรอนสิทธิในที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนผู้ไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินพุทธศักราช 2497 เพราะตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินพุทธศักราช 2497 (The land code Act, 1954) ซึ่งประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินได้และนำไปสู่การได้รับผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ถูกจับกุมดำเนินคดี พร้อมทั้งกลายเป็นกลุ่มคนที่บุกรุกป่าอย่างผิดกฎหมาย จึงได้รวมตัวเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของตนเองในฐานะที่ได้ครอบครองและทำกินมาก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาบริหารจัดการที่ดิน พร้อมทั้งจัดตั้งกลุ่มภาคประชาชนและพัฒนาไปเป็นองค์กรภาคประชาชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินต่อภาครัฐในรูปแบบของชุมชนจัดการตนเองตามหลักแห่งวิถีและภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดความสอดคล้องและความสมดุลแห่งการอยู่ร่วมกันของคนกับป่า แต่กลับไม่ได้รับการตอบสนองหรือให้ความสำคัญจากภาครัฐ

เนื่องจากภาครัฐมุ่งบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินการตามนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามหลักการของมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2541 เรื่องมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ป่าไม้ซึ่งประชาชนที่ครอบครองและทำกินในพื้นที่ทับซ้อนกับป่าอนุรักษ์ (Secretariat of the Cabinet, 1998) และการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามหลักการของมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พุทธศักราช 2551 เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดิน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี ซึ่งต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและการครอบครองที่ดินของประชาชนตามกระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดิน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของประชาชน จึงต้องประสบกับความล้มเหลวในการบังคับใช้เมื่อประชาชนและองค์กรชุมชนในพื้นที่ไม่ยอมรับและดำเนินงานตามนโยบายในกระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดิน (Secretariat of the Cabinet, 2008) เมื่อไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้กับประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมได้ ในเวลาต่อมาภาครัฐได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชนพุทธศักราช 2553 (Community

Deed Office, 2010) เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้กับประชาชนตามหลักของสิทธิชุมชนหรือสิทธิร่วมกันของชุมชน แต่ก็ต้องประสบความล้มเหลว เพราะประชาชนและองค์กรชุมชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่ยอมรับและดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชนพุทธศักราช 2553 และการดำเนินการตามนโยบายทวงคืนผืนป่าซึ่งเป็นมาตรการของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกประกาศคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 64/2557 ว่าด้วยเรื่องการปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 66/2557 เรื่องเพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสภาวการณ์ปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินป่าไม้ โดยการจัดทำแนวเขตที่ดินที่ชัดเจน เร่งรัดกระบวนการพิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดิน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมประชาชนเพื่อการป้องกันรักษาป่าและให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อสนองต่อนโยบายข้อสั่งการและเพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าให้คืนสู่สภาพป่าสมบูรณ์ (Department of Marine and Coastal Resources, 2016) ที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ ตัดฟันทำลายพืชผลอาสินประชาชนโดยใช้คำสั่งทางปกครองและการจับกุมดำเนินคดี โดยไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินได้ (Land Watch, 2018)

ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้นต้องประสบความล้มเหลวเนื่องจากมุมมองของการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนที่แตกต่างกัน ซึ่งต่างฝ่ายต่างอ้างถึงความชอบธรรมและสิทธิของตน โดยภาครัฐมุ่งให้ความสำคัญกับอำนาจตามกฎหมายและหลักการตามนโยบายที่ได้กำหนดขึ้น ในขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนมุ่งให้ความสำคัญกับสิทธิความเป็นพลเมืองที่ได้ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อน ตลอดจนกระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยการกำหนดเป็นนโยบายและข้อกฎหมายต่าง ๆ ของภาครัฐขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน จะต้องสร้างกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และเกิดความสมดุลระหว่างวิถีชีวิตของประชาชนกับอำนาจรัฐตามกฎหมายเพื่อปกป้องและคุ้มครองผืนป่าที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนบนพื้นฐานของคนอยู่ได้ป่าอยู่ดี

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางและกลไกเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้น พบว่า มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของภาครัฐที่มุ่งบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินการตามนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินด้วยกระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดิน (Secretariat of the Cabinet, 2008) ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2541 เรื่องมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ป่าไม้ซึ่งประชาชนที่ครอบครองและทำกินในพื้นที่ทับซ้อนกับป่าอนุรักษ์ (Secretariat of the Cabinet, 1998) และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พุทธศักราช 2551 เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาดิน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาตี มุ่งให้ความสำคัญกับหลักของสิทธิชุมชนหรือสิทธิร่วมกันของชุมชนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชนพุทธศักราช 2553 (Community Deed Office,

2010) และการใช้คำสั่งทางปกครองและการจับกุมดำเนินคดีตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 และ 66/2557 ในขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนมุ่งให้ความสำคัญกับแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินต่อภาครัฐในรูปแบบของชุมชนจัดการตนเองตามหลักแห่งวิถีและภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดความสอดคล้องและความสมดุลแห่งการอยู่ร่วมกันของคนกับป่า เพื่อแก้ไขปัญหาดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างได้อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจและบรรเทาปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงของปัญหาที่ดินทำกิน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางปัญหาที่ดินทำกินด้วยการยุติการจับกุมและดำเนินคดีกับประชาชนโดยให้ประชาชนในพื้นที่สามารถทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่เดิมของตนได้อย่างปกติสุขโดยไม่มีกรจับกุมดำเนินคดี ในกรณีที่มีลักลอบแผ้วถางพื้นที่ป่าไม้ใหม่จะต้องจับกุมดำเนินคดีตามกระบวนการ ดำเนินการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในประเด็นของการบริหารจัดการที่ดินและรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐในระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่นและหน่วยงานวิชาการเพื่อกำหนดแนวทางในแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่ก่อให้เกิดการยอมรับและสามารถนำไปสู่การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะมิติของความรู้สึกร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรชุมชน พร้อมทั้งดำเนินการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ใหม่โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ปรับปรุงกฎหมายและนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา การกำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดินและการรับรองเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน

สำหรับกลไกในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นภาครัฐมุ่งเน้นการใช้กลไกทางกฎหมายและหลักการตามนโยบายตามกระบวนการพิสูจน์สิทธิและการจับกุมดำเนินคดี ขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนได้แจ้งการดำเนินตามกลไกของภาครัฐและดำเนินการแก้ไขปัญหาตามกระบวนการและกลไกของชุมชน กลไกในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจึงจะต้องก่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่โดยกลไกในระดับพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วยกลไกในระดับจังหวัดและระดับตำบลที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมจัดทำข้อมูลและข้อเท็จจริงของปัญหาที่ดินทำกินและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐในระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่นและหน่วยงานวิชาการเพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดิน พร้อมทั้งจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืนเสนอต่อกลไกระดับประเทศในระดับกรมและระดับกระทรวงซึ่งจะเป็นผู้ทบทวนตรวจสอบและกำหนดนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้มีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของประชาชนและองค์กรชุมชน ที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและเกิดความสมดุลของวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนกับความยั่งยืนของผืนป่า (Rittima, and Sareemasae, 2019)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืน พบว่า ในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นจะต้องก่อให้เกิดดุลยภาพในการจัดการระหว่างสิทธิ

ความเป็นพลเมืองของประชาชนและองค์กรชุมชนกับอำนาจรัฐตามกฎหมายของภาครัฐ ด้วยการกำหนดเป็นหลักการของข้อเสนอเชิงนโยบายด้วยการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามหลักแห่งวิถีและภูมิปัญญาชุมชนที่ป่่าอยู่ได้ คนอยู่ดี

ในด้านแนวเขตพื้นที่ จะต้องดำเนินการจัดทำแนวเขตที่ดินระหว่างที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่่าอนุรักษ์ใหม่ ตามสภาพความเป็นจริงและการสร้างโมเดลการทำงานร่วมกันที่ก่อให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาชน องค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐในระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่นและหน่วยงานวิชาการ

ในด้านการจัดการสิทธิในที่ดินทำกิน จะต้องจำแนกออกเป็นกลุ่ม 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มคนที่มีเอกสารสิทธิในที่ดินกับกลุ่มคนที่ไม่ม่เอกสารสิทธิในที่ดิน โดยกลุ่มคนที่มีเอกสารสิทธิในที่ดินก็ได้สิทธิหรือควรได้รับสิทธิอันชอบธรรมที่พึงมีตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินพุทธศักราช 2497 ซึ่งเป็นบุคคลย่อมมีกรรมสิทธิในที่ดินที่ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายก่อนวันที่ประมวลกฎหมายบังคับหรือได้มาซึ่งโฉนดที่ดินตามบทแห่งประมวลกฎหมายและการได้กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพหรือกฎหมายอื่น (The land code Act, 1954) และสำหรับกลุ่มคนที่ไม่ม่เอกสารสิทธิในที่ดินให้ดำเนินการแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินก่อนการประกาศป่าสงวนและป่าสงวนแห่งชาติก็ควรได้รับสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมาย กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินหลังการประกาศป่าสงวนและป่าสงวนแห่งชาติแต่ก่อนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินหลังการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด กลุ่มคนที่เข้าถือครองในที่ดินหลังการประกาศป่าสงวนและป่าสงวนแห่งชาติแต่ก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า กลุ่มคนที่เข้ามาถือครองในที่ดินหลังการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า กลุ่มคนที่เข้าถือครองในที่ดินหลังการประกาศป่าสงวนและป่าสงวนแห่งชาติแต่ก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีและกลุ่มคนที่เข้าถือครองในที่ดินหลังการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีนั้น ดำเนินการกำหนดสิทธิในการให้ประโยชน์ในที่ดินในรูปแบบของการรับรองข้อมูลการทำกินในที่ดินเดิม และออกหนังสือสำคัญรับรองข้อมูลการทำกินในที่ดินเดิมตามแนวเขตของพื้นที่ที่กำหนดขึ้นใหม่ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาชน องค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐในระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่นและหน่วยงานวิชาการ

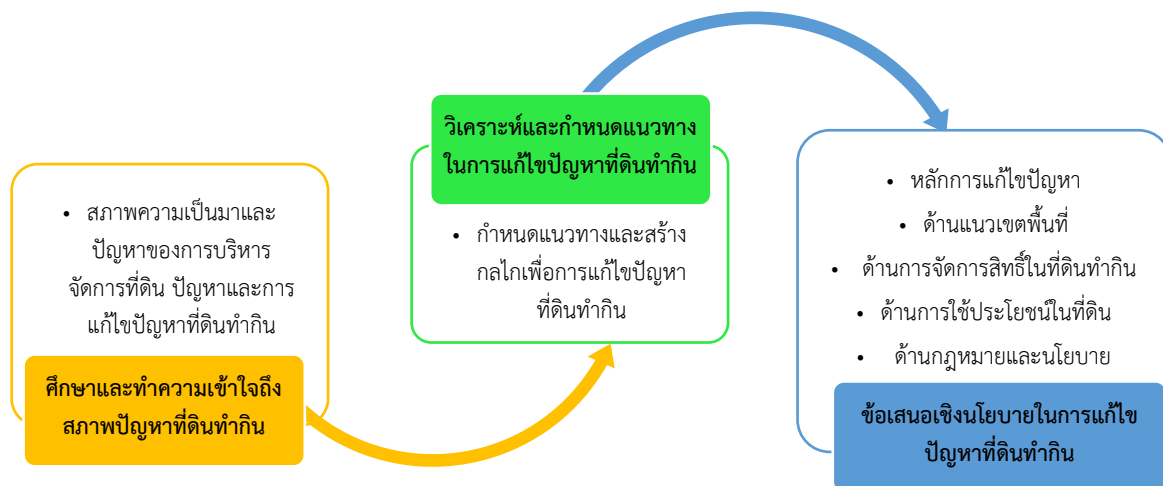
ในด้านการใช้ประโยชน์ในที่ดิน จะต้องให้ความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน ด้วยการปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญาของชุมชน การปลูกพืชตามระดับความลาดชันของพื้นที่ และวางระบบการบริหารจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืน

และในด้านกฎหมายและนโยบาย จะต้องดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ซึ่งไม่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดความเป็นธรรมกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนหรือองค์กรชุมชน พร้อมทั้งเสริมสร้างกลไกและ

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการกำหนดวิธีการและรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินที่เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง (Rittima, and Sareemasae, 2019)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา พบว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ประสบความสำเร็จเนื่องจากมุมมองของการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนที่แตกต่างกัน โดยต่างฝ่ายต่างอ้างถึงความชอบธรรมและสิทธิของตน โดยภาครัฐมุ่งให้ความสำคัญกับอำนาจตามกฎหมายและหลักการตามนโยบายที่ได้กำหนดขึ้น ในขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนมุ่งให้ความสำคัญกับสิทธิความเป็นพลเมืองที่ได้ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อน ตลอดจนกระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยการกำหนดเป็นนโยบายและข้อกฎหมายต่าง ๆ ของภาครัฐขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ภาพที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรชุมชน

การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรชุมชน เพื่อทำความเข้าใจและร่วมกันวิเคราะห์ถึงสภาพของปัญหา การบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ซึ่งนำไปสู่การกำหนดแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหาด้วยการกำหนดรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาดินทำกิน ตลอดจนกลไกในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่ก่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และก่อให้เกิดการจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เป็นลักษณะที่เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ตั้งแต่หลักการแก้ไขปัญหา ด้านแนวเขตพื้นที่ ด้านการจัดการสิทธิในที่ดินทำกิน ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน และด้านกฎหมายและนโยบายที่เป็นข้อค้นพบ

ของพื้นที่ในการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินสู่ความยั่งยืน และหากนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ก็สามารถที่จะต้องมีจุดเริ่มต้นจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงสภาพปัญหาในพื้นที่สู่การวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่นั้น ๆ สามารถแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและเกิดความยั่งยืนได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพและลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการที่ดินของภาคประชาชนนั้นมุ่งดำเนินการเพื่อดำรงชีพแต่ภาครัฐมุ่งปกป้องไว้ซึ่งพื้นที่ป่าไม่ด้วยการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติและพัฒนาไปสู่การกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่าและอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี ก่อให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและสิทธิในที่ดินทำกินพร้อมทั้งจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาชนและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาและเสนอรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินด้วยหลักของวิถีและภูมิปัญญาชุมชน ในขณะที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาที่ดินด้วยการกำหนดเป็นนโยบายแต่ก็ต้องประสบความล้มเหลวเมื่อประชาชนและองค์กรชุมชนในพื้นที่ไม่ยอมรับและต่อการดำเนินงานตามนโยบาย อาจจะเป็นเพราะมุมมองที่แตกต่างกันในการบริหารจัดการที่ดินของภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับการศึกษาของวิวัฒน์ ฤทธิมา (Rittima, 2016) ซึ่งพบว่าปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรังนั้นเกิดจากมุมมองในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่แตกต่างกันของภาครัฐกับภาคประชาชนและการศึกษาของวิวัฒน์ ฤทธิมา (Rittima, 2011) ซึ่งพบว่ารูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของภาคประชาชนและองค์กรชุมชนกับภาครัฐที่แตกต่างกันจึงนำไปสู่การเกิดปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง และคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูปประเทศไทย (Land Reform Committee, 2011) ที่มองว่าการประกาศเขตตามกฎหมายซึ่งทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของแนวเขตในกรณีชุมชนหรือที่ดินทำกินอยู่ในแนวรอยต่อกับที่ดินของรัฐหรือทับซ้อนชุมชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม และประชาชนไม่มีโอกาสเข้าสู่การครอบครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย ระบบฐานข้อมูลที่ดินไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐซึ่งมีแนวเขตทับซ้อนกันเองที่ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนและความขัดแย้งในการถือครองที่ดินระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางและกลไกเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่าภาครัฐมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินสู่การปฏิบัติตามระบบของรัฐจึงนำไปสู่การรวมตัวกันของภาคประชาชนและองค์กรชุมชนเพื่อต่อต้านและคัดค้านและเสนอรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้สอดคล้องกับหลักและวิถีของชุมชน ตลอดจนกำหนดกลไกในระดับพื้นที่และกลไกในระดับประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน อาจจะเป็นเพราะ

แนวทางและกลไกในการแก้ไขปัญหาเดิมไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ยศ สมบัติ (Sombat, 2001) ที่มองว่าการรวมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านและต่อต้านของประชาชนนั้นมักจะใช้กับกรณีที่มีการบังคับใช้กฎหมายของรัฐซึ่งประชาชนมองว่าไม่เป็นธรรมและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ และการศึกษาของวิวัฒน์ ฤทธิมา (Rittima, 2011) ซึ่งพบว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัด ตรังจะต้องก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การกำหนด แนวทางและกลไกในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง พบว่าข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขอาจเป็นเพียงข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหา ที่ดินทำกินในแต่ละพื้นที่เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น ๆ เนื่องจากสภาพของปัญหาที่ดินทำกินในแต่ละพื้นที่ มีลักษณะจำเพาะจึงจะต้องกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับปัญหาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายใน การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้สอดคล้องกับปัญหาและบริบทของพื้นที่ ซึ่งการแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนนั้นจะต้อง ก่อให้เกิดความสมดุลของสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนและองค์กรชุมชนที่ได้ทำกินและครอบครองที่ดินมาก่อนกับ สิทธิตามกฎหมายของภาครัฐ ด้วยการกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตั้งแต่หลักการแก้ไข ปัญหา ด้านแนวเขตพื้นที่ ด้านการจัดการสิทธิในที่ดินทำกิน ด้านการใช้ประโยชน์ในที่ดินและด้านกฎหมายและ นโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับวิวัฒน์ ฤทธิมา (Rittima, 2016) ซึ่งมองว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินและ การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรังนั้นจะต้องก่อให้เกิดดุลยภาพแห่งการสม ประโยชน์ของภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชนด้วยการกำหนดตัวแบบของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้าน ที่ดินและตัวแบบในการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนโดยมุ่งถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และความคงอยู่แห่งวิถี การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่

สรุป

สำหรับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้นมีความไม่สอดคล้องกัน ของแนวทางและความต้องการระหว่างภาครัฐที่เน้นการพิสูจน์สิทธิตามกฎหมายและบริหารจัดการที่ดินตามนโยบาย และภาคประชาชนและองค์กรชุมชนที่ต้องการความเป็นธรรมในสิทธิที่ดินทำกินและเอกสารสิทธิในที่ดินการแก้ไข ปัญหาที่แตกต่างกันจึงประสบความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาและไม่ก่อให้เกิดดุลยภาพของสิทธิอันชอบธรรมของ ประชาชนและองค์กรชุมชนในฐานะผู้ครอบครองและทำกินมาก่อนกับสิทธิตามกฎหมายของภาครัฐ แนวทางและ กลไกเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นภาครัฐใช้กลไกการพิสูจน์สิทธิเอกสารการเข้าครอบครองตามกฎหมายและบริหาร จัดการที่ดินตามนโยบาย และภาคประชาชนและองค์กรชุมชนใช้แนวทางการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ในสิทธิที่ดินทำกินและเอกสารสิทธิในที่ดิน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและจัดทำ ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านหลักการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหา ที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืนนั้นประกอบไปด้วยข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับ

หลักการแก้ไขปัญหา ด้านแนวเขตพื้นที่ ด้านการจัดการสิทธิในที่ดินทำกิน ด้านการใช้ประโยชน์ในที่ดินและด้านกฎหมายและนโยบายด้วยการสร้างกลไกการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กำหนดหลักการของข้อเสนอเชิงนโยบายด้วยการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามหลักแห่งวิถีและภูมิปัญญาชุมชนที่ป่อยู่ได้คนอยู่ดี

1.2 ดำเนินการกำหนดแนวเขตพื้นที่ดินระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยให้มีความชัดเจนด้วยการตกลงร่วมกันและข้อมูลเชิงประจักษ์ในปัจจุบัน

1.3 ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างกลไกในการการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในระดับต่าง ๆ

1.4 สร้างความชัดเจนของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและความชัดเจนของการจัดการสิทธิและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาประสิทธิภาพและผลกระทบจากการดำเนินการตามนโยบายการบริหารจัดการที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของภาครัฐ

2.2 ศึกษาผลกระทบและความสำเร็จตามข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินเกี่ยวกับหลักการแก้ไขปัญหา ด้านแนวเขตพื้นที่ ด้านการจัดการสิทธิในที่ดินทำกิน ด้านการใช้ประโยชน์ในที่ดินและด้านกฎหมายและนโยบายที่กำหนดขึ้น

2.3 ศึกษาแนวทางและรูปแบบในการการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของภาคประชาชนและองค์กรชุมชนเพื่อให้ทราบถึงแนวทางและความต้องการของประชาชนและองค์กรชุมชน

References

- Community Deed Office. (2010). *Community title deeds for sustainable land use and preservation*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary.
- Constitution of the Kingdom of Thailand. (2017). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.
- Government Gazette. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand B. E. 2017*. Retrieved February 9, 2018, from <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

- Forest Act. (1938). *As announced by the Speaker of the House of Representatives*. Bangkok: House of Representatives.
- Land Reform Committee. (2011). *Land: Problems, causes and guidelines for fair allocation*. Bangkok: Land Reform Committee.
- Land Watch. (2018). *Pætraingan Land Watch Phonkrathopkhamsangkhhotcha. Hoksipsi/57, Hoksiphok/hasipchet læphænmaëbotpamai*. Retrieved February 19, 2018, from https://tlhr2014.wordpress.com/songphansipha/kao/yisipsong/landwatch_report.
- Ministry of Natural Resource and Environment. (2014). *Master plan for solving the problem of destruction of forest resources State land invasion and sustainable management of natural resources*. Bangkok: Support fund, Royal Thai Army College.
- National Parks Act. (1961). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.
- National Forest Reserve Act. (1964). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.
- Rittima, W. (2011). *Causes and Solutions for Land Conflicts among Public Sectors and Local People: A Case Study of Banthat Mountain in Trang Province*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Rittima, W. (2016). *Sustainable Land Conflicts Management in Banthat Mountain Range Trang Province Area*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Rittima, W., & Sareemasae, I. (2019). *Policy Recommendation of Sustainable Arable Land Solutions in Forest conservation Area at Lower South 7 Provinces*. (Research report). Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Secretariat of the Cabinet. (1998). *Cabinet resolution to solve land problems in forest areas*. Retrieved February 19, 2018, from <http://www.dnp.go.th/watershed/gov1.htm>
- Secretariat of the Cabinet. (2008). *Guidelines for solving land problems in the 3 southern border provinces*. Retrieved February 19, 2018, from http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=217579
- Sombat, Y. (2001). *Concepts of local knowledge and resource management*. Retrieved February 9, 2018, from <http://www.trf.mju.ac.th/lobby/lobby.php>
- The land code Act. (1954). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.
- Wildlife Preservation and Protection Act. (1960). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.

กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรม

ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์*

Strategies of Instructors' Potential Development in Innovative Learning

Method for Nursing Students at Boromarajonani College of Nursing

Sanpasithiprasong

¹จรรยา มีหนองหว้า, กชพงศ์ สารการ และ ไพวัลย์ โคตรตะ

¹Jaroonsree Meenongwah, Kotchapong Sarakarn and Paiwan Kotta

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: jaroonsree@bcnsp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ (วิทยาลัย) 3) ทดลองใช้กลยุทธ์ และ 4) ประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย คือ อาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาล 6 แห่ง 169 คน โดยสุ่มอย่างง่าย ผู้ให้ข้อมูล 12 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน อาจารย์ของวิทยาลัย 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สอนรับรู้คุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.27) มีความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 5.47) ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าจุดแข็งคือ ผู้สอนมีศักยภาพ จุดอ่อน คือขาดความมั่นใจที่จะริเริ่มสร้างสรรค์ และการสร้างมูลค่าของนวัตกรรม โอกาสคือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม อุปสรรค คือ จำนวนผู้สอนมีน้อย และมีข้อจำกัดระเบียบการเงินของราชการที่จะสนับสนุนการทำนวัตกรรม 2) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัย มีดังนี้ (1) การบริหารจัดการขององค์กร มี 3 กลยุทธ์ย่อย (2) การบริหารหลักสูตร มี 5 กลยุทธ์ย่อย และ (3) การจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 1 กลยุทธ์ย่อย 3) ผลการทดลองกลยุทธ์พบว่า นักศึกษาได้ผลงานนวัตกรรม 9 ชิ้นงาน และ 4) ผลการประเมินกลยุทธ์พบว่า

*Received September 25, 2020; Revised April 24, 2021; Accepted May 26, 2021

ความเหมาะสมระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.23) ความเป็นไปได้ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.21) และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.33)

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การพัฒนาศักยภาพผู้สอน; การคิดเชิงนวัตกรรม; นักศึกษาพยาบาล

Abstract

This research article aimed at 1) studying the situations of innovative learning method for nursing students; 2) designing the strategies of instructors' potential development in innovative learning method for nursing students at Boromarajonani College of Nursing Sanpasithiprasong (BCNSP); 3) implementing the strategies; and 4) evaluating the strategy for propriety, feasibility, and utilization. The study employed research and development design. Samples consisted of 169 nursing faculties and 12 key informants from 6 nursing colleges, 9 experts, and 9 BCNSP nursing faculties. The research instruments for data collection employed questionnaires, tests, interview forms and evaluation forms. The statistics were used to analyze quantitative data while the and content analysis was used for qualitative data.

The research findings were as follows: 1) nursing instructors rated their perceived of health innovator characteristics at the highest level ($\bar{x}=4.27$) and knowledge of innovative thinking at medium level ($\bar{x}=5.47$). Qualitative analysis indicated Instructors' potential were the strengths of innovative learning methods. On the other hand, the weakness is the lack of self-confidence in creative thinking and creating innovative value. Moreover, participants viewed that technological advancement was opportunities impacted innovative learning skills of nursing students. On the other hand, threats involved innovative learning strategies were a limited number of faculty and restrictions on government financial regulations; 2) The strategies of instructors' potential development in innovative learning method for nursing students comprised 3 strategic groups: (1) Organizational development strategy consisted of 3 sub strategies, (2) Curriculum administration strategy consisted of 5 sub strategies, and (3) Learning facilities management is the strategy for developing innovative facility management sufficiently; 3) The result of experiment showed 9 successful nursing student innovation; 4) The constructed strategies showed the high level of propriety ($\bar{x}=4.23$), feasibility ($\bar{x}=4.21$), and utilization ($\bar{x}=4.33$).

Keywords: Strategy; Instructors' potential development; Innovative thinking; Nursing Students

บทนำ

ความต้องการด้านบริการสุขภาพในปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้น จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้ใช้บริการสุขภาพต้องการบริการสุขภาพที่ทั่วถึงและเป็นธรรม สำหรับวิชาชีพพยาบาลเองต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้สถาบันการศึกษาที่ผลิตพยาบาลจำเป็นต้องผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถ ไม่เพียงแต่ด้านการดูแลสุขภาพของประชาชนตามมาตรฐานการพยาบาลเท่านั้น แต่จะต้องพัฒนาศักยภาพให้สามารถผลิตนวัตกรรมทางสุขภาพที่มีประโยชน์และปลอดภัยต่อผู้ใช้บริการสุขภาพด้วย จึงต้องมีการหาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Centered Learning) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการมากกว่าผลผลิต หรือคะแนนผลสัมฤทธิ์ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสดำรงความรู้ด้วยตัวเอง มีการฝึกหัด ปฏิบัติการ ค้นคว้ามากขึ้น ไม่เน้นโดยการบรรยายเพียงอย่างเดียว สถาบันการศึกษาพยาบาลเองจึงต้องปรับกลยุทธ์ในการเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการสนับสนุนผู้สอนและผู้เรียนในทุกมิติ โดยต้องพิจารณาเพื่อขับเคลื่อนการผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถาบัน ร่วมกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาทางการศึกษา และยุทธศาสตร์ด้านวิชาชีพพยาบาลด้วย

จากการศึกษาการประเมินยุทธศาสตร์การบริการพยาบาลระดับประเทศ พ.ศ. 2551-2555 ของ Haruthai (2014) พบว่าไม่มีรายงานข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการพยาบาลที่ผลิตและ/หรือพัฒนาในระดับสถาบัน/โรงพยาบาล และชุมชนที่มีการนำไปใช้แก้ไขและส่งเสริมสุขภาพของชุมชนและของประเทศ ในปี พ.ศ. 2560 สำนักการพยาบาลได้วางแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล เพื่อยกระดับคุณภาพให้สอดคล้องกับความท้าทายระบบบริการพยาบาลในยุคลไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การบริการพยาบาลระดับประเทศ พ.ศ. 2560-2564 มีเป้าหมายสำคัญให้องค์กรพยาบาลและเครือข่ายพัฒนาการพยาบาล ดำเนินการภายใต้กลยุทธ์การพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพในการจัดการระบบบริการพยาบาลที่เป็นเลิศในสถานบริการสุขภาพระดับทุติยภูมิ/ตติยภูมิ และศูนย์ความเชี่ยวชาญระดับสูง (Nursing Division, 2018) ทั้งนี้ ความคิดสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมไม่ใช่ของบุคลากรคนใดคนหนึ่งขององค์กรพยาบาล หากแต่ความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นสามารถถูกพัฒนาและหล่อหลอมด้วยกาลเวลาพร้อมทั้งความรู้และความชำนาญที่เพิ่มมากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จึงไม่ใช่เรื่องเฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่สภาพแวดล้อมขององค์กรพยาบาล และบริบททางสังคมล้วนแต่เป็นแหล่งที่มาและเป็นตัวเร่งให้พยาบาลเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ จึงเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรม หากองค์กรใดไม่มีทรัพยากรมนุษย์ผู้เปี่ยมด้วยความคิดสร้างสรรค์แล้ว นวัตกรรมต่าง ๆ ขององค์กรย่อมไม่อาจเกิดขึ้นอย่างแน่นอน (Bandansin, 2014)

สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข มีบทบาทในการดูแลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก จำนวน 30 แห่ง เพื่อการผลิตบุคลากรด้านวิชาชีพพยาบาล ได้กำหนดวิสัยทัศน์ข้อหนึ่งว่า สถาบันพระบรมราชชนกจะสร้างชุมชนให้อุดมปัญญาทางสุขภาพะที่ยั่งยืน หมายถึง นำส่งองค์ความรู้ นวัตกรรมทางสุขภาพเพื่อเป็นประโยชน์ต่อระบบการสาธารณสุขของชุมชน ประเทศชาติ และมีความโดดเด่น

ในระดับสากลในการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่เน้นการเรียนการสอนเพื่อชุมชน ส่งผู้ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยความรู้ และปัญญาทางสุขภาพกลับไปปรับใช้ระบบสุขภาพในชุมชน (Praboro marajchanok Institute, 2019) เห็นได้ว่าสถาบันพระบรมราชชนกได้ให้ความสำคัญกับการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพผ่านการจัดการศึกษาพยาบาลและสาธารณสุข ผู้สอนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพันธกิจผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาให้ลุล่วงไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาปรับเปลี่ยนบทบาท และกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยปรับเปลี่ยนจากบทบาทของผู้สอน หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ (Teacher) มาเป็นผู้ชี้แนะ (Facilitator) เพื่อสร้างองค์ความรู้แก่ผู้เรียน เน้นการสอนเชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ตลอดจนดูแลคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างผู้สอนมืออาชีพที่มีความชำนาญด้านการสอน การวิจัย มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถบริการชุมชน และประเมินผลการสอนได้อย่างเป็นระบบ (Thirawanutpong, and Bunprom, 2018) นอกจากผู้สอนต้องพัฒนาดังกล่าวแล้ว ยังต้องออกแบบการสอนให้ผสมผสานลักษณะการเรียนรู้ของวิชาชีพพยาบาลที่ความรู้มักเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหาความรู้และประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาล และยังคงสอดคล้องกับความต้องการบริการสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ใช้บริการสุขภาพที่มากขึ้น ซับซ้อนขึ้น และใช้นวัตกรรมเพื่อการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นด้วย ผู้สอนต้องฝึกเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรม กระบวนการความคิดสร้างสรรค์เชิงปฏิบัติการ การใช้กระบวนการแก้ปัญหา: ความคิดสร้างสรรค์หัตถิยา (A problem solving process: Secondary creativity) และใช้วิธีเชื่อมโยงสัมพันธ์โดยใช้การเปรียบเทียบ (Synectics)

คุณลักษณะสำคัญของผู้สอนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดเชิงนวัตกรรม ซึ่งผู้สอนต้องมีความคิดสร้างสรรค์โดยต้องเป็นนวัตกรรม (Innovator) ก่อน ซึ่งมีคุณลักษณะ ดังนี้ ชอบทำงานที่เสี่ยง มักจะทำสิ่งต่าง ๆ เป็นคนแรก มีความรู้เป็นนักประดิษฐ์หรือมีความรอบรู้เทคโนโลยี หลงใหลในการสร้างนวัตกรรม มีความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่าย มีความสามารถในการเข้าใจและประยุกต์ความรู้เชิงเทคนิคที่ซับซ้อนสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนระหว่างการพัฒนาวัตกรรม ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะบุคคลด้านการทำนวัตกรรม 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการเป็นนวัตกรรม ด้านพฤติกรรมในการเป็นนวัตกรรม และด้านทัศนคติที่นำไปสู่การเป็นนวัตกรรม (Sutthawart, and Chuntuk, 2016) โดยต้องยอมรับคุณค่าทางสังคมที่หลากหลายและพัฒนาวัฒนธรรมของผู้เรียนไปด้วย มีการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้สำรวจปัญหา ส่งเสริมผู้เรียนโดยการรับฟังมุมมองของผู้เรียน มีเทคนิคหรือวิธีการสอนแบบสร้างสรรค์ผสมผสานความรู้กับวิธีการสอน และใช้ศิลปะการสอนที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร (Ayob, Hussain, and Majid, 2013)

จากการศึกษาปรากฏการณ์การเรียนการสอนร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่าผู้สอนในปัจจุบันอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคใหม่ การออกแบบการเรียนการสอนที่ยังไม่ได้เตรียมผู้เรียนให้คิดเชิงนวัตกรรมได้ การสนับสนุนจากบุคลากรสายสนับสนุนข้อจำกัดด้านวิชาชีพพยาบาลที่มีกรอบจริยธรรมของวิชาชีพที่ชัดเจน การจัดสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงนวัตกรรม รวมถึงความชัดเจนของนโยบาย สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการสร้างกลยุทธ์ที่จะพัฒนาศักยภาพผู้สอนให้สามารถสอนนักศึกษาให้มีการคิดเชิงนวัตกรรม ซึ่งจะช่วยให้วิทยาลัยพยาบาล มีเครื่องมือ

ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมในการทำงาน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมทางสุขภาพที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยต่อผู้ใช้บริการ โดยมีคำถามการวิจัยคือ กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์
3. เพื่อศึกษาผลของการใช้กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์
4. เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) มี 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 สถาบัน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค การสร้างกลยุทธ์และการใช้กลยุทธ์ ใช้ทั้งวิธีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากรคือ อาจารย์ประจำหลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุรธธานี วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ จำนวน 300 คน เนื่องจากทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจึงการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (1970) ได้ตัวอย่าง 169 คน ใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และคำนวณสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนอาจารย์ประจำหลักสูตรของแต่ละวิทยาลัย ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มคอ. 2 รายงานประจำปีของสถาบันพระบรมราชชนก ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา และยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุข และศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ผู้บริหารระดับรองผู้อำนวยการด้านวิชาการ หรือด้านยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 แห่ง จำนวน 6 คน และอาจารย์ประจำ

หลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 สถาบัน จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามการรับรู้คุณลักษณะของผู้สอนในการเป็นนวัตกรทางสุขภาพ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มี 30 ข้อ แบบทดสอบความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้สอน แบบ 4 ตัวเลือก มี 10 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อ SWOT Analysis สำหรับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อองค์กร ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลเทียบกับเกณฑ์ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ/SWOT Analysis ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถามโดยใช้เทคนิคหาตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ได้เท่ากับ 0.96 ส่วนค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) กับกลุ่มที่มีลักษณะเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ได้เท่ากับ 0.95 และจากกลุ่มตัวอย่าง 169 คน ได้เท่ากับ 0.94 ส่วนแบบทดสอบความรู้ทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้ KR 20 ได้ 0.63 และ 0.61 ตามลำดับ ส่วนแบบสัมภาษณ์ได้นำไปทดลองใช้กับผู้ที่มีคุณลักษณะตรงตามเกณฑ์ของผู้ให้ข้อมูลทดลองอ่าน และสอบถามความเข้าใจของคำถาม 3 คน

ระยะที่ 2 สร้างกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ดังนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอน 2 คน ร่าง ตรวจสอบ และปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ตามลำดับ โดยมีองค์ประกอบการจัดวางทิศทางของหน่วยงาน ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์หลักของหน่วยงาน ผลลัพธ์ของกลยุทธ์ และตัวชี้วัดเชิงรูปธรรม โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ โดยสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะและความเห็นเพิ่มเติม และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของคู่มือการใช้กลยุทธ์เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือการใช้กลยุทธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะและความเห็นเพิ่มเติม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลเทียบกับเกณฑ์ ส่วนความคิดเห็นเพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถามโดยใช้ CVI ได้เท่ากับ 1.00 โดยพบว่ามีความชัดเจนของภาษา และความครอบคลุมเนื้อหา และตรวจสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater-reliability) โดยผู้ประเมินที่ไม่ใช่ นักวิจัย 2 คน พิจารณาดัชนีความเห็นพ้องของผู้ประเมิน (Rater agreement Index : RAI) เท่ากับ 0.89

ระยะที่ 3 ทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ผู้วิจัยได้นำกลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา เนื่องจากการเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้สอน

จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องที่จะสอน จึงต้องพัฒนาที่ตัวผู้สอนก่อน ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบและจัดทำหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับอาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ทดลองใช้กลยุทธ์กับอาจารย์ที่เป็นที่ปรึกษาในวัตรกรรม จำนวน 9 คน มีคุณสมบัติเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรของวิทยาลัยฯ ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาวัตรกรรมทางการพยาบาลมาก่อน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ความพร้อมในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวัตรกรรม แบบทดสอบความรู้เรื่องการคิดเชิงวัตรกรรมสำหรับผู้สอน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ คู่มือการใช้กลยุทธ์เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวัตรกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ แผนการจัดการเรียนรู้ภาคทดลองสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาวัตรกรรมทางการพยาบาล ในโครงการการพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวัตรกรรมของนักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนการทดลองและคะแนนหลังทดลองโดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยนำไปทดลองใช้กับผู้ที่มิมีคุณลักษณะตรงตามเกณฑ์ของผู้ให้ข้อมูล ทดลองอ่านและสอบถามความเข้าใจของคำถามจำนวน 3 คน

ระยะที่ 4 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวัตรกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ โดยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอน 2 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ที่ครอบคลุมประเด็นและองค์ประกอบของกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวัตรกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ และข้อเสนอแนะที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบ ผู้วิจัยสรุปและนำข้อมูลที่ผ่านการวิพากษ์จากผู้ร่วมสนทนากลุ่มไปปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดเชิงวัตรกรรมของนักศึกษาให้สมบูรณ์ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบประเมินโดยใช้ CVI ได้เท่ากับ 1.00 พบว่ามีความชัดเจนของภาษา และความครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา และตรวจสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมินที่ไม่ใช่ นักวิจัย 2 คน พิจารณาดัชนีความเห็นพ้องของผู้ประเมิน เท่ากับ 1.0

จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ รหัสโครงการ EC. 13/2560 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2560 รับรองวันที่ 25 ธันวาคม 2560 ถึง 24 ธันวาคม 2561

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดเชิงวัตรกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้สอนมีการ

รับรู้คุณลักษณะของผู้สอนด้านการทำนวัตกรรมการทางสุขภาพโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 0.66$) มีความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.47 จากคะแนนเต็ม 10 ค่ามัธยฐานเท่ากับ 6 มีจุดแข็ง คือ ผู้สอนเชื่อว่าการทำนวัตกรรมการเป็นวงจรคุณภาพ มีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและผู้เรียน คำนึงถึงมาตรฐานและคุณภาพ และยอมรับการวิพากษ์ผลงาน จุดอ่อน คือ ผู้สอนไม่มั่นใจที่จะริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มั่นใจว่านวัตกรรมจะสร้างมูลค่าได้ สร้างเครือข่ายการทำงานน้อย และขาดความมั่นใจในการเป็นต้นแบบของนวัตกรรมการทางสุขภาพ โอกาส คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีผลต่อการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อุปสรรค คือ การถูกจำกัดกรอบอัตรากำลังผู้สอน และข้อจำกัดในระเบียบทางการเงินของราชการ โดยมีแนวทางพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา 2 ด้าน คือ พัฒนาศักยภาพผู้สอนด้านการสอนการคิดเชิงนวัตกรรม และพัฒนาปัจจัยทางอ้อมที่ส่งเสริมศักยภาพผู้สอน 3 ประเด็น ได้แก่ การบริหารจัดการขององค์กร การบริหารหลักสูตร และการจัดการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

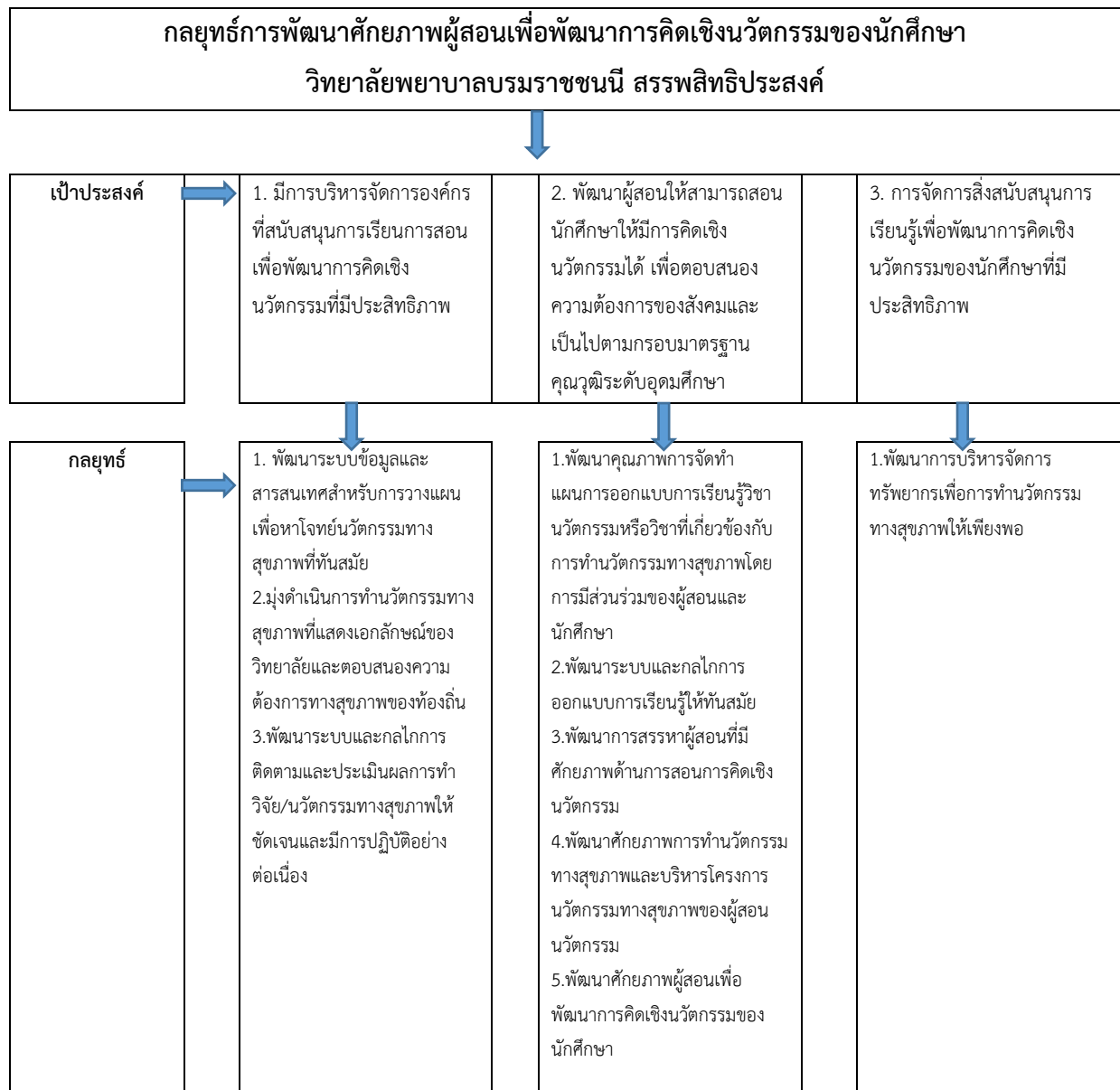
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มี 9 กลยุทธ์ แบ่งกลยุทธ์ได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลยุทธ์กลุ่มที่ 1 การบริหารจัดการขององค์กร ประกอบด้วย (1) พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการวางแผนเพื่อหาโจทย์นวัตกรรมการทางสุขภาพที่ทันสมัย (2) มุ่งดำเนินการทำนวัตกรรมการทางสุขภาพที่แสดงเอกลักษณ์ของวิทยาลัยและตอบสนองความต้องการทางสุขภาพของท้องถิ่น และ (3) พัฒนาระบบและกลไกการติดตามและประเมินผลการทำวิจัย/นวัตกรรมการทางสุขภาพให้ชัดเจนและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์กลุ่มที่ 2 การบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย (1) พัฒนาคุณภาพการจัดทำแผนการออกแบบการเรียนรู้วิชานวัตกรรมหรือวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทำนวัตกรรมการทางสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สอนและนักศึกษา (2) พัฒนาระบบและกลไกการออกแบบการเรียนรู้ให้ทันสมัย (3) พัฒนาการสรรหาผู้สอน (4) พัฒนาศักยภาพการทำนวัตกรรมการทางสุขภาพและบริหารโครงการนวัตกรรมการทางสุขภาพของผู้สอนนวัตกรรมการ และ (5) พัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา และ กลยุทธ์ที่ 3 การจัดการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ พัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการทำนวัตกรรมการทางสุขภาพให้เพียงพอ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ผู้วิจัยได้ทดลองใช้กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา กับอาจารย์ที่ปรึกษานวัตกรรมการ 9 คน พบว่า ผู้สอนมีความรู้หลังการอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการอบรม เท่ากับ 4.67 ($SD = 1.32$) หลังการอบรมเท่ากับ 7.22 ($SD = 0.97$) และสามารถทำกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานที่ออกแบบสำหรับการเป็นที่ปรึกษานวัตกรรมการ ได้ผลงานนวัตกรรมของนักศึกษาจำนวน 9 ชิ้นงาน เป็นประเด็นการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ได้แก่ อุปกรณ์ส่งเสริมข้อและกล้ามเนื้อ 2 ชิ้นงาน อุปกรณ์ป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากการเจ็บป่วย 3 ชิ้นงาน อุปกรณ์การให้สุขศึกษา 1 ชิ้นงาน อุปกรณ์ส่งเสริมการใช้สมุนไพร 2 ชิ้นงาน และอุปกรณ์ช่วยการทำงานในหอผู้ป่วย 1 ชิ้นงาน

วัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่ากลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.47$) ความเป็นไปได้ระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, $SD = 0.50$) และความเป็นประโยชน์ระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.56$) ทั้งนี้ กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ได้ผ่านการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ตามแผนภาพ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้สอนรับรู้คุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพ โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้สอนรับรู้ว่าคุณลักษณะสำคัญของการทำนวัตกรรมทางสุขภาพของผู้สอนจะช่วยส่งผลให้มีการพัฒนานักศึกษาให้มีความคิดริเริ่มทำนวัตกรรมได้ และผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนในการพัฒนานวัตกรรมในระบบการศึกษาระดับบุคคล โดยเริ่มต้นที่การฝึกฝนตนเองให้เป็นนวัตกรรมด้านสุขภาพก่อน จากนั้นจึงพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ Khajonnan (2015) ที่พบว่าผู้สอนสายอาจารย์ระดับอุดมศึกษามีความต้องการพัฒนาความเชี่ยวชาญในงานและขณะเดียวกันยังต้องการพัฒนาความสามารถในการพัฒนาศักยภาพผู้สอน ด้วยการสร้างระบบและกลไกในการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนเพื่อพัฒนาได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่ง Sutthawart and Pasunon (2015) ได้เสนอว่าการคิดสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรมได้นั้น ไม่ได้ทำให้เกิดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบด้านอื่น ๆ รวมถึงกระบวนการที่เสริมสร้างศักยภาพสู่การเป็นนวัตกรรม ส่วนความรู้ของผู้สอนยังอยู่ระดับปานกลาง อาจเนื่องจากการคิดเชิงนวัตกรรมยังเป็นนิยามที่ค่อนข้างจะใหม่ในวงการการศึกษาพยาบาล ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และกระบวนการที่ทำให้เกิดการคิดเชิงนวัตกรรม ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการศึกษา แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้สอนจะไม่สามารถนำพาให้นักศึกษาทำนวัตกรรมได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. พบว่า การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มี 9 กลยุทธ์ แบ่งกลยุทธ์ได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) การบริหารจัดการขององค์กร 2) การบริหารหลักสูตร และ 3) การจัดการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ การแบ่งดังกล่าว ช่วยให้เห็นภาพของการขับเคลื่อนของกลยุทธ์ได้ชัดเจนขึ้น หากพิจารณาโดยใช้กรอบแนวคิดเชิงระบบ จะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต้องมาจากนโยบายจากผู้บริหารและการจัดการองค์กรเพื่อสนับสนุนทั้งด้านการให้โอกาสการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของสถาบัน การให้นโยบายในการสร้างเอกลักษณ์ของสถาบันผ่านการสร้างนวัตกรรมทางสุขภาพ และพัฒนาระบบและกลไกการติดตามและประเมินผลการทำวิจัยหรือนวัตกรรมทางสุขภาพให้ชัดเจนและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่วนที่สำคัญในการทำให้เกิดการขับเคลื่อนกลยุทธ์นี้ คือ การบริหารหลักสูตรที่ไม่เพียงแต่ต้องสอดคล้องหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตซึ่งรับรองโดยสภาการพยาบาลแล้ว ยังต้องสอดคล้องกับนโยบายของวิทยาลัยฯ จึงต้องมีการกำหนดให้ทำนวัตกรรมอย่างชัดเจน มีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนทั้งด้านเวลาและทุนทรัพย์สำหรับทำนวัตกรรม ตลอดจนการสนับสนุนและผลักดันให้นำนวัตกรรมจดอนุสิทธิบัตรได้ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพผู้สอนและผู้เรียนให้สามารถทำนวัตกรรมทางสุขภาพโดยผลลัพธ์ของการใช้กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาสะท้อนที่การผลิตผลงานนวัตกรรมของนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า จากการนำกลยุทธ์ย่อยที่ 6 พัฒนาศักยภาพผู้สอน เพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา เนื่องจากการเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้สอนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องที่จะสอน จึงต้องพัฒนาที่ตัวผู้สอนก่อน สอดคล้องกับการศึกษาของ Norkaeo (2014) ที่พบว่าการพัฒนาผู้สอนพยาบาลจะต้องกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้สอนพยาบาลเพื่อมุ่งสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่ใช้การเรียนรู้ของผู้สอนเป็นยุทธศาสตร์หลักบูรณาการกับการปฏิบัติพันธกิจของวิทยาลัยฯ ซึ่ง Thummachote (2018) เสนอว่าแนวคิดที่ว่ามนุษย์ต้องการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ในขณะเดียวกันองค์กรก็ต้องการเติบโตตลอดเวลาเช่นกัน องค์กรจะก้าวไปข้างหน้าได้นั้นผู้ที่มีส่วนผลักดันสำคัญคือบุคลากรทุกคน ศักยภาพทุกคนย่อมส่งผลต่อศักยภาพขององค์กร หากบุคลากรทุกคนทำงานได้ดี มีประสิทธิภาพย่อมทำให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพตามไปด้วย ดังนั้น การช่วยส่งเสริมให้ผู้สอนมีศักยภาพในการทำงานที่ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นภารกิจหนึ่งที่จำเป็นของวิทยาลัยพยาบาล โดยผู้วิจัยได้ใช้กลยุทธ์กับอาจารย์ที่ปรึกษานวัตกรรม จำนวน 9 คน ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้สอนพบว่าคะแนนทดสอบความรู้เรื่องการคิดเชิงนวัตกรรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ผลการทดลองที่สะท้อนจากข้อมูลเชิงคุณภาพผู้สอนเห็นว่าเป็นการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ดี ผู้สอนและผู้เรียนได้ร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยได้นำประสบการณ์ทั้งของผู้สอนและผู้เรียนมาทำนวัตกรรมได้ ส่งผลให้นวัตกรรมสำเร็จได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการเรียนรู้กับสหสาขาวิชาชีพ หรือผู้มีอาชีพงานฝีมือหลากหลายอาชีพช่วยส่งเสริมให้นวัตกรรมประสบความสำเร็จได้ การเรียนรู้ของผู้สอนในเชิงกระบวนการนั้น ผู้สอนมีความเห็นว่าบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษานวัตกรรมมีความสำคัญในการสร้างเสริม บ่มเพาะผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องมีทักษะสำคัญคือ การสื่อสาร และการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้คิด ได้แก่ นวัตกรรมที่ผู้เรียนมานำเสนอนั้นมีความใหม่อย่างไร เป็นบริการผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการใหม่ ๆ มีคุณค่า และมีประโยชน์ทางสุขภาพหรือระบบบริการสุขภาพอย่างไร มีความปลอดภัยกับผู้ใช้นวัตกรรมหรือไม่ สามารถขยายผลต่อได้เชิงพาณิชย์ หรือขายได้หรือไม่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ พบว่า มีความเหมาะสมความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก กลยุทธ์นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ดำเนินการในสถาบันการศึกษาทางการพยาบาลได้ภายใต้เงื่อนไขและบริบทของสถาบันการศึกษาพยาบาลซึ่งมีความเหมือนและความแตกต่างกันที่ต้องนำมาพิจารณาร่วมด้วย

สรุป

กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มีประสิทธิภาพ สามารถทำให้ผู้สอนพัฒนาตนเองเกี่ยวกับกลยุทธ์พัฒนาคุณภาพการจัดทำแผนการออกแบบการเรียนรู้วิชานวัตกรรมหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทำนวัตกรรมทางสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สอนและนักศึกษา กลยุทธ์พัฒนาศักยภาพการทำนวัตกรรมทางสุขภาพและบริหารโครงการนวัตกรรมทางสุขภาพของผู้สอนที่สอนนวัตกรรม และกลยุทธ์พัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา โดยหน่วยหรือแผนกต่าง ๆ ของสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

กับการสนับสนุนการทำนวัตกรรมต้องให้ความสำคัญ โดยกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการนำกลยุทธ์นี้ไปใช้ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมอื่น ๆ ในการปฏิบัติงาน เนื่องจากกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้ผู้สอนสามารถสอนการคิดเชิงนวัตกรรม โดยผู้สอนต้องฝึกฝนตนเองในการเป็นนวัตกรรมทางสุขภาพซึ่งต้องการการทุ่มเทแรงกายแรงใจอย่างมากร่วมกับการใช้คู่มือการใช้กลยุทธ์ที่ให้รายละเอียดทุกขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับสถาบันการศึกษาทางการพยาบาล ดังนี้ ควรมีการพัฒนาศักยภาพผู้สอนด้านการสอนการคิดเชิงนวัตกรรม และพัฒนาปัจจัยทางอ้อมที่ส่งเสริมศักยภาพผู้สอน

หากสถาบันการศึกษาพยาบาลจะนำกลยุทธ์นี้ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ควรนำมาพิจารณาบริบทของสถาบันการศึกษาพยาบาล และผู้เรียนเนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตบัณฑิต สิ่งสำคัญคือ การพัฒนาศักยภาพผู้สอนเพื่อนำไปสู่การพัฒนานักศึกษาให้สามารถทำนวัตกรรม หรือเป็นส่วนหนึ่งของทีมสร้างนวัตกรรมทางสุขภาพได้ ส่งผลให้สถาบันการศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านนวัตกรรมต่อไป

สถาบันการศึกษาพยาบาลควรสนับสนุนให้ผู้สอนนวัตกรรมได้พัฒนาตนเองด้านการสอนการคิดเชิงนวัตกรรมให้กับนักศึกษา โดยมีการพัฒนาศักยภาพผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ

สถาบันการศึกษาพยาบาลสามารถนำผลวิจัยนี้ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกันกับกลยุทธ์หลักของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการพัฒนาหน่วยงานไปพร้อม ๆ กัน การนำกลยุทธ์นี้ไปใช้ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างจริงจัง รวมถึงความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงประโยชน์และผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินการตามกลยุทธ์อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการทำวิจัยเชิงระบบโดยวิทยาลัยนำกลยุทธ์ย่อยทุกกลยุทธ์ไปขับเคลื่อนให้ แผนงานโครงการและกิจกรรมที่สนองต่อระดับนโยบายให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้สอนและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมทั้งของผู้สอนและผู้เรียน

2.2 ควรสนับสนุนการทำงานของหน่วยหรือแผนกที่เกี่ยวข้องจัดการความรู้เรื่องผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ ให้เชื่อมโยงการทำงานในรูปแบบของเครือข่าย เพื่อให้เป็นแหล่งสนับสนุนให้กับผู้สอนในสถาบันที่จะสามารถเชื่อมต่อการทำนวัตกรรมการกับองค์กรภายนอกได้ รวมทั้งเป็นแหล่งสืบค้นและเป็นการบริการวิชาการให้กับบุคคลภายนอกได้ ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.3 ควรกำหนดให้การทำนวัตกรรมเป็นสมรรถนะสำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร

2.4 ควรมีงบประมาณจัดสรรที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาทั้งด้านการทำนวัตกรรม การขอจดอนุสิทธิบัตร และพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถเป็นแหล่งสืบค้นและเรียนรู้เรื่องการทำนวัตกรรมที่เข้าถึงได้ง่าย และพอเพียง

2.5 ผู้สอนทำการทดลองกลยุทธ์ย่อย หรือการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งผู้สอนต้องตระหนักเสมอว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมเป็นภารกิจที่สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยการพัฒนาศักยภาพตนเองให้เป็นนวัตกรรมทางสุขภาพก่อน เนื่องจากผู้สอนมีความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา

2.6 ผู้สอนควรทำงานวิจัยนวัตกรรมในรูปแบบเครือข่าย หรือสหสาขาวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมมุมมอง พัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรมและเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับตนเองและมีงานวิจัยนวัตกรรมที่ได้รับการยอมรับจากวิชาชีพอื่น เป็นการยกระดับการพัฒนาวัตกรรมทางสุขภาพให้กับตนเอง ซึ่งจะส่งผลต่อผู้เรียนในสถาบันการศึกษา ช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษามีการคิดเชิงนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

References

- Ayob, A., Hussain, A., & Majid, R.A. (2013). A Review of Research on Creative Teachers in Higher Education. *International Education Studies*, 6(6), 8-14.
- Bandansin, J. (2014). Develop the Creativity Toward the Nursing Service Innovation. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 15(3), 9-17.
- Haruthai, C. (2014). The Strategies' Development of National Nursing Service System from the Year 2013 to 2016. *Journal of Nursing and Health Care*, 32(2), 57-69.
- Juntanasiri, S., & Khajonnan, N. (2015). Functional Competency Development for Lecturers of the Department of Business Administration, Faculty of Management Science, Suan Dusit Rajabhat University. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal*, 11(3), 163-169.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities, *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Norkaeo, D. (2014). The Development of Nurse Instructors' Characteristics to Achieve Learning Organization in the Colleges of Nursing, Praboromarajchanok Institute. *Nursing Journal of The Ministry of Public Health*, 24(1), 80-91.
- Nursing Division, Ministry of Public Health. (2018). *Strategies of Nursing Services: National level 2517 – 2021 According to 20 years of the national strategic plan*. Retrieved December 7, 2018, from http://www.nursing.go.th/Book_nurse/strategic_20/0001.pdf

- Praboromarajchanok Institute. (2019). *Strategies of Praboromarajchanok Institute, Higher Education Institute under the Jurisdiction of MOPH 2020 – 2024: KPI Template Manual*. Bangkok: PBRI.
- Sutthawart, W., & Chuntuk, T. (2016). Educational Innovator's Potential Development Method. *Veridian E-Journal Silapakorn University*, 9(1), 748-767.
- Sutthawart, W., & Pasunon, P. (2015). Factors Affecting Individual Innovative Behavior in The Office of Basic Education Commission. *Veridian E-Journal Silapakorn University*, 8(1), 530-545.
- Thirawanutpong, P., & Bunprom, P. (2018). The Development of Lecturer's Potential in higher education institutions. *SKRU Academic Journal*, 8(1), 33-40.
- Thummachote, R. (2018). Innovative Human Resource Management of Thailand to Create Competitive Advantages in the ASEAN Community: A case study of Siam Cement Thailand Public Company Limited and Advanced Info Service Public Company Limited. *Rajapark Journal*, 12(26). 186-198.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for life in our Times*. San Francisco: Jossey-Bass.

ภาพสะท้อนสังคมพุทธในเรื่องเล่าผีเขมร*

Social Buddhist reflection in Khmer ghost stories

¹สัจภูมิ ละออ และ อุเทน วงศ์สถิตย์

¹Sajjaphoum la-or and U-Tain Wongsathit

¹คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Faculty of Archeology, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: Sajjaphoumlaor@gmail.com.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อทราบพัฒนาการความเชื่อเรื่องผีเขมร 2) เพื่อทราบกลุ่มผีเขมร และ 3) เพื่อทราบภาพสะท้อนทางสังคมจากเรื่องเล่าผีเขมร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เรื่องเล่าผีจำนวน 100 เรื่อง มี 4 ประเภทคือ นิทานพื้นบ้านเขมร นิทานเรื่องผี เรื่องสั้น และนิยาย ได้มาโดยสำรวจและเก็บข้อมูลเอกสารจากประเทศกัมพูชา และเว็บไซต์ภาษาเขมร

ผลการวิจัยพบว่า 1) พัฒนาการด้านความเชื่อเรื่องผีเขมร ช่วงแรกมีความเชื่อว่าผีอยู่ในธรรมชาติ อาทิ ในน้ำ ป่า เขา และมีผีบรรพบุรุษ เมื่อรับพระพุทธศาสนาเข้ามา จึงรับเอาคติความเชื่อเรื่องผีในศาสนาพุทธ และเมื่อเครื่องมือสื่อสารพัฒนา จึงรับความเชื่อเรื่องผีจากวัฒนธรรมภายนอก 2) ผีเขมรแบ่งตามพัฒนาการการนับถือได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผีดั้งเดิม คือผีที่อยู่คู่กับสังคมเขมรมาแต่บรรพกาล 2. ผีพุทธ คือผีที่เกิดจากอิทธิพลความเชื่อของศาสนาพุทธ และ 3. กลุ่มผีจากวัฒนธรรมภายนอก คือผีที่เข้ามาในสังคมเขมร เมื่อโลกการสื่อสารก้าวหน้า 3) ภาพสะท้อนทางสังคมในเรื่องเล่าผีเขมร ในกลุ่มผีดั้งเดิม ชาวเขมรเชื่อว่าเป็นผีบรรพบุรุษที่ให้ความคุ้มครอง ควบคุมพฤติกรรมคนในสังคม และช่วยบันดาลความสุขให้ กลุ่มผีพุทธ มี 3 จำพวกตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ 1. สัมภเวสี 2. เปรต และ 3. อสุรกาย ส่วนกลุ่มผีจากวัฒนธรรมภายนอก ชาวเขมรนำเข้ามาเพื่อความบันเทิง ไม่มีพิธีกรรม ส่วนภาพสะท้อนทางสังคมอื่น ๆ จากเรื่องเล่าผีเขมรมีทั้งด้านความเชื่อเรื่องผี ด้านไสยศาสตร์ ด้านพุทธศาสนา และด้านนิเวศวิทยา

คำสำคัญ: เรื่องเล่าผีเขมร; ความเชื่อเรื่องผีเขมร; ผีพุทธในสังคมเขมร

Abstract

This research objectives are: 1) to find out the evolution of beliefs in Khmer ghosts; 2) to find out categories of Khmer ghosts; and 3) to find out a reflection of Buddhist society from Khmer ghost stories. The study is a qualitative research by using 100 Khmer ghost stories which

*Received October 16, 2020; Revised December 15, 2020; Accepted May 26, 2021

are categorized in four types: Khmer folk tale, ghost tale, short-story, and novel. The data were collected by surveying and collecting data from Cambodian documents and Khmer language website.

The results of the research find as follows: 1) The evolution of beliefs in Khmer ghosts: in the primeval time, there was a belief about ghosts that were in the nature e.g., water, woods, mountain, and there were as well the ancestor ghosts. With the arrival of Buddhism, people took in the beliefs of ghosts in Buddhism. When the tools for communication were developed, people took in the beliefs of ghosts from outside cultures as well; 2) Khmer ghosts can be categorized by their evolution into 3 groups: 1. The original ghosts which refer to those ghosts that have lived along with Khmer society since the primeval time, 2. Buddhist ghosts which refer to those arisen by the influence of Buddhist beliefs, and 3. Ghosts from external cultures which have emerged in Khmer society due to the advancement of communication; and 3) A reflection of Buddhist society from Khmer ghost stories. The social reflection in Khmer ghost story in the ancient spirit group, Khmer people believe that it was the ancestor spirits who provide tutelage and control people's behavior and destine the happiness to the people. Buddhist spirits group are divided into three kinds according to the Buddhist texts: 1) sambhavesī (a spirit seeking or awaiting rebirth), 2) petre (a ghost of the departed), and 3) asurakāya (demons). As the external cultures spirit group was brought by Khmer people for entertainment and there is no ceremony for them. As the other social reflections from ghost stories were the beliefs in ghosts, superstition, Buddhism and ecology.

Keywords: Khmer ghost stories; Khmer ghost beliefs; Buddhist ghosts in Khmer community.

บทนำ

เรื่องเล่าผีเขมรปรากฏอยู่ในทั้งนิทานพื้นบ้านเขมร นิทานเรื่องผี เรื่องสั้น และนวนิยาย การเผยแพร่ นอกจากในสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว ในสื่อออนไลน์ก็มีอย่างกว้างขวาง เรื่องเล่าผีเขมรประเภทนิทานพื้นบ้านเขมร คณะวัฒนธรรมกัมพูชา ได้จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นภาค ๆ รวม 9 ภาค เรื่องเกี่ยวกับผีอยู่ในภาคที่ 8 เป็นเรื่อง อนุกตา (เนียกตา) คือผีเจ้าพ่อเจ้าแม่ หรือผีผู้ดูแล เรื่องเล่าผีเขมรประเภทนิทาน มีจัดพิมพ์จำหน่ายอยู่ทั่วไป ในประเทศกัมพูชา และยังพบในสื่อออนไลน์อย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับเรื่องเล่าผีประเภทเรื่องสั้นและ นวนิยาย

มูลเหตุที่มีเรื่องเล่าผีอย่างแพร่หลาย ส่วนสำคัญมาจากความเชื่อเรื่องผีของชาวเขมร ในวิถีชีวิต ชาวเขมรตั้งแต่เกิดจนถึงตายเกาะเกี่ยวอยู่กับเรื่องผี กล่าวคือ เมื่อชาวเขมรเกิด หมอตำแยอ่อนนวดผีให้ปกป้อง รักษา แม่เด็กกอยู่ไฟ 3 วัน เพราะกลัวผีพรายมาเบียดเบียน อาจารย์ต้องสวดมนตร์อาคมล้อมรอบด้วยด้ายดิบ

(Ngea, 1983) เพื่อป้องกัน เมื่อเติบโตแต่งงาน คู่บ่าวสาวต้องไหว้โขนตา (ผีบรรพบุรุษ) เวลาตกใจมากทำให้ปรลิง(ขวัญ/วิญญาณ)หาย ก็ต้องทำพิธีเรียกกลับมา (Lee, 2006) เวลาเจ็บป่วยต้องให้อารักษ์ช่วยดูแลช่วยขจัดปัดเป่าให้โรคภัยหาย อย่างพิธีหนึ่งเรียกว่าบรรเลงเพลงให้ผี พิธีนี้ใช้กรณีคนไข้อาการหนัก หมอรักษาไม่หาย ญาติผู้ป่วยจะเชิญอารักษ์เชิญผีเข้ามาสถิตร่างทรงเพื่อรักษาอาการไข้ เมื่อสิ้นชีวิตไปก็ต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผีญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างผีกับชาวกำพูชาตั้งแต่เกิดถึงตายเกาะเกี่ยวอยู่กับเรื่องผี แสดงให้เห็นว่าผีมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวกำพูชาเป็นอย่างมาก

ความเชื่อเรื่องผีของชาวกำพูชา จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าผีเขมร ในวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของชาวเขมร ศ.ดร.รีนฤทัย สัจจพันธุ์ อธิบายว่าเรื่องเล่า “จะทำให้เราเข้าใจโลกและชีวิตดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะหนังสือดีจะเสนอภาพชีวิตให้เราได้เห็นทุกแง่มุม นำเราเข้าสู่โลกสมมุติซึ่งจำลองหรือสะท้อนโลกแห่งความเป็นจริง” (Sujapun, 2001) ด้วยเหตุและปัจจัยดังกล่าวมาเป็นแรงจูงใจให้ศึกษาเรื่องเล่าผีเขมรซึ่งเป็นสังคมพุทธศาสนา ว่ามีผีกี่กลุ่ม มีพัฒนาการความเชื่อเรื่องผีอย่างไร และมีภาพสะท้อนทางสังคมอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบพัฒนาการความเชื่อเรื่องผีเขมร
2. เพื่อทราบกลุ่มผีเขมร
3. เพื่อทราบภาพสะท้อนทางสังคมจากเรื่องเล่าผีเขมร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเรื่องเล่าผี 4 ประเภท ดังนี้ 1. นิทานพื้นบ้านเขมร 2. นิทานเรื่องผี 3. นิยาย และ 4. เรื่องสั้น โดยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจาก เอกสารทางวิชาการทั้งภาษาไทยและเขมร โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เก็บข้อมูลเรื่องเล่าผีเขมรที่จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาเขมรในร้านหนังสือในประเทศกำพูชา และเว็บไซต์เรื่องเล่าผีจากวรรณกรรม 4 ประเภทคือ นิทานพื้นบ้านเขมร นิทานเรื่องผี นิยาย และเรื่องสั้น โดยเรื่องเล่าที่จัดเก็บนั้น ในส่วนของหนังสือเก็บเฉพาะที่หาซื้อได้ในปี ค.ศ. 2019 ส่วนในเว็บไซต์ต้องเข้าถึงได้ในปี ค.ศ. 2019 เช่นกัน และเรื่องจากเว็บไซต์เมื่อเข้าถึงแล้วจะโหลดเรื่องเก็บไว้ในคลังข้อมูลส่วนตัว ป้องกันการสูญหายและสะดวกต่อการนำมาศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 เลือกเรื่องเล่าผีทั้ง 4 ประเภทจำนวน 100 เรื่อง โดยเลือกเรื่องที่มีตัวละครในเรื่องเป็นผี และมีบทบาทโดดเด่นตลอดเรื่อง เนื้อเรื่องต้องไม่ซ้ำกัน และต้องปรากฏนามผู้ประพันธ์ ซึ่งจะเป็นนามปากกาหรือนามจริงก็ได้

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยแปลเรื่องเล่าผีทั้งหมด 100 เรื่อง ลำดับการแปลภาษาเขมรเป็นภาษาไทย มีลำดับดังนี้ ลำดับแรก อ่านเรื่องคร่าว ๆ 1 ครั้งกรณีพบศัพท์ที่ไม่ทราบความหมายจะขีดเส้นใต้ไว้ ลำดับที่สอง ค้นหา

ความหมายศัพท์บางคำที่ไม่ทราบความหมาย ลำดับที่สาม อ่านเพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวอีก 1 ครั้ง ลำดับที่ 4 แปลเรื่องตามที่คัดเลือกไว้จนครบจำนวน กรณีพบศัพท์เฉพาะในภาษาเขมร ผู้วิจัยใช้วิธีถอดรูปคำอิงตามหลักเกณฑ์พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับของพระยาอนุมาราชชน แล้วแปลความหมายไว้ในวงเล็บ เช่น อารากส (อาร์กซ์) เป็นต้น และเฉพาะนิทานพื้นบ้านเขมรนั้น ผู้ศึกษาวิจัยนำหนังสือประชุมตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมร ภาค 1-9 ของ มาใช้เทียบเคียง

ขั้นตอนที่ 4 สรุปรวบรวมเรื่องเล่าผีเขมรทั้ง 100 เรื่อง ว่าชาวเขมรมีพัฒนาการความเชื่ออย่างไร โดยพิจารณาจากเนื้อหาเรื่องเล่าทั้งหมด แล้วมาลำดับพัฒนาการความเชื่อตั้งแต่สังคมเขมรโบราณ สังคมเขมรเมื่อแรกรับอารยธรรมจากภายนอก และสังคมเขมรปัจจุบัน แล้วจึงจัดกลุ่มผีเหล่านั้น

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมพุทธในเรื่องเล่าผีเขมร โดยพิจารณาด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่าผีเขมรได้แก่ ด้านความเชื่อเรื่องผี ด้านไสยศาสตร์ ด้านพุทธศาสนา และด้านนิเวศวิทยาที่ปรากฏในเรื่องเล่าผีกลุ่มต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการความเชื่อเรื่องผีในเรื่องเล่าผีเขมร เริ่มแรกชาวเขมรนับถือธรรมชาติ (Nature Worship) ผีสงเทวดา (Animal Worship) และผีบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) พบมากในเรื่องเล่าประเภทนิทานพื้นบ้านเขมร ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรมกัมพูชาได้รวบรวมไว้ ตัวอย่างเช่นเรื่อง เจ้าพ่อกองชุม เจ้าพ่อคอแดง เจ้าแม่คุณหญิงมา เจ้าพ่อตาทอง และ เจ้าพ่อตานง เป็นต้น พัฒนาการขึ้นต่อมาชาวเขมรรับศาสนาพราหมณ์และพุทธเข้ามา นักวิชาการเขมรระบุว่า ศาสนาพุทธเข้ามาในกัมพูชาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 โดยมีพระโสณเถระ และพระอุตรเถระ เดินทางจากอินเดียมาเผยแผ่ในสุวรรณภูมิ (Soo, 2005) พุทธศาสนาเถรวาทในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (Jayavarman VII, c. 1122-1218) ต่อมาราวแผ่นดินพระเจ้าชัยวรมันที่ 8 (Jayavarman VIII, c. 1243-1295) พระมหากษัตริย์จिनราชวงศ์หยวน ได้ส่งทูตเข้ามาอาณาจักรพระนครเมื่อปี ค.ศ. 1295 ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเชิงประจักษ์ไว้ดังข้อความตอนหนึ่งว่า “พวกจูกูโกนศิระนุ่งหม้อเหลือง เปิดที่ไหล่ข้างขวาข้างเดียว ท่อนล่างนุ่งสบงสีเหลืองและเดินด้วยเท้าเปล่า” (Yongboonkerd, 2014) สืบมาจนถึงปัจจุบัน ชาวกัมพูชายังนับถือศาสนาพุทธอย่างเหนียวแน่น แม้จะตกอยู่ในการปกครองระบอบสังคมนิยมในระหว่าง พ.ศ. 2518-2522 แต่ก็ไม่ทำให้ชาวกัมพูชาลดความเชื่อถือศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด เมื่อนักเขียนประพันธ์เรื่องเล่าผีออกมา จึงปรากฏภาพสะท้อนเกี่ยวกับพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ แม้ทั้งสองศาสนามีผี แต่ผีในศาสนาพราหมณ์เขมรทำให้กลมกลืนไปกับผีดั้งเดิม ด้วยการผลัดให้เป็นผีเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ดังปรากฏในเรื่องเจ้าพ่อพิฆเนศ และเจ้าพ่อสำเภาหลาย เป็นต้น ส่วนผีที่เกิดจากรับคติความเชื่อจากศาสนาพุทธยังคงมีอิทธิพลต่อมาอย่างเหนียวแน่น และผลจากเครื่องมือการสื่อสารของโลกยุคใหม่ทันสมัย เชื่อมโยงโลกได้กว้างไกลและทั่วถึง ทำให้ชาวเขมรรับผีอีกกลุ่มหนึ่งเข้ามาคือ เพื่อความบันเทิง นั่นคือ ผีฝรั่งและผีจีน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า สืบเนื่องจากวิวัฒนาการความเชื่อเรื่องผีเขมรดังกล่าว สามารถแบ่งผีเขมรตามพัฒนาการความเชื่อได้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผีดั้งเดิม (Primitive Ghost Group) หมายถึงผีที่อยู่ในความเชื่อของชาวกัมพูชามาแต่บรรพกาล ชาวกัมพูชาเคารพ สักการะบูชา และมีพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเช่นสรวงบูชา ผีกลุ่มนี้ มี 6 ตน ได้แก่ 1. อนาคตา (เนียะกตา) 2. อารกส (อารักข์) 3. เมบา (เมบา) 4. ปรลิ่ง (ปรลิ่ง) 5. ชุมนียงผตียะ (ชุมนียงผตียะ) และ 6. เมรณูกงวาล (เมรณูกองเวียล) อนาคตา (เนียะกตา) คือผีบรรพบุรุษและคุ้มครองคนในชุมชน หากเปรียบเทียบกับผีไทยก็ได้แก่ เจ้าพ่อ เจ้าแม่ ที่ประจำอยู่ตามศาลต่าง ๆ มูลเหตุที่ชาวเขมรมีความเชื่อเรื่องเนียะกตามาแต่บรรพกาลนั้น เพราะ “เขมรเชื่อว่าเนียะกตามีพลังอิทธิฤทธิ์อศจรรย เนียะกตา คือบรรพชนที่เป็นคนถางป่าสร้างบ้านมาก่อน” (Soo, 2005) อารกส (อารักข์) คือผีบรรพบุรุษที่ติดตามดูแลช่วยเหลือลูกหลาน ชาวเขมรเชื่อว่าทุกคนมีอารักข์ประจำตัว เมื่อมีใครในครอบครัวทำผิดประเพณี อารักข์จะทำโทษคนในครอบครัวให้เจ็บป่วย ญาติต้องทำพิธีขอขมา เมบา (เมบา) คือผีคุ้มครองของแต่ละคน ชาวเขมรเชื่อว่าทุกคนมีเมบา ซึ่งเป็นวิญญาณของผีบรรพบุรุษทั้งฝ่ายของพ่อและแม่คอยคุ้มครองดูแลลูกหลานอยู่ ปรลิ่ง (ปรลิ่ง) คือผีที่อยู่ในตัวทุกคน นักวิชาการเขมร Khing Hoc Dy อธิบายว่าปรลิ่ง มาจากคำว่าพระลิ่งค์ของพระศิวะ (Hoc Dy, 2004) ชาวเขมรเชื่อว่ามีอยู่ 19 ตน ขณะที่นักวิชาการวัฒนธรรมเขมร Lee (2006) ระบุว่าปรลิ่งประกอบด้วย บารมี 10, มรรค 4, ผล 4, นิพพาน 1 รวมเป็น 19 ชนางผตียะ (ชุมนียงผตียะ) คือผีประจำบ้าน ช่วยดูแล รักษาลูกหลานให้อยู่สุขสบาย และเมรณูกงวาล (เมรณูกองเวียล) คือผีเด็ก รูปร่างหน้าตาคล้ายกุมารทองของไทย แต่เดิมเป็นผีเด็กอยู่ในป่าที่คอยดูแลสัตว์เลี้ยงต่อมาพัฒนาความเชื่อมาเป็นผีที่เรียกทรัพย์คล้ายนางกวัก ทั้งยังนำเข้ามาไว้ในบ้าน จัดสถานที่ให้อยู่เป็นกระท่อมเล็ก ๆ และนำอาหารมาเช่นไหว้บูชา กลุ่มผีดั้งเดิมนี้น่าสังเกตว่า เนียะกตาเป็นผีที่พบมากกว่าผีอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน สาเหตุมาจากเนียะกตาเป็นผีเจ้าพ่อเจ้าแม่ และผีบรรพบุรุษที่ชาวเขมรยังนับถือและประกอบพิธีกรรมบูชาอย่างเหนียวแน่น แม้จะมีเทพในศาสนาฮินดูเข้ามา ชาวเขมรก็รับเทพในศาสนาพราหมณ์เอามา (Adopt) และปรับใช้ (Adapt) ให้เป็นผีบรรพบุรุษ หรือไม่ก็เป็นเจ้าพ่อเจ้าแม่ไป 2) กลุ่มผีจากอิทธิพลของศาสนาพุทธ (Buddhist Ghost Group) ศาสนาพุทธเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ตามลำดับคือ เมื่อคนตายวิญญาณจะออกจากร่าง ช่วงรอเกิดเป็นผีเรียกว่า สัมภเวสี พ้นจากสัมภเวสีแล้ว จึงไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ คือ สวรรค์ โลกมนุษย์ หรือไม่กัณรก ผีกลุ่มนี้ ชาวกัมพูชาได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธเช่นเดียวกับไทย ตามที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกมี 3 จำพวก คือ ก. สัมภเวสี (สัมภเวสี) ข. เปรต (เปรต) และ ค. อสุรกาย (อสุรกาย) ผีพุทธทั้ง 3 จำพวกนี้ ในจำนวนเรื่องเล่าผีเขมร 100 เรื่องพบว่ามี 62 เรื่อง แบ่งเป็นสัมภเวสี 57 เรื่อง เปรต 3 เรื่อง และอสุรกาย 2 เรื่อง จำพวกผี สัมภเวสี (สัมภเวสี) คือ ผีที่รอการไปเกิด ระหว่างรอไปเกิดมักปรากฏกายหลอกหลอนคนในสถานที่ที่วิญญาณผีแต่ละตนนั้นผูกพัน ผีกลุ่มสัมภเวสีที่พบในเรื่องเล่าผีเขมร มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน อาทิ กุณกรก (ลูกกรอก) คนไทยเรียกลูกกรอก คือผีเด็ก คนทำพิธีต้องฆ่าเด็กย่างไฟ และทำพิธีปลุกเสก แล้วเลี้ยงไว้ป้องกันภัยอันตราย ลูกกรอกในความเชื่อของชาวกัมพูชาคล้ายกับคนไทย ขโมจกัมพูตกบาล (ผีหัวขาด) เป็นชื่อเรียกผีตามภาพที่ปรากฏเวลาหลอกหลอน และเรียกตามลักษณะการตายของคน เนื่องจากผีหัวขาดเป็นผีตายโหง และไม่มีหัวเมื่อปรากฏกาย ขโมจกัมพูตกบาล (ผีนางตานี) ผีเพศหญิงอาศัยอยู่ในต้นกล้วย การปรากฏตัวมักปรากฏให้เห็นเป็นผู้หญิงนั่งโง่งงกระเบน ห่มผ้าสไบเฉียง และยังมี

ขโมจโตโง (ผีตายโง) ขโมจไพร (ผีป่า) ขโมจยามสมบัติ (ผีเฝ้าทรัพย์) พราย (พราย) พรายบณเฐียร (ผีแม่ลูก) พรายบ่พุก (ผีกล่อมลูก) พรายอวาแสะ (เร่ร่อน) พรายกบาลปราปี (ผีแปดหัว) พรายกนโงเขี้ยว (พรายกระตังเขี้ยว) พรายกพาเกลิง (พรายกลาเพลิง) มุญายูม (ผีแม่เดิม) ยมบาล (ยมบาล) ฉุมบ่ (ปอบ) อาบ (กระสือ) จำพวกเปรต คือผีจำพวกหนึ่ง ในความเชื่อของกัมพูชานักวิชาการด้านวัฒนธรรมชาวกัมพูชา Soo (2005) ระบุว่าเปรตมี 12 จำพวก คือ 1. วันตาสเปรต 2. กุณปาสเปรต 3. คูตขาทกเปรต 4. อัคคิชาลมุขเปรต 5. สุจิมุขเปรต 6. ตัณห์ภูฏิตเปรต 7. สุนิฆามาเปรต 8. สุตตังคเปรต 9. ปัพพตังคเปรต 10. อชครังคเปรต 11. เวมานิกเปรต และ 12. มหิทธิกเปรต พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ค. จำพวกอสุรกาย คือ พวกที่มองไม่เห็นกายหลายพวก เป็นสัตว์นรก เกิดอาศัยอยู่ในโลกมนุษย์ เป็นพวกสัจจรูปไปยามค้าคิน ช่วงเวลากลางคืนหากินของสกปรกมีซากศพเน่าเปื่อย เป็นต้น (Choatanyano.1967) 3) กลุ่มผีจากวัฒนธรรมภายนอก (Cross Culture Ghost Group) หมายถึง ผีที่นอกเหนือจากกลุ่มผีดั้งเดิมและผีที่เกิดจากอิทธิพลของศาสนาพุทธ ได้แก่ผีที่มาจากวัฒนธรรมตะวันตก เกาหลี น่าสังเกตว่าผีกลุ่มนี้ ชาวกัมพูชานำมาเล่าเพื่อความบันเทิงเท่านั้น ไม่ได้เกิดพิธีกรรมใด ๆ เช่น ไม่มีพิธีกรรมเกี่ยวกับ ผีคอมพิวเตอร์

ขโมจกูเร (ผีเกาหลี) ได้แก่ ผีในวรรณกรรมเรื่องเล่าผีที่ได้รับอิทธิพลมาจากเกาหลี ความเชื่อเรื่องผีของชาวเกาหลี ปาร์ค เกียง อิน อธิบายว่า ผีในความเชื่อของเกาหลีนั่น เป็นสภาวะลึกลับมองไม่เห็น แต่บางครั้งก็ปรากฏให้คนเห็นได้ (Kiang eun, 2006) และมี ขโมจบารัง (ผีฝรั่ง) ได้แก่ ผีในวรรณกรรมเรื่องเล่าผีที่ได้รับอิทธิพลมาจากโลกตะวันตก ผีในวัฒนธรรมตะวันตก คำเรียกทั่วไปคือ Ghost เป็นคำมาจากภาษาเยอรมันว่า Geist ความหมายออกไปทางลบคือแปลว่าโกรธ เคือง มีชื่อในภาษารีกว่า a wraith พวกนี้ปรากฏเป็นภาพให้เห็นหลังจากตายไปแล้ว และเป็นภาพที่น่ากลัวและโศกเศร้า เนื่องจากเชื่อกันว่าเป็นวิญญาณที่ถูกสวรรค์ปฏิเสธ ภายหลังปรากฏกายของผีในวัฒนธรรมตะวันตกบางครั้งปรากฏเป็นส่วน ๆ เช่น เห็นแค่แขน บางครั้งก็เห็นแต่มือเท่านั้น (Rattanakul, 2014) ผีชนิดนี้ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าผีเขมรประเภทเรื่อง ผีจากวัฒนธรรมภายนอกมีผีฝรั่ง ในเรื่อง แอปเปิ้ลอาถรรพณ์ ความตายของนักอ่านเรื่องผี วิญญาณผีในคอมพิวเตอร์ มฤตยูมีคนกระซิบให้ไปฆ่าตัวตาย และ คนขี่ม้า ส่วนผีเกาหลี (ผีเกาหลี) มีอยู่ 1 เรื่องคือ ผีเกาหลี ในเรื่อง ลูกสวยไหมแม่

กลุ่มผี	เรื่องเล่าผี
ผีดั้งเดิม (รวม 32 เรื่อง)	ในเรื่องเพลง 1.ต้นกำเนิดเจ้าพ่อ 2.ประวัติเจ้าพ่อตากลึงเมือง 3.เจ้าพ่อกองชุม 4.เจ้าพ่อพระคเณศ 5.เจ้าพ่อคอแดง 6.เจ้าแม่คุณหญิงเมา 7.เจ้าพ่อหัวล้าน เจ้าพ่อในเรื่อง 8.เจ้าพ่อตาทอง 9.เจ้าพ่อตานง 10.เจ้าพ่อตาเบง 11.เจ้าพ่อตาลัก 12.เจ้าพ่อเนินสลึง 13.เจ้าพ่อประตูเมือง 14.เจ้าพ่อตาบาพาล 15.เจ้าพ่อพันธุสาฟี 16.เจ้าพ่อพุมแสน 17.เจ้าพ่อพนมดิน 18.เจ้าพ่อมาตคิต 19.เจ้าพ่อหมื่นคง 20.เจ้าแม่เมสร 21.เจ้าพ่อพิคเณศ 22.เจ้าพ่อสำเภาทลาย 23.เจ้าพ่อสิงห์ 24.เจ้าพ่อตาศรีกับยายบุส 25.เจ้าแม่ยายดำ 26.เจ้าแม่ยายงวน 27.เจ้าแม่เมสร 28.เจ้าพ่อสำเภาทลาย ในนิทานเรื่อง 1.ผีแย่งบ้านอยู่ 2.ผีกอไผ่ 3.หมาเห็นผี ในเรื่องสั้นเรื่อง 1.ผีนางา

กลุ่มผี	เรื่องเล่าผี
ผีดั้งเดิม (รวม 32 เรื่อง)	ในเรื่องเพรง 1.ต้นกำเนิดเจ้าพ่อ 2.ประวัติเจ้าพ่อตากลั้งเมือง 3.เจ้าพ่อกองชุม 4.เจ้าพ่อพระคณศร 5.เจ้าพ่อคอแดง 6.เจ้าแม่คุณหญิงเมา 7.เจ้าพ่อหัวล้าน เจ้าพ่อในเรื่อง 8.เจ้าพ่อตาทอง 9.เจ้าพ่อตานง 10.เจ้าพ่อตาเบง 11.เจ้าพ่อตาลัก 12.เจ้าพ่อเนินสลึง 13.เจ้าพ่อประตูเมือง 14.เจ้าพ่อตาบาพาล 15.เจ้าพ่อพันธ์สาฟี 16.เจ้าพ่อพุ่มแสน 17.เจ้าพ่อพนมดิน 18.เจ้าพ่อมาตคิต 19.เจ้าพ่อหมื่นคง 20.เจ้าแม่เมสร 21.เจ้าพ่อพิคณศ 22.เจ้าพ่อสำเภาทลาย 23.เจ้าพ่อสิงห์ 24.เจ้าพ่อตาศรีกับยายบุส 25.เจ้าแม่ยายดำ 26.เจ้าแม่ยายงวน 27.เจ้าแม่เมสร 28.เจ้าพ่อสำเภาทลาย ในนิทานเรื่อง 1.ผีแย่งบ้านอยู่ 2.ผีกอไผ่ 3.หมาเห็นผี ในเรื่องสั้นเรื่อง 1.ผีอนาถา
ผีพุทธ (รวม 62 เรื่อง)	ในนิยายเรื่อง 1.ผีหัวขาด 2.ผีพรายอสุรกาย 3.ปิศาจเสน่ห์หา 4.พรายกลาเพลิง 5.จิ้งจันทองตวลสแลง ในนิทานเรื่อง 1.เกาะเปรต 2.กระท่อมผี 3.ผียากกินไอศกรีม 4.ผียากกินแซนด์วิช 5.ผีจบปริญญา 6.ผีสิงไห 7.ผีแย่งบ้านอยู่ 8.ผีตันหางนกยูง 9.ผีตานี 10.ผีตาเจง 11.ผีน้ำ 12.ผีหลอกอาจารย์ 13.ผีวัดพระพุท 14.ผียักษ์และเด็กน้อย 15.ผีลากกระดานโลง 16.แสงตะเกียงผี 17.หมาเห็นผี 18.เศรษฐีผี 19.ต้นมะม่วงใหญ่ 20.เนินผิงผี 21.ปิศาจกลางไพรนคร 22.ภรรยาฉันเป็นผี 23.เปรตกินตัวเองวันละ 7 ครั้ง 24.ทางมรณะ 25.วิญญาณพยายาบท 26.วิญญาณทวงโลง 27.พรายกระทงเขียว 28.ผีขุ่น 29.พรายต้นมะม่วง 30.หมู่บ้านผีตายโหง 31.มนุษย์กับผีเป็นเพื่อนรักกัน 32.แม่ผีอัครรรย์ 33.ยายกระสือ 34.เศรษฐีขี้เหนียวแพ้ปราชญ์หนุ่ม ในเรื่องสั้น 1.เรือผี 2.เส้นตาย 3.ผีในห้องเช่า 4.ผีเฝ้าสมบัติที่ฝังไว้ 5.ผีทวงของ 6.ผีแพศยา 7. ผีไฉ่ฝรั่ง 8.หนีผีไม่พ้น 9.ตะเกียงนิทาน 10.สวรรค์โลกีย์ 11.ได้ผีช่วย 12.เปรตปรากฏตัว 13.บ้านผีสิง 14.บ้านเก่า 15.สัญญา 16.วิญญาณผีอนาถา 17.ผีกล่อมลูก 18.ลิม 19. มนต์เสน่ห์ 20.เงาติดตามตัว 21.วิญญาณ 22.วิญญาณทนายทกระสือ 23.เสื้อผี
ผีจากวัฒนธรรมภายนอก (รวม 6 เรื่อง)	ในเรื่องสั้น มีผีฝรั่งในเรื่องสั้นชื่อ 1.แอปเปิ้ลอาถรรพ์ 2.ความตายของนักอ่านเรื่องผี 3.วิญญาณผีในคอมพิวเตอร์ 4.มฤตยู มีคนกระซิบให้ไปฆ่าตัวตาย 5.คนขี้ม้า และมีผีเกาหลี ในเรื่องสั้นชื่อ ลูกสวยไหมแม่

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพสะท้อนทางสังคมในเรื่องเล่าผีกลุ่มผีดั้งเดิม ก่อให้เกิดพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ มีทั้งเพื่อเคารพบูชาและเซ่นไหว้ เพื่อให้คนในครอบครัว และในชุมชนมีชีวิตอยู่อย่างอยู่เย็นเป็นสุข อาทิ อนาคต (เนียะกตา) ทำให้เกิดประเพณีเลี้ยงเนียะก ซึ่งประเพณีสำคัญมีทั้งประเพณีหลวงและประเพณีของชาวบ้านทั่วไป อารกส (อารักซ์) ทำให้เกิดประเพณีเลี้ยงอารักซ์ ทำเมื่อมีคนเจ็บป่วยแล้วรักษาหาย ปรลิ่ง (ปรลิ่ง) ทำให้เกิดพิธีกรรมเรียกปรลิ่ง คล้าย ๆ กับพิธีเรียกขวัญของคนไทย เป็นต้น ผีกลุ่มนี้ปรากฏภาพสะท้อนทางสังคมในเรื่องเล่าออกมา 3 ลักษณะ คือ ผีบรรพบุรุษและคัมครอง ผีผู้ควบคุมความประพฤติคนในสังคม และผีที่ดลบันดาลความสุขให้สังคม ผีบรรพบุรุษและผีคัมครอง อาทิ อนาคต ในเรื่องเจ้าพ่อตาคลังเมือง เป็นผีบรรพบุรุษที่ชาวเขมรกราบไหว้เพื่อให้ช่วยคุ้มครองบ้านเมือง ดังข้อความว่า “ครั้นพระองค์ได้ขึ้นเสวยราชสมบัติสุสานติแล้ว ทรงนึกถึงคุณของเสนาเมือง ที่สู้แลกชีวิตเพื่อพระองค์ และต่อแผ่นดินเขมร พระองค์ก็จัดให้ทำบุญอุทิศต่อดวงวิญญาณของเสนาเมือง อย่างยิ่งใหญ่อัศจรรย์ และทำติดต่อกันมาเป็นธรรมเนียมตราบจนทุกวันนี้ เรียกว่าทำบุญเลี้ยงเนียะกตาคลังเมือง”(Prachumreungpreng Khmer Part 8, 2001) เรื่องเล่าผีกลุ่มผีดั้งเดิมยังสะท้อนความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ (Superstition) เขมรเรียกขโมญ (ขโมญ) ในหนังสือจริยธรรมเขมร อธิบายความหมายคาถาอาคมว่า มนต์อาคมเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ ที่เขาเรียนต่อ ๆ กันมา สำหรับเสก สะเดาะ ทำให้เกิดความสุข หายจากไข้ ด้วยมีอิทธิฤทธิ์เรียกว่า โรเปียน หรือ มนต์อาคมคาถา (Soo, 2005) ไสยศาสตร์เขมรมีทั้งหมด 5 หมวดหมู่ ได้แก่ 1. คาถาสำหรับการป้องกันตัว 2. คาถาสำหรับสวดสะเดาะ เป่า พรหมน้ำมันต์ 3. คาถาป้องกันภัย 4. คาถาทำเสน่ห์ และ 5. ยันต์ต่างๆ ส่วนไสยศาสตร์เขมรแบ่งตามลักษณะการใช้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มป้องกัน กลุ่มช่วยเหลือ และกลุ่มทำร้าย กลุ่มช่วยเหลือเช่น เรียกและไล่ฝน พบในเรื่องเนียะกตาหัวโล้น นำเอาไสยศาสตร์มาช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการเรียกฝนหรือไล่ฝนตามแต่จะต้องการ ดังข้อความว่า “...เนียะกตาเดิมเป็นคนธรรมดา แต่มีวิชาชื่ออะไรให้ปรากฏหรือ เขาโกนหัวโล้น มีคาถาอาคมมาก เป็นคนเก่งกล้ามาก แล้วถ้าฟ้าฝนจะตก เพียงเขาเอาข้าวสารเสกคาถาขีดไป ลมจะพัดให้ฟ้าสาดใส เมฆฝนหายไปทันที...” (Prachumreungpreng Khmer Part 8, 2001)

ชาวเขมรนำพิธีกรรมทางพุทธศาสนาไปปรับใช้กับผีดั้งเดิม ในเรื่อง เนียะกตากอง ชุม ชาวบ้านนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีทำบุญให้กับเนียะกตากอง ชุม ทุกปี เป็นการนำเอาพุทธศาสนาไปใช้ความเชื่อดั้งเดิมของคนในชุมชน ดังข้อความว่า “เวลาเย็นนิมนต์พระสงฆ์ 4 องค์ สวดมนต์แปรอากาศ มีสวดขยันโตเป็นต้นเตรียมทำราชวัตรล้อมรอบ ให้ท่านอยู่ข้างใน พวกอุบาสก-สิกขาอยู่ข้างนอก มีบาตรครบทั้ง 4 องค์ นำน้ำอบใส่บาตรทั้ง 4 ให้พระสวดมนต์พรหมน้ำมันต์ทั้ง 4 ทิศ” (Prachumreungpreng Khmer Part 8, 2001) และยังสะท้อนภาพทางสังคมด้านนิเวศวิทยา (Ecology) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ 1. สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เชื้อชาติ อาชีพ ประเพณี ความเชื่อเรื่องโชคลาง และพิธีกรรม 2. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ แหล่งน้ำ พื้นที่ป่าเขา สภาพของพื้นที่ในลักษณะต่าง ๆ อาทิ พื้นที่ราบสูง พื้นที่ราบลุ่ม เป็นต้น สิ่งแวดล้อมทางสังคมผู้คนแต่ละสังคมต้องมี พิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าผีเขมร ความเชื่อในเรื่องประเพณี เช่น ประเพณีประกอบพิธีเลี้ยงเนียะกตาเป็นพิธีสำคัญของชาวกัมพูชา มีทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ในเรื่องนิทานพื้นบ้านเขมร ประวัติเนียะกตาคลังเมือง ก็ปรากฏพิธีกรรม

เล็งเนียะกตา ดังข้อความว่า “...พิธีบุญเล็งเนียะกตา บุญนี้เป็นบุญประเพณีติดต่อกันมานานแล้วของชาวบ้าน และพวกอำเภอกำกันทุก ๆ ปี ในเดือนวิสาขะ (ราวกลางเดือนเมษายน-พฤษภาคม)วันเสาร์...” (Prachum-reungpreng Khmer Part 8, 2001) ส่วนภาพสะท้อนทางนิเวศวิทยาด้านสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ในเรื่องเล่าผีเขมร มีทั้งภูเขา แม่น้ำ อาชีพ และการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ ป่าอุดมสมบูรณ์ อาทิจ ในเรื่องเนียะกตากองขุม เป็นต้น 2) ภาพสะท้อนทางสังคมในเรื่องเล่าผีเขมร ในกลุ่มผีพุทธเรื่องเล่าผีเขมร กลุ่มผีพุทธมีภาพสะท้อนทางสังคมหลากหลาย เนื่องจากชาวเขมรปัจจุบันนับถือพุทธศาสนาเกิน 90 เปอร์เซนต์ และมีประวัติการนับถือศาสนาพุทธมายาวนาน ภาพสะท้อนทางสังคมด้านความเชื่อเรื่องผี ผีในความเชื่อของเขมรตามหลักของพระพุทธศาสนาแบ่งได้เป็น 3 จำพวก คือ ก. สัมภเวสี ได้แก่ ข. เปรต ได้แก่ และ ค. อสุรกาย ได้แก่ แต่ละกลุ่มในเรื่องเล่าผีเขมรสะท้อนภาพทางสังคมออกมาในลักษณะต่าง ๆ กัน ก. จำพวกสัมภเวสี สัมภเวสีเมตตาคนทำดี ในนิทานเรื่องเศรษฐีผี เรื่องเด็กน้อย 2 คน ถูกแม่เลี้ยงใจร้าย ทั้งสองต้องหนีออกจากบ้าน เมื่อไปพบบ้านเศรษฐี ทั้งสองแม่จะเห็นข้าวปลาอาหารและหิวอย่างไรก็ไม่ล่วงละเมิดสิทธิ์เจ้าของบ้าน แต่ยกมือขออนุญาตก่อน ทำให้เศรษฐีพอใจมาก ด้วยความเอ็นดูจึงยกสมบัติให้ (Miss Sok Phally, n.d.) สัมภเวสีผีทำร้ายคนทำผิดศีลธรรม ในเรื่องผีวัดพระพุทธ สัมภเวสีผีพยาบาลคนที่ทำร้าย ในเรื่อง วิญญาณพยาบาล ข. กลุ่มเปรต สะท้อนให้เห็นความเป็นมาของประเพณีการทำบุญ ภูมิบินท์ (สารทเขมร) ดังปรากฏในเรื่อง เกาะเปรต สะท้อนให้เห็นว่าเปรตต้องการส่วนบุญ ดังปรากฏในเรื่อง เปรตกินตัวเองวันละ 7 ครั้ง และนิทานเรื่อง เปรตปรากฏตัว ค. จำพวกอสุรกาย สะท้อนภาพความเชื่อทางสังคมว่า อสุรกาย เป็นผีที่ทำตัวลึกลับ ไม่ทำร้ายใคร ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ปิศาจกลางเมืองไซ่ง่อน และ เรื่องสั้นชื่อ เรือผี ภาพสะท้อนทางสังคมด้านความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ในกลุ่มผีพุทธ ไสยศาสตร์มี 3 กลุ่มคือ กลุ่มช่วยเหลือ กลุ่มป้องกัน และกลุ่มทำร้าย กลุ่มป้องกัน คาถาป้องกันผี ในเรื่อง ผีกลัวยตานี เมื่อสามีทราบภรรยาเสียชีวิตแล้ว ก็วางอุบายหนีภรรยา ภรรยาตามไปติด ๆ สามีได้โบหนาดถือป้องกันผี จนสามารถวิ่งเข้าไปหาพระที่วัดได้ พระท่านเก่งเรื่องคาถาอาคมนำเข้าไปในกุฏิ สวดคาถาป้องกันไม่ให้ผีเข้าได้ ดังข้อความว่า “เวลานั้น อาจารย์ที่เก่งด้านคาถาอาคม ก็นำขายนั่นไปในกุฏิของท่าน แล้วสวดมนต์คาถาป้องกันอาณาเขตไว้อย่างแข็งแรง ส่วนนางปิศาจนั้นก็ไม่ได้ไปไหนไกลจากกุฏิพระสงฆ์ จริงแล้ว นางเข้าไปในกุฏิพระสงฆ์ตามสามีไม่ได้”(Kimsun, and Van, 2009) ข. กลุ่มช่วยเหลือ เชื่อว่าคาถาไล่ผีได้ ในเรื่อง ผีวัดพระพุทธ น้ำแมนเป็นคนไม่กลัวผี เพราะมั่นใจว่า ตัวเองมีคาถาไล่ผี ทำให้น้ำแมนถึบสามล้อตระเวนหารับผู้โดยสารได้ในเวลากลางคืนได้ เมื่อผีสาวที่โดยสารมาให้ห้องคาถาไฟฟ้ง น้ำแมนก็ห้องให้ฟ้งอย่างไม่ลังเล ดังข้อความว่า “โอม ฉกเอาจอมปลวกเปื่อยยุ่ย ฉกภูเขาละลาย แล้วก็พระนารายณ์ พระอิศวร โอบโลกมาให้ข้าพเจ้าเป็นครูบา.... กำจัดพรายนานา พรายแปดหัว พรายหญิงสาวแก้ว พร้อมทั้งผีตายโหงอัปรีชจัดขจาย อันตรธานไป..โอมสิทธิสวาหะ” (Ly, 2012) ค. กลุ่มทำร้ายคาถาอาคมใช้ฆ่าคน ในเรื่อง เศรษฐีโลกกับมาณพนักปราชญ์ และยังเชื่อว่าผู้มีคาถาอาคมใช้เรียกผีออกมาลนน้ำมันพรายได้ ดังปรากฏในเรื่อง ผีหัวขาด คาถาอาคมทำลูกกรอก ภาพสะท้อนทางสังคมด้านความเชื่อเรื่องพุทธศาสนาผีพุทธ พุทธศาสนาในเรื่องเล่าผีเขมร ในกลุ่มผีพุทธพบภาพสะท้อนเรื่องพิธีกรรม หลักธรรมคำสอน และพระภิกษุสงฆ์เป็นที่พึ่งของคนในสังคม ด้านพิธีกรรม ได้แก่ การทำบุญให้ผี อาทิจ ในเรื่องสั้นชื่อ เสือผี การนำหลักธรรมคำสอนมา เช่น ในเรื่อง พรายกระตังเขียว และในเรื่อง พราย

กลาเพลิง สะท้อนภาพพระสงฆ์เป็นที่พึ่งพาของสังคม เช่น พึ่งพาของคนในสังคม ในเรื่อง ผียากกินแซนด์วิช ส่วนภาพสะท้อนทางสังคมด้านนิเวศวิทยาในกลุ่มผีพุทธ ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม สะท้อนความเชื่อเรื่อง ลางร้าย ก่อนที่โจรชื้อเกียกจะออกปล้น ภรรยาของโจรพยายามห้ามปรามอย่างไร โจรก็ไม่ฟัง และเมื่อโจร หันหลังให้ ภรรยาก็เห็นว่าสามีไม่มีหัว เมื่อโจรออกไปปล้นก็ถูกทำร้ายจนเสียชีวิตไป สะท้อนค่านิยมเรื่อง การรับราชการ ในนิยายเรื่อง ปีศาจเสนหา ออกญาราชบำเรอบอกกับลูกชายว่า ให้เรียนให้จบแล้วจะ “ได้ ทำงานราชการมีเงินเดือนมาก พอเลี้ยงเมียและลูก” (Yuk, 2004) ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สะท้อน ด้านพืชพันธุ์ไม้ ได้แก่ ต้นมะม่วง ในนิทานเรื่อง ต้นมะม่วงใหญ่ และ นิทานเรื่อง พรายต้นมะม่วง ต้นขนุนได้แก่ นิทานเรื่อง พรายต้น และสะท้อนว่าเขมรมีทะเล ได้แก่ นิทานเรื่อง เกาะเปรต เป็นต้น 3) ภาพสะท้อน ทางสังคมในเรื่องเล่าผีเขมร กลุ่มผีวัฒนธรรมภายนอก ผีจากวัฒนธรรมภายนอก ที่ปรากฏในเรื่องเล่าผีเขมร มีอยู่เฉพาะในเรื่องสั้น มีผีจากวัฒนธรรมตะวันตกในงานวิจัยนี้เรียกว่าผีฝรั่งและผีเกาหลีผีฝรั่งอยู่ในเรื่องสั้น ชื่อแอปเปิ้ลอาถรรพณ์, ความตายของนักอ่านเรื่องผี, วิญญาณผีในคอมพิวเตอร์, มฤตยู มีคนกระซิบให้ไปฆ่า ตัวตาย และคนขี้เมา ส่วนผีเกาหลี อยู่ในเรื่องสั้นชื่อ ลูกสวยไหมแม่ ผีกลุ่มนี้ชาวเขมนำผีภายนอกมาเพื่อ ความบันเทิงเป็นหลัก ไม่มีพิธีกรรมที่แสดงถึงความเชื่อถือศรัทธาผีภายนอกเหมือนผีกลุ่มพุทธ และผีดั้งเดิม ลักษณะของผีภายนอกที่ปรากฏ มักหลอกโดยให้คนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในเรื่อง มฤตยู มีคนกระซิบให้ไป ฆ่าตัวตาย ด้านนิเวศวิทยาในเรื่องเล่าผีกลุ่มนี้พบว่า พบด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือสังคมเมือง ในเรื่อง มฤตยูมีคนกระซิบให้ไปฆ่าตัวตาย และนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ในเรื่อง ลูกสวยไหมแม่ ให้เรา ทราบว่าเกาหลีเป็นประเทศที่มีทะเล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความเชื่อเรื่องผีในสังคมเขมรจากเรื่องเล่าผีเขมร มีพัฒนาการ ตามลำดับคือ สังคมเขมรแต่บรรพกาลมีความเชื่อเรื่องผีว่าสถิตอยู่ตามสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในป่า เขา แม่น้ำ และบนท้องฟ้า และมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ พัฒนาการขั้นต่อมาคือ เมื่อสังคมเขมรรับศาสนาพุทธและ พราหมณ์เข้ามา แม้ชาวเขมรจะรับเอาคติความเชื่อเรื่องผีจากศาสนาพราหมณ์ แต่ก็พบว่ามีการปรับให้เป็นผีเจ้าพ่อ เจ้าแม่ไป ส่วนผีในศาสนาพุทธชาวเขมรเชื่อตามคัมภีร์ศาสนาพุทธ เนื่องจากชาวเขมรนับถือพุทธศาสนา กว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ผีตามคติความเชื่อจากศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อชาวเขมรอย่างกว้างขวาง ส่วนความ เชื่อในเรื่องผีแต่ดั้งเดิมนั้นก็ไม่ได้ทิ้ง พบว่ามีการปรับให้เป็นผีบรรพบุรุษสถิตอยู่ตามศาลหัวไร่ปลายนา และ เชื่อว่าผีบรรพบุรุษเฝ้าดูแลอยู่ทุกตัวคน ทุกครอบครัว และทุกชุมชน เมื่อการติดต่อทางคมนาคมรวดเร็วขึ้น เครื่องมือสื่อสารทันสมัย ชาวเขมรก็รับเอาผีจากวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามา อาทิผีฝรั่ง ผีเกาหลี ทั้งนี้เพราะโลก พัฒนาการ ของโลก ทำให้คนในสังคมเขมรพัฒนาความเชื่อเรื่องผีไปตามลำดับ ภาพสะท้อนเหล่านี้สอดคล้อง กับแนวคิดของ Talcott Parsons (1902-1979) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ชี้ให้เห็นว่า การปรับตัว ของสังคมเป็นเรื่องการแสวงหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อม แล้วแจกจ่ายไปทั่วระบบ (Sanyavivat, 2007) ซึ่งปรากฏการณ์นี้ เป็นธรรมชาติของคนในทุกสังคม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ฝืนเรื่องเล่าผีเขมร แบ่งกลุ่มตามพัฒนาการความเชื่อได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผีดั้งเดิม คือผีที่เชื่อกันมาแต่บรรพกาล กลุ่มผีพุทธ คือผีที่เกิดความเชื่อเมื่อรับพระพุทธศาสนาเข้ามา และกลุ่มผีวัฒนธรรมภายนอก เกิดความเชื่อเมื่อมีเครื่องมือสื่อสารทันสมัย การรับรู้ของคนในสังคมกว้างไกล ทั้งนี้เพราะชาวเขมรเปิดรับการเรียนรู้จากโลกภายนอก แล้วนำองค์ความรู้มาปรับใช้กับสังคมตนเอง ลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นกระบวนการทางสังคม สอดคล้องกับ Jablin (1952-2004) นักสังคมวิทยาที่ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการทางสังคม คือการปรับตัวให้เข้ากัน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2016) เพราะธรรมชาติของสังคมโดยทั่วไป ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ภาพสะท้อนทางสังคมจากเรื่องเล่าผีเขมร ในผีทั้ง 3 กลุ่ม สะท้อนภาพทางสังคมในด้านต่าง ๆ ออกมา ได้แก่ ด้านความเชื่อเรื่องผี ด้านความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ด้านความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา และด้านความเชื่อเรื่องนิเวศวิทยา 1) ภาพสะท้อนจากกลุ่มดั้งเดิม เชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และการคุ้มครองป้องกันคนในสังคม ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม และดลบันดาลความสุขให้ถ้าทำดี ทำให้เจ็บป่วยถ้าทำผิดประเพณี ด้านนิเวศวิทยาในกลุ่มผีดั้งเดิม พบอาชีพเก่าแก่อายวขึ้นตาลขายในเรื่อง เนียะก่ตากอแดง แสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ในเรื่องเนียะก่ตากอชุม ในกลุ่มผีพุทธสะท้อนให้เห็นความเชื่อโชคลาง คนรวยมีอำนาจในสังคม และความเชื่อเรื่องการทำศพผิดตายโหง 2) กลุ่มผีพุทธ เชื่อว่าผีพยาบาทคนทำร้าย ช่วยเหลือคนดี และมีความผูกพันกับญาติมิตร ด้านไสยศาสตร์ด้านพุทธศาสนา ในกลุ่มผีดั้งเดิมมีร่องรอยพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องด้านพิธีกรรม เช่นทำบุญเลี้ยงเนียะก่ตา ในกลุ่มผีพุทธพบว่าสิ่งที่ผู้ประพันธ์เน้นคือเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และชาวเขมรอาศัยพระสงฆ์เป็นที่พึ่งของสังคมเมื่อพบปัญหาแก้ไขไม่ได้อย่างเรื่องกระท่อมผี และเรื่องผีกล้วยตานี เป็นต้น 3) กลุ่มผีจากวัฒนธรรมภายนอก สะท้อนให้ทราบตรศนะชาวเขมรว่า ผีฝรั่ง ผีเกาหลี เป็นผีที่มักหลอกหลอนแบบไม่ปรากฏกาย มักปรากฏในรูปของเหตุการณ์แปลก ๆ เช่น ข้อความไม่มีที่มาอย่างในเรื่องผีคอมพิวเตอร์ และไม่มีพิธีกรรมใด ๆ เกี่ยวกับผีกลุ่มนี้ ภาพสะท้อนจากเรื่องเล่าผีทั้ง 3 กลุ่มที่พบ อาจเป็นเพราะว่าสังคมเขมรเป็นสังคมชาวพุทธ แนบแน่นอยู่กับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ภาพสะท้อนเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าผีเขมรมีบทบาทหน้าที่ที่ทั้งนำสังคมออกจากความขัดแย้งหรือปัญหา อย่างกรณีบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ช่วยเหลือชาวบ้าน การอบรมระเบียบให้กับสังคม อาทิ เรื่องผีทวงของ หนูน้อยขโมยแหวนคนตาย ผีจึงมาทวงของจนต้องไปคืนให้ญาติคนตาย เมื่อไปพบพระอาจารย์ท่านก็สอนเจ้าหนุ่มว่า “ความโลภนั้นมันนำมาซึ่งความพินาศนะหลาน” (Soy, 2019) ถ่ายทอดความเชื่อทางพิธีกรรม อย่างกรณีทำบุญอุทิศให้กับคนตาย และสร้างเอกลักษณ์หรือประวัติศาสตร์ให้กับท้องถิ่น อย่างกรณีความเชื่อเรื่องผีของเขมรที่ไม่ปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการรับความเชื่อเรื่องผีเข้ามา (Adopt) เพื่อให้เหมาะสมกับสังคมตนเองก็มีการปรับใช้ (Adapt) ภาพสะท้อนที่กล่าวมาสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่นิยมของ Bascom (1912 - 1981) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ที่ชี้ให้เห็นว่า “บทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่า” มีอยู่ 4 ประการคือ 1. เป็นทางออกให้กับความขัดแย้งหรือกฎเกณฑ์ทางสังคม 2. ให้การศึกษาอบรมและจัดระเบียบสังคม 3. ถ่ายทอดพิธีกรรม และ 4. สร้างเอกลักษณ์ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Na Thalang, 2014)

สรุป

เรื่องเล่าผีเขมร ในสังคมเขมรที่เป็นชาวพุทธจัดตามวิวัฒนาการความเชื่อได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผีดั้งเดิม คือผีที่อยู่กับชาวเขมรมาแต่บรรพกาล กลุ่มผีพุทธ คือผีที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากพุทธศาสนา มีสัมภเวสี เปรต และอสุรกาย และกลุ่มผีวัฒนธรรมจากภายนอก คือผีที่ชาวเขมรรับมาเพื่อความบันเทิงมีผีเกาหลี่และผีฝรั่ง ภาพสะท้อนทางสังคมในเรื่องเล่าผีเขมร ในวรรณกรรมประเภทนิทานพื้นบ้านเขมรพบผีดั้งเดิมมากที่สุด สาเหตุมาจากเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ประเภทตำนาน ซึ่งเป็นยุคสมัยที่ชาวเขมรยังนับถือผีบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น วรรณกรรมประเภทนิทานและนิยายพบผีกลุ่มพุทธศาสนามากที่สุด สาเหตุมาจากเรื่องเล่าประเภทนิทานและนิยายเข้ามาช่วงชาวเขมรหันมาให้ความสนใจทางด้านอักษรศาสตร์และนับถือพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง ส่วนกลุ่มผีภายนอก พบในวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น เพราะเรื่องสั้นบทประพันธ์ที่นิยมกันในโลกยุคใหม่ที่มีการสื่อสารโลกทั่วถึงและกว้างไกล

ภาพสะท้อนทางสังคมชาวพุทธเขมร ที่ปรากฏในเรื่องเล่าผีเขมร พบว่าชาวเขมรแนบแน่นอยู่กับพระพุทธศาสนา แต่ก็ไม่ได้ทิ้งความเคารพนับถือผีที่นับถือมาก่อน ด้วยการนำเอาพิธีกรรมทางศาสนาเข้าไปใช้กับพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับผี ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกัน กลายเป็นสังคมพุทธศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผีเขมรมีพัฒนาการทางความเชื่อจากผีตามธรรมชาติ อาทิ ป่าเขา และผีบรรพบุรุษ ขึ้นต่อมาเป็นผีที่เกิดจากคติความเชื่อทางพุทธศาสนา และขึ้นต่อมาเป็นผีที่มาจากวัฒนธรรมภายนอก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ จัดการศึกษาอัตลักษณ์ของผีแต่ละตนจากวรรณกรรมแต่ละประเภท

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผีเขมรแบ่งตามพัฒนาการความเชื่อได้ 3 กลุ่มคือ ผีดั้งเดิม ผีจากความเชื่อในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และผีจากวัฒนธรรมภายนอก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ศึกษาบทบาทหน้าที่ของผีเขมรในแต่ละกลุ่ม ว่าชาวเขมรนำมาเล่าเพื่อหวังผลอะไรบ้าง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ภาพสะท้อนทางสังคมในเรื่องเล่าผีเขมร พบว่าผีทั้ง 3 กลุ่ม สะท้อนภาพทางสังคมออกมาทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรกำหนดกิจกรรมหาภาพสะท้อนของผีแต่ละกลุ่มว่าเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาเรื่องผีเขมรในละครโทรทัศน์

2.2 ศึกษาและเปรียบเทียบเรื่องผีเขมรที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์กับในสื่อสิ่งพิมพ์

References

- Choatanyano, C. (1967). *Dictionnaire Cambodgien*. (5th ed.). Phnom Penh: Institut Bouddhique.
- Hoc Dy, K. (2004). *Piteehawpraleung (comfort ceremony)*. Phnom Penh: AngKor.
- Kromtumnaimtumlub khmer. (2001). *Prachumreungpreng Khmer Part8 (Cambodian Folk Tales)*. Phnom Penh: Rongpum Abrom.
- Kimsun, S., & Van, S, (2009). *Khmoc Derm Jek Chavia (Ghost on Large Banana Tree)*. Phnom Penh: Reading Books.
- Kiang Eun, P. (2006). *An Analysis of Social Reflections Shown in Korean Folktales*. (Master's Thesis). Graduate School: Srinakharinwirot University. Nakhon Pathom.
- Lee, S. (2006). *Piteehawpraleung Tamrabiabboran. (Royal ceremony According to the ancient ceremony)*. Phnom Penh: Meng Har Printing House.
- Ly, T. (2012). *Khoc wat Praputh (Ghost Preaputh Pagoda)*. Phnom Penh: Books World.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2016). *Man and Society*. (3th ed). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Ngea, T. (1983). *Pravattisas Khmer. (Khmer history)*. Phnom Penh: Rongpum Abrom.
- Na Thalang, S. (2014). *Folklore Theory*. (3th ed). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phally, S. (n.d.). *Dangkhaao Spirit (Millionaire Ghost)*. Phnom Penh: Taphrom.
- Ratanakul, S. (2004). Non-human being in Eastern and Western Cultures. *Humanities Journal*, 5, 1-17.
- Sanyavivatr S, (2550). *Sociological Theory*. (12th ed). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Soo, M. (2005). *Ariyathor Khmer (Civilization Khmer)*. Phnom Penh: IIC Press.
- Sotheary, K., & Sopheark, V. (2009). *Khmoc Derm Jekchva (Ghost on Large Banana Tree)*. Phnom Penh: Reading Books.
- Soy, S. (2015). *Khoc Tiarobos (Ghost requesting return treasure)*. Retrieved June 8, 2019, from <https://news.sabay.com.kh/article/560428>.
- Sujjapun, R. (2001). *Science and Art of Literature*. Bangkok: Prsphansarn.
- Yongboonkerd, C. (2014). *Record of the traditions of Jhenla*. (3th ed). Bangkok: Matichon.
- Yuk, Th. (2004). *Pisac Saneha (Devil's love)*. Phnom Penh: n.p.

กลขี่ช้าง 12 แบบในตำราคชกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ*

12 Tactics for Riding Elephant in Tamrakhotchakam of National Library of Thailand

¹วริศรา โกรทินธาคม, และ อุเทน วงศ์สถิตย์

¹Warisara Grotintakom and U-Tain Wongsathit

¹คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: e_va15@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลวิธีการขี่ช้างที่ปรากฏในตำราคชกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ 2) สังเคราะห์กลวิธีการขี่ช้างในแง่ของการนำไปใช้ และ 3) ศึกษาภูมิปัญญาในการขี่ช้างของบรรพบุรุษไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเรียบเรียงเนื้อหาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นตำราคชกรรม ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้น (Manuscripts) ที่เก็บรักษาไว้ที่กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึกสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร มีจำนวนทั้งสิ้น 60 ฉบับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลขี่ช้าง 12 แบบที่ปรากฏในตำราคชกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ได้แก่ กลขี่ช้างล่อปลายเชือก กลขี่ช้างการากเหลือลาม กลขี่ช้างไม่หัด กลขี่ช้างมีขำมน้ำ กลขี่ช้างเกลียดน้ำมิงน้ำ กลขี่ช้างเกลียดไม้เกลียดโรงเกลียดตลุมเบญพาด กลขี่ช้างน้ำมันค้ำในวงพาด กลขี่ช้างค้ำกลางแปลง กลขี่ช้างน้ำมันไล่มาล่อแพน กลขี่ช้างน้ำมันไล่คน กลขี่ช้างชนบารุงา และกลขี่ช้างชนศึก 2) กลวิธีการขี่ช้างสามารถแบ่งตามประเภทการฝึกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 การฝึกหัดทั่วไป คือ การฝึกเตรียมความพร้อมแก่ช้าง การฝึกหัดโดยใช้ขาบังคับ หรือใส่อุปกรณ์ และการฝึกหัดประกอบกับพิธีกรรม ประเภทที่ 2 การฝึกเฉพาะกิจ ได้แก่ การฝึกช้างเพื่อแสดงต่อหน้าพระที่นั่ง การฝึกช้างใช้ในการศึกสงคราม ประเภทที่ 3 กลขี่ช้างชนศึก 3) กลขี่ช้างทั้ง 12 แบบนี้สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาไทยในแง่ของการเป็นวิชาความรู้แขนงหนึ่ง รวมถึงการเป็นศิลปวิทยาการอันทรงคุณค่าที่มีในอดีตและตกทอดมาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: กลขี่ช้าง; ตำราคชกรรม; หอสมุดแห่งชาติ

Abstract

This research purposes are to 1) study 12 tactics for riding elephant in Tamrakhotchakam of National library of Thailand, 2) synthesis in the way to use, and 3) study Thai ancestor's intellect in riding elephant. This research is qualitative research with composing as descriptive analysis. The content used in this study is Tamrakhotchakam which is the primary document keeping in manuscripts section in National Library Thailand, Department of Arts as 60 books.

As the results, 1) 12 tactics for riding elephant in Tamrakhotchakam, National Library of Thailand version are Konkhichang Lau Plai Cheuk, Konkhichang Kam Lak Leu Lam, Konkhichang Mai Hat, Konkhichang Mi Kham Nam, Konkhichang Kliat Nam Mi Long Nam, Konkhichang Kliat Mai Klait Rong Kliat Talungbenpat, Konkhichang Namman Kam Nai Wongpat, Konkhichang Klangplaeng, Konkhichangnamman Lai MaLor Pan, Konkhichangnamman Lai Khon, Konkhichang Bamru-nga, and Konkhichangchonsuek. 2) 12 tactics for riding elephant can be categorized as 3 categories that are: category 1 – common practice is preparing the elephant readiness for training by using legs or putting some equipment and to train the elephant for ceremony; category 2 – specific training is training for showing in the front of palace and fighting in war; category 3 – Konkhichangchonsuek. 3) These 12 tactics for riding elephant have reflected Thai intellect as a part of art and science since the past until recent.

Keywords: tactic for riding elephant; Tamrakhotchakam; National library of Thailand

บทนำ

ข้อมูลสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับคชกรรมในประเทศไทย คือ หนังสือที่เรียกว่า “ตำราขี่ช้าง” ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ฯ ครั้นทรงครองราชย์ตั้งแต่ พ.ศ. 2199-2231 ได้ทรงสถาปนาไว้ ตามที่สมเด็จพระนารายณ์ฯ ดำรงราชานุภาพ (พ.ศ. 2405-2486) ได้ทรงกล่าวไว้ในหนังสือนิทานโบราณคดี นับเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงตำราคชกรรมของไทยที่มีอยู่จริงในอดีต และเป็นตำราที่มีความสำคัญยิ่ง (Rachanuphap, 2013)

ตำราคชกรรมของไทยมีเนื้อหาในเรื่องของการฝึกขี่บังคับช้างในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ถูกสั่งสมโดยผู้มีความรู้เฉพาะทางมาเป็นระยะเวลานาน และผู้ที่จะสามารถรู้ได้คือเฉพาะคนในกรมพระคชบาลเท่านั้น ดังข้อความที่ปรากฏเป็นหลักฐานในตำราขี่ช้างครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199-2231 ซึ่งในฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอดิศรอุดมเดช (พ.ศ. 2399-2468) โปรดให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2465 “กลอนว่ากล่าวไว้ทั้งนี้มีพระราชกำหนดห้ามแต่ครั้งสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า มิให้นอกกว่าพระสมุหะแลครูช้างขุนช้าง ผู้อื่นนอกนั้นมิให้ล่วงรู้ ให้มีไว้ช้างที่ฉบับหนึ่งแต่เท่านี้” (Hophrasamutwachirayan, 1922) ข้อความที่ปรากฏในตำราขี่ช้างฯ ช่างต้นทำให้เข้าใจได้ว่าตำราขี่ช้างนั้นเป็นฉบับหลวงที่ครั้งหนึ่งเคยเก็บรักษา

อยู่ในหอพระสมุดสำหรับพระนคร และเมื่อเวลาผ่านไปจึงมีการคัดลอกหรือจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อใหม่เพื่อเป็นการรักษาไว้ไม่ให้สูญหายไปตามกาล

จากการศึกษาเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวกับช้างที่ผ่านมาเป็นการศึกษาในส่วนของตำราชลลักษณ์เป็นตำราที่กล่าวถึงการดูแลลักษณะช้าง ซึ่งศึกษาเรื่องอักษรวิธี ปรีวรรตเนื้อหา และพิมพ์เผยแพร่ เช่นบทความของ Panyangam (1990) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาชลลักษณ์จากตำราช้างฉบับหลวง” มีเนื้อหาว่าด้วยการดูแลลักษณะของช้างดีและช้างร้าย งานของ Paiboonwangchareun (2003) เรื่อง “พระสมุดตำราแผนชลลักษณ์” เป็นฉบับที่มีศักราชบ่งชี้ว่าเก่าที่สุดในช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ โดยศึกษาสภาพต้นฉบับ ลักษณะลายมือเขียน ปรีวรรตเนื้อหา และพิมพ์เผยแพร่โดยกรมศิลปากร นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในเชิงคติชนวิทยา เช่น The office of Art and Culture Lampang Rajabhat University (1992) ได้ศึกษาค้นคว้า เรื่อง “การศึกษาค้นคว้าเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับช้างในศูนย์ฝึกลูกช้างลำปาง” ซึ่งเป็นพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการแยกลูกช้างออกจากแม่ช้างเพื่อนำลูกช้างมาสอนให้ฟังคำสั่งสำหรับใช้ฝึกงานต่อไป เป็นต้น

ตำราชลกรรมของไทยที่ถูกล้านนิษฐานว่าคือตำราขี่ช้างในอดีต ในปัจจุบันถูกเก็บรักษาไว้กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึกสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เป็นตำราที่ยังไม่เคยมีผู้นำมาศึกษาและผ่านการวิเคราะห์ตีความมาก่อน ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจตำราฉบับที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชลกรรม พบจำนวนทั้งสิ้น 60 ฉบับ ซึ่งปรากฏตำราที่มีเนื้อหาที่ปะปนกับชลลักษณ์หรือเนื้อหาอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ฉบับ คัดลอกเนื้อหาเหมือนกันตลอดทั้งเล่ม จำนวน 16 ฉบับ และมีการคัดลอกข้อความหรือเนื้อหาแตกต่างกันไป จำนวน 41 ฉบับ เมื่อดูเนื้อหาส่วนใหญ่แล้วพบว่า เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับกลขี่ช้างในลักษณะต่างๆ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าในอดีตนั้นมีกลขี่ช้างอะไรบ้าง กล่าวถึงวิธีการขี่การฝึกหัดช้างอย่างไรบ้าง รวมทั้งสังเคราะห์กลวิธีการขี่ช้างในแง่ของการนำไปใช้ และศึกษาภูมิปัญญาในการขี่ช้างของบรรพบุรุษไทย เพื่อให้เห็นองค์ความรู้ วิธีการของการขี่ช้างอันแยบคายซึ่งถูกสั่งสมไว้ในอดีต และเผยแพร่องค์ความรู้ในอดีตให้ปรากฏในปัจจุบันเพื่อที่องค์ความรู้เฉพาะทางนี้จะได้ไม่สูญหายไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการขี่ช้างที่ปรากฏในตำราชลกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ
2. เพื่อสังเคราะห์กลวิธีการขี่ช้างในแง่ของการนำไปใช้
3. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในการขี่ช้างของบรรพบุรุษไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง “กลขี่ช้าง 12 แบบ ในตำราชลกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ” ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ดังนี้

การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากตำราขกรรมจำนวนทั้งสิ้น 60 ฉบับ และอ่านเพื่อคัดเลือกเนื้อหาหลักซึ่งได้จำนวนทั้งสิ้น 14 ฉบับ ได้แก่ 1) ตำราช้างเอกสารเลข 81 มัด 9 2) ตำราช้าง เอกสารเลข 76 มัด 8 3) ตำราช้าง เอกสารเลข 92 มัด 10 4) ตำราช้าง เอกสารเลข 145 มัด 14 5) พระสมุทตำรานาราย เอกสารเลข 69 มัด 7 6) ตำรานารายนัลพบุรีย เอกสารเลข 70 มัด 2 7) พระสมุทตำราช้างนารายน์ เอกสารเลข 94 มัด 10 8) ตำราควาญช้างพระที่นั่ง เอกสารเลข 141 มัด 13 9) สมุดพระตำหรับช้าง เอกสารเลข 75 มัด 8 10) สมุดพระตำหรับช้าง เอกสารเลข 85 มัด 9 11) ตำราลัคนช้าง เอกสารเลข 78 มัด 8 12) ตำราค้องช้าง เอกสารเลข 97 มัด 11 13) พระสมุด พระตำราช้าง 2 เอกสารเลข 23 มัด 2 และ 14) ตำราช้าง เอกสารเลข 95 มัด 11 เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 อ่านสำรวจเนื้อหาจากตำราขกรรม ในหมวดสัตวศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 60 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 2 อ่านอีกครั้งโดยละเอียดเพื่อจัดทำข้อมูลระบุเนื้อหาที่ปรากฏของตำราแต่ละฉบับลงในโปรแกรมเอ็กเซล (Excel)

ขั้นตอนที่ 3 อ่านเพื่อคัดเลือกเนื้อหาจากตำราฉบับที่ปรากฏเนื้อหาหลักซึ่ง ซึ่งได้จำนวนทั้งสิ้น 14 ฉบับข้างต้น

ขั้นตอนที่ 4 นำตำราทั้ง 14 ฉบับดังกล่าวมาอ่านโดยละเอียดและทำตารางระบุเนื้อหาหลักซึ่งที่ปรากฏ โดยนำตำราเล่มที่มีจำนวนหน้ามากที่สุด คือ ตำราช้าง เอกสารเลขที่ 81 มัดที่ 9 (เนื่องจากไม่สามารถระบุได้ว่าตำราฉบับใดเป็นตำราฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด หรือเก่าที่สุด) มาเป็นฉบับตั้งต้นในการเทียบเนื้อหาหลักซึ่งกับฉบับอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 5 นำเนื้อหาหลักซึ่งแบบต่างๆ ที่ได้ มาวิเคราะห์ตัวแยก (ตัวแยก หมายถึง คำหรือข้อความที่มีความแตกต่างกัน) เพื่อสร้างเนื้อหาตัวแทนให้สมบูรณ์ที่สุด แล้วนำเนื้อหาหลักซึ่งดังกล่าวไปศึกษา และเรียบเรียงแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 กลวิธีการซึ่งที่ปรากฏในตำราขกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับตำราขกรรม ในหมวดสัตวศาสตร์ กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึกสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร พบตำราขกรรมทั้งหมด 60 ฉบับ ซึ่งเป็นตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการซึ่ง การฝึกหัดช้าง กิจกรรมต่างๆ รวมทั้งพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง ผู้วิจัยจึงนำตำราขกรรมทั้ง 60 ฉบับดังกล่าว มาอ่านเพื่อสำรวจเนื้อหาอย่างละเอียด และจัดทำข้อมูลระบุเนื้อหาที่ปรากฏของตำราแต่ละฉบับลงในโปรแกรมเอ็กเซล (Excel) ทำให้พบประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องกลซึ่ง ซึ่งปรากฏในตำราจำนวนทั้งสิ้น 14 ฉบับ ผู้วิจัยจึงอ่านเนื้อหาอย่างละเอียดอีกครั้งและทำตารางระบุชื่อตำราและชื่อกลซึ่งทั้ง 12 กล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงเนื้อหาหลักซึ่ง 12 แบบ ที่ปรากฏในตำราขกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ต้นฉบับเอกสารโบราณที่มีเนื้อหากลี่ช้างทั้ง 14 ฉบับนี้ เป็นหนังสือสมุดไทยดำ จำนวน 11 ฉบับ หนังสือสมุดไทยขาว จำนวน 2 ฉบับ และกระดาษฝรั่ง จำนวน 1 ฉบับ มีการใช้อักษรไทย และอักษรขอมไทย ในการบันทึกทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาบาลี เส้นอักษรส่วนใหญ่เขียนด้วยเส้นรงค์ สภาพเล่มตำราโดยส่วนใหญ่มีความสมบูรณ์

ชื่อตำรา เลข/มัดเอกสาร	กลี่ช้าง 12 แบบ											
	กลี่ช้าง ล่อปลาย เชือก	กลี่ ช้างมี ขำมน้ำ	กลี่ช้าง เกลียดน้ำ มิลงน้ำ	กลี่ช้าง เกลียดไม้ โรงฯ	กลี่ช้าง กำราก เหลือน้ำ	กลี่ช้าง ค้ำ กลางแปลง	กลี่ช้าง ค้ำในวง พาด	กลี่ช้าง ไม่หัด	กลี่ช้าง น้ำมันไล่ มั่วล่อแพน	กลี่ช้าง น้ำมันไล่ คน	กลี่ช้าง ขนบารุ งา	กลี่ ช้างชน ศึก
1. ตำราช้าง 81/9	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
2. ตำราช้าง 76/8	/	/	/	/	/							
3. ตำราช้าง 92/10												/
4. ตำราช้าง 145/14					/	/	/		/	/	/	
5. พระสมุทตำราธาราย 69/7	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
6. ตำราธารายนลพบุรี 70/2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
7. พระสมุทตำราช้างนา รายน์ 94/10	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	
8. ตำราควาญช้างพระที่ นั่ง 141/13	/	/	/	/	/							
9. สมุดพระตำหรับช้าง 75/8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
10. สมุดพระตำหรับชี่ ช้าง 85/9	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
11. ตำราลัคนช้าง 78/8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
12. ตำราคล้องช้าง 97/11	/											
13. พระสมุท พระตำรา ช้าง 2 23/2					/							
14. ตำราช้าง 95/11		/	/		/							
รวมความถี่	10	10	9	9	12	8	8	7	8	8	8	1

กลี่ช้างที่ปรากฏในตำราธรรม จำนวน 14 ฉบับ มีการคัดลอกที่แตกต่างกันในแต่ละฉบับ จะสังเกตได้จากตารางที่ 1 ที่แสดงให้เห็นจำนวนเนื้อหาของกลี่ที่คัดลอกในแต่ละฉบับที่ไม่เหมือนกัน บางฉบับปรากฏกลี่ช้างเพียง 1 กล บางฉบับปรากฏ 6 กล หรือบางกลในแต่ละฉบับอาจมีคำหรือข้อความที่คัดลอกแตกต่างกันออกไป เป็นต้น ผู้วิจัยจึงนำการวิเคราะห์ตัวแปรเพื่อสร้างเนื้อหาตัวแทนให้สมบูรณ์มากที่สุด และผลการศึกษาพบกลี่ช้าง 12 แบบ ได้แก่ กลี่ช้างล่อปลายเชือก กลี่ช้างกำรากเหลือน้ำ กลี่ช้างไม่หัด กลี่ช้างมีขำมน้ำ กลี่ช้างเกลียดน้ำมิลงน้ำ กลี่ช้างเกลียดไม้เกลียดโรงเกลียดตลุง (ตลุง คือ เส้าสำหรับผูกช้าง) เบญพาด (เบญพาด คือ เส้าตลุงที่มีไม้พาดถึงกัน ตัวไม้ที่คุมกันเข้าเป็นเครื่องค้ำยันเส้าตลุงให้มั่นคง) กลี่ช้างน้ำมันค้ำในวงพาด (วงพาด คือ คอกเล็ก รั้วสี่เหลี่ยมภายในเพนียดใช้ล้อมช้าง ทำด้วยซุงเป็นต้นๆ ปักเรียงรายเว้นระยะพอให้คนลอด

เข้าออกได้ มีไม้ตีพาดเสาเหล่านั่นให้ยึดติดกันโดยรอบ) กลชี้ข้างค้ำกลางแปลง กลชี้ข้างน้ำมันไล่ฆ่าล่อแพน กลชี้ข้างน้ำมันไล่คน กลชี้ข้างชนบ่ารุงา (ชนบ่ารุงา คือ การฝึกชนข้างในลักษณะที่ให้ปลายงาตะกั้น) และกลชี้ข้างชนศึก

วัตถุประสงค์ที่ 2 สังเคราะห์กลวิธีการชี้ข้างในแง่ของการนำไปใช้ จากเนื้อหาของกลชี้ข้าง 12 แบบ สามารถแบ่งเป็นประเภทของการนำไปใช้ออกเป็น 3 ประเภทหลัก คือ การฝึกหัดทั่วไป การฝึกเฉพาะกิจ และกลชี้ข้างชนศึก มีรายละเอียดดังนี้

ประเภทที่ 1 การฝึกหัดทั่วไป

1.1 การฝึกเตรียมความพร้อมแก่ข้าง รวมถึงวิธีการแก้ไขข้างที่มีกิริยาและอาการต่างๆ และเป็นการฝึกเตรียมพร้อมแก่คนและข้างในเวลาเดียวกัน ได้แก่ กลชี้ข้างล่อปลายเชือก กลชี้ข้างน้ำมันค้ำในวงพาด และกลชี้ข้างค้ำกลางแปลง ตัวอย่าง **กลชี้ข้างล่อปลายเชือก** กล่าวถึงวิธีการฝึกเตรียมความพร้อมในด้านพลังกำลังและท่วงที โดยการนำข้างเถื่อนคล้องบ่วงบาศไว้ที่เท้า แล้วนำข้างเชือกหรือข้างคล้อง (ซึ่งในที่นี้ใช้คำว่า ข้างเรา) มาชนกันกับข้างเถื่อนดังกล่าว โดยเว้นระยะห่าง 1-2 ช่วงตัว ให้ชนกันแต่ปลายงา ไม่ให้ชนแบกเพราะเชือกที่เท้าข้างเถื่อนจะหย่อนแล้วทำให้ข้างเถื่อนชนได้ถนัด ซึ่งข้างเชือกอาจเสียทีและเป็นอันตรายได้ ดังตัวอย่างข้อความที่ว่า

ถ้าข้างเถื่อนมีกิริยามุ่งหมายข้างเราอยู่ ข้างเราก็มุ่งหมายข้างเถื่อนอยู่นั้นก็ให้รักษาข้างเราไว้จงได้อย่าให้เสียที่ถ้าข้างเถื่อนเข็นเชือกวิ่งมาจะชนข้างเราถ้าเชือกที่ติดเท้าข้างเถื่อนอยู่นั้นยังหย่อนอยู่ถ้าข้างเราจะถลาไปรับเอานั้นให้รักษาไว้ก่อนถ้าข้างเถื่อนเข็นเชือกมาติดแล้วจึงให้เคลื่อนข้างเราเข้าไปแต่อย่าเพิ่งวางให้ถึงก่อนรักษาไว้แต่ชั่วตัวหนึ่ง สองชั่วตัวจะถึงกัน แล้วจึงหยุดตั้งไว้ถ้าหน้าข้างเถื่อนจะเหลียวไปซ้ายไปขวา ก็ดีจะยกหน้าขึ้นสูงกว่าข้างเราก็ดีเห็นว่ข้างเราจะได้ทีแล้วให้แกข้างเราให้ต่ำวางข้างเราเข้าไปให้ได้ทีล่างอย่าให้ชนแบกให้แต่ปลายงา (The National Library, n.d.)

1.2 การฝึกหัดโดยการใช้อำนาจบังคับ หรือใส่อุปกรณ์ ได้แก่ กลชี้ข้างกำรากเหลื่อลาม และกลชี้ข้างไม่หัด ส่วนนี้เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงกลวิธีเบื้องต้นในการฝึกหัด ดังตัวอย่าง **กลชี้ข้างไม่หัด** ที่กล่าวถึงการฝึกบังคับควบคุมข้างที่ยังไม่ได้ฝึกหัดใดๆ เลย โดยเริ่มจากผู้ที่จะต้องรู้จักลักษณะข้างก่อนว่าเป็นข้างตระกูลใด เพื่อจะได้นั่งได้ถูกตำแหน่ง หากผูกเครื่องตัวถ้าผูกชนกก็อย่าผูกให้ตึง และถ้าผูกชนกแล้วก็อย่าให้ผูกจกธรัน ทั้งนี้ผู้ต้องคอยสังเกตท่าทีหรือลักษณะนิสัย รวมทั้งค่อยๆ ฝึกหัดซึ่งยังไม่ให้ใช้อุปกรณ์ในการบังคับให้เริ่มจากหัดใช้ขาและที่นั่งบังคับข้างให้ได้ก่อน ดังตัวอย่างข้อความ

ผู้ชี้ข้างหัดแลฝึกสอนให้ข้างทำประการใดนั้นก็จะได้โดยง่าย ถ้ามีรู้จักลักษณะน้ำใจข้าง แลกิริยาข้างก็จะได้โดยยากเพราะกลมีรู้จักน้ำใจข้างให้คนผู้ชี้ข้างหัดนั้นให้มีความเพียรเถิด แล้วหัดฝึกสอนสิ่งใดนั้นอย่าเพิ่งฉะพันทำข่มเหง ให้ใช้แต่ขาและที่นั่งให้ข้างได้สำเนียงก่อน (The National Library, n.d.)

1.3 การฝึกหัดประกอบกับพิธีกรรม ได้แก่ กลชี้ข้างมีขำมน้ำ กลชี้ข้างเกลียดน้ำมีลงน้ำ และกลชี้ข้างเกลียดไม้เกลียดโรงเกลียดตลุมเบญพาด เนื้อหาส่วนนี้จะกล่าวถึงกลวิธีการฝึกปฏิบัติ ร่วมกับการใช้พิธีกรรมมนต์คาถา และยาเข้ามาประกอบกัน ดังตัวอย่าง **กลชี้ข้างมีขำมน้ำ** กล่าวถึงการฝึกหัดให้ข้างขำมน้ำกว้าง โดยการนำเรือ 4-5 ลำ ทอดสมอปักหลักบริเวณท่าน้ำที่ข้างจะขำมออกจากตลิ่งไปประมาณ 4-5 วา เพื่อการหลอกสายตาข้าง ตัวอย่างข้อความ

ถ้าข้างอันเคยขำแต่แม่น้ำแคบ ครั้นเห็นแม่น้ำกว้างมีขำมนั้นให้เรือ 4ลำ 5ลำ

ก็ตีไปทอดสมอปักหลักไว้ตรงท่าข้าง จะขำมนั้นให้ไกลตลิ่งออกประมาณ 4วา

5วา คะเนแต่พอสุดเท้าข้างแล้วทำบังตาข้างจงดีแล้วจึงเอา 2 ลำมาผูกคานเข้า

แต่ลำนี้ไปถึงลำโน้นกะเนแต่ 5ศอก 6ศอก ให้ผูกแต่ข้างหน้าเรือข้างท้ายเรือนั้น

อย่าผูกเลย (The National Library, n.d.)

บางกรณีใช้พิธีกรรม ประกอบด้วย ยา (ในที่นี้คือพืชสมุนไพร) มนต์คาถาประกอบกันเพื่อแก้ไขข้างที่ไม่ยอมขำมน้ำให้ขำมน้ำ ตัวอย่างข้อความ

อันว่าข้างมีขำมน้ำนั้นถ้าให้ขำมทำอย่างนี้ขำมให้ย้ายท่าไปขำมทำอื่น ถ้ามีขำมให้

เอายอดน้ำนอง ยอดจิงจ้อ ยอดสะอึก ยอดผักบุง ก็ได้ เอาที่ยอดอันชี้ไปข้างปาก

ทางโน้นให้อาหมาก 3 คำให้พลีเอาจึงว่าครูบาธิยายเจ้าเหยข้างมีขำมน้ำข้าขอเชิญ

ครูบาธิยายเจ้าไปช่วย ให้ข้างขำมน้ำไปจงง่ายเถิด (The National Library, n.d.)

ประเภทที่ 2 การฝึกเฉพาะกิจ คือ การฝึกข้างเพื่อใช้ในกิจต่างๆ ซึ่งเฉพาะกิจในที่นี้ เพื่อใช้ในกิจสงคราม เนื่องจากในอดีตมีการศึกสงครามอยู่บ่อยครั้งและใช้ข้างเป็นพาหนะสำคัญในการทำสงคราม ดังนั้นผู้ซึ่งจำเป็นต้องฝึกชี้ให้คล่องแคล่วและรู้ใจกัน นอกจากนี้การฝึกเฉพาะกิจนี้อาจเป็นลักษณะการแสดงต่อหน้าพระที่นั่ง หรือต่อหน้าธารกำนัลเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในยามบ้านเมืองสงบสุขอีกด้วย

2.1 การฝึกข้างเพื่อแสดงต่อหน้าพระที่นั่ง ได้แก่ กลชี้ข้างน้ำมันไล่คน และกลชี้ข้างน้ำมันไล่ม้าล่อแพน จะสังเกตเห็นว่า ทั้ง 2 กลนี้ เป็นการชี้ข้างน้ำมัน ซึ่งเป็นข้างที่มีความดุร้ายเนื่องจากกำลังอยู่ในช่วงตกมัน ดังนั้นการชี้ข้างในลักษณะนี้ต้องอาศัยทักษะสูงในการบังคับควบคุมข้างในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี และยิ่งเป็นการแสดงต่อหน้าพระที่นั่งก็จะต้องมีการฝึกหัดชี้ข้างมาเป็นอย่างดี ทั้ง 2 กลดังกล่าวเป็นการชี้บังคับข้างต่อหน้าพระที่นั่งมีลักษณะแสดงทักษะการบังคับข้างของผู้ซึ่งประกอบลีลาท่วงท่าในการใช้อุปกรณ์บังคับข้าง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงเพื่อเป็นความบันเทิงความตื่นเต้นอีกด้วย ตัวอย่างข้อความ **กลชี้ข้างน้ำมันไล่ม้าล่อแพน**

ถ้าแลข้างนั้นไล่ไปเป็นกิริยามุ่งหมายอยู่แล้ว ก็ให้ผู้ขี่ม้านั้นให้แพนแก่ข้าง ถ้าข้าง

ฉวยแพนได้เล่นอยู่ ก็ให้หมอนั้นออกขอใหญ่เพลงปิดเกล้า ควบุนั้นก็ออกขอข้าง

เพลงกระเดียดเพลงรำ จึงจะเป็นท่วงเป็นที (The National Library, n.d.)

นอกจากจะใช้เป็นการแสดงต่อหน้าพระที่นั่งเพื่อความบันเทิงแล้ว ยังมีนัยยะของการฝึกข้างไต่ร่วมด้วย ซึ่ง Pangchangayutthayalaepaneat (1998) ได้ให้ข้อมูลการซ้อมข้างแบบ “ล่อแพน” ว่าเป็นการซ้อม

ข้างโล่ เป็นการข้อมเพื่อถวายพระเนตรในลักษณะของกีฬาซึ่งจะใช้ข้างตักน้ำมันเสมอ และต่างจากเวลาออกรบซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ข้างตักน้ำมันเหมือนข้างชน ส่วนกลชี้ข้างน้ำมันโล่คนก็น่าจะเป็นเช่นเดียวกับการข้อมข้างเช่นกัน โดย “โล่คน” คือนำคน หรือเรียกว่า คนพาน มายั่วเย้าให้ข้างหงุดหงิดแล้ววิ่งโล่คน ซึ่งกลวิธีนี้จะมีความอันตรายมากขึ้นแต่ก็เพื่อเป็นการเพิ่มความตื่นเต้น หวาดเสียวให้แก่ผู้ชมมากขึ้นเช่นกัน

2.2 การฝึกข้างใช้ในการศึกสงคราม ได้แก่ กลชี้ข้างชนบ่ารุงา กลชี้ข้างชนบ่ารุงา กล่าวถึงการฝึกข้างเตรียมในการศึกสงคราม โดยการนำข้างน้ำมันที่มีฝิงาพๆ กันมาชนกัน แต่ให้ชนแต่ปลายงาเท่านั้น ดังข้อความ “กลชี้ข้างชนบ่ารุงาให้จัดเอาข้างที่มีน้ำมันหน้าหลังอันมีฝิงาทั้งสองฝ่าย.....เมื่อจะชนกันนั้นให้ถึงแต่ปลายงานั้นเป็นกำหนด” (The National Library, n.d.) เนื่องจากครั้งอดีตมีการศึกสงครามจึงต้องฝึกเตรียมความพร้อมข้างเพื่อใช้ในการต่อสู้กับข้าศึกศัตรู แต่เมื่อเวลาผ่านไปสงครามสงบลงแล้ว กลชี้ข้างชนบ่ารุงาจึงถูกนำมาเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งประกอบด้วยท่ารำและศิลปะการบังคับข้างซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสวยงามสง่างามของนักรบไทยและมีความตื่นเต้นในเวลาเดียวกัน

ประเภทที่ 3 กลชี้ข้างชนศึก กลชี้ข้างชนศึก นี้มีเนื้อหาในส่วนที่เป็นพิธีกรรมทำขวัญเพื่อสร้างขวัญกำลังใจเตรียมพร้อมออกศึก เตรียมพร้อมข้างศึก รวมทั้งวัตถุของขลังต่างๆ ประกอบการออกศึกเพื่อให้มีชัยชนะ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่บอกถึงลักษณะที่ดีของข้างศึก ซึ่งอยู่ในส่วนของคชลักษณ์ด้วย

พิธีกรรมที่เรียกขวัญแก่ข้างโดยการจัดบายศรีทำพิธีเชิญเทวดามารักษาตัวข้าง เพราะความเชื่อว่า ข้างทุกเชือกมีเทพเทวดาสถิตอยู่ตำแหน่งต่างๆ บนร่างกาย ดังข้อความ

กลจะชี้ข้างชนศึกให้ทำดังนี้ ให้อัญเชิญพญาทศศรราช มาอยู่หน้าข้างแลวง
ข้างอัญเชิญพญาวิรุฬหกพรหมมาอยู่ข้างขวาแลเท้าขวาข้าง อัญเชิญพญาวิรุฬ
ปักราชมายู่ท้องข้าง อัญเชิญพญาภูเวรราช มาอยู่ข้างซ้ายแลเท้าซ้ายข้างแล้ว
จึงแต่งบายศรีสำหรับหนึ่งสามชั้นทำเป็นข้าง...(The National Library, n.d.)

นอกจากนี้ยังมีของขลังหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประกอบการเรียกขวัญกำลังใจให้มีชัยชนะ เช่น นำใบ พลู ร่มใบมาเขียนรูปราชสีห์ลงบนใบพลูแล้วร่วมด้วยรูปเทียน และเสกด้วยมนต์ *อุจจวิจจแรงยาแพงสุเขษฐุเตสวาหะ* 7 ครั้ง แล้วเจิมหน้าข้างจะมีความเชื่อว่าจะไม่มีใครสามารถชนะข้างของเราได้เลย (The National Library, n.d.) เป็นต้น

กลชี้ข้างชนศึก ยังได้กล่าวถึงคชลักษณ์ คือการดูลักษณะข้างศึกที่ดีที่อาจมีชัยชนะนั้นจะต้องมีลำตัวสูงใหญ่ งดงามและสง่างามทั้งรูปร่าง งวง งา โขมดศีรษะ ดูท่าทางปราดเปรียว สันฐานเท้าทั้ง 4 เท้ามีความมั่นคง ปากแดง หลังโค้งงามเหมือนคันธนู น้ำเต้าเต็ม ตาเป็นประกายสวยงาม หูใหญ่ ดังข้อความ

อนึ่งจะกล่าวลักษณะข้างศึก ฆิข้างตัวโตเต็บสูง รูปร่างมรวดเร็ว กล้าหาญวงงา
แลโขมดหัวดุจแก่งปั่นไว้ แลเท้าทั้ง 4 ยืนยันมั่นคงประดุจเสาประโคน ปากแดง
ดุจขาค ตะคุยหลังดุจวงเกาทันท์ น้ำเต้าฟูเต็ม ตาดุจดาว งาทั้งสองอนดุจงอนรถ
แลหูใหญ่ข้างสะบ้าหูดุจจามร เท้าทั้งสี่วงแลหางลงถึงดิน 7 ประการนี้ แล้วมีน้ำมัน
หน้าหลังเสียงดุจฟ้า เมื่อดำเนินดุจราชสีห์ แลดำปลอดล้วน แลข้างนั้นอาจมีชัยใน
สงครามแล (The National Library, n.d.)

จากการสังเคราะห์กลวิธีการชี้ข้างในแง่ของการนำไปใช้ จะสังเกตได้ว่าในอดีตมีวัตถุประสงค์ สูงสุด เพื่อเตรียมพร้อมข้างในทุกด้านทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อคัดเลือกและฝึกข้างเพื่อใช้ในการศึก จึงนับได้ว่ากลชี้ข้าง 12 แบบที่ปรากฏในตำราสงคราม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เปรียบเสมือนคู่มือการฝึกปฏิบัติในเรื่อง อการชี้ข้างซึ่งครอบคลุมในเรื่องของการดูลักษณะข้าง (คชลักษณ์) ตลอดจน (คชกรรม) ในด้านความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ ที่ใช้ประกอบกันซึ่งเป็นสิ่งเสริมทางด้านจิตใจด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 ภูมิปัญญาในการชี้ข้างของบรรพบุรุษไทย

3.1 ด้านการเป็นวิชาความรู้แขนงหนึ่ง เนื้อหาการชี้ข้างเป็นศาสตร์วิชาแขนงหนึ่งซึ่งเป็นศาสตร์เฉพาะทาง ที่มีวิธีการบอกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มแรกของการฝึก การฝึกเฉพาะอย่างโดยมีเทคนิคมากขึ้น การฝึกเตรียมพร้อมอยู่เสมอ การชี้ข้างถือเป็นทักษะที่ต้องมีการฝึกอยู่เสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญคล่องแคล่วมีประสิทธิภาพในการชี้และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ ดังข้อความส่วนหนึ่งที่ปรากฏในกลชี้ข้างไม่หัดที่ว่า “กลจะฝึกสอนดัดแปลงข้างนั้นเป็นราชการสืบไปได้แล้ว อันกลแยกคายนั้นจะกล่าวไว้ในที่นั้นมีได้ เพราะว่ามีรู้ว่าจะทำอะไร จึงกล่าวไว้แต่พอเป็นราวความ” (The National Library, n.d.) วิชาความรู้ที่ถูกบันทึกไว้นี้ก็ยังคงตกทอดมาถึงปัจจุบันในรูปแบบของเอกสารโบราณสมุดไทย ถือเป็นองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง

3.2 ด้านการเป็นศิลปวิทยาการ ปรากฏในรูปแบบศิลปะการแสดง และศิลปะการต่อสู้ ซึ่งกลชี้ข้างน้ำมันไล่มาล่อแพน มีข้อความที่กล่าวถึงลักษณะการออกท่าทางร้ายรำ ไหว้ครู ออกท่าร้ายรำบนหลังข้าง ดังข้อความ

เมื่อเอาข้างถึงสนามแล้วให้รักษาข้างไว้ให้สงบแล้วตั้งหน้าข้างไว้ให้ตรงสนามให้
ยืนเป็นปรกติแล้วให้นมัสการพระพุทธรูปเจ้าให้ยกด้าขอขึ้นเพียงศีร์ษะ แล้วให้เอา
มือซ้ายมือขวาประสานด้าขอเข้าประนมให้ถึงศีร์ษะแล้วลดมาเพียงบานมัสการ
ครู แล้วลดมาให้ได้ที่จะวางขอนั้น จึงถวายเป็นมอช้อยมือขวาก็จับด้าขออยู่ก้ม
แต่ศีร์ษะลงให้ถึงด้าขอแล้วผู้ควาญจึงนมัสการถวายเป็นมอช้อยกระทำดุจกันให้นมัสการ
พระแลครู (The National Library, n.d.)

การผสมผสานทั้งด้านความอ่อนหวานของนาฏศิลป์ประกอบกับความแข็งแกร่งในฐานะวิทยายุทธ เป็นการแสดงต่อหน้าพระที่นั่ง รวมทั้งแสดงต่อหน้าธารกำนัล เพื่อก่อให้เกิดความบันเทิงเพลิดเพลินในยามบ้านเมืองปกติสุข เช่นเดียวกับกลชี้ข้างขุนบำรุงา ที่ปรากฏข้อความที่แสดงถึงศิลปวิทยาการทั้งในรูปแบบของศิลปะการแสดงและการต่อสู้ ที่ว่า “ให้ผู้ชี้ข้างทั้งหมอตั่งควาญแต่งตัวจงโอโง่งทั้งสองฝ่ายให้ใส่พวงมาลัยทั้งศีร์ษะทั้งคอทั้งข้อมือทั้งหมอตั่งควาญ แลหมอนั้นให้ใส่เสื้อตะกร้าทั้งสองฝ่าย” (The National Library, n.d.) “ถ้าข้างชีวิตค่อนข้างแต่ปลายงา เป็นท่วงเป็นทีแล้วก็จะให้รักษาให้ถอยหลังออกมายืนหน้าเสาทั้งสองฝ่ายแล้วให้ออกขอใหญ่ขอเจียด ควาญนั้นก็ให้ออกสายกระแซงสามท่า แล้วออกขอข้างแลหมอนจะออกขอใหญ่ขึ้น” (The National Library, n.d.)

ภูมิปัญญาในการชี้ข้างของบรรพบุรุษไทยนั้น นอกจากจะมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้แล้ว ก็มีเทคนิคเฉพาะที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ในการชี้ข้างของผู้ชี้แต่ละคน ซึ่งเทคนิคเหล่านี้ไม่สามารถบอกได้นอกจากจะฝึกจนเกิดเป็นความชำนาญเป็นประสบการณ์ของตนเอง สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงแก้ไขและทรงนิพนธ์ตำราชี้ข้างขึ้นใหม่เพื่อให้เรียนได้ง่ายขึ้น และคงไว้แต่วิธีที่ใช้ได้จริง” (Chantawit, n.d.)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบกลชี้ข้าง 12 แบบ ในตำราคชกรรม ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Source) ฉบับหอสมุดแห่งชาติ จำนวน 14 ฉบับ จากตำราคชกรรมทั้งสิ้น 60 ฉบับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเนื้อหากลชี้ข้างปรากฏในแต่ละฉบับมีความแตกต่างกันไปอาจเป็นเพราะการคัดลอกต่อกันมา ซึ่งอาจจะไม่ได้คัดลอกจากตำราเพียงเล่มเดียว หรือมีผู้คัดลอกหลายคน และคัดลอกต่างช่วงเวลาขึ้น จึงทำให้น้ำหนักของเนื้อหาปะปนกัน หรือเนื้อหาในบางฉบับขาดหายไป ทั้งนี้กลชี้ข้างยังเป็นส่วนหนึ่งในการยืนยันหลักฐานจากคำกล่าวอ้างของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่กล่าวไว้ในหนังสือนิทานโบราณคดีว่า “ของสำคัญแก่คชกรรมในเมืองไทย ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ฯ ได้ทรงสถาปนาไว้อีกสิ่งหนึ่งเป็นหนังสือที่เรียกว่า “ตำราชี้ข้าง” (Rachanuphap, 2013) อีกด้วย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลชี้ข้าง 12 แบบ สามารถแบ่งออกมาเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ฝึกหัดทั่วไป คือ ฝึกเบื้องต้นรวมถึงฝึกเพื่อใช้งานทั่วไป 2) ฝึกเฉพาะกิจ คือ ฝึกเพื่อใช้ในกิจการงานเฉพาะอย่าง คือ ฝึกเพื่อแสดง หรือเตรียมใช้ในการศึก และ 3) กลชี้ข้างชนศึก ทั้งนี้เป็นเพราะเนื้อหาของกลชี้ข้างแต่ละกลมีลักษณะของการฝึกข้างเพื่อนำไปใช้งานในลักษณะต่างๆ ส่วนประเภทที่ 3 นี้ เนื้อหาที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจน ซึ่งเนื้อหาไม่ได้กล่าวถึงวิธีการฝึก แต่กล่าวถึงทั้งลักษณะที่ดีของข้างศึก (คชลักษณ์) และพิธีกรรมต่างๆ เพื่อเตรียมออกศึกโดยเฉพาะ (คชกรรม) ทำให้เห็นว่ากลชี้ข้างไม่เพียงแต่จะมีนัยยะของคชกรรมเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ต้องประกอบกับคชลักษณ์เพื่อเลือกเฟ้นข้างแต่ละเชือกให้สอดคล้องในการนำไปใช้งาน และฝึกซ้อมในแต่ละแบบด้วยเช่นกัน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กลชี้ข้าง 12 แบบนี้ สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย ทั้งในแง่ของการเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง และเป็นศิลป์ที่มีความงดงาม ทั้งนี้เป็นเพราะวิถีชีวิตสังคมไทยในอดีตมีความผูกพันกับช้างและใช้ช้างในการทำกิจต่างๆ เป็นสำคัญ เช่น ใช้ช้างเป็นราชพาหนะ หรือใช้งานในด้านต่างๆ เป็นต้น ด้วยความที่ช้างเป็นสัตว์สำคัญคู่สังคมไทยดังกล่าวมาแล้ว จึงปรากฏเป็นศาสตร์อันเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าของบรรพบุรุษไทยที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของเอกสารโบราณให้เห็นทุกวันนี้

สรุป

กลชี้ข้าง 12 แบบที่ปรากฏในตำราคชกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ นับได้ว่าเป็นคู่มือในการฝึกข้างในอดีตที่แสดงให้เห็นถึงกลวิธีของการฝึกข้างในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีขั้นตอนในการฝึกเบื้องต้น ฝึกเฉพาะอย่าง จนกระทั่งฝึกเพื่อนำไปใช้ในการศึกซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สูงสุด อย่างไรก็ตาม การฝึกข้างในอดีตนั้นก็เพื่อที่จะนำ

ช้างไปใช้งานตามความเหมาะสมด้วย กลชี้ช้าง 12 แบบที่ปรากฏในตำราคชกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในแง่ของการเป็นวิชาความรู้แขนงหนึ่งที่ถูกส่งต่อความรู้จนถ่ายทอดออกมาในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้ยังสะท้อนภูมิปัญญาในแง่การเป็นศิลปวิทยาการที่มีทั้งศิลปะการแสดงผสมผสานกับศิลปะการต่อสู้ ซึ่งมีทั้งความสวยงามและความแข็งแกร่งในเวลาเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กลชี้ช้าง 12 แบบ ในตำราคชกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ได้แก่ กลชี้ช้างล่อปลายเชือก กลชี้ช้างกำรากเหลื่อลาม กลชี้ช้างไม่หัด กลชี้ช้างมีขำมน้ำ กลชี้ช้างเกลียดน้ำมีลงน้ำ กลชี้ช้างเกลียดไม้เกลียดโรงเกลียดตลุมเบญพาด กลชี้ช้างน้ำมันค้ำในวงพาด กลชี้ช้างค้ำกลางแปลง กลชี้ช้างน้ำมันไล่ฆ่าล่อแพน กลชี้ช้างน้ำมันไล่คน กลชี้ช้างชนบ่ารุงา และกลชี้ช้างชนศึก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ศึกษาข้อมูลเอกสารโบราณจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องว่าปรากฏตำราหรือเอกสารโบราณเกี่ยวกับคชกรรมอีกหรือไม่ และจัดทำรวบรวมข้อมูลเข้าไว้ด้วยกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลวิธีการชี้ช้างสามารถแบ่งตามประเภทการฝึกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ การฝึกหัดทั่วไป การฝึกเฉพาะกิจ และกลชี้ช้างชนศึก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ศึกษาเรื่องการฝึกหัดช้างในปัจจุบันว่ามีความสอดคล้องกับตำราในอดีต หรือหลงเหลือร่องรอยการฝึกช้างในอดีตอย่างไรบ้าง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กลชี้ช้างทั้ง 12 แบบนี้สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาไทยในแง่ของการเป็นวิชาความรู้แขนงหนึ่ง รวมถึงการเป็นศิลปวิทยาการอันทรงคุณค่า ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ จัดกิจกรรมหรือนิทรรศการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้นี้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการบังคับช้างที่ปรากฏอยู่ในตำราคชกรรมกับที่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน

2.2 ศึกษาพิธีกรรม มนต์คาถาที่ปรากฏในตำราคชกรรม

References

Chantawit, N. (n.d.). *Chang ratchaphahana*. n.p.

Hophrasamutwachirayan. (1922). *Tamra khi chang khrang phaendin somdet*

phranaraimaharat

2199-2231 *chabap phra chao baromwongtae krommaluang adisorn udomdet prot hai*

- phim meu 2465*. Pra na khorn: Rong phim so phon phi phat tha na korn.
- Paiboonwangchareun, P. (2003). *Phrasamuttamraphankhotchalak*. Bangkok: National Library of Thailand, Fine Arts Department.
- Pangchangayutthayalaepaneat. (1998). *Phan ngan khrong kan phi thi khlong chang (Tamraluang) na pa neat khlong chang Thong thung thale ya chang wat phranakhornsriayutthaya*. n.p.
- Panyangam, P. (1990). *A Study of Khotchalak from Thai Royal elephant's textbook*. n.p.
- Rachanuphap, D. (2013). *Ni than boran khadee*. Bangkok: Thai quality book.
- The office of Art and Culture Lampang Rajabhat University. (1992). *A study of rite about elephant in elephant conservation center Lampang*. n.p. *Unpublished Manuscripts in Thai*.
- The National Library. (n.d.). *Phrasamutpratamrachang 2*. no.23. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Phrasamuttamrakhichangphranarai*. no.94. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Phrasamuttamranaraichopboribun*. no.69. Thailand: n.p.
- The National Library. (1814). *Samutphratamrapkhichang*. no.75. Thailand: n.p.
- The National Library. (1814). *Samutphratamrapkhichang*. no.85. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamrakhichang*. no.76. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamrakhichang*. no.81. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamrakhichang*. no.92. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamrakhichang*. no.95. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamrakhichang*. no.145. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamrakhlongchang*. no.97. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamrakhwanchangphrathinang*. no.141. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamralakkhanakhichang*. no.78. Thailand: n.p.
- The National Library. (n.d.). *Tamranarailopburiwaduaychangkliatmaikliatrongkliattalungbenpat*. no.70. Thailand: n.p.

แนวทางการพัฒนาของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ*

Guidelines for the Development of the National

Award-Winning Marching Band

¹ถวัลย์ชัย สวนมณฑา และ ณรงค์รัชช วรรณมิตรไมตรี

¹Tawanchai Suanmonta and Narongruch Woramitmitree

¹วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹College of Music, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tuy617@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการบรรเลงวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาการบรรเลงของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ วิเคราะห์กระบวนการฝึกซ้อมการบรรเลงของวงโยธวาทิตรางวัลชนะเลิศระดับชาติ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญวงโยธวาทิต ครูผู้ฝึกซ้อมวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2559 จำนวน 6 โรงเรียน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลเชิงเนื้อหาที่ได้ มาทำการวิเคราะห์และสรุปสังเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของกระบวนการบรรเลงวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับชาติมี 3 ประเด็น 1) นักเรียนขาดพื้นฐานการปฏิบัติเครื่องดนตรี 2) การบรรเลงบทเพลงตามเครื่องหมายการควบคุมลักษณะเสียง ไม่ถูกต้อง 3) วงโยธวาทิตขาดการดำเนินการอย่างมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาการบรรเลงวงโยธวาทิตประกอบด้วย 1) การฝึกกลมและการนำลมไปใช้กับเครื่องดนตรี 2) การปฏิบัติเครื่องดนตรีตามเครื่องหมายการควบคุมลักษณะเสียง 3) โครงการพัฒนางวงโยธวาทิตเพื่อการประกวด

คำสำคัญ: วงโยธวาทิต; การพัฒนา; รางวัลระดับชาติ; โครงการ

Abstract

This research aims to 1) Study the problem of performing the marching band that has received national awards. 2) To propose the development of a national award-winning marching band analysis of the performance exercises of the national award-winning marching band data collected by interviewing a marching band 2006-2016 expert 6 National Award-winning marching band practitioners. Using the method of analyzing data using qualitative

*Received January 27, 2021; Revised March 8, 2021; Accepted March 26, 2021

research. By using the information obtained to analyze and summarize the content synthesis and presenting in a descriptive way.

The research results were found that problems in the process of performing the national award-winning marching band consist of 3 issues. 1) The students lack the basics of musical instrument performance. 2) Playing music according to the sound characteristic control mark (Articulation) is not correct. 3) The marching band lacks a systematic action.

Guidelines for the development of marching bands consist of 1) Breathing Exercises and wind applying to musical instruments, 2) Instrument performance according to the sound characteristic control mark. (Articulation) 3) A project to develop a marching band for the contest.

Keywords: military band; development; national military band; project

บทนำ

แนวทางการพัฒนาถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เยาวชนของชาติได้เรียนรู้ให้มีศักยภาพการใช้องค์ความรู้เพื่อแก้ปัญหาและมีการจัดกิจกรรม เพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพของความสามารถของตนเอง โดยอาศัยความตั้งใจ ความมุ่งมั่น ความพากเพียรที่จะพัฒนาตนเองให้ประสบผลสำเร็จ

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมการให้นักเรียนที่เป็นเยาวชนของชาติ ได้เรียนในระดับสูงขึ้นและการวางแผนอาชีพในอนาคต จูงมูงหมายของการจัดการศึกษาในระดับนี้มุ่งให้นักเรียนมีความรู้ทางด้านวิชา และวิชาชีพเหมาะสมกับวัยความต้องการและความสนใจตลอดจนความถนัดของแต่ละบุคคล (Department of Subject, 2008) ดนตรีเป็นวิชาที่ว่าด้วยความถนัดของแต่ละบุคคล แต่สามารถฝึกฝนจนเกิดความชำนาญได้ วงโยธวาทิตเป็นวงดนตรีที่เล่นรวมกันได้รับการเผยแพร่การวงดนตรีทางตะวันตก ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 3 ประเภทได้แก่ เครื่องลมไม้ เครื่องลมทองเหลือง เครื่องตีประกอบจังหวะ นอกจากจะใช้ในการกิจการของทหารแล้ว ปัจจุบันเป็นที่นิยมในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา (Suanmontha, 2004)

การประกวดวงโยธวาทิตในประเทศไทยมีประกวดติดต่อกันทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 ถึงปัจจุบัน มีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ความสำคัญในการจัดการประกวดเพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถทางด้านดนตรีและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกด้านดนตรีอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งส่งเสริมให้มีระเบียบวินัยมีความสามัคคีในหมู่คณะ ทุกปีจะมีวงโยธวาทิตจากทั่วประเทศมาประกวด โดยมีวงโยธวาทิตเพียงวงเดียวที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ แสดงว่าจะต้องเป็นวงโยธวาทิตที่มีคุณภาพดีที่สุดใน (Kanjana hut, 2019) ได้กล่าวว่า การฝึกซ้อมดนตรีเป็นการจัดกิจกรรมนำความรู้ทางดนตรีกับทักษะดนตรีมาเชื่อมโยงกัน โดยผ่านการฝึกซ้อมอย่างมีขั้นตอนจนสามารถพัฒนาการบรรเลงให้มีคุณภาพได้ ทำอย่างไรจะทำให้วงมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่คณะกรรมการการประกวดได้ตั้งเกณฑ์ไว้

Bodergaven and Wilson (1970) ได้กล่าวว่า ผู้อำนวยเพลงส่วนใหญ่แล้วมักจะมีวัตถุประสงค์ในการซ้อมที่สำคัญเสมอ เพื่อเป็นทิศทางในการซ้อมให้นักดนตรีจะช่วยให้เนื้อหาในการฝึกซ้อมและรูปแบบการฝึกซ้อมมีเป้าหมายที่ชัดเจน เมื่อการบรรเลงเสร็จสิ้นแล้วพบว่านอกจากนักดนตรีสามารถบรรเลงบทเพลงได้อย่างไพเราะแล้ว สิ่งที่ได้รับควบคู่กันมาด้วยคือ การได้พัฒนาทักษะจากการฝึกซ้อมในด้านต่างๆ เช่น การหายใจ การควบคุมคุณภาพเสียง ความดังเบา การรักษาจังหวะการเล่นร่วมกับผู้อื่นทุกอย่างเกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม รวมถึงวิธีการฝึกซ้อมที่ชัดเจน วงโยธวาทิตเป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลมเป็นหลัก จึงต้องมีการฝึกทักษะการใช้ลมกับเครื่องดนตรี ซึ่งการฝึกแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน 1) การฝึกซ้อมเทคนิค 2) การฝึกซ้อมบทเพลง 3) การลมที่ใช้กับเครื่องดนตรี (Sutthichit, 2017) กล่าวถึงการฝึกซ้อมดนตรี การฝึกซ้อมประจำวันจะต้องฝึกวิธีการใช้ลม และฝึกซ้อมเทคนิคเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของแต่ละคน โดยใช้แบบฝึกหัดที่เหมาะสม สอดคล้องกับ Kanjanahut (2019) และ Potavanich (2019) การพัฒนาแบบฝึกหัดครูผู้สอนสามารถศึกษาจากตำรา แล้วจัดทำแบบฝึกหัดเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียน อีกทั้งจัดโครงการให้มีกิจกรรมพัฒนาทักษะการบรรเลงจะทำให้ให้นักเรียนมีทักษะการบรรเลงดนตรีที่มีประสิทธิภาพ ดนตรีเป็นวิชาทักษะต้องฝึกซ้อมซ้ำๆ บ่อยๆ เริ่มจากช้าๆ แล้วเพิ่มความเร็วขึ้น การฟังเสียงจากต้นแบบที่ผลิตเสียงได้คุณภาพมีความสำคัญ เพราะดนตรีเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องเสียง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของวิธีการฝึกซ้อม อยากรู้ ดูประเด็นข้อเรื่องเป็นหลักๆ การจัดกิจกรรมเสริมตามโครงการเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความรู้ มีทักษะการบรรเลงดนตรีให้ได้คุณภาพจนประสบผลสำเร็จในการประกวดระดับชาติ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับชาติ เพื่อเป็นรูปแบบในการพัฒนาของวงโยธวาทิตในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบรรเลงวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ
2. เพื่อเสนอแนวการพัฒนาของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualities Research) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำข้อมูลมาสังเคราะห์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกซ้อมวงโยธวาทิตและการวิเคราะห์สภาพปัญหาของการฝึกซ้อมที่มุ่งเน้นการพัฒนางวงโยธวาทิต

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสังเกต สำหรับสัมภาษณ์ครูผู้ควบคุม/หรือครูผู้ฝึกสอนวงโยธวาทิตเพื่อทราบปัญหา ขั้นตอน เทคนิค วิธีการฝึกซ้อมการพัฒนาวงโยธวาทิตและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกวดวงโยธวาทิต จากนั้นเชิญผู้เชี่ยวชาญด้าน

วงโยธวาทิตจำนวน 5 คนตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อหาค่า IOC การตรวจสอบค่าเฉลี่ย IOC = 0.8 (ค่าเฉลี่ย IOC ต้องได้มากกว่า 0.60)

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ครูผู้ควบคุมหรือครูผู้ฝึกซ้อมวงโยธวาทิตจำนวน 2 คน ซึ่งมีทั้งหมด 6 วง ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับชาติ โดยแบ่งออกเป็นประเภทวงนั้บรรเลงจำนวน 3 วง ประเภทวงโยธวาทิตดนตรีสนามจำนวน 3 วง รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 12 คน

ขั้นตอนที่ 4 เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านวงโยธวาทิตจำนวน 5 คน มาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อชี้แนะวิธีการจัดกิจกรรม การฝึกซ้อมเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนางวงโยธวาทิต

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลมา วิเคราะห์ /สังเคราะห์ สรุปผล แล้วนำเสนอแนวทางการพัฒนางวงโยธวาทิต

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนที่บรรเลงอยู่ในวงโยธวาทิตมีปัญหาสำคัญคือนักเรียนไม่รู้วิธีการนำลมไปใช้กับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการฝึกซ้อมวงโยธวาทิต 2. นักเรียนบรรเลงเครื่องดนตรีไม่ถูกต้องตามเครื่องหมายการควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) และเทคนิค (Technique) ได้แก่ เครื่องหมายเนเจอร์รัล (Natural) เครื่องหมายเทนนูโต (Tenuto) เครื่องหมายสตักกาโต้ (Staccato) และเครื่องหมายมอร์กาโต้ (Morcato) ซึ่งจะมีผลทำให้บทเพลงที่บรรเลงไม่มีความไพเราะ 3. วงโยธวาทิตมีการฝึกซ้อมอยู่เป็นประจำและมีเป้าหมายส่งวงโยธวาทิตเข้าประกวดระดับชาติทุกปีแต่บางปีไม่ประสบความสำเร็จเพราะขาดวิธีการและโครงการที่มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบรรเลงวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาการบรรเลงวงโยธวาทิต ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) การฝึกการควบคุมลมเพื่อนำไปใช้กับเครื่องดนตรีได้อย่างถูกต้อง 2) การปฏิบัติเครื่องดนตรีตามเครื่องหมายการควบคุมลักษณะเสียง 3) การจัดทำโครงการเพื่อพัฒนางวงโยธวาทิต

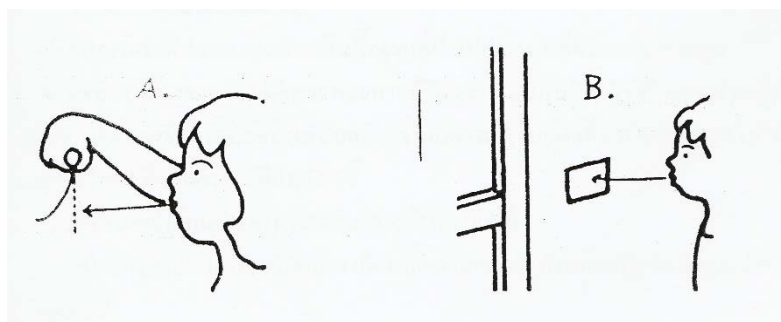
ขั้นตอนที่ 1 การฝึกการควบคุมลมเพื่อนำไปใช้กับเครื่องดนตรีได้อย่างถูกวิธี การควบคุมลมเพื่อนำไปใช้กับเครื่องดนตรี การควบคุมลมถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในการฝึกทักษะการเล่นเครื่องเป่าทองเหลือง (Brass) เพราะหากเราสามารถบังคับลมที่เกิดจากการหายใจเข้าและออกไว้ได้ ทั้งด้านปริมาณของลม ที่สามารถกักเก็บไว้ได้ในช่องท้อง และความสามารถในการควบคุมให้ลมนั้น ให้พุ่งออกไปเร็วหรือช้าตามต้องการ ผู้ฝึกก็จะสามารถสร้างเสียงที่มีคุณภาพตามที่ต้องการได้ ท้องเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมลม เมื่อผู้ฝึกทำการหายใจเอาลมเข้าสู่ร่างกาย ส่วนที่ใช้ในการกักเก็บลมไว้เพื่อใช้ในการเป่าก็คือส่วนท้อง จากนั้นเมื่อต้องการเป่าลมออกก็ต้องใช้กล้ามเนื้อส่วนหน้าท้องในการบังคับ บีบลมให้ออกจากส่วนท้องผ่านไปยังคอ แล้วจึงเข้าสู่เครื่องดนตรีต่อไป การฝึกฝนการใช้ท้องในการควบคุมลมจึงเป็นสิ่งสำคัญความแข็งแรงของกล้ามเนื้อบริเวณหน้าท้อง เป็นสิ่งที่ผู้ฝึกต้องหมั่นฝึกฝนอยู่เสมอ เพราะการใช้กล้ามเนื้อบริเวณหน้าท้องในการบังคับให้ลมออกมาเร็วหรือช้า มีผลต่อความดังเบาของเสียงที่เป่าออกมา นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับปอด ลักษณะการหายใจเข้าสู่ปอด เป็นการหายใจปกติของมนุษย์อยู่แล้ว ดังนั้นการเป่าเครื่องดนตรีจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ใน

การใช้ปอด ร่วมกับการหายใจ เพื่อให้ร่างกายมีลมที่จะใช้ในการเป่าเครื่องดนตรี การฝึกการใช้ปอดเพื่อเป็นการเพิ่มความจุของลมในขณะหายใจเข้า โดยต้องเก็บลมไว้ที่ท้องและปอด เพื่อให้ได้ปริมาณมาก ก็ควรมีการฝึกฝนร่างกาย เพื่อเพิ่มขนาดความจุของปอดให้ใหญ่ขึ้น โดยการออกกำลังกาย เพื่อให้ปอดทำงานมากขึ้นจนขยายขนาดขึ้นนั้น การฝึกเครื่องเป่า ก็เช่นกัน ก็ต้องมีการฝึกในเรื่องการขยายปอดนี้เช่นกัน อาจทำในรูปแบบของการออกกำลังกายควบคู่ไปกับการฝึกหายใจแบบเป็นจังหวะก็ได้ แต่ในการเป่าเครื่องดนตรีนั้น การใช้ปอดเป็นการกักเก็บลมเพื่อนำมาใช้ในการเป่าเท่านั้น ไม่ควรใช้ปอดในการเก็บลมและเป่าเพียงส่วนเดียว เพราะทำให้ได้ปริมาณลมที่น้อยจนไม่สามารถเป่าเครื่องดนตรีได้ดี แต่ควรใช้ทั้งส่วนท้องกระบังลมและปอดในการกักเก็บ และดันลมออกมา เพื่อเป่าเครื่องดนตรี โดยทั้ง 3 ส่วน ต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กัน และที่สำคัญต้องไม่เกร็ง แต่ต้องกระทำอย่างเป็นธรรมชาติผ่อนคลายจึงจะสามารถเป่าเครื่องดนตรีประเภทนี้ได้ดีขึ้น

การฝึกการควบคุมเป็นวิธีที่ทำให้นักเรียนจะได้วิธีนำลมไปใช้กับเครื่องดนตรี ผู้ฝึกต้องควรฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอในตอนแรกๆของการฝึกจะรู้สึกเหนื่อยและอ่อนเพลีย เพราะร่างกายทำงานหนักขึ้น จึงจำเป็นต้องฝึกอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องและมีขั้นตอน เพื่อให้อวัยวะที่ทำงานประสานกันได้เป็นอย่างดี แบบฝึกหัดการควบคุมลม (ผ่านการเป่ากระดาษ) มี 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้มือทั้งสองข้างจับกระดาษขนาด B5 ยกสูงขึ้นระดับหน้าตัวเอง เป่าลมไปที่กระดาษ พยายามรักษาระดับของกระดาษที่ปลิว ให้คงที่หรืออยู่นิ่งในระดับเดิม โดยพยายามควบคุมแรงดันของลมที่กระทบกระดาษ ฝึกเป่าให้กระดาษอยู่นิ่งในระดับที่ต้องการให้นานที่สุด อาจใช้การนับจังหวะเป็นตัวกำหนดระยะเวลา และควรทำให้ได้ระยะเวลาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ขั้นที่ 2 ยืนหันหน้าเข้ากระดานดำ หรือฝาผนังที่มีความเรียบ นำกระดาษขนาด 4x4 นิ้ว มาทาบบนกระดานดำหรือผนัง ให้ตรงกับระดับริมฝีปาก เป่าลมไปที่กระดาษเช็ดหน้า แล้วค่อยๆปล่อยมือที่จับกระดาษออก เป่าลมด้วยแรงดันลมที่สม่ำเสมอ โดยไม่ให้กระดาษหล่นลงมา ฝึกเป่าให้กระดาษนิ่งอยู่ในระดับที่ต้องการให้นานที่สุด อาจใช้การนับจังหวะเป็นตัวกำหนดระยะเวลา และควรทำให้ได้ระยะเวลาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ภาพประกอบ 1 วิธีการฝึกเป่ากระดาษ

ที่มา (Suanmontha, 2004)

การควบคุมลมเป็นสิ่งที่สำคัญ ควรมีการฝึกฝนอย่างเป็นประจำ เพื่อช่วยในการทำงานของร่างกาย ส่วนที่ใช้ควบคุมลม ได้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ ก็จะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้การฝึกเป่าเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติเครื่องดนตรีตามเครื่องหมายการควบคุมลักษณะเสียง การควบคุมลักษณะเสียง และเทคนิค (Technique) การปฏิบัติเครื่องดนตรีตามเครื่องหมายและการควบคุมลักษณะเสียง การเล่นเครื่องดนตรีจะต้องรู้จักชื่อ ลักษณะและวิธีการปฏิบัติ ได้แก่ ลักษณะเครื่องหมายชื่อว่า เนเจอร์ล (Natural) การปฏิบัติ โน้ตปกติไม่มีเครื่องหมายใดๆ กำกอบอยู่ให้เป่าเป็นค่าตัวโน้ตเป็นตัวออกจากกันและให้ทางเสียงเบาลงเล็กน้อย เรียกว่าลักษณะเครื่องหมาย เทนุโต้ (Tenuto) การปฏิบัติให้เป่าเต็มค่าตัวโน้ตทางเสียงไม่เบาลง เรียกว่าลักษณะเครื่องหมาย สตะกาโต้ (Staccato) การปฏิบัติให้แยกเสียงออกจากกันทำให้ค่าตัวโน้ตเป็นครึ่งหนึ่งของตัวโน้ต ลักษณะเครื่องหมาย มาร์คาโต้ (Marcato) การปฏิบัติเน้นเสียง กระแทรกเสียงที่มีความดังกว่าเครื่องหมายกำหนด ทั้งหมดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบรรเลงวงโยธวาทิต เป็นพื้นฐานการฝึกซ้อมทั้งนี้ต้องบรรเลงให้ถูกต้องตามเครื่องหมายกำหนดและเกิดความชำนาญ เมื่อนำไปใช้กับบทเพลงที่ประกวดจะทำให้มีเสียงที่ได้คุณภาพ บทเพลงมีความไพเราะน่าฟัง

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำโครงการเพื่อพัฒนางวงโยธวาทิต การจัดทำโครงการพัฒนางวงโยธวาทิตเพื่อการประกวด มีจุดมุ่งหมายให้ วงโยธวาทิตที่จะเข้าร่วมการประกวด จะต้องดำเนินการ ใน ระยะเวลา 1 ปี คือ จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการประกวดจำนวน 6 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมพื้นฐานนักเรียนวงโยธวาทิต กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมฝึกซ้อมหลังเวลาเรียน กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมฟิสิกส์น้อง กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมบรรเลงคอนเสิร์ต กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมฝึกซ้อมแบบเข้มข้นก่อนการประกวด กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมเข้าร่วมการประกวดวงโยธวาทิตระดับชาติ กิจกรรมจะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมพื้นฐานนักเรียนวงโยธวาทิต วัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานเรื่อง วงโยธวาทิต 2) เพื่อให้นักเรียนสามารถฝึกการใช้ลม ฝึกการเดินแถวเบื้องต้นได้ 3) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เรื่องทฤษฎีโน้ตสากล และสามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีที่บรรเลงอยู่ในวงโยธวาทิต ตามความถนัดได้ 1 ชั้น

การดำเนินงาน 1) จัดกิจกรรมโดยเน้นทักษะความรู้เบื้องต้น โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยมีผู้รับผิดชอบประจำกลุ่ม 2) จัดกิจกรรมโดยเน้นทักษะปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกลมเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติ การเป่ากำพวด (Mouth Piece) และวิธีการจับไม้กลอง โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยมีผู้รับผิดชอบประจำกลุ่ม 3) จัดกิจกรรมโดยเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยมีวิธีการฝึกซ้ำๆ ฝึกบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ โดยแบ่งออกเป็นกลุ่ม กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยมีผู้รับผิดชอบประจำกลุ่ม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ 1) นักเรียนมีความรู้ และ ความเข้าใจเรื่องวงโยธวาทิต 2) นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ลม และการเดินแถวของวงโยธวาทิต 3) นักเรียนมีความรู้เรื่องทฤษฎีโน้ตสากล และสามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีที่บรรเลงอยู่ในวงโยธวาทิตตามความถนัดได้ 1 ชั้น

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมฝึกซ้อมหลังเวลาเรียน วัดอุประสงค์ 1) เพื่อให้นักเรียนฝึกการใช้ลม กับเครื่องดนตรีที่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ 2) เพื่อให้นักเรียนเล่นเครื่องดนตรีตามลำพังได้ 3) เพื่อให้นักเรียนเล่นเครื่องดนตรีเป็นกลุ่มได้

การดำเนินงาน 1) จัดกิจกรรมโดยเน้นปฏิบัติจริง โดยมีแผนการฝึกดังนี้ การออกกำลังกาย การฝึกลม การวอร์ม (Warm) กำพวด (Mouth Piece) ฝึกปฏิบัติตามลำพัง ฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม 2) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยมีผู้รับผิดชอบประจำกลุ่ม เน้นการปฏิบัติเครื่องดนตรีอย่างถูกต้องและมีคุณภาพ 3) กิจกรรมฝึกซ้อมหลังเลิกเรียนจะต้องจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วันที่ 15.30 – 17.00 เป็นประจำทุกวัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ 1) นักเรียนได้ฝึกตามกระบวนการที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องทุกวัน 2) นักเรียนฝึกเล่นดนตรีตามลำพังได้ 3) นักเรียนฝึกเล่นดนตรีเป็นกลุ่มได้

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมพี่สอนน้อง วัดอุประสงค์ 1) นักเรียนสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ถูกต้องตามแบบแผน 2) นักเรียนสามารถเล่นเครื่องดนตรีตามต้นแบบ และแก้ไขปัญหาที่เล่นไม่ถูกต้องได้ 3) เพื่อมีบุคลากรที่มีความชำนาญในการเล่นเครื่องดนตรี

การดำเนินงาน 1) ประชุมรุ่นพี่ (ศิษย์เก่าวงโยธวาทิตที่มีประสบการณ์) วางกรอบการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติดนตรี 2) จัดกิจกรรมโดยเน้นปฏิบัติจริงโดยให้รุ่นพี่สอนวิธีการปฏิบัติเครื่องดนตรี และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติเครื่องดนตรี โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยมีรุ่นพี่รับผิดชอบประจำกลุ่ม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ 1) นักเรียนเล่นเครื่องดนตรีได้ถูกต้อง 2) นักเรียนได้รับการแก้ไขปัญหการเล่นเครื่องดนตรีที่ไม่ถูกต้อง 3) มีบุคลากรเพียงพอต่อการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรี

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมบรรเลงคอนเสิร์ต วัดอุประสงค์ 1) นักเรียนได้จัด การแสดง (Musicianship) ความสามารถทางด้านดนตรี 2) นักเรียนมีประสบการณ์ในการบรรเลงดนตรีและเข้าใจวรรณกรรม (Music Literature) ของบทเพลง 3) นักเรียนได้นำเทคนิคการปฏิบัติเครื่องดนตรีมาใช้ในการบรรเลงจริง

การดำเนินงาน 1) ครูและนักเรียนคัดเลือกบทเพลงเพื่อบรรเลงตามกิจกรรม 2) แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยมีผู้รับผิดชอบประจำกลุ่ม 3) ฝึกซ้อมบทเพลงร่วม ครูปรับเพลงให้มีความไพเราะ นักดนตรีรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองในวง 4) จัดการแสดงคอนเสิร์ต (Concert)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ 1) นักเรียนได้จัด การแสดง (Musicianship) ความสามารถทางด้านดนตรี 2) นักเรียนมีประสบการณ์ในการบรรเลงดนตรีและเข้าใจวรรณกรรม (Music Literature) ของบทเพลง 3) นักเรียนได้นำเทคนิคการปฏิบัติเครื่องดนตรีมาใช้ในการบรรเลงจริง

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมฝึกซ้อมแบบเข้มข้นก่อนการประกวด วัดอุประสงค์ 1) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจบทเพลงที่ใช้สำหรับการประกวด 2) นักเรียนได้พัฒนาการบรรเลงตามเทคนิคของเครื่องดนตรีอย่างมีประสิทธิภาพ 3) นักเรียนมีความพร้อมในการบรรเลงบทเพลงสำหรับการประกวดอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงาน 1) ครูและนักเรียนร่วมจัดตารางกิจกรรมเข้าค่ายฝึกซ้อมเข้มก่อนการประกวด 2) จัดกิจกรรมฝึกซ้อมโดยเน้นทักษะปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ 3) การฝึกซ้อมบทเพลงสำหรับบรรเลงประกวด แบ่งออกเป็นดังนี้ การฝึกซ้อมบทเพลงสำหรับบรรเลงประกวดเป็นกลุ่มโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม 1. กลุ่มเครื่องลมไม้ 2. กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง 3. กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยมีผู้รับผิดชอบประจำกลุ่ม โดยเน้นความสมดุลของเสียง คุณภาพของเสียง ความดังเบาของเสียง เทคนิคเฉพาะเครื่องดนตรี การฝึกซ้อมบทเพลงสำหรับบรรเลงประกวดเป็นรวมวง โดยเน้นความสมดุลของเสียง คุณภาพของเสียง ความดังเบาของเสียง เทคนิคเฉพาะเครื่องดนตรี การบรรเลงรวมวง วรรณกรรม การแสดง

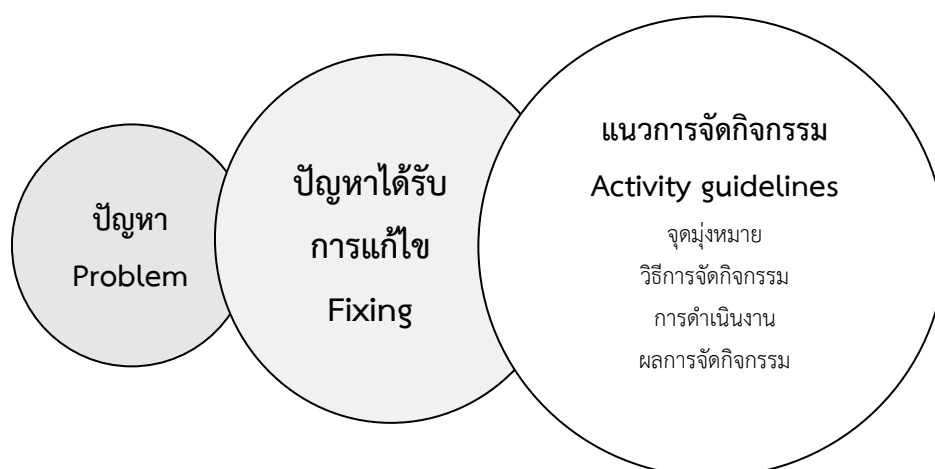
ผลที่คาดว่าจะได้รับ 1) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจบทเพลงสำหรับการบรรเลงประกวด 2) นักเรียนบรรเลงบทเพลงสำหรับการประกวดได้อย่างมีคุณภาพ

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมเข้าร่วมการประกวดระดับชาติ วัตถุประสงค์ 1) นักเรียนมีบรรเลงบทเพลงสำหรับการประกวดได้ตามแผนการซ้อมและมีคุณภาพเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของคณะกรรมการ 2) นักเรียนได้รับความรู้จากการประกวดระดับชาติ 3) นักเรียนได้ประสบการณ์ตรง จากการเข้าประกวดระดับชาติ

การดำเนินงาน 1) ก่อนการประกวด 2 วัน บรรเลงบทเพลงที่ใช้ในการประกวดจริง และจัดการฝึกซ้อมการจัดวง การเดินเข้า ออก จับเวลา ว่าเป็นไปตามระเบียบหรือไม่ 2) ประชุมแก้ไขข้อบกพร่องในการบรรเลง และนำมาปรับปรุงแก้ไข 3) เข้าร่วมการประกวดวงโยธวาทิตในระดับประเทศ โดยเน้นให้นักเรียนปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในวง โดยคำนึงถึงความสมดุลของเสียง (Balance) คุณภาพของเสียง (Tone Quality) ความดังเบาของเสียง (Dynamic) เทคนิคเฉพาะเครื่องดนตรี (Technique) การบรรเลงรวมวง (Ensemble) วรรณกรรม (Music Literature) การแสดง (Musicianship)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ 1) นักเรียนบรรเลงบทเพลงสำหรับการประกวดได้อย่างมีคุณภาพ 2) นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมการประกวดระดับชาติ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับชาติ

รูปแบบ 2 ป. 1 ก. มีรายละเอียดดังนี้

หลักการ 2 ป. ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาจัดรูปแบบของปัญหา ตามลำดับความสำคัญของปัญหา 2) ศึกษาปัญหาโดยนำปัญหาต่างๆ มาสรุปถึงสาเหตุของปัญหาและนำแนวคิด ทฤษฎีจากการปฏิบัติจริง ประสบการณ์มาจัดการกับปัญหา

หลัก 1 ก. ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้ได้รับความสำเร็จตามจุดประสงค์ โดยคำนึงถึงแนวทางการจัดกิจกรรม จุดมุ่งหมาย วิธีการ และผลการจัดกิจกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยแนวทางการพัฒนาของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ โดยวิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลได้ พบว่าการพัฒนาการบรรเลงของนักเรียนจะต้องเริ่มต้นจากการฝึกพื้นฐานที่ถูกต้อง โดยเน้นไปที่การฝึกการใช้ลมเพื่อนำไปผลิตเสียง เมื่อใช้ลมที่ถูกต้องจะทำให้การปฏิบัติเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลม มีคุณภาพมากขึ้นสอดคล้องกับการฝึกซ้อมประจำวันจะต้องฝึกวิธีการใช้ลม และฝึกซ้อมเทคนิคเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของแต่ละคน โดยใช้แบบฝึกหัดที่เหมาะสม อีกทั้งครูผู้สอนต้องจัดทำแบบฝึกหัดให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะ ส่วนไหน คือ การอภิปราย ที่ได้จากผลการวิจัย การอภิปราย ควรให้เหตุผลที่ได้ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีของ Bodergaven and Wilson (1970) กล่าวถึงการฝึกซ้อมดนตรีจะต้องคำนึงถึงทักษะของผู้บรรเลง ได้แก่ การฝึกลม การหายใจ ความดันเบา บรรเลงตามเทคนิคต่างๆ การตีความของบทเพลงและการควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) ที่จะต้องไปใช้กับการบรรเลงบทเพลงประกวดสอดคล้องกับ Kanjanahut (2019) และ Potavanich (2019) ที่พบว่าการพัฒนาแบบฝึกหัดครูผู้สอนสามารถศึกษาจากตำรา แล้วจัดทำแบบฝึกหัดเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียน อีกทั้งจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามเครื่องหมายทั้งนี้จะต้องให้นักเรียนเริ่มต้นการฝึกซ้อมจากจังหวะช้าๆ ก่อนและฝึกซ้ำๆ จะเกิดความชำนาญ เมื่อเกิดความชำนาญนักเรียนจะสามารถนำไปใช้กับการบรรเลงที่บรรเลงประกวดได้อย่างมีประสิทธิภาพดนตรีเป็นวิชาทักษะต้องฝึกซ้อมซ้ำๆ บ่อยๆ เริ่มจากช้าๆ แล้วเพิ่มความเร็วขึ้น การฟังเสียงจากต้นแบบที่ผลิตเสียงได้คุณภาพมีความสำคัญ เพราะดนตรีเป็นศาสตร์ที่วัดด้วยเรื่องเสียง และที่สำคัญโครงการพัฒนางวงโยธวาทิตเพื่อการประกวดนั้น พบว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการส่งวงโยธวาทิตเข้าประกวดมีความสอดคล้องกันทั้ง 6 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมในการพัฒนางวงโยธวาทิตเป็นประจำทุกปีทั้งนี้ในแต่ละกิจกรรมจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการบรรเลงบทเพลงสำหรับการประกวดได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ (Sutthichit, 2017)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวงโยธวาทิต รวมถึงการวิเคราะห์ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้ควบคุม ครูผู้สอน และการสังเกตการฝึกซ้อม วงโยธวาทิตที่

ประสบความสำเร็จจากการประกวดระดับชาติ วงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจะมีความพร้อมในด้านต่างๆ แม้จะมีปัญหาแต่ก็มีวิธีการแก้ไขปัญหาก็ทำให้การฝึกซ้อมมีประสิทธิภาพ การนำผลการวิจัยใช้ควรพิจารณา รูปแบบหรือปรับบริบทให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมวงโยธวาทิตในโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีทำวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การฝึกทักษะการบรรเลงของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับชาติ

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่อง การฝึกกลักษณะใดจะส่งผลให้การบรรเลงของวงโยธวาทิตมีคุณภาพมากที่สุด

References

- Bodergaven, P.V., & Wilson, H.R. (1970). *The school music conductor*. United States of America: Hall & Mccreary Company
- Department of Physical Education. (2016). *Guidelines for organizing a marching band contest*. Bangkok: S. Offset Graphic Design Printing House.
- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum 2008*. Bangkok: Teacher Council Ladprao Publishing.
- Kanjanahut, N. (2019) Head of the Department of Western Music Kasetsart University. *Interview*. September, 2.
- Potawanit, V. (2019) Lecturer of the College of Music Rangsit University. *Interview*. August, 28.
- Suthajit, N. (2017). *Method of teaching music. Learning documents PSU*: Not published.
- Suanmontha, Th. (2004). *Marching Band*. Bangkok: Academic and Educational Standards Institute, Office of the Basic Education Commission Ministry of Education.

ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย*

The Success of Social Enterprises in Driving the Thai Economy

¹ชยานันท์ ทิยะตระการชัย, ณรงค์ กุลนิตะ และ นภัตสรณ์ สุพัฒน์อัญพร

¹Chayanant Tiyyatrakarnchai, Narong Kunides and Napatsorn Supat-Anyaporn

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chayananttiya@yahoo.com

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจสังคม พ.ศ. 2562 เป็นกลไกพัฒนาประเทศและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของสังคม ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมจึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและดำเนินงานตามนโยบายของรัฐ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย และ 2) พัฒนารูปแบบของผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณนั้นได้เก็บตัวอย่างจากผู้บริหารของบริษัท ประชาชนรักสามัคคี จำกัด ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ จำนวน 300 ตัวอย่าง กำหนดจำนวนโดยใช้หลัก 20 เท่าของตัวแปรสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติโดยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารระดับสูงของบริษัทประชาชนฯ และที่เกี่ยวข้อง จำนวน 11 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วย การบริหารการตลาด บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารจัดการ และการบริหารการเงิน ตามลำดับ 2) รูปแบบของผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม ประกอบด้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ทรัพยากรวัตถุดิบ การผลิตในชุมชน การมีส่วนร่วม การเข้าถึงแหล่งทุน การบริหารต้นทุน และการดำเนินงานทางการเงิน โดยพบว่าทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสม ผลการวิจัยจะเสนอแนะเป็นแนวทางการดำเนินงานนโยบายของภาครัฐ เช่น ช่องทางการตลาดรูปแบบใหม่ การระดมทุนสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคม การทบทวนมาตรการภาษี ตลอดจนการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: วิสาหกิจเพื่อสังคม; ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ; ประชาชน

Abstract

The Social Enterprise Promotion Act 2019 (B.E. 2562) is a mechanism for national development and reducing the economic disparities of society. Therefore, the study on the success of the social enterprises should be conducted in order to provide information for the planning and implementing of the government policies. The objectives of this research were to: 1) study the relationship of factors affecting the success of the social enterprises in driving the Thai economy; and 2) develop a model for the success of the social enterprises in driving the Thai economy. This research employed a mixed research methodology combining quantitative and qualitative methods. For the quantitative research, the research sample consisted of 300 executives of Pracharath Rak Samakkee Social Enterprise Company Limited. The sample size was determined based on the criterion of 20 times the observed variables. They were selected via stratified sampling. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model using the statistical software. As for the qualitative research component, in-depth interviews were conducted with 11 key informants including senior executives of all related stakeholders.

The findings showed that 1) the factors have affected the success of the social enterprises at extremely high level which included marketing management, context of community resource accessibility, general management and financial management, respectively; and 2) the model for the success of the social enterprises consisted of product development, responsiveness of customer needs, integrated marketing communications, raw materials resources within community, production from the community, participation, funding, cost management, and financial operations. It was found that all components of the model for the success of the social enterprises were appropriate. These research findings provided recommendations on the guidelines for implementing the government policies such as the support of new marketing channels, the promotion of fundraising dedicated to the social enterprises, the review of tax incentive measures, and the promotion of the philosophy of Sufficiency Economy in order to strengthen the communities in a sustainable way.

Keywords: Social Enterprises; Economy Driving; Civil State

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยเป็นประเด็นที่ภาครัฐได้ให้ความสำคัญ ดังนั้น ภาครัฐจึงใช้นโยบาย “ประชารัฐ” เป็นกลไกหลักในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากและลดความเหลื่อมล้ำ แนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศของยุทธศาสตร์ประชารัฐให้ยั่งยืน ก็คือการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprises) และได้ออกกฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริม

วิสาหกิจสังคม พ.ศ. 2562 เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เกิดประโยชน์ตามนโยบายของรัฐ (Office of Social Enterprise Promotion, 2019)

วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการดำเนินธุรกิจในรูปแบบที่มีเป้าหมายในการทำกำไรเช่นเดียวกับการทำธุรกิจโดยทั่วไป หากแต่มีความรับผิดชอบต่อ มีคุณธรรม ดำเนินกิจการโดยมีแนวคิดในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ส่งเสริมพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบต่อการดำเนินกิจการได้อย่างสมดุล ยั่งยืน และพอเพียง เป็นการหาวิธีการใหม่ในการดำเนินธุรกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาและหลีกเลี่ยงการก่อเกิดปัญหาให้กับสังคมรอบข้าง และเป็นหนทางในการสร้างสังคมที่มีสุข (Wallace, 1999) วิสาหกิจเพื่อสังคมอาจตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมจึงสะท้อนออกมาในรูปแบบของความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (Achavanuntakul, 2009) มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่องอันจะนำไปสู่ความมั่นคงของสังคม (Nilprapan, 2015)

โดยสรุป ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ประกอบด้วย บริบทการเข้าถึงทรัพยากรและปัจจัย การบริหารการตลาด การบริหารทางการเงิน และการบริหารจัดการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม ตลอดจนถึงพัฒนารูปแบบเพื่อขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคมเกิดผลสัมฤทธิ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods) โดยใช้แนวทางวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (documentary study) และวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth Interview) เพื่อสนับสนุนการวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาปัจจัยของผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ กรรมการของบริษัท ประชารัฐ รักสามัคคี (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด จำนวน 721 คนจาก 18 กลุ่มจังหวัดทั่วประเทศ และสุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน เนื่องจากการวิจัยนี้วิเคราะห์สถิติประเภทพหุตัวแปรด้วยการใช้โปรแกรม LISREL ซึ่งแนะนำให้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 20 เท่าของตัวแปรในโมเดล (Angsuchot, et. al, 2011) จากกรอบแนวคิดผู้วิจัยกำหนดตัวแปรไว้ 15 ตัวแปร ดังนั้น 20 เท่าของ 15 ตัวแปร จึงเท่ากับกลุ่มตัวอย่าง 300 ตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) ตามสัดส่วนของภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนในแต่ละกลุ่มจังหวัด

(ตามตารางที่ 1) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Keys Informants) จำนวนทั้งสิ้น 11 คน ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ 1) ผู้บริหารของบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด จำนวน 6 คน 2) ผู้บริหารจากภาคเอกชน และภาครัฐ 2 คน และ 3) ผู้นำกลุ่มกิจการเป้าหมาย 3 คน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในเชิงปริมาณ

กลุ่ม จังหวัด	ภาคเอกชน		ภาครัฐ		ภาคประชาสังคม		ภาคประชาชน		รวม	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มที่ 1	17	7	7	3	5	2	5	2	34	14
กลุ่มที่ 2	20	8	8	3	6	3	6	3	40	17
กลุ่มที่ 3	22	9	9	4	6	3	6	3	43	19
กลุ่มที่ 4	18	7	7	3	5	2	5	2	35	14
กลุ่มที่ 5	20	8	8	3	6	3	6	3	40	17
กลุ่มที่ 6	19	8	8	3	6	3	6	3	39	17
กลุ่มที่ 7	23	9	9	4	7	3	7	3	46	19
กลุ่มที่ 8	21	9	8	3	5	2	5	2	39	16
กลุ่มที่ 9	23	9	9	4	7	3	7	3	46	19
กลุ่มที่ 10	25	10	10	4	7	3	7	3	49	20
กลุ่มที่ 11	16	7	5	2	5	2	5	2	31	13
กลุ่มที่ 12	23	10	9	4	7	3	7	3	46	20
กลุ่มที่ 13	17	7	7	3	5	2	5	2	34	14
กลุ่มที่ 14	16	7	5	2	5	2	5	2	31	13
กลุ่มที่ 15	19	8	7	3	5	2	5	2	36	15
กลุ่มที่ 16	21	9	8	3	6	3	6	3	41	18
กลุ่มที่ 17	26	10	10	4	8	3	8	3	52	20
กลุ่มที่ 18	21	8	8	3	5	2	5	2	39	15
รวม	367	150	142	58	106	46	106	46	721	300

ขั้นตอนที่ 3 ขอบเขตตัวแปร จากการทบทวนวรรณกรรม ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมซึ่งประกอบด้วย ความมั่นคงของสังคม ความมั่งคั่งทางการเงิน และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ขึ้นกับตัวแปร 4 ตัวได้แก่ บริบทการเข้าถึงปัจจัยซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรวัตถุดิบการผลิตจากชุมชน ทรัพยากรมนุษย์ และสภาพแวดล้อมของธุรกิจรวมถึงการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารการตลาดซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตอบสนองความต้องการของลูกค้า และการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การบริหารทางการเงินซึ่งประกอบด้วย การเข้าถึงแหล่งทุน การบริหารต้นทุน และการดำเนินงานทางการเงิน และการบริหารจัดการซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล และการประเมินผลการดำเนินงาน

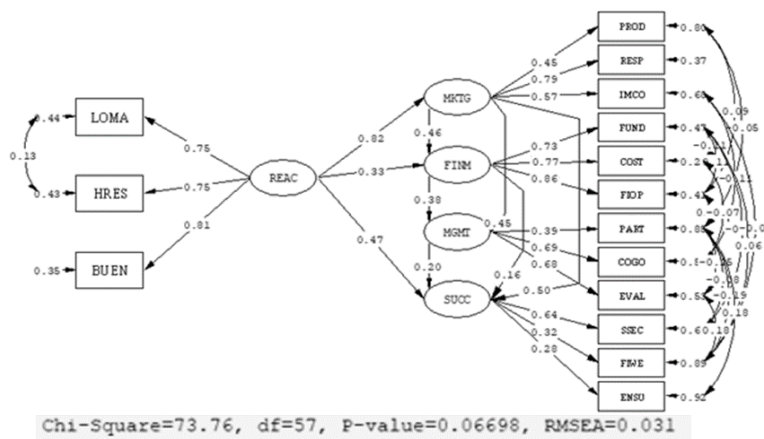
ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการทบทวน การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อทำการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัยที่ว่า บริบทการเข้าถึงทรัพยากรและปัจจัย การบริหารการตลาด การบริหารทางการเงิน และการบริหารจัดการ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยในอดีต หลังจากนั้นมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) มีการปรับปรุงภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริง และประมวลข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สถิติแบบจำลองด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ มีการกำหนดประเด็นข้อคำถามลักษณะเปิดกว้าง ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลและความสอดคล้องระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมอบให้ผู้ดูแลบริษัท ประชากรรักสามัคคี จังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ทั้ง 18 กลุ่มจังหวัด ที่สำนักงานใหญ่ พร้อมการอธิบายและซักซ้อมการใช้แบบสอบถาม รวมถึงวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 11 คน โดยได้จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และที่มาของการเข้าเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมทางสถิติประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ที่วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร เพื่อนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสถิติแบบจำลองต่อโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไปตามขั้นตอนของโปรแกรมวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model, SEM) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกซึ่งเป็นข้อคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์ แล้วนำมาเปรียบเทียบกันและจัดระเบียบเรียงใหม่เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น บันทึกประเด็นสำคัญของตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์ โดยพิจารณาความสอดคล้องเชื่อมโยงกันตามกรอบแนวคิด เพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์จากการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ภาพที่ 1 โครงสร้างความสัมพันธ์แบบจำลองทางเลือก (Structural Model)

จากภาพที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณด้วยสมการโครงสร้าง (Structural Equations) แสดงเส้นทางอิทธิพลจากแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural Model) สามารถวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ จากสมการพยากรณ์ (Structural Equations) ได้ดังนี้

$$\text{SUCC} = 0.47**\text{REAC} + 0.50**\text{MKTG} + 0.16*\text{FINM} + 0.20**\text{MGMT}, R^2=0.92 \quad (1)$$

$$\text{MKTG} = 0.82**\text{REAC}, R^2= 0.67 \quad (2)$$

$$\text{FINM} = 0.33*\text{REAC} + 0.46**\text{MKTG}, R^2= 0.57 \quad (3)$$

$$MGMT = 0.45^{**}MKTG + 0.38^{**}FINM, R^2 = 0.60 \quad (4)$$

จากสมการ (1) พบว่า บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารการตลาด การบริหารการเงิน และการบริหารจัดการ มีอิทธิพลกับผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 92

จากสมการ (2) พบว่า บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน มีอิทธิพลต่อการบริหารการตลาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 67

จากสมการ (3) พบว่า บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน และการบริหารการตลาด มีอิทธิพลกับการบริหารการเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 57

จากสมการ (4) พบว่า การบริหารการตลาด และการบริหารการเงิน มีอิทธิพลกับการบริหารจัดการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 60

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ตัวแปร	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม	บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารการตลาด การบริหารการเงิน และการบริหารจัดการ มีอิทธิพลกับผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 และสามารถอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 92	ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้เสียให้ความสำคัญกับการบริหารการตลาด และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรชุมชน เป็นอย่างมาก ด้านการตลาด ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย สำหรับด้านการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน ทั้งแหล่งวัตถุดิบและการใช้แรงงานในชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ถือเป็นผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม
ผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม	ความมั่นคงของสังคม ความมั่นคงทางการเงิน และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 40, 11 และ 8 ตามลำดับ	การสร้างงานในชุมชน ถือเป็นหลักประกันทางรายได้แก่ประชาชน ให้มั่นใจว่าจะสามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ นับเป็นเรื่องความมั่นคงทางสังคม และเมื่อมีรายได้พร้อมกับการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลัก และลดการเลื่อมล้ำในสังคมได้ ซึ่งนับว่าเกิดความมั่นคงทางการเงินขึ้น นอกจากนี้ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมโดยการจัดการของเสียลดความเป็นพิษ เป็นแนวทางปฏิบัติที่การจัดการสิ่งแวดล้อมต้องยึดปฏิบัติ ปัจจัยที่กล่าวข้างต้นล้วนแต่ส่งผลแสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม
บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน	ทรัพยากรวัตถุดิบการผลิตจากชุมชน ทรัพยากรมนุษย์ สภาพแวดล้อมของธุรกิจและการแข่งขัน	การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของธุรกิจและการแข่งขันส่งผลต่อการวางแผนธุรกิจ สำหรับแหล่งทรัพยากรวัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากทรัพยากรมนุษย์ เป็นทรัพยากรชุมชนเช่นกัน และหากเราสามารถเข้าถึงทรัพยากรชุมชนได้มากซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชน ส่วนวัตถุดิบภายในชุมชน หากไม่เพียงพอต่อการเติบโตของยอดขาย บริษัทฯ ก็สามารถสร้างเครือข่ายกับชุมชนใกล้เคียงร่วมเป็นแหล่งวัตถุดิบได้โดยยังคงรักษามาตรฐานคุณภาพของวัตถุดิบไว้
1. ทรัพยากรวัตถุดิบ	สภาพแวดล้อมของธุรกิจและการแข่งขัน	
2. ทรัพยากรมนุษย์	ความพร้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญกับบริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 56, 57 และ 65 ตามลำดับ	
3. สภาพแวดล้อมของธุรกิจและการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		

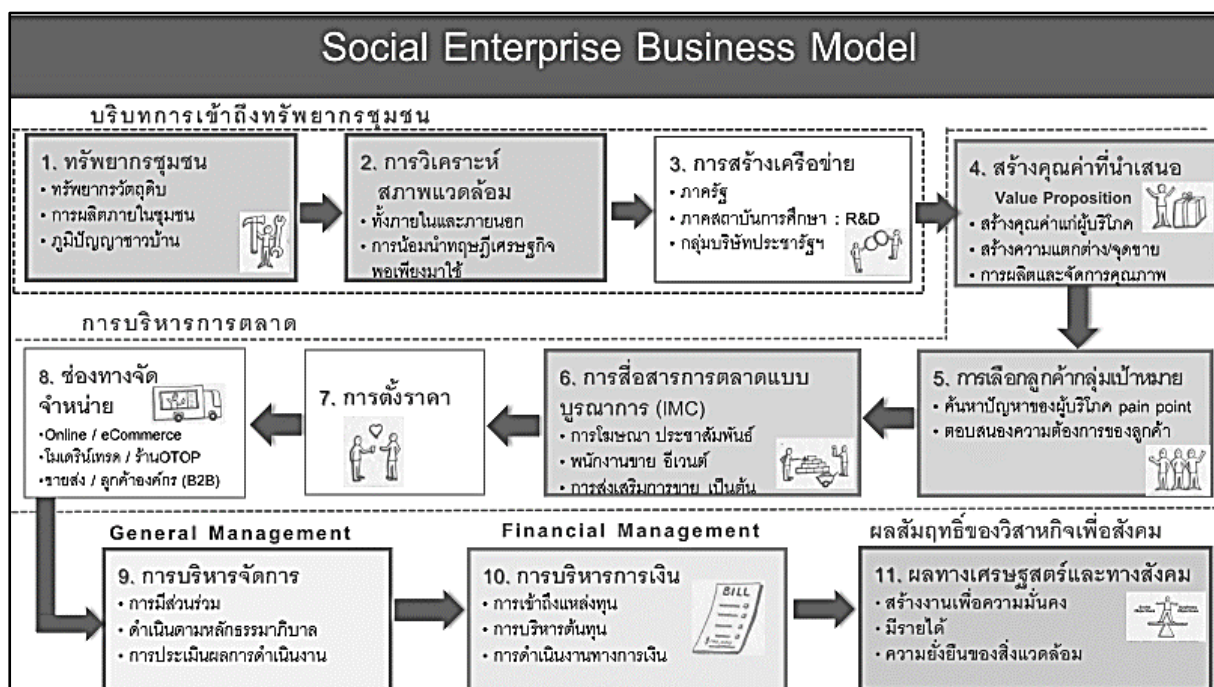
ตัวแปร	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
การบริหารการตลาด	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตอบสนอง	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยนวัตกรรมจะสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง
1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์	ความต้องการของลูกค้า และการ	แข่งขัน ทำให้ผลิตภัณฑ์ทั้งด้านเกษตร ด้านเกษตรแปรรูป และการ
2. การตอบสนองความต้องการของลูกค้า	สื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ มี	ท่องเที่ยวชุมชน มีเอกลักษณ์เฉพาะที่ตอบสนองตรงตามความต้องการของลูกค้าอันเป็นหัวใจของการบริหารการตลาด รวมไปถึง
3. การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ	อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 20, 63 และ 32 ตามลำดับ	การกระจายสินค้าไปอย่างทั่วถึงโดยการขยายช่องทางการตลาดทั้งระดับประเทศและต่างประเทศ ที่สำคัญอย่างยิ่งแผนการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้บริโภครู้จัก และกระตุ้นใจให้เกิดการยอมรับและตัดสินใจซื้อในที่สุด
การบริหารการเงิน	การเข้าถึงแหล่งทุน การบริหาร	ในฐานะที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม จึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักในการทำกำไรสูงสุด จึงไม่มีแรงกดดันจากความคาดหวังของผู้ถือหุ้น
1. การเข้าถึงแหล่งทุน	ต้นทุน และการดำเนินงานทาง	ต่อผลตอบแทนการลงทุน ดังนั้นปัจจัยการเข้าถึงแหล่งทุนที่มี
2. การบริหารต้นทุน	การเงิน มีความสำคัญกับการบริหาร	ต้นทุน (ดอกเบี้ย) ค่าจึงไม่สำคัญ และยังมีโอกาสเข้าถึงทุนต่าง ๆ
3. การดำเนินงานทางการเงิน	การเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 53, 59 และ 75 ตามลำดับ	ที่สนับสนุนโดยภาครัฐ เช่น ทุนวิจัยอาหาร และบริษัทฯ เน้นการผลิตสินค้าโดยชาวบ้านในชุมชน บริษัทฯ จึงไม่มีนโยบายต่อรองให้
		ได้ต้นทุนต่ำ เพียงแค่ไม่สูงเกินกว่าการแข่งขันในตลาด แต่ปัจจัยเรื่องการดำเนินงานทางการเงิน เช่น การลดงานที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม นโยบายลดค่าใช้จ่ายประจำของบริษัทฯ
การบริหารจัดการ	การมีส่วนร่วม การบริหารตามหลัก	ในฐานะที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม จึงต้องเน้นการบริหารตามหลัก
1. การมีส่วนร่วม	ธรรมาภิบาล และการประเมินผลการ	ธรรมาภิบาล โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้การประเมิน
2. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล	ดำเนินงาน มีความสำคัญกับการบริหารจัดการกิจการ อย่างมี	ประสิทธิภาพการดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของ
3. การประเมินผลการดำเนินงาน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 15, 48 และ 47 ตามลำดับ	ชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อการปรับปรุงแผนงานของบริษัทฯต่อไป สำหรับการมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบผลที่จะเกิดขึ้น ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่ง 2 ปัจจัยแรก สำคัญต่อการบริหารจัดการมาก

โดยสรุปผลการวิเคราะห์โดยรวมพบว่า ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนมีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่แสดงถึงความสอดคล้องของแบบจำลอง และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก และผลการสัมภาษณ์เชิงลึก บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารการตลาด การบริหารการเงิน การบริหารจัดการ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม มีความเห็นของผู้บริหารและผู้มีส่วนได้เสียไปในแนวทางเดียวกัน คือ บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารการตลาด การบริหารการเงิน การบริหารจัดการ และผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม ทั้งหมดต้องผสมผสานเชื่อมโยงทุกองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าหากัน

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการตลาด บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารจัดการ และการบริหารการเงิน มีอิทธิพลกับผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเรียงตามลำดับของความสัมพันธ์จากมากที่สุดไปจนถึงน้อยสุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนารูปแบบของผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมเริ่มจากการค้นหาคัดเลือกแหล่งทรัพยากรวัตถุดิบ ภูมิปัญญาในชุมชน วิเคราะห์

สภาพแวดล้อมของชุมชนหรือหมู่บ้านด้านโดยเฉพาะจุดแข็งและความเข้มแข็งพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพ และใช้เรื่อง การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นหลักที่สำคัญอันหนึ่งในการพิจารณาความเข้มแข็งของชุมชน การพิจารณาคัดเลือกผลิตภัณฑ์จะนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป คือ การบริหารการตลาด ซึ่งต้องเริ่มจากสร้างคุณค่าที่น่าเสนอ (หรือจุดขายของผลิตภัณฑ์) ให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปใช้สื่อสารและกระตุ้นให้ กลุ่มเป้าหมายตัดสินใจซื้อได้ทันที เมื่อมีผลิตภัณฑ์ ราคา และช่องทางการตลาดแล้ว ก็ต้องมีบริหารองค์การตามหลัก ธรรมชาติที่สามารถตรวจสอบได้ การประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแผนธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ และให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นับว่าเป็นการนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการบริหาร การเงินที่ประกอบด้วย การดำเนินงานด้านการเงิน การบริหารต้นทุน และการเข้าถึงแหล่งทุน ล้วนแต่เป็นขั้นตอนการ ดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจเพื่อสังคมทั้งกระบวนการ ซึ่งอธิบายได้ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2: รูปแบบเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ยังทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ กล่าวคือ นอกจากจะสนับสนุนว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมคือธุรกิจรูปแบบหนึ่ง จึงมีวิธีการบริหารกิจการเหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ แต่ขณะเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกับธุรกิจอื่น ๆ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมไม่ใช่กำไรสูงสุดอย่างเดียว แต่เพื่อประโยชน์แก่สังคมด้วย และ 2) วิสาหกิจเพื่อสังคมจะเริ่มต้นจากทรัพยากรในชุมชน ในขณะที่ธุรกิจทั่วไปเริ่มจากลูกค้าเป้าหมายก่อน

อภิปรายผลการวิจัย

จากวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย พบว่า ทรัพยากรวัตถุดิบการผลิตจากชุมชน ทรัพยากรมนุษย์ และสภาพแวดล้อมของธุรกิจและการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญกับ บริบทการเข้าถึง ทรัพยากรชุมชน อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมของธุรกิจและการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีระดับสูง รองลงมาคือ ทรัพยากรมนุษย์ และ ทรัพยากรวัตถุดิบการผลิตจากชุมชน ตามลำดับ ทั้งนี้ มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Wallace (1999) ที่ได้กล่าวว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมจะขับเคลื่อนไปได้อย่างยั่งยืน ทรัพยากรและปัจจัยการผลิต เป็นส่วนสำคัญเพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ความเข้าใจในการจัดหาปัจจัยการผลิตได้อย่างเหมาะสม และมีความพร้อมในการผลิต ทั้งนี้ วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการผสมผสานกันระหว่าง เป้าหมายทางสังคม และเป้าหมายทางธุรกิจ (Wallace, 1999)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตอบสนองความต้องการของลูกค้า และการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ มีความสำคัญกับ การบริหารการตลาด อย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้ว่า การตอบสนองความต้องการของลูกค้า มีระดับสูงสุด รองลงมาคือ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ ทั้งนี้ มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler (2009) ที่กล่าวว่า นักการตลาดจะต้องมองปัญหาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ถูกต้อง โดยมีการส่งเสริมการขายที่ถูกต้องอยู่เบื้องหลัง โดยนำผลิตภัณฑ์นั้นไปวางให้ถูกที่ในราคาที่ถูกใจ (Kotler, 2009) ประกอบด้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตั้งราคา การออกแบบการจำหน่าย และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นกลวิธีในการสื่อสารเพื่อชักจูงให้ผู้บริโภคยอมรับ ต้องการผลิตภัณฑ์ (Kotler, 1999)

การเข้าถึงแหล่งทุน การบริหารต้นทุน และการดำเนินงานทางการเงิน มีความสำคัญกับการบริหารการเงินอย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้ว่า การดำเนินงานทางการเงิน มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ การบริหารต้นทุน และการเข้าถึงแหล่งทุน ตามลำดับ ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของจันทร์ศรีกรกล่าวว่า หากมีกำไรจะนำไปขยายกิจการเพื่อสังคมหรือแบ่งปันคืนให้เจ้าของก็ได้ (Chansiri, 2016)

การมีส่วนร่วม การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล และการประเมินผลการดำเนินงาน มีความสำคัญกับการบริหารจัดการกิจการ อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเห็นได้ว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ การประเมินผลการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วม ตามลำดับ ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Reed ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบไปด้วย 1) ร่วมตัดสินใจ 2) ร่วมดำเนินการ 3) ร่วมประเมิน 4) ร่วมรับผลประโยชน์ (Reed, Vella, Challies, and Vente, 2017) นอกจากนี้ Burikul (2015) และ Kaewmanee (2016) กล่าวว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Corporate Governance) คือ การบริหารกิจการให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ Takawicharna (2015) เห็นว่าฝ่ายบริหารควรสนับสนุนให้มีระบบการติดตามและประเมินผลขึ้นเพราะการประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการด้านการจัดการ

ความมั่นคงของสังคม ความมั่งคั่งทางการเงิน และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเห็นได้ว่า ความมั่นคงของสังคม มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ ความมั่งคั่งทางการเงิน และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Elkington ที่ว่าการดำเนินงานองค์กรต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้ง 3 มิติร่วมกัน คือ ด้านเศรษฐกิจหรือธุรกิจ ด้านสังคม และด้าน สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการคำนึงถึงผลกำไร แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องรับผิดชอบต่อที่มีต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าไปด้วยกัน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางด้านธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (Elkington, 1994)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย พบว่า Stoner and Wankel (1986) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าเป็นการจำลองสถานการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นได้ง่ายขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Good (1973); Bardo and Hartman (1982); Keeves (1988) และ Chamornman (1998) ได้ให้ความหมายของรูปแบบที่มีลักษณะสอดคล้องกัน คือ สิ่ง que แสดงถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษา เพื่ออธิบายความเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกก็พบว่า ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ผลการวิเคราะห์แบบจำลองทางเลือกโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural Model) จึงสรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ 2 คือ การพัฒนารูปแบบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม มาจากองค์ประกอบทั้งที่เป็นตัวแปรแฝงและตัวแปรอิสระ

สรุป

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน ทำให้สามารถสรุปได้ว่า 1) ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารการตลาด บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารจัดการ และการบริหารการเงิน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม ตามลำดับ และ 2) การรูปแบบของผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย จะเริ่มต้นจากปัจจัยบริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชนที่ประกอบด้วย ทรัพยากรวัตถุดิบ การผลิตจากชุมชน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมรวมไปถึงการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ปัจจัยด้านการบริหารการตลาดที่ประกอบด้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ จากนั้นไปสู่ขั้นตอนด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล การประเมินผลการดำเนินงาน การมีส่วนร่วม และเนื่องจากวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นธุรกิจรูปแบบหนึ่ง จึงมีเป้าหมายเรื่องกำไรด้วย ดังนั้นปัจจัยเรื่องการบริหารการเงินที่ประกอบด้วย การดำเนินงานทางการเงิน การบริหารต้นทุน และการเข้าถึงแหล่งทุน จึงเป็นอีกองค์ประกอบในกระบวนการขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ได้แก่ การบริหารการตลาด บริบทการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน การบริหารจัดการ และการบริหารการเงิน ในแต่ละปัจจัยตามลำดับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบของผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ประกอบด้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ทรัพยากรวัตถุดิบ การผลิตภายในชุมชน การมีส่วนร่วม การเข้าถึงแหล่งทุน การบริหารต้นทุน และการดำเนินงานทางการเงิน โดยพบว่ารูปแบบในการพัฒนาของผลสัมฤทธิ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมมีความเหมาะสมทุกองค์ประกอบ

จากผลจากการวิจัยที่ค้นพบข้างต้น ดังนั้น รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ การจัดตั้งแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise Online National Platform) ในปัจจุบัน Disruptive Technology ที่เกิดขึ้น ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงมาก การตลาดผ่านช่องทางดิจิทัลจึงมีความสำคัญมากขึ้น ภาครัฐโดยกรมพัฒนาการค้าอิเล็กทรอนิกส์ควรทำหน้าที่สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมโดยการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อเป็นการสร้างช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมได้มากขึ้น และยังเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายลูกค้าให้แก่ชุมชนต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีช่องทางการระดมทุนรูปแบบใหม่ ๆ ให้วิสาหกิจเพื่อสังคมส่งเสริมการระดมทุนรูปแบบใหม่สำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมเริ่มต้น (Social Enterprise Start-Up) เช่น ระดมทุนผ่าน Crowdfunding เพื่อช่วยให้วิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถเริ่มธุรกิจได้ง่ายขึ้น และยังเป็นแหล่งทุนที่มีต้นทุนต่ำ รัฐบาลควรทบทวนมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคมสัมฤทธิ์ผล รัฐบาลควรทบทวนและหามาตรการภาษีให้จูงใจมากขึ้น และอาจจะพิจารณาคะแนนธรรมาภิบาลกับสิทธิประโยชน์พิเศษสำหรับลดหย่อนภาษี ส่งเสริมและต่อยอดเรื่องการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินชีวิต หน่วยงานราชการเช่น พัฒนาจังหวัดหรืออำเภอ ช่วยกันปลูกฝังอีกครั้ง เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ไม่พึ่งพิงเพื่อทุกคนรอบครัวในชุมชนมีความสุข ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้บริษัทประชารัฐรักสามัคคีฯ เป็นกลุ่มประชากรตัวอย่าง เนื่องจากวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นรูปแบบใหม่ในประเทศไทยและมีเพียงกลุ่มบริษัทนี้เท่านั้นที่เปิดกิจการมา 5 ปีที่นานพอจะมีข้อมูลสำหรับการศึกษา ดังนั้น การศึกษาในอนาคตอาจจะขยายประชากรกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้น

2.2 การวิจัยระดับอิทธิพลของวิสาหกิจเพื่อสังคมไทยต่อการพัฒนาตลาดเทคโนโลยีดิจิทัล

2.3 การวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็น และความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อนำมาพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมให้แข็งแกร่งมากขึ้น

References

- Achavanuntakul, S. (2009). *Documents for a Lecture on Social Enterprise, introduces a Global Model SE*. Thailand. Retrieved August 3, 2019, from <http://www.slideshare.net/sarinee/social-enterprise-world-Thailand-8191749>.
- Angsuchot, S., et, al. (2011). *Quantitative Ananlysis for Social Science and Behavioral Science Research: Application of LISREL Program Techniques*. (3rd edition). Bangkok: Chareondee Munkong Printing.
- Bardo, J. W., & Hartman, J. J. (1982). *Urban sociology: A systematic introduction*. New York: F.E. Peacock.
- Burikul, T. (2015). *The Essence of The Reformed Constitution*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Chamornman, U. (1998). What's Model?. *Academic Journal of Chulalongkorn University*.
- Chansiri, N. (2016). The Success Factors of Community Organization Management: A Case of Community Finance Organizations Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Suratthani Rajabhat University*, 9(2), 266-294.
- Elkington, J. (1994). Towards the Sustainable Corporation: Win-Win-Win Business Strategies for Sustainable Development. *California Management Review*, 36, 90-100.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.
- Kaewmanee, T. (2016). *Good Governance*. Bangkok: Siam Pritat.
- Keeves, J. P. (1998). *Methods and processes in research in science education*. New York: John Wiley and Sons.
- Kotler, P. (1999). *Marketing management analysis, planning and control*. (10th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Kotler, P., & Keller, K. (2009). *Marketing management*. (13th ed.). N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Nilprapan, S. (2015). *Social Enterprise*. Retrieved June 8, 2019, from <http://lawdrafter.blogspot.om/2015/02/social-nterprise.html>.
- Office of Social Enterprise Promotion. (2019). *Social Enterprise Promotion Act 2019*. Retrieved August 3, 2019, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/067/T_0032.PDF.

Reed, MS., Vella, S., Challies, E., & Vente, J. (2017). *A Theory of Participation: What Makes Stakeholder and Public Engagement in Environmental Management Work?*.

Restoration Ecology: Wiley Periodicals, Inc.

Stoner, J. A. F., & Freeman, E.R. (1986). *Management*. (3rd ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Takawicharna, S. (2015). *Buddhist human resource development*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.

Wallace, S. L. (1999). Social entrepreneurship: The role of social purpose enterprises in facilitating community economic development. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 4(2), 153-174.

การพัฒนาครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยใช้ระบบ e-Training*
The Development of Secondary School Mathematical Teachers in The Lao
People's Democratic Republic Using the e-Training System

¹ทองขาว แสงสุริจันทร์, สันติ วิจักขณาลัญญ์, สมเกียรติ พระศรี และ สมศักดิ์ อินทะสร

¹Thongkao Sengsorichanh, Santi Wijukknanan, Somkiat Phasy and Somsack Inthasone

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Faculty of Education, Khon Kaen University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: thongkhaosslch@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาคีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยใช้ระบบ e- Training 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาคีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยใช้ระบบ e-Training งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาระยะที่ 1 เป็นผู้เชี่ยวชาญพัฒนาหลักสูตร จำนวน 7 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน และกลุ่มทดสอบระบบอบรม จำนวน 23 ท่าน ทั้งหมดได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาระยะที่ 2 เป็นครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาคี จำนวน 156 ท่าน ได้มาโดยความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบประเมินหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรม แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จากการฝึกอบรม และ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการอบรม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) คะแนนการประเมินคุณภาพหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training จากผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52, SD = 0.38$) คะแนนความพึงพอใจการนำระบบ eClassNet มาใช้ฝึกอบรมแบบ e-Training ของผู้เชี่ยวชาญการประเมินหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03, SD = 0.54$) ส่วนกลุ่มทดสอบการอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15, SD = 0.61$) 2) คะแนนผลสัมฤทธิ์การนำหลักสูตรและบทเรียนไปใช้ฝึกอบรมครูอยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 54.14 และคะแนนความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90, SD = 0.79$)

คำสำคัญ: ครูคณิตศาสตร์; e-Training; สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Abstract

This research article has the following objectives: 1) To develop course and lessons for secondary school mathematical teachers in the Lao People's Democratic Republic using the e- Training system 2) To study the achievement of training for secondary school mathematical teachers in the Lao People's Democratic Republic using the e- Training system. This study applies research and development, using mixed methods. The sample in the first phase of the study consisted of curriculum development 7 experts, curriculum quality assessment 5 experts and training system testing group 23 teachers, all are obtained by purposive sampling. The sample in the second phase of the study is 156 secondary school mathematical teachers by voluntarily acquired. The tools used to collect data include: Course and lessons assessment form for training, training achievement test, and the satisfaction questionnaire in training. The data were analyzed by percentage, mean and standard deviation.

The results of the research are as follows: 1) The e-Training course and lessons quality assessment scores from curriculum development experts is found to be at the highest level ($\bar{X} = 4.52, SD = 0.38$). The score of satisfactions from using the eClassNet system from curriculum evaluation experts is at a high level ($\bar{X} = 4.03, SD = 0.54$), while a result of the training test group is at a high level ($\bar{X} = 4.15, SD = 0.61$). 2) The achievement score from applying curriculum and lessons to train teachers is found to be at the moderate level (54.14%) and the satisfaction score is at a high level ($\bar{X} = 3.90, SD = 0.79$).

Keywords: Mathematical teachers; e-Training; Lao People's Democratic Republic

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้ “ถึงปี 2573 พลเมืองลาวทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม เพื่อให้พวกเขาได้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณสมบัติ มีสุขภาพดี มีความรู้ความสามารถ มีความเป็นมืออาชีพ เพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญยั่งยืน สามารถเชื่อมโยงแข่งขันกับภูมิภาคและสากลได้” (Ministry of Education and Sports, 2015) เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการและกีฬาจึงต้องใส่ใจ 5 ภารกิจหลัก ซึ่งบางข้อได้กล่าวไว้ ดังนี้ 4) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองและบริหารการศึกษาและกีฬา การจัดการเรียนการสอน การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการขยายโอกาสเข้าถึงการศึกษา 5) ขยายภาระงานการค้นคว้าวิจัยและประเมินผลนโยบายและยุทธศาสตร์ให้กว้างขวางจากส่วนกลางถึงท้องถิ่น และใช้ผลของการค้นคว้าวิจัยและประเมินผลเข้าในการวางแผนพัฒนา

การศึกษาและกีฬา วิสัยทัศน์การพัฒนา ICT สำหรับการศึกษาและกีฬาถึงปี 2573 คือ “ถึงปี 2573 ICT จะเป็นเครื่องมือที่มีความยั่งยืน ถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงเข้าในการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล” (Ministry of Education and Sports, 2016) โดยมีทิศทางรวม คือ 1) พัฒนา ICT อย่างต่อเนื่องให้เป็นเครื่องมือที่นำใช้จริงอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนสำหรับการปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพของการบริหารคุ้มครองและการบริการการศึกษาให้ทั่วถึงและให้มีความทันสมัยได้คุณภาพและมาตรฐานเท่าเทียมกับภูมิภาคและสากล และเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของการวิจัย 2) พยายามประสานและรวบรวมทุกการริเริ่มพัฒนา ICT สำหรับการศึกษาให้เข้ามารวมศูนย์เป็นหนึ่งเดียวและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายรวมเดียวกัน มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3) สร้างมาตรฐานและส่งเสริมประสิทธิภาพของการปฏิบัติ แผนงาน ICT สำหรับการศึกษาโดยการควบคุมทุก ๆ ส่วนสำคัญของการดำเนินงานและภายหลังการจัดตั้งปฏิบัติให้เข้าอยู่ในกรอบของระเบียบหลักการและนโยบายของการศึกษา 4) เตรียมพร้อมบุคลากรเพื่อให้แน่ใจว่ากิจกรรมทั้งหมด การริเริ่ม กรอบแนวคิด และนโยบายด้าน ICT ทั้งหมดได้รับการมอบหมายในการจัดตั้งปฏิบัติตรงบุคคล ใช้วิธีที่ถูกต้องในเวลาที่เหมาะสมและด้วยมูลค่าที่สมเหตุสมผล 5) สร้างความมั่นใจสัญญาและการยอมรับของทุก ๆ ภาคส่วนที่เข้าร่วมในการจัดตั้งปฏิบัติงาน ICT สำหรับการศึกษาซึ่งนับทั้งผู้วางนโยบาย ผู้จัดตั้งปฏิบัติ และผู้ใช้ 6) ประสานกับทุกแขนงงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งรัฐบาลเพื่อให้เข้าใจอย่างเป็นเอกภาพเกี่ยวกับความจำเป็นและความสำคัญของ ICT สำหรับการศึกษา เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนางาน ICT สำหรับการศึกษาให้ไปตามแผนที่วางไว้ 7) ให้การบริการวิชาการแก่สังคมในระดับมืออาชีพโดยสังคมมีส่วนร่วม 8) สืบต่อร่วมมือสากลเพื่อแย่งชิงการช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการเงิน

การประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอนใน สปบ.ลาว มี 3 ภาคส่วน คือ 1) ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาและกีฬา ได้จัดทำรูปแบบการเรียนการสอนในชั้นมัธยมศึกษา เพื่อแก้ปัญหาของครูในบทเรียนที่ยาก ซึ่งได้เริ่มมีการทำ Video conference และ Web base learning ผ่าน ICT ของจังหวัดตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา โดยมีการกระจายไปยังศูนย์ ICT ของจังหวัด 7 แห่งจากทั้งหมด 17 แห่งทั่วประเทศ และมีแผนเบื้องต้นจะขยายการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตให้ได้ 26 โรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง ศูนย์ ICT ของจังหวัด ใน 17 จังหวัด ได้พัฒนาระบบ Lao Learn ผูกอบรมครูแม่ไก่ใน 6 วิชาคือ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี วิชา ICT ภาษาลาว และภาษาอังกฤษ โดยเน้นให้ครูสร้างเนื้อหาเพื่อให้ครูปลายทางสามารถเป็นหลักในการฝึกให้ครูในจังหวัดของตนและช่วยนักเรียนในการเข้าถึงเนื้อหาการเรียนการสอน การฝึกอบรมมีครูเน็ตซึ่งเป็นครูแม่ไก่ 7 คน มีครูปลายทางที่จะฝึกให้เป็นครูฝึกของจังหวัดวิชาละ 2 คน 2) สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา ได้จัดทำวิดีโอบันทึกการสอนเผยแพร่ทางโทรทัศน์ตั้งแต่ปี 2556 และมีการเผยแพร่หนังสือเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ผ่านเว็บไซต์ของสถาบันตั้งแต่ปี 2558 3) กรมสามัญศึกษาได้เผยแพร่หนังสือ E-Book การแก้ไขปัญหาคณิตศาสตร์เพื่อเตรียมพร้อมนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขัน เมื่อปี 2560

e-Training คือ การฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นการจัดการฝึกทักษะ เพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่องที่เน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ด้วยตนเอง มีอิสระในการเข้าศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา โดยเนื้อหาจะถูกออกแบบมาให้เรียนรู้ได้โดยง่าย ในรูปแบบมัลติมีเดีย ซึ่งประกอบด้วยสื่อที่เป็นข้อความ รูปภาพ เสียง รวมถึง

ภาพเคลื่อนไหว ระบบ e-Training นี้ ผู้เข้าฝึกอบรมจะมีครูที่ปรึกษาประจำรายวิชาคอยให้คำปรึกษาในการอบรมตลอดหลักสูตร เช่น ช่วยแนะนำการเข้าสู่ระบบฝึกอบรม การใช้เมนู/คำสั่งต่างๆ การทำกิจกรรม การทำแบบทดสอบ แบบสอบถาม เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เข้าอบรมยังสามารถติดต่อปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้เช่นเดียวกับการอบรมในห้องปกติ โดยอาศัยเครื่องมือการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย

การประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2558 ในโครงการ National Assessment of Student Learning Outcome (ASLO) ได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 18 จังหวัด จำนวน 110 โรงเรียน นักเรียน 1,760 คน พบว่า ผลการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 500.51 จากคะแนนเต็ม 1000 (Research Institute for Educational Sciences, 2015) นอกจากนี้ การสำรวจโดยผู้วิจัยในเดือนมิถุนายน 2561 ระดับความต้องการการฝึกอบรมตามหัวข้อต่าง ๆ ของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาครัฐ จาก 9 จังหวัด ของ สปป. ลาว จำนวน 198 คน พบว่า ครูมีความต้องการการอบรมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26, SD = 0.30$) ในหัวข้อที่ครูมีความต้องการการอบรมอยู่ในระดับมาก คือ หลักสูตรคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาซึ่งเท่ากับหัวข้อวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 4.42, SD = 0.32$) ผลการสำรวจความพร้อมด้านอุปกรณ์และความสนใจของครู 198 คนนี้ พบว่า ครูมีความพร้อมด้านอุปกรณ์ Smart Phone คิดเป็นร้อยละ 63.63 คอมพิวเตอร์ ร้อยละ 66.66 ครูใช้อินเทอร์เน็ตร้อยละ 84.34 ครูใช้สื่อสังคม Facebook ร้อยละ 53.53, What App ร้อยละ 54.04 โดยครูมีความสนใจจะเข้าร่วมฝึกอบรมแบบ e-Training ผ่านโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์คิดเป็นร้อยละ 90.41

การฝึกอบรมครูระดับมัธยมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้มีการจัดขึ้น 5-6 ปี ต่อ 1 ครั้ง ครั้งละ 5 วัน ดำเนินการฝึกอบรมเป็น 2 ระยะ ระยะแรกเรียกว่าการฝึกอบรมครูฝึกชั้นจังหวัด เกี่ยวกับการแนะนำหลักสูตร และการนำใช้แบบเรียนและคู่มือครู โดยวิทยากรจากกระทรวงศึกษาธิการและกีฬาฝึกให้ครูแกนนำจากทุกจังหวัด วิชาละ 2 คน ทั่วประเทศมีครูเข้ารับการอบรมระยะแรกนี้ประมาณ 374 คน ซึ่งครูเหล่านี้จะกลายเป็นครูฝึกให้ครูภายในจังหวัดของตนต่อไป ระยะที่ 2 เรียกว่าการฝึกอบรมการนำใช้แบบเรียนและคู่มือครู โดยครูฝึกชั้นจังหวัดฝึกให้ครูจากทุกโรงเรียนวิชาละ 1-2 คน ในจังหวัดของตน โดยมีการสังเกตติดตามจากครูฝึกชั้นกระทรวง กระบวนการนี้แต่ละโรงเรียนจะมีครูที่ได้รับโอกาสเข้าฝึกอบรมไม่เกินสองคนต่อวิชาในระยะเวลา 5-6 ปี ซึ่งนับว่าน้อยมาก เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า การจัดฝึกอบรมครูแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากจากภาครัฐ ตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมครู (รวมทั้งสองระยะแล้ว) ในปี ค.ศ. 2014 ฝึกเฉพาะครู ม.5 ใช้งบประมาณทั้งหมด 21.95 ล้านบาท โดยมีครูเข้ารับการอบรม 3,533 คน ปี ค.ศ. 2015 ฝึกเฉพาะครู ม.6 ใช้งบประมาณทั้งหมด 23.17 ล้านบาท โดยมีครูเข้ารับการอบรม 3,936 คน ปี ค.ศ. 2016 ฝึกเฉพาะครู ม.7 ใช้งบประมาณทั้งหมด 30.57 ล้านบาท โดยมีครูเข้ารับการอบรม 3,901 คน (Ministry of Education and Sports, 2017) งบประมาณดังกล่าวสำหรับค่าใช้จ่ายตลอดกระบวนการฝึกอบรม เช่น ค่าจัดซื้ออุปกรณ์ ค่าเช่าห้องอบรม ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารของผู้เข้าร่วมทุกคนทั้งสองระยะ จึงต้องจำกัดทั้งความถี่และจำนวนของผู้เข้าฝึกอบรม สิ่งนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอนของครูผู้ไม่ได้เข้าฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาที่ยุ่ยากครูจะเข้าไป ดังนั้น จึงทำให้เกิดช่องว่างของคุณภาพการศึกษา

ด้วยบริบทของประเทศที่กำลังเผชิญ เช่น การขาดแคลนครูสอนคณิตศาสตร์ ครูขาดคุณภาพ ครูสอนไม่ตรงวิชา ผลการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนไม่สูง และครูมีความต้องการการพัฒนาตนเองมาก แต่ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง สอดคล้องกับนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของประเทศ คือ 1) รัฐถือเอาการศึกษาเป็นงานหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถือสำคัญในการสร้างสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ 2) รัฐเพิ่มทวีการลงทุนให้แก่การศึกษาและถือเป็นบุริมสิทธิของรายจ่ายงบประมาณแห่งรัฐ 3) รัฐและสังคมมุ่งหน้าพัฒนาการศึกษาแห่งชาติให้มีคุณภาพ สร้างโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง (National Assembly of Lao PDR, 2015) ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนาครุคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการฝึกอบรมแบบ e-Training เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อเพิ่มช่องทางในการพัฒนาคุณภาพครูอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง และยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบเสนอแนะนโยบายปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเครื่องมือการสื่อสารและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพและเพียงพอ รวมทั้งการจัดเตรียมทีมบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของลาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

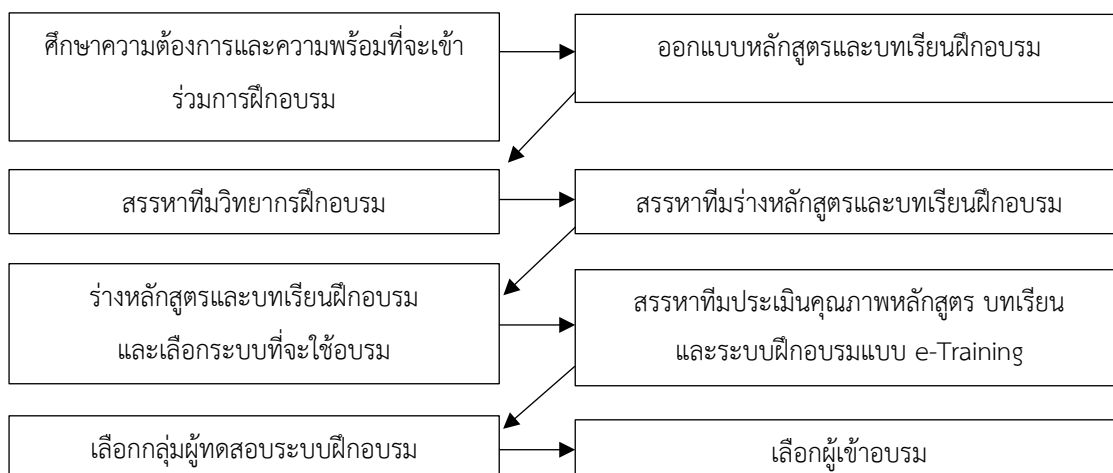
1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมครุคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระบบ e-Training
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมครุคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระบบ e-Training

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิธีการเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพ ดำเนินการศึกษาเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1: ขั้นการพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training

กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนสำหรับฝึกอบรมแบบ e-Training

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนสำหรับฝึกอบรมแบบ e-Training
การพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่างหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training ตามกรอบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ด้วยการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญแปลงหลักสูตรและบทเรียนเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญพัฒนา web สำหรับการอบรมแบบ e-Training จำนวน 2 ท่าน ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ชำนาญการวิจัย พัฒนา และประเมินหลักสูตร เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาและรับรองหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training สำหรับงานวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training ทำโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินหลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมแบบ e-Training เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการรวบรวมเอกสารโดยผู้วิจัย 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของการใช้ระบบฝึกอบรมแบบ e-Training เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ระบบทำการบันทึกสถิติการเข้าใช้อย่างอัตโนมัติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training เพื่อทดสอบความเป็นไปได้ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านเนื้อหาและระบบก่อนนำไปใช้อบรมจริง กลุ่มเป้าหมายคือตัวแทนครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาคีรัฐจากแต่ละแขวง และนักวิชาการแขนงพัฒนาหลักสูตรคณิตศาสตร์ ของสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษารวมทั้งหมด 23 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้ระบบ e-Training ที่ได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ระบบทำการบันทึกสถิติการเข้าใช้อย่างอัตโนมัติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2: การใช้หลักสูตรและบทเรียนแบบ e-Training โดยนำหลักสูตรและบทเรียน e-Training ที่พัฒนาขึ้นเปิดทำการฝึกอบรมผ่านระบบ <https://eclassnet.kku.ac.th/laos/> ระยะเวลา 63 วัน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาคีรัฐ จำนวน 156 ท่าน ซึ่งได้มาโดยความสมัครใจ ใช้วิธีวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) One Group Post-Test Design เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จากการฝึกอบรมที่ได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ระบบทำการบันทึกสถิติโดยอัตโนมัติจากการเข้าใช้ของกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 63 วัน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระบบ e-Training สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 วิธีการพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระบบ e-Training ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 1 การประเมินหลักสูตรและความพึงพอใจการนำระบบ eClassNet มาใช้อบรม แบบ e-Training

เรื่องที่ประเมิน	จำนวนผู้ ประเมิน	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน SD	แปลผล
หลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมแบบ e-Training	5 คน	4.52	0.38	มากที่สุด
ความพึงพอใจต่อการนำระบบ eClassNet มาใช้ ฝึกอบรมแบบ e-Training	5 คน	4.03	0.54	มาก
ความพึงพอใจต่อการนำระบบ eClassNet มาใช้ ฝึกอบรมแบบ e-Training ของกลุ่มทดลอง	23 คน	4.15	0.61	มาก

จากตารางที่ 1 คะแนนประเมินหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมแบบ e-Training จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52, SD = 0.38$)

คะแนนความพึงพอใจต่อการนำระบบ eClassNet มาใช้ฝึกอบรมแบบ e-Training จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03, SD = 0.54$)

คะแนนความพึงพอใจต่อการนำระบบ eClassNet มาใช้ฝึกอบรมแบบ e-Training ของกลุ่มทดลอง จำนวน 23 ท่าน (ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง) เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15, SD = 0.61$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระบบ e-Training ผลการวิจัยพบว่า

คะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังจากการฝึกอบรมของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 156 คน มีดังนี้

คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไปมีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 22.44

คะแนนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 54.14

คะแนนสูงสุดเท่ากับร้อยละ 87.14

คะแนนต่ำสุดเท่ากับร้อยละ 16.67

คะแนนความพึงพอใจต่อการนำระบบ eClassNet มาใช้ฝึกอบรมแบบ e-Training ของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 156 คน มีดังนี้

คะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90, SD = 0.79$)

คะแนนความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ประเด็นการนำความรู้ไปใช้พัฒนาวิชาชีพครู ($\bar{X} = 4.17, SD = 0.70$) และประเด็นความพึงพอใจโดยรวม ($\bar{X} = 4.17, SD = 0.73$)

คะแนนความพึงพอใจน้อยที่สุดอยู่ในระดับมาก คือ ประเด็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกอบรมแบบ e-Training ก่อนการฝึก ($\bar{X} = 3.53, SD = 1.04$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระบบ e-Training มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาครัฐใน สปป.ลาว โดยใช้ระบบ e-Training อยู่ในระดับดีมาก และความพึงพอใจการนำระบบ eClassNet มาใช้ฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก แสดงถึงทั้งหลักสูตรและบทเรียน และระบบอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ กลุ่มผู้พัฒนาหลักสูตรมีความสามารถและเข้าใจหลักการการออกแบบและดำเนินการอบรมครูทางไกล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาครัฐใน สปป.ลาว โดยใช้ระบบ e-Training ของกลุ่มตัวอย่าง 156 คน มีดังนี้ 1) คะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป มี 35 คน คิดเป็นร้อยละ 22.44 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือจำนวนผู้เข้าอบรมต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป 2) คะแนนความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไปมี 74 คน คิดเป็นร้อยละ 47.44 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือจำนวนผู้เข้าอบรมต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนความพึงพอใจร้อยละ 80 ขึ้นไป แสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมแบบ e-Training สำหรับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยครั้งนี้ พัฒนาความรู้ความเข้าใจของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาครัฐใน สปป.ลาว ได้ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นเห็นว่าครูมีความพร้อมทางด้านเครื่องมือและสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต แต่ครูเหล่านั้นใช้ WhatsApp และ/หรือ Facebook สำหรับการสื่อสาร ติดตามข่าว หรือติดตามกิจกรรมการเคลื่อนไหวของเพื่อน ๆ เท่านั้น แต่ยังไม่ได้เก็บข้อมูลเชิงลึกว่าเครื่องนั้นเก่าหรือใหม่ สามารถรองรับระบบ eClassNet ได้หรือไม่ อินเทอร์เน็ตที่ใช้แรงพอหรือไม่เป็นต้น นอกจากนั้น เห็นว่าผู้เข้าร่วมฝึกอบรมยังขาดทักษะในการใช้ระบบ สัญญาณอินเทอร์เน็ตปลายทางช้า โดยเฉพาะในเวลาเลิกงานมีคนใช้ในปริมาณมาก รัฐบาล สปป.ลาว นำเข้าอินเทอร์เน็ตจำกัด ทำให้ผู้เข้าอบรมไม่สามารถเข้าศึกษาบทเรียนได้สะดวกตามเวลา และสถานที่ที่ต้องการ

สรุป

การพัฒนาครูด้วยการฝึกอบรมทางไกลผ่านระบบที่ต้องใช้เครื่องมือสื่อสารทันสมัยและพึ่งพาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แต่ครูยังไม่คุ้นเคยอีกทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งกำลังใจและปัจจัยต่าง ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้ทำการศึกษาวิจัย แต่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ที่จะทำการวิจัยและพัฒนาต่อไป เพราะในยุคสังคมแห่งความรู้ และสถานการณ์ COVID 19 ครูจำต้องหมั่นเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ตลอดเวลาเพื่อพัฒนารูปแบบและทักษะการจัดการเรียนการสอนของตนให้สอดคล้องและก้าวล้ำกว่าเด็กนักเรียนรุ่นใหม่ สิ่งเหล่านี้สามารถเรียนรู้ได้ทุกคนทุกที่ทุกเวลา เรียนรู้ซ้ำๆ ได้ตามต้องการ จากอินเทอร์เน็ตหรือโซเชียลมีเดีย

ซึ่งสามารถประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางและยังเป็นการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นไม่กำหนดกรอบเวลาทำให้เป็นอิสระมากในการศึกษาเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า หลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาคีรัฐใน สปป.ลาว โดยใช้ระบบ e-Training รวมทั้งระบบที่ใช้อบรมอยู่ในระดับดี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ รัฐบาลควรให้ความสำคัญที่จะนำหลักสูตรและบทเรียน และระบบดังกล่าวไปใช้ฝึกอบรมครู จะทำให้เกิดความพร้อมมากยิ่งขึ้นหลายด้าน ทั้งการประสานงานจากกระทรวงศึกษาธิการและกีฬาถึงครูในโรงเรียน ทีมงานบริหารจัดการการฝึกอบรม เครื่องมือและอุปกรณ์รองรับการฝึกอบรม เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และผู้จะเข้าร่วมฝึกอบรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภาคีรัฐใน สปป.ลาว โดยใช้ระบบ e-Training เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัย พัฒนาความรู้ความเข้าใจของครูได้ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการและกีฬาควรเปิดประชุม “การนำหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมแบบ e-Training ไปใช้ผ่าน <https://eclassnet.kku.ac.th/laos/> ” เพื่อระดมความคิดและกำหนดนโยบายร่วมจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมมัธยมศึกษา สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา ศูนย์ ICT เพื่อการศึกษาและกีฬา ศูนย์ข้อมูลและสื่อเพื่อการศึกษาและกีฬา ศึกษาธิการและกีฬาจังหวัด เพื่อให้เกิดความร่วมมือในวงกว้างในการปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการและกีฬาควรสนองงบประมาณเพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากรในการบริหารจัดการหรือทีมงานรับผิดชอบโครงการฝึกอบรม สำหรับการนำหลักสูตรและบทเรียนฝึกอบรมแบบ e-Training ผ่าน <https://eclassnet.kku.ac.th/laos/> ที่จะนำมาใช้เป็นต้นแบบของ สปป.ลาว กระทรวงศึกษาธิการและกีฬาควรสนองงบประมาณด้านเครื่องมือและอุปกรณ์รองรับการฝึกอบรมแบบ e-Training เช่น สนองแท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ LCD และขยายเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาให้ทั่วถึง กระทรวงศึกษาธิการและกีฬาควรออกหนังสือแจ้งการเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และรูปแบบโครงการฝึกอบรมแบบ e-Training

ศึกษาธิการและกีฬาจังหวัดรับแจ้งการจากกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา แล้วทำแจ้งการและติดต่อประสานกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด เพื่อรวบรวมข้อมูลของผู้จะเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม

ผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการโรงเรียนเมื่อได้รับแจ้งการจากศึกษาธิการและกีฬาจังหวัดแล้ว ต้องคัดเลือกครูกลุ่มเป้าหมายผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรม กระตุ้นและ/หรือ สนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม ประเมินความพร้อมและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อคัดกรองรายชื่อ จากนั้นให้สมัครเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมด้วยตัวเอง

ผู้จะเข้ารับการอบรมทำการสมัครสมาชิก โดยให้ข้อมูลที่เป็นจริง เพื่อยืนยันในการอนุมัติหลักสูตร และรับผู้สมัคร เช่น ชื่อและนามสกุล เลขบัตรประชาชน e-mail หมายเลขโทรศัพท์ เป็นต้น ทำการดาวน์โหลดเอกสารประกอบการฝึกอบรมเพื่อศึกษาคู่่มือการใช้ระบบก่อนวันเปิดฝึกอบรม เมื่อทำการ Login แล้วเข้ามาในหลักสูตรก็จะพบบทเรียนการฝึกอบรม (ที่ถูกจัดเตรียมไว้โดยทีมงานรับผิดชอบโครงการฝึกอบรม) จากนั้นเข้าศึกษาและทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายตามความสะดวกด้วยความเอาใจใส่สูง โดยไม่ต้องเคร่งเครียดหรือรีบร้อนเพราะระบบจะเปิดไว้ตลอดเวลาหลายวัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและบทเรียนเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ครอบคลุมทุกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเรื่องอื่น ๆ ไม่จำกัดเพียงการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการเรียนรู้แบบนิรนัย

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความรู้ คุณลักษณะ ทักษะ กระบวนการ และพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างความหลากหลายในวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 ควรวิจัยเพื่อพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์และการนำเสนอบทเรียนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบสื่อการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาครูคณิตศาสตร์ใน สปป. ลาว ได้ดียิ่งขึ้น

2.4 ควรวิจัยและพัฒนาแบบการนิเทศติดตาม รูปแบบการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม การพัฒนาครูคณิตศาสตร์ให้เกิดการขยายผลอย่างแพร่หลาย

References

- Department of General Education (2017). *Expense account summary document Nationwide high school teacher training*. Vientiane Capital: Department of General Education.
- Ministry of Education and Sports (2015). *Vision to Year 2030, Strategy to 2025, and the VIII Five-Year Education and Sports Development Plan (2016 - 2020)*. Vientiane Capital: Education Publishing House.
- Ministry of Education and Sports (2016). *Agreement on the establishment and movement of ICT Center for Education and Sport*. Vientiane Capital: Education Publishing House.
- National Assembly of Lao PDR (2015). *Education Law of Lao PDR (Revised Edition)*. Vientiane Capital: The World Bank.
- Research Institute for Educational Sciences (2015). *The Evaluation of Learning Outcomes of Students grade 4 of Secondary Education*. Vientiane Capital: Publishing House.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่

ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ*

An Effective Model of Modern Participatory Academic

Administration of the Basic Education Institute

¹จิตประสงค์ ทมะนันต์, พงษ์ธร สิงห์พันธ์ และ สุวิมล โพธิ์กลิ่น

¹Jitprasong Tamanun, Pongton Singpun and Suwimol Phoglin

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: Jitprasong.t@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารหรือผู้ที่รับผิดชอบงานวิชาการ จำนวน 366 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 3 คน จาก 3 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานวิชาการ จำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียนบ้านดอนใหญ่ จำนวน 15 คน ได้มาโดยความสมัครใจ และระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพมี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ 2) จุดมุ่งหมาย ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารงานวิชาการ 3) กลไกการดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร 4) การดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 4 ด้าน คือ การวางแผนงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การประเมินผล ได้แก่ การประเมินประสิทธิผลจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ความพึงพอใจและความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารวิชาการ; การมีส่วนร่วมยุคใหม่; สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The research article aimed at presenting an effective model of modern participatory academic administration of the basic education institute in which the study was divided into 4 phases as follows: 1) studying the current situation and problems by which a group sample consisted of 366 administrators acquired from multi-stage sampling and interview with 3 administrators from 3 schools acquired from purposive sampling; 2) creating a model with a target group of 15 experts on academic administration acquired from purposive sampling; 3) experimenting a model with a target group of 15 persons consisting of administrators, teachers, and personnel from Ban Don Yai School who joined by voluntary; and 4) assessing a model by those who were related to academic administration as well as experts, in a total of 30 persons. The research instruments included a questionnaire, interview form, and assessment form. The statistics used were percentage, means, and standard deviation (S.D.).

The research results revealed as follows: An effective model of modern participatory academic administration of the basic education institute consisted of 6 components: 1) principle which was the modern participatory academic administration; 2) goal which was the participation by applying digital technology for academic administration; 3) mechanism of operation which was the participation of personnel both inside and outside the organization; 4) operation which was the participation by applying digital technology for academic administration in all 4 aspects, namely, academic planning, teaching and learning management, learning process development, and the development and the use of technology for education; 5) evaluation which referred to the effectiveness of participation of personnel both inside and outside the educational institutes; and 6) conditions for success which was the satisfaction and voluntary participation in academic administration of personnel both inside and outside the educational institutes.

Keywords: Academic Administration; Modern Participation; Basic Education Institute

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 กำหนดหลักการสำคัญไว้อย่างชัดเจนว่า จะยึดหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ รวมทั้งยังให้ความสำคัญ เรื่องคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้มีหมวด 6 ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วย 5 มาตรา รวมทั้งกำหนดให้มีการตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เพื่อทำหน้าที่ประเมิน

คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยมุ่งหวังว่าจะทำให้สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทยทั้งระบบ จากบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการบริหารการศึกษาของประเทศ (Ministry of Education, 2003)

การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครู นักเรียน ผู้ปกครองและประชาชน ผลจากการศึกษา ของ Anit (2012) นักวิชาการด้านการศึกษา ในสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในโรงเรียน พบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วม นอกจากช่วยให้งานทั่วไปของโรงเรียนเป็นไปด้วยดีแล้ว ยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น และมีระเบียบวินัยดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สำหรับประเทศไทยนั้นได้กำหนดไว้ในแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น All for Education การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเป็นความต้องการของทุกคนในสังคมอยากให้เกิดขึ้นในโรงเรียนของรัฐอย่างมีความเสมอภาคกัน ทั้งในเมืองและชนบทมีคุณภาพทางการศึกษาใกล้เคียงกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าให้มีการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทั้งการใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างคุณค่าต่อครอบครัว พัฒนานวัตกรรมเพื่อช่วยสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว สร้างพื้นที่ให้ครอบครัวได้ใช้เวลาร่วมกัน สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนผ่านกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ครู ผู้ปกครอง

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ระบุว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2555 - 2558) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) พบว่า สถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ได้รับการรับรองมาตรฐานร้อยละ 96.81, 77.47 และ 79.49 ตามลำดับ หากพิจารณาสถานศึกษาที่ผ่านการรับรอง พบว่า ผลการประเมินที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ เห็นได้จากผลการประเมินตามตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยระดับพอใช้ ในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ได้แก่ ตัวบ่งชี้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการของสถานศึกษายังไม่สามารถส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี (Ministry of Education, 2017) ดังนั้นรูปแบบการบริหารงานวิชาการจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา และภารกิจของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และแนวทางของการศึกษายุคใหม่ รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในยุคใหม่นี้ จึงต้องสอดคล้องกับสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (3R 8C) ซึ่งประกอบไปด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี จึงเป็นภาระสำคัญของผู้บริหารที่จะต้องบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ คิดหายุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการแบบใหม่ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานทั้งในและนอกสถานศึกษา ใส่ใจในเรื่องของศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม และต้องเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ๆให้กับครูผู้สอน มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ Cloud Google, Calendar Google, Meet Google, Form Google, Doc Google, Drive Google, Slide, Line, Facebook, Tiktok ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในยุคปัจจุบัน และเนื่องจากยังไม่มีผู้ใดได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ จึงเป็นจุดที่ผู้วิจัยสนใจเกี่ยวกับ รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล เพื่อเป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาต่อไป

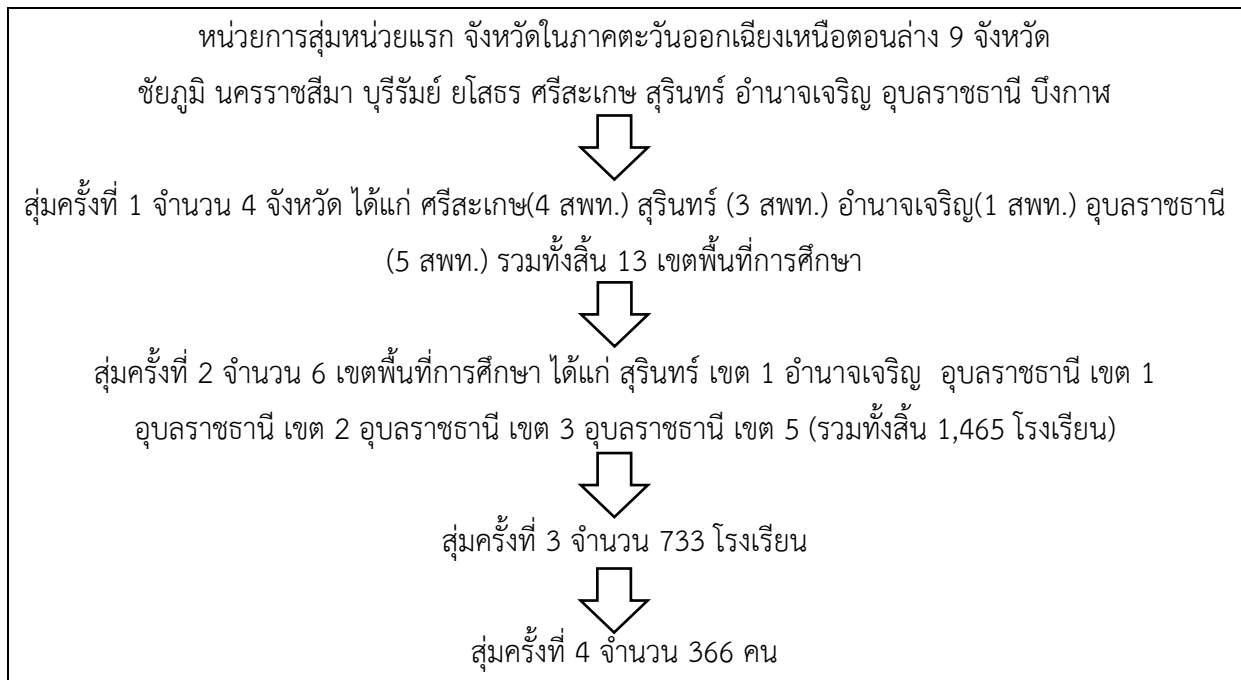
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ผู้วิจัยแบ่งการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์สภาพปัจจุบันและปัญหาของ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถาม ผู้บริหารโรงเรียนและครู วิชาการ หรือ ผู้ที่รับผิดชอบงานวิชาการโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารหรือผู้ที่รับผิดชอบงาน วิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคอีสานตอนล่าง จำนวน 366 คน

3. การศึกษาจากพหุกรณี จำนวน 3 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านการประเมินรับรองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพศึกษา (องค์การ มหาชน) เป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ศึกษาดูงานตามกรอบแนวคิดของการวิจัย คือ ด้านการ วางแผนงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและใช้ สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการ ด้านการตัดสินใจ ด้านการแสดงความ คิดเห็น ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการติดตามประเมินผล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน และสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 คน และจัดสนทนากลุ่มครู 3 กลุ่มๆละ 8 คน 3 โรงเรียน จำนวน 24 คน

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากแบบสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มาทำการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการหาข้อสรุปและความสอดคล้องของข้อมูลเพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการ บริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีประสิทธิภาพ สังเคราะห์องค์ประกอบ ของรูปแบบ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการสรุปประเด็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากแบบสัมภาษณ์ จากการสังเกต การวิเคราะห์เอกสารโรงเรียน นำมาเป็นองค์ประกอบหลักและ องค์ประกอบย่อย นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ และนำ องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยไปร่างรูปแบบ ต่อไป

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

1. ร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยมีองค์ประกอบซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ เป็นนักบริหารการศึกษาที่มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการสำนัก เป็นนักวิชาการและมีประสบการณ์ในด้านการสอนสาขาบริหารการศึกษา เป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลงานเป็นผู้บริหารสถานศึกษารับรางวัลพระราชทานหรือผู้บริหารสถานศึกษาของหน่วยงานด้านการศึกษา เป็นผู้มีความรู้การศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโทสาขาบริหารการศึกษา เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ตามประเด็นขององค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์กำหนดเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (Srisa-arn, 2019)

ระดับ 5	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก
ระดับ 3	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อย
ระดับ 1	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของคะแนน เกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (Srisa-arn, 2019)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง มีความเหมาะสม และและความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

1. สถานศึกษาเป้าหมายที่ใช้ในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีประสิทธิผล ไปใช้ในครั้งนี้ คือ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 โรงเรียน คือโรงเรียนบ้านดอนใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 2 โดยจะพิจารณาจาก เป็นสถานศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาไม่น่าพึงพอใจของสถานศึกษา เป็นสถานศึกษาที่มีผลการประเมินจากสำนักงาน

รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่ 3 ไม่น่าพึงพอใจของสถานศึกษา มีความประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้บริหารบุคลากรในสถานศึกษา มีความยินดีที่จะเข้าร่วมดำเนินการวิจัยด้วยความสมัครใจ

2. เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสร้างความเข้าใจและชี้แจง ดำเนินการตามคู่มือการใช้รูปแบบบุคลากรในสถานศึกษาซึ่งได้รับการแต่งตั้ง เป็นผู้ร่วมดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวแทนนักเรียน รวมจำนวน 15 คน เป็นผู้ดำเนินการ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา เป็นประธานดำเนินการ ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้ข้อเสนอแนะ และร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยตามปฏิทินกำหนด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ คือ แบบประเมินรูปแบบ โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (μ) และแบบสอบถามความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์กำหนดเป็น 5 ระดับโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

ประเมินโดย ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้มีส่วนได้เสียในสถานศึกษาที่นำรูปแบบ ไปใช้ในสภาพจริง จำนวน 15 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า ปัจจุบันการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการโรงเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียน แต่การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภายนอกหรือองค์กรอื่นยังมีส่วนร่วมน้อยมาก จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ส่งผลให้การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อความต่อเนื่องและความคล่องตัวในการบริหารงานวิชาการโรงเรียน การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีประสิทธิผล เป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องภายใต้เงื่อนไขและบริบทหลายประการเช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ในสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ และพบว่า กิจกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงกระบวนการการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชัดเจนว่าขอบข่ายการบริหารงาน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งผลต่อการบริหารงาน

วิชาการให้มีคุณภาพและประสิทธิผล ผลการสอบถามสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$)

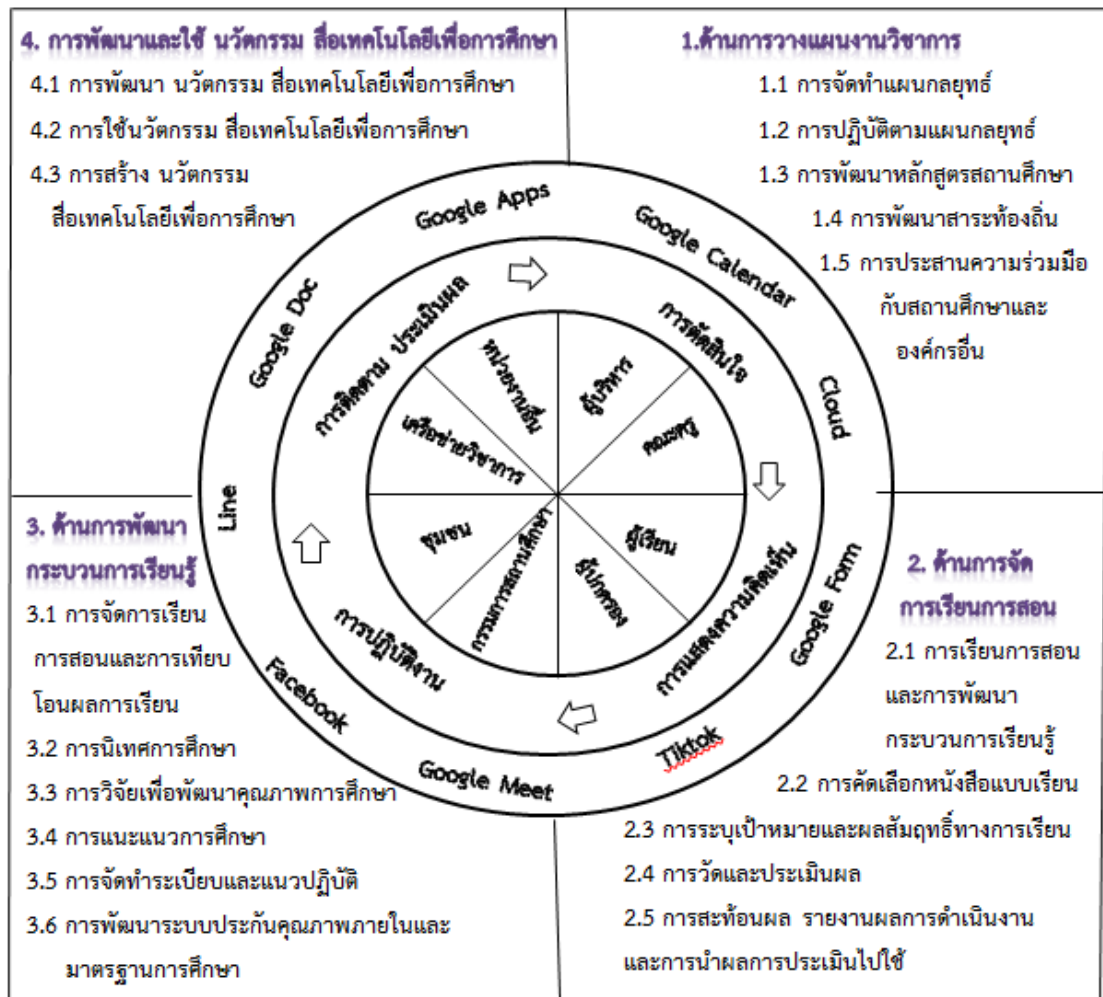
วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลพบว่า องค์ประกอบหลักของรูปแบบมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ด้านการดำเนินการมี 4 องค์ประกอบหลักและ 18 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนงานวิชาการ ประกอบด้วย การจัดทำแผนกลยุทธ์ การปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาสาระท้องถิ่น การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา การระบุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านการวัดและประเมินผล การสะท้อนผล รายงานผลการดำเนินงาน และการนำผลการประเมินไปใช้ 3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การแนะแนวการศึกษา การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการของสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และ 4) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาการใช้ และการสร้างสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.47, 4.48$) และคู่มือการใช้รูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.65$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ใช้ในสถานศึกษาที่เป็นเป้าหมาย คือ โรงเรียนบ้านดอนใหญ่ ตามคู่มือกำหนดและเป็นการดำเนินการนำไปใช้ในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ ผลปรากฏว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ในด้านที่ 1 ด้านการวางแผนงาน นำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติงานในสถานการณ์ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะมีกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน ชัดเจน และง่ายต่อการปฏิบัติ ทำให้เกิดประสิทธิผลของงานได้จริง จึงได้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ ที่มีการนำเทคโนโลยี ดิจิทัล เข้ามาใช้ในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรม ในด้านการวางแผนงานวิชาการ ประกอบด้วย การจัดทำแผนกลยุทธ์ การปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาสาระท้องถิ่น การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ทั้ง 5 ด้าน รายด้านและโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 14.11$) ผลการประเมินความพึงพอใจ รายด้านและโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.73$)

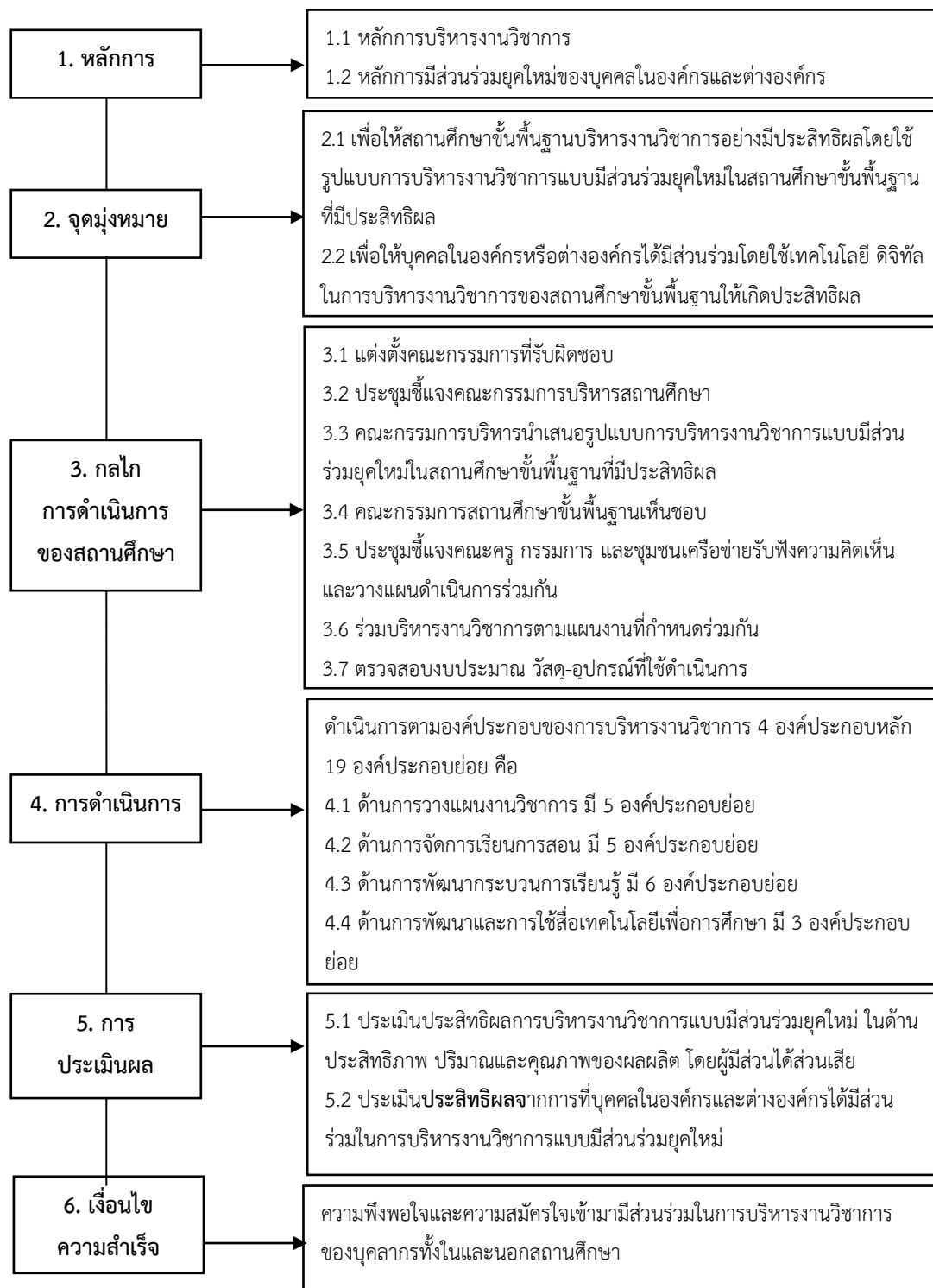
วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยบุคลากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษาที่นำรูปแบบไปใช้จำนวน 15 คน และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ และความเชี่ยวชาญ ด้านการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศึกษาพิเศษ และผู้บริหาร

สถานศึกษา 15 คน รวมจำนวน 30 คน พบว่า รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในรายด้าน และภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.58$) สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการบริหารบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาในสังกัดอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ โดยรูปแบบมี 6 องค์ประกอบซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้น

พื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ มีการดำเนินงาน 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ปัจจุบันการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการโรงเรียน กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ชุมชน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียน แต่การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภายนอกหรือองค์กรอื่นยังมีส่วนร่วมน้อยมาก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด จนเกิดการพลิกกระแสโลก ส่งผลให้การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อความต่อเนื่องและความคล่องตัวในการบริหารงานวิชาการโรงเรียน สอดคล้องกับ Srisaarn (2019) บทวิเคราะห์ในการผลิตและพัฒนาผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานที่คุรุสภากำหนดที่อาจจะเหมาะสมในช่วงที่ผ่านมา แต่ในยุคปัจจุบันควรกำหนดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ที่มีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมอยู่หลายประการเช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ดิจิทัล สภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ในสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ และพบว่า กิจกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงกระบวนการการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ที่ชัดเจน ว่าขอบข่ายการบริหารงาน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Wehachat (2020) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนมุมมองการบริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่กำลังเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ในเรื่องของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ ทัศนคติต่อเทคโนโลยีและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องยอมลงทุน และหาวิธีการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างเหมาะสม เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การศึกษาในยุค disruptive World ยังต้องมีการพัฒนาให้เป็นองค์กรการศึกษาสมัยใหม่ สอดคล้องกับ Pratchapruet (2018) การศึกษาในยุคใหม่เป็นการศึกษาในยุคที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมผลิตผลควบคู่กับการสร้างความรู้โดยใช้เทคโนโลยีช่วยสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยการแสวงหาความรู้และสร้างความรู้และนวัตกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับ Anit (2012) พบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโรงเรียนทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์เร็วขึ้น และจากการวัดความพึงพอใจในงานของครูปรากฏว่าครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมากและลดความเครียดในการทำงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนของโรงเรียน และได้พบว่าผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่บ้านด้วย

ภาพอนาคตการศึกษาของไทยจะต้องมีคุณธรรมนำความรู้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ สติปัญญา อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มุ่งทำงานและสร้างความเชี่ยวชาญในชีวิต เป็นผู้คิด

เป็นอย่างสร้างสรรค์ รักการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิด ประดิษฐ์นวัตกรรมใหม่ๆ บูรณาการวิถีชีวิตไทยและสังคมสากลอย่างมีความสุขสอดคล้องกับ Goodheart (2010) ได้ศึกษาความเป็นผู้นำในการจัดองค์กรของผู้บริหารควรมีคุณธรรมจริยธรรมของครูที่ปฏิบัติการสอน การมีส่วนร่วม การเป็นหนึ่งของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อการมีประสิทธิภาพของทางโรงเรียน และส่งผลต่อการมีประสิทธิภาพซึ่งกันและกันสอดคล้องกับ Carla (2008) และ Kuuskorpi (2011) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากหลายฝ่าย จากหลายด้านจะส่งผลให้การบริหารจัดการบรรลุเป้าหมายได้ดี

2. การสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลพบว่า องค์ประกอบหลักของรูปแบบมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ด้านการดำเนินการมี 4 องค์ประกอบหลัก และ 18 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนงานวิชาการ ประกอบด้วย การจัดทำแผนกลยุทธ์ การปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาสาระท้องถิ่น การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา การระบุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านการวัดและประเมินผล การสะท้อนผล รายงานผลการดำเนินงาน และการนำผลการประเมินไปใช้ 3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การแนะแนวการศึกษา การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการของสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และ 4) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาสอดคล้องกับ Joyce and Calhoun (2010) กล่าวสรุปว่ารูปแบบโดยทั่วไปจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญซึ่งเป็นฐานในการกำหนดรูปแบบ คือ ควรพัฒนาจากฐานคิด จากแนวคิดทฤษฎี มีวัตถุประสงค์ มีวิธีการหรือแนวทางในการดำเนินการ สามารถวัดได้

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล การใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ไปใช้ในสถานศึกษาที่เป็นเป้าหมาย คือ โรงเรียนบ้านดอนใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ปรากฏว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล นำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติงานในสถานการณ์ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะมีกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน ชัดเจน และง่ายต่อการปฏิบัติ ทำให้เกิดประสิทธิผลของงานได้จริง จึงได้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ ที่มีการนำเทคโนโลยี ดิจิทัลเข้ามาใช้ในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรม ซึ่งมีผลการรับรองประสิทธิภาพของรูปแบบที่ก่อเกิดประสิทธิผล ดังผลการทดลองใช้ที่มีผลการประเมินในด้านการวางแผนงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ Bonavia (1998) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของผู้บริหารและการพัฒนาของการมีส่วนร่วมในองค์กร (Manager Behavior and Development of Organizational Participative) ผลการวิจัยพบว่า ระดับของการมีส่วนร่วมอย่างเข้าใจ (Perceived Participation) ที่สูง ซึ่งได้เข้าใกล้ระดับของการมีส่วนร่วมตามปรารถนา (Desired Participation) ในการอธิบายผลลัพธ์เหล่านี้ ตัวแปรสองตัวได้ถูก

เสนอว่าเป็นตัวประสาน วัฒนธรรมองค์การ และความเชื่อในการบริหาร เช่นเดียวกับ Sholthead (1999) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานในกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กัน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยทั่วไป ของพนักงานที่มีผู้บริหารที่ใช้ระดับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมจะสูงกว่าพนักงานที่มีผู้บริหารที่ใช้ระดับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมต่ำกว่า

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ โดยบุคลากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษาที่นำรูปแบบไปใช้จำนวน 30 คน พบว่า รูปแบบดังกล่าว มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Ngamkanok (2017) ที่กล่าวถึง ผู้นำทางการศึกษาของอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2561) ไว้ว่า ผู้บริหารการศึกษา ต้องมีทักษะ ในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งได้แก่ 1) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี 2) มีทักษะการทำงานแบบทีมงานและประสานประโยชน์ 3) สามารถวางแผนกลยุทธ์และเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม 4) ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานให้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 5) มีเทคนิคการบริหารจัดการใหม่ๆ ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ 7) มีทักษะในการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาองค์กรและ 8) บริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและเป็น สอดคล้องกับ Anzar and Uzma (2009) และ Gold (2000) ศึกษาเกี่ยวกับส่วนประกอบ ซึ่งช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรัฐบาโลซิสเตน ประเทศปากีสถาน พบว่าการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของชุมชน มีผลมาจากความพึงพอใจของชุมชนสอดคล้องกับ พบว่า การสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้าน สังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

สรุป

การศึกษายุคใหม่ มีลักษณะเด่นที่เน้นการสร้างนวัตกรรมตามความสนใจของรายบุคคลและทีม การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการสร้างความรู้และนวัตกรรม และเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา โรงเรียนผู้บริหาร และครูเป็นเพียงหนึ่งในแหล่งความรู้ หลายแห่งที่มีบทบาทในการให้การศึกษาและสร้างนวัตกรรม การศึกษาในยุคนี้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในการสร้างความรู้ร่วมกันในชุมชนสร้างความรู้และแสวงหาความรู้โดยใช้เทคโนโลยี ให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลาและมีอิสระในการกำหนดเนื้อหาวิธีการ ในการนำความรู้ไปใช้ โดยขยายความต่อการจัดการศึกษายุคนี้ มุ่งสนองความต้องการของผู้เรียน ของปัจเจกบุคคลผู้สอนและโรงเรียน ไม่ได้มีเอกสิทธิ์ในการจัดการศึกษา แต่อำนาจการจัดการศึกษากระจายไปยังแหล่งความรู้อื่นๆหลากหลายแห่ง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1.1 ก่อนการนำผลการวิจัยไปใช้ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ปัญหาและอุปสรรคภายในสถานศึกษาก่อนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ

1.2 ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล ให้แก่ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้เกิดความเข้าใจและสามารถใช้เทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานได้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ดำเนินงานได้จริง

1.3 คณะทำงานที่สถานศึกษาได้แต่งตั้งและมอบหมายจะต้องเร่งสร้างทีมคุณภาพที่มีความตระหนักรู้ มีความมุ่งมั่น ยอมรับความแตกต่างพร้อมที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงและลงมือปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ ในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบแบบพหุภาคีด้านบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล ใช้ระบบ ICT เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

References

- Anzar, U. (1998). *An Exploratory Study of Factors Which Have Contributed to the Sustainability of Community Participation in Education in Balochistan of Pakistan*. (Doctoral Dissertation). American University. Washington, D.C.
- Goodheart, H. (2010). *The Instrument and Expressive Characteristics of Public Secondary School and Effectiveness*. New York: McGraw-Hill.
- Grissom, J. (2012). Revisiting the Impact of Participative Decision Making on Public Employee Retention: The Moderating Influence of Effective Managers. *The American Review of Public Administration*, 42(4), 400-418.
- National Education Act B.E. 2542. (2003). *Government Gazette*. Bangkok: Office of the Education Council.
- National Education Plan B.E. 2560 – 2579. (2017). *Government Gazette*. (1st ed.). Bangkok: Office of the Education Council.
- Ngamkanok, S. (2017). *ASEAN Educational Leaders in the Next Decade*. (Research Report). Chonburi: Burapha University.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *The 12th National Economic and Social Development Plan B.E. 2560 – 2564*. (1st ed.). Bangkok: Office of the Prime Minister.

- Prachyapruit, A. (2018). *The Development of Teacher Preparation Model for Education 4.0 Era*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Sholhead, J. E. (1998). *The Relationship Between Participative Management and Job Satisfaction in a Department of Defense Environment*. (Doctoral dissertation). Nova Southeastern University. Florida.
- Srisa-arn, B. (2019). A New Paradigm in Educational Administration to Build Professional Leaders. *Proceedings of the Conference on Trends and Directions for Professional Development in Educational Administration in the Era of Thailand 4.0*. Bangkok: The Association of Educational Administration Professional Development of Thailand.
- Vehachart, R. (2020). *Revolutionizing Education in the Digital Age*. (1st ed.). Bangkok: The Association of Educational Administration Professional Development of Thailand.
- Westbrook-Spaniel, C. (2008). *How Teachers Learn, Select, and Implement "Effective" Classroom Management*. New Mexico: State University Las Cruces.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

The Development of Thai Language Instructional Activities in Basic Education

¹เกวาลิน งามพิริยกร และสิทธิกร สุมาลี

¹Geawalin Ngampiriyakorn and Sittikorn Sumalee

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Department of Education, Faculty of Education Kasetsart University, Thailand

¹Corresponding Author's Email: swu_geawalin@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) เพื่อประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลภาษาไทยดีเด่นของคุรุสภากระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 30 คน มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสังเกตการณ์สอนและแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและพร้อมกับความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ควรเพิ่มทักษะในการฟังคำแนะนำและปฏิบัติตามอย่างเข้าใจ สามารถจับใจความสำคัญ เพื่อนำไปสื่อสารพูดแสดงความคิดเห็น มีการใช้ภาษาถูกต้องเหมาะสมทั้งการอ่านเพื่อสรุปความจากเรื่องที่อ่าน การเขียนโดยใช้การเขียนอธิบาย ชี้แจง แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล จากการนำแผนการสอนไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียน พบว่า (1) ขั้นนำ พบว่า นักเรียนมีความกังวล ไม่กล้าตอบคำถาม และไม่กระตือรือร้น ครูผู้สอนจึงต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่แตกต่างกันตามช่วงวัย โดยในระดับประถมศึกษา ครูเริ่มต้นขั้นนำกิจกรรมด้วยเกมหรือเพลงทำให้นักเรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม ขณะที่ระดับมัธยมศึกษา จะเริ่มต้นขั้นนำด้วยการตั้งคำถาม ดุวิดีโอ หรือการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการสอน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า นักเรียนบางส่วนขาดการปฏิสัมพันธ์กับครูและสื่อที่นำเสนอ ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย (2) ขั้นสอน พบว่า นักเรียนชอบทำงานกลุ่มหรือคุ่มมากกว่างานเดี่ยว ชอบลงมือปฏิบัติมากกว่าการฟังบรรยาย และ (3) ขั้นสรุป พบว่า ครูมีการตั้งคำถามให้นักเรียนอภิปราย การวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะ เป็นการสะท้อนความรู้ รวมถึงการนำเสนอผลงาน ซึ่งนักเรียนสามารถตอบคำถามและอภิปราย รวมถึงการนำเสนอผลงานได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การพัฒนากิจกรรม; การเรียนการสอนภาษาไทย; การศึกษาขั้นพื้นฐาน; ครูดีเด่นของคุรุสภา

*Received June 6, 2020; Revised July 12, 2020; Accepted July 20, 2020

Abstract

Objectives of this research are to 1) develop Thai language instructional activities in basic education, and 2) assess Thai language instructional activities in basic education. The research sample was 30 Thai language instructors who were rewarded “The Excellent Thai Language Teacher” by the Teacher’s Council of Thailand, Ministry of Education. Research tools comprised of teaching observation guideline and interview guideline regarding opinions in organizing Thai language instructional activities in basic education.

Research findings pointed out that lesson plans were implemented to encourage learner’s participation and responsibilities in learning activities. However, to improve efficiency in learning activities, it was essential to learning skills on listening the advice and practicing with a clear understanding in order to enable learners understand main ideas and communicate easily. Additionally, it was necessary to encourage learners to use appropriate language, reading skill to summarize the main idea, and writing skill for written explanations and written rational opinions. When implemented the lesson plans in classroom, it was found that (1) introduction stage; students were getting worried, rarely to answer the question, and not enthusiastic. Teachers solved these problems by using different methods in each education level. In the primary school level, teachers started activities with games or music to convince students participating in learning activities. While the secondary school level teachers started introduction by raising questions, watching videos, or using teaching software packages. However, it was nothing that some students lacked interactions with teachers and presentation medias which caused boring among students in learning. (2) The body stage; students preferred working in groups or in pairs rather than individual, and students liked to practice more than listening to the lecture. (3) The conclusion stage; teachers raised questions for students in order to discuss, debate, make suggestions for knowledge reflection, and presentations also. These methods resulted in students were able to answer questions, discuss, and present activities very well.

Keywords: Activity development; Thai language instruction; Basic education; The excellent teacher of the Teacher’s Council of Thailand

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยและวัฒนธรรมทางภาษาที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน มีคุณค่ายิ่งต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพราะภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้เป็นสะพานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

ภาษาไทยจึงเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและแสดงถึงความเป็นไทย เป็นเครื่องมือที่คนไทยใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือซึ่งกันและกัน ใช้ประกอบอาชีพ ตลอดจนเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้และประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อีกทั้งเป็นพื้นฐานที่สำคัญเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่างๆ นอกจากนี้ภาษาไทยยังเป็นสื่อแสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรมและประเพณี ดังนั้นภาษาไทยจึงเป็นสมบัติของชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยต่อไป (Office of the National Primary Education Commission, 2001) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO, 2008) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภาษาแม่เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้โดยการให้ความรู้และประสบการณ์ผ่านภาษาแม่ เพราะภาษาแม่เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญ ต่อการดำรงชีวิตและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ภาษาแม่ต้องเป็นเสาหลักสำหรับการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียนด้วยทักษะทางการสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียน และคิดวิเคราะห์ที่พัฒนามาแล้วอย่างดี หากผู้เรียนไม่แตกฉานในภาษาแม่ของตนเอง กระบวนการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ ย่อมมีอุปสรรคในการพัฒนาอย่างแน่นอน ภาษาแม่ จึงเป็นทั้งเครื่องมือในการเรียนรู้ และ ในการแสวงหาความรู้

ดังนั้นการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยจึงจำเป็นต้องมีความรู้ทางภาษาไทยเป็นอย่างไร กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวของภาษาไทย จึงได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยกำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องเรียนสำหรับเป็นแนวทางที่จะช่วยให้นักเรียนใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องและเข้าใจตรงกัน และเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้ภาษาไทยให้แตกฉาน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะและการสื่อสารในระดับต่างๆได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ทุกคนต้องตระหนักถึงการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน แต่อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนภาษาไทยเท่าที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่วางไว้

ผลสำรวจของยูเนสโกครั้งล่าสุดเมื่อปี 2558 ระบุว่า มีประชากรที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้มากกว่า 4 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเยาวชนอายุ 15-24 ปี เกือบ 2 แสนคน ทั้งนี้ จำนวนเยาวชนที่ไม่รู้หนังสือมีแนวโน้มลดลง แต่จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในวัยผู้ใหญ่ (อายุ 24 ปีขึ้นไป) กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกันกับข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2558 จะพบตัวเลขที่น่าสนใจในกลุ่มเด็กอายุ 6-14 ปีที่ไม่อ่าน หรือเทียบเท่าเด็กนักเรียนชั้น ป.1-ม.3 ซึ่งระบุว่าอ่านไม่ออกร้อยละ 31.7 คิดเป็นจำนวนถึง 2 แสนคนเศษ หากรวมเด็กกลุ่มอายุเดียวกันนี้ที่อ่านไม่คล่อง/อ่านได้เพียงเล็กน้อย อีกร้อยละ 34.7 นั้นหมายความว่ามียุวกะเรียนจำนวนกว่า 450,000 คน ที่ยังมีปัญหาอ่านไม่ออกหรืออ่านไม่คล่อง ในการสำรวจล่าสุดในปี 2561 พบว่ากลุ่มเด็กวัยเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงประสบปัญหาอ่านไม่ออกและอ่านไม่คล่องร้อยละ 42.9 และ 26.5 ตามลำดับ คิดเป็นจำนวนประมาณ 510,000 คน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการสอบ O-NET ย้อนหลัง 3 ปี ในรายวิชาภาษาไทยพบว่ามีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ผลการประเมินคุณภาพ

ผู้เรียนระดับชาติ (O-NET) วิชาภาษาไทย ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2560-2562 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และ มัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนทุกระดับชั้นมีคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยต่ำกว่าร้อยละ 50 อย่างต่อเนื่องทั้ง 3 ปี มีเพียงปี 2561 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 50 แต่ในปีถัดมาผลการประเมินต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้งสองระดับ ดังนั้นผลการประเมินนี้ จึงเปรียบเสมือนตัวบ่งชี้หนึ่งที่จะบ่งชี้ถึงระดับความรู้ความสามารถในวิชาภาษาไทยของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงปัญหาการจัดรูปแบบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

จากผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติ ดังที่กล่าวมานี้ จึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทยที่ผ่านมายังไม่ประสบผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น หลักสูตร ตำรา หนังสือเรียน ครูผู้สอน วิธีการสอน การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา การใช้สื่อการสอนและตัวนักเรียน เป็นต้น องค์ประกอบสำคัญที่สุดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพการเรียนการสอนก็คือ ครูผู้สอน Perrenoud (1999) กล่าวว่า ครูที่ดีต้องประกอบไปด้วยการให้โอกาสกับผู้เรียน ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่าสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน การพัฒนาความรู้ความสามารถและความแตกต่างของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนยอมรับนับถือ ภาวภูมิใจในความสามารถของตน และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ การพัฒนาความมุ่งมั่นของผู้เรียนที่จะส่งเสริมการทำงานและการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน การให้โอกาสกับผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการเรียนรู้ ใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการเรียนการสอน สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กรและความขัดแย้งทางจริยธรรม มีการพัฒนาตนเองอย่างมืออาชีพ ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนให้ได้ประสิทธิภาพและบรรลุผลตามที่หลักสูตร ดังที่ Suphan-Uam (2008) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ครูผู้สอนควรมีคุณลักษณะและบทบาทต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเรียนอย่างมีความสุข โดยครูสอนภาษาไทยต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาภาษาไทยเป็นอย่างดี ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้ดี เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้ทันสมัยทันเหตุการณ์อยู่เสมอ มีความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนภาษาไทยหลายรูปแบบตามหลักการวัดผลและประเมินผล มีความรู้ ความเข้าใจด้านจิตวิทยา เข้าใจลักษณะธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียนเป็นอย่างดี มีคุณลักษณะของครูที่ดีที่ผู้เรียนพึงประสงค์ ได้แก่ ใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ขัน พูดจาไพเราะมีเมตตา ขยัน เอาใจใส่ผู้เรียนอย่างทั่วถึง มีเวลาให้ผู้เรียน เข้าพบและปรึกษาหารือ มีความเป็นมิตร มีความยุติธรรม ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียนและไวต่อความคิด ความรู้สึกของผู้เรียนและมีคุณธรรม

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาภาษาไทย จำเป็นมีการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทยควบคู่กันไป เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะและการสื่อสารในระดับต่างๆ จึงเกิดคำถามการวิจัยที่ว่าครูผู้สอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องและครอบคลุมต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างไร

กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบใดที่ควรนำมาใช้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะความสามารถของตนเอง และเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยให้แตกฉาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อประเมินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการสร้างกิจกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยจากครูที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเน้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย โดยกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลภาษาไทยดีเด่นของคุรุสภากระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี พ.ศ. 2555 - 2557 จากภูมิภาคต่างๆ ในประเทศไทย จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลโดยแบบสังเกตการณ์สอนและแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนจากครูที่ได้รับรางวัลครูภาษาไทยดีเด่น เกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย จำนวน 30 คน แล้วทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนจากแผนการจัดการเรียนรู้ต่างประเทศจากเว็บไซต์ โดยวิเคราะห์ตามวิธีการสอน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย นำความรู้ที่สังเคราะห์ได้ บันทึกลงในแบบบันทึกวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบ ความเหมือนและความแตกต่างของกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแล้วนำมารวบรวมสร้างคู่มือการอบรมหลักสูตรเชิงปฏิบัติการการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน มีขั้นตอนดังนี้

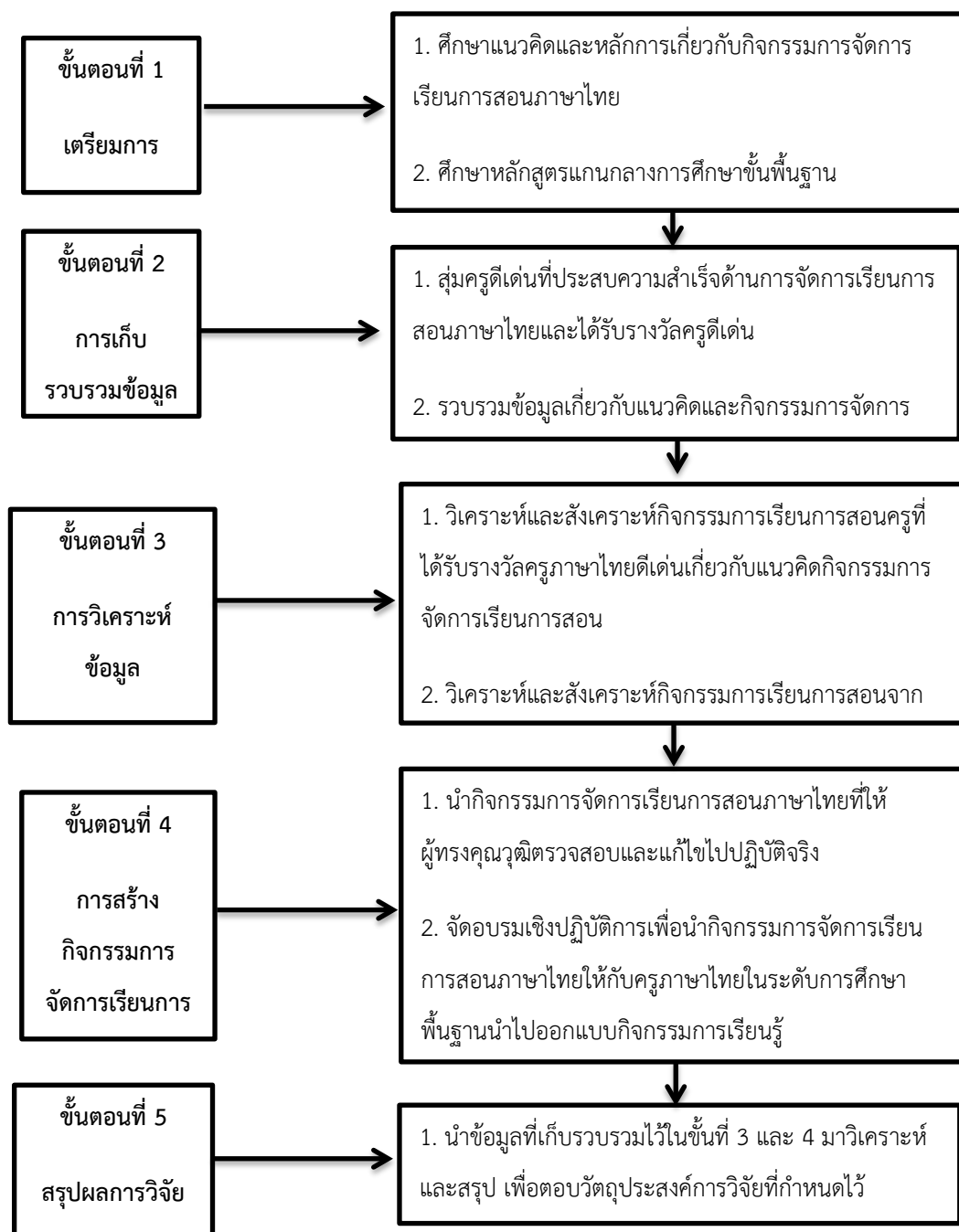
ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาทำการตรวจสอบและทบทวน เพื่อนำข้อมูลไปสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพิจารณาข้อมูล นำกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยที่ได้นำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 สร้างกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน นำกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขแล้วนำไปปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 4 กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ให้กับครูภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน นำกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยที่พัฒนาขึ้นไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

รูปภาพที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

การพัฒนา กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า จากการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้คู่มือการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ เริ่มจากการเลือกใช้กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย สำคัญ จุติประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองต่อทักษะของผู้เรียน ใช้หลักการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก และการประเมินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า จากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมี

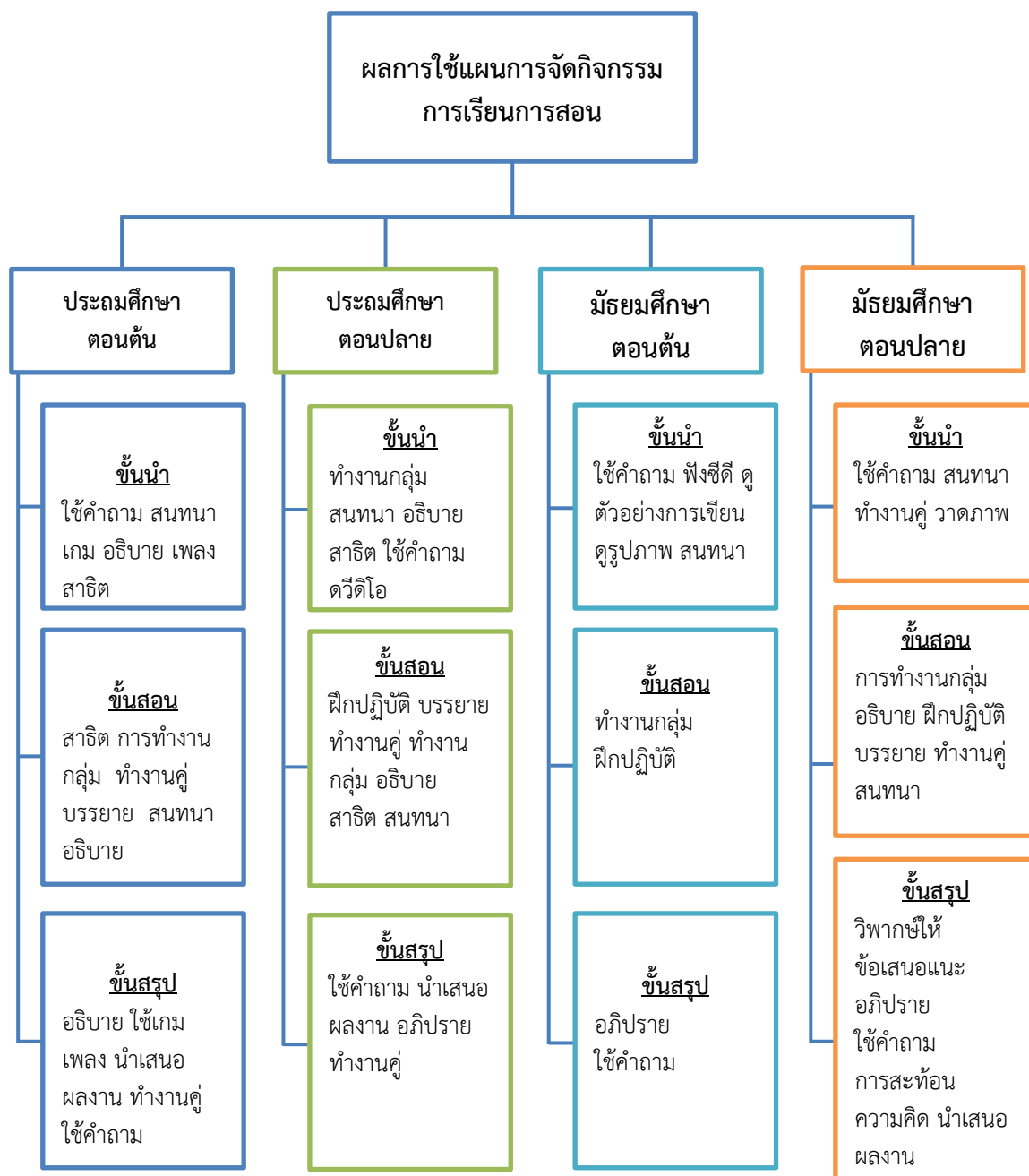
ส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง เพิ่มทักษะในการฟังคำแนะนำ และปฏิบัติตามอย่างเข้าใจ สามารถจับใจความสำคัญ เพื่อนำไปสื่อสารพูดแสดงความคิดเห็น มีการใช้ภาษา ถูกต้องเหมาะสม การอ่าน สรุปความจากเรื่องที่อ่าน การเขียน ใช้การเขียนอธิบาย ชี้แจง แสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องตอบสนองทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน และตอบคำถามได้ว่า (1) นักเรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์อะไรบ้าง (2) เสริมสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนอะไรบ้าง จึงทำให้นักเรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์ (3) ครูมีบทบาทอย่างไรในการจัดกิจกรรม ตั้งแต่ครูเป็นศูนย์กลางจนถึงนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (4) สื่อ/อุปกรณ์อะไรที่จะช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ และ (5) รู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเกิดคุณสมบัติตามที่คาดหวัง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการนำแผนการสอนไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ครูบันทึกหลังแผนการสอน เพื่อประเมินกิจกรรม พบว่าชั้นนำ นักเรียนมีความกังวล ไม่กล้าตอบคำถาม ไม่กระตือรือร้น บางครั้งนักเรียนมีความวุ่นวายในชั้นเรียน ระดับประถมศึกษา ครูเริ่มต้นชั้นนำกิจกรรมด้วยเกมหรือเพลงทำให้นักเรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีกระบวนการคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับ Athikiet (2014) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาครูผู้สอนควรจะมี ความรู้ความเข้าใจได้รับการจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยที่มีคุณค่านั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากประสบการณ์ในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ ระดับมัธยมศึกษาพบว่า ชั้นนำที่เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม ดูวิดีโอ หรือการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการสอน นักเรียนกลับไม่มีปฏิสัมพันธ์กับครูและสื่อที่นำเสนอ ครูจึงต้องมีการพัฒนา กิจกรรมการสอนให้เหมาะสมกับวัย ซึ่งสอดคล้องกับ Chadfak (2014) ที่พบว่า ครูผู้สอนต้องเข้าใจจิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาเด็ก ปรัชญาการศึกษา วิธีการสอน ซึ่งทำให้ครูมีแนวทางหรือกระบวนการเรียนการสอนที่ชัดเจนและนำไปสู่เป้าหมายการสอน ระดับชั้นมัธยมศึกษาอาจมุ่งเน้นไปในเรื่องของการนำสื่อเทคโนโลยี แอปพลิเคชัน ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน ชั้นสอน พบว่านักเรียนชอบทำงานเป็นกลุ่ม หรือเป็นคู่ มากกว่า นักเรียนชอบลงมือปฏิบัติมากกว่าการฟังบรรยาย เมื่อจัดกระบวนการสอนแบบกลุ่มทำให้เกิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ชั้นสรุปพบว่า ครูมีการตั้งคำถามให้นักเรียนอภิปรายเป็นกลุ่มหรือเป็นคู่ การวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะ เป็นการสะท้อนความรู้ รวมถึงการนำเสนอผลงาน จากกระบวนการดังกล่าวพบว่า นักเรียนสามารถตอบคำถามและอภิปราย รวมถึงการนำเสนอผลงานได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์แผนการจัดการเรียนการสอนได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ชั้นนำ (2) ชั้นสอน และ (3) ชั้นสรุป รายละเอียดดังนี้

รูปภาพที่ 2: แผนการจัดการเรียนการเรียนรู้

ผลการใช้แผนการจัดการเรียนการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง เพิ่มทักษะในการฟังตามคำแนะนำและปฏิบัติตามอย่างเข้าใจ สามารถจับใจความสำคัญ เพื่อนำไปสื่อสารพูดแสดงความคิดเห็น มีการใช้ภาษาสื่อสารได้ถูกต้องเหมาะสม การอ่าน สามารถสรุปความจากเรื่องที่อ่าน การเขียน สามารถใช้รูปแบบการเขียนอธิบาย ชี้แจงแสดงความคิดเห็นเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ครูสามารถนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ดังนี้

กิจกรรมการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาตอนต้น พบว่า ในขั้นนำครูเลือกใช้วิธีการใช้คำถาม การสนทนา เกม การอธิบาย การใช้เพลง และการสาธิต ในขั้นสอนครูเลือกใช้วิธีการสาธิต การทำงานกลุ่ม

การทำงานคู่ การบรรยาย การสนทนา การอธิบายและในชั้นสรุปครูเลือกใช้ การอธิบาย การใช้คำถาม เกม การใช้เพลง การนำเสนอผลงาน และการทำงานคู่

กิจกรรมการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย พบว่าในชั้นนำครูเลือกใช้ การทำงานกลุ่ม การสนทนา การอธิบาย การสาธิต การใช้คำถาม และการดูวิดีโอ ในชั้นสอนครูเลือกใช้การฝึกปฏิบัติ การบรรยาย การทำงานคู่ การทำงานกลุ่ม การอธิบาย การสาธิต และการสนทนา และในชั้นสรุปครูเลือกใช้ การใช้คำถาม การอธิบาย การนำเสนอผลงาน การทำงานคู่

กิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าในชั้นนำครูเลือกใช้ การฟังซีดี การใช้คำถาม การดูตัวอย่างการเขียน การดูรูปภาพ การสนทนา ในชั้นสอนครูเลือกใช้วิธีการทำงานกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติ และในชั้นสรุปครูเลือกใช้การอธิบาย และการใช้คำถาม

กิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในชั้นนำครูเลือกใช้ การใช้คำถาม การสนทนา การทำงานคู่ และการวาดภาพ ในชั้นสอนครูเลือกใช้ การทำงานกลุ่ม การอธิบาย การฝึกปฏิบัติ การบรรยาย การทำงานคู่ การสนทนา และในชั้นสรุปครูเลือกใช้ การวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะ การอธิบาย การใช้คำถาม การสะท้อนความคิด และการนำเสนอผลงาน

สรุป

แผนการจัดการเรียนการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง เพิ่มทักษะในการฟังตามคำแนะนำและปฏิบัติตามอย่างเข้าใจ สามารถจับใจความสำคัญ เพื่อนำไปสื่อสารพูดแสดงความคิดเห็น มีการใช้ภาษาสื่อสารได้ถูกต้องเหมาะสม การอ่าน สามารถสรุปความจากเรื่องที่อ่าน การเขียน สามารถใช้รูปแบบการเขียนอธิบาย ชี้แจง แสดงความคิดเห็น เรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ครูสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนไปปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องสามารถตอบสนองทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน และตอบคำถามได้ ดังนี้ (1) จะให้นักเรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์อะไรบ้าง (2) จะเสริมสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอะไรบ้าง จึงจะให้นักเรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์ (3) ครูจะต้องมีบทบาทอย่างไรในการจัดกิจกรรม ตั้งแต่ครูเป็นศูนย์กลางจนถึงนักเรียนเป็นผู้จัดทำเอง (4) จะใช้สื่อ/อุปกรณ์อะไรจึงจะช่วยให้ นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ และ (5) จะรู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเกิดคุณสมบัติตามที่คาดหวังไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ก่อนเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูผู้สอนต้องเข้าใจพื้นฐานหลักการการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยและครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมที่

หลากหลายครอบคลุมแต่ละระดับให้ชัดเจน เพื่อที่จะจัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนที่จะได้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียน ในทุกทักษะตามจุดเน้นของผู้เรียนช่วงชั้นนั้นๆ

References

- Athikiat, K. (2014). *Learning activities in Thai teaching*. (4th Ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Department of Curriculum and Instruction Development, Ministry of Education. (2008). *Learning management of Thai language subject group under Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (2008)*. Bangkok: Department of Curriculum and Instruction Development, Ministry of Education.
- Kadfak, M. (2014). *A study of the conditions and problems of learning and teaching Thai for grade 6 students of schools in Muang District, Uttaradit*. (Master's Thesis). Uttaradit Rajabhat University. Uttaradit.
- Office of the National Primary Education Commission. (2001). *Self-development report of school personnel regarding to student-centered learning process*. Bangkok: Office of the National Primary Education Commission.
- Perrenoud, P. (1999). *The Skill Approach in Education from Theory to Practice*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- PR Technical Development Office. (2018). *Articles of National Thai Language Day: 29 July*. Bangkok: National News Bureau of Thailand, Public Relations Department.
- Supana-Uam, K. (2007). *Characteristics of Thai language teacher*. Retrieved April 9, 2015, from <https://www.gotoknow.org/posts/102423>.

วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณี มหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้าง

สังคมสันติสุข: กรณีศึกษา ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ*

The Analysis of Value and Importance of Mahasangathan Tradition for
Enhancing Peaceful Society: A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku
District, Sisaket Province

¹สุริสา แก้วสมชาติ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Surisa kaewsomchat and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: risa_yong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท ความหมายและความเป็นมาของประเพณีมหาสังฆทานของ ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิดว่าด้วยมหาสังฆทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทและสังคมไทย และ 3) วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทานเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์ จากผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำเสนอผลวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบท ความหมายและความเป็นมาของประเพณีมหาสังฆทานของ ตำบลสวาย พบว่า สภาพพื้นที่ทั่วไป ตำบลสวาย มี 10 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 4,076 คน ชาย 2,027 คน หญิง 2,098 คนต่างชาติพันธุ์ มหาสังฆทานเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2556 วัดอุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน จัดงานช่วงเข้าพรรษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คณะสงฆ์ อบต. ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน การจัดครบทุกวัดจึงเรียกว่าประเพณีมหาสังฆทาน 2) หลักการ แนวคิดว่าด้วยประเพณีมหาสังฆทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทและสังคมไทย พบว่า การให้ทานมี 2 ประเภทคือปาฏิบุคลิกทาน การให้แบบเจาะจงบุคคล และสังฆทาน การถวายทานไม่เจาะจงบุคคล เป็นการให้แก่สงฆ์หมู่ใหญ่ จะมีผลานิสงส์มาก ปาฏิบุคลิกทาน ให้ทานคือความช่วยเหลือ แบ่งปันและ เพื่อลดความตระหนี่ การให้ทานอยู่คู่กับสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน 3) คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า สร้างความสามัคคีในชุมชน อนุรักษ์ประเพณี วัดเป็นศูนย์กลาง ละกิเลส มีความเสมอภาคการจัดงานครบทุกวัด

คำสำคัญ: ประเพณีมหาสังฆทาน; คุณค่าและความสำคัญ; เสริมสร้างสังคมสันติสุข

*Received May 14, 2021; Revised May 25, 2021; Accepted May 29, 2021

Abstract

This the reserch article consisted of three objectives, namely: 1) to study conditions, meanings, and the brief history of Mahasangkathan Tradition of Sawai Sub district, Prang Ku District, Sisaket Province, 2) to study the way of promotion of Mahasangkathan Tradition for Theravada Buddhism and Thai society, and 3) to analyze and present the way of promotion of the peaceful community according to Mahasangkathan Tradition of Sawai Sub district, Prang Ku District, Sisaket Province. This was the qualitative research; an in-depth interview, a focus group discussion, the training or the experiments from Buddhist scholars, leaders, and participators. Present research result by depiction.

The research results were as follows: 1. The conditions, meanings, and the brief history of Mahasangkathan Tradition of Sawai Sub district found that Sawai Sub district contains 10 villages. Having population of 4,076 people which included 2,027 men, 2,098 women from different tribes. Villagers have several tribes. Having Mahasangkathan Tradition together since 2556BE for the purposes of unity and harmony of the community and conserve Buddhist Lent tradition. By the participation of the village, the group of monks, the community leaders, and the villagers. Having this for every temple is called Mahasangkathan. 2. The conceptual idea of Mahasangkathan Tradition for Theravada Buddhism and Thai society found that Mahasangkathan Tradition is to give offerings contain 2 types which are Patikodlikkathan, to give to a specific person and Sangkathan, to give to an unspecific person or a large group of monks. This giving provides more merit than Patikodlikkathan. Sangkhathan is to give, help, share, and to decrease miserliness. Giving is together with Thai society for a long time. 3. The value and the importance of Mahasang- kathan Tradition for the peacefulness of the community of Sawai Sub district, Prang Ku District, Sisaket Province are as follows: Supporting the unity in the community, supporting tradition, the temples are the center, decreasing the greed, and supporting equality when every temple holds the event.

Keywords: Mahasangkathan Tradition; The value and the importance; supporting the community peacefulness

บทนำ

วิถีชีวิตของชาวไทยพุทธจะเกี่ยวข้องกับประเพณีพระพุทธศาสนา การทำบุญคือค่านิยมของพุทธศาสนิกชนชาวไทย คือการตักบาตร ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ฟังเทศก์ ฟังธรรม รักษาศีล ภาวนา และถวาย

สังฆทาน และประเพณีมหาสังฆทานเป็นงานบุญที่ชาวบ้านตำบลสวายจัดทำขึ้นทุกปี สำหรับบริบทสภาพพื้นที่ทั่วไปตำบลสวาย มี 10 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 4,076 คนแยกเป็น ชาย 2,027คน หญิง 2,049 คน เนื้อที่ทั้งสิ้น ประมาณ 23.21 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 14,506.25 ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สำหรับประชากรมีหลายชาติพันธุ์อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ ประกอบด้วย คือ ขนเฝ้าส่วย ขนเฝ้าเขมรและลาว ราษฎรส่วนใหญ่ใช้ภาษาส่วย ภาษาเขมร หรือกูย และภาษาลาวเป็นภาษาถิ่น ซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ลุ่มดอนส่วนมากและหมู่บ้านจะตั้งอยู่ห่างกันการเดินทางบางหมู่บ้านฤดูฝนลำบาก เพราะบางหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรัง ถนนลาดยางยังไม่ทั่วถึง (Svai Subdistrict Administrative Organization, 2020)

ตำบลสวายมีงานประเพณีมหาสังฆทาน เป็นงานประเพณีชาวบ้านทำร่วมกันทั้งตำบล เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2556 โดยพระครูวรณสารโสภณ เจ้าคณะตำบลตูม-สวายในขณะนั้น ปัจจุบันรักษาการเจ้าคณะอำเภอปรางค์กู่ นำต้นแบบมาจาก พระครูศาสนกิจวิมลหลวงพ่อบุญ เจ้าอาวาสวัดหนองเชียงทูน ตำบลหนองเชียงทูน จึงกลับมาประชุมคณะสงฆ์และมีมติให้มีการจัดงานประเพณีมหาสังฆทานตำบลขึ้นมา (PhraKru Wanasansophon, 2021 ตำบลสวาย มีวัด 3 วัด และสำนักสงฆ์อีก 1 แห่ง องค์ประกอบ ของการจัดงานมหาสังฆทาน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ ผู้บริจาคทาน ผู้รับทาน จตุปัจจัยหรือเครื่องถวายสังฆทาน การจัดงานภายในช่วงเข้าพรรษา ขั้นตอนการจัดงานเรียกประชุมหารือโดยมีคณะสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่น ครู เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีตัวแทนแต่ละวัดจับฉลากเรียงลำดับการจัดงานก่อนหลังของแต่ละวัดเพื่อความเสมอภาคไม่มีวัดไหนได้เปรียบเสียเปรียบ จากนั้นผู้นำแต่ละหมู่บ้านมีการประชาสัมพันธ์และประสานงานมอบหมายให้แต่ละฝ่ายรับผิดชอบ การเตรียมงานตัวแทนชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านมาช่วยกัน เมื่อถึงวันงานชาวบ้านทั้งตำบลนำปัจจัยอาหารหวานคาว ผลไม้ ตามฤดูกาล มาร่วมกันทำบุญ มีการบริจาคโรงทานจากผู้มีจิตศรัทธา

เป็นเรื่องปกติของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ย่อมเกิดปัญหา จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและผู้นำชุมชนประเด็นปัญหาที่พบ คือ 1) การดำเนินการเกี่ยวกับการงานประเพณีมหาสังฆทาน ความร่วมมือบางครั้งยังไม่ต่อเนื่อง 2) ปัญหาเศรษฐกิจ ชาวบ้านตำบลสวายมีอาชีพเกษตรกรรม บางครั้งผลผลิตไม่ได้ตามความต้องการ 3) ขาดด้านบุคลากรที่เป็นตัวหลักช่วยประจำอยู่วัดเต็มที่เพราะส่วนใหญ่ถึงแม้ชาวบ้านจะมีความตั้งใจมาเป็นอาสาช่วยกันบางครั้งขาดความพร้อมเพรียง 4) ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศ ฝนตกทำให้การเดินทางไปหมู่บ้านไปอีกหมู่บ้านด้วยความลำบากเพราะแต่ละหมู่บ้านของตำบลสวายมีระยะห่างกันและถนนลาดยางยังไม่ทั่วถึง 5) มีขโมยหรือคนร้ายจะแฝงตัวเข้าไปร่วมทำบุญ เมื่อสบโอกาสก็จะลงมือทั้งล้วงกระเป๋าสตางค์ของผู้ที่มาร่วมทำบุญและขโมยเครื่องสังฆทานภายในวัด 6) ไม่มีวินัยของคนบางคนความโลภมาก ไร้ระเบียบในการรับอาหารจากโรงทาน จะเป็นการแย่งชิงกันจนจุลฉุนและมีการเวียนมารับอาหารไปกักตุนหลายรอบ 7) ปัญหาสิ่งแวดล้อม ขยะมีมากจากการทิ้งขยะไม่ถูกวิธี (Chimpinit, 2021)

ดังนั้น แนวคิดการแก้ปัญหาจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ในพื้นที่ เสนอแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้ 1) ข้อแรกปัญหาอุปสรรคสภาพดินฟ้าอากาศ ก่อนถึงวันงานให้คอยติดตามข่าวสารเกี่ยวกับสภาพดินฟ้าอากาศจากกรมอุตุนิยมวิทยา เพื่อเตรียมตัวรับกับสถานการณ์นั้น เช่นเดินทางไกลต้องตรวจสอบสภาพรถ และเตรียมอุปกรณ์ป้องกัน

ฝน เช่นร่ม เสื้อกันฝน 2) แนวทางแก้ไขปัญหาคือสอง เพิ่มระบบความปลอดภัย โดยจัดคณะทำงานหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประสานงานกับตำรวจท้องที่ให้คอยสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิด และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนได้ให้ความเห็นว่าควร บอกกล่าวผู้ที่มาร่วมบุญไม่ต้องนำสินทรัพย์มีค่าติดตัวมาเยอะ เพราะจะดูแลลำบาก 3) ผู้นำชุมชนหรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องเรียกประชุมลูกบ้านก่อนวันจัดงาน เพื่อสร้างความเข้าใจให้ลูกบ้านเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น และควรจะช่วยกันเสนอมาตรการที่จะป้องกันหรือบทลงโทษลูกบ้านที่ปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม อาจจะสร้างกฎกติกาของหมู่บ้านร่วมกัน 4) การแก้ไขปัญหาขยะ คณะกรรมการจัดงาน ผู้นำชุมชน และประชาชน เรียกประชุมและมอบหมายงานให้มีฝ่ายรับผิดชอบดูแล และจัดที่วางถังขยะแยกประเภทให้เป็นระเบียบ ขยะรีไซเคิลขายได้นำเงินเข้าวัดเพื่อชำระค่าใช้จ่ายต่างๆ ขยะที่สามารถทำเป็นปุ๋ยเช่นเศษผักเศษอาหาร ก็นำไปใส่ต้นไม้ และพร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือให้ผู้มาร่วมงานทราบในการทิ้งขยะในถังขยะที่จัดเตรียมไว้ให้ เพื่อช่วยกันรักษาความสะอาดเรียบร้อย (Srilert, 2021) และธรรมะที่ควรนำไปใช้ในการแก้ปัญหา คือข้อ ฆราวาสธรรม 4 คือ 1) สัจจะ (ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริใจ พุดจริง ทำจริง - truth and honesty) 2) ทมะ (การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตนนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา - taming and training oneself; adjustment) 3) ขันติ (ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย - tolerance; forbearance) 4) จาคะ (ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตน หรือเอาแต่ใจตัว - liberality; generosity) (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2003)

งานประเพณีมหาสังฆทานตำบลสวาย เป็นวัฒนธรรมที่ดีงามเมื่อทำแล้วมีผลดีต่อจิตใจให้เบิกบาน บุญเกิดจากความเชื่อเมื่อเราเชื่อและศรัทธาว่าการทำบุญจะทำให้ชีวิตเราเจริญรุ่งเรืองมีความสุขในครอบครัวและสังคม เกิดความสันติสุข เพราะบุญมีส่วนทำให้คนตั้งใจทำดี ละบาป การให้ทานเป็นหลักธรรมสำคัญเบื้องต้นในการพัฒนาจิตใจของคนให้มีจิตใจที่เมตตาและทำให้จิตใจสูงขึ้น และเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่แท้จริงของผู้กระทำนั้นๆ ในทางพระพุทธศาสนา และสามารถปฏิบัติและเข้าถึงง่าย การทำทาน คือการให้ การและการช่วยเหลือ แบ่งปัน โอบอ้อมอารี แสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทำให้มีความสุขทั้งผู้ให้ เพราะมีความสุขความอิ่มใจ และผู้รับได้นำสิ่งของที่ได้รับทานมานั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ การทำบุญมหาสังฆทานยังสามารถอุทิศส่งไปให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วให้ได้รับส่วนบุญส่วนกุศล เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ประเพณีมหาสังฆทานตำบลสวายควรพัฒนาและปรับเปลี่ยนในการทำสังฆทานให้เข้ากับยุคปัจจุบัน เช่นนำวัตถุทานที่สามารถนำมาก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การทำความดีหรือการทำบุญเราสามารถได้หลายวิธี แต่ในมิติของการทำบุญโดยผ่านการทำทาน หมายความว่า การทำบุญบางอย่างก็นับได้ว่าเป็นทั้งบุญและเป็นทั้งทาน อย่างเช่น การใส่บาตรพระ หรือถวายสังฆทาน ซึ่งถือเป็นจาคะหรือการให้ด้วยการเสียสละทรัพย์ อาหาร เวลา ดังนั้น ย่อมเป็นการยากในการที่จะขีดเส้นแบ่งให้ชัดเจนระหว่างการทำบุญและการทำทาน และถ้าจะสังเกตให้ดี คนส่วนใหญ่มักจะพูดติดปากกันว่า “ ทำบุญทำทาน “ โดยคำว่า ทำบุญ มักใช้ในเวลาที่ถวายของแก่พระสงฆ์ เพราะจิตขณะนั้นมีความศรัทธา ต้องการได้บุญจากการถวายสิ่งของนั้นๆ เพื่อเป็นการชำระจิตใจให้

สะอาดบริสุทธิ์ หรืออาจเพื่อหวังว่าบุญนั้นจะตกไปถึงผู้ที่เรารู้สึกให้ก็ตาม แต่คำว่า ทำทาน มักใช้ในกรณีที่เรารู้สึกให้ของกับคนยากจน หรือด้วยฐานะกว่าเรา เพราะจิตใจในขณะนั้นต้องการช่วยเหลือให้เขาพ้นทุกข์ ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ได้นึกถึงผลบุญที่จะได้รับ (Dharma supplies, 2015)

แรงจูงใจที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ตำบลสวาย เพราะต้องการทราบบริบทประวัติความเป็นมาของประเพณีมหาสังฆทานที่เกิดขึ้นในตำบลสวาย จะมีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมไทยอย่างไรบ้าง เพื่อความเข้าใจและเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการทำบุญมหาสังฆทานหรือการให้ทานที่ถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ติงามในสังคมต่อไป สิ่งที่น่าสนใจตำบลสวายมีกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์มาอาศัยอยู่ในท่ามกลางความแตกต่างวัฒนธรรมประเพณีและภาษาแต่สามารถอาศัยร่วมกันอย่างสันติสุข การลงพื้นที่และการสัมภาษณ์คาดว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างและคุณค่าของประเพณีมหาสังฆทาน ประโยชน์ที่ได้รับ เพื่อนำเสนอข้อมูลประเพณีวัฒนธรรมและต้นทุนทางสังคมของตำบลสวายที่มีอยู่ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ ในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของลูกหลานสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ความหมายและความเป็นมาของประเพณีมหาสังฆทานของ ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิดว่าด้วยมหาสังฆทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทและสังคมไทย
3. วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างไร?

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข:กรณีศึกษา ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลแนวคิดทฤษฎี วิทยานิพนธ์, งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมและความเชื่อและตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูลบริบทพื้นที่ งานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาลงพื้นที่ สังเกต ศึกษาบริบทพื้นที่ วิถีชีวิต และข้อมูลจากเว็บไซต์ งานวิจัย สัมภาษณ์ กับผู้นำศาสนาผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำเครื่องมือแบบสอบถาม จัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับบริบทและมหาสังฆทาน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลวิจัย กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ โดยการเลือก พระสงฆ์ในพื้นที่ รักษาการเจ้าคณะอำเภอ

เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสวัด รวม 3 รูป นักวิชาการในพื้นที่ 3 คน นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 12 คน รวมทั้งหมด 18 คน ซึ่งเป็นตัวแทนชาวบ้านตำบลสวาย

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Research) เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ นำมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์แยกประเด็นข้อมูลและหาข้อสรุปหรือคำตอบตามความเป็นจริงและสอดคล้องกับโจทย์วิจัย

ขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุงพัฒนาและนำเสนอผลการวิจัย หลังจากได้ทำการเก็บรวบรวม ข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงและนำเสนอเป็นผลการวิจัย แนวทางการการจัดงานประเพณีมหาสังฆทาน ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ และข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบท ความหมายและความเป็นมาของประเพณีมหาสังฆทานของ ตำบลสวาย พบว่า ตำบลสวาย สภาพพื้นที่ทั่วไป ตำบลสวาย มี 10 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 4,076 คน แยกเป็น ชาย 2,027คน หญิง 2,049 คน เนื้อที่ทั้งสิ้น ประมาณ 14,506.25 ไร่ พื้นที่บางส่วนติดกับอำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ส่วย มีเขมร และลาว ตำบลสวายมีงานบุญประเพณีมหาสังฆทาน เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2556 โดยเจ้าคณะตำบล วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน เน้นการบริจาคร่วมกัน โดยอาศัย 10 หมู่บ้านขั้นตอนการทำงาน ของประเพณีมหาสังฆทานตำบลสวาย การมีส่วนร่วมของทุกหมู่บ้าน ประกอบด้วยคณะพระสงฆ์ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ครู ชาวบ้าน โดยผ่านกระบวนการร่วมคิดในการประชุมหารือหาข้อสรุปในการจัดงานบุญประเพณีมหาสังฆทาน ร่วมตัดสินใจ เมื่อได้แนวทางหรือแผนการจัดงานที่เหมาะสม ร่วมทำเมื่อได้ข้อสรุปหรือแผนงานแต่ละหมู่บ้านนำไปบริหารจัดการในหมู่บ้านหรือวัดของตนที่จะจัดงาน และร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนประโยชน์ที่ได้รับทั้งฝ่ายผู้ให้ คือผู้ทำบุญมหาสังฆทานหรือผู้บริจาคทานได้มีความสุขที่เป็นผู้ให้ และผู้รับมีความสุขที่ได้รับและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ แนวทางการมีส่วนร่วมเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ และทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมแบบให้ความร่วมมือ และงานจะสัมฤทธิ์ผลได้ การแบ่งปันปัญญาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ แบ่งปันความรัก ความรู้สึกที่ดีต่อกัน การมีส่วนร่วมการทำบุญมหาสังฆทานเป็นการมีส่วนร่วมงานการบริจาคแบ่งปัน การบริจาควัตถุทานที่ชาวบ้านได้ร่วมนำมาบริจาคร่วมกันทั้งตำบล ทานที่นำมาบริภาคันนั้นนอกจากปัจจัยและเครื่องสังฆทานจำเป็นพระต้องใช้ ชาวบ้านยังนำผลไม้ตามฤดูกาลมาร่วมบริจาค การจัดงานวัดทุกวัดหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพและมีจัดเตรียมข้าวปลาอาหารไว้รับรองแขกที่มาร่วมงาน

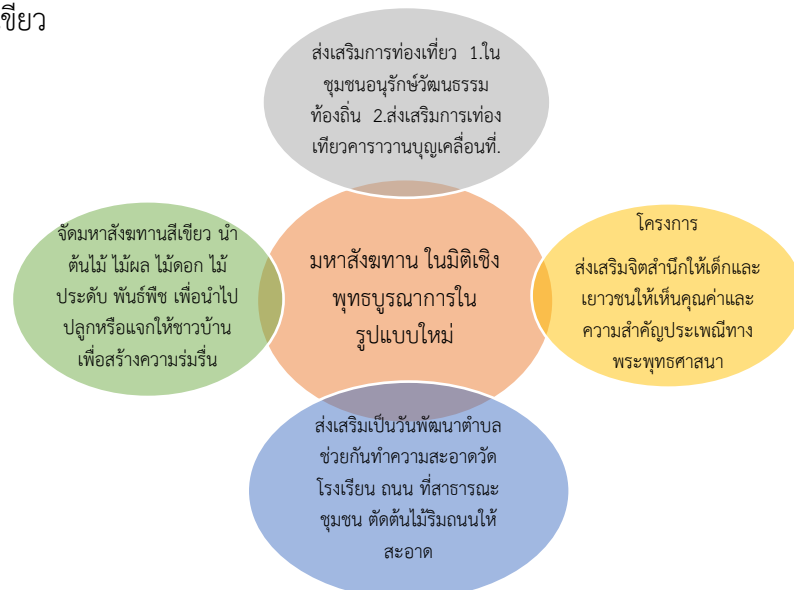
วัตถุประสงค์ที่ 2 หลักการ แนวคิดว่าด้วยมหาสังฆทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทและสังคมไทย พบว่า แนวคิดในการทำมหาสังฆทานในพระพุทธศาสนาเถรวาท หรือการให้ทานมี 2 ประเภทคือปาฏิบุคลิกทาน การให้อย่างเจาะจงบุคคล และสังฆทาน การถวายทานไม่เจาะจงบุคคล อาานิสงส์แห่งทานขึ้นอยู่กับ การให้ทานจัดว่าเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ การให้แบบ สังฆทาน เป็นการให้แก่สงฆ์หมู่ใหญ่ หรือให้เพื่อส่วนรวม จะมีผลอาานิสงส์มากกว่าการให้ทานแบบ ปาฏิบุคลิกทาน คือการให้ทานแบบเจาะจง ขึ้นอยู่กับเจตนาและจิต ศรัทธาของผู้ให้ทานเป็นสำคัญ พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญโดยการทำความทาน ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน สละทรัพย์ตนเองเพื่อก่อประโยชน์ให้ผู้อื่น และเพื่อลดความตระหนี่ เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น การทำสังฆทานเป็นการทำบุญกับพระสงฆ์อุปถัมภ์พระสงฆ์ให้มีเครื่องของใช้อุปโภคบริโภคที่จำเป็นใช้ ในการครองสมณเพศพระสงฆ์เพื่อทำหน้าที่รักษารัษฎธรรมวินัยและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาต่อไป การทำมหาสังฆทานตำบลสวาย ยังเป็นการร่วมแรงร่วมใจ เกิดความสามัคคี ประองตอง ร่วมแรงร่วมใจและมีขั้นตอนในการจัดเตรียมงานและผู้ที่มีร่วมทำบุญมหาสังฆทานพุทธศาสนิกชน ผู้มีจิตศรัทธานำปัจจัย สิ่งของต่างๆมาร่วมทำบุญ สำหรับองค์ประกอบของมหาสังฆทานนั้นมีวัดพระสงฆ์ บ้าน โรงเรียน ผู้นำชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น จตุปัจจัยไทยทานหรือวัตถุทาน การให้ทานกับสังคมไทยมีมาช้านาน เพราะเชื่อคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะส่วนคนไทยจิตใจดี มีความเมตตา มีความศรัทธาในบุญ และเชื่อว่าการทำบุญทำทานจะทำให้ชีวิตมีความสุขและร่ำรวย ทำให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยได้ปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ตำบลสวาย พบว่า ชาวบ้านตำบลสวาย แม้จะอยู่ร่วมกันต่างชาติพันธุ์แต่มีความเชื่อและนับถือศาสนาพุทธร่วมกัน ทำให้เกิดงานบุญประเพณีมหาสังฆทานขึ้น โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผลด้วยกัน เป็นกระบวนการในเชิงสังคมสันติสุข ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเจตนารมณ์ในการจัดงานบุญประเพณีมหาสังฆทานของชาวบ้านตำบล การให้คุณค่าและความสำคัญ ของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข นำไปสู่การพัฒนาตำบลพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นตำบลคือ

- 1) เกิดความเป็นประชาธิปไตยขึ้นในชุมชนมีความเสมอภาค เพราะทุกวัดต้องมีโอกาสได้จัดงานบุญประเพณีมหาสังฆทานเหมือนกัน
- 2) ความมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน บ้าน วัด โรงเรียน องค์กรท้องถิ่น ความสามัคคีในชุมชน ความสามัคคีเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการหล่อหลอมให้ชาวบ้านตำบลสวาย มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรือง รอดพ้นจากภพภัยทั้งปวง ดังนั้นกล่าวได้ว่าความสามัคคีเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างและจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง
- 3) ลดช่องว่างและเชื่อมความสัมพันธ์มิตรต่อกันระหว่าง พระสงฆ์ ผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น ครูโรงเรียนส่วนท้องถิ่น
- 4) เป็นตัวอย่างที่ดีและสนับสนุนเด็กให้เข้ามามีส่วนร่วมทำบุญประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าและความสำคัญประเพณีทางพระพุทธศาสนา ให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสร่วมในกิจกรรมดังกล่าว เช่นนำไหว้พระ สวดมนต์นั่งสมาธิ บริการญาติโยมที่มาร่วมทำบุญกัน ช่วยจัดเตรียมข้าวปลาอาหาร ต้อนรับแขกผู้มาร่วมงาน
- 5) เกิดการทะนุบำรุงศาสนา รักษาศีล อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ใหม่คุณค่าและความสำคัญ ในมิติมหาสังฆทานรูปแบบใหม่ที่สามารถนำผลที่ได้คือพลังชุมชน สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ได้ในหลายมิติในเชิงชุมชนสันติสุข กลไกและพลังขับเคลื่อนชุมชนที่สำคัญคือวิสัยทัศน์ของผู้นำทุกภาคส่วนของตำบลสวายที่จะสามารถเป็นกุญแจสำคัญนำพาชุมชนไปสู่ความสันติ แต่ก่อนจะเกิดสันติภายนอก ต้องพัฒนาให้เกิดสันติภายใน (Inner peace) ในแง่ในพระพุทธศาสนา คือสภาวะของความสงบภายในจิตใจ สภาวะของสิ่งที่มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติ สภาวะมนุษย์อยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วยความสงบด้วยสันติเพราะมีจิตใจอันดีงาม การที่นำหลักความเมตตา หลักความดีความงามความรักออกมาแบ่งปัน และส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพจน์ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่สำคัญที่สามารถพัฒนาต่อยอดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ 1) สร้างกิจกรรมเป็นวันพัฒนาตำบลทำความสะอาดวันทำบุญมหาสังฆทานชุมชน เช่นหลังจากเสร็จจากการทำบุญช่วงบ่าย สามารถทำความสะอาด ถนนหนทาง วัด โรงเรียน และปลูกต้นไม้กัน 2) โครงการส่งเสริมพัฒนาและปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการใช้สติ เน้นการฝึกจิต เน้นการห้ามการทำชั่ว และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เพิ่มทักษะในการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพ เรียนแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เน้นความกลมกลืนของตัวเรากับธรรมชาติและสังคม ปลูกฝังอุดมการณ์ศีลธรรมครองตนคือศีล 5 ให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และเห็นคุณค่าและวันสำคัญของประเพณีทางพระพุทธศาสนาโดยให้เป็นวันแห่งทำความดีเข้าวัด ปฏิบัติธรรม ให้มีส่วนร่วมในการทำบุญมหาสังฆทาน โดยผู้สร้างหลักสูตร 3) สร้างการทอเกี่ยวในชุมชน อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การของรัฐสนับสนุนโครงการรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของพระพุทธศาสนา มหาสังฆทานตำบลสวายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 4) พัฒนาการทำบุญมหาสังฆทาน นอกจากปัจจัยและเครื่องอุปโภคบริโภคที่พระสงฆ์จำเป็นต้องใช้ หรือถึงเหลือ สามารถเพิ่มวัตถุดิบรูปแบบใหม่เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน อาทิเช่น นำต้นไม้ทั้งไม้ผลกินได้ ต้นไม้ให้ร่มเงา ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสมุนไพร และพันธ์พืชที่ชาวบ้านสามารถนำไปเพาะปลูกเพื่อมีรายได้เพิ่มและเกิดประโยชน์ใช้ได้จริงหรือเรียกว่ามหาสังฆทานสีเขียว

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่มหาสังฆทานเชิงบูรณาการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตำบลสวาย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบท ความหมายและความเป็นมาของประเพณีมหาสังฆทานของ ตำบลสวาย พบว่า ความหมายประเพณีมหาสังฆทาน ไม่พบในพระไตรปิฎกมีแต่คำว่า สังฆทาน คำว่ามหาสังฆทานเป็นภาษาเรียกของคนท้องถิ่น มหาสังฆทานตำบลสวาย เกิดขึ้นครั้งแรกปี พ.ศ. 2556 โดยเจ้าคณะตำบล มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ต้องการให้ชาวบ้านมาทำบุญร่วมกัน โดยการให้ทาน ช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปัน การบริจาควัตถุทานชาวบ้านได้ร่วมนำมาบริจาคกันทั้งตำบล ทานที่นำมาบริจาคมานั้นนอกจากปัจจัยและเครื่องสังฆทานจำเป็นพระต้องใช้ ชาวบ้านยังนำผลไม้ตามฤดูกาลมาร่วมบริจาค การจัดงานวัดทุกวัดหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพและมีจัดเตรียมข้าวปลาอาหารไว้รับรองแขกมีมาร่วมงาน 2) เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของชุมชน เพราะความร่วมมือกันคือพื้นฐานของความสำเร็จของงานสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมสัมฤทธิ์ผลและทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานของ “มัชฌิมาปฏิปทา” 1) การมีส่วนร่วมแบบร่วมมือ ความสามัคคีของบุคคลหรือในกลุ่มองค์กรหรือในสังคมนั้นเป็นตัวแปร สำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมสามารถจัดการความขัดแย้งได้และงานสัมฤทธิ์ได้ 2) การมีส่วนร่วมแบบแบ่งปัน 2.1) คือแบ่งปันปัจจัย 4 ซึ่งได้แก่เครื่องนุ่งห่มอาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค 2.2) แบ่งปันปัญญาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับและข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรับรู้ร่วมกันในทุกภาคส่วน 2.3) แบ่งปันความรัก ความรู้สึกที่ดีต่อกัน โดยมุ่งหวังที่จะทำให้มีส่วนร่วมของแต่ละฝ่ายเกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินโครงการหรือนโยบายร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือหรือการมีส่วนร่วมแบบสนทนาประชาชน 4) การมีส่วนร่วมแบบประชาพิจารณ์ การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ เป็นการมีส่วนร่วมแบบมุ่งเน้นไปเน้นที่กระบวนการของ“การฟัง”มากกว่า (PhraMaha Hansa Dhammaso, 2011)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักการ แนวคิดว่าด้วยมหาสังฆทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทและสังคมไทย พบว่า วิธีบำเพ็ญทานในพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงลักษณะการให้ทาน สามารถแบ่งลักษณะการออกเป็น 2 วิธี ปาฏิปุคคลิกทานและสังฆทาน ทั้ง 2 วิธีนี้ อาจเรียกเป็นการแบ่งตามเจตนาเป็นที่ตั้งก็ได้ หรือแบ่งตามบุคคลผู้รับก็ได้ มีความหมายดังนี้ คือ 1) การให้ทานแบบปาฏิปุคคลิกทาน คือการทำบุญเจาะจงบุคคล 2) การทำบุญสังฆทาน คือการให้ไม่เจาะจง มีอานิสงส์มาก ได้ให้ความหมายไว้ว่า การให้ทานที่ตั้งใจถวายแก่พระสงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์ไม่จำเพาะเจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง โดยสังฆทานที่ผู้มีจิตศรัทธานำมาถวายนั้นจะถูกนำเข้าเป็นสิทธิกองกลางแก่คณะสงฆ์ภายในวัด เพื่อให้คณะสงฆ์ได้จัดแบ่งปันแก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ต้องการหรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์ของการให้ทานคือต้องการให้มีน้ำใจช่วยเหลือแบ่งปัน ฟังให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นที่ควรจะสงเคราะห์ และลดความตระหนี่ในลาภ ในทรัพย์ การทำบุญประเพณีมหาสังฆทานประกอบด้วยทุกภาคส่วนของชุมชน พระสงฆ์ ผู้บริจาคทาน ผู้รับทาน เครื่องสังฆทาน หรือวัตถุปัจจัยที่ผู้มีจิตศรัทธานำมาบริจาคทาน และการให้ทานยังสามารถให้เป็นแบบอื่น เช่น การให้อภัย ให้ธรรมะเป็นธรรมทาน คำสอนทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่าการให้ทานที่ประเสริฐและ ควรยกย่อง คือ การ ให้ประโยชน์เพื่อเกื้อกูลแก่ส่วนรวม เพราะถือว่าทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ควรบำเพ็ญ ดังเช่น พระ

โพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัพพัญญู ก็ต้องอาศัยการบำเพ็ญทานบารมีเป็นขั้นต้น ก่อนจะบำเพ็ญบารมีขั้นสูงต่อไป ดังนั้น ถ้าชาวพุทธในสังคม ไทย ได้ศึกษาเรื่องการให้ทานในพระไตรปิฎก และทำความเข้าใจ ให้ถูกต้องในเรื่องของการให้ทานตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้ชาวพุทธนั้นเข้าใจเรื่องการให้ทาน เห็นความสำคัญของการบำเพ็ญทานบารมี การให้ทาน หรือ ทานมัย อันหมายถึง การให้ การสละหรือ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นเงินทองข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น ซึ่งถือว่าเป็นการกำจัดกิเลสคือความตระหนี่ เป็นการลดความเห็นแก่ตัว และความโลภภายในจิตใจของตนให้หมดไปเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำตนไปสู่การบำเพ็ญทานขั้นสูงสุดได้ในที่สุด สำหรับการให้ทานกับสังคมไทยมีมาช้านาน เพราะเชื่อว่าการทำทานจะทำให้ชีวิตมีความสุขและทำให้ชีวิตดีขึ้น จึงปฏิบัติประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (Phrakru Phisaipariyatkit, 2010)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ตำบลสวาย พบว่า ประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ความสามัคคีเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการหล่อหลอมให้ชาวบ้านตำบลสวายรักใคร่กลมเกลียว ก่อให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ คุณค่าประเพณีมหาสังฆทานนอกจากเกิดความสามัคคีในชุมชน เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ยังเป็นกลไกลดความแตกแยก ความเหลื่อมล้ำ ทำให้ลดช่องว่างเพิ่มความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่าง พระสงฆ์ องค์กรชุมชน โรงเรียน ผู้นำท้องถิ่น ทำให้เสริมสร้างสังคมสันติสุข ขยายพื้นที่ความสามัคคีปรองดองกันจากระดับคุ้ม ไประดับหมู่บ้าน จากระดับหมู่บ้านเป็นระดับตำบล ชาวบ้านมีต้นทุนบุญความเชื่อทางศาสนาพุทธร่วมกัน ด้วยการ ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผลด้วยกัน กระบวนการในเชิงสันติสุข ตามหลักธรรม 1) ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่นผู้ให้มีใจดีเบิกบานและอิ่มใจได้บุญ เมื่อให้ทานแล้วนอกจากนี้มีความเชื่อว่าผลของการคิดดีพูดดีและทำดีย่อมมีผลตอบแทนแก่บุคคลผู้ทำต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเหมือนเงาตัว 2) ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อมให้ด้วยวาจาไพเราะ อ่อนหวานและให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม 3) ให้ทานตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควรเช่นถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษาหรือเวลาออกพรรษากวายเป็นจำนำพรรษาตลอดทั้งถวายภัตตาหารเช้าเพลเป็น 4) ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตาและให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกรุณาท่านแสดงผลของการให้ทานตามกาล และการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่าจะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมากมีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม 5) ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของตนที่มีอยู่และไม่ต้องรบกวนของคนอื่นมาให้ทานท่านแสดงผลของการให้ทานข้อนี้ว่าจะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมากและมีทรัพย์ปราศจากภัย ในธรรมชาติบางหมวด ที่ทรงมุ่งจะแสดงทั้งสองความมุ่งหมายในทีเดียวกัน มีการแยกศัพท์ ช่วยบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคในท้องถิ่น เช่น การขุดลอกคูคลอง ซ่อมแซมและปรับปรุงศาลารอรถโดยสาร และศาลาประชาคม (Attapat, 1998)

สรุป

ชาวบ้านตำบลสวายมีหลายชาติพันธุ์ ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน อาทิ ชนเผ่าส่วย ชนเผ่าเขมรและลาว ราษฎรส่วนใหญ่ใช้ภาษาส่วย ภาษาเขมร หรือกูย และภาษาลาวเป็นภาษาถิ่น ซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และที่สำคัญชาวบ้านมีต้นทุนทางความเชื่อทางศาสนาที่ดี เนื่องจากวันสำคัญทางพุทธศาสนาและงานประเพณีมหาสังฆทาน จึงเป็นตัวเชื่อมโยงให้ชาวบ้านไปมาหาสู่กัน ทั้งตำบล 10 หมู่บ้าน โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ สำหรับคุณค่าและความสำคัญของมหาสังฆทาน ช่วยลดช่องว่างหรือความเหินห่างระหว่าง วัด องค์กรของรัฐ โรงเรียน และชาวบ้านให้มีความใกล้ชิดเกิดความรักความสามัคคีในตำบลสวาย สร้างความสัมพันธ์กันระหว่างเครือข่าย เพื่อนที่อยู่ต่างแดนต่างถิ่นมาพบพูดคุย ทำให้ตำบลสวายเป็นชุมชนเข้มแข็ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มหาสังฆทาน มีพระสงฆ์ ผู้มีจิตศรัทธาหรือชาวบ้านที่มาทำบุญ มีจิตุปัจจัยไทยทาน อาหารหวานคาว ขนมเครื่องดื่มสำหรับถวายภัตตาหารพระสงฆ์ โรงทานนำข้าวปลาอาหาร ขนม ผลไม้ น้ำและเครื่องดื่มต่างมาเลี้ยงแขกผู้มาร่วมงาน และมีการค้าขายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนในวันงาน ก่อเกิดรายได้คนในชุมชน การทำบุญมหาสังฆทานในตำบลสวาย เป็นทำร่วมกันของชาวบ้านพระสงฆ์และการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ยังสามารถนำผลที่ได้ไปต่อยอดส่งเสริมพัฒนาด้านอื่นๆที่ตำบลสวายมีต้นทุนอยู่ในพื้นที่ และเป็นอนุรักษ์ประเพณีทางพุทธศาสนาให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ในพื้นที่บริบทชุมชนตำบลสวายมีความหลากหลายชาติพันธุ์ ปัจจุบันอาศัยกิจกรรมประเพณีความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ชุมชนเกาะเกี่ยวเกาะกลุ่มกันได้ไม่เกิดการขัดแย้ง ซึ่งหน่วยงานองค์กรบริหารส่วนตำบล ควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ ด้านการศึกษา ด้านการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ หรือส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และยังเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นๆเข้ามาศึกษาดูงานได้ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นและยั่งยืนต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า สังฆทานในพระพุทธศาสนา พบว่าแนวคิดเรื่องสังฆทานคือการให้ทานเป็นหลักการที่มีมาในพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน วัดหรือชุมชนอื่นๆสามารถที่จะนำหลักการแนวคิดนี้ ไปกระตุ้นไปส่งเสริมช่วยชาวบ้านให้เกิดการเกื้อกูลกันในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เปลี่ยนจากพระสงฆ์เป็นผู้รับ แต่เปลี่ยนผู้รับเป็นชาวบ้าน เป็นคนยากไร้เดือดร้อนในชุมชน ดังนั้นคณะสงฆ์ควรที่จะถือโอกาสสมมติของการให้ทานระดมเงินกองทุนเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์แก่คนในชุมชนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะการให้ทานเป็นเรื่องที่ดีมากแต่ควรจะมีการเผื่อแผ่ แบ่งปัน การให้ การรับเป็นการสงเคราะห์ชาวบ้าน โดยคณะสงฆ์เป็นตัวแทนสื่อกลางจะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนมีทางออก แนวคิดนี้คณะสงฆ์ควรเข้ามาช่วยโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาตำบล อำเภอ จังหวัดควร สื่อกลางเป็นตัวเชื่อมโยงให้โดยใช้แนวคิด

ในการให้ทาน พระสงฆ์รับไว้แต่ส่วนหนึ่งเพื่อให้และสร้างประโยชน์ต่อ องค์การท้องถิ่นนำไปเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือการท่องเที่ยวคาราวานบุญ และส่วนที่ 2 คือ วัดและโรงเรียน ควรจัดโครงการส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้เห็นคุณค่าวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นโครงการอบรมคุณค่าและความสำคัญหลักธรรมของคำสอนพระพุทธศาสนาต่อการวิถีชีวิต เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ปลุกจิตสำนึก คุณธรรมจริยธรรมให้ป็นเด็กมีคุณภาพ หรือโครงการอื่นๆที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพราะเด็กและเยาวชนจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 แนะนำผู้ที่สนใจทำวิจัยเชิงชุมชนควรมีการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการทำทานหรือมหาสังฆทานหรือบริบทการให้ทานในมิติของภูมิจัดเป็นมหาสังฆทาน เพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุข

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย ส่งเสริมการทำบุญมหาสังฆทานหรือส่งเสริมหลักธรรมพระพุทธศาสนาผ่านการหลักการเพื่อการท่องเที่ยว ทำบุญ 3 วัดหรือ 9 วัด มหาทานสามัคคี

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัย แนวคิดและอิทธิพลของการถวายทาน ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวในชุมชน

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัย แนวคิดการให้ทานเพื่อการเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัวและชุมชน

2.5 ควรมีการศึกษาวิจัย หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับหลักการอภัยทานกับการเสริมสร้างหรือลดความขัดแย้งในการประนีประนอมคู่กรณีในศาล

2.6 ควรมีการศึกษาวิจัย วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญบทบาทกับการใช้หลักอภัยทานของผู้ประนีประนอมประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน

References

- Attapat & board. (1998). *Principles of life in society*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Sawai Subdistrict Administrative Organization. (2020). *District Information Search*. Retrieved January 25, 2020, from <http://tambonsawai.go.th/public/texteditor/data/index/menu/237>.
- Chimpinit, M. (2021). Headman Moo 5, Sawai Sub-district. *Interview*. January, 25.
- Phra Promkhunaporn. (P.A.Payutto). (2003). *Dictionary of Buddhism*. (12th ed.) Bangkok: Saha Thamik.
- Dharma supplies. D. (2015). *What is the difference between making merit "and" making alms*? Retrieved May 24, 2021, from <https://www.facebook.com/74492>
- Phra Maha Hansa Dhammaso. (2011). *Peaceful Buddhism: Integrating principles and management tools Conflict*. Bangkok: 21 Century Company Limited.

Phrakru Phisaipariyatkit (Kaen Akkwan Mano). (2010). *An Analytical Study of Buddhist giving culture in Thai society*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phrakru Wannasarnsophonwanno (Archachat). (2011) Parish Priest Sawai Subdistrict. *Interview*. January, 25.

Srilert, S. (2021). Official Retire, Sawai Sub-district. *Interview*. January, 25.

การจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา*

Waste management by people in the community

according to the Buddhist psychology

ชัยณรงค์ ขาวเงิน

Chainarong Khaw-ngern

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: chainarong.kha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี และ 2) เสนอแนวทางจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา การวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี จำนวน 22 คน วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี ประกอบด้วย หลักการบริโภคอย่างมีสติ หลักการดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้ผู้ผลิตหรือผู้บริโภคพยายามผลิตหรือบริโภคอย่างมีสติ โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรเท่าที่มีอยู่เป็นอันดับแรก ในขณะที่สัมมาสติจะช่วยให้คนสามารถดำเนินการเช่นนั้นต่อไปได้ หลักการดังกล่าวจะส่งเสริมให้คนลดความต้องการสิ่งที่ไม่จำเป็น ลดการสร้างขยะ และเพิ่มความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ 2) แนวทางจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย (1) การบริโภคอย่างมีสติ (2) การดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ และ (3) การปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบเป็นปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่นำไปสู่การจัดการขยะตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและการปรับปรุงแบบการจัดการขยะโดยคนในชุมชน กรอบแนวทางนี้จะช่วยให้ชุมชนจัดการปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มตั้งแต่การสร้างการรับรู้และการสร้างความรู้ความเข้าใจ ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงปัญหาขยะ ผลกระทบ และสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาที่ส่งผลต่อตนเองและชุมชน ที่สำคัญคือ กรอบแนวทางนี้ มีแรงส่งเสริมจากความรู้และคุณธรรม จึงสามารถนำไปสู่การจัดการขยะได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริโภคอย่างมีสติ; สัมมาสติ; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; เศรษฐกิจพอเพียง; การจัดการขยะ

Abstract

This research paper aims to: 1. study the Buddhist psychological factors related to waste management by people in the community of Sa Krachom Sub-district, Don Chedi District, Suphanburi Province, and 2. propose a guideline on waste management according to the Buddhist psychology for people in community. Qualitative field data was collected from 22 key informants consisting of community leaders and villagers in Tambon Sa Krachom, Amphoe Don Chedi, Suphanburi Province. The data was analyzed and presented in descriptive details

The result found that 1. Buddhist-psychological factors related to waste management by people in the community consist of mindful consumption, living with right mindfulness, and practicing the Sufficiency Economy Philosophy which can be used as a framework for effective waste management. This is because the sufficiency economy philosophy emphasizes that producers or consumers must put their effort to produce or consume with mindfulness while considering of the availability of income or resources as priority and mindfulness helps people to continue doing so. The principles encourage people to reduce their requirement for unnecessary things, minimize waste generation, and increase the ability to control production. 2. Waste management by people in the community according to Buddhist psychology consists of 1) mindful consumption 2) living with right mindfulness and 3) following the philosophy of sufficiency economy. Those 3 components are factor leading waste management according to circular economy and waste management reform by people in the community. The process starts from raising awareness and building knowledge so that people in the community realize the waste problems and their impact and work together to solve the problems that affect themselves and the community. Importantly, with knowledge and morality that strengthen this framework, waste management promises to be more practical and sustainable.

Keywords: Mindful consumption; Right mindfulness; Sufficiency economy philosophy; Circular economy; Waste management

บทนำ

ปัจจัยจากแนวโน้มของประชากรทั่วโลกที่มีจำนวนมากขึ้น การขยายตัวอย่างต่อเนื่องของเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเข้าสู่สังคมเมือง และการบริโภคที่สูงขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ขยะมูลฝอยในพื้นที่ต่างๆ มีปริมาณสูงขึ้น และสร้างปัญหาภาวะขยะล้นโลก ปัญหาเหล่านี้กำลังกลายเป็นความท้าทายสำหรับ

รัฐบาลและภาคธุรกิจทั่วโลก ตามรายงานของธนาคารโลก การจัดการขยะอาจเป็นรายการที่มีงบประมาณสูงมากสำหรับประเทศที่มีรายได้ต่ำ งบประมาณนี้อาจคิดเป็น 20% ของงบประมาณโดยเฉลี่ยของเทศบาล (Kaza, et al. 2018) อย่างไรก็ตาม การลงทุนในระบบการจัดการขยะอย่างยั่งยืนก็เป็นสิ่งจำเป็น เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการจัดการปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ที่อาจจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการพัฒนาระบบการจัดการขยะให้เพียงพอ

ขยะมูลฝอยเป็นขยะประเภทหนึ่งซึ่งประกอบด้วยสิ่งของในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะพลาสติก ขยะอุตสาหกรรม และขยะพิษ ขยะทางการแพทย์ และขยะอิเล็กทรอนิกส์ กรมควบคุมมลพิษเปิดเผยว่าในปี 2562 ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยราว 27.8 ล้านตัน เพิ่มขึ้น 1.64% เมื่อเทียบกับปี 2560 จากการขยายตัวของชุมชน การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมือง การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของประชากรอันส่งผลต่อการบริโภค โดยสัดส่วนของขยะอินทรีย์นั้นมีมากกว่า 60% และส่วนใหญ่ก็มาจากอาหารเหลือทิ้งทั้งสิ้น เมื่อประเมินในภาพรวมของทั้งโลกแล้วพบว่า 33-50% ของอาหารทั้งหมดที่ผลิตออกมานั้นถูกทิ้งให้สูญเปล่า คิดเป็นตัวเลขสูงถึง 1,300 พันล้านตัน และมีมูลค่าสูงถึงเกือบ 1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ อีกทั้งยังก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้น 8% โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งของอาหารเหลือทิ้งจำนวนมหาศาลนี้ มาจากการบริโภคของมนุษย์แต่ละคน ในขณะที่คนกว่า 800 ล้านชีวิต กำลังหิวโหยหรือขาดสารอาหาร (CP E-News, 2020)

กรมควบคุมมลพิษได้จัดทำแผนการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573 โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อก้าวสู่การจัดการพลาสติกที่ยั่งยืนด้วยเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources) ประกอบด้วย 2 เป้าหมาย กล่าวคือ เป้าหมายที่ 1 การลด และเลิกใช้พลาสติกเป้าหมาย ด้วยการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เลิกใช้ภายในปี 2562 จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ 1) พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) 2) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมของสารอ็อกโซ (Oxo) และ 3) ไมโครบีด (Microbead) เลิกใช้ภายในปี 2565 จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ 1) ถุงพลาสติกหูหิ้วขนาดความหนา น้อยกว่า 36 ไมครอน สำหรับกล่องโฟมบรรจุอาหาร แก้วพลาสติก (แบบบางใช้ครั้งเดียว) และหลอดพลาสติก เป้าหมายที่ 2 เป็นการนำขยะพลาสติกเป้าหมายกลับมาใช้ประโยชน์ ร้อยละ 100 ภายในปี 2570 (Pollution Control Department, 2018) ในขณะที่ข้อมูลจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งระบุว่า ประเทศไทย มีขยะในทะเลมากที่สุดเป็นอันดับ 68 โดยมีขยะในทะเลกว่า 11.47 ล้านตัน ซึ่งร้อยละ 80 มาจากขยะบนบก และขยะที่พบในทะเลกว่าร้อยละ 50 เป็นขยะพลาสติก (Markrtee, 2019)

รัฐบาลได้จัดทำแผนแม่บท 5 ปี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) เนื่องมาจากปัญหาขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของประเทศไทยทวีความรุนแรงมากขึ้นตลอดทุกปี ซึ่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้บูรณาการแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด (Pollution Control Department, 2016) และจัดทำเป็นแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

ของประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายให้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

ในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมาได้เริ่มมีการนำแนวคิดทางพุทธจิตวิทยามาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาขยะจากต้นทาง โดยแนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับวิถีการดำเนินชีวิต การสร้างความรู้ความเข้าใจ และการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการให้คุณค่าขยะมูลฝอย โดยมองว่าขยะมูลฝอยเป็นทรัพย์สิน (Assets) ที่สามารถเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้กับภาคครัวเรือนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งลดต้นทุนการผลิตได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น การนำแนวคิดทางพุทธจิตวิทยามาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนให้คนในชุมชนร่วมมือกันจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางหรือแหล่งกำเนิด จึงเป็นแนวทางที่เห็นผลได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม เพราะเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคนอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี
2. เพื่อเสนอแนวทางจัดการปัญหาขยะตามแนวพุทธจิตวิทยาโดยคนในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน โดยเน้นศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาเป็นหลัก ใช้ระยะเวลาในการวิจัย ระหว่างเดือนธันวาคม 2563–กุมภาพันธ์ 2564 เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดและออกแบบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของคนในชุมชน โดยเน้นศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาเป็นหลัก พื้นที่วิจัยคือ ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 2 เดือน คือ ระหว่างเดือนธันวาคม 2563–กุมภาพันธ์ 2564 มีเป้าหมายเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคอย่างมีสติและการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews)

2) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participatory observation) เช่น สังเกตการณ์เกี่ยวกับบริบท และความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การตีความข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล สร้างเป็นข้อสรุป ชัดความรู้ และแนวทาง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาไว้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) หลักการบริโภคอย่างมีสติ เป็นองค์ประกอบแรกตามแนวพุทธจิตวิทยา มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยภายใน ซึ่งจำเป็นต้องเพาะบ่มให้ทุกคนมีชุดความคิดที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการบริโภคอย่างมีสติ เมื่อใดคนมีชุดความคิดดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมส่งผลต่อจิตสำนึก การตัดสินใจ และแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของตนเอง รวมถึงความพร้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่เหมาะสมที่สุด 2) หลักการดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ เป็นองค์ประกอบที่สองตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นปัจจัยภายในที่มีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นทุกคนจำเป็นต้องฝึกฝนตนเองเพื่อให้มีสติในสิ่งที่กำลังทำอยู่ตลอดเวลา เมื่อใดคนทำการต่างๆ ด้วยการมีสติ จะทำให้เกิดการตระหนักถึงการกระทำของตน และ 3) หลักการดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นองค์ประกอบที่สามตามแนวพุทธจิตวิทยา มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยภายใน ทั้งนี้ การส่งเสริมให้ทุกคนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต จะช่วยให้ผู้ผลิตหรือผู้บริโภคทราบถึงแนวปฏิบัติในการผลิตหรือบริโภค ที่จะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรเท่าที่มีอยู่เป็นอันดับแรก และช่วยในการตัดสินใจเลือกอยู่บนพื้นฐานของการมีจริยธรรม มีความพอประมาณ มีเหตุผล และรอบคอบ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อปัจจัยภายนอก

ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยามุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับวิถีการดำเนินชีวิต การสร้างความรู้ความเข้าใจ และการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการให้คุณค่าขยะมูลฝอย มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1) การบริโภคอย่างมีสติ เป็นปัจจัยภายในและเป็นแนวทางตามหลักพุทธจิตวิทยา องค์ประกอบนี้มีแนวทางคือ การส่งเสริมให้คนมีชุดความคิดเกี่ยวกับการบริโภคอย่างมีสติ เพื่อให้คนมีจิตสำนึกและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาจากการบริโภค ซึ่งเป็นกรอบการบริโภคที่ชี้แนะให้ผู้บริโภคให้ตัดสินใจเลือกด้วยความห่วงใยที่มีต่อตนเองและชุมชน ในขณะเดียวกันก็รักษาความเป็นอยู่ที่ดีของสิ่งแวดล้อมของตนเอง และของเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริโภคตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่คำนึงถึงความเป็นอยู่ของมนุษย์ว่าจะได้รับผลจากการบริโภคนั้นอย่างไร ในขณะที่การบริโภคตามแนวทางเศรษฐศาสตร์ ให้ความสำคัญกับการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจ โดยไม่คำนึงว่าจะเกิดอะไรขึ้นหลังจากนั้น ดังนั้น การส่งเสริมให้คนมีชุดความคิดเกี่ยวกับการบริโภคอย่างมีสติ จึงนับได้ว่ามีส่วนช่วยอย่างมากในการจัดการปัญหาขยะ เพราะเมื่อใดคนมีชุดความคิดเกี่ยวกับการบริโภคอย่างมีสติแล้ว ย่อมส่งผลต่อการประพฤติดั้งเดิมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีของตนเองของเศรษฐกิจ และของสังคมในระดับที่เหมาะสมที่สุด

2) การดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ เป็นปัจจัยภายในและเป็นแนวทางตามหลักพุทธจิตวิทยา องค์ประกอบนี้มีแนวทางคือ การสร้างการรับรู้เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้ตระหนักถึงความต้องการและพฤติกรรมบริโภคที่ไม่ควรจะมีมากเกินไป เน้นการแก้ไขปัญหาที่ต้นทาง ดังนั้น ทุกคนจึงมีบทบาทสำคัญในการลดขยะด้วยการบริโภคอย่างพอประมาณ การมีสัมมาสติจะทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงผลกระทบที่ตามมาจากปัญหาขยะ และมีจิตสำนึกในการดูแลผู้อื่น ชุมชน และสิ่งแวดล้อมของตน

3) การปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปัจจัยภายในและเป็นแนวทางตามหลักพุทธจิตวิทยา องค์ประกอบนี้มีแนวทางคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกดำเนินการบนพื้นฐานของการมีจริยธรรม มีความพอประมาณ มีเหตุผล และรอบคอบ

ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้ง 3 องค์ประกอบข้างต้น ส่งผลให้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับวิถีการดำเนินชีวิต การสร้างความรู้ความเข้าใจ และการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการให้คุณค่าขยะมูลฝอย นำไปสู่การสร้างความร่วมมือเพื่อจัดการขยะตามแนวเศรษฐกิจหมุนเวียนและการปรับรูปแบบการจัดการขยะภายในชุมชนของตน กล่าวคือ

1) การปรับรูปแบบการจัดการขยะ เป็นปัจจัยภายนอก องค์ประกอบนี้มีแนวทางคือ การกำหนดเป็นนโยบายเพื่อการจัดการขยะจากภาครัฐ และจัดกิจกรรมรณรงค์การจัดการขยะ โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ จากภาคเอกชน และภาคครัวเรือน เพื่อให้ทุกคนในสังคมตระหนัก ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน และเต็มใจที่จะทำงานร่วมกัน ตามแนวคิด 3R (ลดการใช้, ใช้ซ้ำ, นำกลับมาใช้ใหม่) การสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วน จะส่งเสริมให้ภารกิจในการลดขยะสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริงและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

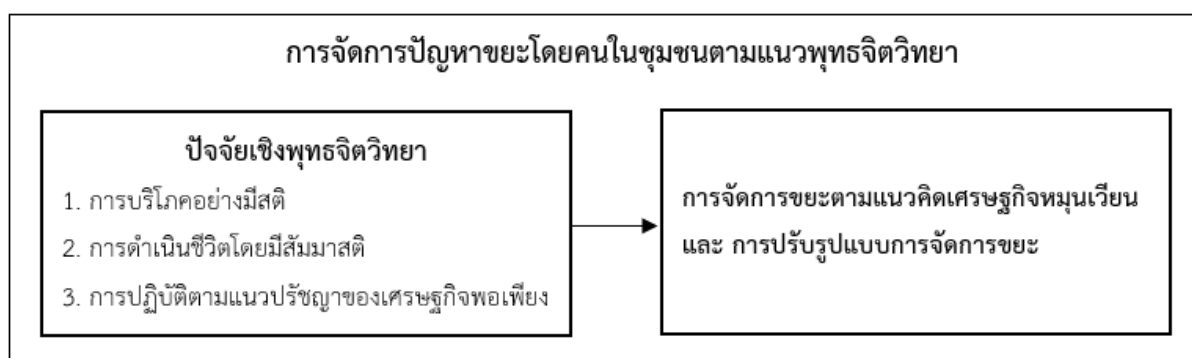
2) การจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นปัจจัยภายนอก องค์ประกอบนี้มีแนวทางคือ การนำขยะเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและระบบการบริหารจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บ

รวบรวมขยะที่มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการคัดแยกและขนส่งขยะอย่างเหมาะสม และการลดการปนเปื้อนจากขยะให้เหลือน้อยที่สุด รวมไปถึงการลดปริมาณขยะด้วยการใช้วัสดุทดแทน การส่งเสริมให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ และการเปลี่ยนขยะให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

กล่าวได้ว่า การจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ต้องอาศัยทั้งปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาซึ่งเป็นภายใน มี 3 องค์ประกอบ และปัจจัยภายนอก มี 2 องค์ประกอบ ที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยทั้ง 5 องค์ประกอบนั้น ทำหน้าที่เชื่อมโยงระบบให้มีกระบวนการทำงานที่ประสานกันและดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษานี้ ได้นำเสนอแนวทางเพื่อจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา แนวทางดังกล่าวประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อปัจจัยภายนอก ทั้งสองปัจจัยจะมี 5 องค์ประกอบที่ทำหน้าที่อย่างสัมพันธ์กันเพื่อให้กิจกรรมต่างๆ สามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลและประสานเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ดังแสดงให้เห็นในรูปที่ 1

รูปที่ 1: กรอบแนวทางการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา

กรอบแนวทางการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ให้ความสำคัญกับการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ให้ความสำคัญกับปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาเป็นลำดับแรกเพื่อจัดการขยะที่ต้นทาง โดยมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับวิถีการดำเนินชีวิต การสร้างความรู้ความเข้าใจ และการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการให้คุณค่าขยะมูลฝอย กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความพร้อมของปัจจัยทั้ง 3 องค์ประกอบคือ การบริโภคอย่างมีสติ การดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับที่เหมาะสมแล้ว จะส่งผลต่อ 2 องค์ประกอบที่เหลือคือ การจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน และการปรับปรุงแบบการจัดการขยะ ให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการไปจนบรรลุผลในการจัดการปัญหาขยะได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน ต.สระกระโจม อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี ประกอบด้วย หลักการบริโภคอย่างมีสติ หลักการดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริโภคอย่างมีสตินั้นเป็นประเด็นที่องค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญอย่างมาก เพื่อเป็นการแก้ปัญหาขยะอาหารอย่างจริงจัง จึงรณรงค์ให้ประเทศต่างๆ หาวีธีจัดการปัญหานี้ โดยการลดปริมาณอาหารเหลือทิ้งลง 50% ภายในปี 2030 ซึ่งกลายเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในการลดการสูญเสียอาหาร (food loss) และขยะอาหาร (food waste) เพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะอาหารไปสู่การรักษาสิ่งแวดล้อมให้แก่โลกใบนี้ (CP E-News, 2020) อีกทั้งแนวคิดการบริโภคอย่างมีสตินั้น สอดคล้องกับแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งคำนึงถึงความเป็นอยู่ของมนุษย์ว่าจะได้รับผลอย่างไรจากการบริโภคด้วย จึงมีความแตกต่างจากหลักการบริโภคในทางเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความหมายของการบริโภคเพียงแค่ว่า การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจ โดยไม่คำนึงว่าจะเกิดอะไรขึ้นหลังจากนั้น (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2016) ดังนั้น การมีสติในสิ่งที่กำลังทำ จะทำให้คนเกิดการตระหนักถึงการกระทำของตนในทุกช่วงเวลา ช่วยให้ผู้บริโภคตระหนักถึงทางเลือกที่กำลังเลือก สิ่งที่ซื้อ สิ่งที่กิน สิ่งที่ทำ รวมทั้งคิดคำนึงถึงคนอื่น ชุมชน และสิ่งแวดล้อม การมีสัมมาสตินั้นสามารถชักนำบุคคลไปสู่ทิศทางที่ถูกต้องและไปในทางที่ยั่งยืนมากขึ้น สัมมาสติสามารถเสริมสร้างการปรับรูปแบบการจัดการขยะ ในแง่ของการชักนำบุคคลให้บริโภคในระดับพอประมาณอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยมีแผนแม่บทและแผนงานเพื่อการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาที่มีความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (SCP Committee, 2017) โดยมี 3 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) เพิ่มทุนและพัฒนาศักยภาพของทุนมนุษย์ 2) เสริมสร้างเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน และ 3) ส่งเสริมการเติบโตสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการกำหนดนโยบาย มาตรการ และกลไกที่เป็นระบบเพื่อพัฒนาการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืนในทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคการผลิตและบริการ และภาคประชาสังคมตลอดจนส่งเสริมแนวคิดในการบริโภคและการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ ทั้งนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางให้แต่ละบุคคลในการดำเนินชีวิตและจัดการกับปัญหาด้วยความรู้ ความมีเหตุผล ความรอบคอบ ความพอประมาณ และคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้บุคคลใช้ชีวิตได้อย่างสมดุล และสามารถรักษาความยั่งยืนไว้ได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการมุ่งเน้นแนวทางที่สมดุล ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะส่งเสริมประเทศชาติให้ทันสมัยโดยไม่ต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ แต่จะเป็นหนทางในการต่อต้านผลลัพธ์เชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (Kansuntisukmongkol, 2017) เมื่อนำปรัชญามาใช้ในแนวทางการจัดการขยะ ผู้บริโภคซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการลดขยะจะตระหนักถึงปัญหามากขึ้นและปฏิบัติตามแนวทางการจัดการขยะมากขึ้น แนวปฏิบัติเช่นนี้สามารถนำไปใช้กับระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับประเทศได้ นอกจากนี้ วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังสามารถช่วยให้บุคคลสร้างความสมดุลระหว่างความเป็นอยู่ที่ดีและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และสามารถรับมือกับความท้าทายอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม

สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของโลกที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว (Arundee, and Thiphoom, 2015)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 1) การปรับปรุงแบบการจัดการขยะ 2) การจัดการขยะตามแนวเศรษฐกิจหมุนเวียน 3) การบริโภคอย่างมีสติ 4) การดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ และ 5) การปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกรอบแนวทางดังกล่าวนี้ จะช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนนี้ ได้รับความนิยมนิยโดยเฉพาะในยุโรปที่ได้ลงทุนกับกลยุทธ์นี้ไปหลายพันล้าน เนเธอร์แลนด์ได้ปฏิญาณว่าจะเข้าสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนเต็มตัวภายในปี 2050 ออสเตรเลีย ปารีส และลอนดอน ก็มีแผนเช่นเดียวกัน (National Geographic (Thai), 2020) การจัดการขยะเป็นหนึ่งในวิถีตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ผู้ผลิตสินค้าไปจนถึงผู้บริโภค เพื่อให้ขยะเปลี่ยนเป็นทรัพยากรที่นำกลับไปในกระบวนการผลิตได้อีกครั้ง เวที SD Symposium 2020 “Circular Economy: Actions for Sustainable Future” ทั้งนี้ เอสซีจีและพันธมิตร ได้ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนเรื่องการจัดการขยะ โดยจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และขยายแนวปฏิบัติให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (Thairath Online, 2020) เศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นเรื่องที่หลายประเทศที่พัฒนาแล้วทั่วโลกต่างให้ความสำคัญมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่โลกกำลังเข้าสู่ภาวะโลกร้อน รวมถึงทรัพยากรที่มีก็กำลังลดลงอย่างต่อเนื่องและใกล้จะหมดไป ดังนั้น ทางเดียวที่จะสามารถช่วยให้ทุกประเทศสามารถอยู่รอด มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นคงจะหนีไม่พ้นการนำเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล (The Secretariat of The House of Representatives, 2019) ในขณะที่ ศ.ดร. พิสุทธิ เพ็ชรมนกุล รองคณบดี ยุทธศาสตร์นวัตกรรมและความยั่งยืน คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมว่ามี 4 ระดับ ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนักรู้ ด้วยการสื่อสารเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้าใจง่าย และมีคุณค่ากับผู้อ่าน 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าใจง่าย และมาถูกเวลา ตรงตามกระแสที่สังคมสนใจ 3) การสร้างทัศนคติ ที่จุดประกายทำให้เกิดการลงมือทำ จนนำไปสู่ 4) ความเป็นเจ้าของ (Thairath Online, 2020)

จะเห็นได้ว่า กรอบแนวทางในการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยานั้น เน้นการจัดการที่ต้นทาง โดยให้ความสำคัญกับการบริโภคอย่างมีสติ หลักการดำเนินชีวิตด้วยสัมมาสติ และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกรอบแนวทางที่สามารถดำเนินการได้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลไม่ว่าในวัยใดในระหว่างการทำงานในการกิจต่างๆ

สรุป

ผลจากการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ภาคส่วนของบริบทโลก เช่น การเพิ่มของประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการบริโภคที่สูงขึ้น จึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดขยะมูลฝอยในพื้นที่ต่างๆ

ในปริมาณที่สูง และสร้างปัญหาภาวะขยะล้นโลกตามมาด้วย ปัญหาเหล่านี้กำลังกลายเป็นความท้าทายให้กับพลเมืองของโลกที่จะต้องหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของคน โดยให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติเชิงป้องกันมากกว่าการแก้ไขปัญหา

ความมุ่งมั่นที่จะจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนที่ต้นทางนั้น จะต้องเริ่มต้นที่การสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการบริโภคอย่างมีสติ การดำเนินชีวิตโดยมีสัมมาสติ และมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนับได้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญตามแนวพุทธจิตวิทยา ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และใช้เป็นเครื่องมือจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการปฏิบัติตามแนวทางนี้จะต้องจัดกิจกรรมที่เน้นสร้างการรับรู้ การสร้างความรู้ความเข้าใจ การสร้างความตระหนักของบุคคลและสังคมส่วนรวม เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่แนวทางเชิงป้องกันเป็นองค์กร

ในประเด็นการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยานั้น เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่ให้ความสำคัญกับการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง การเปลี่ยนขยะให้เป็นวัสดุที่มีค่าในระบบเศรษฐกิจโดยใช้กระบวนการรีไซเคิล และที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน เพื่อให้เป็นแรงส่งเสริมที่นำไปสู่การปรับรูปแบบการจัดการขยะให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย มีประเด็นเกี่ยวกับ ครอบครัว ชุมชน สถาบัน องค์กร หรือหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจ ที่ประสบกับปัญหาด้านการจัดการขยะ สามารถนำแนวทางตามหลักพุทธจิตวิทยาดังกล่าวนี้นำไปปรับใช้ได้ เพราะแนวปฏิบัติดังกล่าวนี้ สามารถดำเนินการได้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล และในระหว่างการทำงานของผู้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป มีประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาแนวปฏิบัติเพื่อการบริโภคอย่างมีสติตามหลักทางพระพุทธศาสนา

2.2 ศึกษาแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

2.3 ศึกษาแนวปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อการสร้างคุณค่าให้กับทรัพยากรที่ใช้แล้ว ให้สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำในรูปแบบเดิมหรือในรูปแบบอื่นๆ ได้อีกอย่างต่อเนื่อง

References

- Arundee, S., & Thiphoom, S. (2015). The solid waste management according to sufficiency economy philosophy of the personal characteristics at Phra-Yot-Mueang Fort, Nakhon Phaom province, Thailand. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 197 (2015), 1107–1112.
- Kansuntisukmongkol, K. (2017). Philosophy of sufficiency economy for community-based adaptation to climate change: Lessons learned from Thai casestudies. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 38(1), 56-61.
- Kaza, S. et al. (2018). *What a waste 2.0: A global snapshot of solid waste management to 2050*. Washington, DC: World Bank.
- Pollution Control Department. (2018). *Plastic Management Roadmap (2018-2030)*. Retrieved December 22, 2020, from http://pcd.go.th/Info_serv/File/Plastic%20Roadmap.pdf
- CP E-News. (2020). *When your leftover turns into the world crisis*. Retrieved January 20, 2021, from <http://www.cp-eneews.com/news/details/cpworld/3889>
- The Secretariat of The House of Representatives. (2019). *Circular Economy*. Retrieved December 25, 2020, from <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2562/hi2562-010.pdf>
- National Geographic (Thai). (2020). *Circular Economy: Can zero waste be achieved?*. Retrieved January 15, 2021, from <https://ngthai.com/sustainability/28875/circular-economy-end-of-trash/>
- Pollution Control Department. (2016). *Waste Master Plan (2016-2021)*. Retrieved December 15, 2020, from <https://infotrash.deqp.go.th/infotrash/?p=6577>
- SCP Committee. (2517). *Sustainable Consumption and Production Roadmap 2017-2036*. Retrieved December 15, 2020, from https://www.switch-asia.eu/site/assets/files/2168/th_scp-roadmap-final-version-19-oct-2017_thai.pdf
- Markrtee. (2019). *Can waste become anything else?*. Retrieved December 20, 2020, from <https://marketeeronline.co/archives/117912>
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2016). *Buddhist Economics*. Nakhonpathom: Wat Nyanavesakavan.
- Thairath Online. (2020). *The power of cooperation actualizes zero-waste society: The start of circular economy of Thailand*. Retrieved January 12, 2021, from <https://www.thairath.co.th/business/economics/1970606>

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ และแนวคิดในการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเวนต์ สำหรับนักศึกษา

สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเวนต์*

Game-Based Learning Method for Entrepreneurship and Concept of Exhibition and Event Management: A case study of Exhibition and Event Management Undergraduate Students

นพรัตน์ บุญเพียรผล

Nopparat Boonpienpon

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science, Silpakorn University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Nopparat@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานรวมถึงเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเวนต์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามจากประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนในรายวิชา 769 211 การเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเวนต์อย่างสร้างสรรค์ จำนวน 134 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563

ผลการวิจัยพบว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐานประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ 2. ทดลองการใช้เกม 3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อเกม 4. ปรับปรุงและพัฒนาเกม และ 5. ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน สำหรับในส่วนของความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติ มากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านการวางแผน ($\mu = 4.34$) ด้านดำเนินการให้เหมาะสม ($\mu = 4.33$) และด้านการตรวจสอบ ($\mu = 4.24$) ตามลำดับ สำหรับด้านความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านทักษะทางปัญญามากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

*Received March 22, 2021; Revised May 20, 2021; Accepted May 29, 2021

($\mu = 4.32$) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\mu = 4.19$) ด้านความรู้ ($\mu = 4.13$) และด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\mu = 4.04$) ตามลำดับ และในเรื่องความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านความคิดสร้างสรรค์มากที่สุด ($\mu = 4.42$) รองลงมาคือด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ($\mu = 4.38$) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ($\mu = 4.33$) และด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา ($\mu = 4.29$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน; การเป็นผู้ประกอบการ; การจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์

Abstract

The research article consisted of the following objectives to explore learning management methods for innovation teaching regarding game-based learning management and to study learning achievement and opinion of students in the Bachelor of Business Administration Program in Exhibition and Events Management who learned with game-based learning. The quantitative research method was used, and the data collection tool was the questionnaire. The samples were 134 students in the Bachelor of Business Administration Program in Exhibition and Events Management, Faculty of Management Science Silpakorn University, who have enrolled in the subject 769211 Entrepreneurship and Creative Exhibition and Event Management Concepts in the First Semester of the Academic Year 2020.

It is found that the learning management methods for innovation teaching regarding game-based learning consist of 5 procedures which are 1. Setting the learning objectives 2. Piloting the game 3. Explore the learners' opinions towards the game 4. Improve and develop the game, and 5. Evaluate game-based learning management. The results reveal that the overall students' opinion on game-based learning management model is at the highest level ($\mu = 4.32$). When considering each aspect from the highest mean to the lowest, it is found that students' opinion on Do obtains the highest mean ($=4.39$), and the next below are Plan ($\mu = 4.34$), Act ($\mu = 4.33$), and Check ($\mu = 4.24$), respectively. Overall students' opinion on their learning achievement is at the highest level ($\mu = 4.21$). When considering each aspect from the highest mean to the lowest, it is found that the students' opinion on cognitive skills obtains the highest mean ($\mu = 4.39$), and the next below are Interpersonal Skills and Responsibility ($\mu = 4.32$), Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skills ($\mu = 4.19$), Knowledge ($\mu = 4.13$), and Morals and Ethics ($\mu = 4.04$), respectively. The overall opinion of the students who learned with game-based learning is at the high level ($\mu = 4.35$). When

considering each aspect from the highest mean to the lowest, it is found that the students' opinion on Creativity obtains the highest mean ($\mu = 4.42$), and the next below are Collaboration ($\mu = 4.38$), Communication ($\mu = 4.33$), and Critical Thinking and Problem-Solving ($\mu = 4.29$), respectively.

Keywords: Game based learning; Entrepreneurship; Exhibition and Events Management

บทนำ

มหาวิทยาลัยศิลปากรมีนโยบายส่งเสริมให้คณาจารย์มีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับโลกแห่งการเรียนรู้ และผู้เรียนที่ต้องใช้ทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจากนโยบายการบริหารงานของมหาวิทยาลัยและแผนพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากร ปี 2560 – 2564 ที่มีเป้าหมายสำคัญในการที่เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีมาตรฐานสากล โดยได้กำหนดให้มีนโยบายการพัฒนา นวัตกรรมสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 นั้น ทำให้การพัฒนานวัตกรรมการเรียน สำหรับนักศึกษาถือเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งเป็น ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยโครงการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนจัดได้ว่าวิธีการจัดการ เรียนการสอนแนวใหม่ หรือการพัฒนาตัดแปลงจากวิธีการจัดการเรียนการสอนเดิม ส่งผลให้การจัดการเรียน การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา ซึ่งประเภทของนวัตกรรมการ เรียนการสอนนั้นมี 3 ประเภท อันได้แก่ นวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนทุกรูปแบบ, นวัตกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน และสุดท้าย นวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล โดยนวัตกรรมการเรียนการสอน ในครั้งนี้ ผู้สอนจะใช้นวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน ที่ถือเป็น นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่ออกแบบและสอดแทรกเนื้อหาบทเรียนลงไปในเกม โดยให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ลงมือเล่นและฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยในขณะที่ลงมือเล่นผู้เรียนจะได้รับ ทักษะ และความรู้จากเนื้อหาบทเรียนไปด้วยขณะที่เล่นเกมไปด้วย ซึ่งจากความเป็นมาของการนำการเรียนรู้ แบบการใช้เกมเป็นฐานมาใช้ในการเรียนรู้นั้นเกิดจากความพยายามคิดค้นหารูปแบบวิธีการสอนใหม่ ๆ สื่อการ สอนใหม่ ๆ เพื่อนำมาปิดช่องโหว่ของข้อจำกัดของการเรียนรู้ การรับรู้ของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความ อยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน ซึ่งปัญหาที่มักจะได้พบได้ในผู้เรียนส่วนใหญ่ก็คือ รู้สึกว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ ไม่สนุก ต้องอ่านหนังสือจำนวนมากไม่อยากจะเรียน มีกิจกรรมอื่นที่น่าสนใจมากกว่า ซึ่งปัญหาทั้งหลายเหล่านี้ เป็นความท้าทายสำหรับอาจารย์ผู้สอน ที่ต้องให้ความสำคัญกับการสอนเพิ่มขึ้น ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและ เทคนิค การสอนเพื่อให้เหมาะกับผู้เรียนของตน (Kindley, 2002; Jenson, and Rose, 2006; Pivec, and Dziabenko, 2004) ซึ่งการออกแบบเกมมักมีสถานการณ์จำลองเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียน รู้สึกท้าทายและอยากที่จะเล่น โดยในครั้งนี้ผู้สอนจะออกแบบเกมเพื่อการศึกษาเป็นเกมที่มีลักษณะการเล่น เพื่อการเรียนรู้ “Play to Learning” วัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในขณะที่หรือหลังจากการ

เล่นเกม เรียนและสนุกไปด้วยพร้อมกัน ทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มีความหมาย กระบวนการสร้างเกมเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ ผู้สอนจำเป็นต้องผ่านการออกแบบลักษณะของเกมโดยยึดตามหลักทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาการเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นเกมการศึกษาจึงเป็นเกมที่มีกระบวนการสร้างที่ซับซ้อน และต้องใช้เวลามากในการสร้างและพัฒนา โดยการสร้างเกมเพื่อการศึกษาในปัจจุบันมีลักษณะคล้ายๆ กันคือ การนำเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาใส่เข้าไปแทรกในเกม แล้วให้ผู้เรียนได้เล่นเกมโดยผู้สอนมีความเชื่อว่าความรู้หรือเนื้อหานั้นจะส่งผ่านไปยังผู้เรียนจนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ในที่สุด ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมารูปแบบของเกมที่สร้างขึ้นส่วนใหญ่จะคำนึงถึงความสะดวกและความง่ายในการสร้างและพัฒนาเกมเท่านั้น ทำให้เกมทางการศึกษามีการสร้างเพียงไม่กี่รูปแบบ และในการจัดการเรียนการสอนครั้งนี้ ผู้สอนได้คำนึงถึงการเลือกรูปแบบของเกมที่เหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียนนั้น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาที่คำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นหลัก

จากเหตุผลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน ที่นอกจากได้รับความรู้ในเนื้อหาของรายวิชาแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นให้กับผู้เรียนจากกระบวนการของการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning) และสามารถเป็นต้นแบบสำหรับรายวิชาอื่น ๆ ได้ในอนาคต อีกทั้งเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาให้เกิดความมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ส่งผลให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่ดีให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้สำหรับนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ของการพัฒนาทักษะผลการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างถูกต้องและครบถ้วน อีกทั้งการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน ถือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทั้งในระดับความจำและความเข้าใจ ยังเป็นที่น่าสนใจสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ได้ สร้างความรู้สึกสนุกสนานให้แก่ผู้เรียน และชักจูงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ควรมีการนำเกมที่ออกแบบมาทดลองใช้หลาย ๆ ครั้งเพื่อให้แน่ใจว่าเกมนั้นยังคงเนื้อหาที่สำคัญทั้งหมด และสร้างความสนุกสนาน และสร้างความมีส่วนร่วมให้แก่ผู้เรียนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้มีกรอบแนวคิดประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ (Learning Theory/Approach) , แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game based learning) , แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 , แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ 4 Cs, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ PDCA กับการพัฒนาการเรียนของนักศึกษาและ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ศึกษา รายวิชา 769 211 การเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์อย่าง สร้างสรรค์ จำนวน 134 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐานรวมถึงเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือที่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน แบบสอบถามโดยแบบสอบถามที่จะให้ผู้เรียนประเมินนี้มีลักษณะเป็นมาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert) โดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎี วิธีการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น จากตำรา และเอกสารต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

2) สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นของนักศึกษา ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน มีเกณฑ์ในการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อระบบการจัดการความรู้ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด การวิเคราะห์ค่าคะแนนมีดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

โดยวิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มา วิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและการสรุปผลการ ดำเนินการวิจัยซึ่งใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

3) วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยด้วยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Consistency: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน พบว่า มีค่าระหว่าง 0.67-1.00

4) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยจะมีค่าระหว่าง $0 < \alpha < 1$ ค่าที่ใกล้เคียง 1 มากแสดงว่ามีความเชื่อมั่น โดยเมื่อวิเคราะห์แล้วได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.897 ซึ่งมากกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Nunnally & Berntein, 1994)

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์การศึกษาครั้งนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้ศึกษาได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) การหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อหาความสัมพันธ์ของลักษณะบุคคล คือ อายุ เพศ เกรดเฉลี่ย ว่ามีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานหรือไม่

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การกำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ชัดเจน จะช่วยให้สามารถเลือกเกมได้เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนมากขึ้น โดยก่อนใช้เกมควรพิจารณา ดังนี้

1) Intervention หากผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน ผู้สอนอาจลองใช้เกมเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องเกมที่เลือกควรมีความเหมาะสมกับผู้เรียนทั้งทางด้านเนื้อหาและลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) Enrichment เกมควรมีความหลากหลายและสร้างความท้าทายให้กับผู้เรียนในการเรียนรู้วิธีการใหม่

3) Reinforcement เกมมีคุณลักษณะที่หลากหลายนอกจากจะสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนแล้วนั้น ยังถือเป็นการเสริมสร้างเนื้อหาในบทเรียน พร้อมทั้งสร้างปฏิสัมพันธ์ให้กับผู้เรียนได้อีกด้วยซึ่งหากผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้ได้ตรงตามที่กล่าวมา จะส่งผลให้กระบวนการเรียนการสอนสอดคล้องความต้องการของอาจารย์ผู้สอนและผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองการใช้เกม เมื่อเลือกเกมที่เหมาะสมกับผู้เรียนแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องนำเกมไปทดลองใช้เพื่อศึกษาข้อมูล ดังนี้

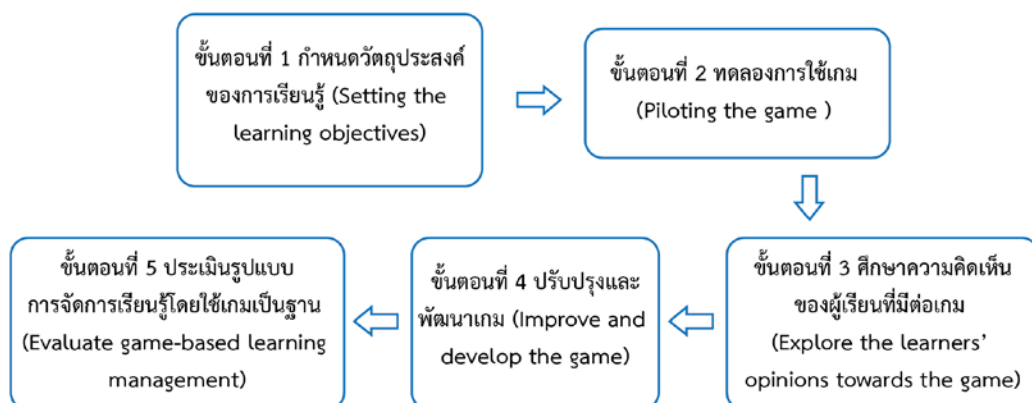
- 1) บทบาทของครูที่มีความเหมาะสม เป็นคนที่คอยกระตุ้นให้นักเรียนได้ทดลองทำได้ฝึกฝนและชมเชยเมื่อผู้เรียนทำถูกต้องเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ
- 2) ความสามารถในการใช้งาน ควรใช้งานได้ง่าย มีความท้าทาย
- 3) การมีส่วนร่วม เนื้อหาและวิธีการนำเสนอจะเป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมของนักเรียน
- 4) ประเภทเนื้อหา เพื่อรองรับรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายเกมควรมีเนื้อหาประเภทต่างๆ
- 5) ระดับเนื้อหา เพื่อระบุจุดปัญหาและความถนัดที่หลากหลายเกมควรใช้หลักการสอนที่แตกต่างเพื่อปรับเนื้อหาให้เหมาะกับผู้เล่นแต่ละคน

การพิจารณาเกมตามขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะช่วยให้ตัดสินใจได้ว่าเกมนั้นเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อเกม เมื่อนำเกมไปทดลองใช้ ต้องมีการตรวจสอบความพึงพอใจของผู้เรียนจากแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อดูความเหมาะสมในด้านต่างๆของเกม ตามความคิดเห็นของผู้ใช้งาน

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและพัฒนาเกม จากการนำเกมไปทดลองใช้ ผู้สอนจะต้องนำข้อบกพร่องนั้นมาแก้ไข ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้และผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกมที่น่าไปทดลองใช้ เพื่อนำมาเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ และสุดท้ายอาจารย์ผู้สอนจะทำการสรุปและจัดทำคู่มือการเล่นเกมที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาในรายวิชา 769211 การเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์อย่างสร้างสรรค์

รูปภาพที่ 1 วิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน 5 ขั้นตอน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการใช้เกมเป็นฐาน จำนวนทั้งหมด 134 คน สามารถแสดงได้ในตารางที่ 1-2 ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชาย	26	19.40
2. หญิง	108	80.60
รวม	134	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 80.60 และเพศชาย จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 19.40

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ จำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม

เกรด	จำนวน	ร้อยละ
1. เกรดเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00	27	20.15
2. เกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.01 – 3.50	70	52.24
3. เกรดเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป	37	27.61
รวม	134	100.00

$$\mu = 3.29, \sigma = 0.34, \max = 3.94, \min = 2.33$$

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยสะสมระหว่าง 3.01 – 3.50 จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 52.24 รองลงมาคือเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 27.61 และเกรดเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00 จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 20.15 ตามลำดับ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการใช้เกมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ จำนวนทั้งหมด 134 คน มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวมดังแสดงให้เห็นได้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในภาพรวม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน	ระดับความคิดเห็น			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการวางแผน (Plan)	4.34	0.44	มากที่สุด	2
2. ด้านการปฏิบัติ (Do)	4.39	0.44	มากที่สุด	1
3. ด้านการตรวจสอบ (Check)	4.24	0.48	มากที่สุด	4
4. ด้านดำเนินการให้เหมาะสม (Act)	4.33	0.42	มากที่สุด	3
ภาพรวม	4.32	0.35	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่าความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติ (Do) มากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านการวางแผน (Plan) ($\mu = 4.34$) ด้านดำเนินการให้เหมาะสม (Act) ($\mu = 4.33$) และด้านการตรวจสอบ (Check) ($\mu = 4.24$) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ในส่วนของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวมดังแสดงให้เห็นได้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวม

การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน	ระดับความคิดเห็น			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)	4.42	0.42	มากที่สุด	1
2. ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration)	4.38	0.38	มากที่สุด	2
3. ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communication)	4.33	0.46	มากที่สุด	3
4. ด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving)	4.29	0.47	มากที่สุด	4
รวม	4.35	0.36	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4 พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน (Game based learning) ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มากที่สุด ($\mu = 4.42$) รองลงมาคือด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ($\mu = 4.38$) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communication) ($\mu = 4.33$) และด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving) ($\mu = 4.29$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงาน นิทรรศการและงานอีเว้นท์ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน ดังแสดงได้จากตารางที่ 5 -6

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ในภาพรวม

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.04	0.45	มาก	5
2. ด้านความรู้	4.13	0.58	มาก	4
3. ด้านทักษะทางปัญญา	4.39	0.54	มากที่สุด	1
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	4.32	0.42	มากที่สุด	2
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.19	0.51	มาก	3
รวม	4.21	0.41	มากที่สุด	

จากตารางที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านทักษะทางปัญญามากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\mu = 4.32$) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\mu = 4.19$) ด้านความรู้ ($\mu = 4.13$) และด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\mu = 4.04$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานกับเกรดเฉลี่ย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน		เกรดเฉลี่ย
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	Pearson Correlation	0.260*
	Sig.	0.002
	จำนวน	134
2. ด้านความรู้	Pearson Correlation	0.235*
	Sig.	0.006
	จำนวน	134

3. ด้านทักษะทางปัญญา	Pearson Correlation Sig. จำนวน	0.315* 0.000 134
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน		เกเรดเฉลี่ย
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	Pearson Correlation Sig. จำนวน	0.374* 0.000 134
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ)	Pearson Correlation Sig. จำนวน	0.227* 0.008 134
ภาพรวม	Pearson Correlation Sig. จำนวน	0.341* 0.000 134

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน มีความสัมพันธ์กับเกเรดเฉลี่ยของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน พบว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนนวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้แบบการใช้เกมเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การกำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ชัดเจน จะช่วยให้สามารถเลือกเล่นเกมได้เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนมากขึ้น ต่อมาขั้นตอนที่ 2 ทดลองการใช้เกม เมื่อเลือกเกมที่เหมาะสมกับผู้เรียนแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องนำเกมไปทดลองใช้เพื่อศึกษาข้อมูล จากนั้นขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อเกม เมื่อนำเกมไปทดลองใช้ ต้องมีการตรวจสอบความพึงพอใจของผู้เรียนจากแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อดูความเหมาะสมในด้านต่างๆของเกม ตามความคิดเห็นของผู้ใช้งาน ต่อมาในขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและพัฒนาเกม จากการนำเกมไปทดลองใช้ ผู้สอนจะต้องนำข้อบกพร่องนั้นมาแก้ไข ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้และผู้เรียน และสุดท้ายขั้นตอนที่ 5 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกมที่นำไปทดลองใช้ พบว่าวิธีการทั้ง 5 ขั้นตอนนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่นำมาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเรียนรู้แบบร่วมมือเนื่องจากการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานนั้น

จำเป็นต้องออกแบบและสร้างกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งจากการสื่อสารระหว่างกันและการแข่งขันระหว่างกันโดยใช้เกมฝึกทักษะ โดยรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Collazos et al. (2007) ที่กล่าวไว้ว่าเกมสามารถช่วยสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน การมีส่วนร่วมของผู้สอนและผู้เรียน ตลอดจนเป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพคือกิจกรรมของเกมที่จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันภายในกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pivec and Dziabenko (2004) ที่กล่าวว่าการใช้เกมเป็นฐานในการเรียนรู้นั้นผู้เรียนสามารถเรียนรู้ความรู้พื้นฐานและสามารถฝึกประสบการณ์ในการปฏิบัติได้ในสถานการณ์และกฎที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้แล้วในเรื่องบทบาทของอาจารย์ผู้สอน การถ่ายทอดการเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาของเกมให้มีความเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ สภาพกิจกรรม วิธีการเล่นเกมและการสื่อสารกันภายในทีมมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐานนั้น ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติ (Do) มากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านการวางแผน (Plan) ($\mu = 4.34$) ด้านดำเนินการให้เหมาะสม (Act) ($\mu = 4.33$) และด้านการตรวจสอบ (Check) ($\mu = 4.24$) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vogel and Erb (2009) ที่กล่าวว่าเกมช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนและการปฏิบัติงาน ผู้เรียนสามารถมองภาพรวมทั้งหมดของการจัดการ ผู้เรียนมีความตั้งใจในการเรียนและการจัดการ เพราะคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อเพื่อนและผู้เล่นคนอื่น ๆ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการกระทำของเพื่อนคนอื่น ๆ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันระหว่างเกิดการปฏิบัติตามกิจกรรมของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านทักษะทางปัญญามากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\mu = 4.32$) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\mu = 4.19$) ด้านความรู้ ($\mu = 4.13$) และด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\mu = 4.04$) ตามลำดับ สำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน (Game based learning) ตามกรอบผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติทั้ง 5 ด้านในรายวิชา 769 211 การเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์อย่างสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดนั้น ($\mu = 4.21$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Wannawilai and Warahut (2007) ที่พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ของผู้เรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากอันเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนมีการปรับรูปแบบวิธีการและเทคนิคที่หลากหลายที่เน้นให้ผู้เรียนคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทันต่อสถานการณ์และเทคโนโลยี โดยมีการแสวงหาความรู้ใหม่ด้วยการสืบค้นจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย อีกทั้งมีการจัดการเรียนการสอนแบบนำตนเองจึงทำให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการประสานงาน การร่วมทำงานกับทีมมีปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงโดยเปิดกว้างรับรู้สิ่งใหม่ได้เป็นอย่างดี

ความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มากที่สุด ($\mu = 4.42$) รองลงมาคือด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ($\mu = 4.38$) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communication) ($\mu = 4.33$) และด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving) ($\mu = 4.29$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการแข่งขันในยุคปัจจุบันที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นเหมือนทุนทางปัญญาที่ล้ำค่า แต่ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์ของบุคคลหนึ่ง ๆ แต่ความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถถูกพัฒนาและหล่อหลอมด้วยกาลเวลาไปพร้อมกับความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์การทำงานที่เพิ่มมากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จึงไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่สภาพแวดล้อมและบริบทขององค์กรก็เป็นแหล่งที่มาและเป็นตัวเร่งให้บุคคลเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ (Dechawatanapaisa, Jantheng, Tantivaitayakul, and Apiwaht, 2011) ด้วยเหตุนี้เองทักษะการคิดสร้างสรรค์จึงได้รับการพิจารณาจากองค์กรในปัจจุบันให้เป็นสมรรถนะ (Competency) ที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม (Amabile, Hadley, and Kramer, 2002) รวมถึงการมีส่วนสำคัญในการสร้างความสำเร็จและความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

ความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communication) และด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving) มีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ Saint Louis College, Nursing Faculty (2019) ที่ได้นำการเรียนรู้ผ่านเกมโดยสอดแทรกเนื้อหาบทเรียนลงไปในเกม โดยนำทักษะ 4C มาประยุกต์ใช้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ลงมือเล่นและฝึกปฏิบัติ ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยในขณะที่ลงมือเล่นผู้เรียนจะได้รับทักษะและความรู้จากเนื้อหาบทเรียนไปด้วย ทำให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน และชักจูงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในบทเรียนส่งผลให้สามารถทำเกรดเฉลี่ยได้ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน นั้น ในส่วนความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐาน จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นทำให้พัฒนาการด้านการเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Photun (2016) ผลการสอนโดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็น

ฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เกม มีผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนและเจตคติที่ดีหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน เช่นเดียวกัน

สรุป

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการและแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์จำนวนทั้งหมด 134 คน มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติ (Do) มากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านการวางแผน (Plan) ($\mu = 4.34$) ด้านดำเนินการให้เหมาะสม (Act) ($\mu = 4.33$) และด้านการตรวจสอบ (Check) ($\mu = 4.24$) ตามลำดับ สำหรับความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มากที่สุด ($\mu = 4.42$) รองลงมาคือด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ($\mu = 4.38$) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communication) ($\mu = 4.33$) และด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving) ($\mu = 4.29$) ตามลำดับ อีกทั้งผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานนั้นสรุปได้ว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านทักษะทางปัญญามากที่สุด ($\mu = 4.39$) รองลงมาคือด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\mu = 4.32$) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\mu = 4.19$) ด้านความรู้ ($\mu = 4.13$) และด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\mu = 4.04$) ตามลำดับ ในส่วนของการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน กับเกรดเฉลี่ยพบว่า ความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน มีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อีกทั้งในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน กับเกรดเฉลี่ยสามารถสรุปได้ว่าความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน มีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนควรศึกษาทำความเข้าใจการเรียนรู้โดยการใช้เกมเป็นฐานอย่างถ่องแท้ และอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจรูปแบบการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียน การวัดและประเมินผลว่ามีลักษณะอย่างไร หากผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายในการเรียนจะต้องทำอะไร เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องการเรียนรู้โดยการใช้เกมเป็นฐาน

1.2 การวางแผนการดำเนินงานของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐานจำเป็นต้องอาศัยวงจร DEMMING (PDCA) ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน (Plan) การนำกระบวนการไปปฏิบัติ (Do) การตรวจวัดเฝ้าติดตามและวัดกระบวนการ (Check) การปรับปรุงสมรรถนะกระบวนการอย่างต่อเนื่อง (Act) มาประยุกต์

1.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐานผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่สำคัญประกอบไปด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communication) และด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving) โดยผู้สอนควรออกแบบการประเมินความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้เกมให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้เกมเป็นฐานจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในเรื่องระบบอินเทอร์เน็ต ให้มีประสิทธิภาพทั้งด้านความเร็ว ความเสถียร และให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ระหว่างดำเนินกิจกรรมของการเล่นเกม

2.2 ควรมีการศึกษานวัตกรรมในรูปแบบอื่นๆ เช่นการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning (BBL)) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) การสอนโดยใช้ผังความคิด (Mind Mapping) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) การสอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน (Action Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning) เป็นต้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

References

- Amabile, T. M., Hadley, C. N., & Kramer, S. J. (2002). Creativity Under the Gun. *Harvard Business Review*, 80, 52-61.
- Collazos, C. A. et al. (2007). Designing Collaborative Learning Environments Using Digital Games. *Journal of Universal Computer Science*, 13(7), 1022-1032.
- Dechawatanapaisal, D., Jantheng, M., Tantivaitayakul, V., & Apiwaht, A. (2011). Influences of Workplace Environment and Personal Attributes on Creative Thinking. *NIDA Development Journal*, 51(3), 1-33.
- Jenson, J., & Rose, C. B. (2006). Finding Space for Technology: Pedagogical Observations on The Organization of Computers in School Environments. *Canadian Journal of Learning and Technology*, 32(1).
- Kindley, R. W. (2002). *Scenario- Based E- Learning: A Step Beyond Traditional ELearning*. Virginia: American Society for Training & Development.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. (3rd ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Photun, A. (2016). *The Effect of Teaching Using Games Comprehension Basing on Brain - Based Learning Upon Learning Achievement and Attitudes Towards English Subjects Learning of Prathomsuksa 2 Students*. (Master's Thesis). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.
- Pivec, M., & Dziabenko, O. (2004). Game-Based Learning in Universities and Lifelong Learning: "UniGame: Social Skills and Knowledge Training" Game Concept. *Journal of Universal Computer Science*, 10(1), 14-26.
- Saint Louis College, Nursing Faculty. (2019). *The Management of Active Learning Game Based Learning*. Retrieved February 1, 2020, from <http://www.slc.ac.th/2018/img/km/2563/6/GBL.pdf>
- Vogel, M. P., & Erb, U. (2009). *Game-Based Learning for Cruise Management: Taking It to The Web*. Retrieved February 1, 2020, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-8349-8346-6_9
- Wannawilai, P., & Warahut, J. (2007). *A Follow-up Study of Graduates in the Baccalaureate Program in Nursing and the Baccalaureate Program in Nursing (Continuing Program)*. Retrieved February 1, 2020, from http://scphub.ac.th/new_ulib/dublin.pbh

**การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วมของผู้ประกอบอาชีพ
จำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ***
**Analysis of the Common Size Income Statement Food Sales,
In Bangkok Area to create opportunities for business expansion**

เอมอร ไมตรีจิตร์

Ame-orn Maitreechit

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Faculty of Business Administration Southeast Asia University, Thailand.

Corresponding Author's Email: ameornmai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทนำวิถีชีวิตแบบสังคมเมืองมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารนอกบ้านที่มีมากขึ้นจากข้อจำกัดบางประการ เช่น ไม่มีเวลา ไม่มีพื้นที่ทำอาหาร ต้องใช้เวลาในการเตรียมวัตถุดิบ ส่วนผสม ไม่ชอบการทำความสะอาดหลังทำอาหาร ทำเองไม่อร่อย บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วมของผู้ประกอบอาชีพจำหน่าย ในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อนำเสนอแนวทางให้ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนข้อมูลที่ได้จากเอกสาร มาตรฐานการบัญชีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำใช้ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูล มีเครื่องมือในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารจำนวน 4 ประเภท ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยว ข้าวจานเดียว อาหารอีสานและอาหารตามสั่ง ประเภท ละ 10 คน รวม 40 คน ที่เป็นเจ้าของธุรกิจ วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้แบบเจาะจง เขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร นำเสนอผลสถิติแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารอีสาน มีกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุดจำนวน 5,965 บาท รองลงมา คือ อาหารข้าวจานเดียวจำนวน 3,466 บาท อาหารตามสั่งจำนวน 2,352 บาท และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรเฉลี่ยต่อวันน้อยที่สุดจำนวน 1,685 บาท การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วมเฉลี่ยต่อวันจากการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร พบว่าอาหารประเภทข้าวจานเดียวทำกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุด ร้อยละ 49.73 รองลงมา คือ อาหารอีสานร้อยละ 43.13 อาหารตามสั่งร้อยละ 40.78 และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรเฉลี่ยต่อวันน้อยที่สุดร้อยละ 36.38 2) แนวทางให้ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพฯ

*Received December 16, 2020; Revised May 20, 2021; Accepted May 27, 2021

เพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ สิ่งที่ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึง ประกอบไปด้วย 1) เวลาในการบริโภค 2) คุณภาพและรสชาติของอาหาร 3) สุขอนามัยของร้านอาหาร 4) การบริการลูกค้าสัมพันธ์ และ 5) 8 องค์ประกอบของศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร

คำสำคัญ: งบกำไรขาดทุน; งบกำไรขาดทุนฐานร่วม; ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร

Abstract

Urban lifestyles tend to have more behavior of eating outside home due to certain limitations e.g., no time, no cooking space at home, time consuming to prepare the ingredients, not wanting to clean up after cooking, no cooking skill to cook delicious food, etc. The research article consists of the following objectives: 1) to study the results of operation and analyze the common size income statement of food sales in Bangkok and 2) to propose the guidelines for food sales in Bangkok in order to create opportunities for business expansion. The study applies a qualitative research by reviewing data obtained from documents, accounting standard, and related research works. The research instruments are semi-structured interview form and in-depth interview with 4 types of food seller which are noodle, single dish, Isaan food, and a la carte, 10 persons from each type of food, in a total of 40 persons. The key informants are selected by way of purposive sampling. The results of the statistics are descriptively presented.

The results of the research are shown as follows: 1) The result of the operation from selling Isaan food has the highest average daily profit of 5,965 baht, followed by single dish of 3,466 baht, a la carte of 2,353 baht, and lastly, noodle with the lowest average daily profit of 1,685 baht, respectively. From analyzing the common size income statement of food sales, it is found that a la carte has the highest average daily profit of 49.73%, followed by Isaan food of 43.13%, a la carte of 40.78%, and noodle with the lowest average daily profit of 36.38%. 2) The guidelines for food sales in Bangkok in order to create opportunities for business expansion require the sellers to think of the following factors: 1) consumption time; 2) food quality and taste; 3) restaurant hygiene; 4) customer service; and 5) the 8 components of the potential of the restaurant business operators.

Keywords: Income statement; Common size income statement; Food sales

บทนำ

พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารนอกบ้านที่มีมากขึ้นจากข้อจำกัดบางประการ เช่น ไม่มีเวลา ไม่มีพื้นที่ทำอาหาร ต้องใช้เวลาในการเตรียมวัตถุดิบ ส่วนผสม ไม่ชอบการทำความสะดวกหลังทำอาหาร ทำเองไม่อร่อย มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง การใช้ชีวิตแบบครอบครัวเดี่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจร้านอาหารโดยเฉพาะธุรกิจร้านอาหารขนาดกลางและเล็ก ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารขนาดกลางและขนาดเล็กมักลงทุนก่อตั้งธุรกิจร้านอาหารด้วยตนเองประเภทร้านอาหารทั่วไป (Fast Dining) เช่น ข้าวราดแกง อาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยว เพราะใช้เงินทุนไม่สูงมากนักสามารถเข้าสู่ตลาดได้ง่าย (Kasikorn Research Center, 2016) มีกลุ่มผู้บริโภคในวงกว้าง (Mass Market) ซึ่งเป็นฐานตลาดที่ใหญ่ สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าหลายช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นวัยคนทำงาน คนสูงอายุและเด็ก มีทั้งร้านแบบแฟรนไชส์และไม่เป็นแฟรนไชส์ (ThaiSMEs Center, 2020) การรับประทานอาหารในชีวิตประจำวันในปัจจุบันเป็นชีวิตเร่งรีบ มีข้อจำกัดในด้านเวลาส่งผลให้พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเปลี่ยนไป ต้องพึ่งพาอาหารนอกบ้านมากขึ้นโดยเฉลี่ยแล้วผู้บริโภคทานอาหารนอกบ้านถึง 56 ครั้งต่อเดือน มีความต้องการความสะดวกง่ายต่อการบริโภค สามารถรับประทานได้ทันทีมักเป็นอาหารจานด่วนหรืออาหารจานเดียว ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการรับประทานอาหารระหว่าง 51-100 บาทต่อครั้งต่อคน (Ratnithipong, 2011) จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดร้านอาหารต่าง ๆ มากมายเพื่อรองรับและตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป

การวางแผนในเรื่องการจัดการและการเตรียมการอย่างละเอียด ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ จะเป็นผู้ที่มีความอดทนสูง มีความตั้งใจ กระตือรือร้น และพัฒนาตนเองอยู่ตลอด ก่อนตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพใด ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ เลือกอาชีพที่ชอบหรือคิดว่าถนัดเหมาะสมกับตัวเอง จะต้องพัฒนาความสามารถของตัวเอง ต้องศึกษารายละเอียดของอาชีพเพิ่มเติมจากบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในการเริ่มประกอบอาชีพที่ถูกต้อง เพื่อจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้มีประสบการณ์มาก่อน จักได้เพิ่มโอกาสความสำเร็จในการไปประกอบอาชีพนั้น ๆ และควรพิจารณาองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ทำเลที่ตั้งของอาชีพที่จะทำ สภาพแวดล้อม ผู้ร่วมงาน พื้นฐานในการเริ่มทำธุรกิจ เงินทุน โดยเฉพาะเงินทุนต้องพิจารณาว่ามีเพียงพอหรือไม่ถ้าไม่พอจะหาแหล่งเงินทุนจากที่ใด และนอกเหนือจากเรื่องดังกล่าวแล้ว ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชีพว่า อาชีพใดเมื่อลงทุนแล้วได้รับผลตอบแทนมากกว่าควรตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพนั้น ๆ ดังนั้นอาชีพอิสระที่นิยมทำมากที่สุด คือ ขายอาหาร (Promjui et al. 2017) การเปิดร้านอาหารทั่วไปถือเป็นอาชีพหนึ่งที่หลายๆ คนตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพนี้

การเริ่มต้นประกอบอาชีพต้องพิจารณาว่าจะประกอบอาชีพอะไร โอกาสและความสำเร็จมีมากน้อยเพียงไรจะต้องเตรียมตัวอย่างไร จึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จ ปัจจัยหลักของการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทุน ความรู้ การจัดการ และการตลาด ทุกคนสามารถเป็นนักพัฒนาหรือนักลงทุนใหม่ได้ หลักสำคัญที่ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ คือ จะต้องดำเนินงานให้ผลตอบแทนที่ได้รับเกิดกำไร ถ้ารายได้มากกว่าค่าใช้จ่ายแสดงว่าผลการดำเนินงานปีนั้นเกิดผลกำไร ในทางตรงข้ามถ้ารายได้ได้น้อยกว่าค่าใช้จ่าย แสดงว่าผลการดำเนินงานปีนั้นเกิดผลขาดทุน งบกำไรขาดทุนเป็นงบที่แสดงถึงผลการดำเนินงานของกิจการในรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

ประกอบด้วย รายได้ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด และผลกำไรสุทธิ (Thuwanimitkul, 2016) งบกำไรขาดทุนเป็นรายงานที่แสดงถึงผลการดำเนินงานของกิจการในรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่งโดยเปรียบเทียบกับรายได้อีก ค่าใช้จ่ายในงวดระยะเวลาเดียวกัน กำไรขาดทุนเป็นการวัดผลการดำเนินงานขององค์กรในแต่ละงวดบัญชีที่ต้องจัดทำตามมาตรฐานการบัญชี ข้อมูลผลการดำเนินการกำไรขาดทุนมีความสามารถในการพยากรณ์กำไรในอนาคตได้ (Greenberg et al. 1986; Daraghma, 2013) การจัดทำงบกำไรขาดทุนจึงเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุนของผู้ประกอบอาชีพเพื่อเป็นการชี้แนะการลงทุนประกอบอาชีพ หากได้มีการใช้ข้อมูลในการพยากรณ์ที่เหมาะสม ดังนั้นผู้ประกอบอาชีพควรได้รับความรู้และคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในงานอาชีพต่อไป เช่น การจดบันทึกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้ในการลงทุนและรายได้ที่แท้จริง จะช่วยให้ผู้ประกอบอาชีพสามารถทราบกำไรสุทธิที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพได้ทราบข้อมูลของค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้ในการลงทุนและรายได้ที่แท้จริงอย่างครบถ้วน และนำไปวางแผนในการพัฒนาการประกอบอาชีพให้มีกำไรสูงขึ้นต่อไป (Boonchouy, 2017)

การเปรียบเทียบผลตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชีพในแต่ละอาชีพ จะเปรียบเทียบได้ยากเนื่องจากมีความแตกต่างหลายประการ เช่น ขนาดของธุรกิจ ขนาดของยอดขาย ลักษณะการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพในแต่ละอาชีพได้ จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการวิเคราะห์งบการเงินที่เป็นตัวเงินช่วย เพื่อให้ความหมายและข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ การวิเคราะห์ย่อส่วนตามแนวดิ่ง (Common Size Analysis) เป็นเครื่องมือที่ใช้ที่ใช้ในการวิเคราะห์งบการเงินเป็นการแปลงค่าตัวเลขของรายการต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปเปอร์เซ็นต์ของรายการสำคัญในงบการเงิน (Sektrakul, 2013) Common size statement เป็นเทคนิคที่อาศัยข้อมูลจากงบการเงินของกิจการมาใช้วิเคราะห์ วิธีการก็คือ แปลงรายการทุกรายการในงบการเงินให้อยู่ในรูป% ทั้งนี้เพื่อให้ผู้วิเคราะห์ ได้เห็นความแตกต่างของการดำเนินธุรกิจระหว่างกิจการที่เราต้องการวิเคราะห์กับกิจการอื่น ๆ (Pattaphong, 2015) การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วม(Common Size Income Statement) โดยกำหนดให้รายได้ (ยอดขายจริง) เทียบเท่า 100 จากนั้นจำแนกต้นทุน/ค่าใช้จ่ายแต่ละรายการเทียบเป็นร้อยละเท่าไรของรายได้ กล่าวคือ ทุก ๆ 100 บาทที่ขายได้ จะมีต้นทุนเท่าไร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเท่าไร กำไรสุทธิเป็นเท่าไร ซึ่งสามารถนำข้อมูลงบกำไรขาดทุนฐานร่วมของอีกอาชีพมาเปรียบเทียบ ทำให้มองเห็นว่าจากยอดขายที่ทำได้เท่ากัน คือ 100 บาท จะมีผลกำไรเท่ากันหรือแตกต่างกันเป็นจำนวนเท่าไร อาชีพใดให้ผลตอบแทนมากกว่า ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบอาชีพใช้ในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพได้ เมื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของแต่ละอาชีพว่าอาชีพใดเมื่อมีการลงทุนแล้วให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุนมากที่สุด และหากประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครอยู่แล้ว สามารถนำข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจให้มั่นคงและตอบสนองต่อกลุ่มลูกค้าได้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

งานวิจัยนี้ประโยชน์จะนำเสนอแนวทางให้ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจและเพื่อสำรวจการวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วมของการประกอบธุรกิจ และสามารถนำมาประกอบการวางแผนเชิงธุรกิจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน วิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วมของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อนำเสนอแนวทางให้ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ดำเนินการในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาจากข้อมูลที่มีผู้ศึกษาและเก็บรวบรวมไว้แล้ว เช่น วิธีการคำนวณกำไรขาดทุนตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นเอกสารประเภทรายงานวิจัย บทความวิจัย วารสาร เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนทางบัญชี

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด สำรวจข้อมูลจากผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารเพื่อหาแนวทางให้ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ อาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว อาหารข้าวจานเดียว อาหารอีสาน และอาหารตามสั่ง เกี่ยวกับรายได้ ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายการประกอบอาชีพ การลงทุนในสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนเริ่มแรก เพื่อคำนวณกำไรขาดทุนจากการประกอบอาชีพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

3) นำผลกำไรขาดทุนจากการประกอบอาชีพแต่ละอาชีพมาเปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานร่วมของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร ในกรุงเทพมหานคร

4) นำข้อมูลที่ได้จากข้อเสนอแนะมาจัดทำเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) แบบปลายเปิดที่ได้มาจากการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหาและเปรียบเทียบข้อมูล แนวคำถามที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา จะใช้คำถามในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ คำถามในการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ จะมีโครงสร้างลักษณะเป็นกรอบประเด็นสำหรับการศึกษเกี่ยวกับรายได้-ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายการประกอบอาชีพซึ่งเป็นข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณกำไรขาดทุนของผู้ประกอบอาชีพ คำถามในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะไม่มีโครงสร้าง แต่มีความยืดหยุ่นมาก เป็นคำถามปลายเปิด ประเภทละ 5 คน รวม 40 คน วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 2 ขอบเขตของการวิจัย ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหา ประเด็นเนื้อหาของการวิจัย อาชีพจำหน่ายอาหาร ได้แก่ การจำหน่ายอาหาร จำนวน 4 ประเภท ดังนี้ 1) อาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยวหมู/เป็ด/ไก่ ก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นเนื้อวัว ก๋วยเตี๋ยวเรือ 2) อาหารข้าวจานเดียว ได้แก่ ข้าวมันไก่ ข้าวหมูแดง ข้าวขาหมู ข้าวคลุกกะปิ ข้าวหมกไก่ 3) อาหารอีสาน ได้แก่ ลาบ ส้มตำ น้ำตก ซุปหน่อไม้ ต้มเครื่องใน ไก่ย่าง ปลาตุ๋นย่าง หมูจุ่ม (จุ่มหมู,จุ่มเนื้อ, จุ่มทะเล) 4) อาหารตามสั่ง ได้แก่ ผัดกระเพรา ผัดพริกแกง ผัดพริกหยวก ผัดผัก ข้าวผัดปู/หมู/ทะเล ต้มยำ แกงจืด ทอดกระเทียม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยว ข้าวจานเดียว อาหารอีสานและอาหารตามสั่ง ประเภท ละ 10 คน รวม 40 คน ที่เป็นเจ้าของธุรกิจ วิธีการให้ผู้ให้ข้อมูลใช้แบบเจาะจง ในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครโดยทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการในธุรกิจ 4 ประเภทโดยเลือกแบบ ร้านอาหารทั่วไป (fast dining) ร้านริมบาทวิถี (kiosk) โดยเป็นธุรกิจขนาดย่อมที่มีเจ้าของร้านเป็นพ่อครัวเอง และกำหนดในการเปรียบเทียบ จำนวน 5 ร้าน ใน 4 ประเภทประกอบการ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล โดยวิธีหาค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหาเสนอแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการดำเนินงาน วิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานรวมของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

พบว่าผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยวที่ให้ข้อมูล มีกำไรจากการประกอบอาชีพต่อวันสูงสุดจำนวน 2,467 บาท และกำไรจากการประกอบอาชีพต่อวันต่ำสุดจำนวน 626 บาท ดังตารางการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	1,740	6,510	5,190	2,520	6,765	4,545
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	686	3,183	2,164	1,224	3,198	2,091
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	300	300	600	300	600	420
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	115	518	225	186	528	315
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	13	42	32	27	58	34
กำไรจากการประกอบอาชีพ	626	2,467	2,169	783	2,381	1,685

ผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทข้าวจานเดียว ที่ให้ข้อมูล มีกำไรจากการประกอบอาชีพต่อวันสูงสุดจำนวน 4,714 บาท และกำไรจากการประกอบอาชีพต่อวันต่ำสุดจำนวน 2,102 บาท ดังตารางการเปรียบเทียบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทข้าวจานเดียว

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทข้าวจาน

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	5,425	9,650	8,475	6,725	4,405	6,936
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	2,198	4,108	3,011	2,737	1,848	2,780
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	300	600	600	600	300	480
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	129	212	236	228	131	187
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	11	16	27	37	24	23
กำไรจากการประกอบอาชีพ	2,787	4,714	4,601	3,123	2,102	3,466

ผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอาหารอีสานที่ให้ข้อมูล มีกำไรจากการประกอบอาชีพต่อวันสูงสุดจำนวน 9,825 บาท และกำไรจากการประกอบอาชีพต่อวันต่ำสุดจำนวน 1,312 บาท ดังตารางการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภท อาหารอีสาน

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอาหารอีสาน

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	16,250	9,400	21,320	15,920	3,560	13,290
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	6,204	4,278	8,245	7,364	1,728	5,564
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	1,200	900	2,100	900	300	1,080
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	913	446	1,082	502	207	630
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	103	29	68	41	13	51
กำไรจากการประกอบอาชีพ	7,830	3,747	9,825	7,113	1,312	5,965

ผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอาหารตามสั่งที่ให้ข้อมูล มีกำไรจากการประกอบอาชีพต่อวันสูงสุดจำนวน 3,630 บาท และกำไรจากการประกอบ

อาชีพต่อวันต่ำสุดจำนวน 1,146 บาท ดังตารางการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอาหารตามสั่ง

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอาหารตามสั่ง

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	7,605	7,510	6,120	3,495	3,228	5,592
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	2,805	3,371	2,804	1,613	1,574	2,433
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	900	600	600	300	300	540
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	214	202	365	218	190	238
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	56	40	16	14	18	29
กำไรจากการประกอบอาชีพ	3,630	3,297	2,335	1,350	1,146	2,352

สรุปผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารอีสาน มีกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุดจำนวน 5,965 บาท รองลงมา คือ อาหารข้าวจานเดียวจำนวน 3,466 บาท อาหารตามสั่งจำนวน 2,352 บาท และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรเฉลี่ยต่อวันน้อยที่สุดจำนวน 1,685

ตารางที่ 5 แสดงงบกำไรขาดทุนเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารทั้ง 4 ประเภท ในกรุงเทพฯ

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ				เฉลี่ย
	ก๋วยเตี๋ยว	ข้าวจานเดียว	อาหารอีสาน	อาหารตามสั่ง	
รายได้	4,545	6,936	13,290	5,592	7,591
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	2,091	2,780	5,564	2,433	3,217
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	420	480	1,080	540	630
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	315	187	630	238	343
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	34	23	51	29	34
กำไรจากการประกอบอาชีพ	1,685	3,466	5,965	2,352	3,367

วิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร ในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาด้วยการวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนโดยใช้วิธี Common Size Income Statement พบว่า อาหารประเภทข้าวจานเดียวทำกำไรสูงสุด ร้อยละ 49.73 รองลงมา คือ อาหารอีสานร้อยละ 43.13 อาหารตามสั่ง ร้อยละ 40.78 และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรต่อวันน้อยที่สุดร้อยละ 36.38 ต้นทุนการประกอบอาชีพขายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีต้นทุนจากการประกอบอาชีพสูงสุด ร้อยละ 45.17 รองลงมา คือ อาหารตาม

สิ่ง ร้อยละ 44.50 อาหารอีสาน ร้อยละ 43.43 และมีต้นทุนจากการประกอบอาชีพน้อยที่สุด คือ อาหารประเภทข้าวจานเดียว ร้อยละ 40.25 ค่าผลตอบแทนแรงงานอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีค่าผลตอบแทนแรงงานสูงสุด ร้อยละ 10.84 รองลงมา คือ อาหารตามสั่งร้อยละ 9.50 อาหารอีสานร้อยละ 8.18 และมีค่าผลตอบแทนแรงงานน้อยที่สุด คือ อาหารประเภทข้าวจานเดียว ร้อยละ 6.91 ปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตใช้ไปอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยวมียปัจจัยต่างๆที่ใช้ในการผลิตใช้ไปสูงสุด ร้อยละ 6.82 รองลงมา คือ อาหารอีสาน ร้อยละ 4.88 อาหารตามสั่ง ร้อยละ 4.72 และมีปัจจัยต่างๆที่ใช้ในการผลิตใช้ไปน้อยที่สุด คือ อาหารประเภทข้าวจานเดียว ร้อยละ 2.75 รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ อาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีรายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบสูงสุด ร้อยละ 0.79 รองลงมาเป็นอาหารตามสั่ง ร้อยละ 0.5 อาหารอีสาน ร้อยละ 0.38 และมีรายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบน้อยที่สุด คือ อาหารประเภทข้าวจานเดียว ร้อยละ 0.36

ตารางที่ 6 แสดงงบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	100	100	100	100	100	100
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	45.30	52.66	63.31	53.00	58.44	54.54
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	7.83	5.00	3.00	4.69	8.69	5.84
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	4.70	1.07	2.25	3.22	3.19	2.89
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	0.08	0.27	0.23	3.14	0.38	0.82
กำไรจากการประกอบอาชีพ	42.09	41.00	31.21	35.95	29.30	35.91

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทข้าวจานเดียว

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	100	100	100	100	100	100
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	40.52	42.57	35.53	40.70	41.95	40.25
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	5.53	6.22	7.08	8.92	6.81	6.91
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	2.38	2.20	2.78	3.39	2.98	2.75
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	0.20	0.16	0.32	0.55	0.54	0.36
กำไรจากการประกอบอาชีพ	51.37	48.85	54.29	46.44	47.72	49.73

ตารางที่ 8 แสดงงบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภท อาหารอีสาน

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	100	100	100	100	100	100
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	38.18	45.51	38.67	46.26	48.54	43.43
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	7.39	9.58	9.85	5.65	8.43	8.18
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	5.62	4.74	5.08	3.15	5.82	4.88
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	0.63	0.31	0.32	0.26	0.36	0.38
กำไรจากการประกอบอาชีพ	48.18	39.86	46.08	44.68	36.85	43.13

ตารางที่ 9 แสดงการเปรียบเทียบงบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอาหารตามสั่ง

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ					เฉลี่ย
	ร้านที่1	ร้านที่2	ร้านที่3	ร้านที่4	ร้านที่5	
รายได้	100	100	100	100	100	100
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	36.88	44.89	45.82	46.15	48.76	44.50
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	11.83	7.99	9.80	8.58	9.29	9.50
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	2.82	2.69	5.97	6.24	5.89	4.72
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	0.74	0.53	0.26	0.40	0.56	0.50
กำไรจากการประกอบอาชีพ	47.73	43.90	38.15	38.63	35.50	40.78

ตารางที่ 10 วิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารทั้ง 4 ประเภทในกรุงเทพมหานคร

รายการ หน่วย : บาท	กำไรจากการประกอบอาชีพ				เฉลี่ย
	ก๋วยเตี๋ยว	ข้าวจานเดียว	อาหารอีสาน	อาหารตามสั่ง	
รายได้	100	100	100	100	100
ต้นทุนการประกอบอาชีพ	45.17	40.25	43.43	44.50	43.34
ค่าผลตอบแทนแรงงาน	10.84	6.91	8.18	9.50	8.86
ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป	6.82	2.75	4.88	4.72	4.79
รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ	0.79	0.36	0.38	0.50	0.51
กำไรจากการประกอบอาชีพ	36.38	49.73	43.13	40.78	42.50

การวิเคราะห์ย่อยส่วนตามแนวดิ่ง (Common Size Analysis) วิเคราะห์งบการเงิน เป็นการแปลงค่าตัวเลขของรายการต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปเปอร์เซ็นต์ของรายการสำคัญในงบการเงิน (Sektrakul, 2013) ทำให้เราเปรียบเทียบรายการทางการเงิน โครงสร้างทางการเงินในงบแสดงฐานะการเงิน ในงบกำไรขาดทุนหรือโครงสร้างการทำกำไรขาดทุนปีนี้เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่เทียบกับปีที่แล้วเพื่อการตัดสินใจในเชิงเศรษฐกิจ ในงบกำไรขาดทุน รายการต่าง ๆ จะคิดเป็นเปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับยอดขายงบกำไรขาดทุน ขาย 100% ต้นทุน/ค่าใช้จ่าย กำไร Common size statement เป็นเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ฐานะทางการเงิน ให้อยู่ในรูป% เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาดารง 6-10 ใช้ common size statement ผู้วิเคราะห์ได้เห็นแนวโน้มของการดำเนินธุรกิจที่อาจจะแปรเปลี่ยนไป ตลอดจนเปรียบเทียบกับ common size statement ของงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนที่เป็นของประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารทั้ง 4 ประเภท พบว่าเมื่อเปรียบเทียบแต่ละประเภท เรียงลำดับพบว่าผู้ประกอบการอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทข้าวจานเดียว 49.73% ผู้ประกอบการอาชีพจำหน่ายอาหารประเภท อาหารอีสาน 43.13 % ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอาหารตามสั่ง 40.78 % และผู้ประกอบการอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยวได้ 35.91% จากข้อมูลเห็นได้ชัดว่าอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยวกำไรน้อยที่สุด ส่วนจำหน่ายอาหารประเภทข้าวจานเดียว กำไรมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2. แนวทางให้ผู้ประกอบการอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการจำหน่ายอาหารในกรุงเทพ พบว่า แนวทางสำหรับผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ การแข่งขันของธุรกิจร้านอาหารจากผู้ประกอบการต่างชาติซึ่งมีการลงทุนในธุรกิจร้านอาหารร้อยละ 25.94 หรือประมาณ 1 ใน 4 ของธุรกิจร้านอาหารทั้งหมด โดยมีมูลค่าการลงทุนมากกว่า 20,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Department of Business Development, 2018) ส่งผลให้การแข่งขันเพิ่มความรุนแรงซึ่งกระทบต่อธุรกิจร้านอาหารของไทยพบว่า สิ่งที่ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึง ประกอบไป ผู้ประกอบการควรคำนึงถึง ในการจำหน่าย อาหารแต่ละประเภท 1) ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงเวลาในการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม ในการจำหน่าย อาหารแต่ละประเภทเวลาในการบริโภค คือเรื่องดำเนินธุรกิจที่เหมาะสมกับระยะเวลาในการบริโภค เช่น ช่วงเช้า ช่วงเวลากลางวัน และเวลาเย็น เช่น อาหารอีสาน ก๋วยเตี๋ยวและอาหารตามสั่งต้องใช้เวลาในการปรุง ช่วงเวลาเร่งรีบในการจึงไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการได้ทัน หากเปรียบเทียบกับอาหารจานเดียวที่ใช้การตักราด หรืออาจจะต้องเพิ่มพนักงานให้เพียงพอต่อการบริการ 2) ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงคุณภาพและรสชาติของอาหาร ซึ่งสภาวะการณปัจจุบันกลุ่มลูกค้าสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ หากมีการกล่าวถึงในแง่บวกและลบก็อาจถูกเผยแพร่ในโลกโซเชียลได้ ถ้าปริมาณและคุณภาพดี ก็จะได้รับชื่นชมและถูกบอกต่อในทางกลับกันหากคุณภาพหรือรสชาติไม่ดีก็就会被ดำเนินการเช่นเดียวกัน 3) ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงสุขอนามัยของร้านอาหาร ด้วยยุคนี้เป็นการยุคที่ทุกคนรักสุขภาพ และให้ความสำคัญในเรื่องความสะอาดและลักษณะของร้านอาหารที่เหมาะสมกับการบริโภค เป็นต้น 4) ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงการบริการลูกค้าสัมพันธ์ถึงแม้อาชีพการจำหน่ายอาหาร จะเป็นธุรกิจขนาดเล็กแต่บางผู้ประกอบการก็สามารถสร้างรายได้เป็นกอบกำอันเนื่องมาจากมีลูกค้าเยอะถึงขนาดเปิด 24 ชั่วโมง การบริการจึงมีความสำคัญที่ต้องสนองตอบความ

ต้องการของลูกค้าได้ 5) องค์ประกอบของศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร มี 8 องค์ประกอบที่ค้นพบจากการทบทวนเอกสารที่เป็นแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการภายใน กลยุทธ์ การจัดการการตลาด ค่านิยมร่วม การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์การจัดการความรู้คุณภาพการให้บริการ และ สภาพแวดล้อมในการทำงาน (Peeraphatchara et al. 2018)

องค์ความรู้ใหม่

การวิเคราะห์หังกำไรขาดทุนฐานร่วมของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจองค์ประกอบของศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารค้นพบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการภายใน กลยุทธ์ การจัดการการตลาด ค่านิยมร่วม การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์การจัดการความรู้คุณภาพการให้บริการ และ สภาพแวดล้อมในการทำงาน และสิ่งที่ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึง ประกอบไปด้วย 1) เวลาในการบริโภค 2) คุณภาพและรสชาติของอาหาร 3) สุขอนามัยของร้านอาหาร 4) การบริการลูกค้าสัมพันธ์ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้หรือเป็นข้อมูลในการวางแผนธุรกิจและทราบถึงอาชีพจำหน่ายอาหารอีสาน ใน 4 ประเภทมีกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุด นั่นคืออาหารประเภทข้าวจานเดียว

ภาพที่ 1 รูปแบบการวิเคราะห์หังกำไรขาดทุนเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการดำเนินงาน วิเคราะห์หังกำไรขาดทุนฐานร่วมของผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร ในกรุงเทพมหานคร ผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารอีสาน มีกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุดจำนวน 5,965 บาท รองลงมา คือ อาหารข้าวจานเดียวจำนวน 3,466 บาท อาหารตามสั่งจำนวน 2,352 บาท และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรต่อวันน้อยที่สุดจำนวน 1,685 บาท จะ

เห็นได้ว่าการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารจานเดียวมีกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุด อาหารจานเดียวจากการขายสูงกว่าการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารประเภทอื่นและสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม จำนวน 5,699 บาท ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่าย/ต้นทุนการประกอบอาชีพสูงที่สุดในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ วัตถุดิบที่ใช้ ข้าวเหนียว ข้าวสาร ขนมหิน น้ำปลา น้ำตาลทราย มะนาว น้ำมันงา พริกสด พริกแห้ง ผงปรุงรสดี ผงชูรส น้ำตาลปี๊บ มะขามเปียกเกลือ ปลาแร่ พริกป่น น้ำพริกเผา ซอสพริก น้ำมันงา น้ำมันหอย ซอสญูเขาทอง ข้าวคั่ว ผักสด เนื้อสัตว์ ฯลฯ สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมจำนวน 2,347 บาท ค่าผลตอบแทนแรงงานตนเองและหรือลูกจ้าง สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมจำนวน 450 บาท ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป ได้แก่ ถังร้อน ถังพลาสติกหิ้ว หนัวยยางมัดถุง น้ำแข็ง แก๊สหุงต้ม ถ่านค้ำหุงต้ม ฝอยขัดหม้อ น้ำยาล้างจาน ทิชชูห่อใหญ่ ตะเกียบไม้ ฯลฯ สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมจำนวน 287 บาท รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ จากการคิดค่าเสื่อมราคาในสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนเริ่มแรกโดยใช้วิธีเส้นตรง ได้แก่ กระจกใหญ่ ตู้กระจกเล็ก โต๊ะสแตนเลส ตู้แช่แข็งอาหารสด หม้อหุงข้าว กะละมังใหญ่ กะละมังเล็ก เขียง รถเข็นสามล้อ เต้าไฟฟ้า 2 หัว ครก + สาก หม้อทำลาบ หม้อน้ำซุ๊ป ท็อปพี เฆงพลาสติก มีด แก้วอืดเดี่ยว แก้วอืดพลาสติก ชั้นวางเครื่องดื่ม ถังขยะเล็ก ถังน้ำแข็งเล็ก ชั้นวางของ 3 ชั้น ชั้นวางของ 2 ชั้น จาน ชาม ช้อน + ส้อม เตาย่าง แก้วน้ำ หม้อดิน + เตาดิน ตะแกรง กระบวย หวดนึ่งข้าวเหนียว กระทืบข้าวเหนียว กล่องใส่ทิชชู กระปุกใส่เครื่องปรุง แร็คใส่แก้ว ที่คั่นน้ำแข็ง ที่คั่นอาหาร ฯลฯ สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมจำนวน 17 บาทซึ่งสอดคล้องกับ Dham and Panmanee (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสามารถพยากรณ์ของข้อมูลผลการดำเนินงานในอดีตในการพยากรณ์กำไรในอนาคต พบว่า ในภาคอุตสาหกรรมอาหาร กำไรขาดทุนจากการดำเนินงานมีความสามารถในการพยากรณ์กำไรในอนาคตได้ดีที่สุด กำไรทางบัญชีมีผลมาจากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกิจการซึ่งอุตสาหกรรมอาหารนั้นรายได้และค่าใช้จ่ายจะไปทิศทางเดียวกัน ทำให้กำไรขององค์กรธุรกิจเป็นไปในลักษณะเส้นตรง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินธุรกิจไม่เฉพาะธุรกิจประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร ทุกอาชีพจะต้องคำนึงถึงต้นทุน กำไร ขาดทุน การประกอบอาชีพต้องคำนึงถึงกำไรเป็นหลักไม่อย่างนั้นธุรกิจก็จะอยู่ไม่ได้การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันจากการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร พบว่า อาหารประเภทข้าวจานเดียวทำกำไรสูงสุด ร้อยละ 49.73 รองลงมา คือ อาหารอีสานร้อยละ 43.13 อาหารตามสั่งร้อยละ 40.78 และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรต่อวันน้อยที่สุดร้อยละ 36.38 เมื่อทำการวิเคราะห์โดยวิธีย่อส่วนตามแนวดิ่ง (Common Size) หรือแนวดิ่ง โดยการเปรียบเทียบรายการต่าง ๆ ในงบกำไรขาดทุนที่แสดงผลประกอบการในงวดเดียวกัน จะเห็นได้ว่า การประกอบอาชีพขายอาหารแต่ละประเภทมีผลกำไรจากดำเนินงานแตกต่างกันออกไป อาหารประเภทข้าวจานเดียวทำกำไรสูงสุด ร้อยละ 49.73 สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 7.23 เกิดจากค่าใช้จ่าย/ต้นทุนการประกอบอาชีพน้อยที่สุดในทุก ๆ ด้าน ค่าใช้จ่าย/ต้นทุนเหล่านั้น ได้แก่ ต้นทุนการประกอบอาชีพ คือ วัตถุดิบที่ใช้ ข้าวสาร เนื้อสัตว์ ผักสด ไข่เปิดไข่ไก่ ฯลฯ เครื่องปรุงน้ำซุ๊ป เครื่องปรุงเติมรส น้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 3.09 ค่าผลตอบแทนแรงงานตนเองและหรือลูกจ้าง น้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 1.95 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตใช้ไป คือ ถังพลาสติกใส ถังพลาสติกหิ้ว ถังน้ำจิ้ม ถังร้อน หนัวยยางมัดถุง น้ำแข็ง แก๊สหุงต้ม หุงต้ม ฝอยขัดหม้อ น้ำยาล้างจาน ฯลฯ น้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 2.04 รายจ่ายสินทรัพย์ถาวร/รอบ จากการคิดค่าเสื่อมราคาในสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนเริ่มแรกโดยใช้วิธีเส้นตรง ได้แก่ เคาเตอร์หน้าร้าน ตู้กระจก ตู้แช่อาหารสด หม้อหุงข้าวใบใหญ่ เตาแก๊ส หม้อ

ต้มใบใหญ่ โด๊ะ แก้ว อี้ ขาม จาน ซ้อนซ่อมสแตนเลส ทัพพีขนาดใหญ่ มีดใหญ่ มีดเล็ก ตะหลิว เขียงใหญ่ ฯลฯ น้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 0.15 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประกอบอาชีพขายอาหารแต่ละประเภทมีผลกำไรจากดำเนินงานแตกต่างกันออกไป การควบคุมรายจ่าย ในส่วนวัตถุดิบ ค่าเครื่องปรุง ค่าแรงงาน และอื่น ๆ ก็แตกต่างกันออกไปสิ่งที่ผู้ประกอบการต้องควบคุม สุดท้ายต้องคำนึงถึงค่าเสื่อมราคาด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางให้ผู้ประกอบการชี้จำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจจากการศึกษาพบว่า สิ่งผู้ประกอบการต้องคำนึงถึง ประกอบไปด้วย 1) เวลาในการบริโภค 2) คุณภาพและรสชาติของอาหาร 3) สุขอนามัยของร้านอาหาร 4) การบริการลูกค้าสัมพันธ์ 5) องค์ประกอบของศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารซึ่งสอดคล้องกับ Peeraphatchara et al. (2018) ระบุว่า มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 5.1. การจัดการภายใน 5.2. กลยุทธ์สอดคล้องกับการศึกษาของ Atawongsa and Sattayarakwit (2014) ; Lim (2009) ; Lee, Hallak and Sardesh (2016) ที่พบว่าการทำงานเชิงรุกเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจ มีความสัมพันธ์กับความเป็นผู้ประกอบการและประสิทธิภาพของธุรกิจ รวมทั้งเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้ธุรกิจเจริญเติบโต ในขณะที่กิจกรรมเชิงนวัตกรรมของร้านอาหาร ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสถานประกอบการ องค์ประกอบด้านนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ต่อความสามารถในการแข่งขัน 5.3. การจัดการการตลาด 5.4. ค่านิยมร่วม 5.5. การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ 5.6. การจัดการความรู้ 5.7. คุณภาพการให้บริการ และ 5.8. สภาพแวดล้อมในการทำงาน สอดคล้องกับ Verplanken (2004) พบว่าสภาพแวดล้อมในที่ทำงานสามารถเพิ่มความพึงพอใจในงานได้ซึ่งเมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในงานจะส่งผลให้เกิดความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีบอกขนาดความสัมพันธ์ของค่านิยมในงานด้านสภาพแวดล้อมในที่ทำงานกับความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสิ่งที่ผู้ประกอบการที่รื้อต้องคำนึงถึง ประกอบไปด้วย เวลาในการบริโภค คุณภาพและรสชาติของอาหาร สุขอนามัยของร้านอาหาร การบริการลูกค้าสัมพันธ์ องค์ประกอบของศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารซึ่ง ทั้งหมดเกี่ยวข้องกับผู้บริโภคจะทำให้การประกอบอาชีพมีความมั่นคง และเป็นไปตามหลักการคุ้มครองผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ทั้งงบกำไรขาดทุนฐานรวมของผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ในกรุงเทพมหานคร พบว่าผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารอีสาน มีกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุด รองลงมา คือ อาหารข้าวจานเดียว อาหารตามสั่ง และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรเฉลี่ยต่อวันน้อยที่สุด การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุนฐานรวมเฉลี่ยต่อวันจากการประกอบอาชีพจำหน่ายอาหาร พบว่า อาหารประเภทข้าวจานเดียวทำกำไรเฉลี่ยต่อวันสูงสุด รองลงมา คือ อาหารอีสาน และอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว มีกำไรเฉลี่ยต่อวันน้อยที่สุดข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการจะต้องนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวางแผนในการดำเนินธุรกิจว่าควรวางแผนอย่างไร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางให้ผู้ประกอบการอาชีพจำหน่ายอาหารในกรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโอกาสในการขยายธุรกิจ พบว่าสิ่งที่ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึง ประกอบไปด้วย 1) เวลาในการบริโภค 2)คุณภาพและรสชาติของอาหาร 3)สุขอนามัยของร้านอาหาร 4)การบริการลูกค้าสัมพันธ์ 5)องค์ประกอบของศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร มี 8 องค์ประกอบซึ่งผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อค้นพบที่ได้นำมาใช้ในการวางกลยุทธ์ ดำเนินนโยบายควบคุมหรือให้ความรู้ในการอบรมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 กองวิจัยตลาดแรงงานและกองส่งเสริมการมีงานทำ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ควรนำประโยชน์จากการเปรียบเทียบผลประกอบการแต่ละอาชีพโดยการวิเคราะห์ทั้งกำไรขาดทุนฐานร่วมเพื่อเป็นข้อมูลกำหนดทิศทางการแนะแนวอาชีพและส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่ประชาชน

2.2 ผู้ประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารสามารถนำไปประกอบการวางแผน การตัดสินใจเลือกลงทุนจำหน่ายอาหารแต่ละประเภทตามแนวทางการลงทุนของแต่ละราย

References

- Atawongsa, S., & Sattayarakwit, S. (2014). " The Effects of Entrepreneurial Orientation and Enterprise Characteristics on Thai Small and Medium Enterprises' Growth." *SUTHIPARITHAT Journal*, 28(85), 1-79.
- Boonchouy, N. (2017). he Study Cost and Returns of planting Cultivated Banana in Tha Yang District, Phetchaburi Province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10, 1884-1894.
- Dham, K., & Panmanee, P. (2017). Predictability of Past Firms' Performances for Future Earnings. *Nida Development Journal*, 57(3), 77-99.
- Department of Business Development. (2018). *Statistics of the number of restaurant businesses in Thailand in 2017*. Ministry of Commerce. Retrieved May 8, 2020, from http://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2560/T26/T26_201703.pdf.
- Greenberg, R., Johnson, G., & Ramesh, K. (1986). Earnings versus cash Flow as a Predictor of Future Cash Flow Measures. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 1(4), 266-277.
- Kasikorn Research Center. (2016). *SME adjusting strategy for restaurant business trend in the second half of the year*. Bangkok: Kasikorn Bank.
- Lim, S. (2009). *Entrepreneurial Orientation and The Performance of Service Business*. Retrieved

- March 7, 2020, from <http://www.decisionsciences.org/Proceedings/DS12008/docs/392-9586.pdf>.
- Lee, et al. (2016). "Innovation, entrepreneurship, and restaurant performance: a higher-order structural model." *Tourism Management*, 53, 215-228.
- Peeraphatchara, J. et al. (2018). Potential Development Model for Entrepreneurs in Restaurant Business, *Journal of Social Communication Innovation*, 6, 2(12), 165 -176.
- Promjui, S. et al. (2017). Education in promoting independent occupations for earning income while studying in secondary schools. *TOU Education Journal*, 11(1), 252-267.
- Sektrakul. K. (2013). *Financial Statement Analysis*. Bangkok: Capital Market Knowledge Development Promotion Center; The Stock Exchange of Thailand.
- Pattaphong, D. (2015). *Academic papers of business administration*. Retrieved May 20, 2020, from <http://it.nation.ac.th/faculty/danai/download/mbamadeeasy68.pdf>.
- Ratnithipong, T. (2011). *actors affecting street - food consumption behavior of working-age consumers on Silom road*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Sektrakul. K. (2013). *Financial Statement Analysis*. Bangkok: Capital Market Knowledge Development Promotion Center; The Stock Exchange of Thailand.
- ThaiSMEs Center. (2020). *Strategy - Open a noodle shop - Never die*. Retrieved May 17, 2020, from <http://www.thaismescenter.com/7->.
- Thuwanimitkul. P. (2016). *Corporate Finance*. (6th ed.). Bangkok: Finance Department Faculty of Commerce and Accountancy Thammasat University.
- Verplankan, B. (2004). Value congruence and job satisfaction among nurses: A human relations perspective. *International Journal of Nursing Studies*, 41, 99-605.

แนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้

ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*

Guidelines for Development of System of Response to Intervention to Problem Solving of Reading Skill of Students in Grade 2

¹จุฑาภักดิ์ มีฉลัด, ชนิตา มิตรานันท์ และ ประพิมพ์พงศ์ วัฒนะรัตน์

¹Juthapak Meechalard, Chanida Mitranun and Prapimpong Wattanarut

¹มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Srinakharinwirot University, Thailand

¹Corresponding Author's Email: mss.juthapak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบกรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ครูการศึกษาพิเศษ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียน รวม 18 คน โดยผ่านการคัดเลือกตามคุณลักษณะที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประเด็นคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านในโรงเรียน ควรได้รับการเตรียมพร้อม ได้แก่ 1) การคัดกรองนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน การให้ความช่วยเหลือด้านการสอน และการวัดประเมินผลการจัดการสอนด้วยวิธีที่เหมาะสมกับนักเรียน 2) ด้านกลุ่มบริหารงาน 4 ฝ่าย 3) คณะกรรมการระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) ประจำโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และทีมสหวิชาชีพ 4) จัดสร้างรูปแบบการบริหารงานระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การกำหนดบทบาทของผู้ที่อยู่ในระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) สร้างจุดเด่น จุดด้อยของระบบระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) เพื่อคอยส่งเสริมจุดเด่นให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น คอยแก้ไขปัญหาในจุดด้อย ให้พบน้อยที่สุดในระบบ และการติดตามผลของการใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) เพื่อนำข้อเสนอแนะ ปัญหาที่ได้รับจากใช้ระบบฯ มาแก้ไข และปรับปรุงให้ระบบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ; การอ่าน; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

Abstract

The research article aims at developing a system of response to intervention for solving reading problems of the 2nd primary school students. The study applies qualitative research of a case study. A sample group consists of school administrators, teachers of Thai learning group, special education teachers, stakeholders, in a total of 18 persons, obtained by way of the characteristics defined by the researcher. The research instruments are question points for focus group discussion. The acquired data were analyzed by way of content analysis.

The results of the research reveal that the guidelines for the development of a system of response to intervention for solving reading problems in school require the following preparation: 1) the screening of students with reading difficulties, teaching intervention, and evaluating the teaching management through an appropriate method with students; 2) the administration in 4 aspects; 3) the school committee on a system of response to intervention (RTI) consisting school directors, teachers, parents, and a multidisciplinary team; 4) the establishment of a model for administrating RTI e.g., defining the roles of those who are in RTI, creating strengths and weaknesses of RTI, promoting the strengths for greater benefits, fixing problems and weaknesses, and following up the results from the use of RTI in order to propose suggestions for solving problems from the use of RTI and improving the system to be more efficient.

Keywords: Response to intervention; Reading; Professional learning community; Lesson Study

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562 (ฉบับที่ 4) มีสาระสำคัญ คือ มุ่งฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนเกิดทักษะ ในการอ่าน เขียน การสื่อสารและ การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การนำไปใช้ในการสื่อสารทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียนได้อย่างถูกต้อง ทำให้การสื่อความหมายในการสื่อสารตรงประเด็นตามที่ต้องการ ทักษะการอ่าน การเขียน ซึ่งมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาแก่ผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อให้พื้นฐานในการใช้ทักษะการอ่าน การเขียนเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และการถ่ายทอดความรู้สึนึกคิดจากเรื่องที่อ่าน เขียน ขยายผลสู่ผู้อื่นทำให้เกิดการสื่อสารทางภาษา เพื่อสร้างความเข้าใจต่อกัน เป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางภาษาอย่างถูกต้อง (Naksakul, 2002)

การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับการพัฒนาครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาให้

บรรลุเป้าหมายได้ โดย การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการยอมรับด้วยตนเองก่อนว่าการเรียนรู้และคุณภาพของครูทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติงาน ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การสร้างสัมพันธภาพแบบกัลยาณมิตร การรับฟังและการแสดงทัศนคติเชิงบวกเป็นส่วนสำคัญมาก สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ทรงพระราชทานแนวพระราชดำรินี้ในกระบวนการพัฒนาสังคม รวมทั้งกระบวนการพัฒนาการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ประกอบด้วย การเข้าภูมิสังคม การมีส่วนร่วม ประโยชน์ส่วนรวม องค์กรรวม ทำตามลำดับขั้น ไม่ติดตำรา ฟังตนเอง และประหยัดเรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักของการจัดการศึกษาทั้งสิ้น การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จึงนับว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรโดยเริ่มจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) แทนที่จะสั่งการจากส่วนบนลงมา สิ่งสำคัญที่สุดของการดำเนินการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญและแนวปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ผู้เกี่ยวข้อง จากกรอบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กล่าวคือ ผู้เข้าอบรมต้องรู้ว่า “วันนี้ได้เรียนรู้และแบ่งปันความรู้อะไรบ้าง” และ “จะอย่างไรให้ความรู้จากการอบรมส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาของเด็ก” ไม่ใช่คำนึงถึงวิทยฐานะเพียงอย่างเดียว แต่วิทยฐานะเป็นเพียงรางวัลตอบแทนว่า คุรมีความเก่งเพียงไหน สอดคล้องกับ Wattanarut (2015) และ Intharaksa (2007) ที่กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันนี้ได้มีการคิดค้น และนำวิทยาการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารด้านต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาอย่างแพร่หลาย จึงมีความจำเป็นที่บุคคลทุกคนจะต้องปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความคิดที่ทันสมัย ก้าวทันโลกอยู่เสมอจึงจะไม่เสียเปรียบหรือล้าหลังกว่าผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรที่ต้องดำเนินการแข่งขันกับผู้อื่น ย่อมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบุคลากรของตนเองให้มีความรู้ความสามารถที่สูงขึ้นอยู่เสมอเพื่อความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าขององค์กร

ส่วนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study: LS) เป็นแนวคิดการพัฒนาการศึกษาที่เริ่มต้นขึ้นที่ประเทศญี่ปุ่น Fernandez และ Yoshida (2004) ได้นำแนวคิดและกระบวนการพัฒนาครูมืออาชีพ (Professional development) มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันของกลุ่มครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและสถานศึกษาของตนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาว เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองให้สามารถและเชี่ยวชาญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคนไปพร้อมกัน ซึ่งกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันนี้จะเกิดขึ้นได้ ควรมีกลุ่มบุคคลในการร่วมพัฒนา ประกอบด้วย ครูในกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ผู้ดำเนินการ และผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน อาจเป็นผู้รู้หรือผู้ร่วมเรียนรู้ อันจะทำให้กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีจุดเด่นที่สำคัญ คือ เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่างครูกับครู หรืออาจมีผู้เชี่ยวชาญร่วมปฏิบัติการ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในกลุ่มที่ร่วมกันพัฒนาการปฏิบัติงาน แบ่งในประสบการณ์ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมุ่งเน้นที่กระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ (Lenski and Caskey, 2009) เป็นกระบวนการพัฒนาครูโดยให้ครูดำเนินงานพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ของผู้เรียน ผ่านการทำงานกลุ่มแบบ

ร่วมมือรวมพลังในบริบทการทำงานจริงของตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผ่านขั้นตอนสำคัญที่มีลักษณะเป็นวงจรและมีหลักการสำคัญของกระบวนการอย่างครบถ้วน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ส่วน Triwarunyu (2007) ได้ทำการวิจัยถึงผลของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน พบว่า การดำเนินงานตามกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนร่วมกันสามารถช่วยพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูได้ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน ด้านทักษะการคิดในการจัดการเรียนการสอน ด้านความสามารถในการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง ซึ่งครูผู้เข้าร่วมวิจัยประมาณร้อยละ 50 มีการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนตัวบ่งชี้ทั้งหมด 11 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ ครูผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนมีการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างน้อย 3 ตัวบ่งชี้ โดยมีการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างน้อย 1 ตัวบ่งชี้ในแต่ละด้าน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่มีปัญหาด้านการอ่านมาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเรียนรู้ในโลกยุคปัจจุบันอย่างมาก สมควรได้รับการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจริงจัง ดังนั้น การพัฒนาระบบตอบสนองต่อการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาการอ่าน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จึงมีความจำเป็นเร่งด่วน เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาการของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นมีความสำคัญอย่างมากที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และเตรียมความพร้อมผู้เรียนก่อนเข้าสู่การเรียนการรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยสนใจในการแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียน (Reading Test: RT) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากข้อมูลในรายงานผลการทดสอบการอ่านระดับชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2560 – 2561 ทุกสังกัดทั่วประเทศพบว่า ผลการประเมินด้านการอ่านออกเสียงของนักเรียนลดลง โดยในปีการศึกษา 2561 ผลการประเมินในระดับปรับปรุง ร้อยละ 10.5 ระดับพอใช้ ร้อยละ 14.84 ซึ่งแสดงถึงข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการแก้ไขปัญหการอ่านมีจำนวนสูงขึ้น เมื่อนักเรียนเลื่อนชั้นขึ้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขต่อเนื่องทันที เนื่องจากเมื่อนักเรียนเลื่อนชั้นไปเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนต้องเตรียมความพร้อมเข้ารับการทดสอบ การสอบประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติ (National Test: NT) ซึ่งเป็นการทดสอบสมรรถนะด้านการอ่าน การคิดคำนวณและการคิดอย่างมีเหตุผล ดังนั้น การแก้ไขปัญหการอ่าน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นการให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาเพื่อป้องกันความล้มเหลวด้านการเรียนในระดับที่สูงขึ้น (Ponrat, and Sarnrattana, 2019) และสอดคล้องกับ Kritsana และ Yoshida (2018) ที่กล่าวถึงการใช้รูปแบบอาร์ทีไอเพื่อพัฒนาเด็กกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาการเรียนรู้ด้านการอ่าน ควรเริ่มตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการเรียนรู้ และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ให้มีประสิทธิภาพ และนักเรียนสามารถนำทักษะการอ่านพัฒนาต่อยอดความรู้ในระดับที่สูงขึ้นได้ และองค์ประกอบในการแก้ปัญหาการอ่านให้ประสบผลสำเร็จนั้น Kunirat (2017) กล่าวว่า

ร้อยละ 30 ของเด็กที่มีปัญหาการอ่าน จะพบว่ามีพัฒนาการชัดเจนหลังจากการจัดการเรียนการสอนที่มีความเข้มข้น เป็นระบบ เป็นขั้นตอน ฝึกการเรียนรู้ศัพท์ใหม่ ๆ โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ และหากสามารถพัฒนาให้นักเรียนให้อ่านคล่อง เขียนคล่องในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จะทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาการอ่านในระดับชั้นสูงขึ้นไปได้ และในทางตรงกันข้ามหากไม่ได้รับการช่วยเหลือในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนกลุ่มนี้จะมีความสามารถการอ่านด้อยกว่าเพื่อนในระดับชั้นเดียวกัน อาจได้รับการวินิจฉัยผิดว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในที่สุด และการให้ความช่วยเหลือด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม จึงเป็นการ ค้นหา ช่วยเหลือ แก้ไข และพัฒนาศักยภาพในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จะช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านได้ทั้งระบบ ลดภาระของครูผู้สอน และครูการศึกษาพิเศษ และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์มาตรฐานระดับชั้น และช่วยเหลือรวมทั้งพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่มีปัญหาการอ่านได้สอดคล้องเหมาะสมตามศักยภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านมีจำนวนลดลงในที่สุด

จากสภาพปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่นักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ซึ่งหากโรงเรียนและผู้ปกครองสามารถค้นพบแต่เนิ่น ๆ การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนมีความล้มเหลวในการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยรูปแบบกรณีศึกษา โดยดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย_กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 6 คน ครูการศึกษาพิเศษ จำนวน 4 คน ผู้บริการสถานศึกษา (ผู้อำนวยการสถานศึกษา) จำนวน 4 คน และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 18 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น ชุดประเด็นคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามปลายเปิดที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งประเด็นคำถามดังนี้

1. ประเด็นคำถามเพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารวิชาการเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของโรงเรียน
2. ประเด็นคำถามเพื่อศึกษากระบวนการสร้างระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) เพื่อแก้ปัญหาการอ่านในโรงเรียน

โดยประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิธีวิทยาการวิจัย จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง และความเหมาะสมด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งได้ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ขึ้นไป และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ใช้ประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มกับ โดยการนัดหมาย และส่งประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มล่วงหน้าให้เป็นรายบุคคล จากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่มตามวัน เวลา และสถานที่ คือ วันจันทร์ที่ 11 กุมภาพันธ์ 2564 เวลา 09.00 – 16.00 น. โดยมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 18 คน การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง โครงการวิจัยในครั้งนี้ ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เอกสารรับรองเลขที่ SWUEC-G-430/2563 โดย การเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการวิจัย และการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวจากการวิจัยนี้ได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดชุดข้อมูลที่เหมือนกันในแต่ละประเด็นคำถาม และสรุปเป็นภาพรวมในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และการบริการวิชาการเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของโรงเรียน

1.1 ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทยในโรงเรียนเป็นอย่างไร พบว่า หลักสูตรการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีที่ 2 มี ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยการจัดการสอนของครูไม่สนใจหลักสูตร แต่มุ่งเน้นไปที่การสอนตามความเคยชิน แต่พบว่าส่วนมากครูไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการประเมินผลการเรียนรู้ไม่ตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนได้รับผลกระทบในการพัฒนาศักยภาพและทักษะการอ่านตามองค์ประกอบการเรียนรู้ตามมาตรฐานการ

เรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรรายชั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนรู้ตามช่วงวัยและระดับชั้น

1.2 สภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย พบว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยสามารถแบ่งได้ 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาการสอนที่เกิดจากตัวครู ครูผู้สอนยังขาดเครื่องมือในการสอน หรือเทคนิควิธีการสอนที่ดึงดูดใจผู้เรียน ครูผู้สอนบางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการความช่วยเหลือของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ส่วนปัญหาจากตัวผู้เรียน จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้เรียนในโรงเรียนที่มีปัญหา จัดเป็น กลุ่มที่มีปัญหาการอ่านระดับอ่านไม่ออก และกลุ่มที่มีปัญหาระดับอ่านไม่คล่อง

1.3 ระบบการช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านของโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ปัญหาด้านการอ่านของผู้เรียนมีความชัดเจนขึ้นเมื่อเข้าสู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 การใช้ระบบดูแลช่วยเหลือของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลด้วยการบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบ (Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ) ทำให้ครูสามารถนำผลการวิเคราะห์นั้นมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ

1.4 ประเด็นคำถามด้านแนวทางการแก้ปัญหาการอ่าน เช่น ความรู้ เจตคติ ทักษะ ฯลฯ พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการอ่านควรครอบคลุมไปถึง การที่ครูต้องมีความรู้ เทคนิคการสอน ที่สามารถแก้ปัญหาการอ่านของผู้เรียนได้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรรายชั้น เนื่องจากการอ่านเป็นพื้นฐานของการเรียนในทุกรายวิชา เจตคติของครูผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนรู้แก่เด็กที่มีปัญหาการเรียนและปัญหาการอ่าน ในยุคปัจจุบันเด็กที่มีปัญหาการอ่านมีสถิติสูงขึ้น

1.5 ปัจจัยที่ทำให้ระบบการช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาการอ่านประสบความสำเร็จ/ล้มเหลว พบว่า จำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.5.1 ปัจจัยที่ส่งผลให้ระบบการช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาการอ่านประสบความสำเร็จแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหาร ควรกำหนดนโยบายการบริหารวิชาการที่เป็นรูปธรรม โดยผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์และมุ่งมองถึงความสำคัญของปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนในเชิงโครงสร้าง 2) ด้านครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ควรมีการจัดครูผู้สอนติดตามระบบการแก้ปัญหาการอ่านของผู้เรียนแต่ละห้องเรียนอย่างต่อเนื่องในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 3) ด้านสื่อและเทคโนโลยีประกอบการสอน ควรมีระบบการจัดซื้อจัดหาสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 4) ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือในการเชื่อมโยงต่อยอดการเรียนรู้จากโรงเรียน ใส่ใจดูแล และรายงานปัญหาของบุตรหลานในการเรียนรู้ที่พบเห็น

1.5.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้ระบบการช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาการอ่านประสบความสำเร็จล้มเหลว ได้แก่ ครูขาดการวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (PLC) การแก้ปัญหาการอ่านมิใช่หน้าที่ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่การอ่านเป็นทักษะที่นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.6 การมีระบบการส่งเสริมครูผู้สอนของโรงเรียนในการพัฒนาทักษะการอ่านและการแก้ปัญหาการอ่านของผู้เรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดครูเข้าสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และรายวิชาอย่าง

เหมาะสมในแต่ละระดับชั้น มีการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู ให้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนสูงสุด ในโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนร่วมบางโรงเรียน มีการจัดทีมสหวิชาชีพเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

2. ประเด็นการศึกษากระบวนการสร้างระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ เพื่อแก้ปัญหาการอ่าน ในโรงเรียน พบว่า

2.1 การสร้างระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) เพื่อแก้ปัญหาการอ่านในโรงเรียน ควรมีการเตรียมพร้อมด้านใดบ้าง พบว่า

2.1.1 การสร้างระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านในโรงเรียน ควรได้รับการเตรียมพร้อม ได้แก่ 1) ด้านกลุ่มบริหารงานตามโครงสร้างการบริหารในโรงเรียน 4 ฝ่าย 2) คณะกรรมการระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) ประจำโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และทีมสหวิชาชีพ 3) จัดสร้างรูปแบบการบริหารงานระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การกำหนดบทบาทของผู้ที่อยู่ในระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) สร้างจุดเด่น จุดด้อยของระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมจุดเด่นให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ทำหน้าที่วิเคราะห์จุดพัฒนา และดำเนินการแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็น โดยใช้กระบวนการ

2.1.2 การเตรียมความพร้อมของครู ในการดำเนินการระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (RTI) เพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียน การกำหนดบทบาท หน้าที่ ในการดำเนินงานตามระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ทั้งด้านกำหนดเวลา วิธีการสอนที่เหมาะสมกับระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ เนื่องจากครูต้องรับผิดชอบดูแลผู้เรียนตั้งแต่ระยะที่ 1 (Tier 1) ไปจนถึงระยะที่ 3 (Tier 3) การจัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะ เทคนิค วิธีการสอน และแนวทางการปฏิบัติที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีปัญหาการอ่าน

2.1.3 การเตรียมผู้ปกครอง โดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้ผู้ปกครองทราบถึงปัญหาการเรียนรู้ของบุตรหลาน แนวทางการแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียน การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมสังเกตการสอนขณะครูทำการสอนในห้องเรียน (Open Classroom หรือ Classroom Visit) เพื่อร่วมสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน การร่วมสะท้อนคิด (Reflect) ถึงบรรยากาศการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนการเชื่อมโยงวิธีการพัฒนาผู้เรียนโดยการนำเทคนิค วิธีการสอนไปใช้ทบทวนบทเรียนแก่บุตรหลานให้เกิดการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงในระบบเดียวกัน

2.2 ข้อดีการใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ เพื่อแก้ปัญหาการอ่านในโรงเรียน พบว่า การใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ จะส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม หากเด็กถูกประเมินเข้าสู่ระบบการศึกษาพิเศษ ก็สามารถช่วยเหลือด้านการเรียน และส่งต่อนักเรียนเข้าสู่ระบบการศึกษาพิเศษเต็มรูปแบบในโรงเรียน หากนักเรียนตอบสนองต่อวิธีการสอนที่เหมาะสม ก็สามารถส่งนักเรียนกลับเข้าสู่ชั้นเรียนปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือยังสามารถลดความแตกต่างในชั้นเรียน ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความแตกต่างทางด้านภาษาได้อย่างดี รวมไปถึงวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

กับนักเรียนทุกคน รวมไปถึงการประเมินการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และมีความเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนทุกคนในโรงเรียนอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเป็นการพัฒนานักเรียนด้านการอ่านอย่างเป็นระบบ และสามารถจำแนกปัญหาของผู้เรียนได้อย่างละเอียด โดยสามารถส่งนักเรียนกลับเข้าสู่ห้องเรียนเรียนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยข้อดีที่เห็นเด่นชัด โดยมีข้อดีด้านการสอนที่มีประสิทธิภาพของครู ในการพัฒนานักเรียนด้านการอ่านอย่างตรงจุด และสามารถแก้ปัญหานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปราศจากการตีตรานักเรียน โดยการคัดกรองนักเรียนก่อนเข้าสู่ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ และมีการแก้ปัญหาต่อการคัดกรอง ทำให้นักเรียนไม่หลุดออกจากวงจรการแก้ไขปัญหาการอ่าน รวมไปถึงการช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นการให้บริการการศึกษาพิเศษ หากนักเรียนสามารถตอบสนองต่อวิธีการสอน และสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็สามารถส่งต่อนักเรียนกลับสู่การเรียนในชั้นเรียนเรียนรวมได้ สอดคล้องกับ Chansrisukod (2017) กล่าวถึง ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การคัดกรองที่เป็นสากล และสามารถแปลผลได้อย่างรวดเร็วการติดตามความก้าวหน้า เป็นการประเมินระหว่างการเรียนรู้ การสอน และการให้ความช่วยเหลือ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่า ผู้เรียนตอบสนองต่อการสอนหรือการช่วยเหลือหรือไม่ อย่างไร การเรียนการสอนหรือการช่วยเหลือที่อิงการวิจัยที่ใช้ในแต่ละระดับของการสอน และการช่วยเหลือโดยการช่วยเหลือในระดับที่ 1 จะเน้นที่การสอนที่จัดเตรียมไว้อย่างดีสำหรับนักเรียนทุกคนในชั้นเรียนปกติที่ยึดตามมาตรฐานของหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียน การช่วยเหลือระดับที่ 2 เป็นการช่วยเหลือสำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง โดยจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน การช่วยเหลือระดับที่ 3 เป็นการช่วยเหลือเป็นรายบุคคลสำหรับนักเรียนที่ไม่ตอบสนองต่อการช่วยเหลือเป็นกลุ่มย่อยโดยเน้นการช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็นของผู้เรียนแต่ละคน การตัดสินใจเป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการคัดแยกที่เป็นการประเมินกับนักเรียนทุกคน และใช้ข้อมูลจากการติดตามความก้าวหน้ามาใช้ในการตัดสินใจเป็นสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาคراءةของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ปัจจุบันการใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาคراءةของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความสำคัญ จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือสามารถพัฒนาการอ่านได้อย่างเป็นระบบ โดย เริ่มตั้งแต่การคัดกรองนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน การส่งเสริมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ การวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง มีวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคลสี่ความหลากหลาย หลักการปฏิบัติตามรูปแบบของระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ คือ 1) มีการ

ประเมินความสามารถคัดกรองเบื้องต้นโดยไม่ใช้การตีตราว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ แต่ต้องการทราบความสามารถทางวิชาการของเด็กเท่านั้น 2) การวิธีการสอนที่มีคุณภาพและงานวิจัยรองรับ โดยเป็นเรื่องยากสำหรับวิธีนี้ ซึ่งแนะนำให้ครูใช้วิธีที่เคยสอนโดยได้ผลดีที่สุดที่สุดไปก่อน และผู้บริหารระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือหาวิธีการสอนที่มีความเหมาะสมผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน 3) การติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนรู้และพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยผ่านประเมินอิงหลักสูตร (Curriculum-Based Measurement: CBM) ซึ่งเป็นเรื่องที่ครูสามารถทำความเข้าใจได้โดยง่าย 4) การใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาตัดสินใจข้อมูลเพื่อให้การช่วยเหลือต่อไป โดยทั่วไปการใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ จะมีการสร้างทีมเพื่อช่วยเหลือเด็ก เป็นทีมที่ให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหานักเรียน ทำงานร่วมกันในการใช้ข้อมูลตัดสินว่านักเรียนควรอยู่ในระดับใดและมีปัญหาทางการเรียนรู้หรือไม่ (Tantixaler, 2017) และ (Asirapoj, 2015)

การพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ควรได้รับการเตรียมความพร้อมพร้อม ได้แก่ 1) ด้านกลุ่มบริหารการงาน 4 ฝ่าย 2) คณะกรรมการระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือประจำโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และทีมสหวิชาชีพ 3) จัดสร้างรูปแบบการบริหารงานระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ ได้แก่ การกำหนดบทบาทของผู้ที่อยู่ในระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ สร้างจุดเด่น วิเคราะห์จุดพัฒนาของระบบระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ เพื่อส่งเสริมจุดเด่นให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น มีระบบการติดตามผลแก้ไขปัญหาในจุดพัฒนาให้ได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง มีระบบการติดตามผลในการใช้ระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ เพื่อนำข้อเสนอแนะ ปัญหาที่ได้รับจากใช้ระบบฯ มาแก้ไข และปรับปรุงให้ระบบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Asirapoj (2015) กล่าวว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงต่อความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ในโรงเรียนเรียนรวม พบว่า ผู้บริหาร ครู คณิตศาสตร์ และผู้ปกครองมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้บริหารในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารที่มีผลการปฏิบัติการบริหารเป็นเลิศ (Best Practice) ของโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนเรียนรวมเห็นด้วยในการให้ความช่วยเหลืออย่างมีระบบ

การพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ ร่วมกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า ผู้บริหารสามารถพัฒนาการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (LS) การกำหนดแผนงานและปฏิทินการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำรูปแบบมาใช้ในกระบวนการบริหารได้ชัดเจน โดยสามารถวางแผนการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การจัดตารางเวลาสอนซ่อมเสริมอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Tanyarattanasriskul (2017) กล่าวถึงรูปแบบของกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ผู้สนใจสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการทำงานและเป้าหมายในการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของตน หรืออาจดำเนินการในรูปแบบอื่นตามความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการดำเนินงานจริง สิ่งสำคัญที่สุดที่ควรระลึกไว้เสมอไม่ว่าจะดำเนินการในรูปแบบใด ทุกรูปแบบมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานเดียวกัน คือ มุ่งให้เกิดการ

ทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง ที่ครูซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มทุกคน มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมปรับปรุงแก้ไขอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและเกิดสิ่งที่มีคุณค่า รวมถึงเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากที่สุด จะทำให้การดำเนินงานพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ควรมีการจัดประชุมเพื่อการชี้แจงการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือสำหรับครู ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้มีประเด็นซักถาม เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันของครู ผู้ปกครอง และผู้บริหารสถานศึกษา

1.2 ก่อนการนำระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือไปใช้จริง ควรมีการสำรวจศักยภาพของครูที่อยู่ในโรงเรียนทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีปัญหาด้านต่าง ๆ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับนักเรียน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาสภาพปัญหาของการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการเรียน พัยชนะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

2.2 ควรศึกษาสภาพปัญหาของการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

References

- Asirapoj, S. (2015). *The Development of an Administration Model on Response to Mathematic Intervention for at risk Students with the Learning Disabilities in Primary Level*. (Doctoral Dissertation). Suan Dusit University. Bangkok.
- Chansrisukod, C. (2017). *Learning Management for Learning Disabilities*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Ratchpat University.
- Fernandez, C., & Yoshida M. (2004). *Lesson Study: A Japanese Approach to Improving Mathematics Teaching and Learning*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Intaraksa, P. (2007). *The Operation of Training*. (Master Thesis). Burapa University. Chonburi.
- Kritsana, S., & Yoshida W. (2018). *The Implementation of RTI in Developing Children with*

- Learning Disabilities at Risk in Reading and Writing Thai Words with Short Vowels for Prathomsuksa 2 Students. *Journal of Educational Measurement*, 24(2), 224-236.
- Kunirat, N. (2017). Process for Enhancing Reading Ability of At-Risk Student Based on Response to Intervention Concept. *Journal of Graduate School Pitchayatat*, 12(2), 41-49.
- Lenski, S. J., & Caskey, M. M. (2009). What Research Says: Using the Lesson Study Approach to Plan for Student Learning. *Middle School Journal*, 40(3), 50-57.
- Naksakul, K. (2009). *Chudkamthai*. Bangkok: The Association of Thai Language Teachers of Thailand.
- Ponrat, P., & Sarnrattana, U. (2019). A Study of Reading and Writing Thai Language Achievement of The Second Grade Students at Ban Kudchim School Through Response to Intervention Process. *Journal of Research and Development in Special Education*, 8(1), 89-104.
- Tantixalerm, C. (2017). Response to Intervention (RTI): Principles, Core Components, and Practical Implications for Promoting Inclusive Education Practice in Thailand. *Journal of Research Methodology*, 30(2), 187-227.
- Tanyarattanasriskul, M. (2017). The Professional Learning Community: Practices Guidelines for Teachers. *RMUTSB Academic Journal (Humanities and Social Sciences)*, 2(2), 214-228.
- Triwaranyu C. (2015). *Coaching and Mentoring of School in District 5: Rayong Province*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Wattanarut, P. (2015). *Response to Intervention: Rti*. *Journal of Education*, 16(1), 1-9.

สารตรา: หนังสือแห่งอำนาจของราชอาณาจักรสยาม*

Santra: Powerful Official Document of The Kingdom of Siam

¹สาวิณี ขอนแก่น และ ศิริสาร เหมือนโพธิ์ทอง

¹Sawinee Khonkaen and Sirisarn Mueanphothong

¹คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Sawinee.aom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการบันทึกและรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของสารตรา 2) ศึกษาขั้นตอนการส่งสารตราไปยังหัวเมืองประเทศราช 3) ศึกษาการควบคุมหัวเมืองของราชสำนักสยามผ่านสารตรา ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการบันทึกข้อความมี 3 ลักษณะได้แก่ ลายมือหวัด ลายมือหวัดกลม บรรจง และลายมือบรรจง รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา มี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนลงท้าย ขั้นตอนการส่งสารตราจะมีเสนาบดีนำเรื่องขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชวินิจฉัยและส่งสารตราไปยังหัวเมืองประเทศราชซึ่งมีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจในการควบคุมหัวเมืองประเทศราชด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์และแนวนโยบายของราชสำนักสยาม

คำสำคัญ: สารตรา; หนังสือราชการ; ราชอาณาจักรสยาม

Abstract

This article has 3 objectives: 1) to study the forms of writing and parts of Santra 2) to study Santra submission procedure, and 3) to study controlling power of the Kingdom of Siam over satellite towns through Santra. The results show that forms of writing displayed 3 types of handwriting like scribbling, mixed scribbling and calligraphy and calligraphy while content of Santra divided into 3 parts as introduction, body and conclusion. The Santra submission procedure started with the chief official present inbound document to the King for consideration then transmitting Santra to satellite towns. The content of Santra present policies and ruling power of the Kingdom of Siam over satellite towns in aspects of government, economy, society and culture.

Keywords: Santra; Official documents; The Kingdom of Siam

*Received October 14, 2020; Revised November 30, 2020; Accepted May 26 2021

บทนำ

หนังสือราชการประเภท “สารตรา” ที่นำมาศึกษานี้เป็นเอกสารชั้นต้น(Primary sources) เก็บรักษาและให้บริการที่กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติในหมวดเอกสารจดหมายเหตุซึ่งหอสมุดแห่งชาติได้รับมอบเอกสารจากกรมมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานสำหรับสั่งราชการและบังคับบัญชาการหัวเมือง (Damrong, 2002) ดังนั้นเนื้อหาของสารตราจึงมีความสำคัญต่อการศึกษาวិธีการบริหารจัดการบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวเมืองประเทศราชภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์สยามให้ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการที่ทรงวางแนวทางปฏิบัติไว้ให้

เอกสารชั้นต้นประเภทสารตรา มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการควบคุมหัวเมืองประเทศราช ข้อมูลในสารตราก็คือ การถ่ายทอด “คำสั่ง” จากราชสำนักสยามสู่หัวเมืองประเทศราชเพื่อให้บรรดาหัวเมืองที่อยู่ภายใต้พระราชอำนาจปฏิบัติตามแนวนโยบายในการบริหารประเทศจากการศึกษางานวิจัยทางด้านเอกสารโบราณประเภทหนังสือราชการที่ส่งจากราชสำนักสยามไปยังหัวเมืองยังไม่ปรากฏงานศึกษาประเด็นการควบคุมหัวเมืองผ่านหนังสือราชการประเภทสารตรามากนัก ทั้ง ๆ ที่เป็นชุดข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของราชสำนักสยามในการควบคุมหัวเมืองได้ค่อนข้างชัดเจน ดังจะเห็นว่ามีการใช้พระราชอำนาจออกหนังสือสารตราไปควบคุมหัวเมืองเพื่อสนองตอบวัตถุประสงค์หรือแนวนโยบายของราชสำนักสยาม เช่น แนวนโยบายด้านความมั่นคงของพระราชอาณาจักร พระมหากษัตริย์สยามจำเป็นต้องออกหนังสือสารตราไปยังหัวเมืองชายแดนเพื่อให้รายงานการข่าวเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเฝ้าระวังภัยคุกคามต่าง ๆ เช่น การสงคราม เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการที่สยามกำลังเผชิญอยู่กับลัทธิล่าอาณานิคมและการขยายตัวของทุนนิยมโลก (world capitalism) สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัฐสยามมีปฏิสัมพันธ์กับโลกเศรษฐกิจของจีนและยุโรป (Kesboonchoo, 2019) ทำให้ต้องปรับตัวและเร่งสะสมทุน เช่น การออกหนังสือสารตราไปหัวเมืองเพื่อเกณฑ์ส่วยตระเตรียมไว้สำหรับประกอบกิจการค้าขายเรือสำเภากับชาวต่างชาติ เช่น จีน อังกฤษ เป็นต้น

ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของสารตรา จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ เพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกและรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของสารตรา ศึกษาขั้นตอนการส่งสารตราไปยังหัวเมืองประเทศราชและศึกษาการควบคุมหัวเมืองของราชสำนักสยามผ่านสารตราซึ่งมีเนื้อหาแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและแนวนโยบายต่าง ๆ ที่ราชสำนักสยามมีต่อหัวเมือง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หนังสือประทับตราและสารตรา

“สารตรา” เป็นหนังสือราชการประเภทหนึ่งมักถูกเรียกรวมกับหนังสือราชการประเภทอื่น ๆ ที่ใช้ติดต่อสื่อสารภายในราชอาณาจักรว่า “หนังสือประทับตรา” ตราที่ใช้ประทับบนเอกสาร คือ ตราประจำตำแหน่งของผู้ออกหนังสือ เรียกว่า “ตราใหญ่” ซึ่งเป็นตราประจำตำแหน่งของอัครมหาเสนาบดี ใช้ประทับตราในการออกหนังสือโดยกระแสนพระบรมราชโองการหรือพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์ (Veeraprachak, 1994) โดยอัครมหาเสนาบดีที่ดูแลหัวเมืองฝ่ายเหนือคืออัครมหาเสนาบดี สมุหนายก

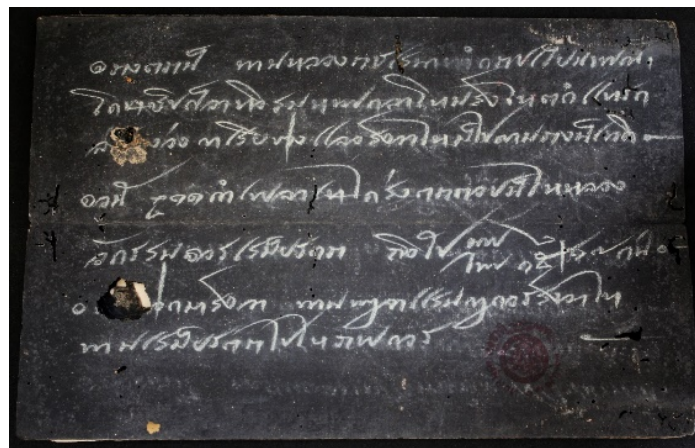
กรมมหาดไทย มีตราประจำตำแหน่งตามพระธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมายตราสามดวง คือ “ตราพระราชสีห์” และ “ตราจักร” ส่วนอักษรมหาเสนาบดีที่ดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้คืออักษรมหาเสนาบดีสมุหกลาโหม กรมกลาโหม มีตราประจำตำแหน่งตามพระธรรมนูญที่กำหนดไว้ในกฎหมายตราสามดวง คือ “ตราคชสีห์” (Silpakorn, 1978) ดวงตราเหล่านี้ใช้ประทับบนหนังสือราชการรวมไปถึงหนังสือราชการประเภทสารตราด้วย

รูปแบบของสารตรา

1 รูปแบบการบันทึกข้อความ

การบันทึกข้อความของสารตราลงในฉบับร่างนั้นใช้วัสดุรองรับการบันทึกคือ “หนังสือสมุดไทย” เป็นวัสดุรองรับการบันทึกที่เป็นที่นิยมแห่งยุคสมัย ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุรองรับการบันทึกเป็นกระดาษที่นำเข้ามาจากต่างประเทศเรียกว่า “กระดาษฝรั่ง” (National Library, 2009) รูปแบบการบันทึกข้อความเมื่อพิจารณาจากตัวอักษรและลักษณะการเขียนบนสารตรา พบว่าใช้อักษรไทยในการบันทึกทุกฉบับ สำหรับลักษณะการเขียนหรือรูปแบบลายมือของเจ้าหน้าที่แต่ละคนมีลายมือแตกต่างกันไป ซึ่งสามารถจัดเข้ากลุ่มลักษณะการเขียนได้ 3 ประเภท ได้แก่ ลายมือหวัด ลายมือหวัดแกมบรรจง และลายมือบรรจง ดังนี้

1.1 ลายมือหวัด ลายมือหวัดมีลักษณะการเขียนโดยการลากเส้นอักษรอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการหวัดหางท้ายเส้นของตัวอักษร ยิ่งความเร็วในการลากเส้นมากยิ่งขึ้นทำให้เส้นอักษรเขียนเชื่อมต่อกันไป จึงทำให้อ่านยากกว่าลายมือบรรจง แต่สามารถอ่านได้โดยพิจารณาจากบริบทของคำและประโยคในร่างสารตราประกอบตัวอย่างลายมือหวัดของร่างสารตราเจ้าพระยาบดินทร์มีลักษณะลายมืองดงามดังนี้

ภาพที่ 1 ลายมือหวัดที่ปรากฏในร่างสารตรา (Krommahadthai, 1831)

คำอ่านปัจจุบัน

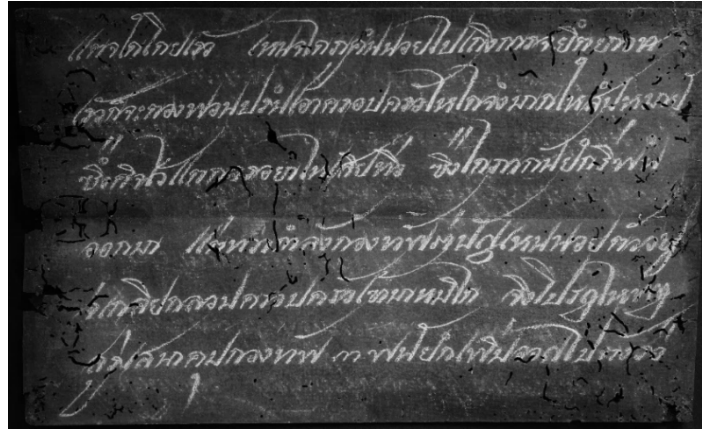
- ๑ ร่างตรานี้ ท่านหลวงราชเสนาทำกราบเรียน ฯพณฯ
- โกษาธิบดีว่าที่สมุหกลาโหมสั่งให้ตกแทรก
- ลง(บาง)วงกาเสียบ้างแล้วสั่งให้มีไปตามร่างนี้เถิด
- ๑ วัน..แรม 4 ค่ำ เดือน 11 เพลาเช้า ได้ส่งตราตอบนี้ให้หลวง

อักษรสุนทรเสมียรตรา ถือไป นาย 2 ไพร์ 15 รวม 17 คน

๑ ..(ออก)มาสั่งว่า ท่านพญาจำแสนญากรสั่งว่าให้

ท่านเสมียรตราไปให้พบก่อน

1.2 ลายมือหัดแกมบรรจง ลายมือหัดแกมบรรจงมีลักษณะการเขียนอย่างลายมือหัด คือ มีการตัวหวัดอักษรและเขียนอักษรเชื่อมต่อกัน แต่เป็นลายมือที่อ่านง่ายกว่าลายมือหัดเนื่องจากลายเส้นอักษรมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างลายมือบรรจง ดังตัวอย่างจากร่างสารตราเจ้าพระยาจักรีมีลักษณะลายมือหัดแกมบรรจงดังนี้

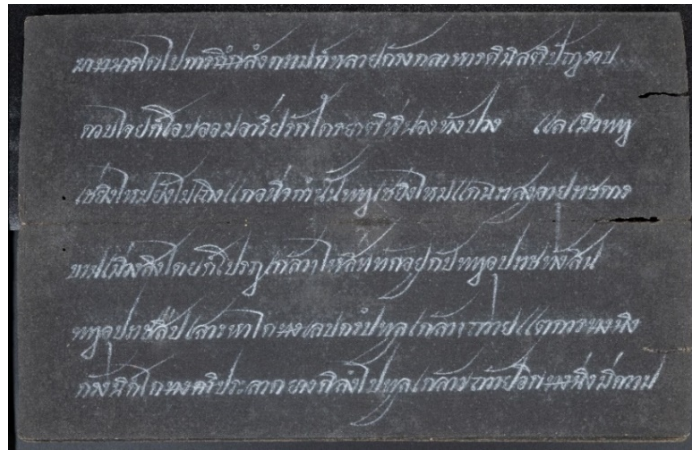

ภาพที่ 2 ลายมือหัดแกมบรรจงที่ปรากฏในร่างสารตรา (Krommahanadthai, 1824)

คำอ่านปัจจุบัน

๑ แต่จะได้โดยเร็ว เห็นจะได้ผู้คนน้อยไปถึงการจะยุติบ้างช้า
เร็วก็จะต้องผ่อนปรนเอาครอบครัวให้ได้จึงมากให้สมหมาย
ซึ่งคิดไว้แต่ก่อนอย่าให้เสียเที่ยว ซึ่งได้พากันยกทัพ
ออกมา แต่ทว่ากำลังกองทัพพราหมณ์เห็นอยู่ตัวอยู่
จะเกลี้ยกล่อมครอบครัวเข้ามามีได้ จึงโปรดให้พระยา
สุรเสนาคุมกองทัพ 3 พัน ยกเพิ่มออกไปตั้งรอ

1.3 ลายมือบรรจงลายมือบรรจงมีลักษณะการเขียนที่เป็นระเบียบ สันฐานของตัวอักษรมีขนาดเท่ากัน การเว้นระยะช่องไฟสม่ำเสมอ แม้จะมีบางคำเขียนเชื่อมกันบ้างแต่ในภาพรวมแล้วอ่านง่ายกว่าลายมือหัดและลายมือหัดแกมบรรจง ดังตัวอย่างลายมือบรรจงจากร่างสารตราเมืองเชียงใหม่ นครลำพูน นครลำปาง เรื่องตั้ง พระยาอุปราชาตั้งภาพนี้

ภาพที่ 3 ลายมือบรรจงที่ปรากฏในร่างสารตรา (Krommahadthai, 1847)

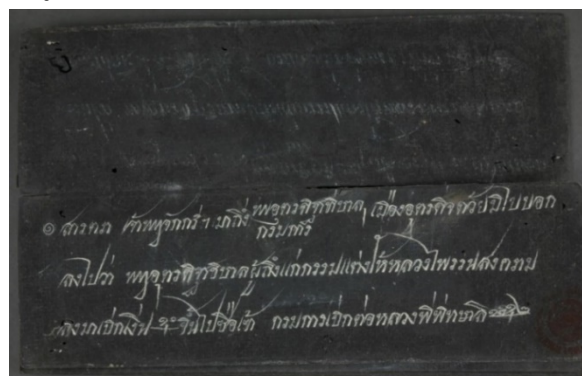
คำอ่านปัจจุบัน

๑ มาช้านานได้ไปการศึกษาสงครามหลายครั้งกล้าหาญดีมีสติปัญญารอบ
คอบใจก็โอบอ้อมอารีรักใคร่ญาติพี่น้องทั้งปวง แลเมื่อพญา
เชียงใหม่ยังไม่ถึงแก่อนิจกรรมนั้น พญาเชียงใหม่แก่ชราสูงอายุราชการ
บ้านเมืองสิ่งใดก็โปรดเกล้าให้สิทธิขาดอยู่กับพญาอุปราชทั้งสิ้น
พญาอุปราชสืบเสาะหาได้ช้างเล็บครบทูลเกล้าถวายฯ แต่ก่อนช้างหนึ่ง
ครั้งนี้ได้ช้างสีประหลาดอย่างดีส่งไปทูลเกล้าฯ ถวายอีกช้างหนึ่งมีความ

2. รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา

สารตรามีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และ ส่วนลงท้ายโดย
มีคำที่บ่งบอกเนื้อหาแต่ละส่วนค่อนข้างชัดเจน โดยส่วนนำ มักขึ้นต้นด้วยคำว่า “ร่างตรานี้”, “สารตรา”,
“หนังสือ” และจะระบุนามผู้ออกหนังสือ นามผู้รับ ตลอดจนส่วนเนื้อหาที่เป็นข้อราชการ และจบด้วยส่วนลง
ท้ายที่ระบุวันเวลาในการออกหนังสือ สามารถอธิบายขยายความรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาแต่ละส่วน ดังนี้

2.1 ส่วนนำ ส่วนนำหรือส่วนหัวของหนังสือราชการประเภทสารตรา จะบันทึกหลังเครื่องหมายฟอง
มันหรือตาไก่ (๑) โดยมักเริ่มต้นด้วยการระบุประเภทของหนังสือราชการฉบับนั้น ๆ จากนั้นบันทึกราชทิน
นามของผู้ออกหนังสือ และระบุผู้รับหนังสือ ตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 4 สารตราเจ้าพระยาจักรีมาถึงพระอัครมเหสีเมืองอุดรดิศ (Krommahadthai, 1824)

จากตัวอย่างพบว่า หลังเครื่องหมายฟองมันหรือตาไก่ (๑) มีการระบุประเภทของหนังสือราชการ คือ สารตรา จากนั้นระบุราชทินนามของผู้ออกหนังสือและผู้รับหนังสือ สำหรับสารตราฉบับนี้ผู้ออกหนังสือคือ “เจ้าพระยาจักรี” ผู้รับหนังสือคือ “พระอุตรดิตถฐาภิบาล” และ “กรมการ” ประจำเมืองอุตรดิตถ์ (Krommahadthai, 1824) จากนั้นจะเป็นการนำเสนอเนื้อหาของสารตรา

2.2 ส่วนเนื้อหา เนื้อหาของสารตราเป็นการบันทึกข้อราชการหรือเป็นคำสั่งการเรื่องต่าง ๆ เนื้อหาสารตรา แต่ละฉบับจะแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของราชสำนักสยามในการสั่งการให้หัวเมืองประเทศราชรับคำสั่งแล้วปฏิบัติตาม เช่น การส่งบรรณาการ การส่งส่วย การเกณฑ์เลกหรือแรงงานคนไปทำงาน การมอบเครื่องยศให้เจ้านาย การให้สืบราชการหัวเมืองชายแดน เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งจากราชสำนัก และจะต้องรายงานผลการปฏิบัติกลับเข้ามายังราชสำนักสยามทุกกรณีซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจการควบคุมของราชสำนักสยามที่มีต่อหัวเมืองต่าง ๆ

2.3 ส่วนลงท้าย ส่วนลงท้ายเป็นการระบุวัน เวลา ในการออกสารตราและผู้นำส่งสารตราฉบับนั้น ๆ เช่น “วัน แรม 15 ค่ำ เดือน 8 ได้ส่งตราตอบนี้ให้นายภิมสารรับไป” (Krommahadthai, 1842) เป็นต้น

รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของสารตราแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วนเช่นนี้ทุกฉบับ แต่ฉบับร่างที่บันทึกบางเล่มพบว่ามีการร่างสารตราปะปนกันหลายเรื่องในเล่มเดียว เหตุผลอาจเป็นเพราะการส่งข้อราชการบางฉบับมีการร่างเนื้อหาน้อยไม่สามารถบันทึกให้เต็มหน้าสมุดไทยได้ ดังนั้นปลัดทูลฉลองจำเป็นต้องบันทึกร่างสารตราฉบับอื่น ๆ ต่อจนเต็มหน้าหนังสือสมุดไทยเพื่อเป็นการใช้งานหนังสือสมุดไทยได้คุ้มค่า

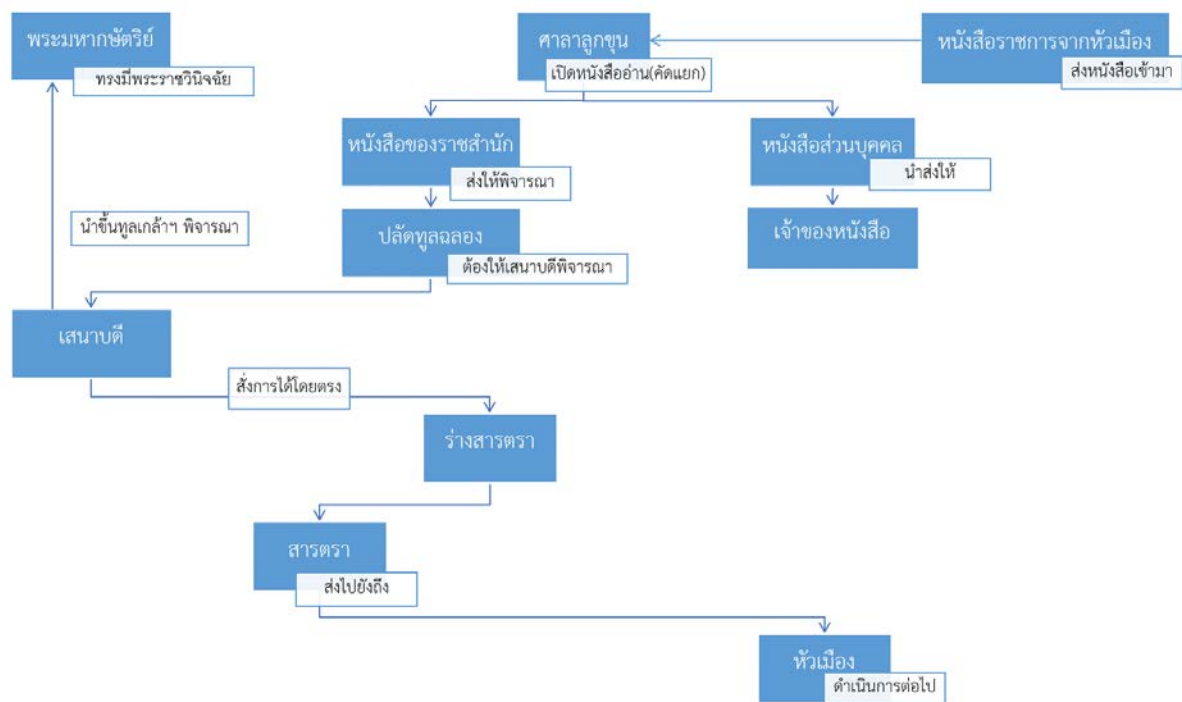
สารตรา: หนังสือแสดงอำนาจควบคุมหัวเมือง

สารตรา คือ หนังสือราชการที่ใช้ติดต่อสื่อสารนโยบายของราชสำนักสยามไปยังหัวเมือง ส่งไปถึงผู้มีอำนาจสูงสุดของหัวเมืองให้ดำเนินการปฏิบัติตามนโยบายเหล่านั้น หากผู้มีอำนาจสูงสุดเพิกเฉยละเลยต่อคำสั่งจากราชสำนักแล้วจะต้องได้รับบทลงโทษ ดังนั้นสารตราจึงมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือที่ราชสำนักสยามใช้แสดงอำนาจควบคุมเมืองประเทศราช สิ่งเหล่านี้สามารถสังเกตได้จากการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงความเคารพต่ออำนาจของราชสำนักสยาม และการรายงานข้อปฏิบัติตามคำสั่งที่ระบุไว้ในสารตรา หากไม่สามารถกระทำได้ตามคำสั่งของราชสำนักได้ทั้งหมดจำต้องมีคำอธิบายที่สมเหตุสมผลจึงจะพ้นจากการรับโทษฐานขัดขึ้นต่อพระราชอำนาจ

1. กระบวนการรับหนังสือราชการและส่งสารตราไปยังหัวเมือง

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น(พ.ศ.2325-2411) จนถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาล ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น กระบวนการรับและส่งหนังสือราชการจากราชสำนักไปยังหัวเมืองและจากหัวเมืองเข้ามาราชสำนักมีกระบวนการเดินเรื่องรับส่งเอกสารตามแบบที่เคยใช้มาแต่เดิม อธิบายเป็นแผนภาพดังนี้

ขั้นตอนการรับและส่งหนังสือ

ภาพที่ 5 แผนภาพขั้นตอนการรับและส่งหนังสือระหว่างสยามและหัวเมืองประเทศราช

จากแผนภาพอธิบายขั้นตอนการรับและส่งหนังสือราชการจากหัวเมือง เริ่มตั้งแต่เมื่อมีหนังสือราชการจากหัวเมืองเข้ามาจะมีศูนย์กลางรับเรื่องอยู่ที่ “ศาลาลูกขุน” ซึ่งเป็นจุดคัดกรองเรื่องที่เข้ามาจากหัวเมือง มีเสมียนพนักงานที่รับเรื่อง 4 คน ได้แก่ 1. นายแคว้นคชสาร 2. นายชำนาญกระบวน 3. นายครุรัฐศิว 4. นายรัตตราชพล เสมียนพนักงานทั้ง 4 คนนี้จะผลัดเปลี่ยนเวรกันทุก 15 วัน และมีการอยู่เวรในเวลากลางคืนเพื่อคอยรับหนังสือราชการที่เข้ามาในเวลาค่ำ บรรดาหนังสือราชการที่มีมาถึงกรมมหาดไทย หรือกรมกลาโหมจะมีมาในเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ตาม ถ้ามาถึงกรมในเวร 15 วันของใคร นายเวรนั้นก็ต้องเป็นเจ้าหน้าที่ทำการเรื่องนั้นตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ กระทั่งได้จัดส่งหนังสือนั้นถึงมือผู้รับ (กรณีเป็นหนังสือส่วนตัว) หรือนำเสนอเรื่องขึ้นไปตามลำดับขั้นของการบังคับบัญชา (กรณีเป็นหนังสือถึงราชสำนัก) (Damrong, 2002)

เมื่อมีหนังสือราชการจากหัวเมืองเข้ามาในเวรของเสมียนพนักงานผู้ใด ก็จะมีการคัดแยกหนังสือหากเป็นหนังสือส่งถึงบุคคล เสมียนพนักงานก็จะนำส่งไปให้เจ้าของหนังสือ หากเป็นหนังสือขอราชการของราชสำนักหรือ “ใบบอก” ซึ่งเป็นหนังสือที่ส่งจากหัวเมืองมายังเมืองหลวงเพื่อรายงานขอราชการต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการ เสมียนพนักงานจะเปิดผนึกออกอ่านแล้วนำขึ้นเสนอต่อปลัดทูลฉลองให้พิจารณาก่อน ถึงวันต่อมาเวลาเช้าปลัดทูลฉลองกับเสมียนพนักงานเอาใบบอกนั้นกับทั้งหนังสือซึ่งปลัดทูลฉลองเห็นว่าเสนาบดีจะต้องสอบประกอบกันไปยังบ้านเสนาบดี จากนั้นเสมียนพนักงานจะอ่านข้อความที่บันทึกในหนังสือราชการให้เสนาบดีฟัง เสนาบดีจะมีคำสั่งว่าหากเป็นเรื่องเพียงต้องมีท้องตราตอบตามระเบียบแบบแผนก็จะให้เสมียนพนักงานร่างให้เสร็จแล้วให้เสนาบดีประทับตราส่งหนังสือออกไปถึงหัวเมืองได้ หากหนังสือราชการฉบับใดที่จะต้องกราบบังคมทูล เสนาบดีจะสั่งให้ปลัดทูลฉลองคัดความขึ้นกราบบังคมทูล

เรียกว่า “คัตทุลลอลง” (Damrong, 2002) สำหรับหนังสือราชการที่บันทึกด้วยอักษรอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อักษรไทย จะส่งไปให้เจ้าหน้าที่กรมอาลักษณ์แปลก่อนนำมาคัตทุลลอลง เมื่อเสนาบดีกราบทูลเรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือ ราชการให้ทราบแล้วจะทรงมีพระกระแสรับสั่งให้มีสารตราตอบข้อราชการหัวเมืองหรือไม่อยู่ที่พระราชวินิจฉัย หากมีพระประสงค์จะให้ มีสารตราตอบเสนาบดีจะดำเนินการร่างสารตรา ตรวจทาน จากนั้นให้เสมียนพนักงาน คัดลอกร่างสารตราลงในกระดาษเพลามีลักษณะคล้ายกระดาษสาในปัจจุบัน ซึ่งสารตราที่คัดลอกลงกระดาษ เพลานี้คือสารตราฉบับจริงจากนั้นประทับตราประจำตำแหน่งแล้วส่งไปยังหัวเมืองเป็นลำดับต่อไป

2. การควบคุมหัวเมือง การควบคุมหัวเมืองดังที่ปรากฏในเนื้อหาของสารตรา พบว่ามีเนื้อหาที่แสดง การควบคุมหัวเมืองด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น รายละเอียดดังนี้

2.1 การเมืองการปกครอง การที่ราชสำนักสยามมีหนังสือสารตราส่งไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ประเด็นหนึ่ง ในเนื้อหาของสารตราที่พบคือการให้หัวเมืองประเทศราชสืบข่าวของประเทศเพื่อนบ้านที่เคยมีข้อพิพาทหรือ การแย่งชิงอำนาจกัน เช่น ประเทศพม่า จากการศึกษาเนื้อหาของสารตราที่ราชสำนักสยามส่งไปยังหัวเมือง ล้านนาพบการกล่าวถึงประเด็นนี้ ดังตัวอย่าง

“ส่วนทางหน้าด่านเมืองฝ่ายเหนือให้รู้ราชการข้างเมืองพม่า อ้ายพม่าจะ แข็งแรงสู้รบอังกฤษ อ้ายพม่าจะขยายฝีมืออังกฤษ ราชการข้างเมืองพม่าจะเป็นประการ ไດ ให้สืบเอาข้อราชการข้างเมืองพม่าให้แน” (Krommahadthai, 1838)

ตัวอย่างข้างต้นมาจากสารตราเจ้าพระยาจักรีส่งถึงเจ้าเมืองฝ่ายเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ ละคอน(เมืองละ คอน คือ จังหวัดลำปางในปัจจุบัน) ลำพูน ให้หัวเมืองล้านนาสืบข่าวจากพม่าเพื่อให้ทราบความเคลื่อนไหว สารตราฉบับนี้เขียนขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2381 การเมืองระหว่างประเทศใน ช่วงเวลานั้นคือ อังกฤษกำลังจะทำสงครามกับพม่าครั้งที่ 2 ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่แน่นอนนี้ ราชสำนักสยามจำต้องสืบข่าวคราวทางการเมืองอย่างใกล้ชิดเพื่อระมัดระวังท่าทีของอังกฤษที่มีต่อราชสำนัก สยาม ราชสำนักสยามยินดีเป็นมิตรกับมหาอำนาจใดก็ตามที่ต่อสู้กับพม่าด้วยความระมัดระวัง รายงานของ เฮนรีเบอร์นีทำให้ทราบว่าราชสำนักสยามติดตามสถานการณ์สู้รบอย่างใจจดใจจ่อและกระตือรือร้นที่จะได้ฟัง ข้อมูลหรือข่าวลือเกี่ยวกับการรบด้วยเหตุที่ทั้งสยามและอังกฤษถือพม่าเป็นศัตรูร่วม (Winichakul, 2013) จึงมี การออกสารตราไปยังหัวเมืองชายแดนเพื่อสืบข่าวคราวเกี่ยวกับการทำสงครามระหว่างอังกฤษและพม่า เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการกำหนดนโยบายระหว่างสยามและชาติมหาอำนาจที่เข้ามามี ปฏิสัมพันธ์กับสยามในช่วงเวลานั้น

เมื่อได้รับคำสั่งให้สืบราชการ หัวเมืองฝ่ายเหนือที่อยู่ภายใต้พระราชอำนาจของราชสำนักสยามจำต้อง ปฏิบัติตามและรายงานข่าวคราวเข้าไปยังราชสำนักดังปรากฏว่ามีใบบอกตอบกลับเรื่องสืบราชการเมืองพม่า

“หนังสือข้าพเจ้าพระยาวิเชียรปราการ พระยาเชียงใหม่ [...] ขอรบเรียน
 ปณินัติมายัง พณ หัวเจ้าท่านลูกขุน ณ ศาลา เจ้าทั้งปวงขอได้ทราบ [...] ข้าพเจ้าทั้ง
 ปวงได้แต่งแสนหนั้นชัย ขนานไชยวงศ์ นายไพร่ เข้ากันสิบคนออกไปฟังราชการถึงเมือง
 หม่อนเมี้ยง [...] เจ้าเมืองอังวะมีไพร่พลแสนคนยกลงจากเมืองอังวะลงมาว่าจะลงมา
 เมืองย่างกุ้ง [...] จะลงมาตีเอาเมืองหม่อนเมี้ยงบ้าง ในข่าวราชการสองข้อนี้จะเท็จจริง
 ประการใดไม่แจ้ง ถ้าได้รู้ราชการแน่ว่าจริงประการใดจะมีหนังสือบอกมาที่หลัง [...] สิ่ง
 ประการใดจะดี ข้าพเจ้าทั้งปวงจะมีความชอบ ขอเอาบุญและปัญญา พณ หัวเจ้าท่าน
 ลูกขุน ณ ศาลา เป็นที่พึ่งโปรดทุกประการ” (Krommahadthai, 1841)

การส่งใบบอกรายงานเรื่องราวการประเทศพม่า มีข้อเท็จจริงประการใดก็ต้องรายงานไปยัง
 ราชสำนักให้ครบถ้วนด้วยถ้อยคำที่แสดงความนอบน้อม แสดงถึงความยำเกรงต่อพระราชอำนาจของ
 พระมหากษัตริย์สยาม เช่น ขอรบเรียนปณินัติ พณ หัวเจ้าท่าน เป็นต้น

2.2 เศรษฐกิจ ในสมัยที่ราชอาณาจักรสยามปกครองหัวเมืองแบบรัฐบรรณาการ กล่าวคือ สยามให้อำนาจเจ้าเมืองประเทศราชในการบริหารจัดการบ้านเมืองแต่ต้องส่งบรรณาการหรือส่วยที่ราชสำนักสยามเรียกเก็บในแต่ละปี มีการเรียกเก็บส่วยจากหัวเมืองทั้งฝ่ายเหนือและหัวเมืองฝ่ายใต้ ตัวอย่างสารตราเรียกเก็บส่วยไม้สัก ผ้าขาวเพลา จากหัวเมืองฝ่ายเหนือ ความว่า

“ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่าไม้ขอนสักต้องการทำวัดวาอารามแลการ
 พระนคร ซึ่งพระยาแพร์ได้จัดไม้ขอนสัก ผ้าขาวเพลา ส่งลงไปทูลเกล้าฯ ถวายนั้น ได้ให้
 เจ้าพนักงานพระคลังรับไว้ได้ตามครบบอกแล้ว ถ้าถึงเทศกาลออกตัดไม้ขอนสักก็ให้พระ
 ยาแพร์ ญาติพี่น้องบุตรหลานแสนท้าวพญาลาว จัดแจงออกตัดไม้ขอนสักที่ใหญ่ยาวงาม
 ดีแลหาผ้าขาวเพลาจำนวนปีเถาะเบญจศก ส่งลงไปทูลเกล้าฯ ถวายให้ครบจำนวนเสมอ
 ทุกปี จะเป็นความชอบกับพระยาแพร์บุตรหลานแสนท้าวสืบไป (Krommahadthai,
 1824)

ด้วยความยำเกรงในพระราชอำนาจของราชสำนักสยามหัวเมืองฝ่ายเหนือเมื่อได้รับสารตราแล้ว
 จะต้องดำเนินการตามคำสั่งและรายงานผลการปฏิบัติงานมายังราชสำนัก

“ข้าฯ พระยาแพร์ [...] ขอเรียนปณินัติมายัง ฯพณฯ ลูกขุน ณ ศาลา ให้
 ทราบ ด้วยข้าฯ พระยาแพร์กราบถวายบังคมลาขึ้นไปถึงบ้านเมืองแล้ว ถึงเทศกาลตัด
 ไม้ขอนสัก ข้าฯ ทั้งปวงได้จัดแจงให้บุตรหลานแสนท้าวคุมไพร่ออกตัดชักลากไม้ขอน
 สักจำนวนปีขาร จัดท้าวศก ได้ไม้ครบตามเกณฑ์แล้ว แต่งให้พญาราชวงศ์ แสนเสมอใจ
 แสนหลวงหนั้นใจ แสนสุริยอักษร บุตรหลานแสนท้าวมีชื่อ คุมเอาไม้ขอนสัก [...]
 ผ้าขาวเพลา 200 เพลา ส่งมาทูลเกล้าฯ ถวายแจ้งราชการ ณ กรุงเทพฯ สิ่งประการใด
 ข้าฯ ทั้งปวง จะชอบด้วยราชการขอบุญปัญญา ฯพณฯ ลูกขุน ณ ศาลา เป็นที่พึ่ง
 ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด” (Krommahadthai, 1842)

หัวเมืองที่ได้รับคำสั่งให้ส่งส่วยต้องปฏิบัติตามเป็นประจำทุกปี ปีไหนขาดส่งหรือส่งไม่ครบ จะต้องมียศโทษและต้องส่งส่วยที่ค้างตามมาในปีถัดไป มีกรณีที่เจ้าอนันตวรฤทธิเดช เจ้าเมืองน่านของดส่งส่วยไม้สักเป็นเวลา 3 ปี เนื่องจากจะเก็บไว้เพื่อตัดขายให้กับพ่อค้าไม้ แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงอนุญาตและได้ว่ากล่าวตักเตือน ดังความว่า

หนังสือเจ้าพระยาธิบดีรัตน มาถึงเจ้าอนันตวรฤทธิเดช เจ้านครเมืองน่าน ด้วยบอกลงไปว่า ไม้ขอนสักที่จะเอาลงไปทูลเกล้าฯ ถวายนั้น เจ้าอนันตวรฤทธิเดชขอรับพระราชทานงดไว้ตัดขายค่า 3 ปี นั้นได้แจ้งตามบอกแล้ว จึงนำหนังสือบอกไปกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงวงษาธิราชสนิท โปรดเกล้าฯ จะให้นำหนังสือเจ้าอนันตวรฤทธิเดชขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ไม่มีเยี่ยงอย่างเลยที่เจ้าอนันตวรฤทธิเดชบอกของดไม้ไว้ค่า 3 ปี ไม้ที่เจ้าอนันตวรฤทธิเดชให้แสนท้าวพระยาลาวตัดส่งลงมาทูลเกล้าฯ ถวายทุกปีก็ตัดเอาแต่เล็ก ๆ แต่ที่ไกล ส่งลงมาป่าไม้ที่ใกล้น้ำเป็นไม้ใหญ่ไม้อาว ถัดจันสิ้นอายุเจ้าอนันตวรฤทธิเดชทั้งบุตรและหลาน ไม้ขอนสักแขวงเมืองน่านในป่าก็ไม่สิ้นไม่สุด และเมืองน่านเป็นเมืองประเทศราชอันใหญ่ไพร่พลมีมาก พระยาน่านแต่ก่อนเป็นเจ้ามาหลายชั่วเจ้าเมืองถึงปีแต่งบุตรหลานออกตัดไม้ใหญ่ยาวงามดีส่งลงไปทูลเกล้าฯ ถวายไม่ขาดแล้วแต่ก่อนเจ้าเมืองก็เป็นแต่พระยา ครั้นนี้ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงเจ้าอนันตวรฤทธิเดชทั้งบุตรและหลานเป็นเจ้ากอปรไปด้วยยศบันดาศักดิ์ พวกกันเข้าซื้อของดไม้ขอนสักในหลวงถึง 3 ปี ลงไปจะขอตัดขายดังนี้มิชอบ (Krommahadthai, 1859)

จากร่างสารตราฉบับดังกล่าวเห็นได้ว่าการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของล้านนาในฐานะหัวเมืองประเทศราชถูกควบคุมด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ของสยาม การจะตัดไม้เพื่อค้าขายในบ้านเมืองตนไม่อาจทำได้หากไม่ได้รับพระบรมราชานุญาต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าล้านนาตกอยู่ภายใต้อำนาจควบคุมของสยาม อีกทั้งจากตัวอย่างข้างต้นมีการกล่าวถึงการ “ชุบเลี้ยง” ให้มียศถาบรรดาศักดิ์ต่างจากเจ้าเมืองน่านแต่ก่อนมานั้นแสดงให้เห็นว่าสยามได้มีส่วนเข้าไปเปลี่ยนแปลงจารีตและขนบธรรมเนียมของการแต่งตั้งยศของเจ้านายล้านนาที่ถือปฏิบัติกันมาแต่เดิมด้วยการหยิบยืมยศถาบรรดาศักดิ์ตามอย่างจารีตนิยมของสยามให้กับล้านนา

รายงานผลประโยชน์ที่ได้รับจากหัวเมืองฝ่ายเหนือในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรายรับอยู่ที่ 50,000 บาท ขณะที่ผลประโยชน์จากหัวเมืองฝ่ายใต้มีรายรับอยู่ที่ 40,000 บาท (Silpakorn, 1972) แสดงให้เห็นถึงราชสำนักสยามประสบความสำเร็จในการควบคุมหัวเมืองฝ่ายเหนือ อีกทั้งส่วยที่ส่งมายังราชสำนักอาจจะมีมูลค่ามากกว่าส่วยจากหัวเมืองฝ่ายใต้ ทำให้ผลประโยชน์ที่ราชสำนักสยามได้รับจากหัวเมืองฝ่ายเหนือมีมากกว่าหัวเมืองฝ่ายใต้

2.3 สังคมและวัฒนธรรม การควบคุมด้านสังคมและวัฒนธรรมพบว่าในสารตรามีเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นนี้อยู่บ้าง เช่น กรณีเจ้าเมืองน่านรายงานเรื่องการพบช้างสีประหลาดเข้ามายังราชสำนักสยาม

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยอย่างมาก ทรงส่งภาพถ่ายให้กรมช่างตรวจสอบว่าเป็นช่างมงคลหรือไม่ กรมช่างกราบบังคมทูลพระองค์ว่า “ช่างโอบเข้าไปช่างแก้มนั้น แบบแผนตระกูลช่างดังนี้ไม่เป็นช่างโทะ ไม่เป็นช่างมงคล เป็นแต่ช่างประหลาด” (Krommahadthai, 1844) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าช่างงาโอบเข้าไปช่างแก้มนั้นยังหาเคยมีไม่ ต้องพระราชประสงค์จะทรงทอดพระเนตร โปรดเกล้าฯ ให้ พระยาน่าน พระยาหอหน้า พระยาราชวงศ์ พระยาราชบุตร ท้าวพระยาลาวส่งช่างงาโอบลงไปทูลเกล้าฯ ถวาย

หลังจากทรงมีพระราชดำริทอดพระเนตรช่างสีประหลาด เสนาบดีจึงได้มีสารตราให้นำช่างสีประหลาดมาถวายโดยส่งไปยังหัวเมืองสำคัญๆ ทุกเมืองที่ช่างสีประหลาดเชื่อนี้จะเดินทางผ่านเพื่อให้เจ้าเมืองอำนวยความสะดวกตลอดเส้นทาง ได้แก่ เมืองน่าน เมืองพิษย เมืองพิษณุโลก เมืองนครสวรรค์ โดย“อย่าให้ช่างอดโรยอ่อนล้า เป็นเหตุการณ์แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นอันขาดทีเดียว” (Krommahadthai, 1844)

กรณีนี้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับช่างที่เป็นสัตว์มงคลประจำชาติและเป็นพาหนะที่ใช้ยามศึกสงคราม เหนือสิ่งอื่นใดช่างเป็นสัตว์มงคลระดับพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทยมาทุกยุคทุกสมัย เมื่อหัวเมืองพบช่างลักษณะมงคลต้องรีบแจ้งเข้ามายังราชสำนัก เพื่อส่งช่างลงมาทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์สยามและเมื่อพิเคราะห์ดูจะพบว่าหัวเมืองต่าง ๆ ที่พบช่างสีประหลาด หรือ ช่างที่เป็นมงคลแล้ว ไม่จำเป็นต้องแจ้งไปยังราชสำนักสยามก็ได้ แต่ที่มีการแจ้งรายงานไปยังราชสำนักเหตุผลที่น่าพิจารณาเป็นสำคัญคือ ความยำเกรงต่อพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์สยามอีกทั้งยังต้องการความดีความชอบจึงแสดงความสวามิภักดิ์ด้วยการรายงานเรื่องช่างมงคลและนำช่างไปทูลเกล้าฯ ถวาย ดังนั้นในฐานะหัวเมืองประเทศราชหากต้องการให้บ้านเมืองของตนสงบสุข การมีความสัมพันธ์อันดีต่อสยามด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งของทางราชสำนักจึงเป็นทางเลือกที่หัวเมืองพึงปฏิบัติ

สรุป

สารตราเป็นเอกสารราชการและเป็นหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์(Primary Sources) มีรูปแบบการบันทึกข้อความปรากฏตัวอักษรและลักษณะการเขียน 3 ลักษณะ ได้แก่ ลายมือหวัด ลายมือหวัดกมบรรจง และลายมือบรรจง มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนลงท้าย ราชสำนักสยามใช้หนังสือราชการประเภทสารตราเป็นเครื่องมือแสดงอำนาจในการควบคุม สั่งการหรือติดต่อข้าราชการกับหัวเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในการปกครองให้ปฏิบัติตามเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของสยามทั้งในเชิงการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนถึงการใช้อำนาจและการสวามิภักดิ์ต่ออำนาจของสยาม หากหัวเมืองประเทศราชไม่ปฏิบัติตามก็จะได้รับการตักเตือนจนถึงการลงโทษในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันรวมไปถึงความสงบสุขและความมั่นคงของหัวเมืองนั้นด้วย สารตราจึงเป็นหลักฐานชั้นต้นที่เชื่อถือได้และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าเพื่อเข้าถึงข้อมูลพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับหัวเมืองประเทศราช รวมถึงแนวนโยบายแต่ละด้านที่สยามมีต่อหัวเมืองตลอดจนเหตุผลหรือปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดนโยบายดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง สารตรา: หนังสือแห่งอำนาจของอาณาจักรสยาม ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ผู้ศึกษาเห็นว่าผลงานค้นคว้าเรื่องนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเอกสารราชการในอดีตประเภทอื่น ๆ ได้

1.2 เนื้อหาของงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรสยามสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงประกอบแนวคิด หรือวิวิธยาในการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านประวัติศาสตร์ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเอกสารชั้นต้น (Primary sources) ประเภทหนังสือราชการนอกเหนือจากหนังสือราชการประเภทสารตราแล้ว ยังมีหนังสือราชการประเภทอื่น ๆ ที่น่าศึกษาวิจัยอีกหลายประเภท เช่น พระราชสาส์น ศุภอักษร ใบบอก คำให้การ ตราภูมิคุ้มห้าม เป็นต้น

2.2 เอกสารชั้นต้นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Historical Sources) ที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นเอกสารร่วมสมัยที่มีความน่าเชื่อถือ เมื่อศึกษาค้นคว้าเอกสารชั้นต้นจะทำให้ผลงานศึกษาค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์มีความน่าเชื่อถือและทำให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพและได้รับการยอมรับยิ่งขึ้น

References

- Damrong, R. (2002). *The sa phi ban*. Bangkok: Matichon.
- National Library. (2009). *Handbook on Survey and Collecting Information Resources of Paper and Palm Leaf Manuscripts*. Bangkok: National Library of Thailand.
- Silpakorn, D. (1972). *Lath Thi Tham Niam Tang Tang*. Bangkok: Rungruangrat.
- Silpakorn, D. (1978). *Ruang Kod Mai Tra Sam Duang*, Bangkok: n.p.
- Kesboonchoo, K. (2019). *The Rise and Decline of Thai Absolutism*. Bangkok: Sameskybook.
- Veeraprachak, V. (1994). *Nang Sue Pra Thab Tra. Kham Yok Yon Khong Adit*. Bangkok: n.p.
- Winichakul, T. (2013). *Siam Mapped: A History of Geo-body of a Nation*. Translated by Puangthong Pawakapan, Ida Aroonwong, Ponglert Pongwanan. Bangkok: Aan and Kobfai Publishing
- Unpublished Manuscripts in Thai*

- Krommahadthai, (1824). *Samudthai: Rang santra chaophaya chakkri. no.1/ kor kai*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1824). *Samudthai: Santra chaophaya chakkri ma thung pha uttraditphinan lae kromkanmuang uttraradit. no.297*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1831). *Samudthai: Rang santra chaophaya chakkri thung chaophaya bodin. no 9*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1838). *Samudthai: Santra chaophaya chakkri thung muang Chiangmai ruang ham khai chang kho krabu hai pho kha aungkris. no.19*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1841). *Samudthai: Bai bok muang Chiangmai wa duay khao tang muang pama. no.84*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1842). *Samudthai: Baibok phaya phrae ruang song mai khon sak lae pha khao suay hai saen samoejai lae butra khum long ma song. no.84*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1842). *Samudthai: Santra thung chaomung Chiangmai ruang tob rub khruangyod khong nay nanmhathep. no.13*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1844). *Samudthai: Ruang rang santra ruang thawai chang pralad nga aob khang kam. no.21*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1847). *Samudthai: Santra thung muang Chiangmai nakorn lampoon nakorn lampang ruang thanh phaya upparas. no.17*. National Library Thailand: n.p.
- Krommahadthai, (1859). *Samudthai: Ruang rang tra noi chaophaya nikornbodin ruang chao muang nan kho ngod song mai. no.196*. National Library Thailand: n.p.